

ספר
אחכה לו
I Will Await Him

A dialogue exploring the statements
of Scripture, Chazal, the commentaries,
codes and modern rabbinic writings
on the subjects of exile, redemption,
Eretz Yisroel and Jewish statehood

By Yirmiyahu Cohen

A Natruna Publication

Copyright © 2018
by Yirmiyahu Cohen
2714 Avenue I
Brooklyn, NY 11210
718-252-1540

ISBN
978-0-692-14717-7

Layout and cover design by

דפוס המעתיק

170 Ross St. Brooklyn NY 11211
718.782.1391

בס"ד

הנה בא לפני ירמיהו קאהן ובידו ספר שחיבר ונקרא שמו
"אחכה לו" והוא ספר מלא וגדוש על ענין הנוגע למעשה בזמנינו,
הסוגיא של השלש שבועות, וראיתי שעבר על כל פרטי הסוגיא
כדרך תלמידי חכמים בקושיות ותירוצים, והביא דברי הקדמונים
וגדולי ישראל שבכל דור ודור, ונהניתי מאד, והוא ספר נחוץ שצ'
ריכים ללמוד בו בני תורה. לכן הנני מברכו שיצליח ע"י הספר ללמד
תורה ולקרב לבבות בני ישראל לאביהם שבשמים.

אשר צונו ונצטונו
אשר צונו ונצטונו

Congregation Beth Medrash Govoha of Flatbush

1495 Coney Island Avenue

Brooklyn, NY 11230

Rabbi Mordechai Marcus

ה'תש"ד

הנה ה' חתמה ידי תמיד על שגא לפני הרה יראתו כהן אה
בחבמה ורק בשנים זאני מכירו מבמה שנים שיראתו קודמת לחבמהו וכבר
חבר במה ספרים והוא באמת איש האופוזיציה חכם במה ענינים
ועכשיו רחמנו להוציא לאור ויקור מקור על ענין מסובך שדבר במחנה
ישראל במה שנים השחרור דענו על יישוב אונלנו הקדוש בין ביחוד בין גרים
ושם עצמות מיוחדת לעצמך זה ואני בדעתי אולי חכם לכל הפחות
בפאת הצאות וללא אכזרים ראוי הקלן בין הערים העדויות שכבר
גדלו בזה הזמן בחיבור זה תראה שרוך בשלחן במה עצמות
ויכחמים גלגלן זה המעירים לעצמם והן לחכם ויחכם צדק

מרדכי לבי באאומ"ר משה הצוי מאורקוס

Rabbi Yaakov Shapiro
1403 Bay 28th Street
Far Rockaway, N.Y. 11691
718.868.1901

יעקב אהרן שפירא
רב דביהמ"ד דבעיזוואטער
פאר ראקאוויי, נוא יארק

בעו"ה

הנה עברתי בין דפי הספר "אחכה לו" שחיבר ידידי רב חביבי כהר"ח ר' ירמיה' כהן שליט"א אשר כבר נודע לרבים להיות עמל ויגע במסירת נפש להציל את העומדים בדרכי חשך וצלמות להצילם ולהביאם לדרך אור החיים, בפרסום דעת תוה"ק בענין האיסורים של דחיקת קץ והתגרות באומות, אשר הם גם פיקוח נפש לכלל ישראל כי בהם כרוכה סוד קיומנו בגלות והצלתנו מהעומדים עלינו לכלותינו. ולדאבוננו כבר נתקיים מה שמסורה לנו מקדמונינו שבסוף הגלות יהיה מבול של אפיקורסות ויכנס גם בלב הכשרים שבישראל ויהיה קשה מאד להשאר באמונה. וגם כי לפתח רובצים מסיתים ומדיחים שחושבים לנקר את עינינו ולהאפיל עלינו שלא נראה אור בהיר, ונכשל ונכלם בדרכי מינות ר"ל. ודבר זה בוער בלבנו כיקוד אש וכואב לו כאבם של שלומי אמוני ישראל, אשר על כן מחזיק בדרך עומד בפרץ לקדש שם שמים ע"י הפצת מעייני ישועה, וכבר הצליח ע"י ספריו ודרשותיו המפורסמים להציל הרבה נפשות יקרות ממות. ועכשיו הסכימו לו מן השמים לזכותו במצוה זו ללקט ליקוט נפלא, ככלי מלא וגדוש, מדברי חז"ל ראשונים ואחרונים, ספרי הלכה ואגדה, ידיעות חדשות וישנות, המדברים בענין דחיקת הקץ והשבועות שהשביענו הקב"ה שלא לעבור על גזירת הגלות ר"ל. ובזה עשה הרב המחבר נ"י דבר גדול מאד ונחוץ ביותר להעמיד בקרן אורה את האמונה האמיתית והברורה, אשר שורשו שתול ותקוע באמונת השגחתו ית' עלינו, ובאמונת ביאת גואל צדק בב"א. יה"ר שתלמודו יביא לידי מעשה ושיצליח גם בעבודה זו לזכות את הרבים ולייסד את האמונה על מכוניה כל תמוט לעולם.

הנני דוש"ט באהבה ויקר, ט' טבת שנת תשע"ו לפ"ק,

יעקב שפירא

Acknowledgements

I thank R' Shia Katz, R' Moshe Dovid Katz, and the donor base of Natruna. It was their support in the early stages that made this project possible. Furthermore, much of the material in Days 1 and 2 was adapted from the Sefer Efes Biltecha Goaleinu, published by Natruna in 2008.

I thank the following people who read the manuscript and offered comments and suggestions: R' Moshe Haikins, R' Yaakov Shimon Cohen, R' Amichai Markowitz, R' Yaakov Shapiro, R' Yitzchok Steinwurz, R' Aryeh Leib Spitzer and R' Yechiel Schrader.

I thank my revered Rebbeim, R' Elya Boruch Finkel zt"l and R' Moshe Meiselman for teaching me Torah and hashkafah. I thank all those who guided and inspired me, such as R' Shlomo Lieb and R' Ozer Yonah Kushner.

I thank all of the people who wrote or spoke to me over the years to debate these issues, which inspired the dialogue in the book.

I thank R' Abba Berkowitz and R' Hersh Biderman of Hamatik for their superb layout.

I thank my parents and parents-in-law for all their help and support over the years. I thank my wife for her unending dedication, patience, caring, strength, and advice.

Above all, I thank the Ribbono Shel Olam, Who gave me everything I have and guided me on the path of truth.

לזכרון עולם יוהק בספר

זכות הדפסת המהדורא הזאת יקרא

"מהדורת רחל חנה"

לשמה ולזכרה של האשה החשובה והצנועה

המופלגת במעשי' הטובים והישרים

אשה יראת ה' היא תתהלל

הרבתה תמיד בתפילה ובתחנונים, ובטחה לבה בה'

וגידלה וחינכה את יוצאי חלציה במסירות גדולה

לתורה ולמצוות

ה"ה

מרת רחל חנה שווארטץ ע"ה

בת הרה"ח ר' פנחס יהודה הי"ו

נפטרה בשם טוב בדמי ימיה

ז"ך מרחשון תשס"ט לפ"ק

ת.ג.צ.ב.ה.

נתנדב ע"י משפחתה החשובה שיחיו

זכות זיכוי הרבים יעמוד להם להתברך בכל מילי דמיטב

פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים

שער ראשון

ע"ש כ"ק אדמו"ר רבי משה בן רבי חיים צבי זצוק"ל
מסאטמאר

נתנדב ע"י חברי הכולל מבצר הכוללים קרית יואל

שער שני

נתנדב ע"י ידידינו הנכבד
הרה"ח מוה"ר משה גרינהוט הי"ו

שער שלישי

נתנדב ע"י ידידינו הנכבד
הרה"ח מוה"ר חיים אלי' צוויבעל הי"ו

שער רביעי

נתנדב ע"י ידידינו הנכבד
הרה"ח מוה"ר מנחם זאב מאקאוועצקי הי"ו

שער חמישי

נתנדב ע"י ידידינו החשובים תושבי קרית יואל המעטירה
שלמען הדפסת הספר נשתתפו יחד בחבורה
ולקחו חבל במסיבה מיוחדת שנערכה באולם קרן ויואל משה

שער ששי

נתנדב ע"י העסקנים החשובים הר"ר מרדכי ב"ר שמואל פריעדמאן הי"ו
הר"ר שלמה ב"ר שלום לאנדא הי"ו, והר"ר יואל אליעזר בלושטיין הי"ו

גדול המעשה והעושה למען הוצאת ספרא הדין, ויהי' נועם ה' עליהם להתברך
בכל מעשי ידיהם

Table of Contents

Day 1:	Exile.....	1
Day 2:	The Three Oaths.....	97
Day 3:	The Two Most Common Pro-State Arguments	199
Day 4:	Rabbis Who Lived in the Era of Zionism, and How They Reacted ...	265
Day 5:	Prophecies.....	375
Day 6:	The Debate.....	429

Day 1: Exile

Questions arise in the mind

Yossi: Sholom Aleichem, Ari! I haven't seen you in ages! You have really changed. Why are you so quiet and thoughtful?

Ari: Aleichem Shalom. I have just returned from a year of study at a yeshiva in Eretz Yisroel. It was a great experience, but there are several questions that trouble me about the Jewish state. I have been thinking about them over the past few days and I can find no rest.

Yossi: Were you perhaps troubled to see non-religious Jews in positions of power? Jewish stores open on Shabbos? Immodest behavior in the streets of the Holy City?

Ari: Yes, but we see those things here in America too. More than that, I am confused by the wide variety of opinions among frum Jews about the State. I mean, all frum Jews believe in the same Torah. So why do some call themselves religious Zionists while others say they are against Zionism? Why do some vote in

the elections and some not, some serve proudly in the army and some avoid army service at all costs?

Yossi: You are asking good questions. I too have always wished someone could explain it all to me.

Ari: I don't even know what the word "Zionism" means. I used to think it meant a movement to live in Eretz Yisroel, but then I had a question. My rosh yeshiva and mashgiach were always talking about the great holiness of Eretz Yisroel and how lucky we are to live there and visit there. But at the same time they said that all the gedolim were against Zionism. So I thought to myself: if Zionism just means living in Eretz Yisroel, why would anyone be against it? It really is a great thing that the Jewish people has an opportunity to live in Eretz Yisroel today, something they have not had for two thousand years. Jews are keeping terumah and maaser and shmittah. Tens of thousands are sitting and learning Torah all day, in yeshivos supported by the Israeli government – including my own yeshiva. So what exactly are the gedolim against?

Yossi: Well, I used to think "Zionism" meant a movement to be irreligious, but then I realized that a lot of frum Jews call themselves Zionists. In fact, there's a shul I daven in sometimes where they say the prayers for the Israeli state and army. One of my friends in that shul explained religious Zionism to me and it made a lot of sense. After all, doesn't the Torah promise Eretz Yisroel to the Jewish people? Don't we daven three times a day for the gathering of the exiles and the return to Zion? And today we see these things happening with our own eyes.

Ari: I have an idea. I had a rebbe in high school named Rabbi Glauber who is an older talmid chacham, and I could see that he knew quite a lot. He also had contact with many gedolim of

the previous generation, and he used to tell us story after story. If there were gedolim who were against Zionism, he probably knows what Zionism is and why they were against it.

Yossi: But where can we find him? It's summertime and the yeshiva is closed.

Ari: He also serves as rabbi of a small shul in the neighborhood. We can go to his shul today for mincha and try to speak to him after mincha.

The two boys approach Rabbi Glauber after mincha. He invites them to come into his study in the back of the shul, and they sit down at the rabbi's desk opposite him. Ari describes his confusion at length.

Rabbi Glauber: Let's start at the beginning. Do you believe in geulah?

Ari: Of course. Every Jew believes in the Ani Maamin, in which it says, "I believe with perfect faith in the coming of moshiach..."

Rabbi Glauber: What do you think that means?

Ari: Moshiach will come and take the Jews out of golus.

Rabbi Glauber: And what exactly is golus?

**What is
exile?**

Ari: Living outside Eretz Yisroel? But then there couldn't be any Jews in Eretz Yisroel, and I know that some Jews have always lived there. So...maybe golus means living without a Beis Hamikdash. But... is that all moshiach is going to do? Just build the Beis Hamikdash?

Rabbi Glauber: Ari, you have your finger on the problem already. In order to understand what Zionism is, we must first

define golus - exile. Let's open the Torah, Tanach, Midrash and other seforim and see what they say.

Exile is so essential to creation that right at the beginning of the Torah, Chazal saw a reference to the Four Exiles. Every phrase in the second verse of the Torah refers to another one of the four exiles.

Bereishis Rabbah 2:4: "And the earth was emptiness and nothingness, and darkness was on the face of the deep, and the spirit of G-d was hovering on the face of the waters." (Bereishis 1:2) Rabbi Shimon ben Lakish explains every phrase in this verse as referring to a different exile. "On the face of the deep" refers to the exile of Rome, which has no calculable end like the deep ocean. "And the spirit of G-d was hovering" refers to the spirit of moshiach. In what merit does this hovering spirit come closer? "On the face of the waters" – in the merit of repentance, which is compared to water, as it says, "Pour out your heart like water" (Eichah 2:19).¹

The Nechmod Lemareh (a commentary on the Midrash of anonymous authorship, printed in the back of standard editions) connects this with the previous opinion in the Midrash, which interprets the words "one day" (1:5) as an allusion to the Day of the Redemption and to Yom Kippur. The idea is that G-d created the world for the sake of that Day of Redemption, but since He knew that the Jews would sin, He created Yom Kippur to atone for

---

1. בראשית רבה פרשה ב' פסקה ד': ר"ש בן לקיש פתר קריא בגליות, "והארץ היתה תהו" (בראשית א' ב') זה גלות בבל, שנאמר (ירמיה ד') ראיתי את הארץ והנה תהו, "ובהו" זה גלות מדי, ויבהילו להביא את המן (אסתר ו), "וחושך" זה גלות יון, שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן, שהיתה אומרת להם כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל, "על פני תהום" זה גלות ממלכת הרשעה, שאין להם חקר כמו התהום, מה התהום הזה אין לו חקר, אף הרשעים כן, "ורוח אלהים מרחפת" זה רוחו של מלך המשיח, היאך מה דאת אמר (ישעיה י"א) ונחה עליו רוח ה'. באיזו זכות ממששת ובאה המרחפת, "על פני המים", בזכות התשובה שנמשלה כמים, שנאמר (איכה ב') שפכי כמים לבך.

their sins and prepare them for the Redemption. Rabbi Shimon ben Lakish disagrees and holds that Yom Kippur alone will not be sufficient; they will need the atonement of exile. Therefore, at the very dawn of creation G-d prepared for the Jewish people the four exiles, which are compared to void, emptiness, darkness and the deep.²

Avraham Avinu received the first prophecy about exile: “Know certainly that your seed will be a stranger in a land not theirs...” (Bereishis 15:13)

Ari: But that’s only talking about the exile in Egypt. How do we see the other exiles from there?

Rabbi Glauber: The Torah says, “And also the nation whom they will serve, I will judge, and afterwards they will leave with great possessions” (Bereishis 15:14). Rashi says: “And also” comes to include the Four Kingdoms, who will also be punished because they subjugated Israel.³

Furthermore, the Torah says, “And the birds of prey came down on the carcasses, and Avram chased them away” (Bereishis 15:11). Rashi says: “This hints that Dovid, son of Yishai will come to punish them and Heaven will not allow him to do so until moshiach comes.”⁴ Clearly, we are talking not just about Egypt but about later nations who ruled over the Jewish people in exile.

The Kinot of Tisha B’av also speak of Avraham’s vision of the four exiles. In Kinah 14, **Rabbi Elazar Hakalir** summarizes

---

2. נחמד למראה על המדרש: שמתחלת הבריאה ראה הקב"ה מעשיהן של ישראל שיחטאו וע"כ תיקן להם גלות למרק כדי שלא ידונו בגיהנם כדלקמן (פמ"ד) וזה חוזר למה שאמר לעיל שתכלית הכוונה מהבריאה על יום ראשון שהוא יומו של הגאולה, ושיהיה זה על ידי יו"כ שמכפר עונות. וע"ז אמר רשב"ל פתר קריא בגליות, דס"ל אין יו"כ מספיק למרק עונות הקודמים אלא צריך לזה גלות כדי להצילם מגיהנם וע"י שיתמרקו בגלות שנמשל לחושך ותהו ובהו יזכו לאור הגאולה.

3. וגם את הגוי. פירש רש"י וגם לרבות ד' מלכיות שאף הם כלים על ששיעבדו את ישראל.

4. וישב. לשון נשיבה והפרחה כמו (תהלים קמז) ישב רוחו, רמז שיבא דוד בן ישי לכלותם ואין מניחין אותו מן השמים עד שיבא מלך המשיח.

Avraham's vision, at the Covenant Between the Parts, of the four kingdoms that would rule over his descendents.⁵ He also describes Yaakov Avinu's vision of the destruction of the Temple.⁶

Hashem showed Avraham the ram tangled in the bushes (Bereishis 22:13) as a symbol that his descendents would leave one exile only to get caught in another (Bereishis Rabbah 56:9).⁷

The commentators also mention an exile under Yishmoel. The Noam Elimelech (Parshas Behaaloscha) writes that Avraham Avinu prayed that Yishmoel should live so that this exile could take place, and the Jewish people would gain atonement.⁸ This exile took place when Sephardic Jews lived under Arab and Muslim rule for over 1000 years.

Defining exile

Ari: But maybe exile can mean that the gentile nations will make life difficult for the Jewish people in Eretz Yisroel. I've heard some people say that our suffering now with the Arab terrorists is part of the exile of Yishmoel.

When we asked one of our rebbis in the yeshiva if the exile was over now that we have a state, he said, "No, the state changes

5. קינות לתשעה באב קינה י"ד: היה הנוער ממזרח. בין בתרים אורו כזרח. והראהו ארבע מלכיות בדם וצרח. כי טבע שער המזרח.

6. שם: זנח זוהר תם במחזה. כי לא האמין בנאם זה. זן עינו במקום הזה. ושר שמומו ויקונן אין זה. 7. בראשית רבה פרשה נו פסקה ט': רבי לוי אמר לפי שהיה אברהם אבינו רואה את האיל ניתוש [לנתוש ולנתוץ כלומר נעקר ונפרד, עץ יוסף] מן החורש [פי' היער] הזה והולך ומסתבך בחורש אחר, אמר לו הקב"ה כך עתידין בניך להסתבך למלכיות, מבבל למדי מן מדי ליון ומיון לאדום, וסופן ליגאל בקרנו של איל הה"ד וה' אלהים בשופר יתקע, וילך אברהם ויקח את האיל ויעלהו לעולה תחת בנו.

8. נועם אלימלך, במדבר יא, י: תפלת אברהם עליו השלום שהתפלל לו ישמעאל יחיה לפניך, שבוודאי אברהם אבינו עליו השלום שהשיג כל התורה והיה נביא וידע שעתיד ישמעאל להרע לישראל, אלא שהתפלל על ישמעאל מחמת שבחר לישראל עול גלות ולא גיהנם ובאותו תפלה שהתפלל על ישראל הכניס אותו מחשבה אף שעתיד להרע לישראל מוטב שיסבלו עול גלות והתפלל שיחיה.

nothing. Exile is a spiritual state of being far from Hashem, of *hester panim*, when Hashem hides His face from us and makes the world seem to run by chance. It is a time of *nisyonos* (trials). Accordingly, the State of Israel is the deepest *golus* of all.” Is that true?

Rabbi Glauber: In this generation, many seek to redefine exile so that the state won’t contradict it. They therefore de-emphasize the physical aspects of exile and talk only about the spiritual. But the fact is that there are Three Oaths that prohibit Jews from taking action on their own to end exile. If exile is only a spiritual matter, under the control of Hashem alone, why was it necessary to prohibit humans from ending it? They couldn’t do so in any case! Obviously, exile includes certain physical features as well.

You mention our suffering under terror attacks. But suffering doesn’t define exile, because you see that there can be exile without suffering. Hashem promised us that if we are good, we will be treated mildly in exile: “And even so, when they are in the land of their enemies, I did not reject them nor despise them, to destroy them, to annul My covenant with them” (*Vayikra* 26:44).⁹

Based on this verse, the Ramban on Parshas Ki Savo (*Devarim* 28:42) says that all the curses in the Torah only applied before we went into exile:

But after we were in exile in the lands of our enemies, the works of our hands were not cursed, nor our cattle and sheep, nor our vineyards and olive trees and what we plant in the field. Rather, we will live on a similar level to the nations among whom we live, or even better than them,

---

9. ויקרא כו, מד: ואף גם זאת בהיותם בארץ איביהם לא מאסתיים ולא געלתיים לכלתם להפר בריתי אתם.

since His mercy is upon us, because our dwelling in exile comes with the promise (Vayikra 26:44), “And even so...”¹⁰

And we pray to Hashem on Yom Tov before the Torah reading, “Incline the leaders’ hearts to favor us.”

So we must conclude that exile is defined by living under other nations rather than being independent, and being scattered around the world rather than gathered in one place. Therefore, those living under the State of Israel, where Jews are gathered together and independent, cannot claim to be in exile just because they suffer from the Yishmaelim. I will bring you many sources to illustrate this point.

Hashem told Avraham that his descendents would be like the dust of the earth - scattered throughout the world and stepped on by all.

Hashem promised Avraham (Bereishis 13:16), “I will make your seed like the dust of the earth.” Just as the dust of the earth extends from one end to the other, so too your descendents will be scattered from one end of the earth to the other. And just as dust outlasts iron vessels and exists forever, so too with Israel – all the gentiles will be gone and they will still exist. And just as dust is trod upon, so too your descendents will be trod upon by the gentiles. This is the meaning of the words (Yishaya 51:23), “And I will place it in the hand of those who melted you, who said to your soul, bend down and let us pass over you.” Even so, it is for your good, for they will clean away your sins. “Bend

---

10. רמב"ן דברים כח, מב: אבל אחרי היותנו בגלות בארצות אויבינו לא נתקללו מעשה ידינו ולא אלפינו ועשתרות צאננו ולא כרמינו וזיתינו ואשר נזרע בשדה, אבל אנחנו בארצות כשאר העמים יושבי הארץ ההיא, או בטוב מהם שרחמיו עלינו, כי ישיבתנו בגלות היא בהבטחה שאמר לנו (ויקרא כ"ו מ"ד) ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתם לכלותם להפר בריתי אתם כי אני ה' אלהיהם.

down and let us pass over” – what did the gentiles do to the Jews? They made them lie down in the main square of town and drove wagons over them. This was a good sign for the Jews: just as the street outlasts those who pass over it and it exists forever, so too your descendants will outlast the gentiles and exist forever. (Bereishis Rabbah 41:9)¹¹

Furthermore, the Torah and the prophets foretell explicitly that the Jewish people will be scattered among the nations.

Vayikra 26:14,33: And if you do not listen to Me, and do not do all these mitzvos... and I will scatter you among the nations, and send the sword after you, and your land will be desolate, and your cities destroyed.¹²

Devarim 4:25-27: When you beget children, and grandchildren, and stay for a long time in the land, and you become corrupted and you make a graven image of anything, and do what is evil in the eyes of Hashem your G-d, to make Him angry – I call to witness today heaven and earth that you will perish quickly from the land that you are crossing over the Jordan to possess; you will not stay long on it; you shall surely be ruined. And Hashem will scatter you among the peoples, and you will be

---

11. בראשית רבה מא, ט': ושמתי את זרעך כעפר הארץ, מה עפר הארץ מסוף העולם ועד סופו, כך בניך יהיו מפוזרים מסוף העולם ועד סופו, ומה עפר הארץ אינו מתברך אלא במים, אף ישראל אינו מתברך אלא בזכות התורה שנמשלה למים, ומה עפר מבלה את כלי מתכות והוא קיים לעולם, כך ישראל כל עובדי כוכבים בטלים והם קיימים, ומה עפר עשויה דייש, אף בניך עשויין דייש לעובדי כוכבים, הדא הוא דכתיב (ישעיה נא) ושמתי ביד מוגיך וגו' אפילו כן לטובתיך משקשקין לך מן חוביך אשר אמרו לנפשך שחי ונעבורה מה היו עושים להם מרביצים אותן בפלטריית ומעבירין רדיה עליהם, רבי עזריה משם ר' אחא סימן דא סימן טב מה פלטיא זו מבלה את העוברים ואת השבים והיא קיימת לעולם כך בניך מבלים את כל העובדי כוכבים והן קיימים לעולם.

12. ויקרא כו, יד-לג: אם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל המצות האלה...ואתכם אזרה בגוים והריקתי אחריכם חרב והיתה ארצכם שממה ועריכם יהיו חרבה.

left few in number in the nations where Hashem will lead you.¹³

Devarim 11:16-17: Take heed to yourselves, lest your hearts be seduced, and you turn away and serve other gods, and bow to them. Then Hashem will be angry at you, and He will close up the heavens and there will be no rain, and the earth will not give its produce, and you will perish quickly from upon the good land that Hashem gives you.

Devarim 28:36: Hashem will lead you and your king, whom you will appoint over you, to a nation you and your fathers did not know, and you will serve there other gods of wood and stone.

Devarim 28:63 And it shall come to pass, that just as Hashem rejoiced over you to bestow good upon you and to make you many, so will Hashem cause others to rejoice over you to cause you to perish and to destroy you, and you shall be moved off the good land which you come to inherit.

Devarim 29:27 And Hashem uprooted them from their land, in anger, wrath and great fury, and He cast them into another land, as they are today.

Yechezkel 20:23-24: Also I lifted up my hand against them in the wilderness (the Radak and Metzudas Dovid (Rabbi Dovid Altschuler, 1687-1769) say that after the sin of the spies, Hashem decreed all the future exiles), to scatter them among the nations and to winnow them in the lands, because they did not keep My statutes, they

---

13. כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם בארץ והשחתם ועשיתם פסל תמונת כל ועשיתם הרע בעיני ה' א-להיך להכעיסו. העידתי בכם היום את השמים ואת הארץ כי אבד תאבדון מהר מעל הארץ אשר אתם עברים את הירדן שמה לרשתה לא תאריכון ימים עליה כי השמד תשמדון. והפיץ ה' אתכם בעמים ונשאתם מתי מספר בגוים אשר ינהג ה' אתכם שמה.

rejected My laws and desecrated My Sabbaths; and their eyes followed the idols of their fathers.

Yechezkel 22:15: And I will scatter you among the nations, and winnow you in the lands, and I will destroy your defilement from you (the Radak explains that in exile, G-d put an end to the Jewish people's worship of idols).

The Midrash makes it clear that the scattering was a deliberate act of Hashem.

Bereishis Rabba 44:18: "And He said to Avram, know you shall know that your seed will be strangers in a land not theirs..." (Bereishis 15:12). Know that I scatter them; you shall know that I gather them. Know that I pawn them; you shall know that I redeem them. Know that I enslave them; you shall know that I deliver them.¹⁴

Pesikta, quoted in Yalkut Reuveini on Bamidbar 14:21: After the sin of the spies, when G-d decreed that the Jewish people would wander in the desert for forty years, He said, "However, as I live, and let the glory of Hashem fill the entire earth" (Bamidbar 14:21). The Pesikta says that the words "glory of Hashem" refer to the Jewish people, as it says, "All that is called by My name, I created for My glory" (Yishaya 43:7). Thus, He decreed that the Jewish people must fill (i.e. be scattered throughout) the entire earth.¹⁵ This is in keeping with the verses in Tehillim 106:24-27, as explained by Metzudas Dovid and Malbim, which say that after the sin of the spies G-d decreed not only the forty years in the desert but also all future exiles.

14. בראשית רבה מד, יח: ידוע שאני מפזרן, תדע שאני מקבצן. ידוע שאני ממשכנן, תדע שאני פורקן. ידוע שאני משעבדן, תדע שאני גואלם.

15. ואולם חי אני וימלא כבוד ה' את כל הארץ, אלו ישראל שנקראו כבוד ה', שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו (ישעיה מ"ג ד'), מכאן שנגזרה גזירה על ישראל שיהיו גולים בין האומות.

The **Maharal** explains the reason why the Jewish people must be scattered around the world and not just exiled all together in one country. Every animal, plant and nation in the world has its natural habitat. The Jewish people are the mainstay of the world, and so it is natural that their place should be either in the holiest, most central land in the world, or in the whole world. Therefore, when exile became necessary for them, they had to go to all parts of the world (Netzach Yisroel Chapter 56).¹⁶

The Midrash on Shir Hashirim 2:8 gives a different reason for the scattering of the Jewish people: G-d has decreed that they must be in exile in all 70 nations of the world. If they all stick together, it will take a very long time for them to go to all 70 nations. By spreading apart, Jews fulfill the decree of exile much more quickly:

“The voice of my beloved, behold it has come” (Shir Hashirim 2:8) – this refers to the king moshiach. When moshiach comes and says to the Jewish people, “In this month you will be redeemed,” they will say to him, “Our teacher, king moshiach, how can we be redeemed? Didn’t the Holy One, blessed is He, say that He is exiling us under the seventy nations?” And he will give them two answers: “One of you goes into exile in Barbary and another of you goes into exile in Sumatra (in the Pesikta

---

16. מהר"ל נצח ישראל פרק נ"ו: והנה נבאר לך בראיות ברורות, כי מורה פיזור ישראל בכל העולם על מעלה אלקית שלהם. וזה כי כאשר היו ישראל בארצם, היה מקומם כאשר ראוי. שכאשר תתבונן בכל הדברים אשר יש להם מקום, הנה מקום שלהם מתיחס וראוי להם. כי כל דבר לפי מה שהוא, יש לו מקום מיוחד. ואין דבר בעולם שלא יהיה לו מקום מתיחס לו, ודבר זה כבר התבאר למעלה. עד שאם הדבר יצא ממקומו המיוחד לו, הוא נחשב אליו אבוד. וראוי לאומה הזאת, שהיא עיקר בעולם, שיהיה מקום ישיבתם בארץ שהוא עיקר העולם. כי ארץ ישראל שהיא ארץ קדושה, ראוי לעם קדוש. והנה יש לישראל שהם עם קדוש, מקום מתיחס להם כראוי. אבל כאשר גלו מן הארץ, אם היו גולים למקום אחד פרטי, אין זה מתיחס אל ישראל, כי ישראל הם עיקר העולם. וכבר אמרנו כי ראוי שיהיה המקום מתיחס לבעל המקום. ולכן נתפזרו בכל העולם, שכן הוא ראוי לאומה שהיא כל העולם, שיהיה מקומם בכל העולם.

Rabasi the text reads: Britain), and it will be considered as if you all went to these places.” The second answer is, “The government appoints local governors from various nations. If one Cuthean, for instance, becomes a ruler over the Jews, although the central government may not be Cuthean, it is considered as if the Jewish people were in exile under the Cuthean people.¹⁷

In the early 1920's, the Lubavitcher Rebbe, **Rabbi Yosef Yitzchok Schneersohn**, wrote a fiery pamphlet opposing settlement in Eretz Yisroel. He referred to the above Midrash:

If one travels around the world and looks at Jewish communities, he will see that, thank G-d, the Jewish people is alive and well. Although our enemies (who intend to be enemies but are actually benefactors) persecute us, still every city has a cheder, a yeshiva and charity organizations. When a religious Jew comes to a new place and gets settled, he will, with the encouragement of gedolim, help build one of these institutions. As the Midrash says (on Shir Hashirim 2:8), when one Jew lives in Barbary and another lives in Britain, it is considered as if the whole Jewish people went to these places and this fulfills the decree of exile to the seventy nations. We must believe with complete faith that when moshiach comes, he and Hashem will be more pleased with the cheder, the shul and the charity institution founded by the Jews in exile, in

---

17. שיר השירים רבה ב,ח: רבי יודן ורבי חמא בשם רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי, ורבי הונא בשם רבי אליעזר בן יעקב אומר, קול דודי הנה זה בא (שיר השירים ב' ח) זה מלך המשיח, בשעה שהוא בא ואומר לישראל בחדש הזה אתם נגאלין, אומרים לו, רבינו מלך המשיח האיך אנו נגאלין, לא כך אמר הקב"ה שהוא משעבדינו בשבעים אומות, והוא משיבם שני תשובות, ואומר להם אחד מכם גולה לברברייא ואחד מכם גולה לברטניא, כגון שגליתם כולכם. ולא עוד אלא שהמלכות מכתבת טירוניא מכל אומה ואומה, כותי אחד או ברברי אחד בא ומשעבד בכם כגון ששעבדתם בהם כל אומתם וכאילו נשתעבדתם בשבעים אומות ובחדש הזה אתם נגאלין ה"ד החדש הזה לכם ראש חדשים.

Barbary and Britain, than with the factory and workshop founded, G-d forbid, in Jerusalem the holy city.¹⁸

Ari: That is a fitting statement for a Lubavitcher Rebbe. I'm sure Rabbi Yosef Yitzchok would be proud to see how his movement today has branches in every far-flung corner of the world.

Well, if exile means being scattered around the world, one cannot gather the entire Jewish people to Eretz Yisroel and then call it exile.

Yossi: To be fair, Ari, many of those who advocate aliyah are religious Zionists like my friends at shul. They recognize that there's such a thing as exile and that the State of Israel is not exile, but they claim that the state is the first stage of redemption.

Rabbi Glauber: Yossi, we'll speak about your friends' claims another day. Today we are focusing on defining exile. And Ari is right: being gathered in one place is not exile, regardless of what you call it.

Furthermore, exile means being stateless and living under other nations. Listen to the words of the **Ramban**: "I said, I will make their whereabouts unknown; I will cause their mention to

---

18. ספר תיקון עולם סימן מא: המהלך על כנפי רוח בקרת ודרושה, בכל מרחבי המדינות, וארז ברגליו יבקר במחנה ישראל יחיו, אנה ואנה, להטות אזן לשמוע, ולפקוח עינים לראות את הנעשה בקרב עמינו יחי', פה ושם, ימצא כי תודה לאל עליון לא אלמן ישראל מאלקיו, אם כי מעבר מזה שונאינו (בדעת וצד' ואוהביו מבלי שימת לב) רוצצים את עם הקדש, ואוכלים הדרתו בכל פה, הנה בכל זה, כל עיר ומושב בנויה - ד' עליהם יחיו - על תלה בנויה, בחדר תלמוד-תורה, ובישיבה, בתי מוסד של צדקה ומדות נעימות וככוכבי שמים יאירו, וכאשר יבוא איש יהודי החדר לדבר ד' באחד המקומות, הנה בהשקט גלי טרדותיו ובהתעוררות גדולי ישראל, בנה יבנה אחד המוסדים, חדר תלמוד תורה, ישיבה, בית חסד וצדקה, וכאמור אחד מכם גולה לברבר ואחד לברטניא וכו' ועלינו להאמין באמונה שלימה, ולהכיר בדעה נכונה אשר בבוא משיח צדקינו בב"א, יוטב בעינינו ובעיני ד' אלקינו יותר החדר הכנסת והבית צדקה, אשר נוסד בגולה בברברי ובריטאניא, מהבית חרושת ובית עבודה אשר יוסד - חלילה - בירושלים עיר הקודש.

cease from humanity” (Devarim 32:26). The Ramban interprets the first half of the verse to refer to the Ten Lost Tribes, whose whereabouts are unknown, and the second half to our two tribes, Judah and Benjamin. Although we continue to exist among the nations, “we have no remembrance among the peoples and we are not counted as a people or nation at all.”¹⁹

Rabbi Yosef Yabetz (d. 1507), a survivor of the Spanish expulsion, in his work Chasdei Hashem explains the words of Yishaya 53:8, “He was removed from power and judgment” as a reply to the nations who question the greatness of Israel for suffering in their exile. “After all,” argued these nations, “Israel is not the only nation in exile. Many Muslims live under Christian governments and many Christians live under Muslim governments.” The prophet replies that the non-Jews, even when they live in exile, do not suffer true exile since they know that they have a government of their own people in another part of the world to whom they can turn in a time of need. But the Jews are removed from power completely, not relying on any government anywhere else. (Chasdei Hashem p. 25)²⁰

Reasons for exile   **Ari:** Why did Hashem put the Jewish people in exile? Doesn't He love us?

Rabbi Glauber: There are many reasons. Firstly, the exile is an atonement for our sins. We need this atonement so that we can enter the messianic era and the World to Come.

19. רמב"ן דברים לב, כו: אשבייתה מאנוש זכרם - גלותנו בין העמים אנחנו יהודה ובנימין, שאין לנו זכר בעמים ולא נחשב לעם ואומה כלל.

20. ספר חסדי ה' מר' יוסף יעבץ, עמוד כה: בא הנביא לסתור פי החולק עלינו בשמעו את שבחינו בסבלנו הגלות והצרות למען שמו ית' כי יאמר הלא קצת הישמעאלים תחת יד אדום וקצת אדום תחת יד הישמעאלים וכלם סובלים גלותם גם הם ומה דורך ישראל מדוד שככה תשבחנו. על זה השיב ואמר כי ישראל לוקח ממלכות כי אין לו מלך ולא שר ושופט מה שאין כן האומות הנזכרות כי כל א' בוטחת על בשר ודם מלכו שיושיעהו היום או למחר.

The Jewish people accepted several oaths, which contain the terms and regulations of exile. We will talk more about these another day. But for now, let me mention that **Rabbi Moshe Hager**, the Kossover Rebbe (1860-1925) says that the reason for the oaths is that every Jew must accept upon himself the yoke of exile lovingly, until the time of the redemption arrives. The exile is of great importance, because it atones for the sin of Adam eating from the Tree of Knowledge. Furthermore, exile was chosen by Avraham our father at the Covenant Between the Parts to spare us from Gehinom. We must not try to force the hour, for in so doing we will really just be delaying the redemption, since G-d will in any case make us return to exile to serve the remainder of our term.

With this in mind, we can explain the two versions of the text in Kesubos 111a as being identical in meaning. According to one version, G-d adjured the Jewish people not to force (yidchaku) the end of exile. According to the other version, the oath was not to delay (yerachaku) the end of exile. Seemingly these two versions are opposites, but according to the above, the oath forbids pushing for the end, since by so doing we will really be delaying the end.

Therefore we must be wise and scrutinize any movement that superficially seems to be working to bring the redemption nearer, lest it actually be delaying the redemption. (Leket Ani)²¹

In other words, if we understand the atonement we are getting through exile, we can feel its sweetness and accept it lovingly.

---

21. ספר לקט עני מרבי משה מקאסאב, חיי עולם: וענין השבועות שלא יעלו בחומה ושלא ימרדו כו' ושלא ידחקו או ירחקו את הקץ, הוא מפני שצריך כל אדם מישראל לקבל עליו עול גלות באהבה, עד עת לחננה, כי שעבוד מלכיות גדול מעלתו, בהיותו ממרק החטא של אדם הראשון בעץ הדעת, אשר משם נצמח כל צרות ישראל, וגם שעי"ז נצולים מדינה של גיהנם, כמו שבחר לו אברהם אבינו ע"ה בברית בין הבתרים. על כן אין לדחוק את השעה, כי בדרך זה ח"ו מרחקים את הקץ, ושתי הגירסאות ירחקו, ידחקו, עולות בקנה אחד, וק"ל. ע"כ כל ערום יעשה בדעת, להתבונן בכל תנועה אשר שטחיות ענינה מורה אשר פעולתה לקרב גאולת ישראל, מכל מקום ההכרח להיות על אבן אחת שבעה עינים, פן היא ח"ו מרחקת הקץ.

As to the contention of your rebbi that living in Eretz Yisroel is also exile, the Ohr Hachaim Hakadosh (Vayikra 26:40-41) discusses this question. He says that at the time Jerusalem was destroyed and the Jews were sent into exile, they grumbled, "Why did G-d do this to us? If He had to punish us, why didn't He punish us in our land?" And they added a pious complaint: "If the purpose of the punishment was so that we should repent, sending us out among the nations of the world is counterproductive. We will only get worse there by learning from the ways of the gentiles." But it was wrong of them to doubt G-d's wisdom and justice, and therefore when they repented they had to admit this mistake as well.²²

Ari: Are there any other reasons for the exile, aside from punishment and atonement?

Rabbi Glauber: Yes, the exile has another purpose: so that converts from all the nations can join the Jewish people.

Pesachim 87b: Rabbi Elazar said: The Holy One, blessed is He, exiled Israel among the nations just so that converts might be added to them, as it states, "And I will plant her for Myself in the earth" (Hoshea 2:25). Why does a person plant one seah, if not to reap several korim (one kor equals thirty seah)?²³

²². אור החיים הק' ויקרא כו, מ-מא: אף אני אלך עמם בקרי והבאתי אותם בארץ אויביהם. [קשה הא] עונש זה כבר אמור למעלה וכו' [ויש לומר] גם זה יאמרו בכלל הוידוי, והנה ממה

שמצריכם ה' להתודות עליו אתה יודע שהם היו מרשיעים בפרט זה, והרשע הוא כי יאמרו למה ה' יוציאם מארצם, ויגלם בין האומות, אם לפירעון עונם ייסרם תוך ארצותם, ולא יגלם בין האומות, כי אדרבה זה יסובב היפך תיקון המבוקש, שאם המבוקש הוא להטיב מעשיהם, והנה כשיזרה אותם בארצות יגמרו לעשות רע ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם, וזה יחזק מחשבת קרי. לזה כשאמר ה' והתודו, זכר שיאמרו גם כן בוידוים, כי צדיק ה' במה שהלך עמהם קרי, ולאותו הטעם ולאותו המבחן הביאם בארץ אויביהם, כדרך מעשה המקרה בלא כיון אל הצריך.

²³. פסחים פז ע"ב: ואמר רבי אלעזר: לא הגלה הקדוש ברוך הוא את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים, שנאמר (הושע ב) וזרעתיה לי בארץ. כלום אדם זורע סאה - אלא להכניס כמה כורין.

Also, the presence of the Jewish people in all lands is good for the whole world in many ways that we do not necessarily understand. Just as the world cannot exist without wind, so too it cannot exist without the Jewish people scattered around it.

Avodah Zarah 10b: There was once a king who hated the Jews. He said to his ministers, "If a man has a painful scab on his foot, should he cut it off and heal, or leave it and suffer?" They said, "Cut it off and heal." Ketia bar Shalom said, "First of all, you will not be able to kill them all, for they are scattered all over the world, as it says, "For like the four directions of the world I have scattered you" (Zechariah 2:10). Secondly, those Jews who remain will call you a murderous kingdom.

The Gemara later comments on the wording of the verse in Zechariah: seemingly, it should read "to the four directions of the earth I have scattered you" and not "like the four directions". The Gemara explains that the word "direction" can also mean "wind" and the prophet was comparing the Jewish people to the wind: just as the world cannot exist without wind, so too it cannot exist without the Jewish people.²⁴

But according to this, why does the prophet mention scattering at all? The **Maharsha** answers that the world exists not just because the Jewish people are in the world somewhere, but because they are scattered around the world, making known the existence of G-d and His Torah.²⁵

---

24. עבודה זרה י ע"א. ההוא קיסר דהוי סני להו ליהודאי, אמר להו לחשיבי מלכותיה, מי שעלתה לו נימא ברגלו (פי' רש"י: בשר מת המצער) יקטענה ויחיה (פי' רש"י: ויבריא) או יניחנה ויצטער, אמרו ליה יקטענה ויחיה, אמר להו קטיעא בר שלום, חדא, דלא מצית מכלי להו, דכתיב (זכריה ב' י) כי כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם, מאי קאמר, אילימא דבדרתינהו בארבע רוחות השמים, האי "כארבע רוחות" לארבע רוחות מיבעי ליה, אלא כשם שאי אפשר לעולם בלא רוחות, כך אי אפשר לעולם בלא ישראל, ועוד, קרי לך מלכותא קטיעא.

25. המהרש"א שם: כי בלא רוחות לא יתקיים העולם מרוב הבל וחמימות, כן הם ישראל, שאלולי

Rabbi Menachem Azariah of Fano (1548-1620) wrote that the purpose of every exile, beginning with Adam's expulsion from the Garden of Eden, is to purify the places to which the exiled are sent.

He goes on to explain that this is why the Jews of Samaria were exiled only to one place, whereas the exiles of Judea were scattered in all directions. The Jews of Samaria were not Torah scholars, and therefore they could only sanctify one corner of the world; but the Jews of Jerusalem were sent everywhere, so that their wellsprings could benefit all of mankind. (Asarah Maamaros 4:13)²⁶

According to the **Arizal** (1534-1572), the reason for the exiles is to sort out the holy sparks that are in captivity among the nations. (Shaar Hamitzvos, Parshas Re'eh)²⁷

Ari: What if the Jewish people had never sinned? They would not have been exiled from their land, and this great goal would never have been accomplished.

Rabbi Glauber: The **Ohr Hachaim** (Vayikra 25:39) asks your question! And his answer is that if the Jewish people had not sinned, they would have had the power to sort out the holy sparks from afar, without ever leaving the Holy Land.²⁸

הם היה העולם מוחזר לתוהו ובוהו, וע"י שפירש ופיזר אותן בד' רוחות יתפרסם בכל העולם אמונתו ותורתו, והוא קיומו של עולם.

26. ספר עשרה מאמרות ח"ד פי"ג: למח' שלחם אלקים, לטהר המקומות אשר נפוצו שמה וכו', וזהו סיבה עצמיות לכל הגליות, שהי' ראשון לכולם ויגרש את האדם (בראשית ג' כ"ד), כי אז נתחדש לו מגרש חוץ לגן עדן, למען יתקן אויר החיצון בהבל פיו, ויכין כסא כבוד להשראת השכינה בכל מקום וכו'. הדרך לגליות ישראל, לפי שגלות שומרון לא היו בני תורה די להם לקדש פאה אחת מן העולם וכו', אבל גלות ירושלים משם נפוצו לארבע רוחות העולם, למען יפוצו מעיינות להועיל אל הכלל.

27. האר"י ז"ל שער המצוות פרשת ראה. טעם הגליות לברר הניצוצות הקדושים אשר בשביה בין האומות.

28. האור החיים הק' ויקרא כה, לט. וכי ימוך אחיך עמך וגמכר לך (ויקרא כה, לט). פרשה זו תרמוז למה שאז"ל בספר הזוהר כי ה' צוה לשר אדום שהוא ס"מ שלא יתנהג באכזריות עם ישראל והוא אומר כי ימוך אחיך ע"ד אומרו הלא אח עשו ליעקב וכו' ואומר עד שנת היוכל - הוא גבול הגאולה כידוע - יעבוד עמך, ומודיע ה' כי סוף סוף יצא מעמו דכתיב ויצא מעמך הוא ובניו, פירוש

Ari: What other purposes does the exile serve?

Rabbi Glauber: The exile also enables the Jewish people to show Hashem their trust in Him and their patience in waiting for His redemption.

“Open the gates and let in the righteous nation who waits for the faith” (Yishaya 26:2). **Rashi:** Open the gates of Jerusalem and let in the righteous nation, who waited and hoped in its exile many days for the faith of the Holy One, blessed is He, that He would fulfill His promise, given through His prophets, to redeem them.²⁹

“And I shall betroth you to Me with faithfulness, and you shall know Hashem” (Hoshea 2:22). **Rashi:** And I shall betroth you to Me as a reward for the faithfulness you displayed in exile to the promises given through My prophets.³⁰

**Hashem
protects
us in exile**

Ari: But maybe today, with so many anti-Semites in the world, staying in exile is too dangerous. Doesn't the Torah say that we should do our best to protect our lives? Maybe gathering together and forming an army is the only way to ensure our safety.

הניצוצים המתבררים באמצעות היותם עמו והוא סוד הגלות, שאל"כ למה לא ייסרם ה' בשבט מוסר שם בארצם ובנחלתם, אלא אחד מהטעמים הוא כדי שיבררו הניצוצים של הקדושה מבין הארצות כי כל מקום ומקום שימצאון שם ישראל באמצעות היסורין והתורה והמצוות הניצוצות מתבררים מעצמם והוא סוד אומרו עת אשר שלט אדם באדם לרע לו.

וא"ת א"כ אם לא היו ישראל חוטאים וגולים מי היה מברר המתבררים עתה בתפוצות ישראל. דע כי אם לא היו ישראל חוטאים היה להם כח לברר ניצוצות הקדושות במקום שהם מכל המקומות אשר באו שם מה שאין כן אחר חטאם דחלש כחם ולואי שתשיג ידם במקום עצמו אשר שם הניצוצות.

29. ישעיה כו, ב. פתחו שערים ויבא גוי צדיק שמר אמונים. פירש רש"י ששמר וצפה בגלותו ימים רבים לאמונתו של הקב"ה שיקיים הבטחתו שהבטיח ע"פ נביאיו לגאלם.

30. וארשתין לי באמונה וידעת את ה' (הושע ב,ב). פרש"י וארשתין לי באמונה, בשכר האמונה שהאמנת בגולה להבטחות שעל ידי נביאי.

Rabbi Glauber: On the contrary, coming out of exile would place us in great danger. As long as we are in exile, we are guaranteed Hashem's protection, as the Torah says: "And even so, when they were in the land of their enemies, I did not reject them nor despise them, to destroy them, to annul My covenant with them, for I am Hashem their G-d" (Vayikra 26:44). If we leave exile, there is no such guarantee.

In fact, Chazal say that the dispersion of Jews itself is Hashem's way of protecting them. If we were to gather the Jews to one place, it would not be saving them but rather putting them in even greater danger. In the words of the Gemara (Pesachim 87b): "The Holy One, blessed is He, did kindness with the Jewish people when He scattered them among the nations. Once a gentile said to Rabbi Chanina: We are better people than you, for in your days of power, King David's general Yoav wiped out the Edomites, but now you are living under our empire for many years, and we have done nothing to harm you. Rabbi Chanina said: One of my students will give you a reply. Rabbi Oshaya told him: You want to kill us, but you don't know how to do it. You can't kill us all, because not all Jews live under your empire. And if you kill only the Jews in your domain, the rest will make you famous as a murderous kingdom. He said: By the wall of Rome, these are our thoughts always."³¹

Similarly, in Avodah Zarah 10b: "There was once a king who hated the Jews. He said to his ministers: If a man has a painful scab on his foot, should he cut it off and heal, or leave it and

---

31. פסחים פ"ז ע"ב. אמר ר' אושעיא, מאי דכתיב צדקות פרזונו בישראל (שופטים ה' י"א), צדקה עשה הקב"ה לישראל שפזרן בין האומות. והיינו דאמר ליה ההוא מינאי לר' חנינא, אנן מעלינן מינייכו, כתיב בכו (מלכים א', י"א ט"ז) כי ששת חדשים ישב וגו', ואילו אנן איתנייכו גבן כמה שנים ולית קא עבדינן לכו מידי, אמר לו, רצונך יטפל לך תלמיד אחד, נטפל ליה ר' אושעיא, א"ל משום דלא ידעתו היכי תעבדו: תכלינן לכולהו? ליתנייהו גבייכו. מאי דאיכא גבייכו? קרי לכו מלכותא קטיעא, אמר ליה גפא דרומאי (פירש"י, נשבע בע"ז) בהא נחתין ובהא סלקין (פירש"י, במחשבה זו אנו עסוקים תמיד).

suffer? They said: Cut it off and heal. Ketia bar Shalom said: First of all, you will not be able to kill them all, for they are scattered all over the world, as it says, For like the four directions of the world I have scattered you (Zechariah 2:10). Secondly, those Jews who remain will call you a murderous kingdom.”³²

There is a parallel passage in Tanna Devei Eliyahu 10: Once, a priest said to Rabbi Yehuda Hanasi, “We are more merciful than you. When you had the ability to destroy us, you left over only the women, as it says, ‘For Yoav and all of Israel dwelt there six months, until they had killed all the males of Edom’ (I Melachim 11:16).” Rabbi Yehuda said nothing, but walked outside and called one of his students to come in and answer the priest. The student said, “The owner of the house knows where to keep his tools. And when the owner of the house comes back to his house, he will bring his tools with him into the house.” He said this again, and then a third time, until the priest understood what he meant.

Immediately, the priest stood up, lifted his two hands to heaven and said, “Blessed is the Omnipresent, blessed is He, who chose you, Israel, over all the people of the world and over all His creations, and acquired you permanently, and called you His children and servants, and called you a people, an inheritance, and a treasure to His name, and scattered you in many hundreds of places. When we met to plan to destroy you, we said, ‘If we kill those in Eretz Yisroel, who will kill those in the north and the south? And in this manner our plans are abandoned.’ Truly, the Owner of the house knows where to keep His tools, and when the Owner comes home, He will bring His tools into the house.”³³

---

32. ראה לעיל מקור 24.

33. תנא דבי אליהו פרק י'. מעשה בכומר אחד ור' יהודא הנשיא, שהיו אוכלין ושותין יחד, וכשהטיבו לבם אמר אותו הכומר לר' יהודא הנשיא, אנו רחמנים יותר מכם, כשניתן לכם רשות להכרית אותנו לא שיירתם אלא נשים, שנאמר (מלכים א', י"א ט"ז) כי ששת חדשים ישב שם

“And you shall take it to your heart in all the nations to which Hashem your G-d scattered you” (Devarim 30:1). **Rabbi Yonasan Eybeschutz** (1690-1764) explains this to mean that the Jewish people must think about the kindness of G-d in allowing them to survive so many centuries among the nations. He scattered them in different places throughout the world so that no single nation would want to destroy them, lest they be called a murderous kingdom by the rest. Each king says, “If the other king tolerates Jews in his land, so will I.” If the Jews had all been under one kingdom, they would already have been wiped out, G-d forbid. (Tiferes Yonasan, commentary on the Torah)³⁴

When Yaakov prepared to meet his brother Esav, he divided his wives and children into two camps. Chazal saw this as the prototype for the dispersion of the Jews as a method of protecting them, as the Ramban points out in his commentary on Chumash.

Bereishis Rabbah 76:3: “If Esav comes to one camp and smites it” – this refers to our brethren in the south

---

יואב וכל ישראל עד הכרית כל זכר באדום, שתק ר' יהודא ולא אמר להכומר שום דבר, ועמד ר' יהודא והלך לשוק ומסר את הדבר לתלמידיו, וחזר ובא וישב למקומו. ואמר ר' יהודא להכומר, אם רצונך יכנס תלמיד אחד משלי ויאמר לנו דבר ונשמח בו, אמר הכומר יכנס. נכנס אותו תלמיד, ועמד על רגליו ואמר, בעל הבית יודע לאיזה מקום יפקיד את כליו, וכשיבוא בעה"ב לביתו (פי' הישועות יעקב: כשיחזיר הקב"ה שכינתו לציון) יביא כליו עמו לתוך הבית. אמר את הדבר הזה ושנה ושילש ג' פעמים, עד שעמד הכומר לגופו של דבר (פי' עד שהבין הכומר כוונת הדברים לאמיתותו). מיד עמד הכומר ונשא שתי ידיו לשמים ואמר, ברוך המקום ברוך הוא שבחר בכם בישראל יותר מכל באי עולם ומכל מעשה ידיו שברא בעולם, וקנה אתכם קנין גמור, וקרא אתכם בניו ועבדים לשמו, וקרא אתכם עם ונחלה וסגולה לשמו, ופיזר אתכם בכמה מאות מקומות, ואמרנו [בשעה שנתייעצנו לכולות אתכם, שאין כדאי לגזור גזירת כליה כי] אם נהרוג אותן שבא"י, שבצפון ושבדרום מי יהרוג אותן, אם נהרוג שבצפון ושבדרום, שבבבל ובעילם מי יהרוג אותן, והרי הדברים בטלים מעצמן בלא כלום (פי' על ידי זה מתבטלים גזירות ההשמדה שרוצין האומות לגזור על ישראל, מבלי שישתדל משהו לבטלה), בוודאי בעל הבית יודע באיזה מקום יפקיד את כליו, וכשיבוא בעל הבית לתוך ביתו יביא את כליו לתוך הבית. 34. תפארת יונתן על התורה, דברים לא: והשבות אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך ה' אלקיך שמה וגו' הא דאמר בכל הגוים נראה לבאר כי תרגיש חסד ה' שהכין זאבים וניצלת, וגם מלחמת ה' שהגלוך בכל הגוים מסוף העולם ועד סופו, מחמת זה אינם שולטים בכם שלא יהיו נקראים מלכות קטוע, וזה אומר אם זה סובל יהודים תחת ממשלתו גם אני אסבול, ואחד תולה בחבירו, ואילו היו תחת ממשלה אחת כבר ספו תמו ח"ו.

– “the remaining camp will escape” – this refers to our brethren in exile (i.e. Babylon).³⁵

Ramban on Bereishis 32:9: “If Esav comes to one camp and smites it, the remaining camp will escape.” This verse refers prophetically to the exile of the Jewish people. Esav will never blot out our name; they will only be able to harm some of us in some of their lands. One king will pass decrees against us, while another king will accept our refugees into his land. This is what our Sages say in the Midrash.³⁶

Rabbi Meir Leibush Malbim uses this concept to explain the verse, “And Hashem will scatter you among the nations, and you will remain few in number” (Devarim 4:26). This scattering is for the benefit of the Jewish people, so that if the nations decree upon them destruction in one place, they will survive in another place. Thus the two halves of the verse are connected: Hashem will scatter you among the nations, and by virtue of this scattering you will remain. Although you will be few, you will never perish entirely.³⁷

The Malbim:
“This scattering is for the benefit of the Jewish people.”

35. בראשית רבה פרשה ע"ו ג: אם יבא עשו אל המחנה האחת אלו אחינו שבדרום, והיה המחנה הנשאר לפליטה אלו אחינו שבגולה.

36. רמב"ן בראשית לב, ט: אם יבא עשו אל המחנה האחת והכהו, והיה המחנה הנשאר לפליטה (בראשית ל"ב ט'), וכו'. גם זה ירמוז, שלא יגזרו עלינו בני עשו למחות את שמנו, אבל יעשו רעות עם קצתנו בקצת הארצות שלהם, מלך א' מהם גוזר בארצו על ממונינו או על גופינו, ומלך אחר מרחם במקומו ומציל הפליטים, וכך אמרו בבראשית רבה (פרשה ע"ו ג') אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו אלו אחינו שבדרום, והי' המחנה הנשאר לפליטה אלו אחינו שבגולה, ראו כי גם לדורות תרמוז זאת הפרשה.

37. מלבי"ם דברים ד, כו-כז. והפיץ ה', זאת שנית יעשה להצלתכם שלא יגלה אתכם אל מקום אחד רק יפיץ אתכם שתהיו מפוזרים בעמים, שאז אם יגזרו עליכם גזרות וכליון במקום אחד תמצאו רוח והצלה במקום אחר ועי"ז ונשאתם מתי מספר בגוים, עי"כ ישאר מכם תמיד שארית,

When the Zionist movement arose, the rabbis of the time were quick to recognize the danger in gathering all Jews to one place. In 1903, **Rabbi Ephraim Shlomo Zalman** of Lipna wrote: "Regarding gathering Israel to one place, which the Zionists claim will remove the shame and low esteem from Israel, bringing them honor instead, and there Israel will eat its bread in peace – lend your ears and hear the words of our Sages in Pesachim 87b..."³⁸

Furthermore, according to what we said earlier that exile is atonement, it would be foolhardy to try to end exile prematurely - perhaps then we would have to suffer other punishments as atonement. That is why the **Ramban** says (Devarim 28:42) that only through exile are we spared all the curses of the Tochacha (see page 6).

If the Jewish people were to go back and live in Eretz Yisroel before the atonement of exile is complete, even if the gentile nations gave them permission to do so, they would, G-d forbid, be vulnerable to those who wish to destroy them, for they would not have Hashem's special protection.

Ari: If so, perhaps no Jews should live in Eretz Yisroel during exile. So how could so many tzaddikim, like the Ramban, the Beis Yosef and the Arizal, have lived there?

Rabbi Glauber: A small community of Jews may live in Eretz Yisroel, since the decree of exile is being fulfilled with the majority

הגם שיהיו מתי מספר עכ"פ לא תכלו לגמרי. וכמ"ש חז"ל (פסחים פ"ז ע"ב) על צדקות פזרונו בישראל שעשה עמהם צדקה מה שפזרם בין האומות שאם גוזרים עליהם כליה במקום אחד ישאר להם שארית במקום אחר.

38. ספר אורה לציון לרבי אפרים שלמה זלמן זצ"ל אבדק"ק ליפנא, בעל מחבר ספר עז מלך אות מ"א עמוד מ: ועל קיבוץ ישראל אל מקום אחד, אשר יאמרו להסיר בזה מעל ישראל החרפה ובוז, ולדעתם בהיותם יחד, תחת קלון ינחלו כבוד, ושם יאכלו בני ישראל את לחמם במנוחה וכושר, הטו אזניכם ושמעו את דברי חכמז"ל המאירים עינים לדעת צדקת ה', ומשיבים נפש להבין משפטיו ית"ש את ישראל, כי חסד ורחמים מלא כבודו ית"ש, בפסחים [דף פ"ז ע"ב] אר"א מ"ד צדקת פזרונו בישראל צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שפזרן לבין האומות.

of the nation. But a large scale movement in which nearly half of the world's Jews live in Eretz Yisroel during exile is quite a dangerous phenomenon.

Zionism's new approach to exile and redemption

Ari: If so, Zionism and the State of Israel present us with a view totally different from the traditional Jewish view of exile and redemption.

Rabbi Glauber: Yes. Reb Uriel Zimmer (Torah Judaism and the State of Israel, pp. 30-33) writes:

According to the Jewish view, the Exile was imposed upon us against our will and in a supernatural manner; we have survived throughout it only supernaturally; and the redemption will come only through the Moshiach. The belief in the coming of the Moshiach is one of the thirteen basic principles of our faith, to no less a degree than the belief in the existence of the Creator and the truth of Torah...

Zionism, however, when seeking to eradicate Israel's identity as "this people which I have created for Myself" and turn it into a "normal" nation with all the ideas and attributes associated with "normal" nations, had necessarily to approach matters of Galus and Geulah quite differently. It cannot, to be sure, provide any "normal" explanation as to how this "nation" had managed to survive its dispersion for almost two thousand years, while other

Reb Uriel Zimmer: "Zionism sees in Galus only a national process resulting from political circumstances."

nations that have certainly been far more “normal” have perished. But, as far as the present is concerned and for all practical purposes, Zionism sees in Galus only a “national” process resulting from political circumstances during the era of the Roman Empire, and consequently regards the return of the nation to its “normality” as a nation dwelling on its own soil also merely as a process to be achieved through a similarly “normal” political or military approach.

Needless to say, this view too is diametrically opposed to the view of Torah and to the knowledge and belief that “because of our sins were we expelled from our country” and that “the Jewish people will be redeemed only through repentance” (Yerushalmi Taanis 1,1).

By the way, when Reb Uriel’s booklet was republished in 2012, **Rabbi Chaim Kanievsky** wrote a letter of approbation saying, “These rabbis have done a good thing in reprinting the booklet ‘Torah Judaism and the State of Israel’ because this is a necessity for our time; may it be beneficial.”

Our reward for waiting

Yossi: I have a question. When moshiach comes and the exile finally ends, will Hashem give us extra reward for waiting so long? Or is it considered our fault that the exile lasted so long?

Rabbi Glauber: Certainly we will be rewarded. “Therefore wait for Me, said Hashem, for the day when I will stand up to bear witness” (Tzefaniah 3:8). And Chazal explain: “Said the Holy One, blessed is He: I swear that whoever waits for My kingdom, I myself will bear witness in his favor.” (Yalkut Shimoni 567)³⁹

---

39. צפניה ג, ח. לכן חכו לי נאם ה' ליום קומי לעד. ובפסיקתא רבתי פרשה לד: שבועה היא לפני, שכל שחיכה למלכותי אני בעצמי מעיד בו לטובה, שנאמר לכן חכו לי נאם ה' ליום קומי לעד.

Even those who do not live to see the coming of moshiach are immediately rewarded for their waiting upon their entry into the afterlife. When a Jew dies and comes before the Heavenly tribunal, one of the six questions he is asked is: Did you wait for the redemption? (Shabbos 31a)

The **Smak** (Mitzvah 1) wonders: Where is this mitzvah to hope for the redemption written, that a person should be held responsible for it? He answers that this is all part of the mitzvah, “I am Hashem your G-d who took you out of the land of Egypt” (Shemos 20:1). Just as we must believe that He took us out of Egypt, we must believe that He will bring the final redemption. Since Chazal (Makos 24a) tell us that this verse (“I am Hashem”) is to be counted as one of the 613 Commandments, [it must have a practical meaning], and so it must be saying, “Just as I want you to believe in Me, that I took you out of Egypt, so too I want you to believe that I am Hashem your G-d and I will eventually gather you in and save you. And so the Torah promises (Devarim 30:3), “And He will return and gather you in from all the nations.”⁴⁰

Rabbeinu Bachya ben Asher says (commentary on Shemos 5:22), “If the redemption is delayed, it is for the purpose of adding to our eventual reward and adding punishment to those who afflicted us.”

“And of Zion it will be said: every man is born in it” (Tehillim 87:5). The Gemara (Kesubos 75a) explains that even those Jews

---

40. ספר מצות קטן לר"י מקורביל בעל התוס', יום ראשון, מצות התלויות בלב, לידע שאותו שברא שמים וארץ הוא לבדו מושל מעלה ומטה ובד' רוחות כדכתיב (שמות כ) אנכי ה' אלקיך וגו' ובה תלוי מה שאמרו חכמים (שבת דף לא) ששואלין לאדם לאחר מיתה בשעת דינו צפית לישועה. והיכן כתיב מצוה זו. אלא ש"מ בזה תלוי, שכשם שיש לנו להאמין שהוציאנו ממצרים דכתיב אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך וגו'. על כרחין מאחר שהוא דיבור, הכי קאמר, כשם שאני רוצה שתאמינו בי שאני הוצאתי אתכם כך אני רוצה שתאמינו בי שאני ה' אלקיכם ואני עתיד לקבץ אתכם ולהושיעכם. וכן יושיענו ברחמינו שנית, כדכתיב (דברים ל) ושב וקבצך מכל העמים וגו'.

who are not born in Zion are considered its children if they looked forward to seeing it.⁴¹

Ari: If so, religious Jews who hope and wait for the redemption are the true children of Zion. But those calling themselves “Zionists” are not worthy of the name, because they do not hope and wait for Zion – they take action on their own.

Rabbi Glauber: Very true. All the prophets extolled the virtue of waiting in exile. David Hamelech (Tehillim 40:2) said, “I waited exceedingly for Hashem, and He turned to me and heard my cry.” And he said, “Those who hope to Hashem will inherit the earth” (Tehillim 37:9). Yishaya (25:9) said, “And he will say on that day, behold, this is our G-d for whom we waited to save us.” Yirmiyah (Eichah 3:25) said, “Hashem is good to those who hope to Him.” Zechariah (9:12) said, “Return to power, you who are bound by hope.”

Our patient waiting hastens the redemption

On these last two verses, Chazal comment, “Israel has no merit but waiting. They are worthy of the redemption in the merit of waiting!” (Yalkut Shimoni Tehillim 736)⁴²

There is another Midrash in Pesikta DeRav Kahana, Parshas Hachodesh 25, which says that our

41. כתובות ע"ה ע"א. ולציון יאמר איש ואיש יולד בה והוא יכוננה עליון (תהלים פז,ה). א"ר מיישא בר בריה דר' יהושע בן לוי אחד הנוולד בה ואחד המצפה לראותה. ופרש"י אחד הנוולד בה ואחד המצפה לראותה יקרא מבניה ויביאוהו אצלה.

42. ילקוט שמעוני תהלים רמז תשל"ו. למנצח לדוד מזמור קוה קוית' ה' ויט אלי (תהלים מ' ב'), זה שאמר הכתוב (ישעיה כ"ה ט') ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו, אין ביד ישראל אלא הקווי, כדאי הן לגאולה בשכר הקווי, וכן הוא אומר (איכה ג' כ"ה) טוב ה' לקויו, ואומר (זכריה ט' ב') שובו לבצרון אסירי התקוה, שמה תאמר עבר קציר כלה קיץ ואנחנו לא נושענו (ירמיה ח' כ'), תלמוד לומר (תהלים כ"ז י"ד) קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה', קויתם ולא נושעתם, קו ושובו וקו. וא"ת עד מתי נקוה, כתיב (תהלים קל"א ג') יחל ישראל אל ה' מעתה ועד עולם, ואומר (שם ל"א כ"ה) חזקו ויאמץ לבבכם כל המיחלים לה', ומה כתיב אחריו (שם ל"ב א') לדוד משכיל אשרי נשוי פשע, דוד שקוה לי עניתיו. אמר דוד מתוך הקווי ויט אלי וישמע שועתי.

waiting patiently will be the deciding factor that brings on the redemption. The Midrash finds allusions to the Four Exiles and their respective redeemers in the verses of Shemos 12:1-6. Hashem redeemed us from Bavel, Mordechai and Esther redeemed us from Media, and the Hasmoneans redeemed us from Greece. Who will redeem us from the fourth exile, Rome? Waiting! And so it says (v. 6), “And it will be for you to guard (mishmeres)...” The word “mishmeres” means standing guard, waiting and watching. Thus, we will be redeemed in the merit of our waiting patiently for the redemption. “Do not eat of it raw” (v. 9) – do not wish for it (the redemption) undercooked, i.e. before its proper time.⁴³

And the Mechilta says (Beshalach, Parsha 6) that the exiles will be gathered only in the merit of our faith in Hashem, as it says, “With Me from Lebanon, O bride, with Me from Lebanon you shall come; you will look out from the peak of faith (amanah)” (Shir Hashirim 4:5). “And I will betroth you to Me forever...and I will betroth you to Me with faith” (Hoshea 2:21-22).⁴⁴

On the Hagaddah, the **Chasam Sofer** explains that the wicked son’s sin is that he cannot stand to wait, and therefore he asks, “What is this long service to you? Why do you have to drag it out so much? It’s already time to eat.” We reply to him: “Because of this – in the merit of our waiting for the redemption and not

---

43. פסיקתא דרב כהנא פרשת החודש, הובא בשינויים בפסיקתא רבתי אות כ"ה, ובמדרש ילקוט רמז קצ"א. ר' ברכיה בש"ר יצחק אמר החודש הזה לכם, חדשו מעשיכם שעדיין ראש וראשון עתידין לבא, ראש זה נבוכדנצר וכו' ראשון זה עשו וכו' ומי פורע לכם מן הראש וראשון, הקב"ה שהוא ראשון וכו' מי פורע לכם ממדי וכו', מרדכי ואסתר וכו'. מי פורע לכם מיון וכו', בני חשמונאים וכו'. מי פורע לכם ממלכות רביעית? נטרונא! (פי' בעל המגן אברהם בית רענן, שצריכין לשמור ולהמתין), שנאמר והיה לכם למשמרת (שמות י"ב ו'), אל תאכלו ממנו נא (שם ט'), לא תבעיניה מהבהבה, (פי' היות רענן, אל תבקשו לאכול אותם בהבהב, כלומר שאינו צלוי כל צרכו).

44. מכילתא בשלח פרשה ו'. וכן אתה מוצא שאין הגליות מתכנסות אלא בשכר אמנה שנאמר אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבואי תשורי מראש אמנה (שה"ש ד, ח), וארשתך לי לעולם וארשתך לי באמונה (הושע ב').

leaving early like the tribe of Ephraim – Hashem redeemed us from Egypt. If you, the impatient son, had been there, you would not have been redeemed.”⁴⁵

Ari: From all these sources we see that our hoping is not just a merit that we have; it actually brings the redemption closer.

Rabbi Glauber: Yes. Listen to the following story, told by the Midrash Rabbah on Shir Hashirim 1:4: Once there was a couple in Sidon who were married for ten years and had no children. They came to Rabbi Shimon bar Yochai and asked him to arrange a divorce. He said, “By your life, just as you got married with food and drink, so too you will separate with food and drink.” They followed his advice and made a great feast. She induced him to drink too much, and then he said to her, “My daughter, choose whatever good thing of mine you want in the house, take it and go to your father’s house.” After he fell asleep, she told her servants to lift him on a bed and carry him to her father’s house. In the middle of the night he awoke and the drink had worn off. “Where am I, my daughter?” he asked. “In my father’s house,” she said. “What am I doing in your father’s house?” “Didn’t you tell me to choose any good thing I wanted from your house? There is nothing better in the world for me than you!” They went to Rabbi

---

45. דרשות חתם סופר ח"ב, דרושים לפסח דף רנ"ח, וכן הוא בתורת משה פ' צ: רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם וכו', ואף אתה אמור לו בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים, לי ולא לו, אילו היה שם לא היה נגאל. ידוע מה שקי"ל (תורת כהנים פ' בהה) דאסור לומר לעבד עברי עדור תחת הגפנים עד שאבוא, מפני שזהו עבודה שאין לה קצבה, אבל מותר לומר לו עדור שעה א' או אפילו כמה שעות, רק שיתן לו קצבה, שלא תהיה תוחלת ממושכה מחלת לב (משלי י"ג י"ב). ואולי נאמר זה בעבד עברי משום דכתיב (ויקרא כ"ה נ"ה) כי לי בני ישראל עבדים עבדי ה', ולכן אין מהראוי שנעבד איש ברעהו מאומה בעבודה המיוחדת לעבד בוראינו ית"ש, כי זה כל פרי מעללינו, שאנו יושבים ומצפים ישועת ה' ואין אנו יודעים עד מתי קץ הפלאות וגם שכר המיועד לעוה"ב איכותו ומהותו ותוארו, ומכל מקום אנחנו מאמינים ובוטחים בשמו הגדול וכו' אכן הרשע הזה אין יכול לסבל סבל ההמתנה, לכן שואל לזה האריכות העבודה הזאת למה לכם כ"כ להאריך, וכבר הגיע זמן האכילה. לכן משיבים, "בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים", בזכות ציפיתי לישועה ולא מהרתי הקץ כבני אפרים, "אלו היה" הרשע זה "שם לא הי' נגאל", אלא היה יוצא לנפשו כבני אפרים.

Shimon bar Yochai, he prayed for them and they were blessed with a child.

The Midrash concludes, "One human being said to another human being, 'There is nothing better in the world for me than you,' and then they were answered. Then the Jewish people, who are waiting for the redemption of the Holy One blessed is He every day, and saying, 'We have no other desire in this world but You,' all the more so!"⁴⁶

This story is so poignantly relevant today. The woman had waited many years to have children and was now ready to give up and go marry someone else. But once she expressed her true thoughts that she wanted nothing other than her husband and she refused to give up, Hashem answered her. In the same way, the Jewish people have waited hundreds of years for Hashem's redemption. Now some of them are ready to give up and go look elsewhere for their redemption. In this difficult time we must remain faithful, express our true dedication to Hashem and declare that we want no substitute, nothing else but Him. Then and only then will our redemption come.

Yossi: But look at how many Jews have given up waiting and become believers in a human-initiated redemption! I've always

---

46. שיר השירים רבה א,ד: מעשה באשה אחת בצידן ששהתה עשר שנים עם בעלה ולא ילדה, אתון גבי ר' שמעון בן יוחאי בעיין למשתבקא דין מדין אמר להון חייכון כשם שנזדווגתם זה לזה במאכל ובמשתה כך אין אתם מתפרשים אלא מתוך מאכל ומשתה, הלכו בדרכיו ועשו לעצמן י"ט ועשו סעודה גדולה ושכרתו יותר מדאי, כיון שנתיישבה דעתו עליו אמר לה בתי ראי כל חפץ טוב שיש לי בבית וטלי אותו ולכי לבית אביך, מה עשתה היא לאחר שישן רמזה לעבדיה ולשפחותיה ואמרה להם שאוהו במטה וקחו אותו והוליכוהו לבית אבא, בחצי הלילה נער משנתה כיון דפג חמריה אמר לה בתי היכן אני נתון אמרה ליה בבית אבא אמר לה מה לי לבית אביך, אמרה ליה ולא כך אמרת לי בערב כל חפץ טוב שיש בביתי טלי אותו ולכי לבית אביך אין חפץ טוב לי בעולם יותר ממך, הלכו להם אצל רבי שמעון בן יוחאי ועמד והתפלל עליהם ונפקדו ללמדך מה הקדוש ברוך הוא פוקד עקרות אף צדיקים פוקדים עקרות, והרי דברים קל וחומר ומה אם בשר ודם על שאמר לבשר ודם שכמותו אין לי חפץ בעולם טוב ממך נפקדו, ישראל המחכים לישועת הקב"ה בכל יום ואומרים אין לנו חפץ טוב בעולם אלא אתה עאכ"ו.

heard that Hashem doesn't give us a test that is too hard for us, yet it seems that this test was too hard for most Jews.

Rabbi Glauber: Hashem knows that that test was indeed very hard. The Midrash Eichah says that when the redemption finally arrives, Hashem will express His amazement that the Jews were strong enough to keep their faith amidst this darkness:

There was once a king who married a wife and wrote her a marriage contract full of rich promises, and then went on a long voyage. A long time passed and the king did not return. Her neighbors teased her, saying, "The king has left you and will never return," and she cried. But then she took out her contract and read about all the riches the king had promised her, and immediately she was comforted. Eventually, the king returned and said, "My daughter, I am amazed! How did you wait for me all those years?" She replied, "If not for the marriage contract you wrote and gave me, my neighbors would have destroyed me."

So too, the gentiles tease the Jews, saying, "Your G-d has hidden His face from you, taken His presence from your midst and will never again return to you." The Jews cry, but then they enter their synagogues and study halls and read the Torah, which says, "And I will turn to you, and make you fruitful and numerous...and I will place my Temple in your midst...and I will walk in your midst" (Vayikra 26:9-12) - and then they are comforted. When the redemption finally does arrive, Hashem will say to the Jewish people, "My children! I am amazed at you! How did you wait for me for so many years?" They will reply: "Master of the World, if not for Your Torah that You gave us, the nations would have destroyed us."

This is the meaning of the verse (Eichah 3:21), “This [Torah] I will answer to my heart; therefore I will hope.”⁴⁷

Although only a minority has remained faithful to Hashem throughout the present era so far, we hope that that minority will help the rest of the Jewish people to repent so that when the redemption comes, Hashem will find all Jews faithfully waiting for Him.

Ari: So Chazal wrote explicitly about the fact that our exile would last so long?

Rabbi Glauber: Yes, and looking back, the Meforshim have found many verses in Tanach that also speak about it.

For example, it says in Tehillim (69:4), “I have become tired of my calling out; my throat is sore. My eyes grow dim hoping for my G-d.” **Rabbi Yosef Yabetz** sees here a reference to the lengthiness of the exile, and David Hamelech’s prescription of the two things Jews must do to be redeemed: calling out in prayer, and hoping.⁴⁸

47. איכה רבה פ”ג ז’. זאת אשיב אל לבי על כן אוחיל (איכה ג’ כ”א), ר’ אבא בר כהנא בשם ר’ יוחנן אמר, משל למה”ד למלך שנשא מטרונה, וכתב לה כתובה מרובה, ואמר לה כך וכך חופות אני עושה לך, כך וכך ארגוונות טובות אני נותן לך. הניחה המלך והלך לו למדינת הים, ואיחר לשם. נכנסו שכנותיה אצלה, והיו מקניטות אותה ואומרות לה הניחך המלך והלך לו למדינת הים, ושוב אינו חוזר עליך. והיתה בוכה ומתאנחת. וכיון שנכנסה לתוך ביתה פותחת ומוציאה כתובתה וקוראת ורואה בכתובתה כך וכך חופות אני עושה כך וכך ארגוונות טובות אני נותן לך, מיד היתה מתנחמת. לימים בא המלך, אמר לה בתי אני תמה איך המתנת לי כל אותן השנים, אמרה לו אדוני המלך, אלמלא כתובה מרובה שכתבת ונתת לי, כבר אבדוני שכנותי. כך עובדי כוכבים מונין את ישראל ואומרים להם אלהיכם הסתיר פניו מכם וסילק שכינתו מכם, עוד אינו חוזר עליכם, והן בוכין ומתאנחין, וכיון שנכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות וקורין בתורה ומוציאין שכתוב (ויקרא כ”ט, י”א-י”ב) ופניתי אליכם והפריתי אתכם ונתתי משכני בתוכם והתהלכתי בתוכם, והן מתנחמין. למחר כשיבא קץ הגאולה, אומר להם הקב”ה לישראל, בני, אני תמה מכם היאך המתנתם לי כל אותן השנים, והן אומרים לפניו, רבש”ע אילולי תורתך שנתת לנו כבר אבדנו האומות, לך נאמר זאת אשיב אל לבי, ואין זאת אלא תורה, שנא’ (דברים ד’ מ”ד) וזאת התורה.

48. פירוש החסיד יעבץ על תהלים: יגעתי בקראי נחר גרוני כלו עיני מיחל לאלקי (תהלים ט”ד). הנה מפורש אורך הגלות, כאומרו כלו עיני מיחל לאלקי, והזכיר ב’ דברים גדולים, כוללים בהם עולם ונושע, כי כל ישראל משותפים בהם, ובזכותם נושע, הא’ התפלה, הב’ התוחלת והבטחון בגלותנו, עם היותנו מפוזרים בד’ כנפות הארץ.

Ari: What other commentators say that our waiting can hasten the redemption?

Rabbi Glauber: Rabbi Yehuda Halevi describes a dialogue between the king of the Khazars and a rabbi. The rabbi states that the Jewish people is closer to G-d today, in their humble state of exile, than if they were a mighty nation. The king asks: "That might be so if your humility were voluntary; but it is involuntary, and if you had power you would slay." The rabbi replies: "You have found our weak spot, O King of the Khazars. If the majority of us had accepted our humble status for the sake of G-d and His Torah, G-d would not have forced us to bear it for such a long period. But only the smallest portion of our people thinks thus. Still, the majority can expect some reward as well, because they bear their degradation partly from necessity, partly of their own free will. For whoever wishes to do so can become the friend and equal of his oppressor by uttering one word, and without any difficulty. Such conduct does not escape the just Judge. If we bore our exile and degradation for G-d's sake, as we should, we would be outstanding even by the standards of the generation of the messianic era, for which we hope, and we would accelerate the day of our long-awaited deliverance." (Kuzari Maamar 1, 113-115)⁴⁹

By the way, today Rabbi Yehuda Halevi is portrayed as a Zionist, because he wrote beautiful poems of longing for Zion,

---

49. כוזרי מאמר ראשון, קיג-קטו: אמר החבר: אני רואה שאתה מגנה אותנו בדלות ומסכנות, ובהם (במידות אלה של דלות ומסכנות) היו מתפארים גדולי האומות האלה וכו' אם כן ערכנו מקורבת האלקים יותר קרוב ממה שאם היתה לנו גדולה בעולם הזה.

אמר הכוזרי: כן הוא אילו היתה כניעתכם ברצון, אבל היא בהכרח, וכאשר תמצא ידכם תהרגו. אמר החבר: מצאת מקום חרפתי מלך כוזר, כן הוא, אילו היה רובנו מקבל הדלות כניעה לאלקים ובעבור תורתו, לא היה מניחנו הענין האלהי כל הזמן הארוך הזה, אבל המעט ממנו על הדעת הזאת, ויש שכר לרוב, מפני שהוא נושא עול הגלות בין הכרח ורצון, כי אילו היה רוצה היה חבר לנוגש אותו - במלה שיאמר בלי טורח, וכמו זה איננו אבד אצל השופט הצדיק, ואילו היינו סובלים הגלות הזה והדלות לשם האלקים כראוי, היינו לפאר הדור שאנו מצפים עם המשיח והיינו מקרבים את הישועה העתידה שאנו מיחלים אותה.

and made “aliyah” himself at the end of his life. But the above passage from the Kuzari shows us what he truly believed. Rabbi Yehuda Halevi considered it a great merit to accept exile for G-d’s sake; his longing was not to break out of exile by force, only to experience the long-awaited redemption and, in the meantime, to see the beloved Holy Land.

The **Yismach Moshe** says that the Jewish people’s patient and faithful waiting can hasten the redemption, and he finds a hint to this in a verse of Tehillim (5:4): “Hashem, in the morning You will hear my voice, in the morning I will arrange my prayer to you and wait.” The first reference to morning is a metaphor for the final date of redemption, by which Hashem promised to redeem us no matter what. Thus, in the morning You will certainly hear our voice. But we do not want to wait so long. We want to bring an earlier “morning” through our waiting. We are waiting so long, Hashem does not answer us, and the nations mock us; yet we continue to wait – that itself is the merit in which the redemption will come. (Tefilah Lemoshe)⁵⁰

Ari: What words of chizuk can we think of that will keep us going during all these years of exile?

Rabbi Glauber: The **Chofetz Chaim** gave a parable to encourage the Jewish people in their long wait for redemption: “One day, the army received an announcement that the king himself would come that very day to visit the army camp. All the soldiers lined up in rows, weapons in hand, waiting for the king to come. The general and his officers stood at the front. They waited

---

50. תפלה למשה מבעל הישמח משה: ה' בוקר תשמע קולי בקר אערך לך ואצפה (תהלים ה:ד), ונחזור לעניינינו כי יש לנו הבטחה שישמע אז קולינו רק אין אנו רוצים להמתין על הבוקר שיעשה הוא ית' דהיינו בעתו רק אנחנו נעשה בוקר במהרה בימינו דהיינו אחישנה והיינו בוקר אערך לך, ובמה ואצפה ר"ל דרך בזה גופא שאנו מחכים זה זמן ארוך מאוד ואין קול ואין עונה וכל האומות שוחקים עלינו ואעפ"כ אנו מצפים זו האמונה לבד יבוא הגואל ב"ב אמן.

several hours, but the king did not arrive. Eventually, the general grew tired of standing, and he asked someone to bring him a chair. He sat down and dozed off.

Suddenly at that moment, the king and his entourage arrived, and all the soldiers saluted him. The sleeping general, too, awoke and wanted to stand up in honor of the king, but the king told him to remain seated, and gave orders that he be demoted from his position.

“If you couldn’t stay standing for just a few more minutes together with the rest of the army, then you are not a faithful soldier,” said the king. “All the simple soldiers, who get a low salary, were able to wait, but you, with a salary many times higher, could not.”

“And so it is with us,” the Chofetz Chaim concluded. We all say in our prayers, “We are waiting for You.” We wait for moshiach tzidkeinu. But in one moment we grow tired of waiting and want to sit down on a chair. We have to be patient so that we do not lose everything in a few minutes, like that general did.” (Printed in “A Hundred Stories and Parables of the Chofetz Chaim” by Rabbi Shmuel Greineman, number 19).

The Chofetz Chaim: “We wait for moshiach tzidkeinu. But sometimes we grow tired of waiting and want to sit down on a chair. We have to be patient so that we do not lose everything in a few minutes.”

Yossi: I see that the commentators discuss exile at length. But the establishment of the modern State of Israel is such a momentous event that one would think there would be some reference to it in Jewish writings of the past, whether for good or for bad.

Rabbi Glauber: Yes, we find in Sefer Daniel (11:14): “And the wicked among your people will rise up to actualize a vision, but they will stumble.”⁵¹

Clearly in reference to this verse, the **Rambam** writes at the end of Igeres Teiman: “And these are things the prophets have already foretold, and they have told us about what I have told you, that when the time of the true moshiach draws near, there will be many who lift themselves high and place doubts in people’s minds, but their claims will not be born out, and they will perish and many will perish with them. And when Shlomo, peace be upon him, made known with his holy inspiration, that this nation when it is sunk into exile will try to arouse itself not at its proper time, and they will die because of this and travails will come upon them – he warned against this, and made an oath against this in an allegorical way, and said (Shir Hashirim 2:7), ‘I adjure you, daughters of Jerusalem...’ And you, our brethren, our beloved – keep his oath and do not arouse the love before it is desired!”⁵²

Although the Rambam wrote Igeres Teiman against a particular false moshiach, in retrospect we see that that false moshiach did not get very far, and neither did any other false moshiach in Jewish history. Even the Sabbatean movement’s spread among a large part of the Jewish people lasted less than a year; after that it was a mostly undercover, shunned heresy. The warning of Shlomo Hamelech was clearly referring to the by

---

51. דניאל יא, יד: ובעתים ההם רבים יעמדו על מלך הנגב ובני פריצי עמך ינשאו להעמיד חזון ונכשלו.

52. רמב"ם אגרת תימן קרוב לסופו: ואלו הם הדברים אשר כבר קדם יעוד הנביאים בהם, והודיעונו במה שספרתי לכם, אשר בקרב ביאת המשיח האמתי ירבו המתנשאים והמכניסים ספק בלבבות בני אדם, ולא תתאמת טענתם, ויאבדו הם ויאבדו עמהם רבים. וכאשר ידע שלמה ע"ה ברוח הקדש שזאת האומה בהשקעה בגלות תשתדל להתעורר בזולת עתה הראויה לה, וימותו בעבור זה, וישיגום צרות, הזהיר ממנו והשביע עליו על צד המשל ואמר השבעתי אתכם בנות ירושלים וגו' ואתם אחינו ואהובינו שמרו השבעתו ולא תעירו את האהבה עד שתחפץ.

far most successful false messianic movement in Jewish history: Zionism.

Yossi: Amazing! It's almost as if the Rambam were speaking directly to us: "This nation when it is sunk into exile will try to arouse itself not at its proper time, and they will die because of this and travails will come upon them..." When else in Jewish history can it be said that the nation as a whole "tried to arouse itself not at its proper time"? If Zionism is not the very thing foreseen by Daniel and Shlomo Hamelech, then what was? "And they will die because of this and travails will come upon them..." It sends a chill up my spine.

Please tell us more about the oath of Shlomo Hamelech.

Rabbi Glauber: The oath is a subject on its own, and we will leave it for later. But first listen to some more predictions about today's state.

The Gemara in Sanhedrin 98a says, "The son of David will not come until the low government is gone from Israel, as Scripture says (Yishaya 18:5): He will cut the branches with pruning shears." **Rashi** explains: "Until Israel will have no rulership, even a minor and lowly one."⁵³

In his commentary on Tanach, Rashi, as well as the Targum and the Radak, explains that verse to mean that Hashem will cut down the non-Jewish nations.⁵⁴ Accordingly, the Gemara would mean, "The son of David will not come until the lowly non-Jewish kingdom is no longer in power over Israel." But Rashi on the Gemara clearly interprets it to mean that the Jews will not

53. סנהדרין צ"ח ע"א: אמר ר' חמא בר חנינא, אין בן דוד בא עד שתכלה מלכות הזלה מישראל שנאמר (ישעיהו י"ח) וכרת הזלזלים במזמרות. פירש רש"י שלא תהא שום שלטנות לישראל אפי' שלטנות קלה ודלה.

54. ישעיה יח, ה: וכרת הזלזלים במזמרות ואת הנטישות הסיר התז. פירש רש"י כלומר יהרוג השרים והשליטים של גוג וחילותיו ועוזריו.

have a kingdom. It would seem that Rashi held that although this is the simple meaning of the verse, the Gemara could not have understood it that way, because if so, the Gemara would be saying that before moshiach the Jews will be free from non-Jewish rule, which would contradict the principle that “there is no difference between this world and the days of moshiach except for the subjugation of the nations” (Shabbos 63a).

In Shir Hashirim 2:11 we read: “For behold, the winter has passed; the rain has left and gone away.” The Zohar interprets this as a description of the final redemption: “The winter has passed” - this refers to the rulers of the nations. “The rain has left and gone away” - this refers to the government of the eirev rav - the mixed multitude of gentiles who left Egypt with the Jews. (Tikunei Zohar, Tikun 6, 144a)⁵⁵

The oaths themselves were written with a hint that they would one day be violated. The first two oaths warn the Jewish people “not to arouse or awaken the love before it is desired.” (Shir Hashirim 2:7 and 3:5). But the third one says “Why do you arouse and why do you awaken the love before it is desired?” The Brisker Rav made this observation (Uvdos Vehanhagos Leveis Brisk, v. 4 p. 187 – see p. 193).

The Targum Yonasan on the third oath says, “The king moshiach will say, I adjure you, my people, house of Israel: Why do you fight against the nations of the land to go out of exile? And why do you rebel against the army of Gog and Magog? Wait a little more until the nations who ascended to war in Jerusalem are destroyed, and after that the Master of the World will recall the love of the righteous ones and it will be His will to redeem you.”⁵⁶

---

55. תיקוני זהר תיקון ו' השני קמ"ד ע"א: כי הנה הסתיו עבר (שה"ש ב' י"א) שולטנו דשאר ממנו דאומין. הגשם חלף הלך לו, שלטנותא דערב רב.

56. תרגום יונתן שיר השירים ח"ד: יאמר מלכא משיח, משביע אנא עליכון עמי בית ישראל, מה דין אתון מתגרין בעמי ארעא למיפק מן גלותא, ומה דין אתון מרדין בחילוותיה דגוג ומגוג.

In Bava Basra 73b, Rabbah bar bar Chanah tells the following story:

One time we were traveling on a boat, and we saw a fish on whose back sand had settled, and a swamp of reeds had grown up on it. We thought it was dry land, so we went up and baked and cooked on it. And when its back got hot, it turned over, and if the boat had not been nearby, we would have drowned.⁵⁷

The Emes Leyaakov is a commentary on the Agados of the Talmud written by **Rabbi Yaakov of Lissa** (1770-1832, author of Nesivos Hamishpat). He explains this as an allegory: Before the coming of moshiach, Israel (the sailors) will lift itself up over the other nations (the fish), and rule over them (bake and cook on the fish's back). But when the fish's back gets hot, it will turn over - the nations will turn over and become stronger over them. "And if the boat had not been nearby we would have drowned" - this thing will happen shortly before the redemption, and when they turn over and become very powerful over Israel, if not for the closeness of the redemption, we would drown.⁵⁸

Another verse from the prophets, also quoted by the **Rambam** in his Igeres Teiman, predicts Zionism. "And Zion said, Hashem

אתעכיבו פון זעיר עד דישיצון עממא די עלו לאגחא קרבא לירושלם, ובתר כן ידכר לכון מרי
עלמא רחמי צדיקא ויהא רעוא מן קדמוהי למפרקכון.

57. בבא בתרא עג ע"ב: אמר רבה בר בר חנא זמנא חדא הוה אזלינן בספינתא וחזינן האי כוורא
דיתבא ליה חלתא אגבא וקדחא אגמא עלוי' וסברין יבשתא הוא וסלקין ואפינן ובשלינן וכד
חם גביה אתהפיך ואי לאו דהוי מקרבא ספינתא הוי טבעינן.

58. אמת ליעקב על אגדות הש"ס שם: ונראה לפרש שראה ברוה"ק שיהי' קודם ביאת משיח
שיגביה ישראל שתחת ממשלתו על שאר אומות, והאומות מכוונים על שם כוורא, וזה שאמר
דיתבא חלתא, דחלתא הוא מלשון חולם, והיינו שהותש כוחו של אומה זו וקדח אגמא עליה,
והאגמא הוא מלשון הכנעה ושפלות כמבואר בערוך, מלשון הלכוף כאגמון ראשו, כלומר שגדלו
הכנעה על האומה, סברין יבשתא כלומר שחשבו שכבר יבשו תקותם, וסלקין ואפינן ובשלינן,
היינו שרצה ישראל להגביה עצמם עליהם ולמשול עליהן, וכד חם גביה אתהפיך, כלומר נהפכו
ונתחזקו עליהם, ואי לאו דהוי מקרבא ספינתא הוי טבעינן, כלומר שדבר זה יהי' קרוב לגאולה
מחמת כשנתהפך ונתגברו מאוד על ישראל ואילו לא היה קרבת הגאולה הוי טבעינן.

has deserted me, and Hashem has forgotten me” (Yishaya 49:14). G-d foretold, says the Rambam, that due to the length and heaviness of the exile, many would think that He had deserted us and removed His face of kindness from us, G-d forbid. But afterwards He testified that He would never leave us and never forget us, as the prophet continues: “Can a woman forget her baby, and not have mercy on the fruit of her womb? They can forget, but I will not forget you.”⁵⁹

**Hashem is
with us in
exile**

Ari: When people argue that exile is not a safe place for the Jewish people, what should we tell them?

Rabbi Glauber: When G-d first spoke to Moshe at the burning bush and sent him to redeem the Jews from Egypt, He already promised to protect them in future exiles: “And G-d said to Moshe, I will be as I will be” (Shemos 3:14). The Gemara explains: “I was with them during this difficult time, and I will be with them during their subjugation under the nations” (Berachos 9b).⁶⁰

“Even when You show love to the nations, all his holy ones are in Your hands” (Devarim 33:3). **Rashi:** Even when You showed love to the nations and smiled at them and delivered Israel into their hands, all of their righteous and good people clung to You, refused to leave You, and You protect them.⁶¹

---

59. רמב"ם אגרת תימן: ודעו שהקב"ה הודיענו על ידי ישעיהו מבשר ישראל שמרב אריכות ימי הגלות והתחזקו יחשבו הרבה שהקב"ה עזבנו והסיר פני חסדו ממנו ח"ו בשביל זה ואחר כך העיד על עצמו שלא יעזב אותנו ולא ישכחנו שכן אומר (ישעיה מ"ט י"ד) ותאמר ציון עזבני ה' וה' שכחני. ואחר כך חזר ואמר התשכח אשה עולה מרחם בן בטנה גם אלה תשכחנה ואנכי לא אשכחך. 60. ברכות ט' ע"ב: אמר לו הקב"ה למשה לך אמור להם לישראל אני הייתי עמכם בשעבוד זה ואני אהיה עמכם בשעבוד מלכות.

61. דברים לג, ג: אף חבב עמים כל קדשיו בידך. פירש רש"י אף חבב עמים, אף בשעת חבתן של אומות העולם, כשהראית להם פנים שוחקות ומסרת את ישראל בידם, כל קדושיו בידך - כל צדיקיהם וטוביהם דבקו בך ולא משו מאחריך.

In the time of Yechezkel Hanavi, after the Ten Tribes and the exiles of Yechaniah had already gone into captivity, the Jews remaining in Jerusalem spoke mockingly of the exiles: "They are distanced from Hashem; the land was given to us to inherit." Hashem sent Yechezkel to comfort the exiled Jews and say to them: "Although I distanced them and although I scattered them in the lands, I will be to them a small temple in the lands wherein they have come." (Yechezkel 11:16). The **Radak** explains: "In the synagogues where they come to pray to Me, I will be with them, I will hear their voice and I will save them from the hands of their enemies, so that they will not destroy them."⁶²

And Shlomo Hamelech taught us in Shir Hashirim (1:8) that the only way to remain safe in exile is by following in the footsteps of the previous generations of Jews: "If you do not know, O most beautiful of women, then go in the footsteps of the flock, and pasture your kids among the dwellings of the shepherds." **Rashi** explains, "If you, My people, who are the most beautiful of the nations, do not know where to go to pasture your flocks safely among the threatening nations of the world, follow the imprints of the footsteps of the flock: study the ways of your forefathers in previous times, who accepted My Torah and kept My charge and My commandments, and walk in their ways, for only by virtue of this will you be able to pasture your kids among the nations."⁶³

---

62. יחזקאל י"א, טז: לכן אמור כה אמר ה' אלקים כי הרחקתם בגוים וכי הפיצותם בארצות ואהי להם למקדש מעט בארצות אשר באו שם. פירש הרד"ק כלומר אם רחוק ממקדש ה' שהוא מקדש גדול שם בארצו אני אהיה להם למקדש מעט כלומר בבתי כנסיות שהם נועדים שם להתפלל אלי אני עמהם ושומע קולם ומצילם מיד אויביהם שלא יעשה בהם כלה. 63. שיר השירים א, ח: אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיתיך על משכנות הרעים. פירש רש"י אם לא תדעי לך, כנסייתי ועדתי, היפה בנשים - בשאר אומות - איכה תרעי ותנצלי מיד המציקים לך להיות ביניהם ולא יאבדו בניך התבונני בדרכי אבותיך הראשונים שקבלו תורתך ושמוך משמרתך ומצותי ולכי בדרכיהם ואך בשכר זאת תרעי גדיתיך אצל שרי האומות.

Rav Yosef said, “Even at times when Hashem hides His face from us as predicted in Devarim 31:18, His hand is still stretched out over us to protect us.” (Chagigah 5b)

Rabbi Yehoshua ben Chananya once had a sign-language debate with a heretic in the palace of Caesar. The heretic turned his face away, indicating that G-d had turned away from the Jewish people. Rabbi Yehoshua stretched out his hand, indicating that although He does not show us open miracles, His hand is still stretched out over us to protect us. (Chagigah 5b)⁶⁴

The hidden protection Hashem gives the Jewish people in exile is so impressive that we call it “fearful” in our prayers. We say, “The great, mighty and fearful G-d.” This ancient prayer, composed by Moshe Rabbeinu, was temporarily changed by the prophets at the time of the destruction of the Temple, who said, “How can we call G-d fearful when gentiles are dancing in His Temple? How can we call Him mighty when gentiles subjugate His children in exile?” But the Men of the Great Assembly reinstated the old wording, saying, “That itself is His fearfulness, for otherwise how could one nation continue to exist among the nations?” (Yuma 69b)⁶⁵

Rabbi Shimon ben Lakish said: The Holy One, blessed is He, joined His great name to Israel (the name “Israel” contains El, the name of G-d). This may be compared to a king who had a key to a small room. He said, “If I leave it as it is, it will get lost and nobody will be able to find it. Rather, I will make for it a chain, so

---

64. חגיגה ה' ע"ב ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא רב יוסף אמר ידו נטויה עלינו (פרש"י להגן עלינו). ר' יהושע בן חנני' הוה קאי בי קיסר אחוי ליה ההוא אפיקורסא עמא דהדרינהו מריה לאפיה מיניה, אחוי ליה ידו נטויה עלינו.

65. יומא סט ע"ב: דאמר רבי יהושע בן לוי למה נקרא שמן אנשי כנסת הגדולה שהחזירו עטרה ליושנה, אתא משה אמר האל הגדול הגבור והנורא, אתא ירמיה ואמר נכרים מקרקרין בהיכלו איה נוראותיו, לא אמר נורא, אתא דניאל אמר נכרים משתעבדים בבניו איה גבורותיו, לא אמר גבור, אתו אינהו ואמרו אדרבה זו היא גבורתו שכובש את יצרו שנותן ארך אפים לרשעים, ואלו הן נוראותיו שאלמלא מוראו של הקב"ה היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות.

that if it gets lost, the chain will show us where it is.” So too, the Holy One, blessed is He, said: If I leave Israel as they are, they will get swallowed up among the nations. Rather, I will join My great name with them, and they will live. (Yerushalmi Taanis 10b)⁶⁶

Rabbi Shimon ben Yochai said: Come and see how beloved Israel is to the Holy One, blessed is He. Wherever they went in exile, the Divine Presence went with them. And even when they will be redeemed, the Divine Presence will be with them, as it says, “And Hashem your G-d will return your exiles.” It does not say “veheishiv” (He will cause to return) but rather “veshav” (He Himself will return). This teaches that the Holy One, blessed is He, will return with them from exile. (Megillah 29a)⁶⁷

The **Rashba** asks on the above Gemara: why does it say that “even when they will be redeemed, the Divine Presence will be with them”? What is the “even” – isn’t it more obvious that He will be with them at the redemption than in the exile?

The **Maharal** (Netzach Yisroel Chapter 10) explains that in fact, Hashem is with the Jewish people more in exile than at the redemption. This is akin to the statement of the Gemara (Shabbos 12b) that the Divine Presence is with a sick person, and visitors should show proper respect. There are two reasons for this: because the sick person’s nature is not functioning properly and therefore he needs more protection, and because Hashem dwells with the low of spirit (Yishaya 57:15). Here too, the Jewish people

66. ירושלמי תענית י' ע"ב: רבן שמעון בן לקיש בשם רבי ינאי שיתף הקדוש ברוך הוא שמו הגדול בישראל, למלך שה' לו פלמנטריא קטנה אמר המלך אם אני מניחה [המפתח] כמות שהיא אבידה היא, אלא הריני עושה לה שלשלת שאם אבדה, השלשלת תהא מוכחת עליה. כך אמר הקדוש ברוך הוא אם מניח אני את ישראל כמות שהם נבלעין הן בין העכו"ם, אלא הרי אני משתף שמי הגדול בהם והן חיים.

67. מגילה כ"ט ע"א: תניא רבי שמעון בן יוחי אומר בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקדוש ברוך הוא שבכל מקום שגלו שכינה עמהן ... ואף כשהן עתידין ליגאל שכינה עמהן שנאמר ושב ה' אליהן את שבותך, והשיב לא נאמר, אלא ושב. מלמד שהקדוש ברוך הוא שב עמהן מבין הגליות.

are not in their natural state, for it is not natural for one people to live under another people, and they need Hashem's protection to survive. The Jewish people are in a lowly state, so the second reason applies as well.⁶⁸

Similarly, the **Divrei Chaim** (Moadim p. 242) writes that the survival of the "lamb among the wolves" shows the holiness and power of Hashem even more than the redemption, except that the miracles are more hidden and difficult to discern. This is what the Men of the Great Assembly meant when they said (Yuma 69b), "That itself is His mightiness!"⁶⁹

68. מהר"ל, נצח ישראל, פרק י': והרשב"א ז"ל בפירוש ההגדות שלו הוקשה לו מה שאמר ואף כשהם עתידים להגאל, פשיטא, אם הוא בגלות עמהם, מכל שכן שהוא בא עמהם כשנגאלו. ולכן הוצרך לפרש, כי מה שאמר ו'כשנגאלו שב עמהם מן הגלות', היינו שבא לומר שהשם יתברך עמהם בגלותו זה, שהם נפוצים בכל קצוי הארץ, כך הם דברי הרשב"א.

ואני אומר שהדברים הם כמשמען, שיותר יש טעם להיות עם ישראל בגלות ממה שיהיה עמהם כאשר יצאו מן הגלות. שכן אמרו רז"ל לענין החולה בפרק יציאות השבת (שבת יב ע"ב), הנכנס לבקר את החולה, לא ישב על גבי מטה ולא על גבי כסא, אלא מתעטף וישב לפניו, שנאמר (תהלים מא, ד) ה' יסעדנו על ערש דוי וגו'. ובחבור גור אריה בפרשת ויחי (בראשית מז, לא, אות לד) פרשנו שני טעמים; האחד, שכל דבר שצריך שמירה - השגחתו עליו יותר, והחולה שיצא מטבעו, אשר נתן השם יתברך הטבע אל האדם להעמיד את האדם, ועתה נשתנה טבעו, צריך הוא אל השמירה שלא יהיה נפסד, והשמירה מן השם יתברך. והטעם השני הוא, שהכתוב אומר (ישעיה מז, טו) את דכא ושפל רוח אשכון, שזהו ממדת השם יתברך ששכינתו עם אשר הוא דכא, וכבר התבאר למעלה ענין זה באריכות. ולכן החולה שהוא דכא, השם יתברך עמו בפרט.

ולשני הטעמים ראוי שיהיה השכינה עם ישראל ביותר כאשר הם בגלות, שכאשר הם בגלות אז הם כמו חולה שיצא מטבעו, כי אין מן הטבע וממנהגו של עולם שתהיה אומה תחת אומה אחרת, וכמו שהתבאר למעלה. ולפיכך השם יתברך אתם בגלות, ואם לא כן, איך יהיה עמידה וקיום להם במלכות רביעית, אם לא כי יד' עשתה זאת. וכן לטעם השני אשר אמרנו, כי עיקר שכינתו בתחתונים, כי כן מדתו של השם יתברך להיות שכינתו את דכא, וישראל בגלות מדוכאים הם, ראויים שיהיה שכינתו עמהם. אבל כאשר יצאו מן הגלות, אז יעלה על הדעת שאין השם יתברך אתם. ולפיכך אמר (מגילה כט) אף כאשר ישובו מן הגלות הוא נמצא אתם. וכאן מה שהשם יתברך עם ישראל בגלות הוא טעם אחר, כמו שאמרנו למעלה, כי אין ישראל נפרדים מן השכינה מאחר שהוא יתברך שמו שתף שמו בשמם. ולכן בכל גלות וגלות ובשובם הוא אתם, כי לדביקות הזה אין פירוד. ולכן קאמר שאף כאשר הם עולים מן הגלות, שאז אין לומר שהוא אתם בשביל שצריך שיהיה לו השגחה עליהם, רק בשביל כי לא הוסר הדבוק ההוא, כי אין הסרה לו, וכמו שיתבאר עוד. (נצח ישראל פרק י')

69. דברי חיים על המועדים דף רמב ד"ה אך: אך באמת לולי השגחתו יתברך וידו הנטויה עליו לא היה יכול השם להתקיים בין הזאבים, וגדול כח הרועה, וזה באמת הוא כח גדול יותר להמבין זאת ומתבונן בנפלאות השם, איך בהסתר פנים וכמעט אכלנו, ורבים קמים עלינו ולא יכלו

Similarly, Rabbi Yaakov Emden writes in the introduction to his Siddur that whoever denies Divine Providence should become a believer after witnessing the survival of the Jewish people, after all the travails that have come upon them over thousands of years. There is no people in the world as persecuted as the Jews. How numerous our enemies have been! But they have never been able to destroy us. All the powerful nations of the ancient world are gone, but we who cleave to Hashem are still here. Throughout all of this exile, not even one letter or vowel mark of the Torah has gone lost. All the words of the Talmudic sages are still with us, untouched by time. How could the natural philosopher explain this – is it a chance occurrence? By my life, I see these wonders as even more miraculous than all the miracles Hashem did for our ancestors in Egypt and in Eretz Yisroel! And the longer the exile lasts, the greater the miracle is.⁷⁰

The Divrei Chaim:
“The survival of the lamb among the wolves
shows the holiness and power of Hashem even
more than the redemption,”

לנו, והכל מצד גודל כח גבורתו וקדושתו, וכמאמר אנשי כנסת הגדולה (יומא סט:): הן הן גבורותיו. ובאמת זה יותר כח הקדושה והגבורה מבימי הגאולה, ורק שהוא בהסתר. 70. הקדמה לסידור היעב"ץ: ואיך לא יבוש הכופר בהשגחה ויעמוד נכלם, מי שיעיין ביחוד עניינו ומעמדנו בעולם, אנחנו האומה הגולה שה פזורה, אחר כל מה שעבר עלינו מהצרות והתמורות אלפים מהשנים, ואין אומה בעולם נרדפת כמונו, מה רבים היו צרינו, מה עצמו ונשאו ראש הקמים עלינו מנעורינו, להשמידנו לעקרנו לשרשנו, מפני השנאה שסתבה הקנאה רבת צרוננו. גם לא יכלו לנו לאבדנו ולכלותינו. כל האומות הקדומות העצומות. אבד זכרם בטל סברם. סר צלם. ואנו הדבקים בה' כולנו חיים היום. לא נפקד ממנו בכל תוקף אריכות גלותינו אפילו אות וניקוד אחד מתורה שבכתב וכל דברי חכמים קיימים לא יטה לארץ מגלם (איוב טו, כט). לא שלט בהם יד הזמן ולא כלום. מה יענה בזה פילוסוף חריף, היד המקרה עשתה כל אלה? חי נפשי, כי בהתבונני בנפלאות אלה, גדלו אצלי יותר מכל ניסים ונפלאות שעשה הש"י לאבותינו במצרים ובמדבר ובא"י, וכל מה שארך הגלות יותר, נתאמת הנס יותר ונודע מעשה תקפו וגבורתו.

The **Netziv** also says that the Jewish people's survival is a clear demonstration of Divine Providence, and he understands that this is the meaning of G-d's promise to Yaakov Avinu: "And your descendents will be like the dust of the earth, and you will spread out west, east, north and south; and all the families of the earth will be blessed through you and your descendents" (Bereishis 28:14). "Like the dust of the earth" means, as the Seforno explains it, that the Jewish people will be in exile, as low as dust. Only afterwards will they "spread out" in the Holy Land at the redemption. "The families of the earth will be blessed through you" means that during exile, the nations will witness the Jewish people's wondrous survival and come to recognize the greatness of the Shepherd who watches over them. This recognition is only possible during exile (Haamek Davar, Vayeitzei).⁷¹

Similarly, the **Chovos Halevavos** (Shaar Habechinah Chapter 5) considered the survival of the Jewish people in exile to be a miracle rivaling the miracles of the Exodus. If someone wants to see something similar to the Exodus today, he should look at the way the Jewish people have survived among the nations, despite the fact that they do not agree with the gentile beliefs. This is what Hashem promised: And even so, when they are in the land of their enemies, I did not reject them nor despise them, to destroy them, to annul My covenant with them (Vayikra 26:44). And so David said, "If Hashem had not been with us, let Israel

---

71. העמק דבר, פ' ויצא: והיה זרעך כעפר הארץ, לא לענין רבוי המשיל כאן כעפר הארץ וכו', אלא המשיל לענין שפלות, כמ"ש הספורנו אחר שיהיו זרעך כעפר הארץ בתכלית השפלות, אז תפרוץ בארץ, כי אמנם תשועת הא-ל יתברך העתידה תהיה אחר רב שפלות ישראל, וכן הוא מפורש בבראשית רבה, ומכל מקום ונברכו בך וגו' וגם בגלות יהיו מתברכים בך כל משפחות האדמה בזה שישכילו כל נפלאות קיומו שהוא רק מחמת שהשגחת ה' נצב עליו וגדול הרועה אותו, וזה לא היה ניכר אלו היה לעולם בשלוה על הארץ, משא"כ כשהיה כבוש תחת ידי לבן נראה לעין כי בהשגחת ה' עליו, ובזרעך, אותה השגחה הנפלאה ואשר יתברכו בו בזה אומות העולם יהיה כן בזרעך, כשהיו בגלות תחת זרועות עולם וגדול הרועה ומצילהו ונברכו בך כל משפחות האדמה ובזרעך לענין התגלות כח השגחה על ידו.

say, if Hashem had not been with us when men rose up against us, then they would have swallowed us alive in their anger against us..." (Tehillim 124:1-2).⁷²

The *Akeidah* (Shaar 42) says that the current exile shows Divine providence more than the exile in Egypt, because whereas the Jews went down to Egypt of their own accord, and not as a punishment for sin, the current exile is well-known in the world as an act of G-d and a punishment, as it says, "And the nations will know that because of their sins the house of Israel went into exile, because they trespassed against Me" (Yechezkel 39:23). And when their punishment is over, G-d will redeem them, as it says, "And they will know that I am Hashem their G-d, when I exile them to the nations, and gather them to their land, and I will not leave any of them there" (Yechezkel 39:28).⁷³

The *Zohar* (v. 3 p. 112a) says, "If Hashem did not look after Israel and remember them, they would not last one day in exile, and this is the meaning of the verse: And even so, when they are in the land of their enemies, I did not reject them nor despise

72. חובות הלבבות שער הבחינה פ"ה: ואם יבקש אדם בזמן הזה לראות מה שהוא דומה לענינים ההם (ניסי יצ"מ ומתן תורה), יביט בעין האמת עמדנו בין האומות מעת הגלות, וסדור ענינינו ביניהם, עם מה שאנו בלתי מסכימים עמהם בסתר ובגלוי והם יודעים בזה וכו'. כמו שהבטיחנו ויצרנו יתברך ואף גם זאת בהיותם בארץ איביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפר בריתי אתם, ואמר עזרא כי עבדים אנחנו ובעבודתינו לא עזבנו אלקינו, ונאמר (תהלים קכ"ד א'-ב') לולי ה' שה' לנו יאמר נא ישראל לולי ה' שה' לנו בקום עלינו אדם.

73. עקידת יצחק שער מ"ב: ועל העקר השלישי, אמר "אשר הדחתים שם", וזה שכבר נתבאר (בשער י"ז) שישאל מעצמם ירדו מצרים, ושלא הורידם השם יתעלה לעונש עון אשר חטא, ולזה לא נתברר משם עוצם ההשגחה האלהית בגלות ההוא ובגאולה ממנו באותו שיעור שיתפרסם מהגלות הזה וגאולתו. כי הגלות נודע שהיה להם עונש מעשיהם הרעים, כמו שנתפרסם על ידי הנביאים כלם. ואחר כשמלאה צבאם ונרצה עונם גאלם, וכמו שאמר (יחזקאל ל"ט) על זה עצמו "וידעו כי אני ה' אלהיהם בהגלות אותם בין הגולים וכנסתים על אדמתם ולא אותיר עוד מהם שם", ונאמר (שם) וידעו הגוים כי בעונם גלו בית ישראל על אשר מעלו בי ואסתיר פני מהם וגו'". והנה לפי שלמות המעשה הגדול ההוא, ראו שהוא ראוי ליחסו אליו יתעלה, שהוא שלם בהחלט ופעולותיו שלמות מבלי שום חסרון. לא הגאולה הראשונה של מצרים, שלא היתה גאולה שלמה, אשר חזרו ונשתעבדו אחריה. אבל ייחסו למשה ואהרן, וכן בכל שאר הגאולות הנעשות עד הנה.

them, to destroy them, to annul My covenant with them, for I am Hashem their G-d (Vayikra 26:44).⁷⁴

The Emperor Hadrian said to Rabbi Yehoshua: "How great is the lamb that can stand among seventy wolves!" Rabbi Yehoshua replied, "Great is the Shepherd who saves it by breaking the strength of the wolves. This is the meaning of the verse, 'Every tool that is formed against you will not succeed' (Yishaya 54:17)." (Midrash Rabbah Esther 10:11).⁷⁵

We say in the Hagadah: "And this is what has stood by our fathers and us, for not only one arose against us to destroy us, but in every generation they arise against us to destroy us, and the Holy One, blessed is He, saves us from their hands."

Rabbi Eliezer Ashkenazi (an early Rishon), in his commentary Maasei Hashem on the Hagadah, asks: Why do we need Hashem to promise us that in every generation they will try to destroy us and He will save us? Wouldn't it be better if we weren't persecuted in the first place? He answers that the words "this is what has stood..." do not refer to a promise, i.e. that Hashem's promise has stood by us to protect us from attacks. Rather, they mean that the very phenomenon of the nations persecuting us and Hashem saving us has stood by us as the proof in every generation that Hashem still loves us. If, on the other hand, He simply killed our oppressors, it would only prove His hatred for them, not His love for us.

But according to this, what is the connection to the previous paragraph in the Hagadah, which quotes Hashem's promise to

---

74. זוהר חלק ג' דף ק"ב ע"א: רבי יהודה אמר, ודאי קודשא בריך הוא אשגח עלן תדיר, ודכיר לן, אי לאו דאיהו אשגח בהו בישראל ודכיר לון, לא יקומון חד יומא בגלותא, הדא הוא דכתב

(ויקרא כו מד) ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם וגו'.

75. אסתר רבה י', י"א: אנדריאנוס קיסר אמר לו לר' יהושע גדולה היא הכבשה שעומדת בין שבעים זאבים אמר לו גדול הוא הרועה שמצילה ושוברן לפנייהם. הה"ד (ישעיה נ"ד) כל כלי יוצר עליך לא יצלח וגו'.

Avraham Avinu? Doesn't this show that "this is what has stood by our fathers and us" refers back to that promise? The Maasei Hashem explains: "Blessed is He who kept his promise to Israel" – for He promised that Avraham's descendents would be slaves, in order to eventually leave in a miraculous way, receive the Torah and spread the belief in Hashem in the world. And the promise was fulfilled with the children of Israel, not Avraham's other descendents: the Ishmaelites, the Edomites or the children of Keturah. This showed His special love for the Israelites. But the memory of the Exodus faded in the world's consciousness, and therefore there needs to be a reminder of G-d's love for us in every generation. That reminder is the persecution of the Jews and G-d saving them from it.⁷⁶

The **Maharal** (Netzach Yisroel Chapter 10) makes a similar observation on Megillah 11a, which quotes the verse "I did not reject them nor despise them" (Vayikra 26:44), interpreting each part as a reference to a different danger encountered by the Jews in exile, and the people who saved them: Daniel and his colleagues saved them from Babylon, Mordechai and Esther from Haman, Shimon Hatzadik and the Hasmoneans from the Greeks, and Rabbi Yehuda Hanasi and the Sages of every generation from

---

76. מעשי ה' על ההגדה: והיא שעמדה לאבותינו וכו' מה הבטחה היא זאת שבכל דור ודור נהיה נרדפים והוא מצילנו מידם, הלא אויבינו טוב להם מבלתי הבטחה שהם אינם נרדפים אבל רודפים ואינם צריכים להצלה מידינו. אמנם יתכן שימשך ישוב הספקות הללו והיתרם על פי דרכנו שאנחנו בו, שאחרי שאמר המגיד לשבח לשם יתברך ששמר ההבטחה שהבטיח לאברהם שזרעו יהיה עבד, ושעל ידי כן תושלם כוונתו בפרסום האלקות, ושמר ההבטחה ההיא לישראל לא לבני קטורה ולא לבני ישמעאל ולא לבני עשו, שאחד מהם לא נהיה עבד, אמר עוד שמעשה יציאת מצרים כבר היה נשכח מן האומות עד שהפרסום שנהיה אז לא היה להועיל לולא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם, כי בזה יהיה הפרסום מיכלתו יתברך ואהבתו אלינו בכל דור ודור, ויהיה אומרו "והיא שעמדה" איננה שב אל ההבטחה שנאמר לאברהם בברית בין הבתרים, אבל שב אל מה שעומדים עלינו בכל יום לכלותינו, כי מה שעומדים בכל יום עלינו לכלותינו היא שעמדה לאבותינו לתשולם כוונתם בפרסום האלקות על ידינו שאנחנו זרעם, כי האמנם לא תתפרסם אהבתו יתברך אלינו כאשר יהרוג הקמים עלינו, כי אפשר לומר שאין הריגתו אותו לאהבתו אותו אבל לשנאתו אותם, מה שאין כן כאשר יצילנו מידם בדרך היותו מגין עלינו כי אז תתפרסם אהבתו העצומה אלינו ותתאמת עד אשר אין ספק בה.

the Romans. Had Hashem simply influenced the hearts of the leaders not to harm the Jews, says the Maharal, this would not have shown that He did not reject the Jewish people. But when He put Jews in positions from which they were able to save their people, that showed His special love and protection for them.⁷⁷

Rabbeinu Bachya writes (Shemos 1:10) that just as Pharaoh devised a plan to enslave and kill the Jews, so too in every generation of our exile the nations make plans to destroy us, but they cannot, for Hashem does not allow it. Pharaoh said, "Lest they increase..." but Hashem said, "They will increase!" (Sotah 11a) And the Midrash Tehillim (9) says: Phillipus asked Rabbi Elasha: "The prophet Malachi (1:4) says that if Edom builds anything, Hashem promised to destroy it. But whatever we Romans built still exists." Rabbi Elasha replied, "Scripture is not talking about physical building, but about plans. Every year you sit and plan to destroy us, but Hashem ruins your plans." Phillipus said, "By your life, we truly do sit every year and plan to destroy you, but an old man always comes and annuls the plans."⁷⁸

---

77. מהר"ל נצח ישראל פרק י': הנה דעת שמואל בפירוש הפסוק הזה, שכל זמן שתבא צרה על ישראל, הוא יתברך מציל אותם ואינו מניח לכלותם, ומעמיד להם מצילים שיהיו נושעים על ידם. ובזה נראה בגלותם יותר שלא מאס בהם. ואילו הציל אותם השם יתברך שנתן בלב המושלים עליהם שלא יעשו להם דבר, בזה לא נראה שלא מאס בהם השם יתברך, אבל כאשר העמיד מהם אנשים שהיו קרובים אל המלכות, והיו נצולים על ידיהם, בזה נראה כי לא מאס בהם השם יתברך, כי בזה נודע כי ההצלה היא בעצמם, וזהו מעלתם העליונה. והבריייתא מפרש שמעמיד השם יתברך להם בני אדם בכל מלכות ומלכות מצילים מיוחדים, כי כח כל מלכות ומלכות מיוחד בפני עצמו, ולכן מעמיד השם יתברך להם בכל מלכות ומלכות בפני עצמו פרנסים כפי מה שראוי לאותו מלכות, וכפי ענין המלכות.

78. רבינו בחיי בפירושו על התורה, שמות א': וכמו כן יארע לנו בגלותנו זה בכל דור ודור חושבים עלינו מחשבות רעות והם מתחכמים להאבידנו מן העולם, ואין לאל ידם כי לא כן מחשבות הש"י וכמו שדרשו רז"ל וכאשר יענו אותו כן ירבה אמר הקב"ה אתם אומרים פן ירבה ואני אומר כן ירבה. ואמרו במדרש תהלים (מזמור ט) למנצח על מות לבן, האויב תמו חרבות לנצח, שאל פליפוס את רבי אלעשא לא כך אמר הנביא (מלאכי א) כי תאמר אדום רוששנו ונשוב ונבנה חרבות כה אמר ה' אלהים המה יבנו ואני אהרוס, וכל מה שבנינו קיים, אמר לו לא דבר הכתוב כנגד הבנין אלא כנגד העצות שכל זמן שאתם יושבים בכל שנה ושנה וחושבים לכלותנו הוא הורס עצתכם, אמר לו חייך כך הוא אנו יושבין בכל שנה ושנה לכלותכם ואתי חד סב מבטל לך.

We say in the Zemiros for Shabbos day: “How precious is His kindness, when He protects them in His shadow, into the Babylonian exile He was dispatched for their sake, when their ships went down He was counted among them, and He caused them to be treated mercifully by their captors, for Hashem will not forsake His people because of His great name.”⁷⁹

The Maalos Hamidos (Rabbi Yechiel ben Yekusiel, a Rishon who lived in the 13th century), in Maalah 2, brings examples from the Tanach of how Hashem not only did not desert the Jews during exile, but also caused the nations to treat them kindly, as it says in Tehillim 106:46, “And He gave them mercy in the eyes of all their captors.” 1. Yosef found grace in the eyes of the prison warden (Bereishis 39:21). 2. Moshe Rabbeinu was very great in the eyes of Pharaoh’s servants and the people (Shemos 11:3). 3. King Achashverosh loved Esther more than all the women (Esther 2:17), and Mordechai was great in the king’s house (Esther 9:4). 4. Daniel was in the king’s gate (Daniel 2:49), and Chananya Mishael and Azariah were given power in the province of Bavel (Daniel 3:30).⁸⁰

Rabbi Meir Simcha of Dvinsk explains the fourth blessing of Birkas Hamazon as praise to Hashem for taking care of the Jewish people in exile. The first three blessings speak of the building of Klal Yisroel from its foundations - eating manna in the desert, entering Eretz Yisroel, and the Beis Hamikdash in

79. זמירות ליום שבת: מה יקר חסדו בצלו לגוננימו. בגלות בבלה שלח למענימו. להוריד בריחים

נמנה בינימו. ויתנם לרחמים לפני שובימו. כי לא יטוש ה' את עמו. בעבור הגדול שמו.

80. מעלות המדות, מעלה השנית: גדולה היא החבה שחשב הקב"ה את ישראל, שאף בתוך גלותם אינו עוזבם ביד האומות וכו'. ולא עוד אלא שהקב"ה מושך חוט של חסד עליהן בפני האומות, כענין שנאמר, ויתן אותם לרחמים לפני כל שוביהם. הלא תראו מה שנאמר ביוסף הצדיק, ויהי ה' את יוסף ויט אליו חסד וגו'. במשה רבינו ע"ה כתיב, גם האיש משה גדול מאד וגו' בעיני עבדי פרעה ובעיני העם. במרדכי ואסתר כתיב, ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים ותשא חן וחסד לפניו וגו', ואומר, כי גדול מרדכי בבית המלך. בדניאל כתיב, ודניאל בתרע מלכא. בחנניא מישאל ועזרי' כתיב, באדין מלכא הצלח לשדרך מישך ועבד נגו במדינת בבל.

which the Divine Presence rested and we experienced constant miracles. But then came the Destruction, and even the revolt of Bar Kochba failed to save us. It seemed that there was no hope for our people. We would disappear under the hands of our enemies. Yet Hashem came to our rescue and inspired a new king to grant the right to bury those killed in Beitar. Chazal composed the blessing not merely to remember this event, but to point out the miraculous survival of the Jews in exile. We may not have the Beis Hamikdash and its miracles, but our existence throughout centuries of exile is our proof that Hashem is guarding us and all the principles of emunah represented in the first three blessings are true. (Meshech Chochmah, Devarim 8:10)⁸¹

With a state, we are no longer guaranteed protection

Ari: If Hashem protects us in exile, perhaps a state is not necessary, but it can't hurt, since we are guaranteed Hashem's protection.

Rabbi Glauber: That's not necessarily so. We are only guaranteed Hashem's protection if we adhere to the rules of exile.

We have already mentioned (p. 7) the **Ramban** on Devarim 28:42, who writes that Hashem's promise to watch over us applies only

81. משך חכמה, דברים ח': והבאור, דכל ברכת המזון נתקנה על בנין האומה אשר נבנית ציבחר ציבחר באצבע ההשגחה, וזה בהשגחה פרטית במן במדבר ונזכרו נפשותם כל מ' שנה ולמדו מושכלות אלקים, וכמאמרם לא נתנה תורה אלא לאוכלי מן וכו', והיה להם ארץ וירושלים מרכז הארץ ובהמ"ק ששכן שמו עליו והתנהג בנסים רצופים תמיד, אמנם הטוב והמטיב תקנו על קיום האומה הבודדת במועדיה להיות הולכת בגולה זה אלפים שנה והיא קיימת ברוחה ובהודה ותפארתה וכל כלי יוצר עליה לא יצלח. והנה אחר החורבן חשבו כי קיומה בלתי אפשר ועתידה לכלות ולנודד כהצוענים בלא תפארת אדם, כאשר ראו כי בבית לא נושעו ע"י מלכות בן כוכבא שגדולי עולם היו מוטעים בו (איכה רבה ב-ה), אמנם כאשר ראו כי עמד מלך חסד אחר וגזר עליהן קבורה כדאמרו ירושלמי תענית (ד-ה), הבינו כי ישראל שה אחת בין ע' זאבים, ובחסד ה' ע"י מלכי חסד יחליף כח ויוסיף דעת, וכאשר יהמיון גלי הים לשוטפם יבוא הרוח וישקטים ע"י מושלי ויועצי ארץ אשר לבבם ביד ה' המלאה חסד, לכן תקנו הטוב והמטיב על קיום האומה, ומקיום האומה הפלאי למדנו כי נאמנו דברי נביאנו ודברי אבותינו אשר הנחילו לנו מורשת באמונת אומן כל ההנהגה האלקית בבנין ירושלים וארץ.

when we have the atonement of living in exile. If the Jewish people goes back and lives in Eretz Yisroel before the atonement of exile is complete, they would, G-d forbid, forfeit G-d's special protection.

Rabbi Yaakov Sasportas in **Tzitzas Novel Tzvi** and **Rabbi Yaakov Emden** in **Toras Hakanaus** print a letter by the rabbis of Venice, bemoaning the fact that their community strayed after Shabbesai Tzvi: "Who does not understand the acts of Hashem? The justice

Rabbi Yaakov Sasportas, quoting the rabbis of Venice: "Because our community did not keep the oath, we were punished with anger and powerful hatred that is aroused against us among the gentiles in all places."⁸²

of Hashem is true and right, measure for measure. Because our community did not keep the oath not to arouse or awaken the love, we were punished with anger and powerful hatred that is aroused against us among the gentiles in all places."⁸²

The similarities are striking. Zionism, like Sabbateanism, claims to launch the messianic era through human effort. Zionism, too, instead of arousing love, has aroused hatred against Jews among nations all over the world. But with Zionism, everything is unfortunately on a much larger scale than with Sabbateanism.

Rabbi Yaakov Emden writes in **Migdal Oz** (Aliyas Hateva Os 7), "Those who use forced oaths and practical Kabbalah to attempt to bring the redemption, even if they had good intentions, and even if they did not otherwise violate the Torah, have violated

82. ספר תורת הקנאות לרבי יעקב עמדין: ומי הוא זה לא יבין את פעולת ה', משפטי ה' אמת צדקו יחידיו במדה כנגד מדה לא בטלה, שתחת אשר לא עמדה עדתנו בשבועת ה' הכתובה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה, ובאו לכלל טעות, באו לכלל כעס ועונש השנאה העזה המתעוררת כהיום לנו בין האומות, בכל המקומות תשימונו מדון לשכינו לעג וקלס לסביבותינו.

the oath that G-d made the Jewish people take not to force the end of exile. They have become the stumbling block to arouse the jealousy and hatred of the nations, and they have removed from the Jewish people the amazing Divine Providence, which has never departed throughout this exile. G-d has always saved us from our destroyers and kept our feet on solid ground.

“How can the prisoner (i.e. the Jewish people in exile) free himself? How can he conquer the kingdom with such foolish ideas? Regarding these groups and the like it is written, ‘And some of the wise will stumble, in order to refine them, to sort them out and purify them, until the time of the end, for there is yet time’ (Daniel 11:35). Fortunate are the believers, children of believers, children of Avraham, Yitzchok and Yaakov, who will not hurry and not break through to go up as a wall. They will seek the welfare of the city wherein they are exiled, and pray to G-d to return their exiles, begging and asking relentlessly. Then G-d will hear their prayer and heal them, and gather their exiles to the promised land.”⁸³

Prayer and loyalty to our country

Ari: Rabbi Yaakov Emden mentions seeking the welfare of our city. Where is the source for this concept? I’m sure I’ve heard of it before.

83. מגדל עז, סוף עליית הטבע אות ז': טפשים מתעתעים, כבן כוזיבא כדוד אלמוסר רש"ם רא"ל, חזולתם המשתמשים בהשבעות וקבלה מעשית, פתאים עברו ונענשו וע"פ שהיתה כונתם לטובה ולא עברו תורות לא נתקו מוסרות, מ"מ עברו על השבועה שהשיב"ה הקב"ה את ישראל שלא ידחקו את הקץ. הן המה היו לצור מכשול ואבן נגף לבנ"י לעורר עליהם קנאת ושנאת האומות, ולהרחיק מהם השגחת השי"ת הנפלאה אשר לא סרה להראות כחה בגלות החל הזה להקים על סלע רגלינו נגד כל הקמין עלינו בכל דור ודור לכלותינו והקב"ה מצילנו.

ואיך יתכן לחבוש להתיר עצמו לכבוש המלכות ע"פ עצת נפתלים נמהרה, יועצי עצה נבערה, על אלה הכתות והדומים נאמר ומן המשכילים יכשלו לצרוף בהם וגו' כי עוד למועד, ואשרי המאמינים בני מאמינים בני אברהם יצחק ויעקב ולא יחישו לא יחרסו לעלות בחומה, את שלום העיר אשר הגלו שמה ידרשו, ויחלו את פני ה' להשיב שבותם, לא יתנו דמי לו יתחננו ויבקשו, ונתער להם ורפאם וקבץ נדחיהם אחד באחד יגשו, להביאם אל הארץ אשר נשבע, אשרי המחכה ויגיע כן נזכה בב"א מעמל נפשנו נראה נשבע.

Rabbi Glauber: Yirmiyahu the prophet wrote in his letter to the Jews who were already exiled in Babylon, “Seek the welfare of the city wherein I have exiled you, and pray to Hashem on its behalf, for with its peace you will have peace” (Yirmiyahu 29:7).⁸⁴

Shlomo Hamelech exhorted us, “Fear Hashem, my son, and the king; and do not join changers” (Mishlei 24:21). The **Malbim** explains: Fear Hashem when it comes to matters of religion, and fear the king in matters of civil law; do not join those people who wish to change the political regime, to revolt against the king and replace him with a different government. For if you do this, you are also ignoring the fear of Hashem, Who commanded you to fear the king.⁸⁵

The **Chasam Sofer** (Likutei Shailos Utshuvos 86) explains the word “changer” differently. He points out that both here and in Koheles 8:2 (“I keep the word of the king, and the matter of the oath of G-d”) King Shlomo mentions Hashem and the king in the same verse. This is because our fear of the king is not merely due to his power to punish, but also because we believe in Hashem and we know that He has appointed the king as His representative on earth to preserve law and order. We believe that Hashem has made us swear to fear the king.⁸⁶

84. ירמיה כט, ז: ודרשו את שלום העיר אשר הגליתי אתכם שמה והתפללו בעדה אל ה' כי בשלומה יהיה לכם שלום.

85. מלבי"ם משלי כד, כא: ירא את ה' בני ומלך ועם שונים אל תתערב - צוה שיירא את ה' בעניני הדת, ואת המלך אשר במשפט יעמיד ארץ בהנהגת הקיבוץ המדיני, ואל תתערב עם האנשים שרוצים לשנות הנהגת המדינה, ר"ל למרוד במלכם ולהקים תחתיו הנהגה שניה משונה מראשונה, שבזה תפר גם יראת ה' שצוה שתהיה מורא מלך עליך.

86. ליקוטי שו"ת חתם סופר תשובה פ"ו: עוד אפשר קרא במשלי ירא את ה' בני ומלך ועם שונים אל תתערב, קשה מה ענין יראת ה' לענין מלך בשר ודם, ומי הם אלו השונים שלא יתערבו עמהם, ובקהלת כתוב אני פי מלך שמור ועל דברת שבועת אלקים וע"ש פירש"י היטב, והנלפע"ד בכל הנ"ל עפ"מ שאקדים כי יראת האדם את המלך הוא על א' מב' אופנים הא' כי יש בידו להמית ולהחיות וחמת מלך מלאכי מות, וזאת שנית כי אנו מאמינים שהקב"ה מושיב מלכים לכסא, והוא האיש אשר בחר בו ה' להושיבו מושב אלקים בארץ, והוא למטה במקום השר שלמעלה.

The Chasam Sofer brings two proofs that a king is Hashem's representative on earth. Scripture states, "And Shlomo sat on the throne of Hashem" (Divrei Hayamim I 29:23). And when we see a king, even a gentile, we bless Hashem "for giving of His honor to flesh and blood" (Berachos 58a). We do not merely say that Hashem gave honor to the king; He gives of His own honor to the king.⁸⁷

The difference between a non-religious person who fears the king only for practical reasons and a believer in Hashem who fears the king as Hashem's representative is that the non-religious person's fear is only for show; in private he mocks the king and thinks he is smarter. He is a "changer" – he changes his conduct toward the king when in private. Shlomo therefore says, "Fear Hashem, my son, and fear the king, even in private, because of your fear of Hashem. Do not be like those changers who take a different attitude to the king in public and private."

And the verse in Koheles 8:2 is to be rendered: "I keep the command of the king, not just because I swore allegiance to him, but because I swore to G-d at Sinai that I would keep the Torah, which commands us to obey the king."⁸⁸

87. ולהדיא כתיב וישב שלמה על כסא ה' וכן אפילו מלך אומות העולם ממלא מקום השר שלמעלה ויושב על כסאו ממש, וראה איך אנו מברכים על המלך שנתן מכבודו לבשר ודם ולא אמרינן שנתן כבוד לבשר ודם אלא נתן מכבודו ית"ש, ואם לא נאמין באמת שמכבוד שמים ניתן לו איך נבוא לפניו ית"ש כדוברי שקרים לומר מכבודו ואיננו ואין זה מברך אלא מנאץ, אלא ע"כ זה מקובל אצלינו באמת ותמים כי המלך הוא בחיר ה' ומחוייבים לירא ממנו ולכבדו מפני מורא כבוד שמים.

88. והנה ההפרש בין ב' היראה הוא מבואר שכל אותן בעלי הפקר שאינן מאמינים בדת אינם רואים את המלך אלא מחמת זרוע עוזו של מלך שיראים פן יהרגם, אין מוראם וכבודם אלא בפניו אבל בחדרים הם מבזים המלך ושריו ויועציו, וכל פקודיו ומצוותיו לשחוק בעיניהם כי חכמים המה בעיניהם יותר משבעה משיבי טעם המלך, ואפילו נשבעו למלך שיהיו נאמנים לו, השבועה זו היא בעיניהם כשבועת אונס מפני תוקפו של מלך, ואם ימצאו מקום למרוד בו ימרדו בו, וזאת שנית שאפילו אותו מקצת יראה וכבוד שהם נוהגים בו בפרהסיא איננו אלא בזיון למלך, כיון שיראים ממנו מפני יכלתו כמתירא מפני גזלן עתיק ח"ו, וכדי בזיון וקצף, וההיפוך בבעלי דת אמת מאמינים בני מאמינים כאשר בנינו כנטיעים מגודלים בנעוריהם מפורסם בעיניהם איסור גמור להרהר אחר המלך ושר, כי מאת ה' היתה זאת לו, וחוטא חומס נפשו לה' אפילו בחדרי

Rabbi Aryeh Leib Zunz, in his commentary *Melo Ha'omer* on *Koheles*, also talks about this verse. He explains that Israel says during its exile, "I keep the word of the kings of my host nations, and never rebel against them, because G-d made me take an oath on this matter." This refers to the oath in the last chapter of *Kesubos* (111a) that prohibits us from rebelling against the nations. On the contrary, we must always remember and teach our children the statement of our Sages (*Berachos* 58a), "A kingdom on earth resembles the kingdom in Heaven." We must be humbly grateful for the kindness and generosity of the leaders of nations, and show our gratitude in all ways possible.⁸⁹

In *Pirkei Avos* 3:2 we read, "Rabbi Chanina, the assistant kohein gadol, said: Pray for the welfare of the government, for if not for its fear one man would swallow another alive." **Rashi** and the **Bartinura** comment that this refers even to a non-Jewish government. Rashi adds that this was the reason why the Torah commanded us to bring 70 bulls on *Succos* as offerings on behalf of the 70 nations.⁹⁰

חדרים, ואימת המלך עליהם מפני אימת הש"י שציווה למרע"ה לנהוג כבוד בפרעה ואליהו לרוץ לפני אחאב המרשיע, ואסתר נענשה על שקראה לאחשורש כלב וכדומה, וזו היא היראה והכבוד אמיתיים שאין אחריהם פקפוק.

והיינו דקאמר שלמה המלך ע"ה אני את פי מלך שמור ועל דברי שבועת וכו' לא מפני שנשבעתי למלך אלא מפני שנשבעתי לאלקים בשעת קבלת הדת ובכלל זה יראת המלך וכבודו כנ"ל. והיינו נמי ירא את ה' בני ומלך שתהא יראת ה' ויראת המלך משולבת אשה אל אחותה, ועי"ז עם שונים אל תתערב - עם אותם שונים שמשנים, בפרהסיא יראים ובחדרי חדרים מלעיגים, עמהם אל תתערב. ⁸⁹ ספר מלא העומר על מגילת קהלת למהרא"ל צינץ: אני פי מלך שמור (קהלת חב) - היינו מלכי אומות שאנו חוסים תחת צל כנפי חסדם, ולא נמרוד בהם ח"ו, כי הוא יתברך השביענו, כדאיתא בפרק בתרא דכתובות (קיא, א) שהשביע הקב"ה לישראל שלא ימרדו באומות. ועל דברת שבועת אלקים - שהשביע אותנו שלא נמרוד בהם חלילה. אדרבה, מחוייבים אנחנו לזכור ולהזכיר לבנינו את אמרי חכמינו ז"ל המסולאים והיקרים מפז מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיע, ולהזכיר טובה וחסד למלכי האומות ירום הודם בהכנעה גמורה, בישרת לבב ובכל אשר לאל ידינו. ⁹⁰ אבות פ"ג מ"ב: רבי חנינא סגן הכהנים אומר הוי מתפלל בשלומה של מלכותא שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו. פירש רש"י אפילו באומות העולם שכן מצינו שהיו נודרין נדרים ונדבות בשבילים וכמו שמצינו בשבעים פרים שהיו ישראל מביאים בחג על שבעים אומות.

The **Maharal** in *Be'er Hagolah* (*Be'er Hashvii*, p. 147) responds to the accusation that Jews pray for the downfall of the gentiles in the Blessing Against Heretics. If this were true, he says, it would contradict this mishnah in *Pirkei Avos* as well as the words of *Yirmiyahu*. Our Sages exhorted us to accept the authority of the nations, during exile, and taught that we were commanded under oath not to rebel against them. This exhortation is so crucial, the Sages say, that the punishment for violating it is that our flesh will be made ownerless like the gazelles and deer of the field (*Kesubos* 111a). Without a doubt, the reason is that it is Hashem's decree that we live under the government of the nations, and we must not annul this decree by force. We may only pray for the time when the Jewish kingdom will be restored, as we say in the later blessings of *Shmoneh Esrei*, "the sprout of David your servant" and "to Jerusalem Your city may You return in mercy."⁹¹

The **Ksav Sofer** (*Drush Leshabbos Hagadol* 5606/1846) responds to the accusation that when Jews pray for the redemption and the coming of *moshiach*, they are rebelling against the government. This is false, he says – we are under oath not to rebel against the nations (*Kesubos* 111a), and we are commanded to pray for their welfare (*Avos* 3:2). Furthermore, he says, we must

---

91. מהר"ל באר הגולה - הבאר השביעי: והרי משנה ברורה שמורה במסכת אבות (א"פ) הוי מתפלל בשלומה של מלכות שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו. וידוע כי מה שאמרו הוי מתפלל בשלומה של מלכות אין הכוונה שיתפלל על מלכות ישראל, שא"כ לא היה צריך לתת טעם שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו, שעל מלכות ישראל יש לו להתפלל בשלום מלכות הוא קיום של ישראל להמשיך שלומם וגדולתם ורוממותם והצלחתם. ולכן מה שאמרו הוי מתפלל בשלומה של מלכות, היינו שאר מלכות שאינו מישראל, ואם כן איך יתקנו הפך זה. ולא זה בלבד רק שהיה נגד הכתוב מה שהזהרנו ע"י נביאים שיש לנו להתפלל בשלום המלכות אשר הגלינו שמה שכן כתיב ע"י הנביא ירמיהו (ירמ' כ"ט) כה אמר ה' צבאות אלקי ישראל לכל הגולה אשר הגליתי מירושלים בבלה בנו בתים וישבו ונטעו גנות ואכלו את פריהם קחו נשים והולידו בנים ובנות וקחו לבניהם נשים ואת בנותיהם תתנו לאנשים ותלדנה בנים ובנות ורבו שם ואל תמעטו ודרשו את שלום העיר אשר הגליתי אתכם שמה והתפללו בעדה אל ה' כי בשלומה יהיה לכם שלום, הרי כי ציוה אותנו להתפלל בעד המקום אשר הגלינו שמה אל ה', ואיך יתקנו הפך זה ח"ו לעבור דברי הנביא. ואדרבא הזהירו אותנו חכמים לקבל עלינו מלכות וממשלת האומות, אחר שגזר הש"י שנהיה תחת רשותם ראוי עלינו לקבל ממשלתם ושלא לבטל הגזירה.

be thankful to our current government for allowing us to practice our religion freely.⁹²

The Ksav Sofer on the Megillah writes that Haman accused the Jews of being disloyal: “And the laws of the king they do not keep” (Esther 3:8). Chazal add that he claimed that the Jews insulted the king (Megillah 13b). Had these accusations been true, we would understand why King Achashveirosh gave the order to kill the Jews. But they were false: the Jews kept the king’s laws and did not rebel against him. In fact, at no time in history had Jews ever rebelled against their king, even when he harmed them. Despite years of slavery in Egypt, the Jews entertained no thought of rebelling, and Pharaoh wrongly suspected them when he said, “Lest they multiply and, in time of war, they join our enemies” (Shemos 1:10). That there was nothing to this suspicion became clear later, during the plague of darkness, when the Egyptians could not see or move for three days, and the Jews could easily have killed them, including Pharaoh himself – yet they did nothing. They did not leave Egypt until Pharaoh commanded, “Arise, go out from amidst my people!” (12:31). That explains why, just after the plague of darkness, the Torah states that the Jews found favor in the eyes of the Egyptians (11:3). The

The Ksav Sofer: “We are under oath not to rebel against the nations, and we are commanded to pray for their welfare.”

92. דרשות כתב סופר, דרוש לשבת שובה, תר”ו: ולא כמו שאומרים פריצי הדור רשעי עמנו כי בהתפללנו על הגאולה וביאת מלך המשיח אנו מורדים במלך ושרים כי אנו רוצים לנתק מוסרותינו ולפרוק עול מלכות מעלינו ולבבינו אין שלום אתם, - יסכר פי דוברי שקר, - כבר אמרו חז”ל (כתובות דף ק”א) ג’ שבועות השביע הקב”ה את ישראל ואחד מהנה שאל תמרדו באומות, ואנו מחויבים בכבודם, ואחז”ל (אבות פרק ג’) הוי מתפלל בשלומה של מלכות היינו של מלך ויועציו עיי”ש בתוי”ט, ואנו מחויבים להכיר טובתם שאין מוחים בידינו לשמור דתינו, נהפוך הוא רוצים בקיום הדת של כל אומה.

Egyptians realized that they had suspected the Jews wrongly all these years. If this was true in Egypt, where the Jews were harmed and enslaved, all the more so was it true under Achashveirosh, who did nothing against the Jews. On the contrary, he was kind to them and promoted Mordechai to a high position in the palace gate.⁹³

The falsehood of Haman's accusations became known to all when the Jews realized that the king had approved of genocide against them. They could have organized themselves and gone to war against the Persian Empire – perhaps they would succeed, and even if not, what did they have to lose? But instead, they followed in the footsteps of their forefathers, fasting and crying out in prayer to Hashem to annul the decree. There could have been no greater proof that Haman was a liar.⁹⁴

This, says the Ksav Sofer, explains why Mordechai, when he was given permission to change the king's decree, wrote that

93. כתב סופר מגילת אסתר ט,כו: על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור על כן על כל דברי האגרת הזאת ומה ראו על ככה וגו'... בשנעמוד על הלשנת המן על היהודים למלך "ואת דתי המלך אינם עושים" והוסיפו חז"ל (מגילה יג ע"ב) דמבזו להו למלכות, הנה אם האמת היה כדבריו היה בדין שיכתב לאבדם כי מורד במלך אחת דתו להמית, כי כל אשר ימרה פיו יומת, אבל שקר ענה בהם כי לא היו ממרים פי המלך וקיימו דתו, וכן מעודם של היהודים לא מרדו במלך גם בעת שהיה מריע להם, וכן מצינו במצרים ששעבדו אותם בקושי וימררו חייהם בעבודה קשה, ולא עמדו נגד המלך ועמו וסבלו השיעבוד מבלי שפערו פיהם נגד המלך ולא עמדו לריב עמו, ופרעה חשד אותם על מגן באומרו "הבה נתחכמה לו פן ירבה וגו'" ולבסוף נתברר לו כי בחנם חשדם, כשהיה מכת חושך שלא ראו איש את אחיו ולא קמו תחתם ולכל בני ישראל היה אור במושבותם, אז מי יאמר להם מה יעשו והיו יכולים לעמוד ולהרוג את כולם ולפגוע גם המלך, ולא כן עשו לא פגעו בהם ובממונם ולא ברחו למו עד שפרעה בעצמו היה מצווה "קומו צאו מתוך עמי", ומשום הכי מצאו חן בעיני פרעה ובעיני עבדיו אחר מכת חושך ולכן כתיב בתריה (שמות יא, ג) ויתן ה' את חן העם בעיני מצרים, כי נתברר להם כי בחנם חשדום ועל מגן התחכמו להם לענותם ולשעבדם, והן אם זה היה במצרים שהרבו להרע להם מאות שנים, על אחת כמה וכמה שלא מרדו כשהיו תחת כנפי אחשוורוש שלא הרע להם, אלא אדרבא הטיב עמם, כי מרדכי היה יושב בשער המלך והיה מהקרובים אל המלך כמבואר, ולא היה להם מקור למרוד בו.

94. והמן הרע שקר ענה בהם, ולבסוף נתברר שקרותו כשהיו בעת צרה וצוקה ומוכתבים לאבדם ולהשמידם מופקרים הם ונשיהם ובניהם, היו יכולים להתעסף ולעשות מרידה במדינה אולי יצליחו, ואם לא מה יאבדו, שבלא"ה נדונים המה כמורדים במלכות, ולא כן עשו אלא אחזו אומנות אבותיהם צעקו והתפללו לה' בצום ובכי ומספד בכו אל ה' והתחננו אליו, אין לך מופת גדול וברור מזה כי שקר ענה המן במלך.

the Jews would be allowed to kill their enemies. At first glance, this seems strange: wasn't it enough for him that he had saved his people's lives? Why did they have to kill their enemies, an act that would surely reignite the hatred and jealousy of the gentiles? But the answer is that Mordechai wanted to prove the above point: that out of loyalty to the king, the Jews had not fought back against Haman's decree. It was still possible to maintain that the only reason they had not fought back was because they felt too weak, or they did not have the morale or skill for warfare. Now, however, after the Jews, with permission from the king, had demonstrated that they were capable of killing 75,000 of their enemies in one day, it was clear that the only reason they had not done so before was because of their loyalty and obedience to the king.⁹⁵

**Yaakov
and Esav,
Rebbi and
Antoninus**

Ari: So in our private prayers we must pray for the government. What about showing them respect in public? Do Chazal tell us any stories illustrating how Jews in their time dealt with the gentile government?

Rabbi Glauber: The Mishnah (Midos 1:3) tells us that in the Second Temple, the eastern gate of the Temple Mount had a picture of Shushan Habirah, the capital of the Persian Empire,

95. ונ"ל להבין בזה דבר המתמיה, שכתב מרדכי ולהיות היהודים עתידים ליום הזה להנקם מאיביהם, ותמוה מאוד מה רצה מרדכי בזה, די לו שהציל עצמו וכל עמו ממות לחיים ולמה לו לצוות שיהרגו בשונאיהם ויעשו בהם כרצונם, הלא עי"ז תתעורר שוב שנאה וקנאה, וכבר הקשה כן הא"ע ותירוצו אין מיישב הדעת. ולדברינו אומר כי רצה מרדכי לברר למלך כי אינם מורדים במלך, והן אין לך ראייה גדולה ממה שכתבנו שבעת שהיו בצרה לא פערו פיהם ולא השביתו השלום במדינה, אלא דיכול המלך לחשוב אולי הרגישו בעצמם שחלושים הם או שאין רוח מלחמה בקרבם, או אין יודעים ללחום, ולהורות למלך כי לא כן הדבר, ציוה מרדכי ע"פ רשות המלך לעמוד על נפשם ולהנקם מאיביהם והרגו בהם ביום אחד חמשה ושבעים אלף, אחר שהיו זמן זמנים טובא בפחד ואימת מות, שמזה ראה המלך כי הם גבורי כח לוחמי מלחמה שעה ורוח אנשי חיל להם, ומ"מ כל זמן שלא היו מצווים ועומדים לא עשו דבר ולא הרימו יד, מזה ראה המלך כי שקר ענה בו המן צורר היהודים, כנ"ל והוא נכון.

carved over it. The Gemara asks why. One opinion is that it was to remind the Jewish people that they returned to Eretz Yisroel from Persia, and they had to express gratitude to the Persian emperor for allowing them to return. The other opinion is that it was to remind the Jewish people to fear the Persian government and not rebel against them. We see here that even in the times of Temple, the Jews considered themselves to be still somewhat in exile under the Persians (Menachos 98a with Rashi).⁹⁶

The Gemara continues there: Rabbi Yannai said: The fear of the government should always be upon you, for we see that Moshe Rabbeinu gave honor to Pharaoh. When he informed Pharaoh about the tenth plague, he said, “Then all of these servants of yours will come down to me and bow to me...” (Shemos 11:8) but did not say the whole truth - that Pharaoh himself would bow down. Rabbi Yochanan derives the same lesson from the following verse: “And the hand of Hashem was on Eliyahu and he girded his loins, and he ran in front of Achav till Yizrel” (Melachim I 18:46).⁹⁷

The Midrash (Bereishis Rabbah 75:6) tells how Rabbi Yehuda Hanasi instructed Rabbi Efes to write a letter from him to “our master, King Antoninus.” Rabbi Efes wrote, “From Yehudah the Nasi to our master, King Antoninus.” Rabbi Yehuda Hanasi took the letter, read it and tore it up, telling him to write instead, “From your servant Yehuda, to our master, King Antoninus.” Rabbi Efes asked, “Rabbi, why do you ignore your own honor?” Rabbi Yehuda Hanasi replied, “Am I better than my grandfather? Didn’t

---

96. מנחות צ"ח ע"א: תנן התם שער המזרח עליו שושן הבירה צורה (פרש"י צורה - מצוירת) מאי טעמא רב חסדא ורב יצחק בר אבדימי חד אמר כדי שידעו מהיכן באו (פרש"י כדי שידעו ויראו מהיכן באו ויתנו הודאה למלכות שהוציאים משם) וחד אמר כדי שתהא אימת מלכות עליהן (פרש"י שתהא אימת מלכות פרס עליהם ולא ימרדו בהם).

97. מנחות צח ע"א: א"ר ינאי לעולם תהא אימת מלכות עליך שנא' וירדו כל עבדיך אלה אלי והשתחוו לי לאמר ואילו לדידיה לא קאמר ליה. רבי יוחנן אמר מהכא שנאמר ויד ה' היתה אל אליהו וישנס מתניו וירץ לפני אחאב עד באכה יזרעאלה.

he say ‘so says your servant Yaakov?’⁹⁸

Rabbi Yehoshua ibn Shu’ib (Derashos) cites a version of this Midrash in which Antoninus received the letter and responded, “If only I would be your servant in the World to Come!” (Cf. Avodah Zarah 10b.) But Rabbi Yehudah Hanasi said again, “I am no greater than my grandfather, who humbled himself before your grandfather.”

The Mercy Gate, in the Eastern Wall of the Temple Mount. The Shushan Gate mentioned in the Gemara is probably located underground here.

Ibn Shu’ib stresses that we, the Jewish people in exile, must follow in the footsteps of Yaakov Avinu, bearing our trials and responding to danger by humbling ourselves before the gentiles. We must call them our masters and ourselves their servants. Furthermore, when speaking to them we must minimize our own greatness, just as Yaakov Avinu said, “I have sojourned with Lavan” – I have not become a powerful or wealthy figure. “I have acquired an ox and a donkey” – the blessings of my father, that I would get the dew of heaven and the fats of the earth, were not fulfilled, for oxen and donkeys are neither from heaven nor from earth. And the singular “ox” and “donkey” also minimized Yaakov’s wealth (Rashi). This is the humble way we must speak to the gentiles.⁹⁹

98. בראשית רבה ע"ה, ו': רבינו אמר לר' אפס, כתוב חד אגרא מן שמי למרן מלכא אנטונינוס, קם וכתב מן יהודא נשיאה למרן מלכא אנטונינוס, נסבה וקרייה וקריעה, א"ל כתוב מן עבדך יהודא למרן מלכא אנטונינוס, א"ל רבי מפני מה אתה מבזה על כבודך, א"ל מה אנא טב מן סבי, לא כך אמר כה אמר עבדך יעקב.

99. דרשות ר' יהושע אבן שועב: ויש לנו לאחוז דרכו ולסבול הנסיונות כמו שסבל הוא ולעשות הענינים שעשה הוא לאחיו שראה נפשו בצרה, וכמו שהכניע עצמו לפניו וקראו אדון בפני שלוחיו, וצוה להם שיאמרו לו כה אמר עבדך יעקב, כל זה רמז לנו שנשפיל בגלות לבניו ונקראם

The Maharatz Chajes (1805-1855) writes that ever since Yirmiyahu the prophet commanded, “Seek the welfare of the nation to which I have exiled you” (29:7), and the oaths in Kesubos 111a went into effect, forbidding the Jewish people from going up as a wall or rebelling against the nations, the Jewish people has remained faithful. “We have been scattered among the nations in all parts of the world for a long time, under the rule of various nations and religions, and never has it been heard that we should be disloyal to our government.” (Kol Sifrei Maharatz Chajes, Toras Haneviim, in a letter to the Chasam Sofer)¹⁰⁰

Ari: Is this respect we must show the gentiles simply a commandment given by Hashem, or is there a practical reason for it?

Rabbi Glauber: Both. Hashem commanded us to do it, and the practical reason is to soften the hearts of rulers so that they lighten our exile. Hashem promises us that if we follow His directives, we will be safe.

The Torah demands that we show respect to Esav

Ari: Where in the Torah did Hashem command this?

Rabbi Glauber: When the Jewish people in the desert passed by the nation of Esav, Hashem said to Moshe, “Command the

---

אדונים, וכי אנחנו עבדים להם כמו שאמר עזרא (ט, ט) כי עבדים אנחנו, ואמרינן במדרש ר' יהודה שלח ליה לאנטונינוס מאת עבדך יהודה והיה הדבר רע בעיני אנטונינוס ואמר מי יתן אני עבדך לעוה"ב, אמר לו רבי יהודה איני גדול מן זקני ואתה אינך גדול מזקנך, ועוד השפיל עצמו באמרו עם לבן גרתי לא נעשיתי שר ונגיד, והיה לי שור וחמור, לא נתקיימו בי ברכות אבי שאמר מטל השמים ומשמני הארץ, וזה אינו לא מן השמים ולא מן הארץ, ואמר שור וחמור למעט עשרו, וכל זה מן השפלות. 100. כל ספרי מהר"ץ חיות, ספר תורת נביאים המכונה אלה המצוות: ועיין כתובות (ק"א ע"א) ג' שבועות השביע הקב"ה את ישראל, שלא יעלו בחומה ושלא ימרדו באומות, עדיין אנחנו עומדים באמונתינו, זה זמן ארוך אשר אנחנו מפוזרים בין האומות בכל אפסי ארץ, תחת ממשלת אומות ואמונות שונות, ולא נשמע מעולם עלינו שום שמץ דופי בפינה זאת, שיהיו ידינו במעל לבוא בקושרים נגד אומה מושלת, וכלל גדול נתנו חז"ל בכיוצא בזה דינא דמלכותא דינא, אפילו לענין מסים וארנוניות.

people, saying: You are passing in the borders of your brethren, the children of Esav who live in Seir, and they will fear you, but be very careful. Do not start a fight with them” (Devarim 2:4). The Midrash (Devarim Rabbah 1:19-20) expounds: “Not only to you am I giving this command; you must command your children as well.” The Holy One, blessed is He, said to Moshe, “You must also command the leaders of future generations to treat Esav with respect.”¹⁰¹

Rabbi Tovia ben Eliezer, in his Midrash *Lekach Tov* (Vayishlach 20), says: If the Torah gave this command at a time when Esav feared the Jews, all the more so at a time when Esav is powerful and the Jews are subjugated under his hand.¹⁰²

Also, Hashem included the story of Yaakov meeting Esav in the Torah to teach us to follow his example.

Yishaya the Prophet said, “And the people did not return to the one who smote them, and they did not seek Hashem Tzeva-os” (9:12). The **Vilna Gaon** explains: When Hashem causes Israel to be subjugated by a nation, the right thing is to accept their rule with love and humble ourselves under the hand of that nation. This is what Yirmiyah the Prophet said (27:17), “And they shall serve the king of Babylonia and live.” During that subjugation we must seek Hashem with all our hearts. (Commentary of the Gra on Yishaya)¹⁰³

101. דברים רבה א', י"ט-כ': ואת העם צו לאמר אתם עוברים בגבול אחיכם בני עשו וגו' אל תתגרו בם (דברים ב' ד'), אמר לו הקב"ה ולא לכם בלבד אני מצווה, אלא אף אתם צוו לבניכם. אמר הקב"ה למשה אף אתה צוה לראשי הדורות שיהיו נוהגין בו בכבוד, הוי ואת העם צו לאמר וגו'.
 102. מדרש לקח טוב פרשת דברים: ואת העם צו לאמר (דברים ב' ד') - זו אזהרה לדורות הבאים אחריכם שלא יהו מתגרים בבני עשו, אתם עוברים בגבול אחיכם בני עשו - עוברים אתם ולא יושבים, שהפורענות עתידה לבא, ונשמרתם מאד - היה רשב"ג אומר, ומה במקום שהם יראים ממנו אמר הקב"ה ונשמרתם מאד, עכשיו שאנו מובלעים ביניהם על אחת כמה וכמה.
 103. פירוש הגר"א על ספר ישעיה: והעם לא שב עד מכהו ואת ה' צבאות לא דרשו (ישעי' ט' י"ב), ר"ל כשהקב"ה משעבד את ישראל תחת יד איזה אומה מן הראוי לקבל באהבה ולהכניע את עצמו תחת יד האומה ההוא כמ"ש (ידמ" כ"ז י"ז) ועבדו את מלך בבל וחיו ומכח השעבוד ההוא ראוי לשום על לב לדרוש אל ה' בכל לבבם.

Ari: And where do we see that the path of humility is the safest path? Maybe Jews in exile would be better off if they had some self-respect and fought back.

Rabbi Glauber: The Midrash (Bereishis Rabbah 78:14) says that Esav himself asked Yaakov this question: “Aren’t you afraid of my dukes, my governors and mayors?” Yaakov replied, “I will go *l’iti*.” According to one explanation (based on Yishaya 8:6), this means slowly and peacefully. Another explanation (based on Shmuel I 21:10) is humbly, with a covered face.¹⁰⁴

Rabbi Shmuel ben Yitzchok Yaffe in his commentary Yefei Soar on the Midrash says that Yaakov said that he would stay safe by not rising up against the gentile leaders, or even speaking proudly in any way, which would give the gentiles reason to be jealous of him. Rather he would patiently bear the exile and speak softly. The second explanation, “with a covered face,” means that the Jewish people would stay hidden from view and flee until the nations’ anger passes.¹⁰⁵

The destruction of the First and Second Temples

Ari: Was there any time before the era of Zionism when Jews failed to follow the example of Yaakov Avinu?

Rabbi Glauber: It was the failure of the Jews to follow these guidelines that caused the destruction of the First and Second Temples.

---

104. בראשית רבה ע"ח,י"ד: אמר לו ואין אתה מתירא מדוכסי ומן אפרכוי ומן אסטרטילי, א"ל ואני אתנהלה לאטי, להוני אני מהלך, כמה דתימא את מי השילוח ההולכים לאט, ד"א בפנים כרוכות אני מהלך, כמה דתימא הנה היא לוטה כשמלה.

105. יפה תואר שם: איך לא תירא מהדברי ורברבוני שיצערך כשתהיה שפל ונכנע לפניהם, והשיב שיתנהל לאטי בנחת, כלומר שלא יהרס להתקומם לנגדם ולהתגאות בשום דבר לתת להם מקום להתקנאות בו, אלא יהיה סובלן בסבלנות גדולה ובפיוסין וכיוצא, א"נ שילך בפנים כרוכות ר"ל שיתכסה מעיניהם ויברח מפניהם עד יעבור זעם.

Ari: What do you mean?

Rabbi Glauber: The Gemara says (Gittin 56a): During the Roman siege of Jerusalem, there were among the Jews some *biryonim* (usually translated as zealots). Rashi says that the zealots were war-mongering empty people. The rabbis said to them: “Let us go out and make peace with the Romans.” But the zealots did not allow them to do that, saying instead, “Let us make war with them!” The rabbis said, “It will not be successful.” So the zealots arose and burned all the city’s stores of wheat and barley, and the people starved. They were thus forced into war by the zealots, and Jerusalem was destroyed.¹⁰⁶

Ari: How did the rabbis know that the war would not be successful? They were not in exile yet.

Rabbi Glauber: The Gemara in Avodah Zarah 8b says that the Romans fought 32 battles against the Greeks but could not defeat them until they joined forces with the Jews. After the Greeks were defeated, the Romans made an agreement with the Jews under which they would split the leadership positions equally. For 26 years they honored the agreement; afterwards, for the next 180 years until the destruction of the Second Temple, they ruled over the Jews completely; the Jewish king was given very limited authority. The Gemara says that this was foretold in the conversation between Esav and Yaakov in Parshas Vayishlach (Bereishis 33:12-14). Esav suggested that he and Yaakov travel together – this foreshadowed the 26 years of shared leadership. Yaakov said, “Let my master go ahead of his servant” – this foreshadowed the subsequent years, when the Romans ruled supreme.¹⁰⁷

106. גיטין נו ע"א: הוּוּ בהוּ הנהוּ בריוני (פירש רש"י אנשים ריקים ופוחזים למלחמה), אמרו להוּ רבנן ניפוק ונעביד שלמא בהדיהו, לא שבקינהו, אמרו להוּ ניפוק ונעבד קרבא בהדיהו, אמרו להוּ רבנן לא מסתייעא מילתא, קמו קלנהו להנהו אמברי דחיטי ושערי, והוה כפנא.

107. עבודה זרה ח ע"ב: דכי אתא רב דימי אמר: תלתין ותרין קרבי עבדו רומאי בהדי יונאי ולא יכלו להוּ, עד דשתפינהו לישראל בהדיהו, והכי אתנו בהדיהו: אי מינן מלכי, מנייכו הפרכי,

The **Maharsha** on Gittin 56a explains that this was the reason why the Rabbis told the militants who wanted to fight Rome, “It will not succeed.” The Rabbis understood that these words of Yaakov to Esav were a prophecy referring to the time of Roman dominion, and that the time had come for Esav to rule.¹⁰⁸

The Midrash (Devarim Rabbah 1:20) says that the time of Esav’s rule will last until the coming of moshiach: “Until I come to my master, to Seir’ (Bereishis 33:14). Said Rabbi Shmuel bar Nachman: We checked the entire Scripture and did not find any place where it says that Yaakov joined Esav at Seir. Rather, it refers to the time when Jewish judges and saviors will exact punishment from that man [Esav], as it says, ‘And the saviors will ascend Mount Zion to judge the Mount of Esav’ (Ovadiah 1:21).¹⁰⁹

Ari: Okay, so the rabbis were right to advocate surrender. But even if the people had followed the rabbis and surrendered to the Romans, the Romans would still have destroyed the Temple.

Rabbi Glauber: No. The Gemara tells that when Rabbi Yochanan Ben Zakai smuggled himself out of Jerusalem and

אי מנייכו מלכי, מינן הפרכי וכו' עשרין ושית שנין קמו להו בהימנוטייהו בהדי ישראל, מכאן ואילך אשתעבדו בהו. מעיקרא מאי דרוש, ולבסוף מאי דרוש? מעיקרא דרוש: (בראשית לג) נסעה ונלכה ואלכה לנגדך, ולבסוף דרוש: (בראשית לג) יעבר נא אדני לפני עבדו.

108. מהרש"א גיטין נו ע"א: דהוּוּ בה בריוני כו', והם פריצי ישראל שהיו בהם, כמפורש ביוסיפון, והם מתורן שנתן זה את זה גרמו להם החורבן והגלות, שלא היו רוצים ליכנע לרומיים, כדקאמר דא"ל רבנן ניעבדו שלמא כו', שכבר ידעו זה כי סימן אבות לבנים, שאמר יעקב (בראשית ל"ג י"ד) יעבר נא אדוני לפני עבדו וגו', כמפורש בחידושינו באגדות בפ"ק דע"ז (דף ח' ע"ב, סוף ד"ה אמר), ולכן אמרו רבנן לא מסתייעא מלתא ליעבדו בהדייהו קרבא.

109. דברים רבה פרשה א פסקה כ: עד אשר אבוא אל אדוני שעירה, אמר ר' שמואל בר נחמן חזרנו על כל המקרא ולא מצינו שעמד יעקב עם עשו בשעיר, ומהו שעירה, אמר לו עד עכשיו יש לי להעמיד שופטים ומושיעים להפרע מאותו האיש, מנין שנאמר (עובדיה א' כ"א) ועלו מושיעים וגו'. אמרו ישראל לפני הקב"ה, רבש"ע עד מתי משועבדים אנו בידו, אמר להם עד שיבא אותו היום שכתוב בו (במדבר כ"ד י"ח) דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל, כשיצא כוכב מיעקב וישרוף קשו של עשו, מנין שנא' (עובדיה א' י"ח) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה וגו'. אמר הקב"ה אותה שעה אני מופיע מלכותי ואמלוך עליכם, שנאמר (שם כ"א) ועלו מושיעים בהר ציון [לשפוט את הר עשו, והיתה לה' המלוכה] וגו'.

came before the Roman general Vespasian, Vespasian said to him: "If a poisonous serpent coils itself around a keg of honey, do we not break the keg in the process of killing the serpent?"¹¹⁰

He meant that despite Rabbi Yochanan's desire for peace, he could not call off the war, because he had to defeat the zealots and it would be impossible to do so without destroying Jerusalem and the Temple. We see from this that Vespasian might have listened to Rabbi Yochanan to spare the city and the Temple, and he only destroyed them in order to defeat the zealots. Had these zealots joined Rabbi Yochanan in surrendering, the Temple would never have been destroyed.

The **Sforno** on Bereishis 33:4 says although Esav had originally been coming to destroy Yaakov and his family, his heart was turned around by the humble approach Yaakov took. If only the zealots of the Second Temple had followed this example, the Temple would not have been destroyed, as Rabbi Yochanan testified when he said, "The zealots among us did not allow it."¹¹¹

Ari: What about the destruction of the First Temple? You said that that too could have been avoided.

Rabbi Glauber: The Sefer Yirmiyahu is full of warnings that the time had come for Babylonian rule, and the Jews needed to surrender in order to save themselves and their city. Just one example: "And Yirmiyahu said to Tzidkiyahu, so says Hashem, G-d of Tzevaos, G-d of Israel: If you go out to the officers of the king of Bavel, your soul will live, and this city will not be burnt;

110. גיטין נו ע"ב: ודקאמרת אי מלכא אנא אמאי לא קאתית לגבאי עד האידנא? בריוני דאית בן לא שבקינן. אמר ליה: אילו חבית של דבש ודרקון כרוך עליה, לא היו שוברין את החבית בשביל דרקון? אישתיק.

111. ספורנו בראשית לג, וירץ עשו, נהפך לבו כמו רגע בהכנעותיו של יעקב, כאמרם ז"ל שאחיה השילוני קלל את ישראל בקנה הנכנע לכל הרוחות (תענית כ' ע"א), הן לו עשו כן בריוני בית שני לא היה נחרב בית קדשנו כמו שהעיד רבן יוחנן בן זכאי באמרו (גיטין נ"ו ע"ב) דאית בן לא שבקינן.

and you and your household will live. But if you do not go out to the officers of the king of Bavel, then this city will be delivered into the hands of the Kasdim, they will burn it in fire, and you will not escape from their hands” (38:17-18).¹¹²

The **Ohr Hachaim Hakadosh** in his commentary *Rishon Letzion* explains that this is the meaning of the verse in *Eicha* 1:7, “When her people fell into the hands of the enemy, and she had no helper, the enemies saw her and laughed at her end.” When the Babylonians besieged the city and *Yirmiyahu* announced clearly that it would fall into their hands, and similarly when the Romans besieged the city and *Rabbi Yochanan ben Zakai* announced that it would fall into their hands, the Jewish people had no helper, i.e. they did not take the advice of their helpers, their sages. Hashem gave them a chance to save themselves and the Temple by surrendering to the enemies, but instead they fought back and lost everything. “The enemies laughed at her end” – at the fact that everything came to an end and the Jews lost their city and the Temple.¹¹³

The next verse continues on the same theme: “Jerusalem sinned a sin; therefore she became an outcast.” Hashem’s decree was only

112. ירמיהו לח:יז-יח: ויאמר ירמיהו אל צדקיהו כה אמר ה' אל-הי צב-אות אל-הי ישראל אם יצא תצא אל שרי מלך בבל וחיתה נפשך והעיר הזאת לא תשרף באש, וחיתה אתה וביתך. ואם לא תצא אל שרי מלך בבל ונתנה העיר הזאת ביד הכשדים ושרפוה באש ואתה לא תמלט מידם. 113. ראשון לציון מבעל האור החיים הק', איכה א,ז: בנפול עמה ביד צר (איכה א,ז), ואומרו בנפול עמה וגו', הכוונה כי בכל אותו זמן שצר אספסיינוס וטיטוס בית שני וגם בימי נבוכדנצר המציה ה' להם תרופה ע"י שאם היו נכנעים להם היו נשארים על אדמתם ולא היה נשרף הבית. ותמצא כמה פעמים היה ירמ' ע"ה צועק ואמר למלך שיפיל עצמו לפני המלך ואין רע, דכתיב (ירמיה לח:יז) ויאמר ירמיה אל צדקיהו כה אמר ה' וגו' אם יצא תצא אל שרי מלך בבל וגו', ואפ"ה לא רצו וכן תמצא שאמר ריב"ז לאספסיינוס "והלבנון באדיר יפול" שהיה יודע בוודאי שנכבשה הארץ לפניו, ואילו היו משלימין לא היה עושה מה שעשה אח"כ כדמוכח מהש"ס בפירוש. ולזה אמר הנביא בנפול עמה וגו' פי' דכאשר נפל ביד נבוכדנצר שהיתה העיר כבושה ועומדת לא מצאה עוזר, דאם היה לה עוזר היו עושים כדברי הנביא ולצאת ישראל אליו, לא ה' עושה מה שעשה אח"כ כשנכנסו להיכל, והיינו (איכה שם) ראוה צרים ושמוחו על שהשבייתה לחלוטין ושרפה באש, דאם ה' להם עוזר לא היתה באה לדבר זה.

that the Jews should be subservient to Babylon, not necessarily that they should go into exile. Hashem would have found a way to punish them in their land. But because Jerusalem stubbornly refused to give in, the destruction of the Temple resulted, says the Ohr Hachaim.¹¹⁴

Rabbi Shmuel Vidash writes in his commentary Lechem Dimah on the verse, “He gives his cheek to the one who hits him; he is satisfied with humiliation” (Eicha 3:30): “When a nation sees that it cannot win a war, the best thing is to give its cheek to the enemy and surrender. Then the enemy will be satisfied with his humiliation, and they will not destroy him. This alludes to the story of Josephus, who pleaded with the Jews to surrender to Rome; had the Jews listened to him, they would not have suffered the destruction that they suffered.”¹¹⁵

The exact same explanation of the verse is given by the Haflaah in his work Hamakneh on Kiddushin 40a, except that

114. ראשון לציון מבעל האור החיים הק', איכה א, ח: חטא חטאה ירושלים על כן לנדה היתה, כל מכבדיה הזילוה כי ראו ערותה גם היא נאנחה ותשב אחר (איכה א, ח). כונתו, להיות כי לא נגזר זרה מאת ד', אלא שיהיו נכנעים ישראל למלך בבל כאמור לעיל, א"כ מצד שהקשו ערפם ולא השלימו לא היה ראוי שתלכד העיר, אלא שהיה לד' לעשות המצאה ליפרע מהם, ולמה לא היה כך ומה חטאה ירושלים בפרט זה מיהא שלא רצו להשלים, דמצד זה נמשך חרבן הבית, לזה אמר הלא תדע כי גם ירושלים יש לה חלק בחטא אחד, דהיינו שהיו מקיימין בה עבודה זרה, והרי מחזקת ידי עובדי עבודה זרה, שהיא מקום לעבודה זרה, ולהיותה היא אינה עושה כלום, לזה נחשב לה לחטא בעלמא. הגם שישראל מזידיים, לזה כפל לומר חטא חטאה, לומר מה שאני מחשיב דבר זה חטא, לא גוף העון, כי גוף העון הוא מצד שהיו עובדי עבודה זרה, אלא שבערך ירושלים אני קורא אותו חטא ... והן אמות, אילו ישראל היו נכנעים למלך, היה ד' מכפר ולא היה מביא הרעה, לא עליהם ולא עליה, מה שאין כן עתה בעידן ריתחא, ענשין אשוגג ואמזיד בכל אופן שיהיה בה. 115. פירוש לחם דמעה על מגילת איכה לרבינו שמואל וידאש: יתן למכהו לחי ישבע בחרפה (איכה א, ב). והנכון כי היא עצה לרואה את עצמו שלא יוכל להשגב מפני אויביו שיכיר את הזמן ואת עת גדולת אויביו, וינטלם וינשאם, ולא ינסה להקהל ולעמוד על נפשו לבלתי השתעבד לו, אבל יתן לו הלחי כרצונו, ואז זה האויב ישבע בזה, ולא יכהו, ופירוש מכהו אשר יוכל על זה. והנה רמז כפי מה שאחשוב לענין שקרה ליוסף בן גוריון ז"ל עם עדת הפריצים שלא היו רוצים להשתעבד לרומה, ואף על פי שהשעה צריכה לכך, והנכבד הוא ז"ל היה מבקש מהם שישתעבדו לרומיים, הואיל והשעה צריכה לכך, עד ישקיף וירא ה' משמים, כי לא יבקש מהם שישתעבדו לעולם, וכמו שאמר בסמוך, כי לא יזנח לעולם ה', וטעם הזכיר זה, כי יקונן על שלא שמעו לזה המוסר ועצת השר הנכבד ההוא, כי אם כה היו עושים לא נפלו במה שנפלו כפי מנהגו של עולם.

the Haflaah relates it to Yirmiyahu Hanavi's pleas to the Jews to surrender.

Rabbi Eliezer Horowitz of Dzikov explains the verse in Eichah differently. He writes that the humiliation Jews suffer at the hands of the gentiles takes the place of the "birthpangs of moshiach," the physical suffering Jews would have had to endure. This, he says is the meaning of the verse, "He gives his cheek to the one who hits him; he is satisfied with humiliation" (Eicha 3:30). When the Jew suffers humiliation, it takes the place of actually giving the cheek and being hit.¹¹⁶

Ari: There have been non-Jewish kings who persecuted the Jews severely. Do we have to pray for their welfare too?

Rabbi Glauber: The Maharal says (Ohr Chadash, p. 123) that Mordechai revealed the plot of Bigsan and Seresh and saved the life of King Achashveirosh, although he really would have preferred that Achashveirosh be killed so that Esther could be released, because he knew that Hashem Yisborach watches over the world and appoints kings to enforce law and order. Mordechai reasoned that if Chazal tell us to pray for the king even in such a case, all the more so must one stop anyone who wants to kill the king.¹¹⁷

116. אמרי נועם מר' אליעזר מדזיקוב, פרשת עקב, לקוטים דף קצג: והיה עקב (דברים ז, יב) הנה קודם הגאולה היו צריכין להיות חבלי משיח, ויהיו ישראל ח"ו נתונים לטבח, ויהרג משיח בן יוסף, אולם הקב"ה עושה עמנו חסד, ותחת שהיה צריך להיות הדבר בפועל נתונים למכה, נחשב להקב"ה החרפה ובושה שיש לנו מאומות העולם, ואנחנו אצלם בפחותי ערך, ועל ידי זה לא צריך שיהיה הדבר בפועל. וזה פירוש (איכה ג, ל) יתן למכהו לחי ישבע בחרפה, היינו תחת שהיה צריך לתת למכהו לחי, ישבע בחרפה, כי על ידי החרפה שיש לנו נחשב כאילו נתנו למכהו לחי, ונסתלקו מעלינו כל הדינים.

117. מהר"ל, ספר אור חדש, עמוד קכ"ג: כי לכך היה מרדכי מזהיר אותו [אחשורוש מפני בגתן ותרש] אף שהיה מן הסברא שלא יהיה חס עליו כדי שיוציא אסתר מתחת ידו מכל מקום מפני כי הש"י הוא שומר את העולם ומעמיד המלך לשמור העולם ולכן אמרו (אבות פרק ג, ב) הוי מתפלל בשלומה של מלכות שאלמלא מורא מלכות איש את רעהו חיים בלעו, ומכל שכן שיש להגיד עליו אם אחד רוצה להמית אותו.

Rabbi Yehuda Assad, rabbi of Serdihal, Hungary, in his Shabbos Shuvah Drasha of 1856, railed against those who spoke disrespectfully of the king. He quoted the story of Bava Ben Buta, who refused to speak against King Herod even secretly, although he was a wicked king who slaughtered the other sages (Bava Basra 4a). He quoted the story of the children of Rabbi Yehudah Nesiah who insulted a young gentile pig shepherd and then almost paid dearly for their mistake when he grew up to be the Roman Emperor Diocletian (Yerushalmi Terumos 47a). All the more so is it forbidden to trifle with the honor of a king, son of a king. We must be very strict on the prohibition of stealing from a non-Jew, which is forbidden by the Torah.¹¹⁸

We are obligated, Rabbi Assad continues, to speak politely to the gentiles and to inquire after their welfare. Even regarding the Egyptians, who were cruel to us and worshipped idols, the Torah says, “Do not despise an Egyptian, for you were a sojourner in his land” (Devarim 23:8). The Torah made this law applicable even when the Jews had their own land and were no longer dependent on Egypt. It applies all the more today, when we are currently in exile under the protection of the gentiles, benefiting from their generosity.¹¹⁹

Furthermore, when the Temple was standing, although Jews were independent and did not need the goodwill of the nations,

---

118. מהר"י אסאד, דרשה לשבת שובה תרט"ז: גם אוכיח על דברת בני אדם שמקילים חיש מהר לדבר גבוה נגד כבוד המלך בשר ודם ושריו, הרי אמרו ז"ל (ב"ב דף ד') גבי הורדוס דקטלינהו לרבנן דדרשי מקרב אחיך תשים וכו' א"ל כתיב גם במדער מלך אל תקלל וכו' כתיב נשיא בעמך לא תאור וכו', וגם אמרו ז"ל הוי זהיר בגוי קטן, ומכ"ש אם הוא מלך בן מלך חלילה לנו לזלזל בכבודו הרמה, ובפרט צריכים לזהר על גזילת וגניבת ממון נכרי שאסור מה"ת.

119. שם: ובעת היום מצאתי את עצמי מחויב לעורר את העם ביותר ולהזהר ג"כ בכבודם ומחויבים אנחנו לדרוש בשלום וטובתם, הרי התורה הזהירנו לא לתעב מצרי כי גר היית בארצו ואע"ג שהרעו לנו בקושי שעבוד ומגינת לב וגם עובדי ע"ז היו, על אחת כמה וכמה היום שאנחנו בגלות חוסים בצילם וגרים בארצם ומגינים עלינו ואנו יונקים ונהנים מטובתם.

they offered 70 bulls on Succos on behalf of the 70 nations. Even when the Egyptians were drowning in the sea, Hashem did not want the angels to sing, because these wicked people were His creations (Megillah 10b). So today, when we live among people who almost all believe in the oneness of G-d, certainly we are forbidden to hate them. Chazal even obligate us to pray on their behalf (Avos 3:2).¹²⁰

On the other hand, we are obligated to hate those Jews who willfully transgress the commandments of Hashem. We must first rebuke them for their sins, and then, if they refuse to change, we must hate them, as it is written, "I will hate those who hate You, Hashem, and I will fight against those who stand up against You" (Tehillim 139:21). And see in this regard Sefer Hachinuch 238.¹²¹

Ari: I remember I once saw the prayer for the government printed in an old siddur.

Rabbi Glauber: Yes. According to the Tikun Meir Siddur, the prayer goes, "May He Who grants salvation to kings and power to princes, Whose kingdom endures forever, Who saved His servant David from the sword of his enemies, Who makes a path in the seas and a road in the mighty waters, bless, keep, guard, assist, exalt, empower and uplift the President of the United States and his Vice-President. May the King of kings in His mercy give them life and guard them, save them from all misfortune, tragedy and harm, and grant them success. May He trample peoples under

---

120. שם והרי אף בזמן המקדש שלא היינו צריכים להם כ"כ היו מקריבים בחג הסוכות שבעים פרים בשביל עי"ן אומות לכפר עליהם להיותם כולם מעשה ידי יוצרינו, ואפילו באבדם של מצרים הרעים אמר הקב"ה מעשה ידי טבעו בים וכו' על אחת כמה וכמה כעת היום שכמעט רובם מודים באחדות ד' ובהשגחה, שמוזהרים אנחנו ביותר שלא לתעבם ולשנוא אותם ח"ו, וכמה גדולים דברי חז"ל שהזהירונו הוי מתפלל בשלומה של מלכות.

121. שם: בהיפוך גם רשעי ישראל שעוברים במזיד מצות ד' מצוה לשנוא אותו אחר שנוכח אותו על חטאתו ואין רוצה לחזור בו שנאמר הלא משנאך ד' אשנא וכו' עיין ספר החינוך פרשת קדושים מצוה רל"ח.

their feet and conquer their enemies before them, and may they be successful in all his undertakings. May the King of kings, in His mercy, place mercy in their hearts and the hearts of all their advisors and cabinet members, to deal kindly with all peoples, including the Jewish people. In their days and in our days may the Jewish people be redeemed and dwell safely, with the coming of moshiach, so may it be His will, amen.”¹²²

The prayer for the government

Ari: We pray that Hashem make him victorious in his battles. But what if two countries are at war and the Jews of each country pray that their country should win. Does Hashem really want two contradictory prayers?

Rabbi Glauber: The Magen Avraham (Orach Chaim 284:7) says that the “enemies” mentioned mean internal enemies, not other countries.¹²³

The Machatzis Hashekel explains that your question is what forced the Magen Avraham to say this.¹²⁴

122. הנותן תשועה למלכים וממשלה לנסיכים, מלכותו מלכות כל עולמים, הפוצה את דוד עבדו מחרב רעה, הנותן בים דרך ובמים עזים נתיבה, הוא יברך וישמור וינצור ויעזור וירומם ויגדל וינשא למעלה את נשיא ארצות הברית ומשנהו, מלך מלכי המלכים ברחמי יחיים וישמרם ומכל צרה ויגון ונזק יצילם, ידבר עמים תחת רגליהם, ויפיל שונאיהם לפניהם, ובכל אשר יפנו יצליחו. מלך מלכי המלכים ברחמי יתן בלבם ובלב כל יועציהם ושריהם רחמנות לעשות טובות עם כל העמים ועם כל ישראל. בימיהם ובימינו תשוע יהודה וישראל ישכון לבטח. ובא לציון גואל, וכן יהי רצון ונאמר אמן.

123. מגן אברהם אורח חיים רפ"ד סק"ז: הא שמתפללים ויפיל שונאיו היינו שונאים שבמלכותו דבכל העולם יש יהודים.

124. מחצית השקל שם: ר"ל שמנהגן של ישראל כל קהל בכל שבת מתפללים בשלומה של מלכות, ויש בנוסח תפלה ההיא ויפיל שונאיו תחתיו, ע"כ ליכא למימר שונאים שבמלכות אחרת ואם יתגרה מלך אחד עם מלך אחר ויתפללו היהודים שבמלכות זה שיפיל שונאו דהיינו מלך המתגרה בו יפול תחתיו, והא תחת המלך המתגרה בו יש ג"כ יהודים וגם הם מתפללים על מלכות שלהם ויפיל שונאיו תחתיו, א"כ ע"כ אחד מהם הוא תפלת שוא, אלא ע"כ כל קהל מתפלל שיפיל שונאיו שיש לו במדינתו תחתיו.

The **Chasam Sofer** (Likutei Shailos Utshuvos 86) explains the Magen Avraham differently. The word for “his enemies” used in the prayer is “sonav,” which literally means “his haters.” Every Jew is obligated to love his king and hate his king’s enemies. Thus if Jews in Country A were to pray for the downfall of the haters of their king, they would be praying for the downfall of their fellow Jews in the enemy country, Country B, who hate the king of Country A. Because of this problem, the Magen Avraham explains that we are praying only for the downfall of the haters of the king within the country itself, who cannot possibly be Jews - for the Jews were commanded at Mt. Sinai not to hate their king.

Regarding our king’s external enemies, we have a different prayer in which we simply ask that there should be peace. This prayer appears in the Talmud, Berachos 16b-17a: “May it be Your will, Hashem our G-d, to make peace among the heavenly angels...” Rashi explains that this means the guardian angels of each of the seventy nations. When there is peace among them, there is peace among the nations.

But regarding internal enemies, we do not pray for peace, because those who rebel against a king are wicked, and “there is no peace for the wicked, said my G-d” (Yishaya 57:21).¹²⁵

Ari: The twentieth century was full of revolutions and overthrowing of monarchies. Most of the countries in the world

---

125. ליקוטי שו"ת חת"ס תשובה פו: וביאור דברי מג"א שכתב שבכל מקום יש ישראל היינו משום שמפורסם באמונתנו שכל אדם חייב לאהוב מלכו ולשנוא שנאוי וא"כ ע"ד משל היהודים שבארץ הודו שונאים את מלך כוש הואיל ושונא את מלכם וא"כ איך יתפללו היהודים שבכוש לשונאי מלכם שיפלו והיינו אחיהם שבהודו, וזה הקושיא שהוקשה למג"א שם דאי לאו ידידוע ומצווה עלינו לאהוב מלכינו ולשנא שונאיו לא היה קשה מידי, וע"ז תירץ שאין הכוונה על מלך אחר אלא על מרדף שבמדינתו וזהו בודאי אינו בר ישראל שהלא הוא מושבע על הר סיני שלא לשנא מלכו, ואמנם על שנאיו שבין המלכויות יש לנו תפלה אחרת והיא ס"פ היה קורא יה"ר שתשים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה, עי' פרש"י שם ועי' מתיקת לשון מהריעב"ץ בסדרו שלו בזה. והא דאין אנו מתפללין גם על שלום שונאיו שבמלכות היינו שהמורדים במלכים רשעים הן ואין שלום אמר ה' לרשעים.

Jews are against revolutions

changed their style of government. Are you telling me that the gedolei hadoros were against that?

Rabbi Glauber: Of course they were. Rabbi Yechezkel Landau of Prague, known as the Noda Biyehuda, spoke strongly against any Jew who entertained thoughts of revolting against Queen Maria Teresa. To prove that the obligation of honoring a monarch and not rebelling against him or her applies to a non-Jewish monarch, he cited two of the Three Oaths in Kesubos 111a: the prohibition on going up as a wall (which means, in his words, “that Israel must not gather together to go up and conquer Eretz Yisroel”) and the prohibition on rebelling against the government. (Printed in Kovetz Kerem Shlomo, year 16, Iyar 5753, p. 7)¹²⁶

The Chasam Sofer, speaking in 1828 at a gathering of rabbis to celebrate the sixtieth birthday of the Emperor Franz Josef I, noted

126. ופן יאמר האיש שורש פורה ראש ולענה ההולך אחר שרירות לבו ויאמר שכל הנמצא כתוב בספרים והלכות מאזהרות גדולות וחיוב מורא וכבוד ואהבת מלכות הוא רק על מלך ישראל כשהיה להם מלך, לכן אמרנו להעתיק כל הנמצא כתוב בספרים שלנו שהאומר כן טעה ושקר ענו ואין חילוק בזה בין מלך יהודי או אינו יהודי, ואנחנו כולם מחויבים בחיוב גמור מן התורה ועל פי דין לפקח בטובת המלכות שאנחנו יושבים תחת ממשלתו וק"ו וכ"ש שלא יעשה ח"ו איזה דבר המתנגד לאדוני ארץ המדינה, וכמו שיתבאר בראיות חזקות מפורשות לעין כל מן הפסוקים והלכות ודינים הנוגעים לכבוד המלכות וכל ישראל ישמעו ויראו מגודל החטא והעבירה שלא ישל ח"ו ואשם נפשו בזה ובבא לאבד עצמו משני עולמות אם יעבור על שום דבר ודיבור יהיה מה שיהיה מה שהוא נגד כסא וכבוד המלכות שאנחנו יושבים תחת ממשלתה, היא המלכה הקיסרית מאריא טערעזיא יר"ה.

וזה יצא ראשונה: שהוא עובר על השבועה שהשביע הקב"ה אותנו בימי היותינו בגלות ויושבים תחת ממשלת המלכות שלא למרוד ח"ו בשום דבר נגד כבוד המלכות כדאיתא בשיר השירים ב,ז השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה. אמרו רז"ל ודרשו האי קרא בהלכות כתובות (דף קיא) אמר ר' יוסי בר חנינא שני שבועות השביע הקב"ה את ישראל בהיותם בגלות אחת שלא יעלו בחומה פירוש שלא יתקבצו ישראל לעלות ולכבוש ארץ ישראל ואחת שלא ימרדו פירוש שלא ימרדו ח"ו באות המלכות שהם יושבים תחת ממשלתו, ואמר הקב"ה אם אתם משמרים השבועות מוטב ואם לאו אני מתיר את בבשרכם כצבאות וכאילות השדה עכ"ל, הרי שהכתוב התיר דמו ובשרו מי שימלא לבו ח"ו למרוד במלכות וזה נאמר על היותינו בגלות כשאין מלך בישראל.

that Jews have always shown respect to governments under which they lived, even those that mistreated them. Egypt enslaved the Jews, yet when the Jews stood at the Sea and the Egyptian army fired at them, the Jews did not fight back. This was despite the fact that they far outnumbered the Egyptians, and the Torah makes a point of telling us that they were armed (Shemos 13:18).

The Jews refused to kill the Egyptians themselves, since they had served as their hosts in time of need. Instead they prayed to Hashem to save them (ibid. 14:10). All the more so that we must respect our current host nation, which treats us so kindly, and seek their welfare always. (Drashos Chasam Sofer Shvat 5588)¹²⁷

The Noda Biyehuda:
"Israel must not gather together to go
up and conquer Eretz Yisroel."

127. דרשת החת"ס זיע"א ז"ך שבט תפק"ח: ויובן עפ"י מה שאמרנו בפסוק וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים פירוש שיצאו מזויינים בכלי זין כעורכי מלחמה. וצע"ג לאיזה צורך עלו חמושים ולאיזה צורך הודיענו זה הפסוק, הלא ראינו כשרדפו מצרים אחריהם לא הרימו ישראל ידם נגדם, הגם כי המצרים זרקו בהם חצים ואבני בלסטראות כמ"ש רש"י על פסוק ואשא אתכם על כנפי נשרים, מ"מ ישראל לא רפפו כנף ולא עשו שום דבר כ"א ויצעקו בני ישראל אל ה' וה' הושיעם בידו החזקה לא ע"י חרב וחנית וא"כ חמושים למה. והנלע"ד כי ישראל היה גבורי כח למלחמה וס' רבוא גברים בני עשרים מלבד בני י"ח וי"ט וכדומה עם רב מאוד וחמושים מזויינים ושני שרי צבאות ישראל כמשה ואהרן אין ספק אם היו עומדים למלחמה נגדם היו נוצחים [רק] אז היה לכל הפחות שפיכת דמים גדול והרבה מערכה מול מערכה שהרי מעיקרא נתירא פרעה מפניהם פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה וגו', אך ישראל בטוב מוסרם, וכן היה חפצו של הקב"ה שלא ירימו ידם במצרים אשר ה' אכסנאי להם בשעת הדחק הגם כי שיעבדם בעבודה קשה ומ"מ לא היה כפוי טובתם. וגם מזה יש ליקח מוסר איך עלינו להזהר בכבוד העמים והשרים אשר אנחנו חוסים בצילם המטיבים לנו בכל מילי מיטב ולדרוש שלומם וטובתם כל הימים. ועל כן לא הרימו ידם במצרים כלל ונתנו גיוס למכים ומורטים, רק צעקו אל ה' והושיעם באופן שהם בני ישראל לא ישפכו דם כלל. ואמנם לבל יאמר האומר כי ישראל היו חסירי כח וחלושים נתונים בצרה גדולה באין משען ומנוס וע"כ הושיעם הקב"ה כי הוא העונה בעת צרה לכל קוראיו ומה מעליותא דישראל, להשמר מזה הודיע לנו הכתוב כי חמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים והיה בידם לעמוד נגד שונאיהם, ואך כי לא היה חפצם בחרב וחנית לקראת נשק, ומילא ה' רצונם והושיעם בלי שום מלחמה כנלע"ד. (דרשה שנאמרה בהתאסף ראשי עם ישורן יחד להודות על רוב חסדים ביום שהגיע הקיסר

פראנץ הראשון לכלל זקנה בן ששים)

The **Maharam Schick** was asked whether a Jew serving on a city council may take an oath of office, promising to be loyal in his service to the country. Perhaps this transgressed the prohibition in the Torah against entering into a covenant with the gentile nations (Shemos 23:32). He responded that during exile, making a covenant with the government under which we live cannot be forbidden, for we are in any case under such a covenant, imposed by Hashem when He sent us into exile. He commanded us through Yirmiyahu (29:7) to seek the welfare of the city where we are exiled. Furthermore, our government defends our lives, and the Gemara says that for this reason we sell them weapons (Avodah Zarah 16a). For the same reason, we are obligated to be loyal to them. Therefore, such an oath of office would not add anything new to this pre-existing oath, and it is permitted, as long as it contains no reference to idols and does not contradict our faith in the coming of moshiach (Shailos Utshuvos Maharam Schick Yoreh Deah 381).¹²⁸

**The Torah,
not land
and power,
unites us**

Rabbi Samson Raphael Hirsch has a long piece in his book Horeb (pp. 460-461) on the obligation of Jews to seek the welfare of their government (Yirmiyahu 29:7). If this applied under the Babylonians, who exiled the Jews by force, all the more so in our current countries of residence, in which we settled by choice. If this applied in Babylonia, where Jews were sent for a pre-specified period of 70 years, all the more so today, when the length of our exile has not been revealed to us. For hundreds of years, Jews have

128. שו"ת מהר"ם שי"ק, יו"ד סימן שפ"א: ועוד נראה דאפילו אם היה שייך איסור, לא היה שייך אלא באומות אחרות אבל במדינה ומלכות שאנו דרים בה והם מגינים עלינו ואנו מצווים מפי ה' על ידי הנביא ירמיה דרשו את שלום העיר אשר הגלתי אתכם שמה ואנו מושבעין בשם ה' ועומדין ע"ז מכח מצות ה' עלינו שלא נשקר ולא נבגוד בהם שהם מגינים עלינו וכמ"ש בע"ז דף טז בהני פרסאי דמגנו עלן, וא"כ כבר אנו בברית עמהם עפ"י ה' על זה, ואיך יהיה איסור לישבע להם שלא לשקר ושלא נבגוד.

honored and loved the rulers of the countries in which they took refuge, and followed all their laws faithfully.

Israel's nationhood does not depend on a common land, writes Rav Hirsch. Even when the Jewish people lived on its own land, it was not the land that united them. The land and the external trappings of statehood were only a means to better fulfill the obligations of the Jews. The Torah was not given for Eretz Yisroel; Eretz Yisroel was given for the Torah!

The Torah united all the individual Jews and made them a nation, and therefore even after they were distanced from their land and deprived of sovereignty, they are a nation, not primarily because of their past, nor because of their future, when they hope Hashem will return them to their land, but because they are the bearers of an eternal tradition, a people that fulfills its covenant with Hashem. It was thanks to this identity that they have been able to maintain their existence despite the destruction of their land and sovereignty.

When we mourn the destruction of the Holy Land, Jerusalem and the Temple, we are not mourning any physical weakness that led to our defeat, but rather we affirm that the destruction was a punishment for our sins, and it is over those sins that we cry. Whatever tragedies befell us, we accept lovingly, knowing that they are the chastisements of a loving Father to induce us to improve our ways.

When we pray that Hashem return us to our land, we are not motivated by a desire to become a powerful nation among nations, but to be united as a nation in order to fulfill the Torah's commandments completely.

But this Torah commands us that as long as Hashem does not call us back to the land He set aside for us, we have to remain living in the countries Hashem has chosen for us, have a love

and loyalty to those countries, and dedicate all our powers and money to the welfare of those countries.

The Torah obliges us, further, to allow our longing for the far-off land to express itself only in mourning, in wishing and hoping; and only through the honest fulfillment of all Jewish duties to await the realization of this hope. But it forbids us to strive for the reunion or possession of the land by any but spiritual means.

Rav Hirsch:
"The Torah forbids us to strive for the reunion or possession of the land by any but spiritual means."

Three oaths – say our Sages – Hashem made Israel swear in the lands of its exile: 1) That the children of Israel should not immigrate by force, with an outstretched arm, to build the walls of the land of their inheritance. 2) That they should not rebel against the nations, but rather be loyal to the country that accepted them as residents. 3) That the nations should not afflict the people of Israel too much (Kesubos 111a). The Jewish people's fulfillment of the first two oaths is confirmed in the pages of history. And as to the third oath, let the nations judge themselves.

Ari: So Rav Hirsch spoke almost explicitly against Zionism! When was this written?

Rabbi Glauber: In the early 1830's, before any Zionist movement existed. It almost seems as if Hashem's hand guided Rav Hirsch to express the Torah view on a subject that would become increasingly relevant, starting a few decades later when Rabbi Tzvi Hirsch Kalischer published *Derishas Tzion* (1862). In 1864, Rav Hirsch wrote to Rabbi Kalischer:

My mind is too small to recognize the good and truth that will result, according to you, from your efforts in colonizing Eretz Yisroel. What you consider a mitzvah and a great obligation, does not seem so in my humble opinion. I have no knowledge of secret matters, and I see nothing better than to continue on the road paved by our fathers and predecessors, who made it their goal only to improve our Torah observance, and to look forward to the redemption, which might come any day, if we only listen to G-d's voice. They never approached redemption through the improvement of the Holy Land, only through the improvement of our hearts and deeds." (Shemesh Marpei, p. 211)¹²⁹

Near the end of his life in 1886, Rav Hirsch wrote to Rabbi Yaakov Lipshitz, personal secretary of Rabbi Yitzchok Elchonon Spector, "I was completely opposed to Rabbi Kalischer on this subject. More than three or four times he wrote to me and sent me his books and pressured me to take a leading role in his movement to settle Eretz Yisroel, until he finally came to me and accused me of delaying the redemption. And I asked him to leave me alone on this matter, for what they consider a great mitzvah is in my eyes no small sin, and therefore it is impossible to reach common ground." (Shemesh Marpei, p. 216)¹³⁰

---

129. שמש מרפא, אגרות ומכתבים סימן י"ב, עמוד רטז: ואם דעתי קצרה מהכיר את הטוב והאמת אשר יפרחו כפי דעתו הרמה מהשתדלותו בענין ישוב א"י, ואת אשר לבבו למצוה וגם חובה גדולה יחשוב, לקט שכלי לא כן ידומה. ואני בעניי אשר אין לי עסק בנסתרות אין טוב לי כי אם להחזיק בדרך הכבושה מאבותינו קדמונינו נ"ע, אשר לא שמו לנגד עינינו כי אם להיות חרדים בכל מאמצי חתנו לתקן דרכנו בדרך התורה לפני אלוקינו ולהרים מכשול מקרבנו, ולצפות לגאולה בכל יום אם בקולו נשמע. ומעולם לא שמו על שכמנו דרך הגאולה ע"י חיזוק ותיקון אדמת קדש, כי אם ע"י חיזוק ותיקון לבבנו ומעשנו לתושיה.

130. ב"ה פראנקפורט ע"מ יום ה' ט' למנין בני ישראל תרמ"ו לפ"ק. שלוכ"ט לכבוד החכם התורני והרב הנכבד והמפואר כש"ת מוהר"ר יעקב הלוי ליפשיץ נ"י וכו' הנה ע"ד מהר"צ קאלישער ז"ל לא נודע לי ולאנשי בריתי מאומה, ואין לתמוה על זה כי אני הייתי מתנגד מוחלט למה"ו קאלישער ז"ל בענין זה, אשר יותר משלשה וארבעה פעמים כתב אלי ושלח כתביו וחבוריו והפציר בי לעמוד

Ari: There have been Jews who occupied powerful positions in the governments of the nations, such as Shmuel Hanaggid, Don Yitzchak Abarbanel and Rabbi Shimon Sofer. How is that consistent with the idea that we should be submissive under their rule?

Rabbi Glauber: The fifth Lubavitcher Rebbe, Rabbi Shalom Ber Schneersohn, addressed this question in Kuntres Umayan Mibeis Hashem, p. 49. He wrote that even these Jewish politicians had the proper measure of submissiveness. They understood that they were in exile under another people, and they had to bear the yoke of exile, since that was what Hashem wanted, in order to expiate our sins, until Hashem has mercy on us and redeems us.

And, he continues, it was this submissiveness that allowed the Jewish people to survive for so many centuries. The yoke became heavy at times, and had they stood up and fought, we might not be here today. But they remained soft, and the nature of things is that the soft survives in the face of the hard. The Jewish people bent but did not break.¹³¹

Zionism rejected the Torah's guidelines for exile

Ari: So far you have mostly quoted views on exile expressed by rabbis who lived before the era of Zionism. When Zionism arose, were there rabbis who cited these principles of exile and discussed how they applied to Zionism?

לראש עצתו בענין ישוב א"י, עד אשר לבסוף בא אלי בתוכחות עלי און כאלו אני מעכב הגאולה וכו', ובקשתיו להרף ממני בדבר זה, כי את אשר המה למצוה גדולה יחשובו היא בעיני עברה לא מעט, ואם כן אי אפשר כלל לבא בזה לעמק השוה עמו, וכתבתי אליו טעמי וגמוקי אז מצאתי מנוחה ממנו. 131. קונטרס ומעין מבית ה' עמוד מט: אחינו החרדים יודעים אשר המה תחת עול הגלות וצריכים להיות מוכנעים גם בכל מעמד ומצב שהוא, כי גם בעת שהיו אצלינו כאלה שהיה להם מהלכים בין גדולי העמים ולפני מלכים התייצבו, היה בהם ההכנעה, בידעם שהמה בגלות תחת עם אחר ועליהם לנשוא את עול הגלות, אחרי שזהו רצון ה' בכדי לכפר על עוונותינו, עד אשר ירחם השי"ת עלינו ויגאלנו בב"א. ולזאת הנה גם אחרי כל העול הכבד שהכבדו עליהם באיזה זמן מהזמנים, וגם אחרי כל הרדיפות ודחיפות שיש להם, ימצאו להם מקום, זיי האבן ביי זיך א ארט, כטבע הרך לעמוד בפני הקשה.

Rabbi Glauber: Certainly. Rabbi Elchonon Wasserman wrote in his essay Omer Ani Maasai Lamelech: "What our tactic should be in relation to the nations of the world is stated many times by our Sages, based on the Torah in Parshas Vayishlach – see the Ramban's commentary there. In generations past, Jews followed the Torah's faithful advice, which is tailor-made to fit the situation of Israel among the nations, the one sheep among seventy wolves. But the secularists, whose whole ideology is "let us be like the gentiles," use the same political methods as the gentiles, which do not apply at all to our unique situation. Therefore, even when they mean to act for our benefit, they harm us and damage us with their plans which are, for our situation, foolhardy."¹³²

In his essay Ikvesa Demeshicha, he writes more at length about the difference between the Torah view of exile and Zionism. He quotes his teacher, the **Chofetz Chaim**, as saying that even nowadays, in the absence of prophets, we can consult with Hashem when facing a hard decision. How is that possible? The Torah is the word of Hashem, and aside from laws, it contains advice – for the private individual, and for the Jewish people as a whole. If we do not follow the Torah's advice during exile, we place the Jewish people in great danger.¹³³

132. מאמר אומר אני מעשי למלך, אות כד: הנה איך צריך להיות הטקטיקא שלנו בנוגע לאוה"ע? נתפרש בכמה מקומות בדברי רז"ל וגרמז בתורה ריש פ' וישלח עיי"ש ברמב"ן. ובדורות הקודמים הקשיבו לעצותיה של תורה הנאמנות ומתאימות למצב ישראל בין העמים, "כבשה אחת בין שבעים זאבים", אבל החפשים אשר כל תורתם היא "נהיה כגוים", בוחרים גם בפוליטיקא דרכי הגוים, אשר אינם מתאימים כלל למצבנו המיוחד במינו, ואשר אין דוגמתו בשום אומה ולשון. וא"כ אפילו בשעה שהם מתכוונים לטובתנו, יריעו ויזיקו לנו בעצותיהם הנבערות לנו לפי מצבינו.

133. מאמר עיקבתא דמשיחא: הקדוש בעל חפץ חיים זצ"ל היה רגיל לומר: יש בחיי אדם רגעים אשר הוא נאלץ להחליט בענין ידוע ואינו יודע מה להחליט, יש והענין נוגע לו עד נפש ומשאינו יודע מה לעשות, הוא בא לידי יאוש. והנה לוחש לו אחד על אצלו: הרי תוכל לשאול בעצתו של השי"ת בכבודו ובעצמו. איכה זה? ישתומם האדם. ובאמת, אמר החפץ חיים זצ"ל, נתנה אפשרות זו לכל אדם ואדם. יש לנו תורה, הכוללת תשובות על כל שאלות שבעולם. ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא. הפתרון שמוצאים אותו בתורה, הוא עצת ה'. יש לדעת, כי מלבד המצוות והאסורים הכתובים בתורה, רשומות שם גם עצות, עצות מנוסות וכשם שהתורה נצחית היא, כך גם עצת התורה נצחית היא. לדוגמא: לעולם ישליש אדם מעותיו, שליש בקרקע, שליש בפרגמטיא

Until recently, Jews followed the Torah's advice. Before going to Rome to ask the emperor to annul anti-Semitic decrees, the Sages would study the story of Yaakov and Esav in the Torah. But in our time, the honor of the Torah has been degraded. People only come to the Torah authorities with questions about saying Kaddish. But "political questions" (i.e. questions that involve the entire Jewish people) have been removed from the domain of the Torah and given over to the politicians and journalists. They have become the leaders of the generation. From what source do they derive their opinions? From their ideology of being like the gentiles. They do not know, or, more correctly, refuse to know that if Jews had always imitated the gentile methods of politics, there would be nothing left of them today, just as there is no remnant of stronger and mightier nations that once existed.¹³⁴

Rabbi Elchonon Wasserman:
"Our whole strength and survival depends on us being in the role of the persecuted. G-d forbid for us to try to become persecutors!"

ושליש בכספים (בבא מציעא מ"ב ע"א). כי במקרה שיפסיד עסק אחד והיה הנשאר לו לפליטה. זאת היא עצה מנוסה. מי שלא נהג לפי כלל זה לא בטל מצוה, אלא טרם לקבל עצה טובה. ועוד מרגלא בפומי' של החפץ חיים: דרושות עינים מאירות לראות את הכתוב בתורה ואיפה שכתוב בה, כי הכל כתוב בה. אם יש עצות אפילו בשביל הפרט, קל וחומר כי בשביל כלל ישראל יש בתורה ציונים ברורים, בין אלה גם על אודות יחס היהודים בגלות לגבי אומות העולם. אם אין הולכים אחר עצת התורה, מכניסים את כלל ישראל לסכנה חמורה.

134. שם: עד דורותינו האחרונים ערכו היהודים את עניני הפאליטיק שלהם בהתאם לעצת התורה. התנאים טרם שהלכו לרומא לבטל גזירות קשות היו נוהגים ללמוד את פרשת יעקב ועשו ושם מצאו קוים לפעולתם (רמב"ן וישלח). בדורנו אנו בטלו את כבוד התורה. אצל התורה באים רק עם שאלות בעניני אמירת קדיש. שאלות של פאליטיק (ר"ל שאלות הנוגעות לכלל ישראל) מפקיעים מתחת רשות התורה. הממונים לברר שאלות אלה הם אנשי הפאליטיק וכותבי הצייטונגען. הם הם מנהיגי הדור. מאיזה מעין שואבים את שיטותיהם בפאליטיק? מתורתם "נהיה ככל הגויים". בתורת ה' מזלזלים. כשם שיש לפי דעתם לחקות את הגויים בכל עניני החיים, כך גם יש לחקותם בענין פאליטיק ומפלגות. הם אינם יודעים - או יותר נכון מסרבים לדעת - את האמת, שאילו היו היהודים נוקטים תמיד בשיטת נהיה כגויים, כי עתה כשם שנמחקו עמים גדולים וכבירים מהם, לא היה נשאר גם למו זכר.

To a thinking man, it is clear that the history of the Jewish people follows a path that has no parallel in any other people. He who applies the gentile approach to politics to the Jewish people is like one who measures cloth by the gallon or milk by the yard.¹³⁵

The right approach to politics for the Jewish people is written in the Torah, which foresaw everything. Thousands of years of history attest to its correctness. What is that approach? "Three oaths G-d made the Jewish people swear..." (Kesubos 111a) and one of them is not to rebel against the nations: that Jews should not be revolutionaries. "Fear Hashem, my son, and the king, and do not mix with changers" (Mishlei 24:21). G-d warned us: "If you fulfill the oaths, good, but if not, you will be ownerless like the gazelle and the deer, which everyone chases and hunts."¹³⁶

When we speak to the nations of the world, we must beg, not demand. "A soft tongue breaks a bone" (Mishlei 25:15). When our Sages came to Rome to protest a decree, they said, "Are we not children of one father and one mother? Why are we different from all other nations, that you pass harsh decrees against us?" (Rosh Hashanah 19a).

Yaakov said to his sons, "Why do you show yourselves?" (Bereishis 42:1). The Gemara (Taanis 10b) explains, "Why do

135. שם: לאדם חושב ברור כי דברי ימי ישראל הולכים בדרך יחיד ומויוחד שאין דומה לו בכל אומה ולשון. הנוקטים בשיטות דעלמא ביחס לפאליטיק הגלות של היהודים, מודדים במידה מזויפת ושוקלים במשקל מרמה. סחורות מודדים במעטע"ר וחלב בליטר או בכוסות. הבא למדוד משקה במעטע"ר וסחורה בליטר הרי זה משוגע. אלה הם אנשי הפאליטיק המתחדשים שלנו. הם מודדים במידה שאינה מתאמת. השיטות המתאימות לגבי עמים היושבים על אדמתם, אינן מתאימות לגבי מצב היהודים. אם רוצים להתנהג בבינה צריכים להתנהג לפי המצב. כשם שמצבינו הוא מיוחד במינו, כך גם מיוחדות הן שיטות הפאליטיק שלנו.

136. שם: השיטות כתובות בתורה אשר חזתה את הכל מראש, וגם הגידה את הכל מראש. אלפי שנה הוכיחו עד כמה צדקו שיטות התורה. מה הן שיטות התורה? "שלוש שבועות השביע הקב"ה את ישראל: אל תמרדו באומות... (כתובות ק"א). זאת היא אחת משלוש השבועות, שיהודים לא יהיו מהפכנים. "ירא את ה' בני ומלך ועם שונים אל תתערב." התרו בנו: אם מקיימים אתם את השבועות מוטב ואם לא הרי אתם הפקר כצבי ואיל שהכל רצים אחריהם לצודם - "השבועת אתכם בצבאות ובאילות השדה". (שיר השירים ב, ז)

you show yourselves in front your brethren, the children of Esav and the children of Yishmoel?" This is a clear directive that we should not keep a high profile everywhere before the eyes of the gentiles. We must not cause the gentiles to talk about us. The less the gentiles talk about us, the better.

Only when the gentiles make decrees against the laws of the Torah must we stand up against them and not bend a hair's breadth.¹³⁷

These are, in short, the Torah's guidelines for our dealings with gentiles; the Jews followed these guidelines until recently. Now new leaders have arisen who refuse to hear the Torah and its advice. They conduct their politics in the exact opposite of the Torah way. "Jews must fight and demand," they say. Against whom? "Against the strongest nations of the world. We must boycott them, hold congresses, and fire at them through newspaper articles. That is how we will strike fear into their hearts."

They cry incessantly, "Zion, Zion" when they should be crying "Torah, Torah! What will become of Torah?" Without Torah, we are defenseless and helpless. With the Torah, we are the strongest nation in the world. This is not a mere proverb; it is the truth, proven by three thousand years of history. Furthermore, the taking of Eretz Yisroel is not up to us. "If Hashem does not build a house, in vain do its builders toil on it" (Tehillim 127:1). But spreading Torah is up to us, and only us.¹³⁸

137. שם: בשעה שאנו מדברים עם אומות העולם, אנו צריכים לבקש מהם ולא לדרוש מהם. "לשון רכה תשבר גרם" (משלי כ"ה, ט"ז), "כי לא בני אב אחד ולא בני אם אחת אנחנו, מה נשתנינו מכל אומה ולשון שאתם גוזרים עלינו גזירות קשות" (ראש השנה יט.), "למה תתראו בפני אחיכם בני עשו ובני ישמעאל" (עי' תענית י:), זאת היא אזהרה ברורה שלא נתקע את עצמינו בכל מקום למראה עיני הגוים, ושלא ניתן לאומות העולם מקום לדבר עלינו. במידה שהאומות ימעטו לזכור ולדבר בנו, באותה מידה יוטב גורלנו. רק בשעה שגוזרים גזירות על מצוות התורה עלינו להיות קשים כחלמיש ולא לוותר כחוט השערה.

138. שם: אלה הן בקיצור הוראות התורה בדבר יחסנו אל הגוים ועל פי ההוראות האלה נהגו היהודים בכל הזמנים עד הדורות האחרונים, עד שקמו להם "מנהיגים" מתחדשים המסרבים

In another place, Reb Elchonon comments on the words of Rashi at the beginning of Parshas Nitzavim (Devarim 29:12): When Israel heard the 98 curses at the end of last week's parsha, in addition to the 49 curses in Vayikra, their faces turned green and they said, "Who can survive these?" Moshe then began to comfort them: "You have already angered G-d a lot, yet He has not totally destroyed you. Just as the day gets brighter and darker at various times, so too G-d shined His light upon you and in the future will again shine His light upon you. These curses and afflictions are what keep you alive and allow you to stand before Him."

Reb Elchonon explains that the reason affliction allows the Jewish people to survive is because of the principle stated in the book of Koheles (3:15), "G-d looks after the pursued."

"At a time when anti-Semites raise their voices against the Jewish people," he wrote in the 1930's, "and advocate our total destruction, G-d forbid, then we begin to be persecuted and chased, and this triggers the principle that 'G-d looks after the pursued' – which applies no matter what, even when the pursuer is righteous and the pursued is wicked. Whatever claims G-d's attribute of justice may have against the Jewish people, it cannot argue with this principle. It is silenced, and thus the Jews are saved from total destruction.

"We see from this that our whole strength and survival depends on us being in the role of the persecuted. G-d forbid for

---

לדעת את התורה ואת עצות' והם מנהלים את הפאליטיק של היהודים בהיפוך הגמור מהוראת התורה. על היהודים להלחם ולדרוש. במי עלינו להלחם? במדינות הכבירות שבעולם, עלינו להחרימן (בויקא"ט בלעז) ולכנס קאנגרעסען, לירות במאמרי מכתבי עת וזבה נכנים מורא בלבבם.

...אין פוסקים לצעוק ציון ציון במקום לזעוק תורה תורה מה תהא עליה? בלעדי התורה אנו מחוסרי הגנה ומחוסרי עזר וישע, עם התורה אנו הכבירים בעולם. אין זו מליצה גרידא, אלא אמת המאושר ע"י דברי ימינו של שלשת אלפים שנה. ועוד, אין לקיחת ארץ ישראל תלויה ברצוננו, אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו (תהלים קכז,א), אבל מצד שני הרבצת תורה בישראל היא בידינו, ואדרבה אינה תלויה אלא בנו.

us to try to become persecutors! One of the three oaths that G-d made the Jewish people swear is “do not rebel against the nations” (Kesubos 111a). “Some come with chariots and some with horses, but we call in the name of Hashem our G-d.” (Tehillim 20:8) (Article entitled “The Calm Words of the Wise are Heard,” printed in Yalkut Maamarim Umichtavim, pp. 101-102)¹³⁹

Ari: That is a very chilling statement. The Israeli government and army think they are protecting the Jewish people, but actually, by switching into an offensive role, they are causing us to lose Hashem’s protection.

Who else spoke about the concepts of exile and Zionism?

Rabbi Naftali (Hermann) Adler was the chief rabbi of England in 1899, and in reaction to the then-new Zionist movement, he said as follows: “I ask myself: Was there ever a movement similar to this in the time of the prophets? When the Jewish people went into the Babylonian exile, there were among them some who found no rest under the enemy government, and

Rabbi Naftali Adler:
“This is the path that the leaders of the Jewish people received by tradition throughout history: only to wait, without taking any action.”

139. מאמר דברי חכמים בנחת נשמעים נדפס בילקוט מאמרים ומכתבים דף קא- קב: בחתימת הדברים ראוי להזכיר את מאמרם “אתם נצבים היום וגו’ (דברים כט, ט’) היסורים מציבין אתכם ומקיימין אתכם לפניו”, והנה פנים הרבה לביאור דברים אלו, אבל אחד מהאופנים הוא כי בעת שהקטיגוריה רבה על שונאי ישראל והקטיגורים דורשים לעשות כליה ח”ו, וכביכול תש כח של מעלה לסתום פיותיהם אז מקימים עלינו רודפים כנחשים צפעונים, ומכיון שישאלם הם נרדפים הלא היא מדת ההנהגה העליונה: והאלהים יבקש את נרדף (קהלת ג’, ט”ו), אפילו צדיק רודף רשע. ולא תוכל מדה”ד לטעון נגד זה, ובזה ישראל ניצלין מכליון ח”ו. מזה נבין כי כל כוחנו וקיומנו הוא בהיותינו נרדפים, וחלילה לנו לבקש להיות רודפים, ואחת משלש שבועות שהשביע הקב”ה לישראל: אל תמרדו באומות (כמבואר בכתובות קיא.), כי אלה ברכב ואלה בסוסים ואנחנו בשם ה’ אלקינו נזכיר (תהלים כ’, ח’).

their only thought all day long was to return to their land. The false prophets among them told them to rebel against the king of Babylon.

“At that point, Yirmiyahu the Prophet wrote a letter from Jerusalem to the elders, Kohanim and Levites who had already gone to exile. The letter said, ‘Thus said Hashem Tzevaos, G-d of Israel, to all the exiles that I exiled from Jerusalem to Babylon: Build houses and live in them, plant gardens and eat their fruit. Take wives and beget sons and daughters; take wives for your sons, give your daughters to husbands, let them have sons and daughters, increase there and do not decrease. And seek the welfare of the city to which I have exiled you, and pray on its behalf to Hashem, for with its peace you will have peace. For so says Hashem Tzevaos, G-d of Israel: Do not let your prophets and sorcerers fool you; do not listen to their dreams, with which they answer your queries. For they prophesy to you falsely in My name; I did not send them, said Hashem... And you shall call Me, and go to pray to Me, and I will hear you. And you shall seek Me and find Me, if you seek Me with all your heart... and I will restore your captivity, and gather you from all the nations, and from all the places where I have scattered you...’ (Yirmiyahu 29:4-9).

“The prophet’s letter is indeed long, but very fitting for this movement. And I say: In the Babylonian exile they had a well-known and short time limit of seventy years, yet Yirmiyahu found it necessary to warn them so much with the word of Hashem to stay put and not take any action on their own. Now that the end is hidden and sealed, and we are forbidden under oath from taking any action, certainly we must not deviate from the words of the prophet in his letter that he sent to the exiles.

“My brothers! I look at this movement with worry in my heart, since I see it as opposed to the Torah of Hashem and to

politics. There is a great danger involved in it. That is why I do not see in it the great quality of love of Zion...¹⁴⁰

“They ask me: If you are opposed to the idea of a Jewish state, and you don’t believe in settling millions of Jews in the Holy Land, how is this consistent with all the prayers in which we express our hope and desire for the return to Zion and the cities of Judah? How can you say the words, ‘may it be Your will that You bring us up in joy to our land and plant us in our border,’ if you do not believe in the movement that seeks to fulfill these words?

“I reply: The books of the prophets do not say that the return to Zion depends on our efforts, and will occur whenever we want it to occur. It is stated explicitly that our redemption will come by the hand of Hashem, whenever He decides to send us His moshiach. Then all the nations will join hands to bring back our scattered brethren to the land of our fathers. Are there any faint signs of moshiach now?¹⁴¹

140. אור לישירים, ע' 63: והנני שואל אפוא לנפשי: ההיתה בזמן הנביאים והחוזים תנועה דומה לתנועה כזאת אשר בימינו? כאשר גלו ישראל מעל אדמתם ויובאו בבלה, היו היהודים כאלה אשר סבלו ולא מצאו מנוחה תחת שבט הנוגש, וכל ישעם וחפצם היה לשוב אל אדמתם, ונביאים אחדים נבאו מלבם הות נפשם למרוד במלך בבל, אז כתב ירמיה הנביא מירושלים אל יתר זקני הגולה ואל הכהנים ואל הנביאים (ירמיה כ"ט) כה אמר ה' וגו' בנו בתים ושבו ונטעו גנות וגו' קחו נשים והולידו וגו' ודרשו את שלום העיר וגו' אל ישיאו לכם נביאיכם אשר בקרבכם וקוּסְמִיכֶם ואל תשמעו אל חלומותיכם אשר אתם מחלמים כי בשקר הם נבאים לכם בשמי וגו' ובקשתם אותי ומצאתם כי תדרשני וגו' ושבתי את שבותיכם וקבצתי אתכם וגו'. נושא המכתב הזה אמנם ארוך הוא אבל יאות מאד למענה על התנועה הזאת, ואומר אני, אם בגלות בבל אשר היה להם קץ מגולה ותשועתם היתה קרובה להגלות לקץ שבעים שנה, ראה ירמיה להזהירם מאד על פי ה', לשבת תחתם ולבלתי עשות דבר מצד, עתה כאשר קץ הפלאות סתום וחתום, ובשגם מושבעים ועומדים אנחנו לבלתי עשות מאומה, על אחת כמה וכמה שאין לנו לזוז מדברי הנביא בספר אשר שלח אז אל הגולה. אחי! הנני מתבונן על התנועה הזאת בדאגת נפש, יען אחשוב אותה למתנגדת לתורת היהדות ולהפוליטיקא, וסכנת אסון צרורה בה, ועל כן אינני רואה בה את הערך הנכבד של אהבת ציון...

141. כן עלינו להתנצל משאלתה שנית שהם שואלים אותנו לאמר: "אם מתנגדים אתם לרעיון מדינת יהודים ואינכם מאמינים בהתישבות מיליונים יהודים בארץ הקדושה, איך תתאימו את אי אמונתכם זאת עם כמה תפלות המפוזרות במקומות רבים המיוסדות בחפצינו ובצפיתנו לשיבת ציון, וכי תפוצינה ערי יהודה מצאן עמנו? איככה ערכתם בפיכם ובשפתכם היום את התפלה: "יהי רצון שתעלנו בשמחה לארצנו ותטענו בגבולנו", אם לא תתנו אמן בהתנועה הערוכה למלאות

“Scripture says, ‘I, Hashem, will hasten it in its time’ (Yishaya 60:22). When the time for the redemption arrives, I will hasten it. On the verse in Shir Hashirim 2:7, ‘I adjure you, daughters of Jerusalem...’ Chazal explain that Hashem made the Jewish people swear three oaths not to force the end before its time...

“The hope which the Torah implanted in our hearts cannot lead us into intrigues, diplomatic maneuvers, rebellion or fighting in order to inherit the land of our fathers and found a kingdom there. On the contrary, our faith teaches us to seek the welfare of the nations under whose protection we dwell, to take part in their national efforts and work for their success, and to wait silently for the day when the words of the prophets will be fulfilled.

“And if there be a group of enthusiasts who succeed in conquering Palestine by force of arms, or buying it up from its owners, we must not consider this to be even a glimmer of our future hope. This is the path that the leaders of the Jewish people received by tradition throughout history: only to wait, without taking any action.”¹⁴²

אחרי התפלות האלה?" על השאלה הזאת אני משיב: בספרי הנביאים לא נאמר כי שיבת ציון תלוי בהשתדלותנו ולעת אשר נחפץ אנחנו. מפורש נאמר כי גאולתנו תבא רק על ידי ה' בעת אשר יעלה רצון מלפניו לשלוח לנו משיחו, וכל העמים יתאימו ויתאחדו להשיב את אחינו הנפוצים לארץ אבותינו. היש גם רמז קל ואיזה רושם מאותות המשיח בעת הזאת?

142. בשם השם יאמר הנביא ישעי' (ס) "אני ה' בעתה אחישנה", כי בבוא עתה של הגאולה - אז אחישנה. על המקרא בשה"ש "השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תעירו" וגו' דרשו חז"ל שהשביענו הקב"ה בשלש שבועות לכל ידחקו את הקץ וכו' לפני בואו.

הנני נמנע מהביא ציטאטין רבים לדבר הזה, ורק בשם אוטאריטאט ידוע הנני אומר כי התקוה אשר השרישה דתנו בלבבנו, לא תוכל להביא אותנו לאינטריגס, לתחבולות דיפלומטיות, למרד ולקטטות למען רשת את ארץ אבותינו ולעשות בה מלוכה. להיפך אמונתנו תורנו לבקש שלום העמים אשר בצלם אנחנו חוסים ולקחת חלק בעבודתם הלאומית ואשרם ולצפות בדומי לעת אשר יבאו דברי נביאים הטובים.

ואם ימצא חברים נלהבים אשר (לו יצויר כי) יצליחו לכבוש בידם את פלשתינא בכח הנשק או לרכוש אותה להם בקנות אותה מיד בעליה, אין לנו לחשוב זאת גם ברק זריחת תקותינו העתידה, זאת היא הדרך אשר קבלוה ראשי האומה בכל העתים, רק לחכות מבלי עשות מאומה.

Rabbi Shmuel Borenstein, son of the Avnei Nezer (Shem Mishmuel, Shemos, year 5677 / 1917), was another rabbi who contrasted the Zionist movement of his time with the Torah ideal of exile. The book of Shemos begins, “And these are the names of the children of Yisroel who came to Egypt, with Yaakov, each man with his household came.” The patriarch Yaakov had two names: Yaakov and Yisroel. Why does the Torah begin with Yisroel and then switch to Yaakov in mid-sentence? The Shem Mishmuel says that the name Yisroel denotes the elevated and noble status of the Jew, as the angel said when explaining this name, “For you have ruled over angels and men and been successful” (Bereishis 32:29). The name Yaakov, on the other hand, denotes the Jew in exile who must lower himself, bow and scrape before the gentiles, just as Yaakov bowed before his brother Esav and called him “my master”.

When Israel began the Egyptian exile, they had to be very careful not to assimilate there and become like the Egyptians. Therefore they armed themselves with three physical boundary-markers that safeguarded the nobility of the Jew, symbolized by the name “Yisroel”: they kept their own distinctive names, clothing and language. They viewed their own culture and beliefs as superior to those of the Egyptians; they looked down on and despised the Egyptian idolatry. Hence: “These are the names of the children of Yisroel who came to Egypt” – they survived their stay in Egypt because of the power and nobility of Yisroel.

Yet at the same time the Torah says “with Yaakov” – that in addition to this nobility they maintained the attitude of subservience indicated by the name Yaakov. They accepted the yoke of exile willingly, and they did not complain about the heavy burden of exile. The Kuzari (3:12) says that a Jew who endures the exile with complaints almost loses his share in the World to Come. There was no contradiction between their subservience and their nobility and superiority, because the subservience was

not to Egypt, but to G-d, Who had decreed the exile upon them. These two modes of conduct were what kept the Jewish people alive in exile.

This conduct must serve as our model during the current long and bitter exile: to feel the nobility of our Torah ways and yet bow to our oppressors, as the prophet writes, "He gives his beater his jaw, and suffers humiliation" (Eichah 3:30). Rabbi Simcha Bunim of Pshischa once said, "If a gentile calls out an insult at a Jew and the Jew answers back, he lengthens the exile, G-d protect us." Rather the Jew must bear the exile while feeling inner strength and nobility. This, writes the Shem Mishmuel, is the opposite of the well-known movement that cannot bear to continue with the subservience and burdens of exile. By so doing, we will soon merit the redemption, when our ashes will be replaced by pride.¹⁴³

Yossi: Rebbe, you have given us a lot to think about, and we want to hear more, especially about these oaths that you keep mentioning. But the hour is late. Can we come back tomorrow at the same time?

Rabbi Glauber: Of course. Tomorrow we will talk.

143. שם משמאל פרשת שמות תרע"ז: והנה ישראל שירדו לגלות הוצרכו להתחזק בכל עוז ולהזדיין בכל הכחות שבל יטמעו בגלות, ע"כ הזדיינו בכל שלשת הענינים שמורה עליהם שם ישראל שהוא התנשאות כאמרם ז"ל (סנהדרין ל"ז ע"א) חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם, ויהיו כאפס ואין אנשי מלחמתו הם כחות החיצונים ורעי גוים המתקוממים והמפתים, ויביט על כל אלה בעין בוז, לעומת מעלתו וחשיבות תעודתו. וזה "שמות בני" הבאים מצרימה" הכוונה שבאים בכח מה שהם בני ישראל, ויש בהם שלשת הענינים שמורה עליהם שם ישראל. והוסיף ואמר "את יעקב" הכוונה שהוא בצירוף ההכנעה והשפלות שמורה עליהם שם יעקב. והיינו שבצירוף ההתנשאות קבלו עליהם עול הגלות וסבלות מצרים, ואינם מתקצפים על כובד הגלות, וכמ"ש הכוזרי ומי שסובל הגלות ומתקצף כמעט שמאבד את עולמו. והכניעה איננה למצרים אלא להשי"ת הגוזר את הגלות, וע"כ יכולות להיות ההכנעה והשפלות במדור אחד עם ההתנשאות ואין זה מבטל את זה כנ"ל, ושתי אלה החזיקו מעמד ישראל בגלות.

זה לימוד לגלותנו המרה והארוכה הזו לאחוז בשתי המדות יחד להתנשא ולהכנע ולסבול עול הגלות, וכמ"ש (איכה ג') יתן למכנה לחי ישבע בחרפה. והרה"ק אדמו"ר הר"ר בונם זצללה"ה מפשיסחא אמר שבאם הגוי קורא על ישראל דברי זלזול, והישראל עונה לגוי לעומתו הרי הוא מאריך את הגלות רח"ל, עכ"ד. אלא יסבול את הגלות בהתנשאות הנפש, היפוך הכת הידועה שאינם יכולים לסבול הכניעה וסבלות הגלות, ובזה נזכה לפאר תחת אפר בב"א.

Day 2: The Three Oaths

The two boys enter Rabbi Glauber's office again after Mincha. This time Yossi begins the conversation.

Yossi: Rebbe, you explained to us yesterday how the Jewish people were sent into exile by Hashem, and it was pretty clear from the sources you quoted that the State of Israel does not fit with the idea of exile. My religious Zionist friends could agree with everything you said, yet they support the state because, they say, it is the beginning of our redemption. We are not at the stage of exile anymore, and therefore all your sources are irrelevant. The immigration of Jews from around the world to Israel is Hashem gathering in the exiles, in preparation for the coming of moshiach. How do you answer them?

Rabbi Glauber: The Zionists are looking at an event of history and saying, "Hashem is doing it." This sounds like a very Torah-

true argument. Aren't we used to saying, "Boruch Hashem" and attributing all of our good fortune to Hashem's hashgacha pratis?

However, consider the following distinction. If you won a million dollars in the lottery, you would say it's clearly hashgacha pratis; Hashem clearly wanted you to have that million dollars. But if you succeeded in stealing a million dollars without getting caught, would you call that hashgacha pratis? Would you say Hashem wanted you to have the money?

Yossi: Obviously not.

A criminal cannot argue, "Hashem helped me do it so it must be right."

Rabbi Glauber: But wouldn't the series of events that helped you commit the crime be evidence that Hashem was helping you commit it?

Yossi: Well, yes. But I once learned that "in the way that a man desires to go, they help him go." Man has free will, and even if he chooses evil, Hashem will help him go on the path he chooses.

Rabbi Glauber: Yossi, you have stated it well. The fact that someone succeeds in doing something, even amazingly, is not a proof that Hashem wanted him to do it. The only way to know if something is what Hashem wants is to look into the laws of the Torah.

In our case, we have to know if the Torah permits what the Zionists did. If it was permitted, one may certainly argue that it was Hashem's providence helping them and thus prove that Hashem wanted this to happen, as part of His redemption plan. If it was forbidden, then their success is just like the success of the thief.

Yossi: I understand. So please teach us what the sources say about an ingathering of the Jewish people and a Jewish state accomplished by human effort.

Rabbi Glauber: Let's begin with the verses of Shir Hashirim. "I adjure you, O daughters of Jerusalem, by the gazelles or the deer of the field, not to arouse or awaken the love before it is desired." This verse occurs twice in Shir Hashirim, 2:7 and 3:5.¹⁴⁴

Two oaths for the Jewish people and one for the nations

It occurs a third time in 8:4, in a slightly modified form: "I adjure you, O daughters of Jerusalem: why do you arouse and why do you awaken the love before it is desired?"¹⁴⁵

The Gemara (Kesubos 111a) says that the speaker here is Hashem, and the "daughters of Jerusalem" are the Jewish people and the nations of the world. The Holy One, blessed is He, placed three oaths upon the world, two for the Jewish people and one for the nations. The Jewish people were made to swear not to go up as a wall, and not to rebel against the nations of the world. The nations were made to swear not to afflict the Jews too much.¹⁴⁶

144. שיר השירים ב,ז וגה: השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ.

145. שיר השירים ח,ד: השבעתי אתכם בנות ירושלים מה תעירו ומה תעוררו את האהבה עד שתחפץ.

146. כתובות קי ע"ב-קיא ע"א: ר' זירא הוה קמשתמיט מיניה דרב יהודה דבעא למיסק לארץ ישראל, דאמר רב יהודה כל העולה מבבל לארץ ישראל עובר בעשה, שנאמר (ירמיה כ"ז כ"ב) בבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי אותם נאם ה'. ורבי זירא, ההוא בכלי שרת כתיב. ורב יהודה, כתיב קרא אחרינא (שיר השירים ב' ז') השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה וגו'. ורבי זירא, ההוא שלא יעלו ישראל בחומה. ורב יהודה, השבעתי אחרינא כתיב (שיר השירים ג' ה', ח' ד'). ורבי זירא, ההוא מיבעי ליה לכדרבי יוסי ברבי חנינא דאמר ג' שבועות הללו למה, אחת שלא יעלו ישראל בחומה, ואחת שהשביע הקדוש ברוך הוא את ישראל שלא ימרדו באומות העולם, ואחת שהשביע הקדוש ברוך הוא את העובדי כוכבים שלא ישתעבדו בהן בישראל יותר מדאי.

Yossi: So is the Gemara saying that in the first two pesukim, “daughters of Jerusalem” means the Jewish people and in the third one it means the nations?

Rabbi Glauber: Yes, so it seems.

Yossi: What about the gazelles and the deer?

Rabbi Glauber: The Gemara explains that as a reference to the punishment for violating the oaths. “If you keep the oath, good; but if not, I will make your flesh ownerless like the gazelles and deer of the fields.”¹⁴⁷

The Tanchuma on Devarim 2:3 explains: Just as no one avenges the blood of the gazelles and the deer, I will not avenge your blood.¹⁴⁸

Yossi: You said the gazelles and deer are only mentioned in the first two verses, not the last one. Does that mean that the gentiles won’t get this punishment if they violate their oath?

Rabbi Glauber: That’s a good point; you may be correct. But the Midrash (Shir Hashirim 2:7) does say that if they put a difficult yoke on the Jewish people, they will cause the end of exile to come early, which will mean a day of reckoning for them.¹⁴⁹

There are actually six oaths. The Gemara splits each verse into two, since they say “not to arouse or awaken.” The other three are all on the Jewish people: our prophets were forbidden to reveal

147. כתובות קיא ע"א: בצבאות או באילות השדה, אמר רבי אלעזר, אמר להם הקב"ה לישראל, אם אתם מקיימין את השבועה מוטב, ואם לאו אני מתיר את בשרכם כצבאות וכאילות השדה.

148. תנחומא דברים סימן ד': רב לכם סב את ההר הזה. זהו שאמר הכתוב השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה וגו' (שה"ש ב, ז.) שלש שבועות שהשביע הקב"ה בשיר השירים למה, אחת שהשביע הקב"ה את ישראל שלא יגלו את הקץ ואחת שלא ידחקו את הקץ ואחת שלא ימרדו על המלכיות אמר להם הקב"ה לישראל אם אתם מקיימין את השבועות מוטב ואם לאו אני מתיר בשרכם כצבאות וכאילות שאין להם דורש ומבקש כך לא אדרוש את דמכם.

149. שיר השירים רבה ב, ז: רבי יוסי בר חנינא אמר שתי שבועות יש כאן אחת לישראל ואחת לאומות העולם, נשבע לישראל שלא ימרדו עול המלכיות, ונשבע למלכיות שלא יקשו עול על ישראל שאם מקשים עול על ישראל הן גורמין לקץ לבא שלא בעונתו.

the date of the end of exile, we were forbidden to push off the end (or according to another version of the text, force the end), and we were forbidden to reveal the secret to the gentiles.¹⁵⁰

Rashi says that pushing off the end means committing sins that cause the exile to last longer. Forcing the end means praying excessively for the redemption. "Revealing the secret" refers to the secret behind the Jewish calendar, or possibly the reasons behind the commandments.¹⁵¹

Zionism, in founding a state and facilitating the immigration of millions of Jews to Eretz Yisroel, has violated the oath against "going up as a wall." In fighting wars against the Arabs, they have violated the oath against rebellion against the nations. And the state, immigration and wars all violate the oath against forcing the end of exile.

Preempting moshiach

Ari: I understand why having our own army and fighting wars is prohibited – that contradicts the essence of exile as you explained to us yesterday. But why did Hashem make us swear not to immigrate to Eretz Yisroel by the millions? Isn't it a mitzvah to live in Eretz Yisroel? Jews could live there peacefully without any intention of ending the exile.

Rabbi Glauber: The Midrash (Shir Hashirim Rabbah 2:7) tells us the reason for the oath against going up as a wall: "Rabbi Chelbo said: There are four oaths here: He made Israel swear not to rebel against the kingdoms, not to force the end, not to reveal their secrets to the nations of the world, and not to go up as a wall

150. כתובות קיא ע"א: ורב יהודה, אם תעירו ואם תעוררו כתיב (שיר השירים שם), ורבי זירא, מיבעי ליה לכדרכי לוי דאמר שש שבועות הללו למה, תלתא הני דאמרן, אינך שלא יגלו את הקץ

ושלא ידחקו את הקץ ושלא יגלו הסוד לעובדי כוכבים.

151. רש"י כתובות קיא ע"א: שלא יגלו את הקץ – נביאים שביניהם. ושלא ירחקו את הקץ – בעונם ל"א שלא ידחקו גרסינן לשון דוחק שלא ירבו בתחנונים על כך יותר מדאי. ושלא יגלו את

הסוד – אמרי לה סוד העבור ואמרי לה סוד טעמי התורה.

from exile. If so, why does the king moshiach have to come to gather the exiles of Israel?"¹⁵²

The **Maharzu** (standard commentary on the Midrash by Rabbi Zev Wolf Einhorn of Horodna, d. 1862) explains this last line to mean that it is moshiach's job to bring all of Israel up together from the exile, and if, Heaven forbid, they do this on their own, they will lose the redemption of the moshiach.¹⁵³

The **Yefei Kol** (Rabbi Shmuel ben Yitzchak Yaffe Ashkenazi of Constantinople, 1525-1595) understands it the same way: "If we come up as a wall from exile, why will the king moshiach have to come to gather the exiles of Israel? And since we know from many verses in Tanach that moshiach will gather our exiles, we cannot gather ourselves together."¹⁵⁴

Yossi: The oaths prohibit action to end the exile before the proper time. But how do we know that now is not the proper time?

Rabbi Glauber: If you say that, then the oaths are meaningless. Any generation of Jews could violate them and claim that their time was the proper time.

Yossi: What I meant was, isn't the success of the State of Israel and the fact that so many Jews have returned to live there proof that now is the proper time?

This is not the same as the question we began with today. You already explained to us that success is not proof that one is

---

152. שיר השירים רבה ב:ז, ר' חלבו אומר ארבע שבועות יש כאן, השביע לישראל שלא ימרדו על המלכות, שלא ידחקו את הקץ, ושלא יגלו מסטירין שלהן לאומות העולם, ושלא יעלו חומה מן הגולה. אם כן למה מלך המשיח בא, לקבץ גליתיהן של ישראל.

153. פירוש מהרז"ו על המדרש: א"כ למה פ"י שזהו ענין של מלך המשיח לעלות כל ישראל יחד מהגלות ואם חלילה יעשו בעצמם כך יפסידו גאולת המשיח.

154. יפה קול על מדרש שיר השירים ב:ז, א"כ למה מלך המשיח בא לקבץ. כלומר אם יעלו חומה מן הגולה, למה יצטרך מלך המשיח לבוא לקבץ נדחי ישראל, ומכיון דקי"ל דמלך המשיח יקבוצ נדחינו מכמה קראי, א"כ אין בידינו להתקבץ מעצמנו יחד.

doing the right thing. We have to look into the Torah to decide what is right. But in this case, the Torah doesn't just say "never immigrate en masse to Eretz Yisroel." It says not to immigrate en masse until the proper time comes. So maybe current events can be used to prove that now is the proper time.

**The Torah
does not
advocate
trial and
error**

Rabbi Glauber: You are reading the oaths to say, "Do not go up to Eretz Yisroel until you are successful in doing so." But how does Hashem expect us to know in advance whether we will be successful? Does He want us to keep trying and failing until we hit the right moment? Keep in mind that there is a severe punishment for hitting the wrong moment: "I will make your flesh ownerless like the gazelles and deer of the fields."

Yossi: I understand. It cannot be that Hashem would punish us like that if we had no way to know when the right time was without trying. So it must be that we are forbidden to try at all.

Rabbi Glauber: Exactly. We must wait for moshiach to come before ending the exile.

The Midrash says that human power cannot end the exile. Koheles (8:8) says, "There is no man who can rule over the wind, to hold back the wind." According to one opinion, the "wind" means the angel of death, for angels are called winds (Tehillim 104:4). According to the other opinion, the "wind" means exile, for the exiles are called winds (Daniel 7:2). Just as no human can escape death, no human can put an end to the exile. (Devarim Rabbah 9:3)¹⁵⁵

155. דברים רבה פ"ט ג': זה שאמר הכתוב (קהלת ח ח) אין אדם שליט ברוח לכלוא את הרוח. ר' יהודה ור' נחמיה, ר' יהודה אומר אין אדם שליט במלאך המות לכלות אותו ממנו. ואין רוח אלא מלאך, שנאמר (תהלים קד ד) עשה מלאכיו רוחות. ר' נחמיה אומר אין אדם שליט ברוח, בגליות לכלותם מן העולם, ואין רוח אלא גליות, שנאמר (דניאל ז ב) וארו ארבע רוחי שמיא.

Ari: From what you are saying, I see that the Gemara just brings the law of the three (or six) oaths in short, but the Midrash explains it much more. Please tell us more of what the Midrash says on the subject of the oaths.

Swearing by heaven and earth

The Midrash Rabbah on Shir Hashirim 2:7 begins: “I adjure you, O daughters of Jerusalem.” With what did He make them swear? Rabbi Eliezer says: He made them swear by heaven and earth.¹⁵⁶

The Maharal (Netzach Yisroel, Chapter 24) explains this in a manner similar to Moshe Rabbeinu’s warning to the Jewish people to keep the Torah (Devarim 30:19). Moshe said, “I call witness to you today heaven and earth: I have placed life and death before you, the blessing and the curse; and you shall choose life, so that you might live, you and your offspring.” Rashi explains: “The Holy One, blessed is He, said to Israel: Look at the heavens that I created to serve you. Have they ever changed their ways? Did the sun ever fail to rise from the east and light up the world? Look at the earth that I created to serve you. Did it ever change its ways? Did it ever fail to sprout when you planted it? Did it ever grow barley when you planted wheat? If the heavens and the earth, which are not rewarded or punished, never failed to do their jobs, then you who are promised reward or punishment should certainly keep the commandments of the Torah.”

Here too, says the Maharal: Just as the heavens and the earth keep to the order of nature decreed by Hashem, never changing, in the same way the Jewish people must keep the order of exile decreed by Hashem. And just as the heavens and earth, if they

---

156. שיר השירים רבה, ב,ז: השבעתי אתכם בנות ירושלים במה השביען ר' אליעזר אומר השביען בשמים ובארץ.

were to change their nature and order, would bring havoc and destruction to the world, so too if the Jewish people leaves the exile decreed on them by Hashem it would mean destruction for them, G-d forbid. Therefore they must not violate the decree.¹⁵⁷

Ari: That is scary! The Zionists, whatever arguments they may have, are playing with fire. They are tampering with the very foundations of the world, something as basic as the motion of the heavens and the earth.

Rabbi Glauber: Yes. After Rabbi Eliezer's opinion that He made them swear by heaven and earth, the Midrash brings Rabbi Chanina's opinion, that He made them swear by the Patriarchs and Matriarchs, and Rabbi Yehuda's opinion, that He made them swear by circumcision. Then comes the Rabbis' opinion: He made them swear by the Generation of Martyrdom. "By the tzvaos" – they did My will (tzivyoni) in the world, and I did My will with them. "Or by the deer of the fields" – they pour out their blood for the sanctification of My name like the blood of the gazelle and the blood of the deer. This is the meaning of the verse, "For on Your account we were killed all day long; we were considered like sheep to be slaughtered" (Tehillim 44:23). Rabbi Chiya bar Abba said: If someone were to say to me, give your life for the sanctification of the name of the Holy One, blessed is He, I would give it, but only if they would kill me quickly. But in the Generation of Martyrdom I would not be able to withstand the trial. What did they do in the Generation of Martyrdom? They brought balls of

---

157. מהר"ל, נצח ישראל פרק כ"ד: ומה שאמר רבי אלעזר שהשביעם בשמים ובארץ, כלומר שהשביעם בשמים ובארץ שהם שומרים הסדר אשר השם יתברך סדר אותם, ולא ישנו ולא ימירו את אשר גזר השם יתברך, ואין אחד שיעבור. וכך ישמרו ישראל מה שגזר השם יתברך בגלותם על ישראל. וכמו שאם היו יוצאים שמים וארץ ממה שסדר השם יתברך להם, דבר זה היה הפסד לעולם, וכך אם יהיו יוצאים ישראל ממה שגזר השם יתברך הגלות, הוא איבוד לישראל, לכך לא ישנו הגזירה.

iron, made them white-hot in the fire, placed them under their armpits and burned their souls out of them. And they brought shells of reeds and placed them under their nails and burned their souls out of them. This is what Dovid said: "To You, Hashem, I raise up my soul" (Tehillim 25:1). The written text says not "esa" (I raise up) but "asi" (I burn). (This is not true of our text of Tehillim, but the Midrash must have had a different text.)¹⁵⁸

The Maharal explains the progression of the Midrash as follows. Rabbi Chanina held that swearing by heaven and earth would not be enough, because the Jews in exile could argue that the motions of heaven and earth are natural, whereas the exile goes against a man's nature. Perhaps in those circumstances they would not be obligated to keep to the terms of exile. Therefore, he says, Hashem made the Jews swear by the Patriarchs and Matriarchs, who withstood trials and did His will even when it was difficult for them.

Rabbi Yehuda holds that swearing by the Patriarchs would not be enough, because the Jews in exile could argue that the Patriarchs, despite all their trials, did not actually get killed, whereas in exile Jewish blood flowed like water. Perhaps in those circumstances they would not be obligated to keep to the

---

158. שיר השירים רבה ב,ז: בצבאות, בצבא של מעלה ובצבא של מטה בשתי צבאות, הוי אומר בצבאות, או באילות השדה זו חית השדה המד"א (איוב ה') כי עם אבני השדה ברייתך וחית השדה השלמה לך, ר' חנינא בר פפא ור' יהודה ברבי סימון ר' חנינא אמר השביען באבות ובאמהות, בצבאות אלו אבות שעשו צביוני ועשיתי צביוני במ, או כאילות השדה אלו השבטים המד"א (בראשית מ"ט) נפתלי אילה שלוחה, רבי יהודה ברבי סימון אמר השביען במילה, בצבאות בצבא שיש בה אות, או באילות השדה ששופכין דמם כדם צבי ואיל, ורבנן אמרי השביען בדורו של שמד, בצבאות שעשו צביוני בעולם ושעשיתי צביוני בהן, או באילות השדה ששופכין דמן על קדושת שמי כדם הצבי ודם האיל, הה"ד (תהלים מ"ד) כי עליך הורגנו כל היום, אמר ר' חייא בר אבא אם יאמר לי אדם תן נפשך על קדושת שמו של הקב"ה אני נותן ובלבד שיהרגוני מיד, אבל בדורו של שמד אני יכול לסבול, ומה היו עושים בדורו של שמד, היו מביאין כדוריות של ברזל ומלבנין אותן באש ונותנין אותן תחת שיחיהן ומשיאין נפשותם מהן ומביאין קרטיות של קנים ונותנין אותן תחת צפרנן ומשיאין נפשותיהם מהם, הוא שאמר דוד (שם תהלים כ"ה) אליך ה' נפשי אשא, אשיא כתיב, שהיו משיאין נפשם על קדושת שמו של הקב"ה.

terms of exile. Therefore, he says, Hashem made them swear by circumcision, which does involve loss of blood.

Oath applies even under conditions of torture

The Rabbis hold that swearing by circumcision would still not be enough, because the Jews in exile were subjected to more than just bloodshed – they were tortured and burned alive. Jews might argue that under such circumstances, the oath need not be kept. Therefore, they say, Hashem made them swear by a generation of martyrdom. Just as Jews kept the terms of exile even during the reign of Hadrian, when they were tortured and burned, so too they must keep it in all times.¹⁵⁹

At this point, the Maharal is bothered by a question: isn't this circular reasoning? The Jews today must keep the oath, because the Jews during Hadrian's reign kept it. But what was forcing the Jews during Hadrian's reign themselves to keep it? He answers that indeed, they did not have to, but they did; and the oath is based not on their obligation to stay in exile under those conditions, but on the fact that they did so.¹⁶⁰

Then he proposes a different explanation of the entire Midrash. The Midrash does not mean that Hashem made them

---

159. מהר"ל נצח ישראל פרק כד: ומה שאמר ר' יהודה בר סימון שהשביעם באבות ובאמהות, פי' כי אין לומר שהשביעם בשמים וארץ, כי השמים והארץ אינם פועלים רק בטבע כמו שבראם הש"י ולכך הם שומרים הסדר, אבל הגלות הוא נגד טבע האדם וקשה על האדם. ואם לא היה משביעם רק בשמים ובארץ, לא היה שבויה זאת קיימת לסבול קושי הגלות, ולכך אמר שהשביעם באבות ואמהות שעשו רצונו של מקום אף שהיה קשה עליהם ונבחנו ונצפרו ולכך באבות השביעם. ומה שאמר ר' חנינא שהשביעם במילה, דעתו כי אין ראוי שישביעם באבות בלבד, כי בגלות היו שופכים דם שלהם כמים, ולפיכך אמר שהשביעם במילה שגם במילה שפיכת דם ולפיכך במילה השביעם. ומה שאמרו רבנן השביע בדורו של שמד, כי לא די שהשביעם במילה, כי המילה אינו רק שפיכת דמים בלבד, אבל הגלות היו מייסרין אותו ביסורים משונים וקשים מאוד, ולכך אמר שהשביעם בדורו של שמד שהיו מסרקין את בשרם במסריקות ברזל ולכך השביעם בדורו של שמד. 160. שם: וא"ת דורו של שמד עצמן במה השביעם שלא ישנו, ואין זה קשיא כי פי' בדורו של שמד היינו במדה שהיה לדורו של שמד שהיו דביקים בה דורו של שמד, ובאותה מדה השביע אותם שלא ישנו בענין הגלות, כי דורו של שמד אע"ג שהגיע להם המיתה בגלות לא היו משנים.

swear *by* heaven and earth, the Patriarchs, circumcision, and the Generation of Martyrdom. It means that the oath applies even *in* heaven and earth, *in* the Patriarchs, *in* circumcision and *in* a Generation of Martyrdom. Even if the nations torture the Jews to death, they are not allowed to violate the oaths and leave exile, says the Maharal.¹⁶¹

Yossi: So what is the difference between the Maharal's first explanation and his second explanation? Both agree that the Jews must stay in exile even under conditions of martyrdom and torture.

Rabbi Glauber: Yes, as far as the practical law both explanations are the same. The difference is only in how to explain the words of the Midrash.

Ari: According to the second explanation, what does it mean that the oath applies in heaven and earth, in the Patriarchs and in circumcision?

Rabbi Glauber: The Maharal does not say. He just concludes with the words, "And we must understand this."

Ari: Well maybe the Maharal in his time didn't know, but today we see what these things might refer to. They are saying the oaths apply in our generation, when wars are fought in the heavens with fighter planes, they apply even if you want to visit the Patriarchs' tomb in Hebron, and they apply even if you cannot keep the mitzvah of circumcision properly in exile due to government regulations.

Rabbi Glauber: An interesting idea.

Yossi: How can the Maharal say that one must keep the oaths even in a case of life and death? Don't we hold that there

---

161. שם ועוד פי' בדורו של שמד, ר"ל אף אם יהיו רוצים להמית אותם בעיני קשה לא יהיו יוצאים ולא יהיו משני בזה, וכן הפירוש אצל כל אחד ואחד ויש להבין זה.

Why must one be killed rather than violate the oaths?

are only three sins – idolatry, murder, and immorality – for which one must allow himself to be killed rather than transgress?

Rabbi Glauber: The Satmar Rebbe asks that question, and answers that violating the oaths is tantamount to heresy,

because when the Jews rebel against the nations in exile or try to leave exile, they are in effect saying, “Our fate is in our own hands; Hashem does not run the world.” In other areas such as making a living or medicine we are permitted to make efforts and so those efforts do not amount to denial of Hashem; but in the area of exile and redemption human effort was explicitly forbidden by the oaths. Thus, a violation of the oaths is, in effect, a denial of Hashem’s control over the world. The Radvaz (4:92) rules that heresy has the same status as idolatry, for which one must be killed rather than transgress. Similarly, the Shulchan Aruch Yoreh Deah 157:3 rules: “A Jew may not say he is a gentile to avoid being killed.” The Tur explains the reason: “For by saying he is a gentile he is agreeing to their religion and thus denying the basic principles of Judaism.” We see that although the Jew has no intention at all of denying a principle of Judaism, and he is only saying it out of fear for his life, yet since he would be causing the gentiles to think he is agreeing to their religion, he may not do it. Here too, even if someone has no intent of denying the coming of moshiach and replacing Hashem’s redemption with a man-made substitute, yet since he appears to be doing just that, it is forbidden. (Vayael Moshe 1:76).¹⁶²

162. ויואל משה מאמר שלש שבועות סימן עו: וכדי להבין דעת המהר"ל שכתב שהוא ביהרג ואל יעבור כדין שמד שבדאי אין זה בשביל איסור השבועה כאשר כתבתי למעלה, אבל הדברים מובנים דהנה כתב בשל"ה הקדוש במס' שבועות דלשנות אף דין א' מדיני התורה הקדושה אפילו לומר רק בפני האומות על מה שהוא פטור חייב או על חייב פטור צריך למסור עצמו למיתה שלא לאמר כן, כי הוי כפירה בתורת משה, מה לי דבור אחד מה לי כל התורה, ועיי"ש. והרי דאף שהוא מאמין בלבו בכל התורה כולה אלא שאומר דיבור זה בפני האומות מפני הסכנה, מכל מקום

Another answer to your question is given by **Rabbi Yehoshua Dovid Hartman** in his footnotes on the Mahara! The Minchas Chinuch in mitzvah 425 argues that the obligation to fight the Canaanite nations applies even when Jewish lives will be endangered by fulfilling this obligation, because it is only natural that in the course of a war some people are killed on both sides, and the Torah's laws are not predicated on miracles. So it must be that implicit in the command to wage war is the fact that one must give his life for this mitzvah. In a similar way, we can say that the prohibition to rebel against the nations or to leave exile on our own is, by its nature, a law that implies danger and even death, since the nature of life among the nations is that sometimes they kill Jews. When the Gemara says that there are only three sins for which one must be killed rather than transgress, it does not need to count laws such as fighting the Canaanites or the Three Oaths, which are by their very nature dangerous laws. It counts only the

---

כיון שהוא דיבור של כפירה באות אחת בתורה הקדושה יש לו דין יהרג ואל יעבור, כי כל עניני כפירה היא בכלל עבודה זרה שהיא כפירה בהאמונה. ולהלן אעתיק לשון תשובת הרדב"ז שמבאר הדברים בטעמים ונימוקים דמה שיש בו כפירה ר"ל אף אם אין לו מחשבת ע"ז כלל דינו ביהרג ואל יעבור דגרע מעובד ע"ז ר"ל וכו' ומכל שכן בהך שכבר נתבאר שלקחת גאולה וממשלה קודם הזמן הוי כפירה בהשגחה, ואף בבני אפרים שלא היה אלא מחמת טעות שהיה להם חשבון שכבר הגיע הזמן, אף על פי כן כתב עליהם הפסוק כי לא האמינו באלקים וכו' והבאתי דברי הרמב"ן סוף פרשת בא שכתב שאין לאדם חלק בתורת משה עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם וכו' ע"כ, ומה שאנו צריכים לעשות פעולות גשמיות בכל ענינינו הוא בשביל שכן גזר הבורא יתברך שאמר הכתוב למען יברכך ה' אלקיך בכל מעשה ידך אשר תעשה, והחובות הלבבות כתב טעמים לזה, אמנם בעניני הגאולה שבפירוש אסרה התורה הקדושה לעשות שום זיז כ"ש של דחיקת הקץ והוי העושה בזה לגמרי נגד האמונה ואין לו חלק בתורת משה וכו'.

ומבואר בטור סימן קנ"ז אסור לאדם לומר שהוא עכו"ם כדי שלא יהרגו דכיון שהוא אומר שהוא עכו"ם הרי מודה לדתם וכופר בעיקר עכו"ל והרי שאף בזה שאינו עושה שום מעשה אלא דיבורא בעלמא שהוא שקר גמור ואין בו לא מיניה ולא מקצתיה אלא אומר כן בשביל פחד של הריגה, מכל מקום כיון שע"י אמירה זו חושבין עליו שמודה לדתם דהוי כפירה, מחויב למסור נפשו להריגה שלא יחשבו עליו ענין של כפירה ר"ל. ומובן לפי"ז דעת המהר"ל דכיון שיציאה מן הגלות קודם הזמן הוי כפירה בתורה"ק ובאמונה לכן אף אם עושה זאת אפילו מחמת כפ' של הריגה ר"ל ואונסא כמאן דלא עביד, מכל מקום הוי כשאר עניני כפירה שמחויב למסור עצמו להריגה אף במה שאין בלבו כמאן דלא אף בשביל זה שלא יחשבו עליו שמודה בכפירה ר"ל, ומוטל עליו לפרסם האמונה במסירת נפש ממש לעיני כל.

prohibitions on idolatry, murder and immorality, the keeping of which do not usually result in danger to life – only when the Jew is threatened and forced into sinning.¹⁶³

Three oaths - three decrees

Based on the Maharal in Chiddushei Agados on Kesubos, we can offer another answer. He says that the exile is an unnatural phenomenon, and therefore three oaths – three decrees – were necessary to maintain it in a constant state of delicate balance. Two decrees were placed upon the Jewish people that they should not lessen or negate the exile by rebelling or gathering themselves to Eretz Yisroel, and one decree was placed upon the nations that they not increase the exile. The Maharal concludes, “Understand these things well, for there is no doubt that any change in this matter would be a very, very dangerous thing.”¹⁶⁴

163. מהר"ל מכוון ירושלים נצח ישראל פרק כ"ד, הערה 120: ובספר ויואל משה עמוד מד כתב "ובעיקר הדבר מ"ש המהר"ל ז"ל שלעבור על אלו השבועות הוא ביהרג ואל יעבור וכו' צריך להבין המקור מהיכן לקח זה המהר"ל, הלא איסור שבועה אינו ביהרג ואל יעבור וכו' ולכאורה היה נראה ליישב קושייתו, שהכא איירי שמעיקרא דדינא השבועה נעשתה אף באופן שיהיו כרוכים בגלות יסורין ועינויים קשים, ואין כאן הגידון מחמת איסור השבועה שהוא ביהרג ואל יעבור, אלא הגידון כאן הוא בתוכן השבועה, שהוא נאמר אף על ציור זה. ובדאי שכל הענין של "וחי בהם" נאמר כאשר מצוה מסוימת, שנאמרה לאו דוקא על שעת סכנה, גורמת למיתה, על כך אמרין שהמצוה לא נאמרה כחוב כחוב אשר היא גורמת לתוצאה ההפוכה מ"וחי בהם". אך כאשר המצוה נתפרטה להדיא שהיא אסרת בציור של גרימת מיתה, מה שייך לטעון על כך "וחי בהם". וכי על מצות קידוש ה', שנתחייב למסור את נפשנו באופנים מסויימים, אטו נקשה שם ממה שנאמר "וחי בהם". וא"כ ה"ה לשבועות אלו, כי "בהכי חייביה רחמנא".

164. מהר"ל חידושי אגדות כתובות קיא ע"א: שבועות הללו וכו'. פירוש כאשר הש"י גזר הגלות על ישראל, והגלות הזו אינו לפי הסדר שראוי להיות בעולם, כי לא תמצא שהאומה יהיה גולה ויהיו יושבים בתוך ארץ אומה אחרת, רק כל אומה ואומה היא תחת רשותה, והש"י גזר הגלות על ישראל והגלות הזו אינו לפי סדר הראוי שיהיה בעולם, ולפיכך היה הש"י גוזר קיום על גלותם. ואם לא היתה הגזירה הזאת על דבר שהוא כנגד הסדר, אין לו קיום כי הסדר גובר עליו. ומפני זה היו ג' שבועות, כלומר ג' גזירות, האחד שלא יהיו בטול אל הגלות עצמו, ולא יהיה תוספת, ולא יהיה לו גרעון, הרי ג' גזירות שבזה הגלות עומד על ענין הראשון. כי מה שלא יעלו בחומה דבר זה הוא שיהיו גורעים הגלות, באשר הגלות הוא הפירוד, והם יעלו בחומה בקבוץ לארץ הרי דבר זה נחשב גרעון לגלות, ושלא ישתעבדו בהם יותר מדאי הוא תוספת גלות, ושלא ימרדו דבר זה נגד הגלות עצמו כאשר ימרדו באומות ולא יקבלו עול שלהם עליהן אין כאן גלות. הרי לך ג' דברים אלו הם עמידת הגלות וכו' והבן הדברים האלו מאד ואין ספק שהשינוי בזה הוא דבר מסוכן מאד מאד.

Hashem decreed that any human effort to end the exile will fail. This explains why the Maharal holds we must keep the oaths even when our lives are in danger in exile: because we know that any effort to leave exile on our own would result in even greater loss of life.

Yossi: So is the Maharal saying that the oaths are not technically oaths, but decrees? What is the difference?

Rabbi Glauber: There are many commentators who ask how the oaths took effect on the Jewish people. We do not find that Shlomo Hamelech ever gathered the entire people and spoke the words of these oaths to them, so that they could reply “Amein”. And even if he did, an oath only applies to the people who took it, not to their descendents for all time. One cannot impose an oath on unborn people (Yoreh Deah 228:35). And certainly the gentile nations never accepted any oath, so how can the Gemara say an oath was imposed on them? We will discuss some of their answers later.

But it could be that the Maharal is answering this question by saying that the oaths are really decrees, that is, things Hashem causes to happen as part of a punishment. For example, Chazal sometimes say that Hashem “decreed” death on a certain person. Does that mean he is obligated to go and kill himself? No. It simply means that all his efforts to save himself will fail. Here too, in order to maintain the state of exile, Hashem decreed that the Jewish people would never be successful at gathering themselves or at rebelling against the nations. Any attempt to contravene the decree would meet with failure, as the Gemara concludes: “If you keep the oath, good; but if not, I will make your flesh ownerless like the gazelles and deer of the fields.”

Yossi: But Zionism succeeded. Isn't that proof that the decree has ended?

Rabbi Glauber: The history of Zionism is not over, and no one knows what will happen in the end.

Furthermore, you cannot say that the intent of the decree was that the Jewish people should keep trying to violate it until they chance upon the right moment. Look at the severity of the consequences of failure! It is certainly foolish to attempt something that will almost certainly lead to the failure expressed by the terrifying words of the Gemara, and called by the Maharal “a very, very dangerous thing.” The intent of the oaths was obviously that we should not make any such attempt. We should simply wait for moshiach.

Furthermore, it is important to realize that these decrees are not simply part of nature; they are part of the Jewish belief system. The Maharal understood the oaths not as regular prohibitions, like the commandments not to work on Shabbos or eat pork, but as part of the prophecy that Hashem sent us into exile and will one day redeem us. The commandments of the Torah are given to us and we have free will to obey or disobey them. The very existence of a commandment is proof that free will exists in that area. Free will is the only area of the world in which Hashem removed His control and allowed us to choose; thus our choice, right or wrong, does not contradict the principle of faith that Hashem controls the world. For example, someone who succumbs to temptation and eats pork may still believe in Hashem and all the Thirteen Principles of Faith. Even stealing is not tantamount to denial of Hashem’s providence, because the thief may believe that Hashem made him successful in his crime as in any other business.

But one who violates the oaths, while not violating a specific law, is denying Hashem’s mastery over the world and the truth of His promises. The oaths are not commandments given over to our free will. They are Hashem’s decree of exile and promise of redemption.

As an analogy, if someone goes through a red light, he will have to pay a fine, but it will not be too severe, because even as he was breaking the law, he recognized the authority of the government and its right to make laws; he simply broke the law for his own convenience. But if someone takes his king's army and, in the name of his country, wages war on another country, he will be punished severely, because his crime shows that he does not recognize the king as the only one authorized to make such a decision. He may protest before the court and say, "Where in the lawbooks is there any law against what I did? I thought it was permitted." They will reply, "Didn't you know there was a king running this country? How could you have thought that you had the right to do it yourself? That is the height of treason against the king."

Similarly, the oaths are not a technical law on the books; they are the ultimate statement of Jewish belief that Hashem alone decides when we are to be exiled and when we are to be redeemed. You cannot decide to violate them and claim that there is no law forbidding what you did, and you certainly cannot use your temporary success to justify your decision.

**When and
where were
the oaths
accepted?**

Yossi: What other answers are given to explain when and where we accepted the oaths?

Rabbi Glauber: Rabbi Dov Ber Treivish, rav of Vilna during the Gaon's lifetime, in his commentary Shir Chadash on Shir Hashirim, answers that at Mt. Sinai and again in the land of Moav, we accepted the entire Torah with a covenant and an oath. Chazal (brought by Rashi on Devarim 29:14) say that the souls of all Jews who would ever live, as well as the souls of converts who would later convert, were present at the giving of the Torah and at the covenant in Moav. Included in that oath was the warning

that if we would not keep the Torah, all the misfortunes listed in Parshas Bechukosai and Ki Savo would come upon us. These misfortunes culminate in our going into exile and living under the nations (Vayikra 26:33 and Devarim 28:64). Therefore, included in the oath of the Torah is the acceptance of the yoke of exile, not to rebel against it, and not to attempt to end it on our own.¹⁶⁵

The Satmar Rebbe in Vayoe! Moshe 1:34 suggests that the Midrash Rabbah (Yisro 28:6) says that all the words of the prophets were derived from Sinai, and thus the scroll of Shir Hashirim, in which the Three Oaths are written, was said then as well. At the giving of the Torah at Sinai, all future Jewish souls were present, and they were there to accept the oaths.¹⁶⁶

An oath imposed on the soul

The Avnei Nezer (Yoreh Deah 454) answers that the oath was imposed on the roots of the Jewish souls in Heaven, and the gentiles' oath was imposed on the angels of each nation.¹⁶⁷

165. ספר שיר חדש על שה"ר להג"ר דוב בער טרייוויש: השבעתי אתכם בנות ירושלים, מקרא זה כפול ומשולש, ואמרינן שלהי כתובות ג' שבועות השביעי הקב"ה את ישראל שלא יעלו בחומה. וצריך ביאור היכן מצינו שבועה זו רמזה בתורה. ונראה שהרי מושבעין אנחנו בהר סיני על כל התורה כולה, ובכללם דברי הברית שבתורה ובמשנה תורה, ושם מפורש שבאם יעברו אזי יגלו מארצם וימצא אותנו כל האלות, א"כ על כרחינו צריכין אנחנו לקבל הגלות.

166. ויאל משה מאמר שלש שבועות סימן ל"ד: ואולי הוא כמ"ש חכ"ל שבועות ל"ט דלא רק המצוות שנאמרו אז קבלו בסיני אלא אף מצוות העתידין להתחדש כגון מקרא מגילה קבלו בסיני. ובמדרש רבה סדר יתרו פ' כ"ח מבואר יותר שכל הנביאים קבלו נביאותן מהר סיני, וכן הוא אומר משא דבר ה' ביד מלאכי, בימי מלאכי לא נאמר אלא ביד מלאכי שכבר היתה בידו הנבואה מהר סיני, ועד אותה שעה לא ניתנה לו רשות להתנבאות, וכן ישע"ל אמר מיום שניתנה תורה בסיני שם הייתי וקבלתי את הנבואה הזאת, אלא ועתה ה' שלחני, ולא הנביאים בלבד, אלא אף החכמים העומדים בכל דור ודור כל אחד ואחד קיבל את שלו מסיני. וא"כ בשיר השירים שהוא קודש קדשים יותר מכל כתיב קודש כמ"ש חכ"ל, בודאי שנאמר עוד בסיני, דלא גרע משאר נביאות ודברי חכמים, וא"כ גם אותן הפסוקים דהשבעתי אתכם נאמרו בסיני, ויוכל להיות שהיו אז אותן השבועות לכל הנשמות שהיו שם אף אותן העתידין להבראות.

167. אבני נזר יו"ד תנ"ד אות מ"ב-מ"ה: ועוד עיקר שבועה זו לא ידענו מה טיבה. כי שבועה היא כשהאדם נשבע. ועיין במשפטי החרם לרמב"ן הנדפס בסוף שו"ת הרשב"א המיוחסת להרמב"ן. ומשה רבינו ע"ה כשהשביע את ישראל קבלו ישראל עליהן את השבועה כמו שפרש"י בפירוש התורה בפסוק אלה דברי הברית שקבלו עליהם את התורה באלה ובשבועה. וכן בפרשת

This fits well with the Zohar (Bereishis 242a), which says in reference to Shir Hashirim 5:8 that the words “daughters of Jerusalem” refer to the souls of the righteous. Here too, Hashem made the souls of the Jewish people swear to keep to the terms of exile. This is similar to the oath administered to the soul before it comes into the world, “Be righteous and do not be wicked” (Niddah 30b).¹⁶⁸

If every person's soul swears to be righteous before it is born, what was the purpose of the oath the Jews took when they accepted the Torah? The Avnei Nezer answers that an oath accepted by the soul is not legally binding. It merely means that the soul is infused with a desire to be good. But a person can ignore his soul and follow the evil inclination. The Jews had to take an oath in this world; otherwise they would not have been punished for not listening to the soul.¹⁶⁹

הר גריזים והר עיבל וענו כל העם ואמרו אמן. ואם השבועה הזאת היתה ע"י שלמה שאמר השבעתי ברוח הקודש. היה מהראוי שיאסוף שלמה כל ישראל שיקבלו עליהם השבועה ולא מצינו כזאת. גם לא יתכן כלל שיבשרם בשורת הגלות וישביעם. ועוד שבועה שהשיבוע אוה"ע שלא ישתעבדו בהם בישראל יותר מדאי מה טיבה והם לא ידעו כלל מהשבועה.

וליישב כל זה נקדים לבאר ענין השבועה ובפרט שבועה דאוה"ע. ונראה דהנהגה בהא דהחזיר הקב"ה את התורה לבני עשו וישמעאל ולשאר האומות הקשה בזה"ק פרשת בלק (קלב) לאיזה נביא שלהם נגלה. ותיירץ ששאל את השר שלהם יע"ש באריכות וכיוצא בזה הם דברי מהר"ל בספר גבורות אלא שאמרו בלשון אחר. והנהגה בהוריות (ג.) מפני שסורן רע פרש"י שיצר לבם רע הוא יותר מדאי סורם שר שלהם כדאמר בגר שסורו רע דהיינו יצה"ר ששר שלו רע היא עכ"ל. מבואר דשר של האומה הוא יצר של האומה כי שורש נשמותם ממנו כדמשמע גבי רהב שר של מצרים שקרא למצרים בניו ע"ש. מעתה יפורש ג"כ השבועה לאוה"ע לשרים של כל אומה ואומה שלא יסיתו כל אחד את אומתו לשעבד בישראל יותר מדאי מאחר שיצר האומה מן השר וכו'.

והנה כעין זה נוכל לפרש בשבועות ישראל כי השבועה היה לשורש נשמותיהם למעלה. 168. שם אות מ"ה: וזהו שנאמר השבעתי אתכם בנות ירושלים שהם נשמות כמ"ש בזה"ק ויחי (רמב.) בנות ירושלים אילין נשמתיהן דצדיקיא. והוא כעין שמשביעין את הנשמה קודם ביאתה לעולם תהא צדיק ואל תהי רשע.

169. שם אות מ"ה: והוא ג"כ כנ"ל שהנשמה תהיה חפצה ורצונה לטוב. ומ"מ ביד הגוף ללכת בשרירות יצרו הרע ולא לשמוע אל הנשמה. וע"כ הוצרכו ישראל בפועל ממש בעוה"ז לקבל התורה באלה ובשבועה ולא סגי במה שמשביעין את הנשמה. ואם לא שקבלו בפועל ממש באלה ובשבועה לא היו נענשין אם אין שומעין אל הנשמה.

Ari: So the Avnei Nezer holds that the oaths are not legally binding? If so, how could there be a punishment for violating them?

Rabbi Glauber: The Avnei Nezer says that “I will permit your flesh as the gazelles and deer of the field” is not to be understood as a direct punishment, but as a natural consequence: a cutting off of Hashem’s protection that comes as a result of the sin. Sometimes even when a person cannot be culpable for what he did, the sin itself distances him from Hashem. We find this in Tikunei Zohar regarding the concept that the Heavenly Court does not judge a person under twenty years of age (Shabbos 89b). Why, then, do people sometimes die under the age of twenty? Because, says the Zohar, “a wicked person’s own sins entrap him” (Mishlei 5:22).¹⁷⁰

Here too, if the Jews violate the terms of exile and conquer Eretz Yisroel or fight against the nations, Hashem will ask their souls why they did it, and the souls will answer, “We tried our best to push the bodies in the right direction, but they did not listen to us.” Then He will call their bodies in for judgement, but the bodies will reply that they never took any oath; only the souls did. Each has a good excuse, but the connection between body and soul – and thus the connection to Hashem – has been ruptured. Hashem’s providence and supervision is removed from the body, and the body is left as ownerless as the wild animals, which have no soul. The Rambam in Moreh Nevuchim (3:17) and the Chinuch in Mitzvah 169 write that Hashem’s supervision does not apply to the particulars of each animal but only to the

---

170. שם אות מ"ו: וזוהו יובנו דברי ר"א בצבאות או באילות השדה אם תקיימו השבועה מוטב ואם לאו אני מתיר בשרכם כצבאות וכאילות השדה ופרש"י הפקר. ואינו מובן למה ענין זה דוקא ובכל שבועה כתיב כי לא ינקה ה' וממרום שלח עונשן לא לעשות הפקר. ועוד הדמיון בחיות השדה קשה להבין. אך יובן עפ"י המבואר בתיקוני זוהר ששאל ר"א לר"ש אביו מי שמת בין י"ג לכ' שנה באיזה עון מת. והשיב ר"ש עוונותיו ילכדונו את הרשע דנהי שאין השי"ת מעניש אותו. מ"מ מסלק השגחתו ממנו.

preservation of the species. The same will be the case for a human being who distances himself from his soul.¹⁷¹

Of all wild animals, the gazelle and the deer are singled out because they are used elsewhere as the symbols of detachment from holiness. In three places, when the Torah wants to teach us that meat is not holy, it says “like the gazelle and the deer.” Devarim 12:15, says Rashi, is talking about sacrificial animals that became blemished and were redeemed with a replacement animal. The new animal is brought as a sacrifice instead, and the blemished one may be eaten as plain meat without any special restrictions. The Torah uses the same comparison in 12:22 when referring to plain meat that was never designated as a sacrifice, and in 15:22 when referring to a firstborn animal that became blemished and is permitted to eat as plain meat.

In two out of those three places, the Torah is discussing meat that was once holy but now its holiness has been removed. Here also, the result of violating the oaths of exile is that one is cut off from his source of holiness and removed from Hashem’s supervision, may Hashem spare us.¹⁷²

The **Chasam Sofer** gives a different explanation for the punishment for violating the oaths, based on the Midrash at the

---

171. שם אות מ”ז: מעתה יובנו דברי ר”א כי אף אחר השבועה אין עון על גוף האדם אם אינה מקיימה. כי גוף האדם לא קיבל השבועה. וגם על הנשמה אין עונש אם הסיתה האדם לטוב. והגוף אינו מקבל. ומה פשעה. ועל הגוף אין עונש כנ”ל. אך עכ”פ הרי נפסק הדבוק שבין האדם לקונו. ממה נפשך אם הנשמה לא קיימה השבועה הרי הנשמה עצמה מרוחקת. ואם קיימה השבועה אלא שהגוף אינו שומע לה הרי הגוף מרוחק מן הנשמה. וכיון שנפסק הדיבוק מסולק השגחת השי”ת מעליו והוא הפקר כחיות השדה שאין להם נשמה. וע”כ אין השגחת השי”ת על פרטי בהמות וחיות רק על קיום המין כמ”ש הרמב”ן והרמב”ם והחינוך. כ”כ האדם אם אין הנשמה בו המקרבתו להשי”ת.

172. שם: והיינו דנקט קרא בצבאות או באילות שהוא מורה על סילוק הקדושה היא השגחת השי”ת כדכתיב בבהמת קודש בעלת מום לאחר פדיון. אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל. כי ע”י המום בבכור ומעשר, ובשאר קדשים במום ופדיון, נסתלק קדושת קרבן ממנה.

The worst punishment of all

beginning of the Vayikra, which comments that Moshe, in his wisdom, knew not to come into the Mishkan before Hashem called him. From this we learn, says the Midrash, that a Torah scholar who has no wisdom is worse than an animal that died of itself.

An animal that died of itself is considered “killed by the King” whereas an animal slaughtered by human hands is considered “killed by an officer” and thus on a lower level (Shabbos 108a). Lower still is an animal that was torn apart by wild predators. One who presses for closeness to Hashem in an unauthorized way is, G-d forbid, made ownerless and vulnerable to wild predators, and thus meets an end that is worse than the animal that dies of itself. (Drashos Chasam Sofer, p. 152, Drush for Adar Sheni 7 and Vayikra 5586)¹⁷³

Yossi: Tell us more about what the Midrash says on the subject of the oaths.

Rabbi Glauber: Commenting on the word “bitzvaos” (by the hosts), Rabbi Oshaya said: The Holy One, blessed is He, said to Israel: Wait for Me and I will make you like the hosts of above. Rabbi Yudan in the name of Rabbi Meir said: If you keep My

173. דרשות חתם סופר דף קנ"ב דרוש לז' אדר שני פרשת ויקרא תקפ"ו: ויקרא אל משה כל ת"ח שאין בו דעה נבלה טובה הימנו צא ולמד ממרע"ה וכו' ולא נכנס אלא א"כ נקרא וכו' ומלכותא דרקי' כעין מלכותא דארעא ומקרא מלא דבר הכתוב (שיר השירים ב' ז) השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ, ואמרו חכמינו ז"ל שילחי כתובות (ק"א ע"א) שהקב"ה השביע את ישראל שלא לדחוק הקץ, ומחוייבים אנחנו רק להזמין עצמנו להיות ראויים להגאל, אבל לא לעורר האהבה ולדחוק הקץ בכח וכו'. והנה שבועה הנ"ל היא גזירה נחרצה "בצבאות או באילות השדה", ולא קנס מיתה סתם, אלא החמיר עליו בטרפות חיות השדה, ואמרו חכמינו ז"ל במסכת שבת (ק"ח ע"א) דנבילה עדיפא מנהרגה בידי אדם, ומכל שכן נטרפה על ידי חיות, ומשל לשנים שנתחייבו מיתה, אחד הרגו מלך, ואחד הרגו אספקליטור. זה שהרגו מלך חשוב טפי, והכי נמי נבילה עדיפא שהרגה מלך, ע"ש. ואם כן זה המעורר אהבה של מעלה, גרוע משארי חייבי מיתה בידי שמים שיהרגם מלך, והוא גרוע שיהיה טרף לצבאות ואילות.

oath, I will make you like the hosts of above; but if not, I will make you like the hosts of below.¹⁷⁴

The seven pyres of Gehinom

Rabbeinu Bachya ben Asher, at the end of his lengthy comment on the prohibition of false and vain oaths (Shemos 20:7), explains the meaning of this Midrash. The word “shevuah” (oath) is derived from “shivah” (seven), a reference to the seven voices of Hashem that the Jewish people heard at Sinai (see Berachos 6b). If they keep the oath, they will have a share in the World to Come, the Seven Heavens (see Chagigah 12b). But if they violate it they will be punished in the Seven Pyres of Gehinom (see Sotah 10b).¹⁷⁵

The severity of an oath

By the way, Rabbeinu Bachya is not the only commentator who speaks about the severe prohibition of false oaths in general. The Ibn Ezra (also on Shemos 20:7) explains that when one swears, he is comparing his words to Hashem, saying that just as Hashem is true, the person's words are true. This is why violating an oath is such a severe offense – it is as if he is denying Hashem. The Ibn Ezra also points out several instances when people were punished severely – seemingly unfairly – for the

174. שיר השירים רבה ב,ז: אמר ר' אושעיא, אמר הקב"ה לישראל, המתינו לי ואני עושה אתכם כצבא של מעלה. ר' יודן בשם ר' מאיר, אמר הקב"ה לישראל, אם תשמרו שבועתי אעשה

אתכם כצבא של מעלה, ואם לאו, כצבא של מטה.

175. רבינו בחיי, שמות כ,ז: נחזור לעניננו ונאמר כי מי שנשבע ומקיים שבועתו הרי זה נוטל שכרו בשבעה הנזכרים ומעיד על עצמו שהוא המעיד והמאמין בהם ונכסף אליהם, עבר על שבועתו הרי זה יצא מכללם ונענש בשבעה מדורי גיהנם, כי כיון שלא האמין בשבעה לא יזכה בהם אבל יענש בשבעה, ואל הסוד הזה רמזו חכמי האמת במדרשם, והוא שאמרו (שיר ב) השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות, אם זכיתם הרי אתם כצבא של מעלה ואם לאו הרי אתם כצבא של מטה, ע"כ במדרש. ובאור זה כי מלת השבעתי כאלו אמר הריני נותן לפניכם ז' אלו או ז' אלו והרשות נתונה בידכם שתהיו כשתי צבאות או של מעלה או של מטה אם תהיו זוכים תהיו בז' רקיעים בתוך אותם ז' הנקראים צרור החיים ואם אין אתם זוכים תהיו כצבא של מטה להיות נדונים בגיהנם בז' מדורין שבו, וזהו באור אם זכיתם הרי אתם כצבא של מעלה ואם לאו הרי אתם כצבא של מטה. הקב"ה יצילנו מן העונש ויסתירנו בצל כנפיו וישים חלקנו עם הצדיקים הבוטחים בו.

violation of an oath. We find (Shoftim 21:5) that when the Jewish people made a collective oath at the war over the concubine at Givah, and the residents of Yavesh Gilad violated the oath and did not participate in the war, they were killed – men, women and children – a punishment not given even for the profaning of Shabbos. We also find (Shmuel I 14:44) that Shaul wanted to kill his son Yonasan for violating the oath not to eat on the day of the battle, although Yonasan had not known about the oath when he ate. And we find (Shmuel II 21:1) that Hashem brought a famine to the land on account of Shaul, who violated the oath of the Jewish leaders who had sworn to keep the Givonim alive and employ them as woodchoppers and water carriers. The famine went away only after Dovid allowed the Givonim to kill seven members of Shaul's family. And Shlomo Hamelech killed Shimi ben Geira for violating his oath (Melachim I 2:46) not to leave Jerusalem.¹⁷⁶

The Gemara in Shevuos (39a) says that before administering an oath, the beis din warns the person, “You must know that the entire world trembled when the Holy One, blessed is He, said on Mount Sinai, Do not take the name of Hashem your G-d in vain. Regarding all sins in the Torah it states, ‘He will acquit’ (Shemos 34:7) but here it says, ‘He will not acquit.’ And for all the sins in the Torah, the sinner himself is punished; but here the sinner and his family are punished...and for all the sins in the Torah, the sinner himself is punished; but here both the sinner and the entire world are punished. For all the sins in the Torah, if the sinner has

---

176. אבן עזרא, שמות כז; והנה טעם לזכור השם כי כאשר הוא השם אמת כן יהיה דברו אמת. והנה אם לא יקיים דברו כאלו מכחיש את השם. והנה ראינו בעבור שנשבעו בני"ר ברבים על דבר פלגש בגבעה. ושם היה פינחס הכהן. ומצאנו שנהרגו העוברים על השבועה. וכן אנשי יבש גלעד. אנשים ונשים וטף. וכן לא יעשה אפילו במחללי שבת. וגם ראינו שבקש שאול להרוג יהונתן בנו והוא לא שמע השבועה. וראינו שהביא השם רעב לארץ בעבור שאול וביתו שעברו על שבועת הנשיאים שנשבעו לגבעונים. וכאשר נהרגו בית הדמים. אז ויעתר ה' לארץ. ושלמה אמר לשמעיה הלא השבעתיך בה'.

a merit, he is allowed to continue unpunished for two or three generations; but here he is punished right away.”¹⁷⁷

The Midrash on Shir Hashirim continues: Rabbi Yosi Bar Chanina said: There are two oaths here, one for Israel and one for the nations of the world. He made Israel swear not to rebel against the yoke of the kingdoms, and He made the kingdoms swear not to harden the yoke upon Israel, because if they harden the yoke upon Israel they will cause the end to come before its time.¹⁷⁸

Yossi: This is what you mentioned earlier, that if the nations violate their oath, their punishment will be that the exile will end early.

The Bnei Ephraim

Rabbi Glauber: Yes. The Midrash on Shir Hashirim continues:

Rabbi Onia said: He made them swear four oaths, corresponding to the four generations who forced the end and failed: once in the time of Amram, once in the time of Ben Dinai, once in the time of Ben Koziva, and once in the time of Shuselach, the son of Ephraim. This is the meaning of the verse, “The children of Ephraim, armed and shooting their bows, [turned back on

---

177. שבועות לט ע"א: אומרים לו: הוי יודע, שכל העולם כולו נזדעזע בשעה שאמר הקב"ה בסיני (שמות כ') לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא. וכל עבירות שבתורה נאמר בהן ונקה, וכאן נאמר לא ינקה. וכל עבירות שבתורה נפרעין ממנו, וכאן ממנו וממשפחתו, שנאמר: (קהלת ה') אל תתן את פיך לחטיא את בשרך, ואין בשרו אלא קרובו, שנאמר: (ישעיהו נ"ח) ומבשרך לא תתעלם. וכל עבירות שבתורה נפרעין ממנו, וכאן ממנו ומכל העולם כולו, שנאמר: (הושע ד') אלה וכחש. ואימא: עד דעביד להו לכולהו, לא ס"ד, דכתיב: (ירמיהו כ"ג) מפני אלה אבלה הארץ, וכתיב: (הושע ד') על כן תאבל הארץ ואומלל כל יושב בה. וכל עבירות שבתורה, אם יש לו זכות תולין לו שנים ושלושה דורות, וכאן נפרעין ממנו לאלתר, שנאמר: (זכריה ה') הוצאתיה נאם ה' צבאות ובאה אל בית הגגב ואל בית הנשבע בשמי לשקר ולנה בתוך ביתו וכלתו ואת עציו ואת אבניו, הוצאתיה - לאלתר.

178. שיר השירים רבה ב,ז: רבי יוסי בר חנינא אמר שתי שבועות יש כאן אחת לישראל ואחת לאומות העולם, נשבע לישראל שלא ימרדו עול המלכיות, ונשבע למלכיות שלא יקשו עול על ישראל שאם מקשים עול על ישראל הן גורמין לקץ לבא שלא בעונתו.

the day of battle. They did not keep the covenant of G-d, and in His Torah they refused to walk]" (Tehillim 78:9). And some say: Once in the time of Amram, once in the Generation of Martyrdom, once in the time of Ben Koziva, and once in the time of Shuselach, son of Ephraim, as it says, "The children of Ephraim, armed and shooting their bows..." They counted [the 400 years of Egyptian exile] from the time when the decree was made, when the Holy One, blessed is He, spoke to Avraham at the Covenant Between the Parts. But in reality the count began [30 years later] when Yitzchak was born. What did they do? They gathered together and went out to war, and many of them fell dead. Why? "Because they did not believe in Hashem, neither did they trust in His deliverance" (Tehillim 78:22). Because they transgressed the End, and they transgressed the Oath.¹⁷⁹

Rabbi Shmuel ben Yitzchak Yaffe, in his commentary Yefeh Kol on the Midrash, asks: The children of Ephraim based themselves on their understanding of Avraham's prophecy. So why is this called not believing in Hashem and not trusting in His deliverance? Why is this transgressing the Oath? It was a mere mistake! The answer is, he says, the mistake was deeper than just a misinterpretation of numbers. They thought that when the foretold time came, the Jews would leave Egypt with their own strong hand, without the open intervention of Hashem. Thus they did not rely on the deliverance of Hashem, but on their own swords.

---

179. שם: רבי אוניא אמר ד' שבועות השביעין כנגד ד' דורות שדחקו על הקץ ונכשלו, ואלו הן, אחד בימי עמרם, ואחד בימי דיניי, ואחד בימי בן כוזבא, ואחד בימי שותלח בן אפרים, הה"ד (תהלים ע"ח) בני אפרים נושקי רומי קשת, ויש אומרים אחד בימי עמרם, ואחד בדורו של שמד, ואחד בימי בן כוזבא, ואחד בימי שותלח בן אפרים שנא' בני אפרים נושקי רומי קשת, והן היו מחשבין בשעה שנתגזרה גזרה כשדבר הקב"ה עם אברהם אבינו בין הבתרים ומשנולד יצחק התחיל, מה עשו נתקבצו ויצאו למלחמה ונפלו מהן חללים הרבה, מפני מה שלא האמינו בה' ולא בטחו בישועתו על שעברו על הקץ ועברו על השבועה.

Had they understood that the Exodus would be a miraculous event, they would certainly not have taken the initiative without seeing a miracle to demonstrate that this was Hashem's plan. Even when the real redeemer – Moshe Rabbeinu – eventually came and claimed that Hashem had sent him, the Jews were not allowed to believe in him without seeing a miracle. And they had a tradition that the true redeemer would say the words “pakod pakadti”. Since the children of Ephraim had no such redeemer, they could not have left Egypt relying on Hashem's deliverance. Clearly, they thought that they would succeed in leaving Egypt and conquering Canaan through purely natural means. This is why the Midrash says that “they transgressed the Oath” – the oath that prohibited the Jews from leaving the exile on their own, without Hashem's intervention. And “they transgressed the End” – since there was no sign from Hashem, they should have realized that their numerical calculation was wrong.¹⁸⁰

We can gather more information about the children of Ephraim from Shemos Rabbah 20:11. There the Midrash states that 300,000 Jews were killed in the war between Ephraim and the Philistines. It also says that the reason why Hashem did not want to take the Jews out of Egypt through the land of the Philistines (Shemos 13:17) was so that they would not see the bones of their

---

180. יפה קול, שיר השירים רבה ב,ז: שלא האמינו בה', תימא כיון דטעו לחשב את הקץ משנדבר בין הבתרים כדלעיל מאי שלא האמינו כו', אדרבה נראה שהאמינו בדברו ובטחו ביצועתו לפי מחשבתם ואין כאן עבירה על הקץ ולא על השבועה רק טעות בעלמא וי"ל שחשבו שהקץ שאמר ה' לאברהם היינו שיארע שיהיה להם כך שיצאו בחזק ידם לא שה' יושיעם בהשגחתו ולא בטחו בזה אלא חשבו כי בחרבם וזרועם יושעו דאי הוו מאמינים בה' לא היו יוצאים עד ינתן להם אות ומופת כי מה' היה הדבר שאף שבא גואל ואמר להם שה' שלחו כדלעיל לא היה ראוי להאמין בו בודאי בלי אות ומופת ועוד שמסורת היה בידם שהגואל שיבא ויאמר בלשון פקוד פקדתי אתכם הוא אמתי כדאיתא בב"ר פ"ה וכיון שלא בא בלשון זה לא היה לחוס לו אלא ודאי כי בזרוע בשר חשבו לנצח ולא האמינו בפקידת ה' ותשועתו ולא חששו להשבעתו שלא יתעוררו לצאת עד יהיה חפץ בה' ולכן עברו על הקץ שאחר שלא מצאו חזון מה' היה להם לדעת כי לא הגיע הקץ ויש טעות בחשבונם.

brothers from the tribe of Ephraim, which were still strewn on the ground.¹⁸¹

In Tanach, this story is mentioned fleetingly in Divrei Hayamim I 7:21: “And his son was Zavad, and his sons were Shuselach, Ezer and Elad; and the men of Gas, who were born in the land, killed them, for they went down to take their cattle.” There is also a reference to it in Hoshea 9:13: “Ephraim took out his sons to the killer.” And there is, of course, the verse in Tehillim 78:9 mentioned by the Midrash.

Despite the fact that the children of Ephraim sinned and transgressed the oath, the Midrash says that Hashem never took consolation after their deaths. He took their blood and, so to speak, dipped His garments in it. This is the meaning of Yishaya 63:2: “Why is your garment red?” The Holy One, blessed is He said: I will not be comforted until I take revenge for the death of the children of Ephraim. This is alluded to in the words of Shemos 13:17: “And it came to pass, when Pharaoh let out the people, that G-d did not lead them through the land of the Philistines...” The words “lo nacham” (He did not lead them) can also be translated “He did not take consolation.”¹⁸²

Similarly, in the Song at the Sea the Jews sang, “Trembling has seized the dwellers of Philistia” (Shemos 15:14). Rashisays, “Because they killed the children of Ephraim.” They knew that Hashem,

181. שמות רבה פרשה כ, פסקה יא: לכך נאמר ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים, למה אלא שטעו שבטו של אפרים ויצאו ממצרים עד שלא שלם הקץ ונהרגו מהם ל' רבוא ולמה נהרגו שחשבו מיום שנדבר אברהם בין הבתרים וטעו ל' שנה וכו' והיו עצמותיהם שטוחין בדרך חמרים חמרים שכבר היה להם ל' שנה שיצאו עד שלא יצאו אחיהם ממצרים, אמר הקב"ה אם יראו ישראל עצמות בני אפרים שטוחין בדרך יחזרו למצרים.

182. שם: מה עשה הקב"ה נטל דמם של בני אפרים וטבל בו כליו כביכול שנא' (ישעיה סג) מדוע אדום ללבושך, אמר הקב"ה איני מתנחם עד שאנקום נקמתן של בני אפרים שנאמר ולא נחם אלהים.

through the Israelites, would punish them for what they had done.¹⁸³

Ari: Didn't you say earlier (p. 100) that Hashem will not avenge the blood of those who transgress the oaths, just as no one avenges the blood of the gazelles and deer?

Rabbi Glauber: Yes. The Midrash Tanchuma says that. Perhaps there is a disagreement on this point between the Tanchuma and the Midrash Rabbah. Or, it could be that the curse of being left ownerless like the deer hadn't been given yet at the time of Ephraim's escape from Egypt.

**Amram
and Elazar
ben Dinai**

Yossi: What about the other instances of forcing of the end mentioned by the Midrash? What was story behind them?

Rabbi Glauber: Rabbi Zev Wolf Einhorn writes that Chazal inferred that there must have been a rebellion against the decree of exile in Amram's time from Yechezkel 20:6: "On that day I lifted up My hand to them to take them out of the land of Egypt to a land I have searched out for them, flowing with milk and honey, the most beautiful of all lands." Lifting up the hand means taking an oath. Hashem's swearing that He would take them out of Egypt implies that they were forbidden to take themselves out; this must have been attempted, or else there would have been no need for a warning. The prophecy in Yechezkel was originally said to Aharon, as Rashi states on Shmuel I 2:27, and possibly his father Amram was still alive at the time.¹⁸⁴

183. שמות טו, יד: שמעו עמים ירגזון חיל אחז ישיבי פלשת. פירש רש"י מפני שהרגו את בני אפרים שמיהרו את הקץ ויצאו בחזקה כמפורש בדברי הימים והרגום אנשי גת).

184. מהרז"ו, שיר השירים רבה ב, ז: ומה שאמרו אחד בימי עמרם איני יודע מנין לו ואולי דורש מה שכתוב שמואל א' ב, כז הנגלה נגליתי לבית אביך בהיותם במצרים לבית פרעה פירוש שיהיו במצרים לבית פרעה ולא ימרדו, ובית אביך במצרים הוא בימי עמרם וכמ"ש יחזקאל כ' פסוק ה' ו' שנשבע להם להוציאם מארץ מצרים ולא מעצמם ומ"ש בימי בן דינאי ובן כוזיבא זה היה בבית שני.

Elazar Ben Dinai is mentioned by **Josephus** as a Jewish criminal who was captured by the Roman procurator Felix (52-58 CE): “Now, as for the affairs of the Jews, they grew worse and worse continually; for the country was again filled with robbers and impostors, who deluded the multitude. Yet did Felix catch and put to death many of those impostors every day, together with the robbers. He also caught Eleazar, the son of Dineus, who had gotten together a company of robbers, and this he did by treachery; for he gave him assurance that he should suffer no harm, and thereby persuaded him to come to him; but when he came, he bound him and sent him to Rome” (Antiquities 20:8:5).

Now that we find Ben Dinai mentioned by Josephus, it could be that Amram as well refers to a character in Josephus. Amram was a partner in crime with an Elazar, possibly the same Elazar Ben Dinai: “But Fadus, as soon as he was come procurator into Judea, found quarrelsome doings between the Jews that dwelt in Perea and the people of Philadelphia...so he seized upon three of their principal men, who were also the causes of this sedition, and ordered them to be bound, and afterward had one of them slain, whose name was Hannibal; and he banished the other two, Amram and Eleazar.” (Antiquities 20:1:1)

The Generation of Martyrdom is generally understood to refer to the reign of Hadrian, when evil decrees were passed against the mitzvos and Jews gave their lives to maintain Torah life in Eretz Yisroel.

Bar Kochba's revolt

Ben Koziva, known in Roman history as Bar Kochba, was the famous warrior and false messiah who led a Jewish rebellion against Rome about fifty years after the Destruction of the Temple.

There is a dispute between the Talmud Bavli and the Talmud Yerushalmi about the attitude of Chazal toward Bar Kochba. The Bavli (Sanhedrin 93b) says that moshiach must be able to judge cases based on his sense of smell. When Bar Kochba claimed to be moshiach, the Sages tested him to see if he had this miraculous ability. When they saw that he did not, they killed him.¹⁸⁵

The Yerushalmi, on the other hand, says that Rabbi Akiva believed that Bar Kochba was moshiach.¹⁸⁶

The Rambam (Melachim 11:3) proves from this that moshiach will not have to perform any miracles to establish his identity as moshiach. The Raavad, quoting the Bavli mentioned above, disagrees.¹⁸⁷

The Midrash Rabbah, which says that the revolt was a violation of the oaths, must agree with the Talmud Bavli that Chazal did not support Bar Kochba.

Yossi: But according to the Yerushalmi, which says that Rabbi Akiva did support him, it must be that there was no transgression of the oaths. Why not?

Rabbi Glauber: The answer is simple. The oath prohibits forcing the end: trying to bring the end of the exile on our own, without waiting for moshiach. According to the Bavli,

185. סנהדרין צג ע"ב: בר כוזיבא מלך תרתין שנין ופלגא, אמר להו לרבנן: אנא משיח. אמרו ליה: במשיח כתיב דמורח ודאין, נחזי אנן אי מורח ודאין, כיון דחזיוהו דלא מורח ודאין - קטלוהו.

186. ירושלמי תענית כד ע"א: ר' עקיבה כד הוה חמי בר כוזבה הוה אמר דין הוא מלכא משיחא א"ל ר' יוחנן בן תורתא עקיבה יעלו עשבים בלחייך ועדיין בן דוד לא יבא.

187. רמב"ם מלכים יא,ג: אל יעלה על דעתך שהמלך המשיח צריך לעשות אותות ומופתים ומחדש דברים בעולם או מחיה מתים וכיוצא בדברים אלו, אין הדבר כך, שהרי רבי עקיבא חכם גדול מחכמי משנה היה, והוא היה נושא כליו של בן כוזיבא המלך, והוא היה אומר עליו שהוא המלך המשיח, ודימה הוא וכל חכמי דורו שהוא המלך המשיח, עד שנהרג בעונות, כיון שנהרג נודע להם שאינו, ולא שאלו ממנו חכמים לא אות ולא מופת. השגת הראב"ד אל יעלה על דעתך וכו', א"א והלא בן כוזיבא היה אומר אנא הוא מלכא משיחא ושלחו חכמים לבדקו אי מורח ודאין או לא וכיון דלא עביד הכי קטלוהו.

since Chazal had conclusively proven that Bar Kochba was not moshiach, any effort to throw off the Roman yoke would be considered forcing the end. But the Yerushalmi holds that moshiach need not perform any miracles, as the Rambam says. He need only be someone who “learns Torah and does mitzvos and forces the entire Jewish people to follow the Torah” (Rambam Melachim 11:4). Bar Kochba evidently met these criteria, so Rabbi Akiva rightly assumed that he was moshiach, and there was no prohibition on following him into battle. However, to follow a false moshiach who does not succeed in getting everyone to keep the Torah, and certainly to follow a redemption movement that does not even claim to have a moshiach, is a transgression of the oaths according to all opinions.

Rabbi Akiva's disciples

It is odd that the Zionists, who do not even claim to have a moshiach, always cite the story of Bar Kochba as a precedent for their movement. They even admire Rabbi Akiva as the spiritual leader of a movement for national freedom.

They named a youth group after him, Bnei Akiva. Zionist authors such as **Rabbi Yehuda Leib Maimon** claim that Rabbi Akiva's twelve thousand pairs of students died as soldiers in Bar Kochba's war, and he tells the story of how the war started with the obvious intent of pointing out parallels with the British Mandate and Zionist terrorism against it.¹⁸⁸

---

188. ר' יהודה ליב מימון, חגים ומועדים, עמוד שיג: ואמנם גם ההיסטוריה מאשרת כי תלמידי רבי עקיבא ואתם עוד רבבות אלפי ישראל נהרגו בימים ההם, ברשעת הגוים אשר לשונם רמיה וימינם ימין שקר. אדרינוס ראש הממשלה של רומי הרשעה, אחרי שהצליח בעזרת היהודים לעלות ולשבת על כסא ממלכת רומא, פרסם הצהרה להחזיר ליהודים את ארץ מולדתם ואת חופשתם בארצם, ארץ ישראל, וכך היו היהודים לאנשי בריתו וידידיו באמת ובלב תמים. הם האמינו בהבטחתו. אבל צרי יהודה ושונאיו משנות דור ודור כתבו שטנה אל אדרינוס קיסר ואיימו בפרעות ומהומות, הכל כמו שנוהגים שונאי ישראל בכל הדורות והזמנים, ודברי השטנה וההסתה לא שבו ריקם. הממשלה הרומאית, או הרמאית, לא התביישה לעשות את הבטחתה פלסטר וחבלה תחבולות ערמה לתרמית לבטל את הצהרתה החגיגית להחזיר לישראל את ארצו שהובטחה לו מאת מלך מלכי המלכים. לא הועילה כלל השתדלותם של המדינאים היהודים בימים ההם (כמו

But the Gemara (Yevamos 62b) states clearly that they died from a disease called “askara”.¹⁸⁹

An echo of Maimon's claim was published recently in a Hagadah with commentary by **Rabbi Joseph B. Soloveitchik** (“The Seder Night: An Exalted Evening”). On the well-known story of Rabbi Eliezer, Rabbi Yehoshua, Rabbi Elazar ben Azarya, Rabbi Akiva and Rabbi Tarfon staying up all night discussing the Exodus, he comments: “Maggidim have a beautiful interpretation of this paragraph. They say this refers to the Pesach that preceded the outbreak of the insurrection on the part of Bar Kochba against Rome. ‘They would talk of the exodus from Egypt,’ but it was not only the story of the past, what happened to Pharaoh and us so many thousand years ago; it was the story of the present and what was going to happen tomorrow. The story of the exodus was supposed to guide them in their revolt. ‘They would talk of the exodus from Egypt all the night.’ It was a long night, and the Bar Kochba revolt was planned at that Seder night... There

---

רבי יהושע בן חנניה וחבריו). ראש הממשלה של רומא התפתל כנחש ולא עמד בדברו. בשקר ובמרמה הכניס הוא את ממשלתו בסבך של מהומות ומרידות. יהודי ארץ ישראל לא רצו לסלוח לו על מה שחלל מוצא שפתיו והבטחתו, הבטחה ממשלתית. בתוך עם היהודי בימים ההם היו אנשי לב רגש אשר קנאו באמת קנאת הלאום, ובלב כולם להטה אש התשוקה לעמוד בשורה הראשונה במערכות ישראל - נגד מושלי שקר ומרמה. אדרינוס התחיל להרגיש בסכנה הצפויה לו ולשלטונו בארץ יהודה, אבל במקום לחפש דרכים כדי לקיים את הבטחתו ולא להפר את בריתו עם היהודים, שהיו מקודם נאמנים לו בלב תמים, החליט הוא, זה ראש הממשלה הרומאית, האכזר והרמאי, לעשות את ארץ ישראל בסיס לחילו הצבאי, שהרשה לעצמו כפעם בפעם להשתולל ולהתנפל על יהודים חפים מפשע (אין כל חדש תחת השמש!), אבל מעשיו אלו האיווליים גרמו להפיח רוח מרד בלב טובי היהודים, והממשלה הזאת שהיתה חובקת זרועות עולם היתה צפויה להשבר לרסיסים מתנופת יד גבורי ישראל, לולא בוגדים אחדים שרצו בשתוף פעולה עם הממשלה נגד המורדים, וזה, רק זה גרם לנצחונה של מלכות שקר ותרמית בימים שבין פסח לעצרת, שאז נהרגו והומתו קנאי ישראל אשר לזכרונם הנהיגו כמה סימני אבל בימי הספירה: נהגו שלא לסדר נשואין וכו'.
 189. יבמות סב ע"ב: אמרו שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא, מגבת עד אנטיפרס, וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שמם, עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום, ושנאה להם ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמעון, והם הם העמידו תורה אותה שעה. תנא: כולם מתו מפסח ועד עצרת. אמר רב חמא בר אבא, ואיתימא ר' חייא בר אבין: כולם מתו מיתה רעה. מאי היא? א"ר נחמן: אסכרה.

was a revolutionary message in Rabbi Akiva's urging his people to revolt against the Romans."

Even before the era of Zionism, heretical Jewish historians such as **Heinrich Graetz** and **Zacharias Frankel** depicted Rabbi Akiva as traveling around, arousing the Jews to fight for their independence. **Rabbi Yitzchok Isaac Halevi** showed that these claims have no historical basis, in Chazal or elsewhere (*Doros Harishonim* v. 4, Chapter 40).¹⁹⁰

190. דורות הראשונים חלק ד' פרק מ': ויאמר לנו פראנקל בדרכי המשנה עמוד 120: "אבל ימי של ר' עקיבא לא היו ימי השקט ובטח, כי רוח ד' החלה לפעמו גם בעת זקנותו ועוררתהו להוביל רגליו למרוחק למדינות אשר שם בני ישראל יושבים, לכרכי הים לגנוק לגליא לאפריקי לערביא להביא ידם בברית נגד הכובש הרומי ולהחזיק ידי בר כוכבא אשר עליו דרש ר' עקיבא עוד אחת מעט וכו' סנהדרין צז."

אחריו יאמר החכם גרעץ כבר בראשית דבריו מהמרידה, ויעמיד את ר' עקיבא בשורה הראשונה של מחולל כל דבר המרידה ובח"ד עמוד 148 יתחיל דבריו מזה ויאמר: "ר' עקיבא עשה מעשיו להכין את המרידה בפעולות ומעשים נוצחים ולתכלית זה עשה מסעות גדולות, ויעבור בהמדינות על נהר פרת (בבל) ובאזיען הקטנה ולזפירין אשר במדינת קיליקיא ואל קסריה עיר הראשה בקאפוטקיא, בפרגיגיא ונלטיא, ונכונה מאד ההשערה כי נסיעת ר' עקיבא (ר"ה כ"ו יבמות קכ"א וקכ"ב בבא קמא ק"ב וספרי במדבר פ"ה ה') היתה לעורר את היהודים שם למרוד בממשלת רומא ולכוון ממשלה יהודית."

ורק בהשתוממות אפשר לראות את כל גבובי הדברים האלה אשר אין להם שחר כלל. המקומות אשר הוזכר בהם כי בימי חייו הארוכים מאד היה שם ר' עקיבא, הנם במקומות שונים ובענינים שונים וזמנים שונים, וכולם גם דבר אין להם עם המרידה וכו' וכפי הנראה חשבו כל החוקרים האלה מגבבי דברים כי ר' עקיבא היה אחד מרוכבי הרכש האחשתרנים, אשר אם נפגוש אותם באיזה מקום, הנה נוכל לדעת כי זה נוגע לדבר מלך שלטון ותכסיסי המדינה.

וכמדומה לנו ידעו גם החוקרים האלה כי כל עמל ראשי חכמי התורה היה להביא את האור בכל מושבי בני ישראל, וכמדומה לנו ידעו גם החוקרים האלה כי ר' עקיבא היה אחד מראשוני ראשי הדור ההוא. ומה היה יכול להיות דבר יותר טבעי מזה כי הלך ר' עקיבא בימי חייו הארוכים מאד פעם כה ופעם כה לבקר את אחיו ולראות את שלומם ולסדר את עניניהם וכו'.

ואמנם שגם כל דבריהם הבל וטעו גם בציוניהם וכו' והנה בבבא קמא ק"ג וכו' אמר ר' שמעון דבר זה דרש ר' עקיבא כשכא מזפירין מנין לגזל עכו"ם שהוא אסור תלמוד לומר וכו' וכמה מיעוט חקירה נדרש לדברים כאלה לאמר כי בימים ההם נסע ר' עקיבא להלחיב את העם לקום על הרומיים להומם ולאבדם, ודרש אז שגזל עכו"ם אסור וכו'.

אבל הנה יש להם עוד ציון מיבמות קכ"ב וראוי לראות הדברים כמו שהם, במשנה שם בא: אמר ר' עקיבא כשירדתי לנהרדעא לעבר השנה מצאתי נחמיה איש בית דלי וכו' וכשבאתי והרציתי הדברים לפני רבן גמליאל וכו' מבואר ומפורש שהיה זה עוד בחיי רבן גמליאל, דהיינו עשרים שנה לפני ימי המלחמה.

Regarding the disciples of Rabbi Akiva as soldiers in the war, the only “proof” they have come up with is a line from the *Igeres Rav Sherira Gaon*, which reads: “And Rabbi Akiva raised up many disciples, and there was a destruction (“shmada”) on the disciples of Rabbi Akiva.” **Rabbi Adin Steinsaltz** says in his commentary on the Talmud (*Yevamos* 62b) that this might be a reference to the war of Bar Kochba.¹⁹¹

However, the *Doros Harishonim*, writing in response to the *Maskil Shlomo Yehuda Rappaport*, who understood the *Igeres Rav Sherira Gaon* to mean that Rabbi Akiva’s students were killed during Hadrian’s campaign of anti-religious persecution, argues that Rav Sherira Gaon ends off with the words, “as it states in *Yevamos*.” Thus it is clear that Rav Sherira Gaon merely meant to quote from *Yevamos*, where it is written that the cause of death was a plague of croup; his word “destruction” must be a reference to that plague.¹⁹² The *Doros Harishonim* also says that all of the 24,000 disciples learned under Rabbi Akiva before the destruction of the Temple and Jerusalem. He proves this from *Kesubos* 63a, which relates that Rabbi Akiva came home to his wife with all of his disciples and his father-in-law, Kalba Savua, annulled his vow and gave him half of his property. Since Kalba Savua died in

---

191. תלמיד בבלי של הרב שטיינזאלץ, יבמות סב ע"ב: מתוך דברי הגמרא נראה כי תלמידיו הרבים של ר' עקיבא מתו כולם במגפה. אולם רב שרירא גאון באגרתו ההיסטורית מסביר כי היה זה "שמדא" - גזירת המלכות או מלחמה שגרמו למיתתם. מדברים אלה נראה כי המדובר הוא במרד בר כוכבא, שר' עקיבא תמך בו בהתלהבות רבה. מסתבר כי תלמידיו ר' עקיבא נמנו עם חייליו של בר כוכבא, ועם דיכוי המרד שנעשה באכזריות, מתוך שפיכות דם רבה, הושמדו גם הם.

192. דורות הראשונים ח"ד פרק ל"א (בחלק השני של הכרך, עמוד שפב): והנה רב שרירא גאון בעצמו יסיים כדאיתא ביבמות ומבואר מעצמו כי דבריו הנם דברי הגמרא שם. ועל כן לא יוכל להיות ספק כי לשונו של רב שרירא "והוה שמדא על התלמידים של ר' עקיבא" אינו מלשון הרגיל שהיה עליהם שמד להעבירם על דת ונהרגו, שהרי דברי הגמ' מפורשים "אמר רב חמא בר אבא ואיתמא ר' חייא בר אבין כולם מתו מיתה רעה מאי היא אמר רב נחמן אסכרה" וכו' והדבר פשוט שדברי רב שרירא הם על לשון כליון שנשמדו, כמו לשון הכתוב בתהלים פג"א "נשמדו בעין דאר" וכמו בספר בראשית לד,ל "ונשמדתני אני ובייתי" וכו' והארכנו בדבר פשוט מפני שהרב ש"ר בכרם חמד חלק ז' עמוד 183 השתמש בדברי רב שרירא אלה להפוך על פיהם את כל סדרי הדורות.

the destruction of Jerusalem, this incident must have taken place before the destruction. This contradicts Rappaport's contention that these 24,000 students all lived 60 or 70 years after the destruction, and died during Hadrian's wave of persecution.¹⁹³

By the same logic, it cannot be that these disciples were soldiers 50 or 60 years later in Bar Kochba's army, and that Rav Sherira's word "shmada" refers to death in battle.

In any case, this entire discussion is irrelevant to the issue of Zionism. Whether Rabbi Akiva actually sent his disciples into battle, or whether he merely supported Bar Kochba's revolt as the Yerushalmi says, we still have to explain why this revolt did not violate the Three Oaths. And the answer is that Rabbi Akiva and the Jews of his time were following someone who had the criteria to be moshiach, unlike today's Zionists, who go to battle in the absence of anyone with the criteria to be, or even claiming to be, moshiach.

Rabbi Avrohom Loewenstam in his work *Tzeror Hachaim* (published 1820) explains Rabbi Akiva's position on the war of Bar Kochba differently. He assumes that although the Yerushalmi says that Rabbi Akiva believed Bar Kochba to be moshiach, he could not have believed it with enough certainty to permit the abrogation of the oaths. (Perhaps the *Tzeror Hachaim* assumes that Bar Kochba did not complete the job of compelling all Jews to keep the Torah.) How then could the great Rabbi Akiva have sanctioned this sin, this transgression of the oath? The answer

---

193. שם: כי עוד טרם נחרב הבית כבר היו לר' עקיבא תלמידים רבים מאד אשר כללום במס' נדרים דף נ' ובמס' כתובות דף סג. "הדר אצל ויתב תרי סרי שני אחריני בבי רב, כי אתא אייתי בהדיה עשרין וארבעה אלפי תלמידי, שמעה דביתהו וכו' שמע אבוא (כלבא שבוע) וכו'..." והדבר מבואר כי דבר "עשרין וארבעה אלפי תלמידי" האמור שם במס' כתובות ודבר "שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לר' עקיבא" האמור ביבמות אחת הם וזמנם אחד. ומבואר שהם היו התלמידים הראשונים של ר' עקיבא. ומבואר מדברי הגמ' בנדרים שהיה זה עוד בחיי כלבא שבוע דהיינו עוד לפני חרבן הבית.

is, he says, that the city of Beitar, in which Bar Kochba reigned for two and a half years, had never been conquered by Rome at all. Beitar was a living remnant of the Jewish kingdom that had existed before the destruction of the Temple. Evidence to this can be found in the words of the Midrash Eichah (2:2): "Beitar lasted 52 years after the destruction of the Temple. And why was it destroyed? Because they lit candles to celebrate the destruction of the Temple." The Midrash goes on to explain that they rejoiced that Jerusalem was gone, and now Beitar would be the commercial center of the Land. Thus, Beitar had been a Jewish center all along, and Bar Kochba's reigning in Beitar was not really an act of revolt against Rome. Rabbi Akiva was completely justified in supporting this, and he never, G-d forbid, entertained thoughts of rebellion.¹⁹⁴

The criteria of moshiach

Yossi: You said that the Rambam proves from Bar Kochba that moshiach doesn't have to do anything miraculous. Doesn't that make it easy for anyone to claim to be moshiach and start waging wars?

194. ספר צרור החיים מר' אברהם לעוונישטאם אב"ד עמדין, חלק קץ הימין: ומה שאמרו בתלמוד שכן כוזיבא מלך בביתר שתי שנים ומחצה עד שכבשוהו. כפי הנראה מדברי המדרש איכה לא היתה נלכדה ביתר עדיין בעת הזאת, עד שיכול אמיץ לבם מלהמסר ביד אויב להקרא בשם מרד, שאמרו שם על הפסוק בלע ד' ולא חמל (מדרש איכה בב) חמשים ושתים שנה עשתה ביתר אחר חורבן הבית ולמה נחרבה? על שהדליקו נרות לחורבן בית המקדש, ואמר שם ששמחו שעתה כאשר נחרבה ירושלים, יהיו הם המטרופולין של מסחר וקנין כאשר היתה ירושלים מלפנים ע"כ ע"ש. באופן שלא ה' מלכות בן כוזיבא ענין מרד במלכות כלל, אבל ה' חרבן מלכותו סוף חורבן מלכות ישראל.

ודברים אלו עולים יפה להוציא מלב האומרים שר' עקיבא שה' מעשרה הרוגי מלכות, בדין נהרג, על שה' מורד במלכות לפי שנטה אחרי בן כוזיבא. ולפי הדברים שדברנו הנך רואה שאיננו כן, וחלילה, חלילה לחשוב על התנא האלקי ר' עקיבא בן יוסף שה' מורד במלכות. אבל, שה' נוטה אחרי בן כוזיבא הוא אמת, אלא שבשעת מלכות בן כוזיבא בביתר, עוד לא הוסרה עטרת מלכות ישראל בעת הזאת, ולא בא עדיין צר ואויב בשערי, וה' ר' עקיבא דומה שלא תנוצח העיר הזאת לעולם, אבל בן כוזיבא שה' גבור בגבורים וחכם שבחכמים וה' מזרע דוד ושלמה שה' מולך בעת הזאת בביתר, הוא יציל את העיר ויה' בתחילה מלך בביתר, ואח"כ יתגלו אותות השמים ויה' ד' למלך על כל הארץ ויה' בן כוזיבא המלך המשיח.

Rabbi Glauber: On the contrary, to make everything dependent on miracles and wonders would be dangerous, because sometimes a false prophet is given the ability to fool people with miracles (Devarim 13:3). But moshiach must prove his identity by compelling all Jews do teshuva, which is such a monumental task that, in the normal way of the world, no one can do it. If someone does succeed, it is a clear sign that Hashem has sent him to be Moshiach. The Satmar Rebbe notes this in Vayoe Moshe 1:48 and 80.¹⁹⁵

Yossi: You say the only criterion of moshiach is that he must compel all Jews do teshuva. But one of my Zionist friends once showed me that the Rambam also says that moshiach must “fight the wars of Hashem”? If someone cannot be assumed to be moshiach until he leads a war, then how could it be forbidden for someone who has not yet established himself as moshiach to fight a war? How will he ever get off the ground? Doesn't this show that the Rambam holds that Jews may fight wars nowadays?¹⁹⁶

---

195. ויואל משה, מאמר שלש שבועות סימן מח: ולכן בספר היד שדרכו לכתוב בקיצור נמרץ הדברים שצריך לידע לא רצה להעמיד יסוד הידיעה במלך המשיח על מופתים שהוא דרך שאפשר להביא לידי טעותים נוראים כנ"ל וכו' ולכן העמיד הרמב"ם ז"ל היסוד הראשון שיהיה הוגה בתורה ועוסק במצות כדוד אביו כפי תורה שבכתב ותורה שבעל פה, ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה וזה דרך בטוח כמבואר. ואף שהביא גם בספר היד שיהיה איש פלאי שהרי כתב שיהיה בנבואה קרוב למשה רבינו ע"ה ועוד שאר ענינים פליאים, אבל עיקר היסוד העמיד על מה שכל ישראל יקיימו כל התורה כולה, הלואי שנזכה לראות זאת בעינינו במהרה. וזה הוא הסימן ולא זולת, וע"כ אחר שכתב הרמב"ם ז"ל שאינו תלוי במופתים סיים ועיקר הדברים ככה הן שהתורה הזאת חוקיה ומשפטיה לעולם ולעולמי עולמים אין מוסיפין עליהם ואין גורעין מהם, כי אם נחשוב שתלוי במופתים אפשר להתפתות במה שמביא ח"ו איזה הוספה או גרעון בתוה"ק, וזה שכל ישראל יעשו תשובה ויחזרו לקיום כל התורה כולה טרם הגאולה הוא מבואר בתוה"ק ואי אפשר שישתנה. ושם בסימן פ': ומלבד שהבין זה הרמב"ם ז"ל מסברתו הגדולה מה יהיה בדורות הבאים אחריו שלא אכשור דרי כמ"ש חז"ל הנה ראה גם מה שהעידו חכז"ל על הדור שלפני ביאת המשיח, וע"כ הדבר ברור שלא היה לו שום ספק שא"ל להחזיר כל הדור בתשובה אלא המלך המשיח בכחו הגדול כנ"ל, וא"כ במה שכתב אין ישראל נגאלין אלא בתשובה והביא שמבואר בקרא שאמר על כלל ישראל ושבתי עד ה' אלקיך בזה יצא מידי חשש שא"ל לטעות עוד להתיר ליקח גאולה קודם הזמן, כי קודם הזמן שיבוא מלך המשיח אין מציאות להחזיר את כל ישראל בתשובה.

196. רמב"ם מלכים יא,ד: ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כדוד אביו, כפי תורה שבכתב ושבעל פה, ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה, וילחם מלחמות ה', הרי זה בחזקת שהוא משיח, אם עשה והצליח ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל הרי זה משיח בודאי.

Rabbi Glauber: That is an excellent question. Here are three possible answers:

1. Hashem will let moshiach know that he is moshiach before he begins the entire process. The Rambam's criteria are what we, the rest of the Jewish people, will use to identify him as moshiach. We will understand that as a potential moshiach, he is allowed to fight wars; at the same time, we will not join in his wars until he has proven himself to be "b'chezkas" moshiach.
2. The Rambam's criteria for moshiach are to be read in order, and only after fulfilling each level can the messianic candidate go on to fulfill the next. Thus, if he is someone who "learns Torah and does mitzvos and compels the entire Jewish people to follow the Torah," then he is assumed to be moshiach with enough certainty that he may continue on to "fight the wars of Hashem." Once he fulfills the condition of fighting the wars of Hashem, he may continue on to the next stage mentioned by the Rambam: building the Temple and gathering in the exiles.
3. According to the **Chofetz Chaim**, there is one kind of war that is permitted even during exile: a war against a decree of shmad, a decree made by a government that forces Jews to give up their Torah observance. The classic case of a war against a decree of shmad was the Hasmonean war against Antiochus, which we commemorate on Chanukah. This war took place during the Temple era; nevertheless the Chofetz Chaim said that such a war would be permitted even today, when the oaths are in force, against an empire that outlaws the Torah, such as Communist Russia.

(Recorded by Rabbi Elchonon Wasserman in his article “Omer Ani Maasai Lamelech” section 9.)¹⁹⁷

According to this, there would be a way for a messianic candidate to fulfill this condition of fighting a war even before he has completely established himself as moshiach: he could fight a war against a decree of shmad.

This contention of the Chofetz Chaim would seem to contradict a story told by **Rabbi Avraham Galanti** in his *Sefer Zechus Avos*, Avos 1:10. In 1536, when the Portuguese Inquisition was launched, Jews became subject to severe persecution, forced baptism and public burnings. The Jews of Portugal saw an opportunity to take over the kingdom, and one old Jewish sage used a Kabbalistic method to ask Hashem if this was the right thing to do. Hashem replied with the words of the Shir Hashirim 2:7, “I adjure you not to arouse or awaken...” – the very verse quoted by the Talmud as the source for the Three Oaths, “one of which is not to rebel against the Holy One, blessed is He.” As a result, the plan to revolt was scrapped.¹⁹⁸

However, the Chofetz Chaim might reply that on the contrary, in general it would be allowed to fight such a war, and that was the very reason why the Jews of Portugal had to ask the question to Hashem – they didn’t know on their own that it was forbidden. The reply they received was a horaas sha’ah – a one-time-only prohibition.

197. קובץ מאמרים, אומר אני מעשי למלך, אות ט': ושמעתי מפה קדוש בעל ח"ח ז"ל בזה"ל: יהודים שגו בשעה שהתחילו גזירות היעווסעקעס היו היהודים חייבים לצאת נגדם למלחמה במסירות נפש, אמת יהודים רבים היו נהרגים, אולם כחו של השטן היה נחלש, אולם כאשר לא נמצא מי שימסור נפשו במלחמה, נתחזקו היעווסעקעס.

198. זכות אבות על מסכת אבות א': שמעיה ואבטליון קבלו מהם, שמעיה אומר אהוב את המלאכה ושנא את הרבנות ואל תתודע לרשות. זכות אבות: כלומר להשביע השבעות כנגדם ולמרוד באומות, ולצאת במלחמה כנגדם, כמו שהעלו על לב אנשי פורטוגל ורצו להרים ראש להרגם וללכוד המלאכה, והיה שם זקן אחד ושאל על ידי שם אחד, והשיבוהו אם תעירו ואם תעוררו (שיר השירים ב:ז), וכמו שפרשו ז"ל (כתובות ק"א ע"א) ג' שבועות השביע הקב"ה את ישראל, אחת שלא ימרדו בהקב"ה, וזהו שאמר ואל תתודע לרשות, דהיינו רשות הרבים לילית ובן זוגה ס"מ וע' שרים.

Alternatively, here they were proposing to take over the kingdom of Portugal, and that would have been forbidden even according to the Chofetz Chaim. All the Chofetz Chaim permitted was to fight back physically against those making the evil decree.

Bar Kochba meets his downfall

Ari: How did Bar Kochba's rebellion end?

Rabbi Glauber: As I mentioned, the Gemara in Sanhedrin 93b says that the Sages killed Bar Kochba when they realized he was a false moshiach. The Yerushalmi Taanis 24b, which says that he fell into the hands of the Romans and was killed by a snake, apparently disagrees.¹⁹⁹

This would fit well with the Yerushalmi's statement earlier that Rabbi Akiva believed that Bar Kochba was moshiach, which the Rambam (Melachim 11:3) understands to mean not only Rabbi Akiva but all the Sages of the time. (We must understand the Rambam's "all" to mean most, since we know that at least Rabbi Yochanan ben Torasa said, "Akiva, grass will grow on your jaws before the son of David comes.")

However, the **Radvaz** (commentary on the Rambam Melachim 11:3) attempts to reconcile the two Talmuds by saying that some of the Sages believed in Bar Kochba and some did not. When those who rejected him (because of the smell test) distanced themselves from him, he was weakened and lost his battle.²⁰⁰

199. ירושלמי תענית כד ע"ב: מיד נלכדה ביתר ונהרג בן כזובה, אתין טעינון רישיה גבי אדריינוס, אמר לון מאן קטל הדין, אמר ליה חד כותיאי אנא קטלתי, אמר לי חמי לי פטומיה חמי ליה פטומיה. אשכח חכינה כרוכה עליו, אמר אילולי אלהא דקטלי מאן הוה יכיל קטלי וקרא עליו אם לא כי צורם מכרם וה' הסגירם.

200. רדב"ז על הרמב"ם מלכים יא,ג: ולענין בן כוזיבא אין ספק שהיה מחלוקת בין החכמים מקצתם לא האמינו שהוא משיח וקצתם האמינו ור"ע מכללם, ואפילו אחר ששלחו חכמים אי מורח ודאין או לא לא חזר בו ר"ע שמא לא בא לפניו דין שיהיה צריך לדון ע"י הריחו, עד שנהרג, אז נתברר לכל שלא היה משיח. ומה שנראה מדברי הראב"ד שישראל הרגוהו לא משמע

Rabbi Avraham Zacuto (1452-1515) in his *Sefer Yuchasin* takes this a step further and says that even Rabbi Akiva changed his mind after seeing that Bar Kochba could not judge based on smell.²⁰¹

In any case, the end of the war is known. The Romans conquered Beitar and slaughtered men, women and children, until their blood flowed like a river to the Mediterranean Sea, a distance of one mile. For seven years afterward the gentiles fertilized their fields with Jewish blood (*Gittin* 57a).²⁰²

Yossi: So then why did Chazal want him to lose?

Rabbi Glauber: Chazal knew that the alternative - to continue in this uprising during exile, led by someone who was not moshiach - would be far more dangerous. Hashem made the Jewish people swear not to force the end of the exile, and warned that violating the oath would bring dire consequences. If Bar Kochba were to continue his reign, who knew what would happen? So they chose the lesser of the two evils, to put an end to Bar Kochba's kingdom, and they saw this as a partial escape from danger. This is how the **Satmar Rebbe** explains it in *Vayoelel Moshe* 1:139.²⁰³

הכי אלא הגוים הרגוהו, ויש לפרש הא דאמרינן בפרק חלק כיון דחזיוהו דלא מורח ודאין קטלוהו כלומר רפו ידיהם ממנו ובאו הגוים והרגוהו א"נ אגדות חלוקות הן.

201. ספר יוחסים מאמר א': ואמר הרמ"בם ז"ל בסוף משפטים כי היה נושא כליו של בן כתיבא מלך ביתר שחשב שהיה משיח אבל במדרשות לא מצאו שהיה נושא כליו אלא בעבור שהיה משבט יהודה והיה עושה מלחמת וגבורות ומצליח חשב עליו שהוא משיח ודרש דרך כוכב מיעקב וכו' וכיון שראהו שלא היה מריח הרשעים שנא' והריחו בירתא השם וכולי נתייבא ממנו וזה שורש גדול בענין המשיח כנגד הגוים.

202. גיטין נז ע"ב: גדע בחרי אף כל קרן ישראל - א"ר זירא א"ר אבהו א"ר יוחנן: אלו שמונים [אלף] קרני מלחמה שנכנסו לכרך ביתר בשעה שלכדוהו, והרגו בה אנשים ונשים וטף, עד שהלך דמן ונפל לים הגדול שמא תאמר קרובה היתה, רחוקה היתה מיל. תניא, רבי אליעזר הגדול אומר: שני נחלים יש בבקעת ידים, אחד מושך אילך ואחד מושך אילך, ושיערו חכמים: שני חלקים מים ואחד דם. במתניתא תנא: שבע שנים בצרו עובדי כוכבים את כרמיהן מדמן של ישראל בלא זבל. 203. ויואל משה, מאמר שלש שבועות סימן קל"ט: וא"כ היה הריגת בן כוזיבא סכנה גדולה ועצומה לכלל ישראל שגרם הרג רב ר"ל, וקשה לכאורה למה עשו זה חז"ל להורגו, הלא המה ז"ל

The later commentators saw the thousands of lives that were lost in Beitar as the punishment for violating the oaths. For example, in Perek Shirah we learn: “The animals of the field say, ‘Blessed is He Who is good and does good.’ The gazelle says, ‘And I will sing of Your strength, and praise in the morning Your kindness.’” **Rabbi Yaakov Emden** in his commentary on the Siddur explains that the “animals of the field” is a hidden reference to the Jews killed in Beitar. By revolting against the Romans, they transgressed the oath against forcing the end of exile, and thereby incurred the punishment: “I will permit your flesh like the gazelles and deer of the field” (Kesubos 111a). This is why they are called “animals of the field” (Hebrew “chayos hasadeh”). They are now living (“chayos”) in Gan Eden, and every day they say, “Blessed is He Who is good and does good,” the blessing composed by the Sages after their death. The song of the gazelle, “I will praise in the morning Your kindness,” is mentioned immediately afterwards because after the war of Beitar the Jewish people learned not to force the end, only to wait and hope for the “morning,” the end of exile known only to Hashem.²⁰⁴

Rabbi Samson Raphael Hirsch in his commentary to the Siddur (p. 703) also speaks about the tragedy of Beitar. The

---

ידעו הכל ברוח קדשם. וגם בדרך הטבע היה מובן לדבר ברור שכיון שהוא היה כ"כ אמיץ לב בגבורים וכ"כ עשה נקמה בשונאי ישראל, שוב אחר מיתתו יש סכנה עצומה מנקמת האויבים, כמו שהיה בעוה"ר. ולא בחנם עשו זה חכז"ל שהרגוהו. וע"כ שכיון שראו שאינו מלך המשיח, א"כ הוי במלכותו לפני הזמן של ביאת המשיח סכנה גדולה לכל ישראל, ומי יודע מה היה עוד ח"ו יותר אלו היה מתארך ממלכתו יותר, וע"כ בחרו חכז"ל את הרע במיעוטו להורגו ולבטל ממלכתו, וראו בזה הצלה פורתא.

204. סידור היעב"ץ, בפירוש זמרת הארץ על פרק שירה: חיות השדה אומרים, ברוך הטוב והמטיב. צבי אומר, ואני אשר עזר וארגן לבוקר חסדך (ברייתא דפרק שירה פ"ה), עוד י"ל שהם הרוגי ביתר (החיים וקיימים בגן עדן) שהיו הפקר כחיות השדה ועליהם תקנו הטוב והמטיב, וע"כ נקראו חיות השדה, לפי שכבר השביע הקב"ה את ישראל ע"ז בצבאות או באילות השדה שלא לדחוק את הקץ, ואם לאו הריני מתיר את בשרכם כו', לכן נשפך דם צבאי וכאיל, וזה נכון מאוד. וניחא נמי דסמיך ליה שיר הצבי, ומה הוא אומר, וארגן לבוקר הידוע לה', וסובל הגלות ואינו דוחק השעה, אבל מצפה לישועה.

fourth blessing of Birkas Hamazon reads, “He did good to us, He does good to us, He will do good to us; He bestowed upon us, He bestows upon us, He will bestow good upon us forever.” Rav Hirsch explains that this threefold repetition was intended to combat a heretical idea. The blessing was composed after the uprising of Bar Kochba, when the Romans gave the Jews permission to bury their dead.

When the uprising led by Bar Kochba proved a disastrous error, it became essential that the Jewish people be reminded for all times of an important fact; namely, that they must never again attempt to restore their national independence by their own power; they were to entrust their future as a nation solely to Divine Providence.” When reciting this blessing, we emphatically state our belief that it is G-d alone Who has bestowed goodness upon us in the past, that He continues to do so, and to Him alone do we look for our future good, our redemption. “He will break the yoke upon our necks, and He will lead us upright to our land.

Why Yitzchok loved Esav But now let's return to the Midrashim. “Do not arouse the love before it is desired” is understood by the Midrash to mean: “Do not use actions to upset the love of Yitzchok for Esav before the desire of the patriarch [Yitzchok] has been achieved.” In other words, Yitzchok's love for Esav is behind our exile.²⁰⁵

Ari: I've always wondered about that: why did Yitzchok, who was a tzaddik, love Esav, who was wicked? I know Rashi says he

205. שיר השירים רבה ב, א: אם תעירו ואם תעוררו רבי יודן ור' ברכיה ר' יודן אמר אהבה שאהב יצחק את עשו שנאמר (בראשית כ"ה) ויאהב יצחק את עשו מהו עד שתחפץ עד שנעשה חפצו של זקן.

fooled him with pious questions, but then why did Hashem let this happen? There has to be a deeper reason.

Rabbi Glauber: The Shach on the Torah, in the name of the Shaarei Orah, explains that Yitzchok loved Esav because he saw that Yaakov's children would one day sin and deserve to be punished in Gehinom. In order to spare them this punishment, Yitzchok chose for them the lesser punishment of exile, and chose Esav to carry out the exile. In this manner, he followed in the footsteps of his father, Avraham Avinu, who also chose exile for his children (Bereishis Rabbah 44:21). This is the meaning of the Midrash in Shir Hashirim.²⁰⁶

A second opinion in the Midrash holds that the "love" in the verses of Shir Hashirim means Hashem's love for the Jewish people. "Do not arouse that love before the Kingdom of Above desires it. When the Attribute of Justice desires it, I will bring it on its own with the greatest fanfare, and I will not delay."²⁰⁷

Rectifying the desecration of Hashem's name

Yossi: Are there any other Neviim, besides Shlomo Hamelech, who speak about the oaths?

Rabbi Glauber: Yishaya Hanavi (35:4) said, "Say to the people whose hearts are in a hurry: Be strong; do not fear. Behold, your

---

206. ש"ך על התורה, פרשת תולדות: וכתב בעל שערי אורה ז"ל על ויאהב יצחק את עשו, אמר וכי צדיק גמור כיצחק שאין השכינה נפרדת ממנו אפילו שעה אחת היה אוהב לרשע כעשו, אלא פרק גדול מסודות התורה הוא. דע כי יצחק אבינו ז"ל צפה כל העתיד להיות וצפה וראה כל בני ישראל חוטאין ומכעיסין לפני ה' ויירשו דיני גיהנם. וכשראה יצחק בגלות עשו שמח שגלות מכפרת עוון, ואהב צרות עשו ללמד על ישראל חובה כדי לגמור עליהן הדין בגלותו בעולם הזה ולא יהיו נצודים בדיני גיהנם, וזהו כי ציד בפיו הצידי שהיו נצודים בגיהנם בא לפיו של עשו, לזה שמח, והאריך שם בשער חמישי.

207. שיר השירים רבה ב,ז: ר' ברכיה אמר אהבה הקב"ה לישראל שנאמר (מלאכי א') אהבתי אתכם אמר ה' מהו עד שתחפץ מלכות של מעלן לכשתחפץ מדת הדין מאליה אני הוא מביאה בקולי קולות ולא אתעכב לך נאמר עד שתחפץ.

G-d will come in vengeance; with G-d's reward, He will come and save you." The Midrash (Vayikra Rabbah 19:5) explains: "People whose hearts are in a hurry" means people who force the end. Because Israel used to say, "My tears were bread for me day and night, when they said to me all day, 'Where is your G-d?'" (Tehillim 42:4). The Divine Voice rang out and said: "Behold, your G-d will come in vengeance; with G-d's reward, He will come and save you."²⁰⁸

This Midrash touches on a common theme of religious Zionism. They sometimes argue that they do not want a state for physical comfort; they want to correct the desecration of G-d's name that results when the gentiles persecute and kill Jews and G-d does nothing to stop them. The gentiles say, "Where is your G-d?" and Jews have no answer. The Midrash says: Do not be in a hurry to change this. Hashem Himself will come and save you.

Unripe fruit and premature birth

The Midrash at the very end of Shir Hashirim Rabbah finds allusions to the oaths in several metaphors throughout Tanach. The redemption of Israel is compared to:

1. The grain harvest: "Use the sickle, for the harvest is ripe" (Yoel 4:13).
2. The grape harvest: "On that day, sing to the beloved vineyard" (Yishaya 27:2).
3. The spice harvest: "Flee, my Beloved, and be like a gazelle or a young deer, on the mountains of spice" (Shir Hashirim 8:14).

²⁰⁸. ויקרא רבה יט, ה: אמרו לנמהרי לב חזקו אל תיראו הנה אלהיכם נקם יבוא גמול אלקים הוא יבוא ויושיעכם (ישעיה ל"ה ד'). אמרו לנמהרי לב, ר' הושעיא רבה אמר למפגרי לבא, שנאמר (נחום ב' ו') ימהרו חומתה. ריב"ל אמר כגון אלו שהן דוחקין את הקץ, שנאמר (בראשית כ"ד י"ח) ותמהרו ותורד כדה. חזקו אל תיראו, לפי שהיו ישראל אומרים (תהלים מ"ב ד') היתה לי דמעתני לחם יומם ולילה באמור אלי כל היום איה אלקיך, יצתה בת קול ואמרה להן הנה אלקיכם נקם יבוא, מי שהוא עתיד לשלם גמולן של אומות העולם, גמול אלקים הוא יבא ויושיעכם (ישעיה שם).

4. A woman giving birth: “Therefore He will place them [the Jews in the hands of their enemies] until the time when the woman gives birth” (Micha 5:2). This metaphor is also found in Yishaya 66:7-8: “Before she went into labor, she bore a child; before any pains came to her, she let out a boy. Who ever heard anything like this? Who ever saw anything like these things? Can a land go through labor in one day? Can a nation be born all at once? For Zion has gone into labor and born her children.” And also in Tehillim 113:9: “He makes the barren woman of the house into a joyful mother of children.”

The Midrash says that the common thread of all these metaphors is that they cannot be done too early. If grain is cut too early, it will not be good even as animal feed. If grapes are cut too early, they will not be good even to make vinegar. If spice is picked too early, it will not have a smell; it must be allowed to dry out on the tree. And if a woman gives birth prematurely, the baby will not live.²⁰⁹

The **Matnos Kehunah** explains: “The meaning of all these analogies is that when Israel hurries the end, they are not successful, but at the proper time, may it be soon, they will be successful. And they will ascend in the name of Hashem, may He be blessed and exalted forever.”²¹⁰

---

209. שיר השירים רבה, סוף פרשה ח': בארבעה דברים נמשלה גאולתן של ישראל, בקציר, ובבציר, בבשמים, ובילודה. בקציר, הדא חלקא כד היא מחצדא בלא עונתה אפי' תבנא לית הוא טב, בעונתה הוא טב, הדא הוא דכתיב (יזאל ד' י"ג) שלחו מגל כי בשל קציר. נמשלה בבציר, הדין כרמא כד מיקטף בלא עונתיה אפי' בסמיה לית הוא טב (פי' המתנות כהונה דאפי' החומץ שעושין ממנו אינו טוב), בעונתיה הוא טב, כך (ישעיה כ"ז ב') ביום ההוא כרם חמד ענו לה, (פי' רש"י בעת הגאולה ישירו לישראל זו הוא כרם חמד, הוציאה יינה הטוב). נמשלה בבשמים, מה בשמים הללו כשהן נלקטין כשהן רכין אין ריחם נודף, וכשהן יבישין ונלקטין ריחן נודף. נמשלה ליולדה, הדא איתתא כד ילדה בלא ענתה לא חייא ולדה, כד ילדא בעונתה חיי, כך כתיב (מכה ה' ב') לכן יתנם עד עת יולדה ילדה, (פי' רש"י יתנם ביד אויביהם עד בא העת אשר חלה וילדה ציון את בניה).

210. מתנות כהונה שם: וענין המשלים כולם, שכשישראל ממהרים את הקץ אינו עולה בידם, אבל בעתו במהרה יעלה בידם, ועלו בשם ה' יתברך ויתעלה לנצח נצחים.

The Yefeh Kol explains: “These things, which are not good before their time, are an analogy for what would happen if Israel breaks through to leave the exile with the strength of their hands, like the children of Ephraim.”²¹¹

The **Yossi:** What do the Rishonim say about
paytanim the oaths?

Rabbi Glauber: We will begin with the earliest of the Rishonim, the paytanim. Since we read the scroll of Shir Hashirim on Pesach, the paytanim chose the days of Pesach to incorporate the oaths into the prayers.

Rabbi Shlomo ben Yehuda writes in the piyut “Ohr Yesha” for the first day of Pesach: “He inscribed a prohibition on your hosts, with His name, which causes the deer and the cedars to shake (see Tehillim 29:9), not to distance and not to force the end, with the words ‘I adjure you.’”²¹²

In the piyut “Shechorah Venavah” for the first day of Pesach we read: “Bring soon the end of exile when you will cleanse our sins, for we cannot bring it ourselves, since you have forbidden us to do so with three oaths, saying, ‘I adjure you, daughters of Jerusalem.’”²¹³

211. יפה קול שם: הא דאמר שלא בעונתה אינה טובה, היינו אם יהרסו ישראל לצאת מהגולה בכח ידם, כענין בני אפרים דלעיל בפ' השבעתי.

212. יוצר ליום א' דפסח, פיוט אור ישע, מר' שלמה בן ר' יהודה ז"ל (והובא פיוט זה ברש"י שמות כ"ו ט"ז): רשם אסר בצבאותיכם, בזעזוע חיל אילותכם, ריחוק דחוק אתכם, השבעתי אתכם. ופי' שם במעשה אורג וז"ל: "רשם איסר בצבאותיכם", הראב"ן פי' הקב"ה כו', שבועה שהשביע את ישראל. "בזעזוע חיל אילותכם", בשמו אשר מזעזע ומחולל אילות וארזים, כמ"ש (תהלים כ"ט ט') קול ה' יחולל אילות. "ריחוק דחוק אתכם", שלא ירחקו אות של הקץ שלכם בעונותיכם, ושלא ירחקו את הקץ, שלא יצאו קודם הקץ כמו בני אפרים שיצאו שלשים שנה לפני הקץ והרגום אנשי גת, אלא עד שתחפוץ השכינה, בעתה אחישנה, וזו היא השבועה "השבעתי אתכם", וכך תרגם יונתן (שה"ש ח' ד').

213. יוצר ליום א' דפסח, פיוט שחורה ונאוה מר' שלמה בן ר' יהודה ז"ל: אחרית לטהר שולים, מהם לשלש בכפלים, השבעתי אתכם בנות ירושלים. ופי' שם במטה לוי וז"ל: "אחרית לטהר שולים". מהר אותו האחרית המעודת לטהר עונות שולים, "תמהר" ותחיש בעבור "לשלש בכפלים השבעתי אתכם" וגו', שנכפל הלשון בכל אחת משלש שבועות שהשביע הקב"ה את ישראל בג' פסוקים השבעתי אתכם (שיר השירים ב' ז, ג' ה', ח' ד'), וכתוב "אם תעירו ואם תעוררו", הרי ב' שבועות

Rabbi Meshulam ben Kalonymus, in his piyut for the second day of Pesach, writes: "I have adjured you to bear the yoke of your exile, not to push for your redemption, to hurry the salvation in your time."²¹⁴

In his piyut "Odcha Ki Anisani," Rabbi Meshulam writes further: "The end, when My kind love will be expressed – your people may not arouse its time, for I have adjured you. For I promised that the nation that is crushed by strangers and poisoned, will one day walk upright and go higher and higher, and the nations will say with amazement, 'Who is this who goes up?'"²¹⁵

Rabbi Elazar Hakalir, who actually lived before the period of the Rishonim, wrote in the Kinos of Tisha B'av (Kinah 14), "The generation planned to learn the secret and they knocked on it, but then they heard the warning 'I adjure you' and they shut their mouths. When they heard their oath all together, their hearts melted, and they slapped their hands in grief."²¹⁶

בכל אחת ואחת מהשש שבועות שלא לדחוק את הקץ (עיין כתובות ק"א ע"א, וברש"י שם), לכן תמהו ותחיש.

214. יוצר ליום ב' דפסח מר' משולם ברבי קלונימוס, (והובא ברש"י על שה"ש): לסבול עול גלותכם, בלי לדחוק גאולתכם, להחיש ישע בעתכם, השבעתי אתכם. ופי' שם במטה לוי וז"ל: לסבול עול גלותכם וכו' השבעתי אתכם וכו', ואני משביע אתכם לסבול עול צרותיכם ולא תדחקו את הגאולה למהר ישע הגאולה בעתו, עכ"ל. ובמעשה אורג פי' שם וז"ל: "לסבול עול כו' בלי לדחוק". מבואר ע"פ מאמרם ז"ל כתובות דף קי"א שלש שבועות הללו למה, אחת שלא יעלו ישראל בחומה פי' ביד חזקה, ואחת שהשביע הקב"ה את ישראל שלא ימרדו [באומות], ואחת שהשביע הקב"ה את אומות העולם שלא ישתעבדו בישראל יותר מדאי, ור"י וכו', ור"ז מבעי ליה לכדרכי לוי דאמר ו' שבועות הללו למה, ג' הני דאמרן, אינך שלא יגלו את הקץ שלא ידחקו את הקץ, פירש"י שלא ירבו בתחנונים יותר מדאי. עכ"ל.

215. יוצר ליום ב' דפסח, פיוט אודך כי עניתיני, מר' משולם בר' קלונימוס: קץ אהב נדבתכם, זמנו מלעורר מתיכם, השבעתי אתכם. רצוצת זרים ורעולה, קוממיות הולכת ומתעלה, מי זאת עולה. ופי' שם במטה לוי וז"ל: "קץ אהב וכו'", מה שאמרתי השבעתי אתכם, שלא יעוררו אנשיכם את זמן הקץ שהיא אהבת נדבת רוחי לדעת אותי, אנו מקבלים עלינו שלא לדחוק את הקץ כי אנו בטוחים "רצוצת זרים ורעולה", מה שכנס"י המה רצוצים ושבורים, "קוממיות הולכת ומתעלה", יהי' עת שתהא הולכת בקומה זקופה ותעלה למעלה, וכולם יתמהו ויאמרו "מי זאת עולה" למעלה זו, עכ"ל.

216. קינות לתשעה באב, קינה י"ד מר' אלעזר הקליר: הדור יזמו דעת סוד ודפקו. השבעתי אתכם שמעו ופקו. יחד בשמעם כן נתמקמו. ועל כפיס ספקו.

**Rashi,
Tosafos
and the
Rambam
quote the
oaths**

Rashi in his commentary on Hoshanos explains the words “G-d of salvations, in the four oaths” as a reference to the oaths of Shir Hashirim. We ask Hashem: Grant us salvation, for You have made us swear not to rebel against the nations, and we are keeping your oath in exile and bearing the yoke of exile. And You said, “Until it is desired.” Now may it be Your will and Your desire to save us from the hands of the nations. (This commentary was published anonymously in Siddur Beis Yaakov, leading some to believe that it was written by Rabbi Yaakov Emden. However, in Siddur Otzar Hatefilos it appears under the name of Rashi.)²¹⁷

The Rambam writes at the end of Igeres Teiman: “And when Shlomo, peace be upon him, made known with his holy inspiration, that this nation when it is sunk into exile will try to arouse itself not at its proper time, and they will die because of this and travails will come upon them – he warned against this, and made an oath against this in an allegorical way, and said, ‘I adjure you, daughters of Jerusalem...’ And you, our brethren, our beloved – keep his oath and do not arouse the love before it is desired!” We mentioned this yesterday (p. 38).²¹⁸

Yossi: Why does the Rambam use the word “allegorical”? Is the oath not a real law?

217. רש"י על ההושענות: א-ל למושעות, בארבע שבועות. "א-ל" - רבש"ע היה אתה לנו למושעות" מהגלות, כי "בארבע שבועות" השבעתנו שלא נעשה בעצמינו דבר לדחוק הקץ,

רק לצפות לישועה.

218. רמב"ם אגרת תימן קרוב לסופו: ואלו הם הדברים אשר כבר קדם יעוד הנביאים בהם, והודיעונו במה שספרתי לכם, אשר בקרב ביאת המשיח האמתי ירבו המתנשאים והמכניסים ספק בלבות בני אדם, ולא תתאמת טענתם, ויאבדו הם ויאבדו עמהם רבים. וכאשר ידע שלמה ע"ה ברוח הקדש שזאת האומה בהשקעה בגלות תשתדל להתעורר בזולת עתה הראויה לה, וימותו בעבור זה, וישיגום צרות, הזהיר ממנו והשביע עליו על צד המשל ואמר השבעתי אתכם בנות ירושלים וגו' ואתם אחינו ואהובינו שמרו השבעתו ולא תעירו את האהבה עד שתחפץ.

Rabbi Glauber: The entire Shir Hashirim is an allegory, in which G-d and the Jewish people are portrayed as a groom and bride.

The Baalei Tosafos (printed in Tosafos Hashalem) find an allusion to the oaths in Hashem's warning (Shemos 19:12) not to come too close to Mount Sinai during the Giving of the Torah: "And you shall make a boundary for the people all around, saying, be careful not to go up on the mountain or touch any part of it..." Metaphorically this meant: make a boundary for the Jewish people in exile around Jerusalem and around Eretz Yisroel. Be careful not to go up on the mountain – this hints to the oath that Hashem made Israel swear not to force the End and not to go up to Eretz Yisroel before the time, as it is written, "I adjure you, daughters of Jerusalem, why do you arouse..." (Shir Hashirim 8:4) "Or touch any part of it" – this is a hint that they must not touch the building of the Temple before its time.

The Torah continues, "Anyone who touches the mountain shall surely die. No hand shall touch it, for he will surely be stoned and cast down; man or beast, he shall not live; at the sounding of the yovel they will ascend the mountain." The Baalei Tosafos comment: Anyone who speeds up the redemption will surely be stoned; anyone who ascends before the end of the subjugation of the nations will not live. "The yovel" – means the shofar of redemption, referred to in the verse (Yishaya 27:13), "A great shofar will be blown and those lost in the land of Ashur and those cast away in the land of Egypt will come, and they will bow down to Hashem in the holy mountain, in Jerusalem."²¹⁹

---

219. תוספות השלם עה"ת פרשת יתרו: והגבלת את העם סביב (שמות יט,יב). רמז והגבלת את העם, תגביל את ישראל בגלויות סביב סביב, מסביב ירושלים וסביב ארץ ישראל. השמרו לכם עלות בהר, רמז השביע את ישראל שלא לדחוק את הקץ ושלא לעלות לארץ ישראל קודם הזמן, כדכתיב "השבעתי אתכם בנות ירושלים מה תעירו וגו', וזהו השמרו לכם עלות בהר, בהר זו ארץ ישראל והר הבית. ונגוע בקצהו, (צ' בתנין) רמז שלא יגעו לבנות את ביהמ"ק

Other Rishonim

The Rokeach (Rabbi Elazar Rokeach of Worms, 1176-1238), in his commentary on Shir Hashirim speaks about the oaths and offers two new explanations of the word “bitzvaos.” 1) It means that Hashem made the Jewish people swear by Tzevaos, one of His holy names. 2) It means the legions of the Jewish people (as in Shemos 12:41).

Then he offers an entirely new explanation of the verse, “I adjure you...” The word “hishbati” (I adjure you) can also be read “hisbati” (I sated you). “When the proper time comes, I will sate you with the nations, who are like gazelles and deer.” In other words, the Jews will dominate the other nations. We find that the Torah uses the word “eating” in the sense of dominating: “And you will eat all the nations that Hashem your G-d gives you” (Devarim 7:16). According to this interpretation, says the Rokeach, we can understand the second half of the verse as a warning not to do things too early: “That time will come. Do not hurry to dominate the nations before the time. Do not arouse or awaken the love before it is desired – until moshiach comes.”²²⁰

The Ramban in Sefer Hageulah, end of Shaar 1, says that the reason why so few Jews returned from the Babylonian exile was that even if Cyrus gave permission for all Jews to return, the Jews knew that the the prophecy of Yirmiyahu (29:10), “When

---

קודם זמנו. ד"א ונגוע בקצהו שלא ירחקו את הקץ ולא ידחקו. וזהו ונגוע בקצהו ולכך בקצהו תגין על ישראל.

מות יומת לא תגע בו יד כי סקול יסקל, כל הממהר לא יחיה, כל העולה קודם הקץ שעבוד הגלות, היובל זה השופר שנאמר יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים, וזהו במשור היובל המה יעלו בהר, וכתוב והשתחוו לה' בהר הקדש בירושלים.
220. הרוקח על שה"ש ב,ז: השבעתי אתכם ד' שבועות וכו', בצבאות בשם הצבאות, ד"א בצבאות ישראל, או באיילות מלאכי השרת, ד"א בצבאות או באיילות אם אינכם שומרים התורה אני מתיר את בשרכם כצבי וכאיל, ד"א השבעתי אתכם בנות ירושלים, אני מאכיל אתכם ומשביע אתכם בשובע ובבשר האומות שהן צבאות ואיילות השדה, וכת' (דברים ז') ואכלת את כל העמים, וזהו השבעתי אתכם לשון שובע, הנה יבא אותו זמן אל תמהרו לחבל האומות קודם זמן, וזהו אם תעירו ואם תעוררו עד שתחפץ, האהבה עד שתחפץ בגי' עד שיבא קץ משיח.

seventy years of Bavel are complete, I will revisit you” was said only regarding Bavel, not the other parts of the Persian Empire. The Jews scattered in the other 126 provinces were therefore unwilling to force the end of exile by returning to Eretz Yisroel without Divine permission.²²¹

In his introduction to Parshas Vayishlach, the Ramban implies that war is not an option for Jews in exile, although he does not mention the oaths: “All that happened to our father with his brother Esav happens to us constantly with Esav’s children. We must adopt the methods of that tzaddik, to make the three preparations that he made: prayer, a gift, and escape through war, that is, to flee and take refuge.”²²²

Rabbi Yishaya ben Eliyahu di Trani (c. 1300) codifies the halachos of living in Eretz Yisroel as follows: “A man should rather live in Eretz Yisroel, even in a city of mostly gentiles, than outside the Land, even in a city of mostly Jews, for whoever lives in Eretz Yisroel is similar to one who has a G-d, and whoever lives outside the Land is similar to one who has no G-d, as Scripture says, ‘For they expelled me today from basking in the property of Hashem, saying, go worship other gods’ (Shmuel 26:19). Nevertheless, Israel must not all go up together with a strong hand, in an act similar to the ingathering of the exiles, for they are not permitted

221. ספר הגאולה, סוף שער הראשון: והנה אחר הגאולה הזאת שנעשתה ברשיון כורש, אתה יודע ממגילת אסתר הפזור הגדול והפירוד העצום אשר היה לעמנו בכל מדינות המלך אחשורוש מהודו ועד כוש, ואחרי כן לא עלו לארץ רק מעטים עלו עם עזרא מבבל וכו', ויתכן אצלי כי רשיון כורש לא היה אלא למלכות יהודה, ואם תאמר שהיה רשיונו על הכל כאשר אמר (עזרא א' א') "בכל מלכותי", לא רצו שאר השבטים לעלות, שלא אבו לדחוק את הקץ, שידוע היה אצלם כי פקידת שבעים שנה לבבל נאמר ולא עליהם.

222. רמב"ן על התורה, הקדמה לפרשת וישלח: נכתבה הפרשה הזאת להודיע כי הציל הקב"ה את עבדו וגאלו מיד חזק ממנו, וישלח מלאך ויצילהו, וללמדנו עוד שהוא לא בטח בצדקתו והשתדל בהצלה בכל יכלתו. ויש עוד בה רמז לדורות כי כל אשר אירע לאבינו עם עשו אחיו יארע לנו תמיד עם בני עשו, וראוי לנו לאחז בדרכו של צדיק, שנזמין עצמנו לשלשת הדברים שהזמין הוא את עצמו לתפלה ולדורון ולהצלה בדרך מלחמה לברוח ולהנצל, וכבר ראו רבותינו הרמז הזה מן הפרשה הזאת כאשר אזכיר.

to hasten the end, until the Creator hastens our redemption, as Scripture says (Shir Hashirim 2:7), 'Do not arouse or awake the love before it is desired.'" (Piskei Riaz, Kesubos 13:8)²²³

Rabbi Ishtori Haparchi (1280-1366) in his sefer *Kaftor Vaferach*, written in 1322, details the geography of Eretz Yisroel and discusses the great mitzvah to live there: "It was taught in the name of Rabbi Meir: Whoever establishes his residence in Eretz Yisroel, speaks the Holy Tongue, eats only ritually clean food and recites Shema morning and evening is guaranteed the World to Come (Yerushalmi Shkalim 14b). However, they must not go up with the intent of conquering until the end arrives, as it states in the end of tractate Kesubos: Do not arouse or awaken... Rabbi Zeira says: This teaches that Israel must not go up as a wall." (Kaftor Vaferach chapter 10, p. 197)²²⁴

Rabbi Yehuda ben Maharam Chalava comments on Yaakov Avinu's three preparations for meeting Esav: "What happened to Yaakov with Esav will happen to us in all generations, and we must prepare ourselves with prayer and gifts, but not with war. Scripture has prohibited this under oath, as it says, 'I adjure you, daughters of Jerusalem, by the gazelles and deer of the field.'" (Imrei Shefer on Vayishlach)²²⁵

223. פסקי ריא"ז, כתובות פ"ג ה"ח: לעולם ידור אדם בארץ ישראל ואפילו בעיר שרובה גוים, ואל ידור אדם בחוצה לארץ ואפילו בעיר שרובה ישראל, שכל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוך וכל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוך, שנאמר כי גירשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים (כתובות ק"י ע"ב), ואעפ"כ אין להם לישראל לעלות יחד ביד חזקה כעין קיבוץ גליות, שאין להם למהר הקץ עד שיחיש הבורא גאולתנו, שנאמר (שה"ש ב' ז') אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ.

224. כפתור ופרח פ"י דף קצ"ז: ירושלמי מס' שקלים תנא בשם ר"מ כל מי שקובע בא"י ומדבר בלשון הקודש ואוכל חוליו בטהרה וקרא ק"ש בבוקר ובערב יהא מובטח שהוא מבני העה"ב, מיהו לא יעלו על מנת לכבוש עד שיבא הקץ, וכדאיתא סוף מס' כתובות אם תעירו ואם תעוררו וגו' ר' זירא הוא שלא יעלו ישראל בחומה.

225. אמרי שפר לרבי יהודה בן מהר"ם חלאווה: ויירא יעקב מאד (בראשית ל"ב ח). כי חשב בבואו עם ארבע מאות איש בודאי להלחם עמי בא, ויחץ את העם אשר אתו, התקין עצמו לתפילה שאמר אלקי אבי אברהם הצילני נא, לדורון דכתיב עזים מאתים, למלחמה דכתיב ויחץ את העם,

Similarly, **Rabbeinu Bachya** writes at the beginning of *Vayishlach*: We must follow in the footsteps of the Avos and prepare ourselves to approach the gentiles with gifts, with soft speech and with prayer before Hashem. But war is impossible, for it is written (*Shir Hashirim* 2:7), “I adjured you, daughters of Jerusalem...” Hashem made the Jewish people swear not to wage wars against the nations.²²⁶

Later Esav proposed to Yaakov, “Let us travel and go, and I will go by your side” (*Bereishis* 33:12). Yaakov declined the offer. Rabbeinu Bachya explains that Esav wanted to split this world and the next world with Yaakov. Yaakov, however, said, “My master knows that the children are weak” – the Jewish people will be weak in mitzvos – “and if they pressure them in one day, all the sheep will die” – without the atonement of exile they will be sent to Gehinom on the day of judgment and they will not be able to bear the suffering. Therefore, said Yaakov, “Let my master pass before his servant” – you take this world first – “and I will travel in my lowliness” – I will stay in my exile and lowliness. I will not wage any war and I will not rise up in exile at all, but rather “according to the work that is before me” – I will bear the yoke of subjugation. And

---

והספור הזה הוראה שמעשה אבות יעשו בנים וצריכים אנו ללכת בדרכי האבות, כי כמו שאירע ליעקב עם עשו כן יארע לנו לדורות, וראוי לנו להחזיק בתפלה ובדורון ולא במלחמה, וכבר הזהירם והשיבם הכתוב על זה דכתיב השבעתי אתכם בנות ירושלם בצבאות או באילות השדה.

226 רבינו בחי' פרשת וישלח, לבח: ודע כי יש בפרשה הזאת (בראשית ל"ב) באור למה שאירע ליעקב עם עשו אחיו, ורמז ג'כ לדורות למה שעתידי שיארע לנו תמיד עם בני עשו, וראוי לנו לאחוז דרכיו של יעקב שהתקין עצמו לשלשה דברים, למלחמה, לתפלה, לדורון. למלחמה, הוא שכתוב (בראשית ל"ב ח') ויחץ את העם אשר אתו, וכתוב (שם ט') ויאמר אם יבא עשו וגו'. לתפלה, הוא שאמר (שם י, י"ב) אלקי אבי אברהם וגו' הצילני נא. לדורון, הוא שכתוב (שם ט"ו) עזים מאתים וגו'. וממנו ראה חזקיה המלך וכן עשה, שהתקין עצמו לג' דברים אלו כלפי סנחריב מלך אשור, דכתיב (מלכים ב', י"ח ט"ו) ויתן חזקיהו את כל הכסף, וכתוב (דברי הימים ב', ל"ב ו') ויתן שרי מלחמות על העם, וכתוב (מלכים ב', י"ט ט"ו) ויתפלל חזקיהו לפני ה'. וכן אנחנו צריכים ללכת בדרכי האבות, להתקין עצמנו להקביל פניהם במנחה ובלשון רכה, ובתפלה לפני ה' יתעלה, אבל במלחמה אי אפשר, שנאמר (שיר השירים ב' ז') השבעתי אתכם בנות ירושלם וגו', השביעם שלא להתגרות מלחמה עם האומות.

until when will the subjugation last? “Until I come to master, to Seir.”²²⁷

Rabbi Yitzchak ben Sheishes, the Rivash (1326-1408), in the course of a discussion about undertaking a journey to Eretz Yisroel that will involve violating Shabbos, writes: “We have established that for a mitzvah one is permitted to depart even on a Friday, and there is no doubt that traveling to Eretz Yisroel is a mitzvah. Our Sages have said, “Whoever lives outside the Holy Land is like one who has no G-d” (Kesubos 110b). And they said further, “Whoever walks four cubits in Eretz Yisroel is guaranteed a share in the World to Come” (Kesubos 111a). Although the prophet said to the exiled Jews, “Build houses and live in them” (Yirmiyah 29:5), that was only because exile was decreed upon them, and the One who exiled them did not permit them to return, until they returned with the permission of Cyrus. And now as well, one of the Three Oaths G-d made the Jewish people swear is not to go up as a wall.” (Shailos Uteshuvos Rivash, Siman 101)²²⁸

Rabbi Shlomo ben Shimon Duran, the Rashbash (1400-1467) wrote: “There is no doubt that living in Eretz Yisroel is a great mitzvah at all times, both during and after the time of the Temple, and my ancestor the Ramban (he was a sixth generation descendent of the Ramban) counted it as one of the mitzvos, as it says, ‘You shall take possession of it and live in it,’ and so is the

227. רבינו בחיי, וישלח לגיב: ובמדרש “נסעה ונלכה” (בראשית ל”ג י”ב) אמר עשו ליעקב נחלוק העוה”ז והעוה”ב, אמר לו יעקב “הילדים רכים” במצות, ואם אברר העוה”ז לחלקם, “ודפקום יום אחד” ליום הדין “ומתו כל הצאן”, ישראל שנקראו צאן, ולא יוכלו לסבול דיני גיהנם. “יעבר נא אדני לפני עבדו”, יקח חלקו תחלה בעוה”ז, “ואני אתנהלה לאטני”, אעמוד בגלותי ושפלותי, ומלשון ויהלך אט (מלכים א’ כ”א, ב”ז) שהוא לשון שפלות, כלומר לא אעורר מלחמה ולא אתגבר בגלות כלל, אבל אסבול עול השעבוד, זהו “לרגל המלאכה”. ועד מתי יהיה השעבוד, עד שיבא לעתיד לשעיר. 228. שו”ת הריב”ש סימן ק”א: ואחרי שלדבר מצוה מותר [לפרוש מיבשה לים] אפי’ בערב שבת, אין ספק שהעלי’ לאר”י מצוה היא, ורז”ל אמרו (כתובות ק”י ע”ב) שהדר בחו”ל וכו’, וכן אמרו שם (דף קי”א ע”א) כל המהלך ד”א באר”י מובטח לו שהוא בן עוה”ב, ומה שהיה אומר הנביא לבני הגלות (ירמיה כ”ט ה’) בנו בתים וכו’, זה היה מפני הגלות שנגזר עליהם, ומי שהגלם לא היה מניחם לשוב עד שעלו ברשות כורש, וגם עתה אחת משלש שבועות שהשביע הקב”ה לישראל שלא יעלו בחומה.

opinion of my father the Rashbatz in his work Zohar Harakia. And even according to the Rambam who did not count it as a mitzvah, it is at least a Rabbinic mitzvah, besides the many other benefits of living there. However, during exile this is not a general mitzvah for all Jews, but on the contrary it is forbidden, as the Gemara says in the last chapter of Kesubos, that this is one of the oaths that the Holy One, blessed is He, made the Jews swear: that they not hurry the end and not go up as a wall. Go and see what happened to the children of Ephraim when they hurried the end! However, it is a mitzvah for any individual to go up and live there, but if there are considerations that prevent him he is not obligated.” (Shailos Uteshuvos Rashbash, Siman 2)²²⁹

Yossi: This is amazing material. And what about the Acharonim?

The Acharonim

Rabbi Glauber: Rabbi Shmuel ben Moshe De Medina, known as the Maharashdam (1505-1589), wrote a responsum ruling that we must obey the law of the land. He states that disobeying the law is a violation of the oath on rebelling against the nations. This oath cannot be referring to rebelling and escaping from their countries, he writes, for that would be a violation of the first oath, which prohibits going up as a wall. Rather, it must mean refusal to accept their laws.

He brings proof from the Tanach that disobedience is called rebellion: “And he rebelled also against King Nevuchadnetzar,

229. שו"ת רשב"ש סימן ב': אין ספק שהדירה בא"י היא מצוה גדולה בכל זמן, בין בפני הבית בין שלא בפני הבית, וא"ז הרמב"ן ז"ל מנה אותה מכלל מ"ע, כמו שנאמר וירשתם אותה וישבתם בה, וכן הוא דעת א"א הרשב"ץ ז"ל בס' זוהר הרקיע שחיבר. ואף לדברי הר"ם ז"ל שלא מנא מכלל מ"ע, מ"מ אם אינה מצוה נמנית, היא מצוה דרבנן, וזה מזולת תועלות אחרות נמשכות ליושב בה. אמנם מצוה זו אינה מצוה כוללת לכל ישראל בגלות החל הזה, אבל היא נמנעת כלל, כשז"ל בגמ' כתובות פ' האחרון שהיא מכלל שבועות שהשביע הב' את ישראל לא ימהרו את הקץ ושלא יעלו בחומה, וצא וראה בני אפרים מה קרה להם שמהרו את הקץ. אמנם מצוה היא על כל יחיד לעלות לדור שם, אלא שמצוה זו אם יש דברים מונעים אינו מחוייב לעלות.

who foreswore him by G-d..." (Divrei Hayamim II 36:13). Although the offense there was a private one - revealing the king's secret and embarrassing him - it is considered as if he rebelled, since he showed that he did not respect him.²³⁰

The grave of the Shelah in Tiberias: "War – to fight with the nations – does not apply to us."

Going back to the story of Yaakov and Esav, the chain of commentators who say that Yaakov's "war" does not apply today continues into the age of the Acharonim. **Rabbi Shlomo Ephraim Luntschitz** (author of *Kli Yekar*, 1550-1619), in his work *Ir Giborim*, interprets our war to be the war of Torah (the disputes waged between scholars of the Torah), with which we can win over Esav. This is based on Chazal's famous statement, "When the voice is the voice of Yaakov, the hands are not the hands of Esav" (*Bereishis Rabbah* 65:20). But, he says, "real war is impossible, as our Sages (*Kesubos* 111a) derived from the verse, I adjure you daughters of Jerusalem etc."²³¹

230. שו"ת מהרשד"ם חלק חו"מ סימן שס"ד דף ס: אחר שמן הדין אין הפרש אם המשביע עברי או מעם אחר ואדרבה יגדל בהיותו מעם אחר בקצת ענינים מפני חילול ד' ואחר שאנחנו משועבדים תחתם אנו מחויבים לקבל כל דינא דמלכותא כאשר נשבענו שלא נמרוד בהם כמוזכר בשלהי כתובות (ק"א) ובודאי לא ירצו לומר שנמרוד לצאת תחת רשותם שא"כ זוהי השבועה הראשונה שהזכירו שם האמר שלא יעלו בחומה, אלא כוונתם ז"ל שלא ימרדו הוא אף בשלא נקבל איזה ענין מגזירותיהם וכן נמצא בכתובים בהרבה מקומות בענין כזה לשון מרד אמר וגם במלך נבוכדנצר מרד אשר השביעו באלקים ושם היה דבר פרטי גילוי סודו לבד עם שיש בו דבר אחר שהיה מתבזה בו הוי כאילו מרד לפי שאינו מחשיבו הוי כאילו מרד לפי שאינו מחשיבו ואחר שאנו משועבדים תחתם אנו מחויבים לקבל חרמיהם.

231. ספר עיר גבורים לבעל כלי יקר פר' וישלח: וענין הדורון והתפלה והמלחמה כבר הוא מבואר במדרשים הרבה, שענין הדורות רמז למקבלי השוחד, והתפילה על דרך שנאמר (ידיה) ל"א ט' בבכי יבואו ובתחנונים אובלים, והמלחמה רמז למלחמה של תורה שבה אנו נוצחין אבל במלחמה ממש אי אפשר כמו שלמדו רז"ל (כתובות ק"א ע"א) ממה שנאמר (שה"ש ב' ז') השבעתי אתכם בנות ירושלים וכו'.

The Shelah Hakadosh (1565-1630) says: Just as Yaakov used prayer, gifts and war, so do we approach Esav's descendants in our times. Our power is only through our mouth, to pray to Hashem in difficult times. But war – to fight with the nations – does not apply to us. Our “war” with them means activism: Jewish activists must boldly face kings and leaders and work for the good of the Jewish people. Even if the leaders throw them out angrily, they must keep coming back; this is our pillar of existence in exile, until moshiach comes. (Vayishlach, Amud Hagolah)²³²

In another place (Torah Shebichsav, Parshas Shemos) the Shelah says that in the era of exile we must bear our fate, as the Midrash says on the words “I adjure you”: that we should not rebel; and on the contrary, we must accept it submissively and do as Yaakov Avinu did, presenting gifts.²³³

The Shelah also says (Torah Shebichsav, Vayakhel Pekudei) that even when it comes to mitzvah observance, where we must resist anti-Torah government decrees, we must take care to speak submissively: “All the seventy nations do not have the power to make one Shabbos-observer violate Shabbos. Still, in order not to start a fight with the nations, Hashem commanded us to hide this fact from them.”²³⁴

232. של"ה הקדוש פר' וישלח עמוד הגולה: וכל המלחמות יעקב עם עשו רומז על העתיד כמוזכר בבראשית רבה, ואמרו (ב"ר ע"ג) אם יבא עשו אל המחנה והכהו אלו אחינו שבדרום, והיה המחנה הנשאר לפליטה אלו אחינו שבגולה, וכן (ב"ר ע"ד) וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו, אלו הם יוצאי ירכו. וכמו שנהג הוא לדורון לתפילה ולמלחמה כן נוהגין אנחנו בדורינו לבני עשו ואין כוחינו אלא בפינו להתפלל להשי"ת בעת צרה, ומלחמה להלחם עם האומות לא שייך לנו, אך ענין המלחמה עמהם, תוקף השתדלות שמחויבין השתדלנים מישראל להעיז פניהם נגד מלך והשרים ולהשתדל עבור ישראל בכל כוחם, אף שמראים להם פנים וזועפות דוחים אותם, יחזרו וילכו, וזה קיום ועמוד הגולה, כי הפרשה הזו הכל היא לדורות עד שיבא משיח צדקנו.

233. של"ה הקדוש תורה שבכתב פרשת שמות דרוש ואתה תצוה א': הדרך הרביעי הוא, בזמן הגלות שהוא בעונותינו הרבים פירוד ולא דיבוק, אז צריכין אנחנו ליסבול כדאיתא במדרש (שהש"ר ב, ז)

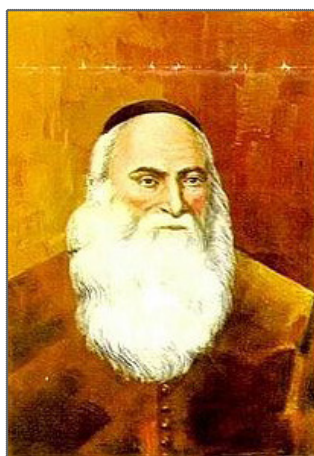
השבועתי אתכם כו' שלא ימרדו ואדברא לקבל בהכנעה, וכמו שמצינו ביעקב שהכין עצמו לדורון כו'.

234. של"ה הק' תורה שבכתב ויקהל פקודי, תורה אור ג': וסוד הדברים כי כל שבעים אומות אין להם שלטון לחלל השבת להשומר שבת, ואע"פ כן שלא להתגרות באומות צוה הש"י להסתיר זה הדבר בפניהם.

The **Abarbanel** (1437-1508) writes, “Avraham foresaw the length of this exile and the great misfortunes it brought, and he feared that his descendants would rise up to leave the exile before the time set by Hashem, just as the children of Ephraim left the Egyptian exile before the time, whereupon Hashem became angry at them and killed thousands of their best. So Avraham, knowing the time of the End, chased away the birds (Bereishis 15:11) - the son of David (i.e. moshiach) - preventing them from coming down on the carcasses - the nations - until evening, i.e. the time of redemption and the end of exile, as it says, ‘And at the time of evening there will be light.’

“And there is no doubt that it was in reference to this that Shlomo said (Shir Hashirim 2:7), ‘I have adjured you, daughters of Jerusalem, with the deer and the hinds of the field, that you not awaken nor arouse the love before it desires.’ And in Kesubos 111a, ‘Rabbi Yossi bar Chanina said: To what to these three oaths refer? One, that Israel should not go up as a wall. One, that the Holy One, blessed is He, adjured Israel not to rebel against the nations of the world. One, that the Holy One, blessed is

He, adjured the nations not to subjugate Israel too much.’ The prohibition on ‘rebelling against the nations’ means that we must bear the yoke of the exile and live under them until the time of the End, when they will pass on. And this is what the prophet Tzefaniah meant when he said (3:8), ‘Therefore wait for Me, said Hashem, for the day when I arise,’ i.e. He commands them to wait until the time of the End, and not rebel and leave the

The Abarbanel: “Avraham feared that his descendants would rise up to leave exile before the time set by Hashem.”

exile before the time set by Him.” (Yeshuos Meshicho v. 1, p. 11b)²³⁵

Why the Rambam didn't count Yishuv Eretz Yisroel

Rabbi Yitzchak Leon ben Eliezer ibn Tzur, in his commentary Megillas Esther (published 1592), attempts to explain why the Rambam does not count living in Eretz Yisroel as one of the 613 mitzvos. He says that this is because the mitzvah only applied in the ancient Temple times, and the Rambam only counts mitzvos that

apply for all times. In his words, “The mitzvah to take possession of the land and live in it only applied in the days of Moshe and Yehoshua and David, and as long as the Jewish people did not go into exile from their land. But once they went into exile, this mitzvah does not apply for all generations, until the coming of moshiach. For on the contrary, according to the Gemara at the end of Kesubos (111a) we were commanded not to rebel against the nations, to go to conquer the land by force. The Sages proved this from the verse, ‘I have adjured you, daughters of Jerusalem...’

235. ספר ישועות משיחו להאברבנאל, חלק א', דף י"א ע"ב: וההודעה השנית גלה באמרו (פרקי דר' אליעזר פרק כ"ז) בצאת השמש ה' אברהם יושב ומניף עליהם בסודרין שלא ימשול בהם העיט עד שיבא הערב (בראשית ט"ו י"א), ר"ל שראה אברהם אורך הגלות הזה וצרותיו העצומות, וחשש אולי בניו יתעוררו לצאת מהגלות קודם זמנו הגדור לפניו ית', כאשר עשו בני אפרים שנבהלו נחפזו לצאת מגלות מצרים קודם הקץ ואף ה' חרה בהם ויהרוג במשמניהם אוכלסין הרבה, ולזה אמר שאברהם בדעתו קץ הגאולה ה' מפריח את העיט שהוא בן דוד שלא ירד על הפגרים המורים על המלכויות עד עת ערב שהוא זמן הגאולה וקץ הגלות, כדכתיב (זכריה י"ד ז) והיה לעת ערב יהיה אור. ואין זה ספק שעל זה עצמו אמר שלמה (שיר השירים ב' ז) השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ, ואמרו בפרק שני דייני גזירות (כתובות ק"א ע"א), אמר ר' יוסי ברבי חנינא ג' שבועות הללו למה, אחת שהשביע הקב"ה את ישראל שלא יעלו בחומה, ואחת שהשביע את ישראל שלא ימרדו באומות העולם, ואחת שהשביע הקב"ה את אומות העולם שלא ישתעבדו בישראל יותר מדאי.

וענין המרד באומות העולם, הוא שישבלו עול גלותם וישבו תחתם עד עת קץ בבוא חליפתם, ועל זה אמר הנביא צפני' (ג' ח') לכן חכו לי נאם ה' ליום קומי וגו', יצוה שיחכו עד עת הקץ ולא ימרדו לצאת מהגלות קודם העת הגדור לפניו ית'.

They explained this to mean that Israel must not go up as a wall.”²³⁶

Yossi: I don't understand how that explains why the Rambam didn't count it as a mitzvah. The mitzvah to live in Eretz Yisroel will apply in the times of moshiach, and the Rambam counts mitzvos that will come back into force only then, such as terumah, maaser, challah, and all the mitzvos of the Temple service.

Rabbi Glauber: Yes, this is a very strange statement by the Megillas Esther. The Avnei Nezer²³⁷ and the Satmar Rebbe²³⁸ disagree with his answer for the Rambam, for the very reason you just gave. Still, no one disputes his use of the Three Oaths as a line of reasoning.

Rabbi Chaim Elazar Shapiro, the Munkaczer Rebbe, known as Minchas Elazar (1871-1937) has a teshuva in which he explains the Rambam in accordance with the Megillas Esther. He

236. מגילת אסתר, מצות עשה ד' לדעת הרמב"ן: נראה לי כי מה שלא מנא [היינו מצות ישוב ארץ ישראל] הרב [הרמב"ם] הוא, לפי שמצות ירושת הארץ וישיבתה לא נהגה רק בימי משה ויהושע ודוד וכל זמן שלא גלו מארצם, אבל אחר שגלו מעל אדמתם אין מצוה זו נוהגת לדורות עד עת בוא המשיח, כי אדרבא נצטוינו לפי מה שאמרנו בסוף כתובות (דף ק"א) שלא נמרוד באומות ללכת לכבוש את הארץ בחזקה, והוכיחו מפסוק השבעתי אתכם בנות ירושלים וגו' ודרשו בו שלא יעלו ישראל בחומה.

237. שו"ת אבני נזר יו"ד תנ"ד אות ד': וגוף דבריו שאמר שמה שלא מנה הרמב"ם ישיבת א"י משום שאינה נוהגת בזה"ז ולא הוה מצוה נוהגת לדורות. אינו כלום. דא"כ למה מנה תרומות ומעשרות וחלה שאינן נוהגין בזה"ז. ואפילו בימי עזרא לא נהגו מה"ת לדעת הרמב"ם. והדבר פשוט שמצוה שנוהגת לימות המשיח חשוב נוהגת לדורות.

238. ויואל משה מאמר ישוב א"י סימן ב: ורואים אנחנו בדברי הרמב"ן ז"ל שנחית בפירוש לדחות תירוץ זה [של המגילת אסתר] משני טעמים, האחד ממה שהביא שגם בימי דוד היה שלא כהלכה לכבוש חו"ל טרם שכובשין כל א"י, וחזינו שיש מצוה בכיבוש הארץ לדורות, ומובן דבריו כי במה שהשריש הרמב"ם ז"ל בשורש השלישי שאין למנות מצות שאינם נוהגין לדורות חשב שם כמו מצוה דעשה לך שרף ושאר ציוויים שנצטוו לעשות במדבר, וכן מה שנצטוו לעשות בהר גריזים ובהר עיבל וכדומה כל מה שחשב שם הכל הוא מה שלא היה ציווי אלא לאותה שעה בלבד לא אח"כ, אבל מצות כיבוש הארץ שנמשך עוד בימי דוד וכן יהיה בעת ביאת המשיח א"כ לא נאמרה אותה המצוה לאותו הדור בלבד כי אם בכל הדורות בעת שיעלה רצון מאת השי"ת שיהיו ישראל בארץ זה ודאי הוי מצוה הנוהגת לדורות ואינו דומה כלל למה שחשב הרמב"ם ז"ל בשורש השלישי.

says that in the time of moshiach, the mitzvah to conquer the land and expel its inhabitants will not simply come back into force like terumah and maaser. Moshiach will come in a miraculous way, predicted by a prophet; he himself will be a prophet close to Moshe Rabbeinu's level (Rambam Teshuva 9:2), and he will be able to tell each Jew what tribe he comes from (Melachim 12:3). He will succeed in getting all Jews to repent (Melachim 11:4), a feat no one could accomplish under normal conditions. All the gentile nations will call in the name of Hashem (ibid.), and they will come to hear moshiach as well (Teshuva 9:2). The statement of the Gemara (Shabbos 63a), quoted by the Rambam (Melachim 12:2), that "there is no difference between this world and the days of moshiach except the subjugation of the nations," means that in the general world there will be nothing miraculous, but moshiach himself will be a wondrous person. Thus the Jewish people will not have to conquer Eretz Yisroel in those future times; moshiach, with his influence over the nations, will solve that problem. It is thus incorrect to say that the mitzvah of taking over the land will apply in the future, for even in the future it will not be a mitzvah for the Jewish people; it will be moshiach's task. (Minchas Elazar 5:16)²³⁹

239. שו"ת מנחת אלעזר ח"ה סימן ט"ז: אלא ודאי ברור דמצות הקרבנות ובנין ביהמ"ק שיחזרו בבנין בית שלישי המקווה זהו חשב הרמב"ם כיון דאלו ינהגו לעת' כמ"ש הרמב"ם בהל' מלכים (פי"א הל' א') כי המלך המשיח יחזיר מלכות בית דוד "וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם" עכ"ל, וע"כ שפיר חשיב הרמב"ם בס' המצות כל אלו משפטי התורה והמצות, היינו הקרבנות וכל עניני ביהמ"ק וכל המצות שנוהגים בארץ בזמן הבית, משא"כ בעניני כיבוש הארץ היינו לרשת הארץ ולשבת בה, שלא יהיה עוד כמו שהיה קודם בנין בית ראשון, כמ"ש בתורה (בפ' משפטים) לא אגרשנו מפניך וכו' מעט מעט אגרשנו מפניך עד אשר תפרה ונחלת את הארץ (וזוהו היה מפני חטא הידוע במדבר) ע"כ הלכו מגוי אל גוי וממלכה אל עם אחר ע"י שופטי' ומלחמות וצרו' עד אשר זכו ברבות הימים לבנין בית ראשון ע"י שלמה המלך (ע"י הנביא מפי הקב"ה).

משא"כ בנין בית השלישי המקווה בימות המשיח ב"ב אחרי אריכת הגלות הלז דגם הרמב"ם שפסק שם בהל' מלכים (פי"ב הל' ב') כשמואל (בסנהדרין ד"א ע"ב) דאין בין עוה"ז לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד, היינו התנהגות אח"כ, אבל מ"מ מודה דביאת משיח צדיקינו ושיבתו על כסא מלכותו לא יהי' בבחינת קטנות ח"ו כמו שהי' מקודם בבית ראשון ובפרט הבית שני, רק כמ"ש הרמב"ם שם (בפי"א ופי"ב) שיהי' ע"י הנביא מפי ה' ויעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות

The Minchas Elazar adds that nowadays, since the Zionists have made living in Eretz Yisroel the center of their ideology, even the Ramban, who counts living in Eretz Yisroel as a mitzvah, would agree that we should not put effort into this mitzvah. This is comparable to the one-stone altar called a matzeivah, which was used by the Avos and was beloved to Hashem at that time, but later became forbidden because the idol worshippers had begun to use it (Rashi on Devarim 16:22).²⁴⁰

The Minchas Elazar: The Rambam does not count the mitzvah of conquering Eretz Yisroel because even in the future conquering the land will not be a mitzvah for the Jewish people; it will be moshiah's task.

Rabbi Isaac of Komarna (1806-1874) has a different explanation of why the Rambam doesn't count settling Eretz Yisroel as a mitzvah. He contends that the Rambam basically agrees to the Ramban that there is a mitzvah to conquer Eretz

וכו' ויכון כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה וילחם מלחמת ה', היינו לא מלחמה טבעיות עם הגויים כמו מלפנים כנ"ל וגם יתייחסו כל ישראל על פי מלך המשיח "ברוך הקודש שתנוח עליו" וכו' שמודיע זה משבט פלוני וזה משבט פלוני וכו' עכ"ל הרמב"ם עיי"ש.

ממילא מטעם זה לא חשב הרמב"ם בס' המצות שלו לכבוש את הארץ ולשבת בה כיון שזה אינו נוהג בימינו, וגם בזמן המשיח אין שייך לצוות זה אז לכל ישראל כמו שארי מצות כיון שזה לא יהיה תלוי בהם אז שייכבשוהו, רק הוא מצות ופקודת המלך המשיח הקדוש, הוא לבדו יעשה זאת ויחלקם לשבטים ברוח קדשו מפי הש"י וכנ"ל מהרמב"ם (וגם עיי"ש ברמב"ם הל' מלכים פ"ד הלכה ח' כי המלך המשיח נוטל חלק שלו מארצות חלק י"ג, ועכ"פ היא דבר השייך רק למלך המשיח בלבד) ולא בדרך כיבוש וישיבה וחלוקה שה' לפני הבית הראשון כנזכר, ורק אז היה המ"ע הלז, (וגם בבית השני שעלו עוד הפעם לשבת בארץ היה מפי ה' ע"י נביאיו חגי זכרי' ומלאכי וע"י אנשי כנה"ג ודניאל עזרא ונחמ" ברוה"ק מפי ה' כשאחז"ל בכמה מקומות ואכמ"ל) וא"ש דברי הרמב"ם ז"ל בס' המצות.

240. שם: וגם י"ל כי בימינו אלו שעשאוהו המתחדשים לבקרים העולים ומתפרצים חוק לעבודתם (כלומר כפירתם), ככה"ג י"ל גם רבותינו הרמב"ן ז"ל ודעימ' יודו שאין להשתדל במצוה כזו (ושוא"ת עדיף), וכמו שאחז"ל במצבה אעפ"י שהיתה חביבה עלי בימי האבות שנואה עתה לי מפני שעשאוה חוק לעבודתם.

Yisroel and that we must not leave it in the hands of gentiles or unoccupied. However, he holds that it cannot be counted among the 613 mitzvos because we do not count mitzvos that are not within human power to fulfill. For example, prophecy is central to Judaism, yet there is no mitzvah for a Jew to be a prophet, because a Jew cannot select that status for himself; it is up to G-d to give it to him.

Here too, the conquest of Eretz Yisroel, no matter at what point in history, was not something that the Jews could just do on their own. They needed to be commanded by a prophet to do so. The conquests of Yehoshua and David, as well as the establishment of the Second Commonwealth in the time of Ezra and the Men of the Great Assembly, were all accompanied by commands from the prophets of the time. But in the absence of a command, Jews are forbidden under oath to rebel against the nations, and we must accept exile with love until the coming of moshiach. When moshiach arrives, the restoration of the Jews to Eretz Yisroel will not take place naturally, but through prophecy and wonders. Thus it cannot be counted as one of the 613 mitzvos, for the mitzvos were given to men of flesh and blood, not to prophets who change the laws of nature. (Otzar Hachaim, Kitzur Taryag Mitzvos, p. 59)²⁴¹

---

241. רבי יצחק אייזיק מקאמאראנא, אוצר החיים קיצור התרי"ג מצות דף נ"ט: מצות עשה לרשת ארץ ישראל ולא לעזבה ביד גוים ולא להניחה שממה, שנאמר והורשתם את יושבי הארץ וישבתם בה, כי לכם נתתי את הארץ לרשת אותה, וכן מצוה לדורות לשבת בא"י עד היום בזמן הגלות, וזהו אף שהיא מצוה גמורה לא יבוא במנין באין פנים, שלא יבוא למנין שום מצוה אלא מה שיש כח ביד אנושי לקיים, אבל מצוה שצריך עזר אלהי ונבואה לא יבוא למנין. ולא מצינו מצוה שיהיה אדם נביא או בעל רוח הקודש, אף שהנבואה שורש גדול בדת ישראל, והאיך יצוה לנו האל ב"ה מצוה שאין בידינו לקיים אותה אם לא בעזר אלהי ובאותות ובמופתים, כנראה ממלחמות יהושע שהיה כמה אותות ומופתים בשמים ובארץ, וכן בכל המלחמות, ומצוה כזאת לא יבוא למנין באין פנים. ואסור לנו לעשות שום מלחמה וכיבוש אם לא על פי הנביא, ומצוה התלויה בנבואה לא יבוא למנין. אלא שכל פסוקים האלה הם לשעתן לזמן יהושע, שהנביא צוה להם על פי השם ב"ה שילכו למלחמה ויכבשו את הארץ והבטיח אותם שיצליחו בכל מעשיהם וכל זה לזמן יהושע, ואדרבה אנו מושבעין שלא ימרדו במלכיות, אלא נקבל באהבה עד בוא יבוא משיח צדקנו, וזה

Ari: So what exactly is the difference between the Megillas Esther and Rabbi Isaac of Komarna? They both say that the Rambam doesn't count this mitzvah because it is in the domain of moshiach and the prophets.

Rabbi Glauber: The difference is that according to the Megillas Esther, conquering Eretz Yisroel was at one time in history a mitzvah given to the Jewish people to be fulfilled through natural means, like any other mitzvah. But since in the time of moshiach it will not be fulfilled through natural means, it is considered a temporary mitzvah and cannot be counted in the 613. Rabbi Isaac of Komarna, on the other hand, holds that even in ancient times it was not a natural mitzvah, since it required the command of a prophet.

Ari: So then the Ramban, who does count it, holds that we can conquer Eretz Yisroel today on our own. The Zionists can simply say they are following the Ramban.

Rabbi Glauber: No, the Ramban doesn't disagree with the truth of the Megillas Esther's and Rabbi Isaac's statements. Nevertheless he holds that it should be counted as one of the 613, since the mitzvah for individuals to settle peacefully in Eretz Yisroel, without conquest, does apply in all generations. (See p. 430 for more about the Ramban).

**Hashem
does not
desire
our wars**

The **Be'er Hagolah** is a sefer written by an anonymous author in Amsterdam during the period of the Sabbatean movement (late 1600s). In Chapter 25, Section 2, after describing the wars fought by the Jewish people in times of old, he writes: But now the mighty men of Israel have fallen and their weapons have

---

לא יהיה בדרך הטבע אלא בכמה אותות ומופתים משונים ונפלאות. וזה לא יבוא במנין המצות, כי המצות נתנו לבשר ודם ולא לנביאים המשנים הטבע, אלא לכל ישראל בשוה וכן הסכימו התוספות.

perished. Since the enemy overcame us and the anointed kohein and the general failed and were smitten in battle, Israel has known that the Holy One, blessed is He, no longer desires their wars; Hashem has departed from them until the time of the coming of moshiach. And regarding this matter, and regarding the exile of Israel, David prayed and said, "You, O G-d, have thrown us away, and You do not go forth, O G-d, with our army" (Tehillim 60:13). And now, if Israel will arise and wage wars against the desire of the Holy One, blessed is He, they will fall by the sword, as it is written, "Do not go up, for Hashem is not in your midst, and then you will not be defeated by your enemies!" (Bamidbar 14:42). For just as the Holy One, blessed is He, used to fight their wars when those wars were in accordance with His will, so too He will become their enemy when the war is against His will, as it is written, "And He became their enemy; he fought against them" (Yishaya 63:10).²⁴²

The Be'er Hagolah continues in Section 5: And when Israel saw this, they chose to scatter themselves in all four corners of the earth, so that the nations might see that they had no thought of waging any more wars with them, and that they would not emerge from the exile until moshiach comes. And even if during that time they have some mighty men, still they will not wage war against the nations, for this is what Shlomo, the king and prophet, made them swear by the name of Hashem when he said, "I have

242. באר הגולה פרק כ"ה אות ב', לקדמון אחד מעדת הספרדים בתקופת ש"ץ, נזכר ע"י החיד"א בשם הגדולים, נדפס ביחד עם הספר כפתור ופרח הלכות א"י: אבל עכשיו נפלו גבורי ישראל ונאבדו כלי מלחמתם, וכיון שגבר האויב ולא הצליח והכה הכהן המשיח עם שר הצבא במלחמתם, היו יודעים ישראל שאין רצון הקב"ה עוד במלחמתם וה' סר מעליהם עד זמן המשיח שיבא, ועל ענין זה ובשביל גלות ישראל התפלל דוד ואמר (תהלים ס' י"ב) הלא אתה אלקים זנחתנו ולא תצא בצבאותינו וגו', ומעתה אם יעמדו ישראל ויערכו מלחמה שלא ברצון הקב"ה יפלו בחרב, כדכתיב (במדבר י"ד מ"ב) אל תעלו כי אין ה' בקרבכם ולא תנגפו לפני אויביכם, שכשם שהיה הקב"ה לוחם מלחמותיהם כשהיתה המלחמה ברצונו, כמו כן יהפוך להם לאויב כשהיתה המלחמה שלא ברצונו, כדכתיב (ישעיה ס"ג י') ויהפך להם לאויב הוא נלחם בם.

adjured you, daughters of Jerusalem, not to arouse or awaken the love before it is desired” (Shir Hashirim 2:7). Behold, he said to the daughters of Jerusalem: If you be in exile among the nations, do not arouse or awaken with them any war because of the love of Eretz Yisroel, until it is desired – until it is the will and desire of Hashem Yisborach to do so, and He sends you the moshiach, just as He sent Moshe to Egypt to say, “So said Hashem: I have surely remembered you” (Shemos 3:16). Then they will know that it is the will of the Holy One, blessed is He, that they should gather themselves from all the four corners of the world and become a great and powerful nation, to take their land away from the Ishmaelites. The prophet Yishaya expressed amazement at them and said, “Who are these who fly like clouds?” (60:8) “Who bore me these?” (49:21) “Can a land have birthpangs in one day...for Zion has had birthpangs and born her children” (66:8). And since it is so, all of Israel has decided not to study warfare anymore, even to assist one nation against another, unless it is the will of their kings under whom they live. And each one prays in the land where he lives that Hashem grant peace and success to the king who rules over that land... And since Israel saw this, they did not seek, nor did their soul desire, to go out of exile until the time when Hashem desires it.²⁴³

243. שם אות ה': וכיון שראו ישראל כך, בחרו להם לפזר עצמם בד' כנפות הארץ, כדי שיראו האומות שלא יעלה על לבם לערוך מלחמה עוד עמהם, ושלא יצאו מן הגלות עד זמן שיבא המשיח, ואף על פי שיהיה להם בתוך זה הזמן אנשי גבורי חיל, ואעפ"כ לא יערכו מלחמה נגד האומות, שככה השביע אותם שלמה המלך הנביא בשם ה' ואמר (שיר השירים ב' ד') השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ, הנה אמר לבנות ירושלים, אם תהיו בגלות בין האומות אל תעירו ואל תעוררו עמהם מלחמה מפני אהבת ארץ ישראל עד שתחפץ, עד שיהיה רצון וחפץ השי"ת בכך, וישלח לכם המשיח כדרך ששלח משה למצרים ואמר כה אמר ה' פקד פקדתי אתכם, ואז ידעו שרצון הקב"ה שיאספו עצמן מכל ארבע פינות העולם ויהיו אז לעם גדול ועצום ליקח ארצם מיד הישמעאלים, והנביא מתמיה עליהם ואמר מי אלה כעב תעופנה, וכתוב (ישעיה מט,כא) מי ילד (כל) [את] אלה, וכתוב היוחל ארץ ביום אחד כי חלה גם ילדה ציון את בניה. וכיון שהדבר כן נמנו וגמרו כל ישראל שלא ילמדו עוד מלחמה אפילו לעזור אומה מהאומה שכנגדה אם לא ברצון מלכיהם אשר הם נכנעים תחת ידו, ויתפללו כל אחד ואחד בארץ אשר הוא

The exile is our hospital

Rabbi Chaim ben Betzalel, brother of the Maharal, writes (Sefer Hachaim, Chelek 5, Perek 6) that the current, fourth exile is similarly to “kadachas” (an illness characterized by high fever), which the body has to fight off completely in order to be immune from a future attack. If the person takes medicine and stops the illness too early, it will only come back in a stronger form. So too, we must not bring the geulah before its time. “Even though he may tarry, wait for him” (Chavakuk 2:3).²⁴⁴

In our own time, Rabbi Yosef Chaim Sonnenfeld used a similar analogy: Once there was a prince who excelled in all areas and was perfect in every way. He was also the only child of his father, the king, and his father loved him dearly. One day the prince became seriously ill. His father sent for the best doctors and brought them to his hospital bedside, where he stood together with him. Could one imagine that such a wise boy would ask his father and his doctors to free him from the hospital and send him home? And even if he did make such a foolish request, they would not grant it, despite their mercy and love for him. Leaving while not completely recovered would put his life in danger.

Rabbi Yosef Chaim Sonnenfeld: “It is unthinkable that we should take for ourselves power in our land before our healing process is complete.”

We, the Jewish people, are in such a situation. Hashem sent us into exile because of our sins. The exile is the Jewish people’s

---

גר שם שיתן השם שלום והצלחה להמלך המושל על הארץ ההיא וכו' וכיון שראו ישראל כך לא בקשו ולא חשקה נפשם לצאת מן הגלות עד זמן ההוא שיהיה רצון הש"י בכך. 244. ספר החיים לאחי המהר"ל, חלק ה' פרק ו': ודע כי הגלות המר הרביעי דומה לחולה קדחת הרביעית שאם ירצה האדם לגרשו ולסלקו מעליו קודם שפעל פעולתו ב' או ג' פעמים, אז יתגרה בו יותר וכיבד עליו, כך אין לקדם הגאולה טרם זמנו, ואעפ"י שיתמהמה חכה לו (חבקות ב' ג').

hospital. It is unthinkable that we should take for ourselves power in our land before our healing process is complete. Hashem protects us and shields us while doling out to us the medicine of suffering in exact amounts. We are certain that when the time comes and our healing from our sins is complete, Hashem will not delay even one second, and He Himself will redeem us. Not so if we would hurry to leave the hospital – then a mortal danger, a perpetual danger would hover over us, G-d forbid. And even when we pray for our redemption, we ask only that our healing process be complete quickly – not that we should return to the King's palace while still sick, G-d forbid (Mara D'ara Yisroel v. 1 p. 145).²⁴⁵

Rabbi Elazar Azikri (1533-1600) in his *Sefer Chareidim* on the Torah, says that the gifts Yaakov sent to Esav and the words that accompanied them (“these are from your servant Yaakov, a gift sent to my master, to Esav” – Bereishis 32:19) were a fulfillment of the oath that Hashem made us swear not to rebel against the nations. We must bear the exile and speak to the nations as a slave speaks to his master, for they are only a strap in the hands of Hashem. If they demand taxes from us, we must not kick back or speak impudently, but rather give them respectfully.²⁴⁶

245. מרא דארעא ישראל א', עמוד קמה: ורבינו הוסיף להסביר: משל בן מלך מצויין ומושלם בכל המעלות שבועולם, ויחד עם זאת יחיד לאביו ואהוב לו כנפשו, ויהי היום ויחלה בן המלך במחלה קשה, מובן שמיד הריץ המלך אחרי הרופאים המומחים ביותר, וסיבבם מסביב למיטת בנו כשהוא מצטרף אליהם, היתכן שכן פיקח זה יבקש מאביו ומרופאיו לשחררו מיד מבית חליו ולהוליכו לביתו? הרי כל הסובבים אותו על אף רחמיהם עליו בודאי שלא יעשו זאת לפני שנשלמה רפואתו, מתוך סכנת חיים הנשקפת לו. והרי גם אנו – עם ישראל – שרויים במצב מעין זה: הקב"ה הגלנו מפני חטאינו, והגלות הוא בית חליו של עם ישראל, ולא יתכן שנקח בידינו שלטון בארצנו לפני שתשלם רפואתנו, – הקב"ה שומר וסוכך עלינו ומוודד לנו יסורים רפואות במדה ובמשקל מדויקים, ובטוחים אנו שכאשר תבוא העת ורפואתנו מן החטאים תושלם, לא יתאחר הקב"ה אף רגע אחד והוא בעצמו יגאלנו, ולא כן כשאנו נחפז לצאת את בית החולים, כי אז הרי סכנת חיים – סכנה עולמית מרחפת עלינו ח"ו, וגם מה שאנו מבקשים על גאולתנו מבקשים אנו רק שרפואתנו במהרה תושלם, ולא כדי לחזור לבית המלך בעודנו חולים ח"ו.

246. חרדים עה"ת (נדפס שנת שמ"ח), פרשת וישלח: ואמרת לעבדך ליעקב (בראשית לביט), ע"ד שאמרו (כתובות ק"א ע"א) שהשביע הקב"ה את ישראל שלא ימרדו באומות העולם אלא יסבלו הגלות

**Similarities
between
Sabbateanism
and Zionism**

Rabbi Yaakov Sasportas (1610-1698) published a book called *Tzitzas Novel Tzvi* about the Sabbatean movement and his reaction against it. The book has been republished many times in an abridged form, called *Kitzur Tzitzas*

Novel Tzvi. Reading this book, we notice some similarities between Sabbateanism and Zionism. For example, he writes (p. 37a) of a certain follower of Shabbesai Tzvi, “How could he have had the audacity to claim that moshiah will go and ask the Turkish Sultan to set Israel free and make him king? This is wrong, for the redemption will not come through any man, but only through Hashem’s hand, as it says, ‘On that day I will raise up the fallen succah of David’ (Amos 9:11). And in the dream of Nevuchadnetzar, ‘a stone broke off, not by hands’ (Daniel 2:34), which meant that ‘the G-d of Heaven will establish a kingdom that will never be destroyed’ (v. 44).”²⁴⁷

In a letter of advice to a rabbi who was attempting to convince his community not to join the Sabbateans (p. 50b), he writes: “In general, you should warn them not to force the end of exile and not to violate the oaths written in Shir Hashirim (2:7) ‘not to arouse or awaken the love before it is desired.’ Remind them of history, of past generations who erred in following false messiahs and prophets. In cases where danger is likely, we must not rely on miracles! This is especially true of the western communities, whose exile is much more difficult due to the oppressive governments they live under. They must lend their shoulder to bear the yoke

---

יכבדו אותם כעבד אל אדוניו, שהרי הם אינם אלא כרצועה בידו ית'. הילכך תכבדם בלשון כבוד כאשר ישאלך מסים וארנוניות לא תבעט או תדבר דברי קושי, אלא תתן לו כמנהג בכבוד ויקר. 247. קיצור ציץ נובל צבי דף ל"ז ע"א: איך מלאו לבו לומר שילך המשיח לבקש מאת המלך תרגומא שישלח לחפשי לישראל וימליכנו, והא ליתא, שגאולה זו לא תהיה על ידי שום אדם, כי אם על ידו יתברך, כדכתיב (עמוס ט' י"א) אקים את סוכת דוד כו', וכחלום נבוכדנצר (דניאל ב' ל"ד-ל"ז) התגזרת אבן די לא בידין ופתרונו יקים אלה שמיא כו'.

of exile, and wait for their redeemer, though he may tarry. They must hope and hope again, for he will surely come and not delay. And in reward for their hoping, the redemption will come sooner, as Chazal say, 'Israel has no merit but hoping. They are worth redeeming in reward for the waiting' (Yalkut Shimoni Tehillim 736).²⁴⁸

The grave of the Ramchal in Tiberias:
"They study Your Torah and bear their exile,
for so they were made to swear, not to force
the end."

The Book of Daniel concludes, "Happy is whoever awaits and lives to see..." Rabbi Sasportas (p. 34a) comments: "But woe to whoever denies it and forces the hour and the end."²⁴⁹

The **Ohr Hachaim Hakadosh** (1696-1743), in his commentary *Rishon Letzion* on Tanach, connects the oath in *Shir Hashirim* 2:7 with the previous verse, 2:6: "His left hand is under my head, and His right hand embraces me." The "left hand" of Hashem is an expression for His attribute of strict justice and retribution, while His "right hand" signifies mercy. We find the same symbolism used by Rashi on *Shemos* 15:6, who says that when we do Hashem's will, even His left hand becomes a right hand. In *Sotah* 47a we find that a person as well "pushes away [a child or disciple] with his left hand and brings near with his right hand." Here too, in exile Hashem chastised the Jewish people, but

²⁴⁸ קיצור ציצת נובל צבי דף נ' ע"ב: אזהרתכם הוא שלא ידחקו את הקץ, ולא יעברו על שבועת אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ (שיר השירים ב' ז'), והזכירו לפנייהם דברי הימים שעברו באותם הדורות שטעו אחר משיח ונביא [שקר], והיכא דהזיקא שכיח אין סומכין על הנס, ובפרט גלילות המערב אשר גלותם כפול ומכופל בערך אחרים בעבור אומתם המושלת, וכי יטו שכם לסבול על הגלות. ואם יתמהמה יחכו למושיעם, יקוו ויחזרו ויקוו, כי בוא יבוא ולא יאחר, ובשכר תקוהם הגאולה ממהרת לבוא וכדרז"ל (פסיקתא רבתי פרשת בא, הובא במדרש ילקוט רמז קצ"א), ואין ביד ישראל אלא הקיווי, כדאי הם בשכר הקיווי כו'.

²⁴⁹ שם, דף ל"ד ע"א: אשרי המחכה לקץ הימים עד שיגיע ואוי לו למי שכופר בו ודוחק את השעה והקץ קודם שתחפץ האהבה הרצון אלקי.

with His right hand he embraces them by allowing them to attain great heights of Torah knowledge.

Perhaps the Jews will feel abandoned in exile and say, “Although we are studying Torah, we are suffering and it seems as though Hashem is ignoring us.” Therefore Scripture says, “I adjure you, daughters of Jerusalem...” Do not force the hour and do not arouse the love, for perhaps Hashem does not want to bring the redemption now. When Hashem desires the love, He will rush to bring it. This explains the next verse, 2:8: “The voice of my Beloved, behold it has come...” It is so certain that Hashem will fulfill His promises to us that it is considered as if it already happened.²⁵⁰

Rabbi Moshe Chaim Luzzatto (1707-1746) composed a prayer asking Hashem to look at the merit of the Jews who bear their exile and keep the oaths (The Book of 515 Prayers, number 168). It reads in part: “One and unique G-d, how beloved is your dwelling, Hashem Tzevaos, in so many synagogues and study halls where they study Your Torah in exile, and Your Presence rests there, like one who rests in an inn on the way, like a bird who finds a home; and they study Your Torah and bear their exile, for so they were made to swear, not to force the end, as it says ‘I adjure you, daughters of Jerusalem, by Tzevaos...’ and therefore that name (Tzevaos) shines upon them, and they accept it lovingly, like a donkey bearing its burden. And sometimes they stumble under their burden because the Samech Mem makes it too heavy for them, but You help them back up through the many inspirations

---

250. ראשון לציון מבעל האור החיים הק', שה"ש ב,ז: השבעתי אתכם בנות וגו' (שיר השירים ב' ז). להיות שקדם לומר ענין הצער שיש לבני עמינו, מהירים שלא ידחקו השעה, הגם שיסבלו היסורין ויהיו עוסקים בתורה, ויראו כי ה' מעלים עין מהם, לא יעוררו האהבה, כי אפשר שעדיין לא רצה ה' ב"ה שתהי' הגאולה, ואם תעוררו ועדיין אין האהבה, פי' רצון ית' אינו חפץ בכך, כי כאשר תחפוץ אהבה הוא ירוץ צדיק. ואומרו "קול דודי וכו'" (שה"ש שם ח') כאילו כבר נתקיים הכוונה, כי כאשר הבטיחנו המלך ב"ה לגאול אותנו, וזה הוא אומרו "קול דודי" וכו' כאילו כבר נתקיים הענין ובא, וזה הוא אומרו "הנה זה בא".

of holiness with which you inspire them; whereupon they stand up and bear their burden again, as before.”²⁵¹

Rabbi Yaakov Emden (1697-1776) wrote a great deal about the oaths. We have already mentioned some of his words (p. 55 and 140). In his *Sefer Hashimush* (66b) he writes, “Whether Hashem redeems us now, or whether He keeps us in exile for thousands of years more, G-d forbid, we will not give Him up for any other belief. Far be it from us, seed of Israel that was sanctified at Mount Sinai! Hashem chose us for His unique nation in the world. He made us, not we. We have never known anything besides Him, and there is no G-d but He. We will not even seek to get our land, our inheritance – not by might and not by power. We have already been made to swear not to go up as a wall, not to rebel against the government; and Chazal permitted our flesh like the gazelles if we attempt such presumptuous things. Our eyes are uplifted to Hashem our G-d until He has mercy on us and returns our exiles, and shows us wonders as in the days of the Exodus from Egypt.”²⁵²

In the same work on page 76b he writes that we have suffered too many times from false messiahs, and therefore we have taken upon ourselves never to arouse the love before its time. “We will

251. ספר תקט"ו תפילות להרמח"ל - תפילה קסח: א-ל אחד יחיד ומיוחד מה ידידות משכנותיך ה' צבאות, בכמה בתי כנסיות ובתי מדרשות שעוסקים בתורתך בגלות והשכינה עומדת שם במנוחה כמי שעושה מלון בדרך לנוח בו ונאמר בה גם צפור מצאה בית ודרור קן לה, והם עוסקים בתורתך וסובלים את גלותם שכן הם מושבעים ועומדים שלא לדחוק את הקץ דכתיב השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות וכו', ולפיכך שם זה מאיר עליהם והם מקבלים באהבה כחמור זה שנושא משאו, ולפעמים הם רובצים תחת משאם בעבור ס"מ שמכביד עליהם, ואתה מקים אותם בכמה התעוררות של קדושה שאתה מעורר בהם והם קמים ונושאים משאם כבראשונה.

252. ספר השימוש מר' יעקב עמדין דף ס"ו ע"ב: בין יגאלנו ויגדלנו בחסדו (לא בצדקתינו) וינטלנו וינשאנו כימי עולם, בין יניחנו עוד אלפי שנים בגולה חלילה, לא נמירהו בשביל כך, לא נסוג אחר לבנו, חלילה לנו זרע ישראל המקודש במעמד הר סיני, ה' האמירנו לגוי אחד בארץ הוא עשנו ולא אנחנו, זולתו לא ידענו, בלתו לא הכרנו, ומבלעדיו אין אלקים, גם לא נבקש אפילו ארצינו המוחזקת לנו, לא בחיל ולא בכח. וכבר אנו מושבעים ועומדים שלא לעלות בחומה, ושלא נמרוד במלכות. והתירו חכ"ל בשרינו כצבאות אם נלך בגדולות ונפלאות, עינינו אל ה' אלקינו עד שירחמנו וישיב שבותינו כימי צאתנו מארץ מצרים יראנו נפלאות בימינו נצח נוראות.

not seek to free ourselves on our own, until Hashem's word comes, He sends His moshiach and frees us.”²⁵³

In a chapter on love (Migdal Oz, Aliyas Ahava Chapter 12), he speaks about the various loves: love of wisdom, love of long life, and love of honor. Then he says: “There is another love that is good and important, but it is hated and forbidden when at the wrong time, due to the prohibition on forcing the hour, as it is written, ‘I adjure you...not to arouse or awaken the love until it is desired.’ However, we are always to await redemption soon.”²⁵⁴

In Toras Hakanaus (p. 26), Rabbi Yaakov Emden says, “One who looks forward to the salvation and does not force the hour will merit to see the comforting of Zion and the building of Jerusalem with precious stones.”²⁵⁵

Rabbi Dovid Moshe Avraham Ashkenazi, who lived in the time of the Baal Shem Tov, wrote a commentary on the Mechilta called *Mirkeves Hamishneh*. In Parshas Noach the Torah says, “However, I will hold you responsible for your own blood; every animal I will hold responsible” (Bereishis 9:5). The Midrash says that the animals refer to the Four Kingdoms that subjugated the Jewish people in exile. According to this, the *Mirkeves*

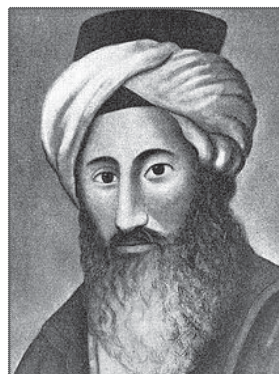
253. שם דף ע"ו ע"ב: לא תהיה לנו זאת עוד לפוקה ולמכשול עון, ולהביא דבתנו רעה, כאשר כה עשו סבבו סכלי המונינו הנמהרים, שנפתו ונסתו איזה פעמים במשיחים כוזבים, והיינו חרפה לשכנינו, אשר חרשו עקבות משיחנו, בשביל שוטים שקלקלו, בהדי הוצא לקי כרבא, לכן גדר גדול גדרנו בעדינו להזהר בעצמנו, ולמשול ברוחנו, בל ימשול בנו החשק אל החירות, המאמין לא יחיש ולא יעורר את האהבה עד שתחפץ. אם רוח המושל והשלטון יעלה עלינו, מקומינו לא נניח. גם אם נשב בחושך הגלות ימים רבים מאד, ה' אור לנו, נר לרגלנו דברו ואור לנתיבתנו. לא נבקש להתפתח מכבלי מאסרינו מעצמנו עד בא דברו יתעלה, ישלח מלך המשיח ויתרנו, ומושל עמים ומוכיח לאומים עצומים ויפתחנו.

254. ספר מגדל עז מר' יעקב עמדין, עליית אהבה, פרק י"ב, סעיף ד': עוד יש אהבה טובה וחשובה, אלא שהיא שנואה שלא בזמנה, ונמנעה, - שלא לדחוק את השעה, כמש"ה (שיר השירים ב' ז') השבעתי אתכם ג' אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ, אבל יש לנו לצפות תמיד לישועה קרובה.

255. ספר תורת הקנאות מר' יעקב עמדין, דף כ"ו: והמצפה לישועה ואינו דוחק את השעה, יזכה לראות בנחמות ציון וירושלים הבנויה בכדכוד ואבני אקדח (ישעיה נ"ד י"ב).

Hamishneh says that the word “however” is coming to exclude independent action undertaken by the Jewish people. “Only I will avenge your blood from the Four Kingdoms and from Esav,” says Hashem. “You are not allowed to do it yourselves.” (Mirkeves Hamishneh on Shemos 14:14)²⁵⁶

The Chida (1724-1807) suggests that the Three Oaths correspond to the three segments of the Jewish people in exile: our familiar Jewish exile in the four corners of the earth, the ten lost tribes, and the descendents of Moshe. Despite the fact that the lost tribes are powerful and unified, they are not permitted to force the end and leave exile before the time (Chomas Anach, Shir Hashirim 3:14).²⁵⁷

Rabbi Chaim Yosef David Azulay,
the Chida.

The oaths and the concept surrounding them are explained beautifully in a book called *Tzeror Hachaim*, written by **Rabbi Avrohom Loewenstam** of Emden in 1820. The book is actually a polemic work against the Reform movement, which was becoming prevalent in

256. מרכבת המשנה על המכילתא, פרשת בשלח פרשה ב' פסקא ו': ד"א מיד כל חיה אדרשנו אלו ד' מלכויות אדרוש את נפש האדם אלו ישראל (מדרש רבה בראשית לד,ג), ויראה לפי שיטת הד"א שמקרא זה נאמר באומות שמשעבדין בישראל, מצינו מימר דלא אימעט מאך מעשה שאול, רק המיעוט הוא לישראל שלא ימרדו במלכות לתבוע דמן בעצמם, כמאמר חז"ל שילהי מס' כתובות על פסוק השבעתי אתכם, רק השי"ת בעצמו ידרוש דמן מהאומות... שהקב"ה ידרוש את נפש האדם של ישראל מידי האומות המשעבדים, וזהו התייצבו וראו את ישועת השי"ת, שה' ילחם לכם, בל תתנו בדעתכם למרוד באומות להלחם בעצמיכם, ממש כשיטת ד"א, וזה שסיים ה' ילחם לכם, לא לשעה זו בלבד וכו'.

257. חומת אנך, שה"ש ג"ד: השבעתי אתכם בנות ירושלים וכו', ג' פעמים כתוב בשיר השירים השבעתי אתכם, אפשר דאחד הוא שבועה לבני הגלות אשר פזורים בד' כנפות הארץ שלא ידחקו את הקץ, והשני כנגד י' שבטים מעולמ"י עין והם יושבים לבטח ואבירים וחזקים, א' מהם ינוס אלף ושנים ינוסו רבבה, שלא ידחקו הקץ, והשלישי כנגד בני משה אשר מעבר לנהר סמבטיון רבים ושלמים מאריות גברו, שלא ידחקו את הקץ, וכנגד זה המה בכתובים ג' פעמים השבעתי אתכם.

Germany at that time. The book contains discourses against organ music in the synagogue, prayer in German, going bareheaded and other innovations of the Reform movement. The last chapter is entitled Ketz Hayamin, and discusses our belief in the coming of moshiach. The Reform movement had produced new prayerbooks, omitting all reference to Eretz Yisroel, Jerusalem, the redemption or moshiach. They argued that such subjects inherently contradict the concept of patriotism and loyalty to one's land and government. How could Jews claim to be "Germans of the Mosaic faith" if their longing was to rise up from exile and go back to their homeland?

The Reformers even published books (for example, a pamphlet called *Ohr Nogah*, published in Dessau in 1818) arguing that this was Chazal's outlook. Didn't Chazal prohibit us from forcing the end of exile, which, according to Rashi in Kesubos 111a, means praying too much for the redemption?²⁵⁸

In response to this, Rabbi Avrohom Loewenstam quotes numerous verses, Chazal and stories to prove that there is no contradiction between our longing for Jerusalem and our loyalty to our exilic host countries. This is because the redemption will come about only through G-d and His emissary, moshiach; we are forbidden to make any efforts on our own.

In particular, he discusses four episodes in Jewish history that bear on the discussion of the oaths:

1. During their Egyptian slavery, the Jews lived in concentrated areas and could have organized themselves to rebel against

---

258. אור נוגה, מאת אליעזר ליברמאן, חלק ב', עמוד כ"ד: הנה לכם אחי ועמי! אף שדמוע תדמע כל עין בר לבב בזכרו עיר קדשנו שרופה, שעריה שוממים, ועלינו לומר עם הגולים: אם אשכחך ירושלים וכו', עכ"ז ראשית תפלתנו בזמן הזה, צריך להיות על ארץ מולדתינו אשר אנחנו דרים עליה עתה, להתפלל תמיד בשלומה ובשלום הכלל... ובכתובות פי"ג וז"ל: ג' שבועות השביע הקב"ה את ישראל, שלא יעלו בחומה, ושלא ידחקו את קץ, ושלא ימרודו במלכיות. ופרש"י ז"ל: שלא ידחקו את הקץ: ר"ל שלא ירבו בתפלה על כך.

their masters. They were capable warriors, as we see from their later victories over Amalek, Sichon, Og and the Canaanites. Yet they accepted their exile willingly.²⁵⁹

2. During the Babylonian exile, and continuing under the Median and Persian empires, the Jews never had any thought of rebelling and returning to their land by force. Indeed, the prophet Zechariah (4:6) declared, "Not by might and not by power, but by My spirit, said Hashem Tzevaos."²⁶⁰
3. When Haman's decree was overturned, the Jews carried out an attack on their enemies throughout Achashverosh's empire, killing 75,000 of them. Seemingly this proves that it is allowed to organize ourselves in self-defense during exile.

But, writes Rabbi Loewenstamm, it is actually proof to the contrary. When the king gave Mordechai his royal seal and told him to "write whatever is good in your eyes regarding the Jews," he also cautioned him that "a decree that is written in the name of the king and stamped with the king's seal cannot be revoked" (Esther 8:8). Knowing that he could not revoke the decree of Haman, Mordechai instead wrote that "the king

---

259. ספר צרור החיים, חלק קץ הימים: הנה ארבע מאות שנה, ולפי דברי חכמינו ז"ל (שעמם מסיכמים גם ספורי העמים) מאתים ועשר שנה, נתגלגלו אבותינו במצרים. ולא היו מפוזרים ומפורדים כמונו, אבל כולם היו יושבים יחד בפלך אחד בארץ צוען אשר נתן להם פרעה, באופן שה' הדבר נקל להם להמתיק סוד ולהתייעץ יחד על איזה ענין מרד וכדומה. ושה' בהן מן הגבורה ובלבם מן ההכנה ללחום מלחמה ולעשות חיל ביום קרב, נראה מן המלחמות העצומות שה' להם אח"כ בעמלק ובסיוחיו ועוג ויתר מלכי כנען, כי גם עם הרפאים נלחמו, ומהענקים לא ידעו חתת, ועם זה לא עלה על לבם בכל אותן הימים שהיו במצרים, עם העבודה הקשה אשר עובד בהם, לחשוב מחשבות לפעול בזרוע כחם להוציא ממסגר אסיר, וצאת חפשי מבית עבדים.

260. שם: גם אחרי הגלה יהודא, וה' עול בבל, מדי, ופרס, שנים רבות כמטיל ברזל על צוארימו, לא עלה על לב איש בכל אותן הימים לשלוח ידו לשבר בריחי הכלא, ולנתק מוסרות שיעבוד העמים האלה, עם שידענו מהם אשר ה' אמיץ לבם בגבורים בעמדם על נפשם בגזרת המן הרע והחיל אשר הליבש את רוחם אחרי כן, לצחוק עם מיעוטיהם לדברי סנבלט החורני אשר הרים ידו להשביתם ממלאכת בית ד' ועירו, ועם זה, כל זמן שלא היו נגאלים, לא ה' גודר כנף ופוצה פה נגד לוחציהם. ובפירוש אמר הנביא זכר' על הגאולה הזאת השני', לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר ד' צבאות.

gives the right to the Jews in every city to gather and defend themselves” (8:11). Upon the issuing of Mordechai’s decree, the Jews rejoiced (8:16-17).

What was there to rejoice about? The Jews were a small minority and didn’t stand a chance against the non-Jews of the empire. The answer is that the Jewish people had a long history of beating nations mightier and more numerous than they - when they repented and Hashem was on their side. Therefore they trusted in Hashem to help them in this war as well, which He did. If so, why did they need Mordechai’s decree at all? Because without it, they would have been forbidden under oath from rebelling against the king’s decree. They would have had no right to rely on a miracle and fight back. Therefore, prior to Mordechai’s decree, they used only the power of their mouths - prayer, fasting and repentance.²⁶¹

261. שם: ואתם כתבו על היהודים כטוב בעיניכם בשם המלך וחתמו בטבעת המלך, כי כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתם בטבעת המלך אין להשיב וכו' וכל הרואה ובוחן בדברים אלה, יראה שיש במקראות האלה דברים מתמיהין מאד. דהלא בספרים שכתב המן על היהודים כתוב: בשם המלך אחשורוש נכתב ונחתם בטבעת המלך, ומה זה אם כן שאמר אחשורוש בהתהפך הענין, למרדכי ולאסתר, ואתם כתבו על היהודים וכו' בשם המלך וחתמו בטבעת המלך, כי כתב אשר נכתב בשם המלך אין לשנות, הא כיון שאין לשנות הספרים הנכתבים בשם המלך והנחתמים בטבעת המלך, לא הי' אפשר לו לשנות דברי המן וכו'.

ועל כולם יקשה מאד, מה זה אשר כתב מרדכי בשם המלך, אשר נתן המלך ליהודים להקהל ולעמוד על נפשם; וכי מי זה עצר את ידם אף בלא פקודת מרדכי להקהל ולעמוד על נפשם? הלא כל יראתם וחרדתם הי' שאחרי ששלח המן הספרים שלו אל כל עם ועם מדינה ומדינה, באופן שכל האומות של שבע ועשרים ומאה מדינה מלכות אחשורוש, היו עתידים ליום הזה להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, ואיך יעצרו הם כח אשר עם מיעוטם והתפזרותם אינם אפי' בערך שני חשיפי עזים מול רבבות גדודי עמים רבים העומדים עליהם לכלותם, לעמוד על נפשם והצל לקוחים למות; ואיזה תרופה הגיע עליהם מאגרות מרדכי, אשר כתב להקהל ולעמוד על נפשם, הלא מזה היו מתייראים?

אבל לפי דברינו אלה אשר באו פה, יבא הכל יפה ופשוט ומכוון על אמתתו. הנה מעת היתה ישראל לקדשו, מנוסים ועומדים היו בכל עת, כי לא בכח יגבר איש, ולא בחרב ובחנית יושיע ד' את ישראל, כבר נלחם ישראל עם סיחון ועוג וחיליהם גדולי הענקים והגבורים, כבר נלחם ישראל עם כל מלכי ארץ כנען העצומים והרבים, כבר הכה אחאב עם שבעת אלפים איש, מאה אלף רגלי מחיל ארם, והנשארם נסו על נפשם, כבר הרעים יונתן עם נערו אל כל מחנה פלשתים ויהומם והיו למשיסה לנו, וכמוהם הרבה. באופן שכאשר גזר המן על היהודים, לא הי' להם להמס לבבם

4. According to Roman historians, the Jews of Alexandria rebelled against Rome and were crushed by the emperor Trajan, who killed 200,000 of them. Rabbi Loewenstam responds that according to Jewish sources (Esther Rabbah, Pesicha 3) the destruction of the Alexandrian Jewish community was unprovoked, and resulted from the accusation that the Jews were celebrating the death of the emperor's baby by lighting candles on Chanukah.²⁶²
5. I have already told you about Rabbi Loewenstamm's approach to Bar Kochba's rebellion (p. 133).

Rabbi Yisroel of Shklov (1770-1839) in his halachic work Pe'as Hashulchan, Laws of Eretz Yisroel, Chapter 1, Section 3,

כדונג מפני האש, אבל עם הרבות התשובה והתפלה, היו להם לבטוח בד' אשר לו לבדו המלחמה והי' להם לחזק לבביהם ולבטוח באלקיהם אשר לא יטוש את עמו בעבור שמו הגדול, ולערוך מלחמה ביום קרב מול כל הקמים עליהם.

אכן השבועה שאמרנו למעלה שהשביע ד' את ישראל בלי שום תנאי, שלא ימרודו באומות בכל עת גלותם, היא אשר אסרה את ידם לבלתי ירימו יד או רגל למרוד במצות המלך. ואם חמת מלך מלאכי מות. ולפי שבאו סופרי המן בשם המלך ונחתם בטבעת המלך, לא היו רשאים להוציא חרב מתערה להציל את עצמם ולסמוך על הנס, כי אז הוסיפו חמת ד' עליהם בעברם על השבועה אשר השביעו, והיא לא תצלח. לכן היו טומנים ידיהם בצלחת לבלתי ימרודו במצות המלך. ולא הי' כחם אלא בפה, להרבות בתשובות וצומות ולבקש מד' שירבה להשיב אפו, והוא יגאלם מיד צריהם.

וכאשר חסד אל סבב הגלגל וירד המן ומרדכי עלה וכו' הנה בחכמתם וצדקתם כן עשו, שלא השיבו הספרים הראשונים כלל, אלא שבספרים הראשונים לא הי' כתוב רק שהמלך צוה להשמיד את היהודים, אבל לא צוה את היהודים שלא יעמדו על נפשם להציל את עצמם וכו' על זה כתב מרדכי בפירושו בשם המלך ונחתם בטבעת המלך, שהוא, ר"ל המלך, מרשה את היהודים להקהל ולעמוד על נפשם להשמיד וכו' את כל חיל עם ומדינה הצרים אותם; שדבר זה אינו מתנגד כלל לספרים הראשונים.

262. אמת שמצאתי כתוב בקורות העתים אשר לרומיים, שבימי טריאנוס הקיסר, קשרו עם יהודה קשר בעיר הגדול האלקסנדריא של מצרים ועלה עליהם והרג בהם יותר ממאתים אלף. אבל בראשון אין מביאין ראי' מעיר פרטית על הכלל, שלא היו בקשר הזה. ובשנית, שמחתי במצאי במדרש ריש אסתר מעשה זו ממש בענין נכון שלא הי' בהם שום עון אשר חטאו, אך אנשי רשע התעוללו עלילות עליהם, אשר לא עלה מימיהם על לבביהם. וזה לשון המדרש: טרכינוס שחיק עצמות ילדה אשתו בליל תשעה באב והיו כל ישראל אבלים, נשחק הולד בחנוכה, אמרו ישראל נדליק או לא נדליק, אמרו נדליק וכל מה דבעי לימטי עלן, ימטי, אזלין ואמרין לישנא בישא לאשתו של טרכינוס, אילון יהודאין כד ילידת הוון מתאבלין, וכד מית ולדא אדליקו בוצינין, שלחה וכתבה לבעלה עד דאת מכבש ברברייך, בא וכבוש אילון יהודאין דמרדו בך, סליק לאילפא (ספרינה) וחשוב למיתי בעשרה יומין ואייתי רוחא בחמשה יומין הקיפן לגיונותיו והרגו, עכ"ל.

**Other
considerations
take
precedence
over the
mitzvah of
settling the
land**

quotes the words of the Rashbash (see p. 153) who says that settling in Eretz Yisroel is not a mitzvah on all Jews nowadays, only on individuals. Therefore, if it is easy, one should go, but if there are considerations that prevent him, he should not go. The Pe'as Hashulchan explains that the Rashbash was bothered by the question of how the existence of such a mitzvah even today is consistent with the Three Oaths. The Rashbash's answer is that if the mitzvah were incumbent upon every Jew, the entire Jewish people would be obligated to go to Eretz Yisroel, and they would then violate the Oaths. But actually the mitzvah is only on individuals, and is not obligatory; therefore other considerations take precedence over the mitzvah.²⁶³

Yossi: What other considerations? Does he give any examples?

Rabbi Glauber: The Rashbash himself gives six examples:

1. If one's wife does not wish to come with him he should not divorce her and go, for perhaps he will not find another wife there, or perhaps he will find one but it will cost too much. The Sages even say that one may leave Eretz Yisroel to get married (Avodah Zarah 13a, brought in Rambam Melachim 5:9) – certainly then one should not lose his wife by going there.

---

263. פאת השולחן, הלכות ארץ ישראל, סי' א' ס"ג: אמנם אינה מצוה כלליות לכל ישראל בגלות החל הזה אלא מצוה על כל יחיד לדור שם ואם יש דברים מונעים אותו לעלות כגון סכנות המדבריות והימים המסוכנים או שבחול"ל יש לו נכסים ומחיה ובארץ לא ימצא ערך מחיתו או לא יהיה לו נכסים לעלות ויצטרך לשאול מהבריות לא חייבתו תורה ולא חייבוהו לשאל על הפתחים לעלות לא"י (רשב"ש סימן ב' בתשובה). ושם בבית ישראל סקט"ו וז"ל: לתרץ מ"ש בכתובות קי"א שלא יעלו בחומה ואם היה מצוה על כל ישראל א"כ ה' חיוב שיעלו כולם ולכן פי' בכה"ג באם יש מונעים.

2. Similarly, if he has children and cannot leave them he should not go.
3. One thinks he will find a place to learn Torah in Chutz Laaretz but not in Eretz Yisroel.
4. one has a source of income in Chutz Laaretz but in Eretz Yisroel he will not have one;
5. he cannot afford the trip and has to beg from others for his travelling expenses.
6. The trip to Eretz Yisroel is dangerous.²⁶⁴

Rabbi Yisroel of Shklov himself did bring his entire family to Eretz Yisroel with him. He wrote the above words after he had lost his parents, wife and four children in the plague that decimated the population of the Holy Land in 1813.

**Even if
we had
1,200,000
soldiers**

Rabbi Tzvi Hirsch Lehren was the leader of Kehillas Yereim in Amsterdam and president of the Kollel of Rabbi Meir Baal Haness, the institution that distributed funds to European Jews living in Jerusalem and studying Torah. In 1810 he founded Pekidim V'amarcalim, an organization to manage those funds. Throughout his long rabbinic career he fought the Chovevei Tzion, and together with his colleagues in Amsterdam he penned the following words in a letter to all the gedolim of his time (the Ksav Sofer, Rabbi Yehuda Asad, the Yitav Lev, the Maharam Shick and others):

264. שו"ת הרשב"ש סימן ב': אם יש דברים מונעים אינו מחוייב לעלות שהרי אף הדרים שם יכולים הם לצאת לישא אשה וללמוד תורה כמו שהזכירו חז"ל וכמו שביארתי בארוכה בקונטרס, כ"ש אם הוא רוצה לעלות והאשה אינה רוצה ויצטרך לגרש ואולי לא ימצא שם אשה או ימצא ובדמים יקרים כמנהג היום, וכן אם לו בנים ולא יכול להוליכם וייתים את גוזליו ולא ימצא שם ללמוד תורה ובח"ל ימצא כפי שכלו וכן אם יש לו מחיה בח"ל ובארץ לא ימצא ערך מחייתו או לא יהיו לו נכסים לעלות ויצטרך לשאול מהבריות לא חייבתו תורה ולא חייבוהו חכמים שיעלה לארץ וישאל על הפתחים בהוצאה מרובה כזו. וכ"ש אם סכנות בדרכים. כל אלו הדברים או מקצתן מנעו הרבה גדולים שלא לעלות ואף על פי שיש קצת שאין מביטין לזה אין ב"ד מצווין להפרישם.

We and all our Jewish brothers are believers, children of believers, in Hashem and the Torah of Moshe His servant, written and oral, and we believe with perfect faith in the coming of moshiach, as foreseen by the prophets of Hashem. As the Rambam says, this is one of the fundamentals of our emunah.

We also believe with perfect faith in the mitzvah written in Scripture (Mishlei 24:21): “Fear Hashem, my son, and the king; and do not mingle with changers.” We also believe in what Chazal say (Kesubos 111a) that one of the oaths that Hashem made Israel swear is not to rebel against the nations of the world, and we are not permitted to take any action to come to the Promised Land. Even if we had 1,200,000 soldiers bearing swords and trained in warfare, we would not be allowed to ascend and conquer Eretz Yisroel; rather we must wait and hope until Hashem desires to redeem us and bring us to the inheritance of our forefathers, and all the nations will see that Hashem Tzevaos is our Redeemer.²⁶⁵

Pharaoh's strategy Rabbi Yosef Shaul Natanson (1808-1875), author of the responsa Shoel Umeishiv, poses the question: When Pharaoh feared that the Jews would join his enemies (Shemos 1:10), why was his strategy to make them slaves?

265. מכתב ר' צבי הערש לעהרן ז"ל, נדפס בשו"ת ריב"א (מהאחרונים בשנות ת"ר), או"ח-יו"ד סימן א': ואנחנו וכל אחינו בני ישראל מאמינים בני מאמינים בד' ובתורת משה עבדו שבכתב ושבע"פ, נאמין באמונה שלימה בביאת המשיח כחזון נביאי ד', וכמפורש בדברי הרמב"ם ז"ל (סנהדרין פ"י מ"א) כי הוא אחד מיסודי אמונתנו הקדושה. וגם נאמין באמונה שלימה במצוה הכתובה בכתבי הקודש (משלי כ"ד כ"א) ירא ד' בני ומלך ועם שונים אל תתערב, ובמה שאמרו חז"ל (כתובות ק"א ע"א) א' מן השבועות שהשביע הקב"ה את ישראל [הוא] שלא ימרדו באומות העולם, ואין אנחנו רשאים לעשות שום פעולה לבא אל המנוחה ואל הנחלה, גם אם יה' לנו כפלים כיוצא מצרים שלופי חרב מלומדי מלחמה אין אנחנו רשאים לעלות ולכבוש ארץ ישראל, כי אם נשמור ונצפה עד שיחפוץ הקב"ה לגאלינו ולהביאנו לנחלת אבותינו, ויראו כל העמים כי ד' צבאות גואלינו.

Wouldn't that make them even more likely to hate the Egyptians and fight against them? He answers that Pharaoh knew that Hashem had commanded the Jews not to rebel against their king, and that He had implanted into their nature the inclination to accept subjugation. This is the meaning of the oath (Kesubos 111a) not to rebel against the nations – that He adjured them and made acceptance of the exile a part of their nature. Therefore, as long as the Jews were free and independent, Pharaoh feared them, but with the hard hand of taskmasters over them, they would realize that this was a decree of exile, and they would wait patiently for Hashem to redeem them.²⁶⁶

This also explains the cryptic verses, “And it came to pass, during that long period, that the king of Egypt died, and the Children of Israel groaned from the labor, and they cried out... And G-d saw the Children of Israel, and G-d knew” (Shemos 2:23-25). What did G-d see? He saw that the Israelites were numerous and powerful, they were being killed and they would have nothing to lose if they rebelled and fought back. The king's death provided the perfect opportunity to launch such a rebellion.

266. ספר דברי שאול עה"ת, מהגאון בעל שואל ומשיב, פ' שמות ד"ה הבה: הבה נתחכמה לו פן ירבה והי' כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שונאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ. וישימו עליו שרי מסים למען ענותו בסבלותם (שמות א, י-יא). לכאורה יפלא שזו עצה נבערה, שאם בהיותם חפשים נתייראו מהם אולי ילחמו בהם, אף כי כאשר ישימו שרי מסים עליהם ויענו אותם כאשר תקראנה מלחמה בודאי ילחמו בהם הלא שבעתים.

אך לפענ"ד נראה דהענין הוא, כי כבר נודע שזה מטבעי בני ישראל אשר כן הושם לחק עליהם מפי הבורא אשר לא ימרדו במלכם בהיותם בשבי כל אומה ואומה הם כשה נאלמה, ולדעתי זה שכוונת חז"ל בכתובות דף קי"א ששלש שבועות השביעים הבורא ואחת מהם שלא ימרדו באומות, והיינו שכן השביעים ונתן להם בטבעם שיהיו נכנעים ומקבלים עליהם עול מלכות והגלות באהבה, כאשר האריך הרב הגאון מו"ה אברהם ז"ל אבד"ק עמדין בחבורו היקר צרור החיים בחלק קץ הימין להראות לעיני העמים כח נפש הישראלי אשר מני אז הלכו בגולה עוד לא נשמע עליהם שמרדו במלכם, כי אם ישימו יד לפה, יחיל ודומם לתשועת ד' (איכה ג' כ"ו), עיי"ש דבריו הקדושים והיקרים הנזילים ממקור האמת והיראה הטהורה.

ומעתה כל עוד שהם חפשים היו מתיראים מהם שלא ימרדו בהם, אבל כל ששמו עליהם שרי מסים, ידעו כי יד ד' עליהם להיות בגולה עד יום פקד אותם לטוב, הם יעמדו עד בוש והם אסירי התקוה.

Yet they did not rebel. They remembered Yosef's prophecy that G-d would redeem them, and therefore they did not attempt to redeem themselves. They relied solely on their prayer.²⁶⁷

He goes on to say that this character trait - submissiveness and unwillingness to fight - is so deeply ingrained in the Jewish nature that even when Hashem commands a Jew to fight, it is hard for him. Thus when Hashem first told Moshe to go to Pharaoh, Moshe responded, "Who am I that I should go to Pharaoh, and that I should take out the Children of Israel from Egypt?" How could it be that Moshe refused to obey Hashem? The answer is that Moshe understood from Hashem's initial command, "Take out the Children of Israel from Egypt" that he and the other Jews were to escape from Egypt using their own practical means. Moshe knew that the Jews by nature would not want to take any action; he would have to do it all on his own. Therefore he said, "Who am I that I should undertake this alone?" Hashem then clarified, "I will be with you" - I will perform the redemption, and it will not be necessary for you or anyone else to take any independent action. Even when the time came to leave Egypt, the Jews did not leave until Pharaoh commanded them to do so (Shemos 12:31): "Get up and go out from amidst my people!" And at the shores of the sea, Moshe assured them (Shemos

---

267. שם: וגם לדעתי מה שאמר שם אח"כ (שמות ב' כ"ג) ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה, וישמע אלקים וגו', והנה המאמר וירא אלקים את בני ישראל (שם כ"ה) לא נודע מה ראה בם.

ולפמ"ש אתי שפיר, כי באמת בני ישראל לריבויים כי כאשר יענו אותם כן ירבה וכן יפרוץ, א"כ היה בידם ללחום בעד נפשם, ובפרט אחרי כי עשו בהם שונאיהם כרצונם והיו שוחטים ק"ן ילדים בכל יום כדרשת חז"ל, א"כ מה להם ולחיהם, הלא טוב להם מותם מחייהם בעוני וצרות כאלה. ורק כי היו אסירי התקוה, כי יוסף אמר להם בעת מותו (בראשית נ' כ"ה) פקד יפקוד אלקים אתכם, והיינו כי לא יעשו דבר, רק שד' יפקוד אותם, והם שמרו הצוואה הלז, ולכן כשמת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה, לא לבם הלך להקהיל קהלות ולהמתיק סוד לעמוד על נפשם במלחמה, ורק צעקו לד', וזה שכתוב וירא אלקים את בני ישראל, והיינו שראה והכיר בהם בתכונתם כי הם "בני ישראל", אשר לבם נכון בחוזק בטחון באמונתם כי ד' יחוש מפלט להם, [וזה] וידע אלקים.

14:14), “Hashem will fight for you and you will be silent!” (Divrei Shaul on Shemos, p. 48)²⁶⁸

**Zionism
will arise
among
secularized
Jews**

Rabbi Hillel Lichtenstein of Kolomaya (1814-1891) takes a different approach to explaining Pharaoh’s fear that the Jews would rebel and join his enemies. Certainly, he says, the good Jews, who constituted the majority, entertained no such thoughts. The oath prohibits it, Shlomo Hamelech warns us to fear the king (Mishlei 24:21 and Koheles 8:2) and Yirmiyah (29:7) commands us to seek the welfare of our host country in exile. The Midrash says that Hashem and Avraham chose exile rather than Gehinom (Bereishis Rabbah 44:21). But there were bad Jews as well, Jews who rejected the prophets and lived a modern lifestyle. It is regarding these Jews that the Torah says, “And the land was filled with them,” and the Tanchuma comments: “The theaters and circuses were filled with them.” Immediately after that verse, the Torah tells us that Pharaoh worried that “they might increase, and when there is a war they will join our enemies and fight against us and go up from the land.” These modern Jews were the ones he worried about. Since they did not follow Hashem’s prohibition on sitting in a “seat of scoffers” (Tehillim 1:1 and Avodah Zarah 18b), perhaps they would also violate His command to accept the yoke of exile.²⁶⁹

268. שם: וזה לדעתי מה שאמר משה רבינו בשליחותו של הקב"ה, וא"ל (שם ג' י"א) מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים. ולכאורה יפלא מאד שמה רבינו יסרב לקול ד' אשר שלחו, אך באמת ד' אמר לו בתחלה לך ואשלחך אל פרעה והוצא את בני ישראל, והבין הוא כי הקב"ה רוצה שהוא יוציאם בתחבולות אנוש, והוא ידע כי בני ישראל מצד טבעם לא ירצו לעשות שום פעולה, וע"ז אמר מי אנכי כי אוציא את בני ישראל, וע"ז השיב לו כי באמת ישראל לא יעשו דבר, רק שהקב"ה בכבודו יצילם. וזה שהזהירם משה אח"כ (שם י"ד י"ד) ד' ילחם לכם ואתם תחרישון, כי באמת הם לא יעשו דבר, רק ד'.

269. משכיל אל דל ח"ד כלל ג' פרט ד' שאלה ה': הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שונאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ. וצריך להסביר איזה מורא עלה על ראשו של פרעה שעבור כן אמר פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה. אפשר לפרש המשך

Yossi: This sounds like a description of our time, when the modernized and secular Jews have become the Zionists. Was Rabbi Hillel of Kolomaya writing these words in reaction to Herzl?

Rabbi Glauber: No. The above words appear in *Maskil El Dal* (v. 4, 3:4:5), published in 1871 - many years before the Zionist movement began. He probably had in mind the Reform Jews of Hungary. But a prophetic spirit rested on him and he foresaw that Zionism would emerge from the ranks of the liberals, not from the Orthodox.

In a footnote to that piece, he considers the opposite scenario: that Zionism would emerge only from the Orthodox, since they are the ones who pray three times daily for the rebuilding of Jerusalem and the coming of moshiach, while the Reform have deliberately omitted all reference to these things from their prayers. But he declares, "It is not so, for one who is knowledgeable and understands these matters knows that these two concepts -

---

הפסוקים, ועי"כ יתישב גם דבר זה, דהנה אחז"ל (כתובות דף קיא) על פסוק השבעתי אתכם בנות ירושלים. אמר ר' יוסי בן חנינא השביעי הקב"ה את ישראל שלא ימרדו באוה"ע, וקהלת אמר אני פי מלך שמור, ושלמה אמר ירא ה' בני ומלך, וירמ' אמר דרשו את שלום העיר, וגם אחז"ל על פסוק כי צורם מכרם וה' הסגירם, הקב"ה אמר לאברהם שיברר לבניו מלכות תחת גיהנם, ופרעה ראה שיש בישראל שני כיתות, הרוב מניין ובנין מהם הן המה היראים מד' ומתורתו ודבר ה' יקר בעיניהם, והן המה הנקראים ארטאדאקסען, וכת שני המה הכופרים, ואפיקורסים המחדשים והמהרסים ומלעיגים ומתעתעים בד' ובנביאיו ותלמוד סריותם בפייהם ננתקה את מוסרותימו ונשליכה ממנו עבותימו, ואיתא (בתנחומא) על פסוק ותמלא הארץ אותם, שנתמלא מהם כל בתי תרטיאות וקרקיסאות וכו'. משום הכי אמר אל עמם הנה עם בני ישראל רב ועצום, אותו עם ההולכין בטאעטער ושאר מקומות כאלו, ע"כ אין מכניסים ערפם ולבם לעול מלכות שמים ולעול התורה ומצותיה, מעתה יש לדאוג כמו שלא איכפת להו וניקל בעיניהם לעבור על ומושב לצים לא ישב, ועל והגית בו יומם ולילה, ועל ודברת במ ולא בדברים בטלים, ועל ללכת בהם אי אתה רשאי לפטר מהם, כן קרוב הדבר או למיחש מיהא בעי שיעברו גם על פסוקים אלה המזהירים שיקבלו עליהם עול מלכי אומות, ולא למרוד בהם, ויכול להיות כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שונאינו. משום הכי הבה נתחכמה צריכים אנו להתחכם עליהם למען ענותם. אבל מהכת היראים והצדיקים אין לי מורא ולא עלה על דעתי כלל וכלל להרהר אחריהם ולחשוך אותם באלה, שהרי מצות ה' ודברי נביאיהם יקר בעיניהם מאד, ומאחר שהם מושבעים ועומדים שלא ימרדו ושלא יעלו בחומה, בודאי לא יעברו על אזהרה זו.

waiting for the redemption, and the oath prohibiting rebellion against the nations - are actually one and the same. Because when the time comes and moshiach arrives, the redemption will not come about by a flesh and blood victory and the success of humans.”

To prove this assertion, he proceeds to bring a list of verses and statements of Chazal about the redemption:

1. ‘They will not do evil nor destroy in all of my holy mountain’ (Yishaya 11:9).
2. ‘They will beat their swords into plowshares and their spears into pruning hooks; nation will not lift up sword against nation, and they will not learn war anymore’ (Yishaya 2:4).
3. ‘They will bring all of your brethren from the nations as a gift to Hashem in wagons, with dances’ (Yishaya 66:20).
4. ‘The earth will be full of knowledge of Hashem, as the waters cover the sea’ (Yishaya 11:9).
5. ‘For then I will change the peoples to a clear speech, and all of them will call in the name of Hashem, and serve Him with one shoulder’ (Tzefaniah 3:9).
6. ‘Nations will seek him [moshiach] out, and his resting place will be honor’ (Yishaya 11:10).
7. ‘Kings will be your babysitters, and princesses your nurses; they will prostrate their faces to the ground before you, and lick the dust of your feet’ (Yishaya 49:23).
8. ‘The kings of Tarshish and the islands will bring a gift’ (Tehillim 72:10).
9. The Yalkut Shimoni on Yishaya 52:7 says, “Three days before moshiach comes, Eliyahu will stand on the mountains of Israel and cry out, “Mountains of Eretz Yisroel! How long will you

stand in a desolate land?” And his voice will be heard from one end of the earth to the other. And then he will say, “Peace is coming to the world...Goodness is coming to the world... Salvation is coming to the world.”

10. A Heavenly Voice will be heard, saying to the imprisoned, ‘Come out!’ And those in the darkness, ‘Be revealed!’ (Yishaya 49:9) The Yalkut Shimoni says that this refers to the Jews beyond the Sambatyon River and the Jews beyond the Mountains of Darkness.

So this is what we are praying for: that we should merit to see these things soon. But until that time comes, we are faithful servants and taxpayers to the kings under which we live. The heretics, on the other hand, do not believe in any of the above.”²⁷⁰

Yossi: In other words, Rabbi Hillel of Kolomaya is saying that only a Jew who doesn’t believe in what the Neviim tell us about the redemption could be a Zionist and rebel against the exile.

Rabbi Glauber: Exactly. Unfortunately, today it is the religious Zionists who are the strongest Zionists. It can only be that they’ve forgotten what the real geulah is supposed to look like.

---

270. שם בהגה: הגם שמתפללים בכל יום שלש פעמים על בנין ירושלים וצמיחות קרן משיחם, מה שהכת הכופרים אין עושים כן, מעתה נהפוך הוא שיש סברא יותר לירא מהיראים שימרדו מאהבתם אל ארצם ומשיחם, לא כן הוא כי הבקי והמבין בענינים האלו יודע ששני אלו הדברים לצפות לגאולה, ושבועה שלא ימרדו באומות, באמת דברים אחדים המה, כי כשיגיע זמן שיבא משיח צדקינו לא תהיה גאולתן וישועתן ע”י נצחון של בשר ודם ותשועת אדם, אז לא ירעו ולא ישחיתו, ולא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה, וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות, ויקיים הפסוק והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לד’ בצבים ובכרכרות, ומלאה כל הארץ דעה לעבדו שכם אחד, ואז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ד’, והיתה מנוחתו כבוד, ואליה גוים ידרשו, והיו מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך, ומלכי תרשיש ואיים מנחה ישיבו, ואליהו יבשר על הרי ישראל ויכריז בא שלום בעולם, בא ישועה לעולם, בא טובה לעולם, ובת קול ישמע ממרומים לאמר לאסורים צאו ולאשר בחשך הגלו, אלו אחינו ישראל מעבר לנהר סמבטיון, ולאחינו מתחת הרי חשך, ולדבר זה אנו מתפללים לד’ שנזכה אליו במהרה, אבל עד אותו שעה אנו עבדים נאמנים למס ולארגוניה ולכל מס המלך והשרים לכל מלך ומלך שאנו דרים תחתיו, משא”כ להכת הכופרים בד’ ובתורתו שאינם מאמינים בכל הדברים הנ”ל.

Rabbi Samson Raphael Hirsch (1808-1888) lived in the same period as Rabbi Hillel of Kolomaya and was similar to him in that they both fought against the Reform movement and they both, while advocating an Orthodoxy that stressed the rebuilding of Jerusalem in its prayers, also stressed our loyalty to our host nations, and the prohibition against rebellion and reestablishment of a Jewish state.

We have already mentioned Rav Hirsch's explanation of the Three Oaths (p. 83) as well as his comment on the Bar Kochba rebellion (p. 140).

**Mass
settlement
of Eretz
Yisroel
would lead
to wars**

Rabbi Yerucham Yehuda Leib Perlman, known as the Gadol of Minsk (d. 1896), writes in a halachic response regarding the settlement of Eretz Yisroel: "This mitzvah is different from all others. All other mitzvos are absolute personal obligations: every single Jew must do them, without any conditions or limitations. The mitzvah of settling Eretz Yisroel, on the other hand, devolves only on the Jewish people in general, and it has limitations. Chazal foresaw with their holy inspiration that if this mitzvah were given over to all and were set up as an obligation for everyone, the people would burst in unlawfully and immigrate by force, without any planning or sensibility. From the corners of the earth there would stream Jews by the thousands, and they would then commit two wrongs. 1) Since they would have no reliable source of income, they would struggle against one another for money, crime would increase and poverty would be rampant. Destitution would drive the Jews to go against their own best judgment and against their Creator; they would defile the holiness of the place, strip the land of its honor, and the losses would outweigh the benefits. 2) Such a movement of awakening could lead to a spirit of rebelliousness against the

just kings of the earth under whom the Jewish people live. The Jews' evil inclination and irrational behavior would induce them to throw off the yoke of their government, and leave in a rebellious manner. Then the hearts of the rulers would turn against the Jews, they would remove their protection from them and the Jewish people would be subject to persecutors and plunderers.

“Therefore, Chazal informed us that Hashem made Israel swear not to go up as a wall (which Rashi explains to mean together) and not to rebel against the nations - and according to the above, the second oath is the reason for the first. Through this oath, Chazal weakened the power of the mitzvah [to settle Eretz Yisroel] and limited its scope due to the needs of the times. This is an example of the principle, ‘When it is time to act for Hashem, they annulled Your Torah’ (Tehillim 119:126).”²⁷¹

Ari: Amazing, the foresight of a great man. Already in the days before Herzl, he saw that a mass movement to live in Eretz Yisroel would lead to violation of halacha, and rebellion against the nations.

---

271. מכתב תשובה על מצות ישוב אר"י מהגדול ממינסק הגאון ר' ירוחם יהודה לייב פערלמאן זצ"ל, נדפס בסיני כרך ו' עמוד ר"ג: ברם משונה היא מצוה זו מכל המצוות, שכל המצוות חייבות אישי והחלטי ר"ל על כל אחד ואחד משיראל החיוב להקימה ולעשותה בלי תנאים וגבולים, והמצוה הזו של ישיבת א"י חייבה כללי ומוגדר, ר"ל החיוב הוא רק על כלל האומה וגבולים יש בה, חז"ל צפו ברוח קדשם שאם תמסר המצוה לכל ותקבע חובה על כל אחד ואחד אז יפרצו העם חק וגדר ויעפילו לעלות בלי עת וחשבון ומכנפי הארץ ינהרו עליה אנשים לאלפים ובזה שנים רעות יעשו, האחת כי בעליהם פרצום בלי סדרים באין מקור נאמן למחיתם ולכלכלתם איש את רעהו יצורו וידחקו ויגדלו השערורות ותרבה העזובה ולחץ העניות יעבירו על דעתם ועל דעת קונם ויטמאו קדושת המקום וישחיתו את הישוב וכבוד הארץ מעליה יפשיטו ויצא שכרם בהפסדם - והשנית כי תנועת התעוררות כאלה תוכלנה להביא רוח פשע ומרד בלב העם נגד מלכי ישראל אשר בידיהם עתותם כי יצרם ופחזותם ישיאום להתקומם לפרוק עול להתיר חוק ומשפט ודינא דמלכותא ולצאת ברוח חפשי ויד רמה... אז אף לב המלכים והשרים יהפכו עליהם לרעה בעבור הכעיסם אותם ויסירו צלם מעליהם ואז יהיה יעקב למשיסה וישראל לבוזים... לכן הודיעו לנו חז"ל שהשביע הקב"ה את ישראל שלא יעלו בחומה פירש"י "יחד" ושלא ימרדו באו"ה אשר לפי האמור הא בהא תליא ובזה החלישו כח המצוה ויגרעו בכמותה משום צורך השעה וזה ע"ד אמרם הפרו תורתך משום עת לעשות.

Rabbi Glauber: Yes. It took the Zionists themselves many years to realize that they were not going to get Eretz Yisroel peacefully, but the Gadol of Minsk understood it from the beginning.

He continues, “To counterbalance this, Chazal broadened the mitzvah of settling the land and placed it upon the Jewish people as a whole. Over the course of time, a wonderful, lasting solution for how to fulfill this mitzvah has developed: the Jews of the Diaspora lands honor Eretz Yisroel with their money by making regular contributions to the support of that tiny number of poor Jews who live in Eretz Yisroel. This is the rationale behind the Rabbi Meir Baal Haness fund, established in all our countries, which the Jewish people have accepted upon themselves as a permanent law. Thus some fulfill the mitzvah with their money, and others with their bodies.” (Printed in Sinai v. 6, p. 213)²⁷²

Rabbi Yechiel Michel Halevi Epstein, the Aruch Hashulchan (1829-1908), mentions the oaths in Choshen Mishpat 2:1: “We are also obligated to make sure that there not be found among the Jews, Heaven forbid, any thought, even in the heart, of rebellion against our master the Czar and his ministers. Chazal have already stated that the Holy One, blessed is He, made Israel swear not to

The Aruch Hashulchan: Codified the oaths in Choshen Mishpat 2:1.

272. שם: אמנם לעומת זה הגדילו והרחיבו באיכותה עד כי ברבת הימים נתהוו בזה ענין פשר נפלאה נאה ומתקיים שניטל המצוה והחיובה מהיחידים והוטלה על כלל האומה שכל אחינו שבגולה העמידו עליהם מצוה רבה לכבד את הארץ מהונם ולקבוע נדבות קביעות תמידיות ולתמוך את נפשות השרידים היחידים המתנדבים לעלות ולחונן אדמת קודש ואין לאל ידם וזה היסוד לקופת רמבע"ג שנתיסדה בכל תפוצות ארצות פזורנו והיהודים קיימוה וקבלוה עליהם לחק ולא יעבור וכה נוהג הדבר מדור דור וכה יקיימו את המצוה בכללם אלה בממונם ואלה בגופן.

rebel against the governments (Kesubos 111a). And it is written, 'Fear Hashem, my son, and the king.' And a kingdom on the earth symbolizes the Kingdom of Heaven."²⁷³

Rabbi Yosef Chaim of Baghdad, the Ben Ish Chai (1832-1909) wrote: On Shabbos Chol Hamoed Pesach we read the Haftarah about the dry bones resurrected by Yechezkel the prophet (Yechezkel Chapter 37). This story took place in Tishrei, so why do we read it in Nissan? Because our Sages (Sanhedrin 92b) tell us that these were the bones of the men of the tribe of Ephraim who forced the end and left Egypt before the foreordained time, and were killed by the Philistines. Since we hope for our future redemption in Nissan more than in any other month, as our Sages say, "In Nissan we were redeemed and in Nissan we will be redeemed" (Rosh Hashanah 11a), we read this Haftarah as a warning to the Jewish people not to force the end, as Scripture says, "Do not arouse or awaken the love before it is desired" (Shir Hashirim 2:7). (Yedei Chaim, Laws of Prayer for Chol Hamoed Pesach, Section 9)²⁷⁴

He also wrote: Why do we mention the miracles of the Exodus from Egypt every day, but not the miracle of Purim?

273. ערוך השולחן חו"מ סימן ב' ס"א: וכן מחוייבין להשיגח שלא ימצא חלילה בין ישראל איזה מחשבת מרד אף בלב נגד אדונינו הקיר"ה ושריו וכבר אמרו חז"ל שהקב"ה השביע את ישראל שלא ימרודו במלכיות (כתובות קיא.) וכתוב ירא את ד' בני ומלך ומלכותא דארעא כעין מלכותא דרקייע. 274. ספר ידי חיים, הלכות תפלת חול המועד פסח, סעיף ט: ועוד נ"ל טעם אחר למה שאומרים הפטרה זאת של "היתה עלי" בחודש ניסן, אע"ג כי מפורש בדברי רז"ל שתחיית המתים שנזכרה בהפטרה זו, המדברת במתים שהחיה יחזקאל הע"ה, היא היתה בחודש תשרי, וא"כ ראוי שנאמר הפטרה זו בתשרי ולמה אומרים אותה בניסן? אך יובן הטעם כי אמרו רז"ל שהמתים האלה שהחיה יחזקאל הע"ה, הם היו שבט אפרים אשר דחקו את הקץ ומיהרו לצאת ממצרים קודם הזמן ונהרגו. ולכן היות ואנחנו מקוין על הגאולה העתידה להיות בב"א בחודש ניסן יותר משאר חדשים, כמ"ש רז"ל: בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל, לכך אומרים בניסן הפטרה זו ללמד לישראל שלא ידחקו את הקץ, וכמ"ש: "אל תעירו ואל תעוררו את האהבה עד שתחפץ". וכבר ידוע כמה וכמה טרחו לעשות עניני תיקון לדחוק את השעה להביא הגאולה, ולא עלתה בידם. גם שמענו מספרים מעשה נורא מה שרצה לעשות רבינו הרש"ש ז"ל בענין המצה לצורך אכילת ליל פסח, שבזה היה ראוי לקרב יום הגאולה וג"כ לא עלתה בידו, כי עדיין לא היה זמן הרצון מאת השי"ת על זאת.

It was a very great miracle, in which the entire Jewish people was saved from death! The answer is that regarding the future redemption, Scripture states, “I have adjured you not to arouse or awaken the love before it is desired” (Shir Hashirim 2:7). We are forbidden under oath to force the hour, to make any effort toward the redemption and the coming of moshiach. This is why our Sages say that moshiach will come only when we take our minds off him (Sanhedrin 97a). This is the meaning of the verse,

The Ben Ish Chai: We read the Haftarah of the dry bones on Pesach, as a warning the Jewish people not to force the end as the Bnei Efraim did.

“I will show wonders like in the days when you went out of Egypt” (Michah 7:15): the future redemption will be similar to the Exodus, which happened when we took our minds off it – Israel did not force the hour, nor did they make any efforts toward the Exodus. They continued their labor and affliction until G-d sent Moshe, His chosen, to take them out. This is why we remember the Exodus every day, to teach that the future redemption will be similar to the Exodus. Israel will not force the hour or take any physical action toward the redemption, but rather everything will be done on its own, an act of Heaven. In the miracle of Purim, on the other hand, Mordechai forced the hour by sending Esther to the king in violation of the law, thus endangering her life, although there were still many months left before the fulfillment of Haman’s decree. Perhaps Jews would learn from this story that now as well, we must force the hour and take action to bring moshiach by force. Therefore, we do not

mention the miracle of Purim daily. (Ben Ish Chayil, Parshas Zachor Drasha 4)²⁷⁵

Rabbi Meir Simcha of Dvinsk (1843-1926) brings up the oaths in his comment on Yosef's last words to his brothers: "G-d will surely visit you and take you up from this land, to the land that He promised to Avraham, Yitzchak and Yaakov." Yosef was warning them not to go up "as a wall" until a prophet sent by Hashem Yisborach comes and says, "I have surely visited you (pakod pakadti)." And this is also a lesson for all generations: that the Jewish people may not leave exile on their own. This was the error of the Children of Ephraim: they left Egypt before the proper time. Even if a prophet had come to the Jews in Egypt and told them to leave and go to a different land (other than Eretz Canaan), they would have denounced him as a false prophet. The prophet must tell them to go to the land Hashem promised to the Avos,

---

275. ובאופן אחר נ"ל בס"ד הטעם, דאין אנחנו זוכרים בכל יום אלא רק נסים של יצ"מ, ואין זוכרים נס של הפורים שהיה רב ועצום, שיצאו בו ישראל ממות לחיים, והוא כי בגאולה העתידה כתיב השבעתי אתכם אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ, כי יש שבועה שלא נדחוק את השעה לעשות השתדלות בעבור הגאולה וביאת המשיח, ולכן ארז"ל אין המשיח בא אלא בהסח הדעת, ולכן אמר הכתוב כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, כלומר גאולה העתידה תהיה כמו גאולה של יצ"מ שהיתה בהסח הדעת, וישראל לא דחקו את השעה ולא עשו שום השתדלות ליציאתם ממצרים, והיו עוסקים בעבדות ועינוי, עד ששלח השי"ת את משה בחירו להוציאם, ויאמן העם כי פקד ה' את עמו, ולכן אנחנו זוכרים יצ"מ בכל יום, ללמד שגאולה העתידה תהיה כזאת, ולא יהיו ישראל דוחקים את השעה, לעשות דברים בשביל הגאולה בידים, אלא הכל נעשה מאליו מעשה שמים, משא"כ בענין נס הפורים מצינו דמרדכי הע"ה דחק את השעה מאד, שהכריח את אסתר שתבא אל המלך אשר לא כדת, ותסכן עצמה בסכנה גדולה, אע"פ שהיה עדיין זמן גדול ליום הגזרה, וכל מה שעשתה התנצלות להמתין עוד מעט ימים עד שיקראנה המלך לא הועיל, אלא דחק השעה ודבר עמה קשות שתהיה מוכרחת ליכנס אותו היום אצל המלך בלא רשות, אך תהילות לאל שלא יצא קלוקל מדבר זה שדחק את השעה, אלא הצליחה בכניסתה אצל המלך, ועשה לה השי"ת כמה נסים והשיגה המבוקש שלה, וא"כ בזכור ישראל ענין זה אפשר ממנו ילמדו גם כן לענין הגאולה העתידה, לדחוק את השעה ולעשות המצאות להביא את המשיח בכח הזרוע, כאשר עשה ה"ר יוסף דילה ריינא ואחרים, וכן לא יעשה באמת, לכך אין עושים זכרון ענין זה של הפורים, כדי ללמד שאין לעשות כאשר נעשה בנס זה בעבור הגאולה העתידה וביאת המשיח. (כן

as Moshe Rabbeinu did. (Meshech Chochmah on Bereishis 50:24)²⁷⁶

The Chassidic works

Yossi: What about the works of Chassidic thought? What do they say on the subject of the Oaths?

Rabbi Glauber: Rabbi Tzvi Elimelech of Dinov (author of Bnei Yisaschar) once posed the question: Why is our custom regarding the location of a wedding the opposite of the custom at the time of the Gemara? In the Gemara's times, the kallah was brought from her father's house to the chosson's house, and the wedding took place there (Rashi on Kesubos 15b). But our custom is that the kallah's parents make the wedding in their place, and the chosson comes to the kallah. He answers by quoting the Zohar (Vayikra 6a) where Rabbi Acha asked Rabbi Shimon the meaning of the verse, "The virgin of Israel has fallen and will never get up" (Amos 5:2). Rabbi Shimon replied that it means that in the final redemption, Israel will not get up on her own as she did in previous redemptions, such as in Babylonia where the Jews went back with permission from the king. She is not allowed to do so, for Hashem adjured us not to arouse or awaken the love before its time (Kesubos 111a). Rather she will wait in her place in exile until Hashem Himself comes and helps her up. This is why the later generations established the custom of having the wedding in the place of the kallah, and the chosson comes to her to rejoice with her - the chosson symbolizes Hashem, who will come back to the Jewish people in exile. Indeed, all Israel's customs are prophecy, for they are the

276. משך חכמה פ' ויחי: פקוד יפקוד אתכם והעלה אתכם וגו'. הנה למדם כי לא יעלו בחומה עד בא נביא מהש"ת ויאמר פקד וכו', וזה לימוד לדורות שלא יעלו מעצמן, ולא כמו שעשו בני אפרים שהקדימו הקץ, וגם אם יאמר להם הנביא שיעלו לארץ אחרת הוא נביא שקר, רק שיאמר שיעלו לארץ אשר נשבע לאבותינו וכמו שהיה במשה רבינו ודו"ק.

children of prophets! (Bracha Meshuleshes on Chullin Chapter 5, Mishnah 3)²⁷⁷

The **Chozeh of Lublin** (1745-1815) used the oaths to explain a puzzling Gemara in Megillah 5b. It says that Rabbi Yehuda Hanasi wanted to discontinue the observance of Tisha B'av when it fell on a Shabbos and was pushed off to Sunday, but the other Rabbis overruled him. How do we explain this view of Rabbi Yehuda Hanasi? Why should Tisha B'av be cancelled completely? The Chozeh explained that Rabbi Yehuda Hanasi wanted to use the occurrence of Tisha B'av on Shabbos to reveal the end and force it to come. The other Rabbis did not agree because it is forbidden to force the end (Avodas Yisroel, Parshas Masei).²⁷⁸

Reb Tzvi Hirsch of Ziditchoiv (d. 1831) gives an astounding explanation of a strange story told by the Gemara (Succah 53a). In the presence of Rabbi Yehudah Hanasi, Levi performed the feat of "kidah" - bowing down and kissing the earth without supporting his weight with anything but his thumbs, and then raising himself up in the same manner. As a result of this Levi became lame. Rashi explains that Rabbi Yehudah Hanasi was the leader of the generation and was constantly worried about all the

277. ברכה משולשת על המשניות להרה"ק בעל בני יששכר, חולין פרק ה' משנה ג': ו"ל עוד שהנהיגו כן [היינו שהכלה עושה סעודת הנשואין] עפ"י דברי הזהר על הפסוק נפלה ולא תוסיף קום בתולת ישראל, היינו שלא תהי' עוד הגאולה כגאולות האחרות אשר בתולת ישראל באת בהחזרה [לבית] דודה החתן וקיבלה. ובגלות החל הזה שבועה היא שהשביע הקב"ה אם תעירו ואם תעוררו וכו', וצריכה בתולת ישראל להמתין עד בוא [דודה] החתן אלי' להקימה. וזה הפירוש נפלה ולא תוסיף קום מעצמה עד בוא דודה להקימה כמד"א ביום ההוא נאום ה' אקים את סוכת [דוד]. ולרמז זה תיקנו הסעודה בדורות האחרונים בבית הכלה. ובוא יבא החתן אלי' לשמחה כימי עולם. לא כימים הראשונים שבאת [הכלה] לבית החתן. והיתה הסעודה בבית החתן. והנח להם לישראל כל עניניהם בנבואה הם כי בני נביאים הם.

278. ספר עבודת ישראל להמגיד מקאזניץ, פ' מסעי: והנה הצדיק איש אלקים מו"ה יעקב יצחק [החוזר מלובלין] אמר פי' הגמרא ביקש רבי לעקור תשעה באב שחל בשבת ואמר הואיל ואידחי ידחי, ע"ש, פי' שרצה לעקור צרת ת"ב כלל ועיקר, ולגלות הקץ ע"י שחל בשבת יום הקדוש, והואיל ואידחי ידחי לגמרי, ולכן לא הודו לו חכמים כי אין לדחוק את הקץ, עכ"ל.

problems facing the Jewish people, so people used to do tricks in his house in order to cheer him up.

Reb Tzvi Hirsch explains that Levi's act contained a hidden message: that the future redemption will come completely from above, without any help or support from human beings, for so were we made to swear by the gazelles and deer of the field not to arouse the love before it is desired by Hashem. This is the meaning of the verse in Yishaya 63:5, "And I will look and there will be no helper, and I will be silent and there will be no supporter; so My arm will save for Me, and My anger will support Me." (Ateres Tzvi, Bereishis p. 33)²⁷⁹

Yossi: Perhaps this trick cheered up Rabbi Yehuda Hanasi because he was worried about whether he was doing enough to bring about the redemption. Levi, through sign language, was sending him a message that the redemption will come from above, with no need for action from below.

Rabbi Glauber: Excellent thought. This would fit well with the Chozeh's idea that Rabbi Yehuda Hanasi had a plan to force the end when Tisha B'av fell on Shabbos. And we find in Bava Metzia 85b that Rabbi Yehuda Hanasi almost succeeded in forcing the redemption by having Rabbi Chiya and his two sons lead the prayers (according to Rashi, excessive prayer violates the oath against forcing the end).²⁸⁰

279. עטרת צבי ח"א לג ע"א: ענין לוי אחוי קידה קמיה דרבי (סוכה נג ע"א) פרש"י אשר נופל על פניו ואינו מחזיק עצמו בשום אבר לסמוך עליו הן השתחואה משתטח בארץ והן בקימה ומנשק הקרקע... ורמז בזה אשר הראה לוי ברמז לפני רבינו הקדוש, רמז גדול לגאולה העתידה, הנאמר (ישעיה סגה) ואביט ואין עוזר ואשתומם ואין סומך וכו' (שם מח"א) למעני אעשה, וידוע דאברים דשכינתא הם הצדיקים, ולא תהיה הגאולה האתערותא דלתתא כי כן נשבענו בעליית רצונו ברוך הוא, והמשכיל יבין.

280. בבא מציעא פה ע"ב: אליהו הוה שכיח במתיבתא דרבי, יומא חד ריש ירחא הוה, נגה ליה ולא אתא. אמר ליה: מאי טעמא נגה ליה למר? - אמר ליה: אדאוקימנא לאברהם ומשינא ידיה ומצלי, ומגנינא ליה. וכן ליצחק, וכן ליעקב. - ולוקמיננהו בהדי הדדי - סברי: תקפי ברחמי,

Since Rabbi Yehuda Hanasi was preoccupied with this issue, Levi saw fit to send him this message.

Incidentally, the Ramban in *Sefer Haemunah Vehabitachon* (p. 369 in the Chavel edition) draws a connection between the oath against praying excessively for the end and the following Midrash in *Yalkut Shimoni Tehillim* 845:

Why do Jews pray in this world and are not answered? Because they do not know the Ineffable Name. But in the future the Holy One, blessed is He, will make it known to them, as it says, "Therefore let My people know My name" (Yishaya 52:6). At that time they will pray and be answered, as it says, "He will call Me and I will answer him" (*Tehillim* 91:15).²⁸¹

The Ramban says that certainly prayer is effective during exile; the Midrash only means that prayer for the redemption will not be effective, because of the oath. (Apparently the Ramban understood the oath not as a prohibition but as a decree, similar to the Maharal.) Thus, Hashem withheld knowledge of the Ineffable Name from us so that our prayers for the redemption would not be effective.

The Ramban proceeds to ask how his interpretation is consistent with the story of Rabbi Chiya and his sons (*Bava Metzia* 85b), who would have successfully prayed for the

---

ומייתי ליה למשיח בלא זמניה. - אמר ליה: ויש דוגמתן בעולם הזה? - אמר ליה: איכא, רבי חייא ובניו. גזר רבי תעניתא, אחתינהו לרבי חייא ובניו. אמר משיב הרוח - ונשבה זיקא, אמר מוריד הגשם - ואתא מיטרא, כי מטא למימר מחיה המתים - רגש עלמא. אמרי ברקיעא: מאן גלי רזיא בעלמא? - אמרי: אליהו. אתיהו לאלהו, מחיוהו שתין פולסי דנורא. אתא אידימי להו כדובא דנורא, על בינייהו וטרדינהו.

281. ילקוט שמעוני, תהלים תתמ"ג: כי בי חשק ואפלטוהו אשגבהו כי ידע שמי. א"ר יהושע בן לוי בשם רבי פנחס בן יאיר מפני מה ישראל מתפללין בעולם הזה ואינן נענין, על ידי שאינם יודעים שם המפורש, אבל לעתיד הקב"ה מודיעם שנאמר לכן ידע עמי שמי וגו' באותה שעה הם מתפללין ונענין שנאמר יקראני ואענהו.

redemption, had Eliyahu Hanavi not stopped them. He answers that that moment when Rabbi Chiya and his sons tried to pray was a exceptional moment, but in general any prayers for the redemption, even by such great individuals as Rabbi Chiya and his sons, are not answered.²⁸²

To complete our list of Chassidic works: **Rabbi Mordechai Yosef of Izhbitzeh** (d. 1854) says that even in the technical laws of preparing food on Shabbos, Chazal hinted at the oaths. The Torah forbids cooking on Shabbos, and Chazal enacted the precaution of not even insulating cooked food on Friday with a substance that adds heat: “We may not insulate with olive pulp, manure, salt, plaster, or sand...we may insulate with clothing, fruit, the wings of a dove, sawdust or fine flax dust” (Mishnah Shabbos Ch. 4). We may insulate our life-force during exile so that it should not burn out, but we may not do anything that “adds heat” – to stir ourselves up to the point where we want to leave exile by force and push to the End, as the Gemara (Kesubos 111a) says that Hashem made us swear not to do this. “We may insulate with clothing” – the tzitzis, which protect us – “fruit” – the Four Species of the lulav – “the wings of a dove” – tefillin and mezuzos, as explained in the Gemara (Shabbos 49a) – “sawdust” – afflictions which bring atonement (from the similarity of the words “yisurin” and “nesores”) and “fine flax dust” – acts of kindness. All these mitzvos

---

282. האמונה והבטחון להרמב"ן, מהדורת שעוועל עמוד שס"ט: כי מה שאמרו לפי שאינם יודעים להתפלל בשם, לא אמרוהו אלא לפי שישאל בגלות ושכינה עמהם ואינם יודעים לעורר האהבה, כי נסתמו מישאל המעינות העוררים, בהשביעם שלא יעוררו את הקץ כמ"ש השבעתי אתכם בנות ירושלים. אבל בשאר ענינים אין ספק כי הם נענים. והתפלה היא שעמדה לאבותינו ולנו מיום גלות ירושלים, וברית כרותה ל"ג מדות שלא יחזרו ריקם, וכפי רב המעשה הטוב תועיל התפלה בכל ענין וענין כפי הראוי לגלות, ומעשה דרבי חייה ובניו דבבא מציעא אינו סותר את דברינו כי יתכן לפרש שאותה שעה בלבד היה להם אותו הכח, כמו שאמרו אין לך אדם שאין לו שעה. והראיה לזה בכל יום ויום ר' חייה ובניו היו מתפללים י"ח אע"פ שלא היו יורדים לפני התיבה בכללם להביא את משיחנו. ועוד איך יתכן לומר שלא היה מחורבן הבית עד דורו של ר' חייה ובניו או בדורות שלאחריהן מי שהיה גדול בחכמה ובמעשים כמו ר' חייה ובניו. ולא נענש אליהו לפי דעתי אלא מפני שגלה השעה.

protect us during exile, but we may not add heat and leave on our own, only when Hashem Yisborach shines His light upon us. (Mei Hashiloach on Shabbos, Ch. 4.)²⁸³

Yossi: Wow, rebbe. There are so many meforshim who speak about the oaths as practical halacha. Is there anyone before the Zionist era who writes that the oaths don't apply?

Rabbi Glauber: No. I have read several pro-Zionist seforim and all they can come up with are arguments based on the omission of the oaths by prominent Rishonim - notably the Rambam in Yad Hachazakah and the Ramban in Sefer Hamitzvos, in his piece on settling Eretz Yisroel. But they cannot find anyone who writes explicitly that the oaths are not to be taken as halacha. The two of you can consult your Zionist friends and see if they have any sources to back them up.

Yossi: I have really learned a lot today. And I would like to hear more about the Rambam and the Ramban. For now, we will think over what you said. Good night.

---

283. מי השילוח לר' מרדכי יוסף מאיזביצא, על מס' שבת פרק במה טומנין: במה טומנין, טומנין בכסות ובפירות ובכנפי יונה ובנעורת של פשתן דקה ובנסורת של חרשים (שבת מ"ז ע"ב, מ"ט ע"א). "במה טומנין", היינו שנוכל להטמין כח חיותינו שלא יכבה בגלות, ואסרו חכמים דבר המוסיף הבל, היינו שלא (ירעיים) [יעיר] בנו כח לצאת בזרוע ולדחוק את הקץ, כדאיתא בגמרא (כתובות ק"א ע"א) שהשביע הקב"ה את ישראל, וזה פי' "טומנין בכסות", היינו במצות ציצית שהיא מגינה עלינו, "ובפירות", הם בארבעה מינים שבלולב, "ובכנפי יונה", היא תפילה ותפילין כמו שמצינו באלישע בעל כנפים (שבת מ"ט ע"א), וכמו שנתבאר על פסוק ויד תהיה לך, "נסורת של חרשים" היינו תכלית יסורין, כמו שמבואר בגמרא (פסחים ק"ח ע"א) אלמנה בתרנגולתה יתום בביצתו, "ונעורת של פשתן דקה" היינו גמילות חסדים, כל אלו מגינים עלינו ולא יוסיפו הבל שנצא בזרוע, רק בשיאיר לנו השם יתברך.

Day 3:
The Two Most Common
Pro-State
Arguments

Several days go by, and Ari and Yossi are back again at Rabbi Glauber's door. The rabbi welcomes them in.

Rabbi Glauber: So, have you given more thought to the sources I showed you?

Ari: Yes, we have. The more I study the subject, the more I realize how far the Zionists and their supporters have strayed from the Torah ideology. But then I got into an argument with a man in my shul, and I didn't have strong answers to his questions.

Yossi: I also really want to thank you, Rabbi, for opening my eyes to the truth. I confronted the rabbi of my Zionist shul and asked him how he ignores all these clear Torah sources. He gave me some arguments which I couldn't answer.

Ari: Which is why we're back here.

Rabbi Glauber: No deviant movement in Jewish history has lacked scholarly defenders who tried to find Torah sources to support it. The Abarbanel's sefer Yeshuos Meshicho contains his explanations of 150 statements of Chazal that were used as proofs by the Christians. The Gemara itself (Eiruvim 13b) says that there was one scholar who could come up with 150 reasons that a dead lizard should be ritually clean. So, Ari, why don't you begin and tell me what the man in your shul said?

**The
permission
argument**

Ari: He said that the oaths only prohibit making a state against the will of the nations of the world, but the Zionists were given permission by the British and the United Nations to found a state.

Rabbi Glauber: Yes. This is their most common argument. They base it on Rashi's comment on the words of the Gemara, "The Holy One, blessed is He, made Israel swear not to go up as a wall." Rashi says, "Together, with a strong hand." They assume that this means with military force. Thus, they argue, it is allowed to establish a state with permission from the nations.

**The Avnei
Nezer allows
immigration
with
permission,
not a
state with
permission**

There is at least one commentator who understood Rashi that way: the Avnei Nezer. But it's important to realize that the Avnei Nezer was writing before 1910 (the year he passed away). He is concerned with the Three Oaths as they relate to immigration under the Turks. He does not discuss the question of founding a state.

Even if mass immigration with the permission of the nations is allowed, founding a sovereign state is a different story - it involves the oath against forcing the end of exile.

Also, Chazal say clearly that we will not achieve political independence until moshiach comes: “The only difference between the present era and the days of moshiach is our subjugation to the nations” (Shabbos 63a). The Avnei Nezer never permitted any kind of political sovereignty.

The Avnei Nezer wonders why all the great tzaddikim of past centuries didn’t go to live in Eretz Yisroel, if doing so is indeed one of the 613 mitzvot. One answer he proposes is that the mitzvah cannot be understood as an absolute obligation on every Jew to go to Eretz Yisroel, for if they would all go, they would transgress the oath.²⁸⁴

Then he says that if a Jew receives permission from the government to immigrate, he is obligated to do so, since if such permission were granted for all Jews they would indeed be allowed to go, and it would not be a violation of the oath, which, as Rashi says, only prohibits going up “with a strong hand.” Or, he adds, if permission were given for all Jews to come, it would be considered a “pekidah” – an act of Divine remembrance. (Responsa Avnei Nezer Yoreh Deah 454:52-56)²⁸⁵

Ari: So he is saying that all the great tzaddikim of the past couldn’t get permission from the government, and that is why they didn’t go? Was it so hard to get permission back then?

284. אבני נזר יו"ד תנ"ד אות נ"ב: והנה לפי מה שבארנו דקרא דהשבועתי קאי על כל הארצות וכל הגלויות יש ליתן טוב טעם על כל הגדולים שלא עלו לא"י והחבר הודה למלך כוזר ואמר הובשתי מלך כוזר ובאמת לכאורה הוא שאלה גדולה איך עברו כולם מצות עשה, ולפי מ"ש י"ל דכיון דהשבועה היא על כל הארצות, אלא דיחידים מותרין לעלות ואין השבועה רק שלא יעלו כולם ביחד, מ"מ א"א שיהיה חיוב על יחידים לעלות, דא"כ שוב יהיה חיוב על כל ישראל על כל יחיד ויחיד בפני עצמו וזה א"א דהכל ביחד היינו בחומה דאסור. ואם ילכו יענשו בסילוק השגחה כנ"ל. וא"ת שילכו זה אחר זה. מי יקדים ומי יאחר. ובכל אחד נאמר זריזין מקדימין. נמצא שעולין הכל ביחד ע"כ אין חיוב על שום יחיד.

285. שם אות נו: איברא דכל זה הוא רק כשאין לו רשות מהמשלה לעלות. אבל אם השיג רשות לעלות ולהתיישב שמה שוב מחויב לעלות דמעתה ליכא הטעם דכל דליתא בציבור ליתא ביחיד שאם יותן רשות לכל ישראל לעלות לא יחשב שעולין בחומה. כי בחומה פרש"י ביד חזקה. גם י"ל כי אם יותן רשות לכולם יחשב פקודה. אף דבאופן זה היינו בלא פקודה ליתא בציבור. מ"מ י"ל בזה שנקרא איתא בציבור.

Rabbi Glauber: Today, when one decides to move to a certain country, one first approaches the local consul of that country to request official permission. That's not the way it was in the Middle Ages and before. One had to actually travel to Eretz Yisroel (or at least reach the borders of the empire controlling it) to ask permission to settle there. Therefore, one was rarely in the situation of being in his home country and possessing permission to settle in Eretz Yisroel.

Later (in Siman 456) the Avnei Nezer clarifies why he proposed the second explanation, that permission for all Jews to come would be considered a “pekidah”: because according to his first explanation of Rashi there is a problem. The Gemara in Yuma (9b) says, “If you had made yourselves like a wall and all come up in the time of Ezra...” In that context, immigration with permission – the immigration in Ezra’s time was sanctioned by Darius, king of Persia – is clearly still described as “like a wall.”²⁸⁶

**The Avnei Nezer
allows mass
immigration
only when
there is a sign
of Divine
remembrance**

Ari: So let me understand this clearly. The Avnei Nezer backtracks and says that mass immigration, even with permission, is called going up as a wall and is thus prohibited under the oath?

Rabbi Glauber: Right.

Ari: But he says that when the government gives permission for all Jews to come, it's a pekidah, a sign of Divine remembrance. So when is legal mass immigration ever prohibited?

---

286. אבני נזר סימן תנ"ו אות ב': ואשר כתבתי שם דאפשר יחשב פקודה. היה הכוונה דאולי זה כוונת רש"י משום דבפ"ק דיומא אלמלא עשיתם עצמיכם כחומה ועליתם כולכם בימי עזרא כ' ושם פירש כחומה ברשות דעלייה בימי עזרא ברשות היה. לזאת כתבתי דאפשר יחשב פקודה. מ"מ איך שיהיה כוונת רש"י הדין מפורש ברש"י דברשות מותר.

Rabbi Glauber: Clearly there must be some types of permission that do not qualify as pekidah. For example, we just said a moment ago that in the olden days, those few Jews who traveled to Eretz Yisroel usually did so without having advance permission to settle there. If a large enough number of Jews did this together, it would be a violation of the oath, even if the government let them stay upon arrival. That's why the Avnei Nezer said that it can't be an obligation upon every Jew to do this.

Ari: But in the case of Zionism, since the British gave advance permission for Jews to come, isn't that a pekidah? So why should the oaths apply?

**In the
end the
British did
not hand
Palestine
over to the
Jews**

Rabbi Glauber: The permission given by the British just meant that those Jews who came legally under the British Mandate were not violating the oath. But in the end the British did not hand Palestine over to the Jews. They just pulled out of the country in 1948, leaving it to whoever would prevail in the war. That is not a pekidah. Fighting that war and taking over the country definitely fit the description of Rashi - "together, with a strong hand."

**The UN
nations
were not the
owners of
Eretz Yisroel**

Ari: But the UN voted for the creation of a Jewish state.

Rabbi Glauber: The UN nations were not the sovereign power in Eretz Yisroel. And even if they had been, they had no intention of enforcing their decision. Their resolution was merely a recommendation.

The Zionists did have to fight for their land, against the local Arabs and against the surrounding nations. That is precisely what

the oath against going up in force to take over Eretz Yisroel was intended to prohibit. The fact that they had a recommendation to do so from other nations around the world means nothing halachically speaking. (Vayoel Moshe 1:86)²⁸⁷

Defining self-defense

Ari: That makes a lot of sense, Rebbe. But I'm sure a Zionist would argue something like this: The land was ownerless. The UN resolution gave it to the Zionists, who declared their independent state. Then, the following day, several Arab armies attacked the newborn state. So the war was not a war to take over Eretz Yisroel - they had already done that. It was a war to defend the Jews of Eretz Yisroel.

Rabbi Glauber: If I walk into your house and declare it mine, and, when you come and fight me, I fight back, is that self-defense? Who is the aggressor?

Ari: You are, of course. Declaring someone else's land yours is an act of aggression. But here there was no sovereign power from which the Israelis took the land. The previous government was the British, and they left voluntarily.

Rabbi Glauber: Yes, but my point was to illustrate that self-defense is not defined by who attacks physically first. There are actually three possibilities. 1) If someone attacks my house, he is the aggressor and I am just defending myself. 2) If someone walks into my house and declares it his, and then proceeds to defend himself when I attack him, he is still the aggressor. 3) If there is an ownerless house and two people want it, the fact that one of them happens to be the first one to declare it his does not make

---

287. ויואל משה מאמר א' סימן פ"ו: וגם זה ודאי ברור שמה שהבין באבני נזר מלשון ביד חזקה שפירש בדרך מלחמה וכדומה הכוונה על האומה היושבת שם, שאם צריכין ללחום עמה ודאי דהוי ביד חזקה, ומה ששאר האומות מסכימים לא מעלה ולא מוריד.

his opponent the aggressor. They are both equally aggressors. This last case is the analogy that best describes 1948.

Ari: The UN resolution didn't make the Zionists into the defenders?

Rabbi Glauber: No, because as I said, the UN was only making a recommendation that they had no intention of backing up. Imagine that all the countries in the UN except America voted to give the Jews the state of New York for a country of their own. The Jews held a meeting and declared independence in the state of New York, and then the American army came to fight them. Would it then be self-defense to fight back against the American army?²⁸⁸

Of course, in that analogy the land does have a prior owner, whereas Palestine did not. But the point remains true that the UN's recommendations do not determine sovereign ownership.

Ari: Maybe one could argue that the Arab countries all agreed to the rules of the UN, and therefore although they voted against a Jewish state, it is as if they agreed to it.

Rabbi Glauber: Even if that were true, it would be irrelevant because the bottom line is that there was a war and Jews would not have gotten control of the country without a war. Taking the land through war is prohibited by halacha.

To put it another way: If you think agreeing to abide by the rules of the UN amounts to agreement to give the Jews the land, so be it, but even if a ruling power really did agree to give the Jews

---

288. ויואל משה מאמר א' סימן פ"ו: ואם נימא בדעת רש"י ז"ל שמה שאמר שלא יעלו ביד חזקה שהוא שלא ברשות, צ"ל דהקפידה התוה"ק שלא יעשו ישראל בענין זה יד חזקה והוא כעין השבועה שלא ימרדו שהקפידה התוה"ק שלא למרוד בהאומה שיושבין ביניהם, ואם כל שאר האומות שבכל העולם יאמרו לישראל למרוד בהאומה שיושבין ביניהם בודאי שאין בזה היתר למרוד כיון דסוף סוף היא מרידה, וזה אסרה התורה הקדושה, וכמו כן הוא בעל"י לארץ ישראל, דאם העל"י הוא עכ"פ ביד חזקה אין בכח כל שאר האומות להתיר. זה הוא דבר פשוט וברור אף לפי דעת האבני נזר.

its land and then later retracted its offer, and the Jews had to fight for it, that is “with a strong hand”.

**Private
ownership
of the land**

Ari: What about private ownership of the land? Does that play a role? Ever since the founding of the Zionist movement, Jews made great efforts to buy up land in Eretz Yisroel. The Zionists had a whole fund called the Jewish National Fund dedicated to this goal. With all their kibbutzim and farms, I’m sure that by 1948, they owned most of Palestine and they had to defend their land.

Rabbi Glauber: Actually, Ari, you would be surprised to learn that Jews only owned about 8.6% (311,234 acres) of the land allotted to them under the UN Partition Plan. Another 20.2% (731,038 acres) was owned by Arabs and 71.2% (2,576,728 acres) was state land (Moshe Aumann, Land Ownership in Palestine 1880-1948).

During the war, the Zionists conquered 78% of Mandate Palestine instead of the 55% allotted to them. About 700,000 Arabs living in about 500 rural villages, both in the Partition Plan’s “Jewish state” and in the additional conquered areas, fled or were expelled. The new state took over their land under the “Absentees Property Law” and they were never allowed back. In total, they expropriated about 611,611 acres within the Partition Plan Jewish state (ibid.) and a good deal more in the additional conquered areas. The new State of Israel took this land and transferred most of it to the Jewish National Fund, which proceeded to sell or lease it to Jews.

Ari: I’m shocked. That means that some Jews there are living on stolen land. Food grown there is grown on stolen land. Maybe even yeshiva buildings and shuls are built on stolen land! Did the UN intend for the Zionists to take all that land?

Rabbi Glauber: Of course not. They assumed that the Arabs would continue living on their private land under the new Jewish state.

Indeed, the **Chazon Ish** ruled that one should not use a lulav grown on land conquered by the Zionists in 1948, because it is stolen. (Orchos Rabbeinu v. 2 p. 246, Maaseh Ish v. 5 p. 188)²⁸⁹

But that's a different sin, stealing. Let's stick to our subject, which is the Three Oaths. In the context of the oaths, we look at sovereignty, not private ownership. And as far as sovereignty is concerned, even the small fraction of the land owned by Jews was up for grabs and had to be fought for.

The Zionists, as you heard from the man in your shul, base themselves on Rashi's comment as understood by the Avnei Nezer. Their mistake is that they confuse peaceful immigration under permission granted by a ruling power with the up-for-grabs military situation that arose in 1948.

The Zionists took much more than the UN allotted to them

Furthermore, people using the UN as the justification for the State of Israel invariably fail to mention that the Zionists took much more than was allotted to them by the UN. The UN voted to give them 55% of Mandate Palestine, but they took 78% of it. Jerusalem was to become an international city under UN administration, and the surrounding areas, both east and west of Jerusalem, were to be an Arab state. Lod (where the airport is) and the entire western half of the Galilee were also supposed to be in the Arab

---

289. מעשה איש, ח"ה עמוד קפח: בשנת תש"ח, לאחר כיבוש שטחי הערבים בארץ ישראל על ידי היהודים, הביאו היהודים מהשטחים לולבים מהודרים, ורצה ת"ח אחד לקנות לולב כזה, ובא לשאול ממרן ז"ל אם אין כאן שאלה של "גזילה" מהערבים, והוסיף: הלא היהודים קנו את שטחי הערבים בכיבוש מלחמה... הגיב מרן בריתחא ואמר בקול רם: איזה כיבוש מלחמה, איזה כיבוש מלחמה?! ולא הניח לו לקנות.

state. Do you know any Zionists who avoid visiting these places? So their whole use of the UN argument is disingenuous.²⁹⁰

By the way, the plan to internationalize Jerusalem was taken very seriously by the UN's member states. Many Orthodox Jews wanted it that way too. The chief rabbi of the Old Yishuv at that time, **Rabbi Yosef Tzvi Dushinsky**, came before the UN committee in 1947 and asked them to make Jerusalem an international city. In September 1948, during a cease-fire in the war, UN mediator Folke Bernadotte proposed three points that he felt would lead to a lasting peace: 1) Partition Plan borders or the equivalent, 2) Jerusalem under UN trusteeship, 3) the return of all refugees to their lands and villages. The Stern Gang responded by assassinating Bernadotte. To this day, most countries do not recognize Israeli sovereignty over any part of Jerusalem.

Ari: For the sake of argument, what if the British had followed through on their plan to make a state for the Jews? Would it then have been permitted to found a state?

**A state is
forcing
the end**

Rabbi Glauber: If executed without any fighting by Jews, according to the Avnei Nezer it would not have been “going up as a wall.” But it would still have been a transgression of the oath against forcing the end of exile. That is the oath that, according to Rashi, prohibits excessive prayer for the redemption.²⁹¹ And

---

290. ויואל משה מאמר א' סימן פ"ו: ובפרט מה שלקחו ירושלים זה היה מתחלה ועד סוף נגד דעת כל העמים, ואין להאריך בזה כלל, כי באמת לא מעלה ולא מוריד, ובפרט בשבועה השלישית של דחיקת הקץ לא אמר אדם מעולם שהוא תלוי ברשות האומות.

291. ויואל משה מאמר א' סימן פ"ו: והנה גם מ"ש באבני נזר על השבועה שלא יעלו בחומה שהפירוש הוא בדרך מלחמה שלא ברשות ולקח זה מלשון רש"י ז"ל ביד חזקה, לא אמר זה אלא על השבועה שלא יעלו בחומה, אבל על השבועה השלישית שלא ידחקו את הקץ, אדרבא כתב רש"י ז"ל דקאי על המרבה בתחנונים אף שאינו עושה שום פעולה לא בדרך מלחמה ולא שום פעולה אחרת שבעולם אלא מרבה בתחנונים בלבד. כי על עצם הענין של מהירת הגאולה חלה השבועה ואין נפקא מינה בזה כלל דעת האומות אם הוא ברשות אם לאו.

as is clear from the Midrash Rabbah and the Rambam's Igeres Teiman, forcing the end through action is even worse than forcing it through prayer. Any action that ends the exile is a violation of this oath.²⁹² Permission from the nations makes no difference. Don't you think we have permission from the nations to pray? Yet prayer can be a violation of the oath. (Vayael Moshe 1:86)

**Most
disagree
with the
Avnei Nezer**

All that we've been saying until now has been according to the Avnei Nezer. However, most of the Rishonim and Acharonim disagree with the Avnei Nezer. They hold that the oath against "going up as a wall" applies to mass immigration even when the power ruling the land allows it.

Let's begin by looking at the Yefei Kol, the commentary on Shir Hashirim Rabbah written by Rabbi Shmuel ben Yitzchak Yaffe Ashkenazi of Constantinople (1525-1595). The Yefei Kol asks on Rashi, who says "with a strong hand": If going up as a wall means fighting a war to leave the exile, then why do we need an extra oath for that? There is already an oath not to rebel against the nations. He gives two answers. The first is that rebelling against a nation means only refusal to obey its laws while living under it, such as paying taxes. But if a nation does not allow its Jews to leave, and they sneak out, that is not rebellion. For that we have a

---

292. לעיל מקור 179 ומקור 52. ועיין ויואל משה מאמר א' סימן ע"ט: ואפשר שמחמת קושיא זו ראה רש"י ז"ל להוסיף לפרש דקאי גם על המרבה בתחנונים יותר מדאי, שזה ודאי אינו כפירה בעיקר, דאף שהיו פתוחים לפניו כל המדרשות דקאי על העושים מעשים שלוקחים גאולה מעצמם קודם הזמן שעוברים על השבועות האלו, גם בש"ס לא נמצא דקאי על המרבה בתחנונים אלא אדרבה לכאורה ראי' להיפך מעובדא דר' חייא ובניו כמ"ש לעיל, אבל לא ניחא לי' לרש"י ז"ל לפרש דקאי רק על העושים מעשים כאלו שהם כפירה בעיקר כקושיית הגמרא בסוטה וכי בזה סגי לי', וע"כ מפרש דקאי על המרבה בתחנונים זה ודאי אין בו כפירה בעיקר, ובדאי שק"ו הוא שנכללו באלו השבועות העושים מעשים שהם גם כפירה בעיקר לתוספות העונש שיש באיסור שבועה לו ולכל העולם כולו.

special oath not to go up as a wall. (Recall that the Maharashdam explained the oaths the same way – see p. 154.)²⁹³

Ari: If “going up as a wall” is a form of rebellion against the host country under which Jews live in exile, then sneaking out of one’s country should be a violation of this oath, no matter where the Jew is going – for example, from the Soviet Union to America. But we know that the oath only prohibits going to Eretz Yisroel. The entire page of Gemara in Kesubos is discussing only going to Eretz Yisroel.

Rabbi Glauber: The Yefei Kol is looking at all the nations as one unit. So going out from the domain of one into the domain of another, even without permission, is not a violation of the oath. But going out from all of their domains and founding an independent state, even in an ownerless wasteland, is a violation, since the nations collectively still want us living under them. If they give permission to leave, then it is permitted according to this first explanation.

**Going up to
Eretz Yisroel
is prohibited
even with the
permission of
the nations**

Then the Yefei Kol offers a second answer: that going up to Eretz Yisroel is prohibited even with the permission of the nations. Since Hashem is the one who scattered us, we are not allowed to gather ourselves together, but rather we must wait until Hashem sends moshiach to gather us.²⁹⁴

293. יפה קול על מדרש שיר השירים ב,ז: ושלא יעלו חומה פרש"י יחד ביד חזקה, וקשה דאין מרד גדול מזה ובתר דאשבע שלא ימרדו במלכיות הא למה לי, וי"ל דסלקא דעתך אמינא דוקא בעודן תחת רשותן הוא שלא ימרדו בהן שלא למנוע חקי המלכות כגון ארנוניות וגולגליות כמ"ש לקמן בפסוק יונתי אבל כשיכולין לצאת מתחת רשותן יצאו להכי קאמר שלא יעלו חומה עד יגאלו ע"י משיח.

294. שם: ולי איפשר דהכא אפילו ברשות המלכיות קאמר דכיון דה' פזרנו בכפות הארץ אין לנו רשות להתקבץ ולהיות כחומה לעלות יחד לא"י עד יקבצנו ה' ע"י משיח.

(It is interesting that the compiler of the abridged Yefei Kol (printed in the standard Vilna edition of the Midrash Rabbah) brings only the Yefei Kol's first explanation).

He brings proof to this from the fact that the words “as a wall” are used elsewhere by Chazal to mean peaceful immigration, with permission from the ruling power. “If she is a wall, we will build on her a fortress of silver” (Shir Hashirim 8:9). Chazal explain (Yuma 9b): “If you had made yourselves like a wall and come up, all of you, in the time of Ezra, then you would have been comparable to silver, which does not rot.” Similarly, the Midrash Rabbah on this verse says: “If Israel had come up as a wall from Bavel, the Beis Hamikdash would not have been destroyed for a second time.” Now, we know that Cyrus and later Darius gave permission for the Jewish people to return to Eretz Yisroel. Had they all gone up, it would not have necessitated military conquest. Yet Chazal use the expression “as a wall.” This shows that “as a wall” does not mean by military force, but refers to any mass immigration.²⁹⁵

Based on the way the Yefei Kol reads the next piece in the Midrash, there is a further proof. The Midrash continues: “If so, why does the king moshiach have to come to gather the exiles of Israel.” He understands this to mean: If we gather ourselves to Eretz Yisroel, why does the king moshiach have to come to gather the exiles of Israel? And since we know from many verses in Tanach that moshiach will gather our exiles, we cannot gather ourselves together.” Clearly this means even with permission from the gentiles.²⁹⁶

---

295. שם: וראיה לדברי הא דאמר לקמן בפסוק אם חומה היא אלו עלו ישראל חומה מן הגולה והתם לא מיירי ביד רמה.

296. שם: א"כ למה מלך המשיח בא לקבץ כלומר אם יעלו חומה מן הגולה למה יצטרך מלך המשיח לבוא לקבץ גנדי ישראל וכיון דקי"ל דמלך המשיח יקבוצ גנדינו מכמה קראי א"כ אין בינו להתקבץ מעצמנו יחד.

Rashi's words "with a strong hand" do not have to mean warfare

The Yefei Kol does not say explicitly that he is disagreeing with Rashi, and it is unlikely that he would disagree with Rashi. Rather, he is saying that Rashi also means that the oath applies even with permission from the nations.²⁹⁷ Rashi's words "with a strong hand" mean with great effort and urgent appeals, similar to the meaning of the words in Shemos 6:1, "With a strong hand he will expel them from his land." Pharaoh did not use force or warfare to expel the Jews from Egypt; he came knocking humbly on Moshe and Aharon's door, begging them to leave (Rashi on Shemos 11:8).²⁹⁸

According to this we can answer another question. Rashi's words were "together, with a strong hand." If Rashi meant warfare, then how did he know that the oath only applies when all of the Jewish people are together? If it is the rebellion that the oaths come to forbid, shouldn't rebellion by a small group of Jews also be forbidden? But now that we understand that the oath applies even with gentile permission, Rashi has to write the word "together" because that is really the definition of "as a wall": any mass immigration. Then he writes "with a strong hand" to explain why mass immigration is metaphorically described

297. ויאל משה מאמר א' סימן יז: וכן הוא ביפה קול שהעתקתי לעיל לשונו שהביא קודם לשון רש"י ז"ל יחד ביד חזקה, ושוב פירש אח"כ דמירי ברשות, ומייתי ראיה מגמרא יומא ולא מסתבר שיחלוק בפירוש על רש"י ז"ל ונראה שסובר שגם ברש"י ז"ל אפשר לפרש כן דמירי ברשות.

298. ויאל משה מאמר א' סימן ט"ז: הנה מקרא מלא בסוף פרשת שמות כי ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם מארצו, ופירש"י ז"ל ביד חזקה ישלחם מפני ידו החזקה שתחזק עליו וביד חזקה יגרשם על כרחם של ישראל, וכן הוא אומר ותחזק מצרים על העם למחר לשלחם וכו' והרי שקרא הכתוב מה ששלח אז פרעה את ישראל ממצרים שהיה ביד חזקה של פרעה אף כי ודאי פרעה לא עשה שום מלחמה או איזו כפיה נגד ישראל, שהרי אדרבא קרא אותם והתחנן לפניהם בהכנעה מרובה שימהרו לצאת.

as a wall: because it requires strong efforts, just as a wall is strong.²⁹⁹

Ari: You said that the Yefei Kol asks why we need a separate oath to prohibit conquering the land by force, if rebellion is already prohibited. From this he proves that the oath prohibits even coming with permission. That's a very strong argument against the Avnei Nezer. How would the Avnei Nezer deal with this problem?

Rabbi Glauber: Let me remind you that the Avnei Nezer himself backed down and agreed that the oath prohibits even peaceful mass immigration, as long as there is no clear sign of Divine favor. So we definitely need a separate oath for those cases. In 1948, for example, we have explained that both the Zionists and the Arabs were equally aggressors in their quest to take over the ownerless land of Palestine. Therefore the 1948 war may not have been "rebellion against the nations" since rebellion is defined as a case when the Jews are the only aggressors. But it certainly was a takeover of the land "with a strong hand" and was prohibited even according to the Avnei Nezer.

Ari: So in what case do the Avnei Nezer and Yefei Kol disagree?

Rabbi Glauber: In a case when the gentile government ruling Eretz Yisroel issues a call that all Jews may come. The Avnei Nezer

---

299. ויואל משה מאמר א' סימן י"ז: ובזה מתפרש היטב לשון רש"י ז"ל שכתב יחד ביד חזקה, דאם נימא דכוונתו ביד חזקה על ידי מלחמה שלא ברשות ושהבין כן מלשון חז"ל שלא יעלו בחומה דקאי על שלא ברשות שזה נקרא בחומה, מנא ליה להוסיף עוד לומר יחד, דכיון שהכוונה בש"ס בלשון בחומה דקאי רק אם הוא שלא ברשות א"כ זהו טעם האיסור בשביל שהוא שלא ברשות ואז אין נפקא מינה אם הוא יחד או לא, ומנא ליה להוסיף עוד תנאי של יחד כיון שלפי פירוש זה אין לו שום מקור בש"ס, וע"כ נראה ברור כוונת דברי רש"י ז"ל שתפס לשון ראשון מה שאמר יחד שהאיסור ההוא בעלייה מרובה יחד, ומה שאמר אח"כ ביד חזקה הוא לפרש המאמר דלמה נקרא העלייה מרובה יחד בלשון בחומה, בשביל דכשהעליה היא ביחד יש להם שמה יד חזקה, כלומר התחזקות יתירה כנ"ל, ולכן נקרא בחומה.

would consider that a sign of Divine favor and would permit that mass immigration; the Yefei Kol would not permit it.

If someone thinks like the Avnei Nezer says at first, that any peaceful mass immigration is permitted during exile, then he is really going against the whole concept that exile was imposed on us by Hashem for many good reasons. We talked about that on the first day you came here, and almost all the sources we quoted then would become proofs against such a view.

So today, when I talk about the Avnei Nezer's position, I mean only his conclusion, that a sign of Divine favor permits immigration.

Ari: Aside from the Yefei Kol, who disagrees with the Avnei Nezer's understanding of the oath?

Tanchuma:
They
should not
go up by
multitudes

The Buber edition of the Tanchuma (addenda to Parshas Devarim) brings the four oaths and clarifies their meaning. Instead of "they should not go up as a wall" the text reads "they should not go up by multitudes." This shows that "going up as a wall" does not mean only a conquest of the land against the will of its inhabitants; it means any mass immigration.³⁰⁰

The first edition of **Rashi**, quoted by the Shitah Mekubetzes, says: "That they should not go up as a wall" – that they should not go up on their own, and all go up with strength. "That you not awaken" – means that they should not awaken themselves to go

---

300. מדרש תנחומא בובר, הוספה לפרשת דברים סימן ג': רב לכם טוב את ההר הזה. זהו שאמר הכתוב השבעתי אתכם בנות ירושלים, אמר ר' לוי ארבעה פעמים כתיב השבעתי אתכם ולמה כנגד ארבעה מלכיות שלא ימרדו באחת מהם אמר ר' חלבו כנגד ארבעה דברים שלא ידחקו את הקץ וכשיעלו מן הגולה שלא יעלו המונים המונים ושלא ימרדו על המלכות ושלא יגלו מסטורין שלהם, ולפיכך השביען ארבעה פעמים.

to Jerusalem. There is no hint here that the prohibition is only on war.³⁰¹

A recently published commentary on Shir Hashirim written by an anonymous Yemenite Jew in the times of the Rishonim says as follows:

“I adjure you, daughters of Jerusalem...” This is a command that when the Jews are in exile under a foreign power, they must not burst forth with deeds and actions before the time comes, lest they bring upon themselves harm or even destruction, instead of the good they thought would come of it. But when G-d wills it and the time is up, they will not need their own actions, nor will they need to use any strategy, but rather G-d will cause things to happen to bring about His will, in a way that no human being can imagine. This is what Yishaya the prophet (40:2) said, “Speak to the heart of Jerusalem and call to her, for her time is up and her sin is atoned.” This verse (“I adjure you, daughters of Jerusalem”) is written three times to hammer in the concept, and also to correspond to the three exiles: Egypt, Babylonia, and the current lengthy exile, may Hashem show us its end soon.³⁰²

---

301. שיטה מקובצת כתובות קיא ע"א בשם רש"י במהדורא קמא: שלא יעלו בחומה - שלא יעלו מאליהם ויעלו כולם בחזקה, ואם תעוררו - משמע שלא יעוררו את עצמן לילך לירושלים.

302. מפירוש כתב יד קדמון מיוצאי תימן על שיר השירים, נדפס מחדש בירושלים בחמש מגילות: השבעתי אתכם בנות ירושלים וגו' (שה"ש ב,ז), גם זה כבר נתבאר שהוא על דרך הצוואה, שבהיותם בגלות ותחת שלטון זר אל יתפרצו במעשים ופעולות לפני שיגיע הזמן, פן יגרמו לעצמם נזק ואפילו כליון במקום מה שחשבו שתצמח להם טובה ורווחה, אבל כשיהיה הרצון האלקים ויגיע העת ויגמר רצונו מה שלא יעלה על דעת בשר ודם אופן אותם הסבות והאיך השגו, ועל זה אלקים להופעת רצונו מה שלא יעלה על דעת בשר ודם אופן אותם הסבות והאיך השגו, ועל זה אמר ישעיה (ב' ב') דברו על לב ירושלים וכו' כי מלאה צבאה כי נרצה עוונה וכו', נשלם הזמן וקבלה את כל העונש שהיתה ראויה לו על כל חטאותיה, ונכפל פסוק זה בספר זה שלש פעמים לחיזוק הענין, וגם כנגד ג' גליות שהיו ישראל בהם, גלות מצרים וגלות בבל וזה הגלות הכללי הארוך, ה' יראינו סיומו בקרוב.

We see here that this Yemenite commentator did not agree that the oaths become permitted when the gentiles give us permission to return to Eretz Yisroel. For if he did, he would have written only that military conquest is forbidden. Instead he writes that any deeds, actions and strategies to bring the end are forbidden. The Balfour Declaration, the Mandate and the UN vote did not come by themselves. The Zionists used a lot of diplomacy, political threats and arm-twisting to get them.

**Do not
arouse a
king or
an official
with you**

Rabbi Shmuel Aripol, talmid of the Mabib (Rabbi Moshe ben Yosef Di Trani, 1505-1585), wrote in his commentary Sar Shalom to Shir Hashirim 2:7:

I adjure you, daughters who once lived in Jerusalem, and have now gone out and become scattered in a place of gazelles and deer of the field, i.e. in uninhabited places – still, you must not wake up and arise before the End.

In order words, even if you live in exile in places where the gentiles have relatively little control over you, do not arise from exile.

He explains the double expression “do not arise and do not arouse” as follows:

You yourselves must not arise, and you must not arouse a king or an official with you, to arise with you.³⁰³

---

303. שר שלום לר' שמואל אריפול, שה"ש ב' ז': והכי פירושו השבעתי אתכם שאתם בנות ירושלים, שהייתם דרים בירושלים, ועתה יצאתם מפוזרים במקום צבאות ובמקום אילות השדה, ואפשר שלכן הותיר פה מלת השדה וכו' ביען שכוונתו פה על הצבאים הרצים ממקום למקום, אשר שכוונתם הם בהרים ובחורבות ובמקומות בלתי נושבות. ועם כל זה השבעתי אתכם שלא תעירו לקום קודם הקץ. גם שלא תעוררו מלך או שר עמכם שיקום עמכם. ולכן אמר אם תעירו רוצה לומר אם תעירו עצמכם לקום, או אם תעוררו על ידי אחר עמכם.

Yossi: Wow! That sounds like an explicit reference to Balfour and his declaration. Was he a prophet?

Rabbi Glauber: No, but he is simply interpreting the words of Shlomo Hamelech, who was a prophet and certainly foresaw exactly what would happen. Remember how the Rambam puts it in Igeres Teiman: “And when Shlomo, peace be upon him, made known with his holy inspiration, that this nation when it is sunk into exile will try to arouse itself not at its proper time, and they will die because of this and travails will come upon them – he warned against this, and made an oath against this in an allegorical way...” Zionism is the very reason why the oaths were written.

And Rabbi Shmuel Aripol continues:

If we understand the words “gazelles and deer of the field” as being the anchor of the oath (i.e He made them swear by the gazelles and deer), then we can explain the choice of these animals as follows: A gazelle sleeps with one eye open. A deer runs while looking back at its pursuer. G-d warned the Jewish people: Even when you are asleep in exile, keep an eye out for the evil that will come upon you if you rise up before the time.³⁰⁴

The Gemara and Midrashim about the oaths were written 1500 years ago and since then, Jewish scholars have studied them and written about them, as you have heard from me. This was all so that when our era arrived and the violation of the oaths became a practical reality, we would be prepared and we would know what the Torah wants of us.

---

304. שם: ואם נרצה לומר כי השבועה קאי על מלת בצבאות ובאיילות שהשביעם בהם, יהיה הכוונה לפי שהצבאים כשהם ישנים עינם אחת פתוחה ועינם אחת סתומה, והאיילות כשרצים מסתכלים לאחריהם וכו' לפיכך נשבעו בהם, כדי שאפילו כשהם ישנים יהיה עינם פתוחה, ויסתכלו לאחוריהם לראות הרעה שימשך אליהם אם יקומו קודם הזמן, למען לא יעפילו לעלות קודם הזמן.

The purpose of the oath is that the land be desolate and empty; it has nothing to do with the nations

The Ohr Hachaim Hakadosh finds a reference to the oaths in the first Tochacha: "And I will scatter you among the nations, and I will draw out a sword after you; and your land will be desolate, and your cities waste" (Vayikra 26:33). "I will scatter" refers to the first oath, which mandates that the Jews remain scattered and not come up as a wall, with a strong hand, to resettle Eretz Yisroel. "Among the nations" refers to the second oath, which mandates that the Jews remain submissive to the nations and not rebel against their authority. "I will draw out a sword after you" means that Hashem will enforce the oaths: if the Jews violate them, they will die by the sword, G-d forbid, as the Gemara says (Kesubos 111a), "If you keep the oaths, good, but if not I will permit your flesh like the gazelles and deer of the field." The final words "and your land will be desolate..." are the reason for the oaths: Hashem wants the Holy Land empty in order that it should rest and make up for the Shmittah years that were not observed.³⁰⁵

We see here that the Ohr Hachaim says that the purpose of the oath is that the land be desolate and empty. The oath has nothing to do with the nations, and so the nations' permission makes no difference.

---

305. אור החיים הקדוש ויקרא כו, לג: ואתכם אזרה וגו' (ויקרא כ"ו ל"ג), יתבאר הכתוב על דרך אומרם ז"ל במסכת כתובות (ק"א ע"א) שהשיב ע"ה את ישראל שלש שבועות, א' שלא יעלו בחומה, פירוש ביד חזקה, ואחד שלא ימרדו באומות העולם וכו', עד כאן. והוא מאמר ואתכם אזרה בגוים, כאן רמז לב' דברים, אומרו "אזרה" שלא יעלו בחומה, "בגוים" שלא ימרדו בגוים, ואומרו "והריקותי אחריכם חרב", יתבאר על דרך שאמרו שם ז"ל אמר להם הקב"ה לישראל אם אתם מקיימין השבועה מוטב, ואם לאו אני מתיר את בשרכם כצבאות וכאילות השדה, עד כאן. והוא אומרו והריקותי אחריכם חרב, שתהיה חרב מרוטה לפניכם אם לא תקיימו גזירת זרועי בגוים כנזכר יהיה בשרכם וגו'. ואומרו עוד "והיתה ארצכם חרבה", הוא נתינת טעם על הדבר, למה יחפוץ ה' בזרועי בגוים, כדי שתהי' ארץ שממה וערים חרבות, כדי ש"אז תרצה הארץ", לזה צריך שתהיו אתם בארץ אויביכם, והוא אומרו "ואתם בארץ וגו'".

At the same time, the Ohr Hachaim uses Rashi's words "with a strong hand," so this shows that he understood those words to mean any mass immigration, even peaceful. (Vayoe! Moshe 1:17)³⁰⁶

Ari: But the Avnei Nezer could agree with this, yet argue that when there is a clear sign of Divine favor for immigration, we know that the land has rested enough and no longer needs to remain desolate.

Rabbi Glauber: True. This Ohr Hachaim really belongs to our first discussion (Day 1): arguments against the contention that millions of Jews could live in Eretz Yisroel and still call it exile.

The *Yalkut Meam Loez* mentions the oaths in his commentary to Devarim 4:26, in the course of a lengthy section on the destruction of the Temple and Tisha B'av: "The Holy One, blessed is He, made Israel swear that one part of them should not arise and go to Eretz Yisroel, rule over it and build Jerusalem and its walls. Additionally, He made them swear not to rebel against the kingdoms; they are not to rely on their own strength. He also

The grave of the Ohr Hachaim Hakadosh on Har Hazeisim. "The first oath mandates that the Jews remain scattered and not come up as a wall to resettle Eretz Yisroel."

306. ויואל משה מאמר א' סימן יז: הנה התחיל לומר הפירוש של בחומה שהוא ביד חזקה ולבסוף סיים טעם הדבר שצריכים להיות בארץ אויביכם שתהיה הארץ שממה ולפי טעם זה ברור שאף ברשות אסור לעלות ביחד, כי הגזירה היתה שיהיו בארץ אויביהם ולא בא"י, ואעפ"כ כתב לשונו של רש"י ז"ל ביד חזקה, שמע מינה שדעתו ז"ל שאין הוכחה כלל מלשון זה דמיירי דוקא שלא ברשות.

made them swear not to pray excessively to Him that He bring moshiach, not to reveal the secrets of the Torah and the rules of seasons and constellations to the nations of the world. He made the nations of the world swear not to make their yoke too heavy upon us, for if they make their yoke too heavy Hashem will send moshiach even before his time. And the Holy One, blessed is He, said, ‘I adjure you...’ If you listen to My oath, good, but if not ‘by gazelles or by the deer of the field’ – your flesh will be food for animals like the gazelles or the deer of the field.”³⁰⁷

Building the walls of Jerusalem

We see here that the author of this part of Meam Loez (Rabbi Yitzchak Bechor Agruti) understood that the words “as a wall” do not mean only a conquest by force. They refer rather to the building of the walls of Jerusalem (compare the Maharsha, p. 457), and this is prohibited even if a part of the Jewish people (not the whole or even the majority) does it.

Nothing short of prophecy was enough to warrant their return

The Ramban also holds that gentile permission does not affect the oaths. In his Sefer Hageulah, end of Shaar 1 (p. 274 in the Chavel edition), he asks: Why were the Jews at the time of the Purim miracle still scattered in all the provinces of King Achashverosh? Just a few years earlier,

---

307. ילקוט מעז לועז פרשת ואתחנן, דף רצ"ו: הקב"ה השביע את ישראל (כתובות ק"א ע"א) שלא יקום חלק אחד וילך לאר"י וישתלטו עליהם ויבנו את ירושלים וחומותיה, וכן השביעם שלא ימרדו במלכיות ואל יסמכו על כוחם, וכן השביעם שלא יפצירו הרבה בהקב"ה יותר מן המדה שיביא את משיח צדקנו, וכן השביעם שלא יגלו סודות תורתנו ועניני תקופות ומזלות לאומות העולם, ואת האומות העולם השביע שלא יכבדו עולם יותר מדאי עלינו, שאם יכבדו יותר מדאי ישלח הקב"ה את משיח צדקנו אפילו לפני זמנו. ואמר הקב"ה (שיר השירים ב' ז') השבעתי אתכם, אם תשעו לשבועתי מוטב, ואם לאו בצבאות או באילות השדה, שיהיה בשרכם מאכל לחיות כצבאות או כאילות השדה.

the first Persian king, Cyrus, had given permission for the Jews to return to Eretz Yisroel and build the Temple (Ezra 1:3). The permission to build the Temple was later revoked, but we should still expect to find most of the Jews back in Eretz Yisroel. Yet the vast majority remained in exile (and only 42,360 Jews were back in Eretz Yisroel, according to Ezra 2:64). And even later, when Darius reinstated the permission, only about 1500 Jews came up with Ezra from Babylonia (Ezra 8:1-20).

The Ramban suggests that the Jews from the tribe of Yehuda were exiled to Bavel, while it was the other tribes who were scattered throughout the 127 provinces of Persia. Based on this, he proposes two answers to his question: 1) Cyrus gave permission only for Yehuda to return, not for the other tribes. 2) Cyrus gave permission for all the tribes, but the other tribes knew that the the prophecy of Yirmiyahu (29:10), “When seventy years of Bavel are complete, I will revisit you” was said only regarding Bavel, not the other parts of the Persian Empire. The Jews were therefore unwilling to force the end of exile by returning to Eretz Yisroel without Divine permission.³⁰⁸

We see from the Ramban’s second answer that the king’s permission was not enough; they needed Hashem’s permission as well. Without Hashem’s permission, they had no right to leave exile; this would be “forcing the end.” Clearly that the Ramban did not agree with the Avnei Nezer’s contention that permission from a king alone is proof of a Divine visitation. For the Jews in Ezra’s time, nothing short of explicit prophecy was enough

---

308. ספר הגאולה, סוף שער הראשון: והנה אחר הגאולה הזאת שנעשתה ברשיון כורש, אתה יודע ממגילת אסתר הפזור הגדול והפירוד העצום אשר היה לעמנו בכל מדינות המלך אחשורוש מהודו ועד כוש, ואחרי כן לא עלו לארץ רק מעטים עלו עם עזרא מבבל וכו', ויתכן אצלי כי רשיון כורש לא היה אלא למלכות יהודה, ואם תאמר שהיה רשיונו על הכל כאשר אמר (עזרא א' א') "בכל מלכותו", לא רצו שאר השבטים לעלות, שלא אבו לדחוק את הקץ, שידוע היה אצלם כי פקידת שבעים שנה לבבל נאמר ולא עליהם.

to warrant their return, and the prophecy had been said only for Bavel, not for them. (Vayoe! Moshe 1:12)³⁰⁹

One could still argue that the Ramban actually agrees that permission from a king alone is proof of a Divine visitation, but in the case of Bavel there was an explicit prophecy limiting that visitation to Bavel. Today, perhaps, in the absence of any prophecy, if a government permitted all Jews to return to Eretz Yisroel it would be a Divine visitation.³¹⁰ Of course, that hasn't happened in our time, as we have already discussed.

Beware of a premature return to Zion

Rabbi Yonasan Eybeschutz quotes Rashi's comment on Yishaya 40:9, that in one place the announcer of redemption is described in the masculine (mevasser) and in another place in the feminine (mevaseres).

Rashi's resolution is that there are two possible redemption scenarios: if the Jewish people has enough merit, the redemption will come quick like a man, but if not, it will be weak and slow like a woman.

Rabbi Yonasan proposes a different answer. He notes that the oath in Shir Hashirim also uses a feminine verb "techpatz" - she desires: "I adjure you, daughters of Jerusalem, not to arouse or awaken the love before she desires." He explains that the speaker of the oath is the Jewish people, and the daughters of Jerusalem are the nations. The Jewish people cries out to the nations, "Do

309. ויואל משה מאמר א' סימן יב: והרי לך מבואר להדיא שאף שהיה אז ברשות המלכות והיתה פקידה מן השמים לעלות לארץ ישראל ולבנות בית המקדש, והיה אחר זמן הקץ כמבואר בקרא שבעים שנה, וגם התנבאו הנביאים שהיא פקידה לעלות כמבואר בקרא, אעפ"כ פחדו בכל המדינות לעלות מחשש דחיקת הקץ, יען שלא עליהם נאמרה הפקידה כי אם על בבל.

310. נחלת יעקב מר' יעקב זיסברג, עמוד 800: מכל מקום הסיבה שלא עלו היא כיוון שחשבו (או) שהבינו או שנאמר להם בנבואה) שבאותו זמן אין רצון ה' שיעלו, אבל לא היתה להם מניעה מצד השבועה שלא יעלו בחומה, שהרי קיבלו רשיון מכורש לעלות. ממילא אין מכאן סתירה לדברי האבני נזר שטען שבימינו (כשאין לנו נביאים ונבואה) ברשות האומות - מותר לנו לעלות, שהרי מה שנאמר בחז"ל ובראשונים הוא הקובע עבורנו.

not awaken the love towards the ingathering of Israel! Perhaps I don't have enough merit for an early, masculine redemption. Even if all the Jews are ready to go to Jerusalem, and all the nations agree, still, G-d forbid, I will not go there. For the end is hidden, and perhaps now is not the true time, only a temporary moment of favor. In a short time they will sin, and be forced into exile again, G-d forbid, and that exile will be worse than the previous one. Therefore, let us stay in exile until 'she desires' - until the feminine redemption arrives. Then I will know that the redemption will be permanent." (Ahavas Yehonasan, Vaeschanan)³¹¹

Rabbi Yonasan Eybeschütz: "Even if all the Jews are ready to go to Jerusalem, and all the nations agree, still, G-d forbid, the Jewish people will not go there."

Rabbi Yaakov Yosef Hakohein of Polnoye (disciple of the Baal Shem Tov, d. 1784) asks: How did the Jewish people have

311. אהבת יונתן, פ' ואתחנן: על הר גבוה עלי לך מבשרת ציון וכו' (ישעיה מ' ט'), פירש"י כאן כתיב מבשרת לשון נקיבה, ולהלן (שם נ"ב ז') כתיב רגלי מבשר לשון זכר, לומר אם זכו קל זכר, לא זכו תש כנקיבה וכו', עיי"ש. ויובן גם מה דכתיב (שיר השירים ב' ז') השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ, ותחפץ הוא כינוי לנקיבה בתי"ו המשמשת כנודע. וזהו פירושו, דכנסת ישראל צווחה באלה ובשבועה "אם תעירו ואם תעוררו" את האהבה נגד קיבוץ ישראלי, באם שהכל נועדו ליחידיו לילך לירושלים וכל האומות מסכימים, אפ"ה צווחה שחלילה שתלך שמה, כי הקץ סתום, ואולי אין עתה הזמן האמיתי רק עת רצון לפי שעה, והיום או מחר יחטאו ומוכרחים לגלות פעם שנית ח"ו, ואחרון קשה מן הראשון, ולכן ביקשה שלא ילכו עד שתחפץ, רצה לומר עד שיגיע הזמן שימלא כל הארץ דעה, ומשם והלאה הבטיח עילת כל העילות שלא יהי' נעדר מן האומה ישראלית כלום, וזה הזמן האמיתי שיבא במהרה בימינו, ולכן אמר הנביא מבשרת לשון נקיבה, ומכאן ואילך הרימי אל תיראי ח"ו עוד פעם, כי אמרי לערי יהודה הנה אלקים יבא בעצמו ויגאלם, וק"ל.

the right to leave Egypt before the predestined end of the exile? The exile was supposed to last 400 years, and they left after only 210 years. Of course, they got around this problem by counting the 400 years from the birth of Yitzchok, but then we could make a similar argument in defense of the Bnei Ephraim, who counted the 400 years from the Covenant Between the Parts. So why were the Bnei Ephraim considered to have violated the Oath, and not the rest of the Jewish people?

Rabbi Yaakov Yosef Hakohein strengthens his question with a quote from the Mechilta on Parshas Bo, also brought in the Yalkut there, 208: Pharaoh arose in the middle of the night and said, "Get up, get out from among my people!" Moshe said, "Are we thieves? We will leave in the morning!" Pharaoh protested, "All of Egypt will soon be dead!" Moshe said, "If you want the plague to stop, say 'You are now in your own possession. You are now the slaves of the Holy One, blessed is He.'" Pharaoh began to shout, "Up till now you were my slaves, but now you are free; you are in your own possession." Why did Moshe need to squeeze this statement out of Pharaoh? (And this question can be asked in general on the whole story of the Exodus: why did Hashem need Pharaoh to let the Jews go? Couldn't He have taken them out of Egypt against Pharaoh's will?) The Zayis Raanan answers: "Because it was still before the end of the allotted time for the exile - 400 years had not yet passed - they were not permitted to go out until Pharaoh gave them permission."

We see here clearly that the Exodus took place before the time was up. So why, asks Rabbi Yaakov Yosef Hakohein, did it not constitute a transgression of the Oath? It is true that the Bnei Ephraim left against Pharaoh's will, whereas the Israelites had Pharaoh's permission. But evidently, Rabbi Yaakov Yosef Hakohein held that Pharaoh's granting permission would make absolutely no difference as far as the Oath. The Oath of exile is

a contract between the Jewish people and Hashem, and the permission of a earthly power has no effect on it. He answers: We must say that Hashem Himself annulled the oath because He desired to redeem them early. (Tzofnas Paneach, p. 199)³¹²

Only Hashem has the keys

Rabbi Avraham Lichtenstein was an eighteenth-century rabbi of Prassnysz, in the region of Plotzk, Poland, and author of *Kanfei Nesharim*. In his commentary *Migdenos Avraham* on Shir Hashirim 8:4, he says regarding the oaths:

Heaven forbid for Israel in exile to make any effort with a strong hand, whether through the gentile kings and ministers, or to go up as a wall, all together, each one strengthening the other, saying, 'Let us go to Jerusalem with a strong hand and build the Temple,' or 'Let us pay off the king of Turkey until he sells us all the state of Eretz Yisroel to be ours like it was in ancient times, and we will build the Temple and offer sacrifices.' Heaven forbid for us to do this! We will wait until Hashem pours out His kindness from above and sends our redemption through his moshiach, with permission from the King Who sits on high.³¹³

312. צפנת פענח דף קצ"ט (מהדורת ר' אברהם לויפער): ונ"ל דשאני משה, דאיתא במכילתא (פ' זו) פן ינחם העם בראותם מלחמה, זו מלחמת בני אפרים שהרגום אנשי גת על שעברו על הקץ ועל השבועה וכו' יעו"ש, ופירש בזית רענן (על הילקוט רמז רכ"ז) משום שהשביעין הקב"ה שלא יצאו קודם הקץ, כדכתיב (שיר השירים ב') השבעתי אתכם בנות ירושלים, והוא הדין לגאולה ראשונה וכו'. ובוודאי בכלל השבועה הוי שבת לוי גם כן, אף שלא היה שיעבוד לשבת לוי (שמות רבה פ"ה כ') מכל מקום גרות היה להם. ומעתה לפי זה תיקשי מהא דאיתא במכילתא, ילקוט פרשת בא רמז ר"ח, ויקם פרעה לילה קומו צאו מתוך עמי כו' אמר לו משה רוצה אתה שתכלה המכה, אמור הרי אתם ברשותכם הרי אתם בני חורין כו', ופירש בזית רענן משום שיצאו קודם זמנן לכך הוצרכו ישראל לרשות פרעה שישלחם מדעתו כו'. וקשה הא מושבעים ועומדין שלא יצאו קודם הקץ ואיך הוציאו הקב"ה קודם זמנן לעבור אשבעתן, ועל כרחך צריך לומר שהקב"ה השביעין וכאשר חפץ בגאולתן התיר שבועתן, ובכלל היתר השבועה היה משה ואהרן וכל שבת לוי כנ"ל.

313. מגדנות אברהם לבעל כנפי נשרים שה"ש ח' ד': השבעתי אתכם בנות ירושלים וגו' (שיר השירים ז,ב). משיב הוא ית' לכו"י על בקשתה להשפעת הנבואה ולחבוק הימין ע"ז אומר ראו נא גודל

He quotes a story from the Gemara (Taanis 29a): When the Temple was burning, the young kohanim went up onto the roof of the sanctuary with the keys to the sanctuary in their hands. They said, "Master of the World! Since we did not merit to be trusted custodians, we are handing over the keys to You!" They threw the keys upwards, and a hand came out of heaven and accepted them. Then the young kohanim leapt into the flames.

The Migdenos Avraham explains:

Imagine a person who wants to enter a house, but the house is locked. It appears that the house is ownerless. He wants to break down the door, but we tell him, "Fool! Stop!" The house does have an owner, the keys are in his hand, and you want to enter by force? You will be considered a burglar! Wait till the owner comes and gives you the keys, and then open the door. Here too, since Hashem accepted the keys, how could it occur to us to go up by force without receiving permission from Hashem? We must wait until the Owner of the key comes and gives us the key, and then we will go to Zion with song.

At the same time, Hashem warned the nations of the world not to make the exile too difficult for Israel. This is the meaning of the verses in Shir Hashirim (2:6-7 and 8:3-4) from which the oaths are derived. Israel says

---

אהבתי אליכם, כי הלא ג' שבועות השבעתי, אחת, לעו"ג שלא יכבידו את הגלות על ישראל, ושבועה אחת שלא ידחקו את הקץ, ושלא יעלו בחומה.

והכונה בזה בדחיית הקץ ובעליה בחומה ע"ד אומרם ז"ל: כשחרב הבית באחרונה, נתקבצו פרחי כהונה ומפתחות העזרה בידם, ואמרו: רבש"ע אם אין אנו נאמנים לפניך להיות גזברים, הרי המפתחות מסורים לך, וכמין פס-יד ירד מן השמים וקבל המפתחות. והכונה בזה יעיר אוזן בלמודים, שישראל בגלות חלילה להם לעשות השתדלות ביד חזקה אם עפ"י מלכי אוה"ע ושרים, או ילכו בחומה, כולם כאחד ואיש לאחיו יחזק באו ונלכה לירושלים ביד חזקה ולבנות בהמ"ק, או נפייס להמלך תוגר בדמים עד כי ימכור לנו כל מדינת א"י להיות לנו כמקדם, ונבנה בית ונקריב קרבנות אבל חלילה לנו זאת! עד יערה רוח חסד ממרום וישלח ישועה ע"י משיחו ובהרשאה ממלך יושב מרום. וזה נודע לנו מן פס-יד אשר קבל המפתחות מאתנו.

to Hashem, “Let His left hand be under my head (i.e. prophecy), and let His right hand embrace me.” Hashem replies, “Look what I have already given you during this exile, and see My great love for you. I have adjured the daughters of Jerusalem – the nations – not to afflict you. So why do you pray so persistently for the return of My love and prophecy – better to wait until the proper time, when it is desired.”

As an interesting aside, the Migdenos Avraham mentions that his teachers used the story of the hand accepting the keys to explain the meaning of the words we say in Musaf of Yom Tov: “And we cannot go up and appear and prostrate ourselves before You, in the great and holy house upon which Your name was called, because of the hand that was stretched out upon Your Temple.” The words “we cannot” really mean “we are not allowed to” - see the Targum and Rashi on Devarim 12:17. Even though we might be able to force our way in by petitioning the king and his ministers (he uses the words “yad chazakah” - the same words used by Rashi on Kesubos - which shows that he understood Rashi to be in agreement with him), we are not allowed to do so, because of the hand that was stretched out over the Temple to accept the keys from us.³¹⁴

---

314. שם: והוא דומה ממש למי שרוצה לילך לבית והבית נעול, ודומה לו כמי שאין בעלים לבית, ואם רוצה לפתוח בחזקה ולשבור את הדלת, אומרים לו שוטה עמוד! הרי יש בעלים להבית והמפתחות בידם ואתה רוצה ליכנס ביד חזקה? הרי אתה נתפס כגנב, המתן עד שיבא בעל המנעול ויתן לך המנעול ותפתח את הבית, כן אחר שמן השמים ירדו וקבלו המפתחות, איך יעלה בלבבנו לעלות בחומה בלי רשות מן השמים? וצריכים אנחנו להמתין עד כי יבא בעל המפתח וימסור לנו המפתח, ואז נעלה לציון ברנה והוא אמרו ית': השבעתי אתכם את השבועה שלא תעלו בחומה ושלא תדחקו את הקץ.

ג"כ באותו מעמד השבועה היו ג"כ בנות ירושלים אלו עו"ג שלא יכבידו עול הגלות עליכם, וע"כ מה לכם לבקש עוד ממני, מה תעירו וכו' מה תתחזקו בבקשה למחר השפעת נבואה ולעורר האהבה, טוב המתינו עד שתחפץ עד כי יהי' החפץ והרצון מכל פמליא של מעלה.

ושם בהגה"ה: מפי רבותי בחכמה שמעתי, כי זה היא הכונה המיוסדת לנו בתפלה שומה מאנשי כנה"ג: ואין אנו יכולים לעלות ולראות וכו' מפני היד שנשתלחה במקדשך - ר"ל אף אם היינו רוצים

In his commentary on the oath in Shir Hashirim 8:4, he connects the oath with the next verse (v. 5): “Who is this who ascends from the wilderness, overcoming her Beloved? Under the apple tree I woke you, there your mother injured you...” Model your behavior after those early days in the wilderness, when you traveled only when Hashem commanded you to do so. And when, after the sin of the spies, Hashem commanded you not to conquer the land, and you tried to overcome your Beloved and fought anyway, you were injured! So you see that without Hashem’s permission, there is no wisdom and no counsel.³¹⁵

And let’s not forget **the Maharal** in Netzach Yisroel, end of Chapter 24, which we discussed a few days ago. He says, “Even if the nations torture the Jews to death, they are not allowed to violate the oaths and leave exile.”³¹⁶ We can understand this to refer to a scenario where one government rules over both the Holy Land and the exiled Jews. This government decrees that Jews must move to the Holy Land, on pain of death. And the Maharal says that we still must not obey. Now, if the government ruling the Holy Land decrees that Jews must come there, isn’t that permission? It’s more than permission. The Avnei Nezer would certainly consider that a sign from Heaven. Yet the Maharal says it’s forbidden to come. So we see

---

לעשות יד חזקה בהשתדלות המלך והשרים שנהי' יכולים לעלות ולראות, אבל אין אנו יכולים (ע"ד לא תוכל לאכול בשערך ותרגמו לית רשו), והטעם, מפני היד שנשלחה במקדשך, אשר כמין פס-יד ירד בנטילת המפתחות מאתנו.

315. שם שיר השירים ח,ה: מי זאת עולה: אומר הוא יתברך עוד - קחו לכם למופת לזכור ימי קדם עת אשר הייתם במדבר אשר ה' עולה מן המדבר, והרי כל עלייתם במדבר ה' הכל על ע"פ ה' יסעו, ובעת כי לא ה' לרצון לפניו ית' שיעלו, כמו בשעת מרגלים אשר אמר הוא ית' לא תעלו ולא תלחמו, ואתם הייתם מתרפקים על דודה, התחזקתם על הידידות לעבור את פי ה' וכאלו רוצים לנצח את בוראם, כנאמר, וישכימו בבוקר לעלות, עתה ראו מה עלתה לכם! הלא שמה חבלתך וכו' ... נאמר שם ויצא וכו' ... ויכתום עד חרמה וכו' ... הרי כי זולת רשותו ית' אין חכמה ואין עצה.

316. מקורות 159 עד 161.

that he doesn't hold like the Avnei Nezer. (Vayael Moshe 1:20)³¹⁷

However, we could also understand the Maharal to be referring to a scenario where a government is ruling over Jews in exile, and it decrees that Jews must go and conquer the Holy Land from another government ruling it. For example, when the Sassanid Persians captured Jerusalem from the Byzantines in 614 C.E. (see p. 423), if they had forced Jews to join their army and be the ones to rule Jerusalem, this would have been forbidden by the Maharal.

Alternatively, and more plausibly, the Maharal means that if Jews find their lives in danger in exile, and they see an opportunity to save themselves by going and conquering the Holy Land, they are forbidden to do it (Vayael Moshe 1:33).³¹⁸ According to these last two interpretations of the Maharal, he does not necessarily disagree with the Avnei Nezer.

I also quoted for you a few days ago the words of **Rabbi Yerucham Yehuda Leib Perlman**, the Gadol of Minsk, who said that the first oath prohibits going up en masse to Eretz Yisroel because it might lead to violating the second oath - rebellion against the nations (see p. 187).³¹⁹ So it is clear that he holds that the first oath applies even in peaceful conditions - because

317. ויואל משה מאמר א' סימן כ': ונמצא לפי דבריו שלא די מה שאסור לצאת מן הגלות אף ברשות, אלא אף אם יכופו עליהם בכפי' של מיתה ר"ל, גם אז אסור לעבור על השבועות הללו כמו בכפי' של שמד ר"ל.

318. ויואל משה מאמר א' סימן לג: גם אינו מובן כ"כ דמה שנעשה ע"י כפי' של הריגה ר"ל אין זה חירות ולמה נקרא זה דחיקת הקץ. הגם שאפשר לפרש בדברי המהר"ל שאין כוונתו שהאומות יכופו את ישראל במיתה של כל עינויים קשים כדי לצאת מן הגלות ולעשות להם מלוכה שרחוק מן הדעת שהאומות יעשו זאת, אלא אפשר כוונתו שאף אם ח"ו יעשו האומות כל מיני אכזריות של מיתה בעינויים קשים ר"ל ואין להם עצה אלא לצאת מן הגלות ולעשות להם מלוכה מ"מ אסור שהוא כדין שמד שאסור להשתמד ר"ל אף כדי להנצל ממיתה וכל מיני עינויים קשים ומרים ר"ל.
319. מקור 270.

although now it is not rebellion, it might lead to rebellion. This is in contrast to the Avnei Nezer's concept that the oath only prohibits forceful immigration.

The Balfour Declaration: what it did and did not permit

Yossi: So far you have quoted rabbis from before the Zionist era. When the British published the Balfour Declaration promising a Jewish state, how did the rabbis of the time react? Did they rule like the Avnei Nezer or like the Ramban, Yefei Kol, Ohr Hachaim, Rabbi Yonasan Eybeshutz and so on?

Rabbi Glauber: You must realize that the Balfour Declaration did not promise the Jews a state of their own. Even the Zionists, at that stage, seldom spoke in those terms.

The actual wording of the Declaration was: "His Majesty's Government view with favour the establishment in Palestine of a national home for the Jewish people and will use their best endeavours to facilitate the achievement of this object, it being clearly understood that nothing shall be done which may prejudice the civil and religious rights of existing non-Jewish communities in Palestine, or the rights and political status enjoyed by Jews in any other country."

When the Zionist leader Chaim Weizmann said, "Palestine is to become as Jewish as England is English," Winston Churchill (then secretary of state for the colonies) reacted with the following official statement (as part of the White Paper of June 1922): "Unauthorised statements have been made to the effect that the purpose in view is to create a wholly Jewish Palestine... His Majesty's Government regard any such expectation as impracticable and have no such aim in view. Nor have they at any time contemplated...the disappearance or the subordination

of the Arabic population, language or culture in Palestine. They would draw attention to the fact that the terms of the Declaration referred to do not contemplate that Palestine as a whole should be converted into a Jewish National Home, but that such a Home should be founded in Palestine.”

The British allowed a certain amount of Jewish immigration, and we don’t find any rabbis who held that every individual immigrating under the British was violating the oath. Even the most outspoken opponents of Zionism at that time, the **Minchas Elazar** and the **Satmar Rebbe**, discouraged immigration to Palestine only because the immigration certificates were under the control of the Zionists and one could not get one without signing Zionist declarations and undergoing their training program. But they never ruled that it was forbidden to go to Palestine, and in fact the Satmar Rebbe himself came to Palestine (with a certificate he received directly from the British) in 1945. Perhaps this was because the British never allowed Jews to come in large enough numbers to dominate the country demographically. In 1917, Jews made up 7% of the population, and in 1947 they made up 33%.

**Rabbi
Zirelson
versus
Rabbi
Rottenberg**

The question of the oaths was first presented to rabbis as a practical issue in 1937, when Britain’s Peel Commission proposed partitioning Palestine into a Jewish state and an Arab state. In that year, Agudath Israel held its Knessiah Gedolah and presented the question of a Jewish state to its rabbinic panel, the Moetzes Gedolei Hatorah.

Two of the rabbis of the Moetzes were **Rabbi Yehuda Leib Zirelson** of Kishinev and **Rabbi Mordechai Rottenberg** of Antwerp. Rabbi Zirelson was in favor of the state, Rabbi Rottenberg opposed the state, and each put his opinion into writing.

Ari: Wow! An explicit dispute over the oaths. This must be interesting. Tell us what each side said.

Rabbi Glauber: It would inaccurate to call it a dispute over the oaths, because Rabbi Zirelson did not mention the oaths at all. In fact, he did not even present his essay as a response to the question of whether or not Jews are allowed to have a state. Instead, his focus was on whether we should accept a state in such a small area of land (about 20% of Palestine). He based his support for accepting the Peel proposal on

five points: 1) The heart of a king is like streams of water in the hand of Hashem (Mishlei 21:1). Thus if the British are making this proposal, it must be the will of Hashem and we should accept it. 2) The state will eventually be big and powerful, but let it at least start now, even if small. The Zohar says that blessing cannot take effect on an empty table. We have to start with something, and later it can be enlarged. 3) It could be that this small state is referred to in the Yerushalmi Berachos 1:1, which says that the redemption of the Jewish people will start out small and increase slowly, like the dawning day. 4) We need not fear that the irreligious will rule over us and persecute us. Hashem can save us, and besides, as the Gemara (Berachos 10a) says, "What business do you have with the secrets of Hashem? Do as you are commanded to do, and let Hashem do what He wants." 5) The Gemara (Berachos 7a) says that when Moshe asked to see Hashem, Hashem replied, "You missed your chance. When I

Rabbi Yehuda Leib Zirelson:
Used Aggadah arguments but ignored the
Three Oaths.

wanted to show you, you didn't want to see. Now that you want, I don't want." At this moment of eternal destiny, let's not miss our chance! Let's not let such an opportunity slip through our hands, for if even Moshe was punished for missing an opportunity, all the more so will we.³²⁰

To this Rabbi Rottenberg replied: "I am shocked that you rule on such a serious halacha question based solely on Aggadah. Would you permit an agunah (stranded woman) based on Aggadah?" Nevertheless, he responded to the above Aggadah points before beginning his halachic discussion. 1) The Yalkut on Mishlei 21 says that if the generation is worthy, Hashem inclines the king's heart to good, and if not, He inclines him to do evil.

320. שו"ת יד מרדכי סימן נ"ג: בדבר שאלת התכוננות ממלכת ישראל הגיעני ע"י הנהלת וועד הפועל של מועצת גדולי התורה חוות דעתו של הגאון המובהק הישישי מוהר"ר יהודה ליב צירלסאהן שליט"א אבדק"ק קעשינוב וז"ל: שאלה נשגבה מאד דורשת הפעם פתרונה מדורנו, השאלה היא בדבר התכוננות ממלכת ישראל, לו גם קטנה, אחרי היותינו משוללים ממנה קרוב לאלפיים שנה, חובת אגודת ישראל בהתאם לתכליתה לפתור כזאת רק ברוח התורה, אשר תאלפנו כי עם כל הכאב העצום על הקטנת נחלתינו מורשת אבות עלינו לקבל את עצמות הענין בשמחה מטעמים אלה:

א. באשר כך היא ההשגחה העליונה המתגלמת ע"י פקודת הממשלה הבריטית הן מצד כי "פלגי מים לב מלך ביד ה'" (משלי כא, א) והן מצד כי בדרך כלל אין אדם נוקף אצבעו מלמטה וכו'.

ב. שנית, עלינו להיות בטוחים כי התכוננות ממלכת ישראל קטנטנה באה הפעם בתור אותו המשוה הנחוץ בשביל חלות הנס השלם של התחוללות המהירה של ממלכת אדירה אשר תעמוד לנס עמים כחלק מגאולתנו השלמה העתידה כמאמר הזוהר (לך דפ"ח ע"א) דהא ברכאן דלעילא לא שריין על פתורא ריקניא ולא באתר ריקניא.

ג. יתכן כי כך הוא כוונת הירושלמי ברכות (פ"א ה"א) באמרו כך (כאילת השחר שאורה בוקע לאט לאט) היא גאולתן של ישראל, בתחלה קמעא קמעא כל מה שהיא הולכת היא רבה והולכת.

ד. אין לנו לגור פן יהינו אחינו החפשים בהיות רסן הממשלה בידם להשתרר עלינו כאוות נפשם, יען כי לבד שאין מעצור לה' להושיע לתופשי התורה שידם הם תהיה על העליונה לבד שסוף האמת שהיא התורה לנצח, הנה כבר הורונו חז"ל בברכות דף י' בהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמיפקדת איבעי לך למיעביד ומאי דניחא קמי קוב"ה לעביד.

ה. אל לנו לאבד בידים שעה מלאה סוד עולמים כזו, אם את רבן של כל הנביאים קנס הקב"ה באמרו לו (ברכות ז) כשרציתי לא רציתי עכשיו שאתה רוצה איני רוצה, עאכו"כ שכל עצמותינו אנחנו יתמי דיתמי תרעדנה מקנס אשר כזה.

גלן נא לבטח דרכנו באמונה שלמה, כי הקו החודר בשעה זו אלינו דרך הערפל העצום יהיה לאור עולם. יהודה ליב צירלסאהן, אב"ד קעשענוב ורב הכולל במדינת בסרביא.

How are we to know whether this decision of Britain to give a piece of Eretz Yisroel to the Jews is for good or for evil? 2) We have to start with something, but not something negative. Having nothing is better than having something bad - a state under the control of the wicked. 3) The Yerushalmi gives, as an example of a slow redemption, the story of Mordechai. Clearly it has to begin with a tzaddik. 4) History proves that when the irreligious come to power, they use their power to incite the Jewish people away from Hashem. In such a case, we must indeed "do what we are commanded to do" - not join the wicked. 5) You say let us not miss our chance. It sounds like it's obvious to you that it is the will of Hashem that we should found a state as Britain proposes. But to me it is obvious that even besides the prohibition on joining the wicked, founding a Jewish state before the coming of moshiach is against the will of Hashem and against the best interests of the Jewish people.³²¹

Rabbi Mordechai Rottenberg:
Agudah must say no to this gift.

321. שו"ת יד מרדכי סימן נ"ג: תמה אני על הגאון האדיר הזה שיצא לדון בדבר חמור כזה עפ"י דברי אגדה, ובלתי ספק שלא תעלה על דעת הגאון נ"י להתיר עגונה, אעפ"י שמאוד חשו חכז"ל לתקנתה, עפ"י דברי אגדה ובכלל בכגון זה נאמר אין למדין הלכה מן המדרשות ולא מן ההגדות, ירושלמי פ"ב דפאה, (ועיין תוס' יו"ט ברכות פ"ה משנה ד') ובפרט בנידון שלפנינו, אעפ"י שאין משיבין על הדרוש מ"מ אם לדין יש תשובה וקשה מאד לסמוך על ראיות הללו להלכה למעשה. א. בנה יסודו, כי "פלגי מים לב מלך ביד ד'" אמנם ידוע דרשת ר' ישמעאל מובא בילקוט משלי כ"א, אם זכה העולם הקב"ה מטה לב המלך לטובה, ואם לא זכה העולם הקב"ה מטה לגזרות קשות, ומי יודע אם מאורע זה, נתינת חלק קטן של ארצנו הקדושה לעם ישראל, על ידי השתדלות חפשי ישראל בכלל הטיה לטובה או בכלל הטיה לגזרות קשות תחשב, ואם תאמר שזכות הדור תוכיח, יותר מסתבר לומר שגזרה קשה היא, ויפה דיבר הגאון נ"י בסוף ראיה זו שהביא דברי חז"ל שאין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה. ב. מה שבטח הגאון נ"י שהתכוננות ממלכת ישראל באה הפעם בתור משהו הנחוץ בשביל חלות הנס השלם וכו' כמאמר הזהור לך לך ד' פ"ח ע"א וכו', אמינא אנא דההעדיר יפה ממצאיות הרע, ועיין שם סוף מאמר הזהור הנ"ל, ד"א אני לדודי דהא תנינן שכנתא לא אשתכחת עמהון

The Gemara in Kesubos 110b brings a dispute between Rabbi Zeira and Rav Yehuda as to whether an individual Jew is allowed to return to Eretz Yisroel during exile. But all agree that the oaths at least prohibit the Jewish people from going up “as a wall” – which Rashi explains as “together, with a strong hand.” And there is no greater instance of “as a wall” than the establishment of a Jewish state in Eretz Yisroel. And see the Ahavas Yehonasan who says that even if all the Jews are ready to go to Jerusalem, and all the nations agree, G-d forbid that we should go there.

דחייביא כיון דאתי בר נש לאתדכאה ולמקרב גבי דקב"ה כדין שכינתא שריא עליה הה"ד אני לדודי בקדמיתא ועלי תשוקתו לבתר אתא בר נש לאתדכאה מדכאין ליה, ע"כ. הורה לנו במאמר הזה דאע"ג דקאמר מעיקרא, אני לדודי לאתקנא ליה דוכתא בקדמיתא ולבתר ועלי תשוקתו, משום דברכאן דלעילא לא שריין באתר ריקניא, הכנה זו לאו שמה הכנה אם הוא אתר לחייביא, ואיך נבטח בזה שארץ נתנה ביד רשע היא הכנה לגאולתנו השלמה העתידה לבוא בב"א.

ג. כתב כי כך הוא כונת הירושלמי וכו'. המעיין בירושלמי ימצא שיש להוכיח גם משם כדברינו במאמר הזוהר הנ"ל שההתחלה צריכה להיות על ידי זכאי וצדיק משום דשכינתא וברכאן דלעילא לא שריין באתר דחייביא, כי הירושלמי מביא שם לדוגמא מעשה דמרדכי בשושן הבירה, בתחילה ומרדכי יושב בשער המלך, ואח"כ ויקח המן את הלבוש ואת הסוס ואח"כ יושב מרדכי אל שער המלך ואח"כ ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות ואח"כ ליהודים היתה אורה ושמחה, ע"כ. דוגמא זו תורה כי התחלת גאולת ישראל היא הרמת קרן צדיק, כמאמר הכתוב ברבות צדיקים ישמח העם.

ד. כתב הגאון שליט"א ואין לנו לגור וכו'. ואיך לא נגור שאחינו החפשים בעת תהיה רסן הממשלה בידם ישתררו עלינו ויעשו כל הפעולות להדיח את עם ישראל מאלקיו, הלא כבר היה זה לעולמים עת היו אבותינו בארצם כאשר גבר אגרוף הרשעה השחיתו והתעיבו להעלות חרון אף ד' על ישראל ולא הועילה צדקת הצדיקים, ולמה זה נבטח שיד תופשי התורה תהיה על העליונה, הלא גם נבואת הנביאים לא הועילה נגד המשחיתים והמחבלים כרם ד' צבאות, וילעיבו במלאכי ד'. וכי על זה וכיוצא בו נאמר בהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמפקדת איבעי לך למיעבד ומה דניחא קמיה קוב"ה לעביד? הלא אדרבה מפקדין שלא להתחבר עם רשעים, ואיך לא נגור מהגורל שעלה ביהושפט מלך יהודה בהתחברו עם אחאב ברמות גלעד בהלחמו בארם בעצת נביאי השקר ויצא עליו הקצף מאת ד', ומה עלתה לו כאשר נתחבר עם אחזיהו מלך ישראל לעשות אניות וינבא לו נביא ד' (ד"ה ב' כ' ל"ז) בהתחברך עם אחזיהו פרץ ד' את מעשיך וישברו האניות.

ה. כתב עוד אל לנו לאבד בידים שעה מלאה סוד עולמים וכו'. פשיטא ליה להגאון שרצון ד' הוא שנוכח עתה ממלכת ישראל באופן שהציעה לפנינו מלכות ביטאני' השם יר"ה, ולדידי פשיטא לי שגם בלעדי הטעם שאין לנו להתחבר עם החפשים, נגד רצון ד' ונגד טובתו של ישראל הוא לכוון ממלכת ישראל טרם בוא שליח ד' משיח צדקינו אשר אנו מחכים לו בכל יום שיבוא.

We stand to lose the redemption of the moshiach

Furthermore, who can estimate what loss we will have from this when the true redemption arrives? The Midrash (Shir Hashirim Rabbah 2:7) tells us the reason for the oath against going up as a wall: "If so, why does the king moshiach have to come to gather the exiles of Israel?" The

Maharzu explains that it is moshiach's job to bring all of Israel up together from the exile, and if, G-d forbid, they do this on their own, they will lose the redemption of the moshiach.

Lastly, we must fear that if we accept this gift from Britain, we will be considered like the Jews who brazenly ascended the mountain to conquer Eretz Yisroel against the will of Hashem (Bamidbar 14:44).

Therefore, Agudath Israel, in keeping with its goal of resolving every question in accordance with the Torah, must say no to this gift. And in the event that another Jewish party does accept it, they must beg the British government to ensure freedom of religion in the new state. In any case, we must proclaim to the world leaders that although we long to see our scattered people gathered to Zion and Jerusalem, we are waiting for moshiach to do the job. (Shailos Uteshuvos Yad Mordechai, Siman 53)³²²

---

322. שם: דאיתא בש"ס כתובות דף קי ע"ב דאמר רב יהודה כל העולה מבבל לא"י עובר בעשה שנאמר בבבל יובאו ושמה יהיו וכו' ורבי זירא האי בכלי שרת כתיב ורב יהודה כתיב קרא אחרינא השבעתי אתכם בנות ירושלים וכו' ור"ז האי שלא יעלו ישראל כחומה, ור"י השבעתי אחרינא כתיב, ופרש"י כחומה: יחד ביד חזקה, אלמא דכו"ע מודי דעל זה השביעי הקב"ה את ישראל שלא יעירו ולא יעוררו את האהבה לעלות יחד לא"י ואין לך כחומה יותר מלכונן ממלכת ישראל בארץ ישראל, ועיין באהבת יהונתן להגאון ר' יהונתן זצ"ל בהפטרה לשבת נחמו שכתב על פסוק זה דהשבעתי אתכם וז"ל וזהו פירושו דכנסת ישראל צווחת באלה ושבועה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה, נגד קיבוץ ישראלי באם שהכל נועדו יחדיו לעלות לירושלים וכל האומות מסכימים אפי"ה צווחה שחלילה שתלך שמה. ומי יכול לשער גודל ההפסד שיוכל לצמוח מזה לגאולה האמיתית עיין מדרש רבה שיר השירים על פסוק זה דהשבעתי, ר' חלבו אומר ארבע שבועות יש כאן השביעי את ישראל שלא ימדרו על המלכיות ושלא ידחקו את הקץ ושלא יגלו מסטירין שלהם לאומות העולם, ושלא יעלו חומה מן הגולה, אם כן למה מלך משיח בא לקבץ

Ari: It's amazing that Rabbi Zirelson just assumed it was permitted to found a state. His only hesitation was accepting a small state, or an irreligious state. Hadn't he ever heard of the Three Oaths? He didn't even bother to quote the Gemara and explain why in his opinion it doesn't apply.

Rabbi Glauber: This is a pattern we see often in the history of Zionism. Those rabbis who support Zionism rarely offer halachic arguments. Most of their arguments are based on parallels to stories in the Torah, and on their perception that unusual events are unfolding in our times. Indeed, the events of our time are unusual, but we have a Torah whose laws have an answer for every situation.

The debate at the Knessia

Ari: But what happened at the Knessiah Gedolah? Did the other members of the Moetzes side with Rabbi Rottenberg or Rabbi Zirelson?

Rabbi Glauber: As the periodical Hapardes describes, the debate in the Moetzes meeting was stormy. Rabbi Elchonon Wasserman, Rabbi Aharon Kotler, Rabbi Mordechai Rottenberg, and the Hungarian and Czech rabbis opposed the proposal for a Jewish state, no matter what the borders would be and even if it would be religious, because it would be like a denial of the coming of moshiach. But the rebbes

---

גליותיהן של ישראל. ופירשו המפרשים שזהו ענין של משיח להעלות כל ישראל יחד מהגלות ואם חלילה יעשו בעצמם כך יפסידו גאולת המשיח.

אחרי הדברים האלה הנני בשאלה האם אין לנו לגור שאם נקבל ברצון מתנה זו של מלכות בריטאני' שנהיה ח"ו בכלל המעפילים לעלות ההרה נגד רצון ד', על כן חובת האגודת ישראל בהתאם לתכניתה לפתור את כל השאלות על פי רוח התורה למאן במתנה זו, ולהתחנן לפני מלכות בריטאניא שאם מפלגה ישראלית תסכים לקבלת מתנה זו תנאי זה תתנה עמה שיהיה הדת חפשית, שיהיה האפשרות בידי יראי ד' לחיות שמה עפ"י רוח התורה, ולהגיד לפני מלכי ארץ ושריה שאם אמנם מחכים אנחנו לקיבוץ גליותינו ולקיבוץ פזורינו מירכתי ארץ ולבא לציון ברנה ולירושלים בשמחת עולם, אבל רצוננו לראות את מלכנו משיח ד' אלקי יעקב כה ירצה השם בב"א. מרדכי ראטטענבערג, רב אב"ד דקה"י אנטווערפן.

of Boyan, Sadiger, Rabbi Tzirelson, Rabbi Aharon Levine of Reisha, and Rabbi Zalman Sorotzkin accepted the idea.³²³

Evidently this fierce debate could not be settled, so the Moetzes decided on a compromise: they produced resolutions that were against the Peel Commission's proposal for a Jewish state, but they did not say what the anti-state rabbis at the convention said - that any Jewish state is a denial of the coming of moshiach. Instead they spoke generally against an irreligious state and against changing the Torah's borders for Eretz Yisroel.

The same vagueness was kept in the final resolution of the Knessia: "The Knessia Gedolah cannot agree to the establishment of a Jewish state as proposed by Lord Peel." The pro-state elements in the Agudah saw the resolution as a demand for larger borders, whereas the anti-state elements saw it as rejection of a Jewish state.

Yossi: So about half of the members of the Moetzes were in favor of accepting a Jewish state. Did any of them explain how he viewed the Three Oaths?

---

323. הפרדס, שנה יא, חוברת ז, עמוד 8: ביום א' בערב, ט"ז אלול, התאספו גדולי התורה לדון על שאלת מדינת היהודים, ולעשות החלטה להכנס, אשר כל עיני ישראל צופיות אליה, האספה היתה סוערה, והשתתפו באספה האדמו"ר"ם מגור, טשארטקוב, באיאן, סדיגורי, וגדולי הרבנים, חברי מועצת גדולי התורה. האספה דנה שבע שעות, ומלחמה גדולה התנהלה באספה זו, ונסחו החלטות, ונלחמו על כל קוצו של יוד. הרב ווסרמן, הרב קאטלער, הרב ראטענבערג מאנטוורפן, רבני טשעכין, ואונגארין, היה בדעתם לדחות כל ההצעה על דבר הקמת מדינה יהודית, ואף משני עברי הירדן, ואף אם תהא בנוי על יסודות הדת, מפני שזהו כעין כפירה באמונת ביאת המשיח, ובפרט שמדינה יהודית קטנה זו תבנה על יסודות הכפירה ונמצא שם שמים מתחלל. טענו כנגדם האדמו"ר"ם מבאיאן, סדיגורי, הרב צירלסאן, נשיא הכנסת, הרב לעווין מרישא, ראש מועצת גדולי התורה, הרב סעראצקין, כי אפשר להסכים לפי חוקי התורה להקמת מדינה יהודית בחלקה של ארץ ישראל, בלי לכפור על ידי כך באמונת ביאת הגואל. ואין לחשוש שהחפשים ירדפו במדינה היהודית את הדת, ועל כן אסור לדחות בהחלט דברי מדינה היהודית אלא צריך לדרוש את הרחבת גבולותיה, ולחייב שחוקת מדינה היהודית תהא על יסודות הדת והמסורה, וכן למחות נגד זה, שלא שאלו את פי היהדות החרדית ולא צרפו את באי כחה למשא ומתן. ונצחו אומרי הן! וכל ההחלטה נתקבלו בנוסח של חיוב.

Rosenheim's letter

Rabbi Glauber: The records of the Knessia do not tell us how the pro-state rabbis explained the Three Oaths, but we have on record a 1944 letter by **Reb Yaakov Rosenheim**, the founder and political leader of Agudah, that explains their position: "The agreement of Agudah to the establishment of a state before the coming of moshiach is based on the rulings of the Gedolei Torah. However, those rulings depend on two basic conditions, which are far from reality and possibility: 1) the state must be conducted in accordance with Torah and tradition; 2) there must be peace with the Arabs. The second condition is in order to fulfill the oath against going up as a wall (Kesubos 111a). This oath forbids to us any military action or conquest of the land against the will of the Arabs and the governments of the world. The oath prohibiting rebellion against the nations refers to revolution by military force. Regarding the oath against forcing the end, there may be different opinions. In my opinion, there is no prohibition on founding a state without the Temple. I do not believe that under the current circumstances it is possible to have a state according to Torah law. **Rabbi Silver** and **Rabbi Bloch** of Telz do believe so. We, at least, would consider the founding of a state to be a disaster and a misfortune." (Mikatowitz Ad Hei B'Iyar, p. 340)³²⁴

324. מקטוביץ עד ה' באייר, עמוד 339: ב"ה כ"א כסלו תש"ה לפ"ק. ידידי וכו' מוה"ר חיים בלאך נ"י. את מכתבו מיום יט כסלו קראתי בהתענינות מרובה. שמח אני על הערותיו. תשובתי היא על פי השאלות המסודרות במכתבו: הסכמת אגודת ישראל להתיסדות מדינה לפני ביאת המשיח מבוססת על ההחלטות של גדולי התורה. זאת אמת שההחלטות תלויות בשני תנאים עיקריים הרחוקים מממשיות ומהאפשרות. א) התנהגות המדינה על פי התורה והמסורה; ב) שלום עם הערבים. התנאי השני תלוי בקיום השבועה שלא יעלו בחומה. שבועה זו אוסרת לנו כל פעולה צבאית וכיבוש הארץ נגד הסכמתם של הערבים וממשלות העולם. על כל פנים אין פקפק להתיסדות מדינה בהסכמת הערבים והממשלות. השבועה "שלא ימרדו באומות" משמע ריבוליציה בכח ובחיל. בנוגע להשבועה "שלא ידחקו את הקץ" יוכלו להיות חילוקי דעות. לדעתינו אין איסור להתיסדות מלוכה בלא בית המקדש. כשאני לעצמי איני מאמין שתחת התנאים הנתונים באפשרות קיום מדינה על פי חוקי התורה. הרב זילבר והרב בלוך מטעלז מאמינים בזה. על כל פנים אנו מחזיקים התיסדות מדינה לאסון ולשבר. בידידות נאמנה, מוקירו יעקב רוזנהיים.

Rabbi Tzvi Weinman, author of Mikatowitz, notes that it is not clear where Rosenheim got his information about Rabbi Eliezer Silver's position. Rabbi Silver himself wrote in the Kol Yisroel newspaper, issue 15, on 22 Teves 5706, "This demand for a Jewish state is something that not all Jews agree to at this time, especially since it will be achieved through protest and terrorism, which violates the oath of Hakadosh Baruch Hu not to go up as a wall – with strength, and that they should not force the end, which includes even excessive prayer."³²⁵

In any case, it seems that those in the Agudah who agreed to a state in theory held like the Avnei Nezer who permits peaceful immigration. It is not clear, however, how they got around the oath against forcing the end. Rosenheim says that in his opinion, that oath refers only to building the Temple, but there is no proof that the gedolim in the Agudah shared that view.

In any case, none of the gedolim at the Knessia would have dreamed of permitting what happened in 1948: the founding of a state by military conquest. They only discussed the question of a state founded peacefully.

A state will lead to bloodshed

The Brisker Rav, who did not attend the Knessiah, was very upset over the discussion over a Jewish state. He understood that the state would not come into being peacefully, and he said, "How can they even discuss a Jewish state that will lead to loss of life?" When Rabbi Avrohom Kalmanovitz argued that the Agudah's decision would have no effect on world events in any case, since the British would not

---

325. מקטוביץ עד ה' באייר, עמוד 345, הערה 17: לא ברור מהיכן הוא שאב את האינפורמציה על השקפת הרב זילבר, הרב זילבר בעצמו בקול ישראל מס' 15 מכ"ב טבת תש"ו התבטא בצורה ברורה ביותר: "אכן דרישה לממלכת ישראל שאין כל ישראל מסכימים לדרישה זו בעת הזאת ובפרט שתעלה בהפגנה ובדרכי איום שע"ז כבר השביע הקב"ה לא יעלה בחומה - בחזקה שלא ידחקו הקץ גם שלא ירבו בתחנונים יותר מדי."

take the opinion of rabbis into account, the Brisker Rav pointed to the Talmudic story of the dispute between Shevna and Chizkiyah (Sanhedrin 26a). Shevna had more people on his side, and Hashem would have guided history to follow his opinion, except that he and his colleagues were wicked. "At this Knessia most of the gedolei hador were present," said the Rav, "and Hashem follows the majority. They agreed in principle that there can be a Jewish state; they only disagreed on whether it is allowed to give up on parts of Eretz Yisroel. Therefore I am afraid there will indeed be a state, since they are not wicked and their opinion counts." (Teshuvos Vehanhagos 2:140)³²⁶

From this version of the story, it sounds like the Brisker Rav made his comments after the Knessia, and he characterized the conclusion as permitting a state in principle. However, according to another version reported by Rabbi Moshe Mordechai Shulsinger, the Brisker Rav said, "That is what worries me: to me it is clear that it is forbidden to establish a Jewish state even if it will cost one Jewish life, but if a majority of the greatest rabbis decides in favor of a Jewish state, I am afraid that Hashem will follow the majority." (Mikatowitz Ad Hei B'Iyar p. 311)³²⁷

326. תשובות והנהגות ח"ב או"ח סימן ק"מ ובשנת תרצ"ו דנו בכנסיה גדולה על הקמת מדינה מחולקת, וכידוע הגר"א ווסרמן והגר"א קוטלר זצ"ל רצו לעזוב כשנראה סכנה שיסכימו לשלטון ציוני ונמנעו ע"פ הוראת הגר"ח ע זצ"ל, והגריז"ס זצ"ל כעס ורגז מאד שדנו בזה בשעה שיש בזה ר"ל גרם שפיכות דמים, ושאל אותו הגר"א קלמנויץ זצ"ל מה איכפת לו כ"כ עד שרוגז בקולי קולות הלוא הבריטים בלאו הכי לא מתחשבים ברבנים, והביא הגמרא בסנהדרין כו. דחזקיה חשש שהקב"ה אזיל בתר רוב, רק אמרו לו קשר רשעים אינו מן המנין, משמע שאם אינם רשעים נוטה הקב"ה לגבייהו, ולכן טען אז ואמר הרי בכנסיה התאספו רוב גדולי הדור, והקב"ה נוטה בתר רוב, והרי הסכימו על עצם מדינה, רק חלקו אם מותר לוותר על חלקי ארץ ישראל, ואמר אז (בשנת תרצ"ז) חוששני שיתקיים שהרי אינו קשר רשעים והם מן המנין ע"כ שמעתי וגרשם אצלי מפי בנו הגר"ד זצ"ל.

327. מקטוביץ עד ה' באייר, עמוד 311: לכן חושש אני כ"כ ומודאג אני שאע"פ דברור לי שאסור להקים מדינה יהודית ע"י שפיכות דמים אפילו של יהודי אחד אבל אם רוב של גאונים וצדיקים יחליט בעד הקמת מדינה יהודית ע"ז הנני דואג ומצטער וחושש דילמא ח"ו נטיה דעתה דקוב"ה בתר רובא.

According to this version, either the Brisker Rav was speaking before the conclusion of the Knessia, and thus we don't know how he characterized the conclusion, or he was speaking after the conclusion and he did not feel that they had permitted a state yet, only discussed the idea.

Rabbi Boruch Ber Leibowitz, the foremost disciple of Rabbi Chaim Brisker, upon hearing of the Knessia discussion, said that we may not establish a state because a Jew may not place himself in a possible danger. When he was told that his great teacher's son, the Brisker Rav, had said the same thing, he was very pleased. (Moshian Shel Yisroel v. 7 pp. 128-129)³²⁸

Ari: In retrospect, it seems strange that all the gedolim at the convention did not realize that there would be wars. Only the Brisker Rav and Reb Boruch Ber understood this.

Rabbi Glauber: Yes. And again, if the others had realized, none of them would have entertained the thought of a Jewish state established through warfare - both due to the danger, and due to the oaths. In fact, even those rabbis in the pre-state era whom today's Zionists claim as their forerunners - those who supported large-scale settlement of Eretz Yisroel - agreed that the oaths prohibit wars.

**Zionist
rabbis also
opposed
Zionism**

Ari: Really? Which rabbis do you mean?

Rabbi Glauber: All of them. Rabbi Tzvi Hirsch Kalischer (1795-1874) was one of the founders of the Chovevei Tzion movement, and in his 1862 book *Derishas Tzion* he wrote that Jewish settlement in Eretz Yisroel

---

328. מושיען של ישראל ח"ז עמוד קכח: גם הגה"צ ר' ברוך בער מקאמעניץ ז"ל, כששמע מהחלטת הכנס' בנידון מדינה יהודית, אמר לפי דעתי דבר פשוט הוא שאסור לייסד מדינה, שאסור להכניס את עצמו בספק סכנה, ושוב כששמע שכן אמר גם הגאון מבריסק כנ"ל נהנה הגאון ר' ברוך בער זצ"ל מאד (על פי עדות תלמידו הרב ר' מרדכי שוואב ששמע מפיו).

could be the beginning of the redemption. But he made clear that this did not include fighting wars and conquering the land from the gentiles, which would be prohibited under the oaths:

Regarding the oath of G-d, which forms the basis for people who retreat from listening to the words of the prophet – “Do not give Him silence until He establishes and makes Jerusalem the praise of the earth” (Yishaya 62:7) – I will respond in two ways: Firstly, the warning “do not arouse or awaken” (Shir Hashirim 2:7) only means that we may not go up with a strong hand to the walls of Jerusalem, as it is explicitly stated in the Gemara there (Kesubos 111a) “that they must not go up as walls” and Rashi explains “with strength”; and also that they must not rebel against the nations; but rather they must wait for the kindness of Hashem, that He turn His eye of mercy to us, if He is pleased with the work of our hands. He only made us swear not to engage in forceful immigration, to go up to the mountain with strength, but to desire its stones and to settle the land is fine, and there is no greater mitzvah than this, as I have explained at length. (Maamar Kadishin p. 35b)³²⁹

Rabbi Tzvi Hirsch Kalischer
advocated only peaceful
settlement.

329. דרישת ציון, מאמר קדישין דף לה ע"ב: בראשית אמרי במאמר דרישת ציון שפכתי שיחי נגד חלקי הסותר של דרישת ציון, זה יאמר עלה לא נעלה אל הרי קודש כי טוב שבתי פה עד יתקע בשופר גדול בארבע רוחות עולם אז תכסוף רוחינו לדרישת ציון ובית אלקי יעקב, וזה יאמר למה זה לי ענות נפשי עלי ציון ועריה, הלא כבר נאמר אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ ואמרו רז"ל שהשביענו הקדוש ברוך הוא שלא נדחקו את הקץ, ולמה זה הבל איגע להאדיב רוחי ולתאות נפש על שיבת ציון? והן נגד הראשון כבר הבאתי ראיות גדולות מן הכתוב ומן קבלת רז"ל ומן המושכל. אמנם על דברי שבועת אלקים האמור אשר עליה יסוגו אחור מלהקשיב לדברי הנביא (ישעיה ס"ב) אל תתנו דמי לו עד יכונן ועד ישים ירושלים תהלה בארץ, על זה אשיב

Interestingly, Rav Kalischer says he will respond in two ways, but only this answer - that peaceful settlement is permitted – appears in his sefer.

One of the letters of approbation on *Derishas Tzion* is from **Rabbi Chaim David Chazan**, the Rishon Letzion (Sephardic chief rabbi of Jerusalem under the Ottoman empire). He writes in the letter:

Not by might and not by power, G-d forbid, to rebel against the nations of the world, the benevolent kings who surround us; or, G-d forbid, to go up against the walls, to fight with the rulers; but rather to fulfill our desire and perfect our hearts, to fulfill the will of G-d, by arousing from below, by doing what we have the power to do, with G-d's help and the help of benevolent kings and their complete willingness.³³⁰

Rabbi Yitzchok Yaakov Reines (1839-1915) was a leader of *Chovevei Tzion* and the founder of the *Mizrachi* movement. In 1902 he published a book called *Ohr Chadash Al Tzion* calling for settlement in *Eretz Yisroel*, but cautioning (p. 240) that it must not violate the oaths:

אמרי לך בשתי דרכים, האחד כי אזהרה מה תעירו ומה תעוררו הוא רק לבל נעלה ביד חזקה לחומות ירושלים, כמפורש בש"ס שם שלא יעלו כחומות ופי' רש"י בחזקה וגם שלא ימרדו באומות, רק נצפה על חסד ה' שישים עין חמלתו עלינו, ברצות ה' כושר פועל ידינו, ולא השביענו רק שלא נהיה מן המעפילים לעלות ההרה בחזקה אבל לרצות אבניה ולפעול ארץ נושבת מה טוב ומה נעים אין לך מצוה גדולה מזה כאשר בררתי בארוכה.

330. דרישת ציון, דף ה' ע"א, מכתב חכם באשי: ואין זה מכלל השבועה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה במקום שנאמר בו (חזק) [חפץ] קרא כדכתיב עד שתחפץ, כי בשגם קץ האחרון נסתם כל חזון ולא נוכל להחליט המאמר (כאמור) (לאמור) בא זמן הישועה, מ"מ מאחר שענינו רואות את מעשה ה' הנורא ונשגב בהשגחה אלקית על עמו ישראל כי הנה לב מלך ביד ה', וה' נתן בלבם את החסד ואת הרחמים דעבדי חירותא חירות משיעבוד והנה המלכים מבקשים לפאר לרומם קרנם של ישראל ולגדל שמם בעולם אשר לא היו לעולמים וכו' לא בחיל ולא בכח יגבר איש ח"ו להמרות באומות העולם ומלכי חסד אשר עטרונו ברחמים גדולים, או חלילה לעלות בחומות ללחום את מושל כי אם לפלא נדר או בגדבה הרצון והשלמות הלב להשלים רצון הבורא הא-ל-ית' באתערותא דלתתא כמה שבידנו לעשות בעזר אלקים בסיוע מלכי החסד ורצונם הטוב והגמור.

What is the point of Chanukah? Seemingly, there is no lesson for us to learn from it for our generations, for then all the miracles took place only after they arose on their own and fought the war of Hashem, but if we try to imitate the actions of our forefathers of that time, coming out with a battle cry and defeating our enemies, these actions would obviously be forbidden to us, since the Holy One, blessed is He, severely foreswore us not to push for the end of exile by force. But we can learn from the story to work to better the situation of the Jewish people and raise its dignity, for this is its honor and the honor of its Torah. And this can take place even now, through buying land from governments, since today land purchase replaces conquest.³³¹

In his *Sefer Haarachim* (pp. 298-299), Rabbi Reines explains that the **Ramban** in *Sefer Hamitzvos* advocates “conquering” Eretz Yisroel only in a peaceful way:

---

331. אור חדש על ציון, שער שמיני, עמוד 240: הדברים האלה נותנים מקום להתפלא על כל עקרו של חנכה אשר יחוגו אותו בכל שנה זכרון הנסים שנעשו אז, הלא חגיגות כאלה נעשות רק למען הוציא מהן תועלת מוסרית, ללמוד מהן איזה למוד מועיל בנוגע להנהגתנו, וכל למוד דרוש להיות מעין המאורע, וכיון שכן, הלא בהשקפה הראשונה נראה כי אין שום מקום ללמוד מזה איזה למוד לדורות, כי הלא שם נעשו כל הנסים אחרי שהתעוררו בעצמם ללחום מלחמת ה', וא"כ הלמוד לדורות יכול להיות רק שנדע, כי אם ננסה גם אנחנו עתה לעשות כמעשה אבותינו אז, נריע אף נצריח גם אנחנו ועל אויבינו נתגבר, והלא מלמוד כזה אין לנו שום תועלת, כי מעשים כאלה הלא אסורים לנו, כי השבע השביע אותנו הקב"ה לבלי לדחק את הקץ בחזקה, ואם כן איפא מה הלמוד היוצא לנו מחגיגה כזאת?

אך הנה כבר נתבאר וכו' כי נודע שהחשמונאים ז"ל חרפו למות נפשם רק על כבוד אמונתם ולאמיתותם וכו' וא"כ הלא יוצא לנו מזה למוד מוסר, רב התועלת מאד, כי גם במצב השפלות היותר איום ונורא, עת כי נתונים אנחנו לשבי ולחרפה מרבים להכיל, אין לנו לאבד חלילה את רגשי כבוד לאמיתותנו ודתנו וכו' לזאת יש תועלת גדולה בזכרון זה, לדעת שצריך להשתדל שתהיינה גם עתה תוצאות להרגש הזה, כי לא יבצר מהרגש לעורר למפעלים כשרים שחכ בהם להרים קרן האומה והדת, ויתיחסו ג"כ להמפעלים הכבירים שבימי החשמונאים, כי במדה זו שהלקיחה הרצונית ממלאת מקום הכבוש המלחמי, וכמו שנתבאר לעיל (בשער הרביעי פ"ד), כן גם ההשתדלות על הלקיחה הרצונית והמוסכמית מפי הממשלות יכולה למלאות מקום ההשתדלות החשמונאית בימי קדם.

We must ask on the Ramban: How is it possible to say that there is a mitzvah on us to expel the Ishmaelite kingdom? Are we not forbidden under oath not to go up as a wall (Kesubos 111a)? Yet the Ramban holds that the mitzvah of conquest applies even during exile, when the land is not under Jewish rule. The answer is that the Ramban means conquest by purchase, that it is a mitzvah to buy land in Eretz Yisroel and to settle there, for conquest does not have to mean through war.³³²

Rabbi Yissachar Shlomo Teichtal, in his pro-settlement book *Eim Habonim Smeicha*, quotes the **Rambam's** letter to the sages of Marseilles, in which he states that the reason why the Jews were exiled from their land is because they studied books of astrology and used them as a substitute for the study of warfare and the conquering of lands. Rabbi Teichtal then comments that certainly, the Rambam did not mean that now, during exile, we should be studying warfare. This does not apply to us, because of our weakness and because we have been made to swear regarding this matter not to go up as a wall. Rather, he meant that we should use any natural means at our disposal, such as requesting the help of kings to end the exile, and conquering the land by purchase (Chapter 3, p. 176 in the 1983 Pri Haaretz edition).³³³

---

332. ספר הערכים, עמוד 299: ובאמת יש להבין מה שייך לאמר: מצוה עלינו שנירש את ממלכת ישמעאל? והרי מושבעים אנו ועומדים שלא לעלות בחומה (כתובות ק"א, ע"א)? [ולדעת הרמב"ן מצות כבוש נוהגת גם בגלות, כשהארץ איננה ברשות ישראל]. אולם כונת הרמב"ן היא על כבוש על ידי מקח, שמצוה היא לקנות אדמה בארץ ישראל ולעמוד שם על הקרקע. כי הכבוש אינו דוקא במלחמה, שהמלחמה היא רק כעין אמצעי להשיג את הקרקע ובכל דבר התכלית היא העיקר ולא האמצעי. 333. אם הבנים שמחה, פרק שלישי, אות כא, עמוד קעה-קעו: ואביא ראיה גם מרבינו הרמב"ם וכו' ממה שכתב באגרותיו לחכמי מרשילא אודות חכמת החוזים בכוכבים וכו' כתב בזה הלשון: "וזאת היא שאבדה מלכותינו והחריבה בית מקדשינו והאריכה גלותינו והגיענו עד הלום שאבותינו חטאו ואינם, לפי שמצאו ספרים רבים באלה הדברים של דברי החוזים בכוכבים וטעו ונהו אחריהם. ודימו שהם חכמות מפוארות ויש בהם תועלת גדולה, ולא נתעסקו בלמידת המלחמה ולא בכיבוש ארצות..." וכו' ובלי ספק שאין כוונתו שעתה בגלות היה לנו ללמוד ללחום מלחמה ולכבוש ארצות, דזה אין ביכולתנו כעת מחמת חולשתנו מכח פיזורינו בין האומות, וזה היה שייך

Eim Habonim Smeicha was written in 1943. It is not a halachic work but rather a sefer to encourage moving to Eretz Yisroel and settling the land – something that was never halachically forbidden by any posek – because, according to the author, it will help bring the redemption closer.

The author was a great posek himself and a writer of halachic responsa. But he writes (in his second introduction, p. 32) that until the war he was busy with talmidim and never had a chance to sit down and think about the “life questions of our entire holy people, for it is mitzvah that can be done by others, and one must not neglect Torah study because of it.” But now, during the great turmoil of the war, when he could no longer focus on deep Gemara study, and the talmidim were scattered, he began to think about the big picture of Jewish history and the promised redemption. In other words, he saw the entire subject of his sefer as a non-halachic subject, a question of speculation about Hashem’s grand plan for Jewish history.³³⁴

בהיותינו יחד בארצינו. וגם, אנו מושבעים על זה - שלא נעלה בחומה. וברור דכוונתו בזה היא, דיש לנו להשתמש באמצעים הטבעיים שיבואו לידינו, כמו לבקש את המלכים שיטו חסד עלינו להשביט את הגלות מעלינו, ולכבוש את הארץ בקניית כסף. 334. אם הבים שמחה, הקדמה שניה, עמוד לא-לג: וכעת שהגיעו לנו ימים שאין בהם חפץ, נטרד מוחי מצרת הדור מלהעמיק בהלכות קבועות כדרכי מעודי, כי צריכא שמעתא צילותא. ועוד זאת, כי ע"י סערת הגלות שתקפה עלינו נתבטלה הישיבה מבית מדרשי, כי ביום מר שפרצו הפרעות בעם, וחמסו ורמסו כל קודש, נתגרשו התלמידים בני הישיבה מחדר הורתם, ונשארת לבדי מתבודד במחשבתי על חורבן ישראל וחורבן הקהילות שנעשה בימינו, על מה עשה ה' ככה, ומה חרי האף הגדול הזה. ונתתי לבי לתור ולחקור בקורות ימי חיי עמנו, אשר ניתן בבור שאון הגליות וההשמדות בארצות העמים זה כאלפים שנה. ואם כי מעולם לא עסקתי בשאלות כאלו, כי מעודי מימי נעורי שתול הייתי בבית אלקים, והייתי טמון וחבוי בד' אמות של הלכה וכו' ומעולם לא לקחתי פנאי להתעניין בענינים הנוגעים לשאלת החיים של כלל אומתינו הקדושה, כי היא מצוה שאפשר שתעשה ע"י אחרים ואז נאמר כל חפצך לא ישו בה, ואין לבטל לימוד התורה בשבילה, כמבואר במועד קטן דף ט, וכן נפסק להלכה ביו"ד. אבל כעת, בתוך ההפיכה הגדולה, אשר א"א לצמצם את המח בהוויות דאביי ורבא ובהלכות עמוקות, וגם כי תלמידי נתגרשו ממחיצתי ואין לי עם מי לצאת ולבא במשא ומתן של הלכה, נתעוררה בקרבי השאלה - הרי נאמר בדניאל עד מתי קץ הפלאות וכו' ועל כרחך שיש איזה מניעה שמעכבת מאתנו את הגאולה וכו' וזה הרהיבני לתור ולחקור בענין התעכבות הגלות, ולחבר חיבור הזה בעזה"י ולהשמיע דעתי ברבים, ללמד עצה ודעת את עמנו בני ישראל מה לעשות לקרב את הגאולה העתידה במהרה בימינו.

Precedents for mass settlement?

The only halacha question he rules on is the question of immigration and building the land en masse (not a Jewish state) with permission from the ruling power. In permitting this, he continually refers to two precedents: the return of Ezra under Cyrus, and the permission granted briefly by the Roman emperor to build the Temple under Rabbi Yehoshua. He also cites (p. 94) a proposal by **Rabbi Hillel of Kolomaya** to buy out Eretz Yisroel from the Sultan of Turkey, as well as a settlement founded by **Don Yosef Hanasi** in 1561 (p. 118).³³⁵

Yossi: Are those proofs compelling?

Rabbi Glauber: One cannot compare Ezra's return under Cyrus with the Zionists' return. The return under Cyrus' proclamation after 70 years of exile was prophesied in advance by Yirmiyahu. Cyrus is even mentioned by name in Yishaya (45:1), who lived 200 years before Cyrus. At the time of that return the Jewish people had several prophets – Chagai, Zechariah, Malachi and others – who all conveyed Hashem's approval of the return. Ezra was a tzaddik and everything he did, including his choice of

---

335. אם הבנים שמחה, פרק שני, עמוד צד: והגאון הצדיק רבינו ר' הלל מקאלמייא בתשובות בית הלל סימן ל"א הביאו, ועי"ז התלהב לבו שם מאד במכתב אל הגאון ר' זלמן שפיצר מוינה, שידבר עם הברון רטשילד שיכניס עצמו בזה ויתמוך זאת בכספו ובזהבו, כי לדבר כזה צריך לעשירי עם בני ישראל (כאשר הובא מעשה כזה במדרש רבה פרשת תולדות, שבימי ר' יהושע בן חנניא נתן המלך רשות לעלות לארץ ישראל ולבנות בית המקדש. הושיב ר"י בן חנניא שני עשירים גדולים מישראל שיתנו הוצאתו על זה, עיי"ש).
ושם בעמוד קיח: אמת שלפני שלש מאות שנה התחיל השר דון יוסף הנשיא שהיה יושב בחצר המלך השולטן, לעסוק בזה - לבנות את ארץ ישראל ולעשות ממנה ישוב וקיוץ ישראל, ברשות השולטן. ושלה פועלים וכל עושי מלאכה. וגם הוא בעצמו הלך כפעם בפעם לראות בעושי המלאכה. אבל לא עלתה בידו, כי עלתה קנאת הערביים השכנים עד למעלה, עד שהפריעו המלאכה ונתבטל הדבר. אבל בימינו שפעולת בנין הארץ מתגדלת והולכת מיום ליום, כן ירבה וכן יפרוץ, למרות קנאת הערביים, וכל המניעות והעיכובים שעשו בזה לא יכלו להשבית את עושי המלאכה ממלאכתם, ובכל יום מתוספת ומתגדלת הארץ בבנין בתים ובאילנות ובשדות ובכרמים ובפרדסאות, ודאי לאו דבר פשוט הוא, וודאי לאו מקרה ממקרי הטבע הוא.

whom to bring with him from Bavel, was approved by Hashem through His prophets.

Nowadays, however, we have no prophet who can tell us that the Zionist return is the return foretold long ago in the Tanach. In view of the Three Oaths, which prohibit an unauthorized mass return to the Land of Israel, the long-awaited return must be sanctioned by prophecy or another unquestionably supernatural event, otherwise how will we know it is the right time and not a violation of the Oaths?

The story of the Romans granting permission to build the Temple is told in the Midrash in Parshas Toldos (Bereishis Rabbah 64:10): “In the days of Rabbi Yehoshua ben Chananya, the evil kingdom decreed that the Beis Hamikdash be built...” It goes on to say that the Jews would have built the Beis Hamikdash, but the Cuthites spoke badly of the Jews to the emperor and the emperor retracted his decree.³³⁶

Doesn't building the Beis Hamikdash constitute forcing the end of exile? Why were the Jews ready to take this opportunity? The answer lies in the word “decreed.” The Romans were forcing the Jews to build the Temple. Since it would have been done completely under Roman orders, there was nothing inconsistent with exile here, and it would not have violated the oath.

Buying land or founding a small settlement does not pose a problem under the oaths. But a sovereign state with 600,000 Jews (today six million) certainly does.

---

336. בראשית רבה סד,י: בימי רבי יהושע בן חנניה גזרה מלכות הרשעה שיבנה בית המקדש, הושיבו פפוס ולוליאנוס טרפיזין מעכו עד אנטוכיא והיו מספקין לעולי גולה כסף וזהב וכל צרכם, אזלין אלין כותאי ואמרין ידיע להוי למלכא דהדין קרתא מרדתא תתבנא ושוריא ישתכללון מנדה בלו והלך לא יתנון, מנדה, זו מדת הארץ, בלו, זו פרובגירון, והלך, אנגרוטינה, ואמר להון מה נעביד וגזרית, אמרין ליה שלח ואמר להון או ישנון יתיה מאתריה או יוספון עליה חמש אמין או יבצרון מיניה חמש אמין מן גרמיהון אנון חזרין בהון.

Even Rabbi Avraham Yitzchok Kook, who is idolized today as one of the pioneers of religious Zionism, wrote clearly against founding a state through warfare. In his commentary on the Siddur, *Olas Re'iyah*, on the blessing after fruit from the Seven Species, Rav Kook quotes the Gemara in Berachos 41b, which says that if one has dates and pomegranates, he should make the blessing on the dates because although they are mentioned last in the verse (Devarim 8:8), they are closer to the word *haaretz*, “the land.” He explains that, metaphorically, the first half of the verse refers to religious Jews who want Eretz Yisroel for its mitzvos and spiritual qualities. The second half refers to Jews who want Eretz Yisroel for its physical qualities and as a haven for Jews. A secular Zionist may be on a lower spiritual level than a religious Jew in exile who is not interested in settling the land, but since he is closer to Eretz Yisroel, his actions do more to advance Judaism’s spiritual goals. However, we must “achieve this through love and peace, not to ascend as a wall and not to rebel against the nations of the world, but rather to increase our strength and inner boldness, even our physical strength, for this will lead us to our spiritual goal. Not by might and not by power, but by My spirit, said Hashem.”³³⁷

Yossi: Wow. I have got to show this to my friends who are always talking about Rav Kook. And there’s a yeshiva called

---

337. סידור עולת ראי"ה: ובאשר חבת ארץ הקודש היא יסודה של תורה, שהיא מביא את כלל עם ד' וכל העולם כולו להשלמתם, על כן סדרי קדימתן של הברכות מחוברים ותלויים הם במדת סמיכתם של המינים שמברכים עליהם אל הזכרת הארץ שבאלה פסוקי התורה, להורות כי כל הקרוב קרוב יותר לארץ ישראל וכו' והנה חבת הארץ מחולקת לפי מעלת האנשים והכרתם, כי יש שמחבב אר"ק בשביל סגולותיה היקרות, וצמא מאד לרצות אבניה ולחונן עפרה, כדי לקיים מצות התלויות בארץ וכו' ויש מי שמחבב אר"ק ומשתדל בישובה ובדירתה, בשביל שמכיר בה התכלית של המנוחה החמרית לכלל ישראל וכו' על כן אמרו לו כהלכה וכענין, מי יתן לנו נגרי דפרזלא ונשמעינך, מי יתן לנו חוזק גופני וכח חמרי אמיץ כברזל וכו' ונשמעינך, ונלך בדרכך, איך לזכות לזה ע"פ דרכה של תורה באהבה ושלום, שלא לעלות בחומה ולא למרוד באוה"ע, כי אם להרבות כח ועצמה פנימית, אפילו גשמית, כי זאת תביא לנו המשמעת הרוחנית, שהיא המטרה: לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר ד'.

Merkaz Harav where the students serve in the army. According to this, Rav Kook held that there shouldn't be an army because Jewish settlement should take place peacefully.

Rabbi Glauber: Right. It was only his son, Rabbi Tzvi Yehuda Kook, who twisted his father's views to support militaristic, settler Zionism. Rabbi Avraham Yitzchok Kook would never have supported that approach. As much as he tried to reconcile Zionism and Judaism (to the point of writing some things - along the lines of the above praise of secular Zionists - that were condemned by the gedolim of his time), he was honest enough not to ignore the Three Oaths or explain them away.

Ari: Didn't he realize that the Zionism he supported was leading to military conflict?

Rabbi Glauber: No, and neither did anyone else. Everyone at that time (he passed away in 1935) thought that the British would give the Jews Palestine as their homeland and there would be no wars. It was only with the Arab riots in the years 1936-1939 that this picture began to change. As a result of the riots, Britain issued the White Paper and eventually left the Zionists to fend for themselves.

Well, we've digressed from the subject. Until now we have discussed the claim that the nations gave the Jewish people a state. Now let's turn to you, Yossi. What did the rabbi of your shul say in defense of Zionism?

The interdependence argument

Yossi: He said that the oaths are a kind of treaty between the Jewish people and the nations. The nations were prohibited from subjugating the Jews too much. Since the nations violated their oath by killing six million Jews, the Jewish people is no longer bound by its oaths.

Rabbi Glauber: The first thing to note about this argument is that it is dependent on the first argument, which we've been talking about until now today. That is, if we accept the Avnei Nezer's conception of the oath as prohibiting only forceful conquest of the land, then we could see the oaths as a peace treaty between the Jews and the other nations. As long as the nations don't afflict us, we won't fight with them.

But if we hold like the Ramban, Yefei Kol, Ohr Hachaim, Rabbi Yonasan Eybeshutz and so on, who say that the oath applies to mass immigration even with the approval of the nations living there, then we are saying that the oath was not imposed on the Jews for the nations' benefit. It is a mitzvah between us and Hashem, and has no connection to the nations' oath.

**The oath
against
forcing the
end certainly
has nothing
to do with the
nations**

Furthermore, there is another oath that prohibits forcing the end, which includes false messiahs and, according to Rashi, even excessive prayer. This is certainly not a sin against the gentiles but against Hashem Himself. Therefore everyone would agree that we must keep it whether or not the nations keep their oath. Jewish sovereignty is a violation of this oath.

The reason is that, as Chazal say many times, the reestablishment of Jewish sovereignty is something that can only happen in the messianic era: "The only difference between the present era and the days of moshiach is our subjugation to the nations" (Shabbos 63a). So if there is any deal between the Jewish people and the nations, it can only affect the oath not to rebel against them; it cannot be that Jewish sovereignty ever becomes permitted as a result of anything the nations do to us.

The gentiles have been violating their oath for millenia

Also, although the destruction wrought by Germany is one of the worst our people have ever suffered, there is no reason to say that previous massacres such as the destruction of Jerusalem by the Romans, the destruction of Beitar, the Crusades and the massacres of 1648 (Tach Vetat) did not constitute a violation of the gentiles' oath. Why then did the Zionist idea sprout only in this most recent century? In previous generations not only was such an idea never entertained, but it was expressly forbidden by the greatest Torah sages of the time. The Amoraim lived after the Roman massacres and yet they recorded the Three Oaths in the Gemara as practical law. The Rambam knew of the early Crusades and also terrible persecutions in his own lands by the Muslims, and yet he warns the Yemenite Jews not to violate the oaths (Vayoel Moshe 1:75).³³⁸ The same is true of other Rishonim such as the Rashbash (siman 2) and the Rivash (siman 101), and more recent poskim such as the Avnei Nezer and Rabbi Shmuel Salant, who deal with the oaths as practical halacha.

The converse is true

It is interesting to note that one anonymous commentator, quoted by Rabbi Yosef Dayana of Lublin in his *Kitzur Alshich* on Shir Hashirim 2:7 (published 1748), does connect the oaths of

---

338. ויאל משה מאמר א' סימן ע"ה: וגם בשעת החורבן עברה מלכות רומי על השבועה כמבואר במדרש איכה בפתיחתה, ואעפ"כ מבואר שם אח"כ במדרש שנענשו דורו של בן כוזיבא כל כך בשביל שעברו על השבועה. והרמב"ם באגרת תימן שהזהיר אותם שלא לעבור על השבועה בדחיקת הקץ כתב שם באותו האגרת עוד טעם שהם תחת מלכות הרשעה שעושים צרות ורדיפות ושנאה ומלחמות על ישראל יותר מכל האומות אף שאנו סובלים מהם הכל ומכש"כ אם נעורר עלינו ונקרא במלכות בדברים בטלים ושקר היא סכנה עצומה ח"ו יעיי"ש. א"כ כתב בפירוש שהמלכות רודפת את ישראל ברדיפות נוראה, ובודאי שעברו בזה על השבועה ואעפ"כ כתב אח"כ להזהיר את ישראל שלא לעבור על השבועה. גם המצריים נענשו על ששעבדו בישראל ומררו את חייהם יותר מגזירתו של הקב"ה, כמ"ש הראב"ד והביא הכתוב אני קצפתי מעט והמה עזרו לרעה, אעפ"כ נענשו בני אפרים על עברם על השבועה. וכן כשבאו משה ואהרן לא היו רשאים להאמין עד ששמעו הסימן הנמסר מאבותינו הק', כמו שהבאתי למעלה.

the Jewish people and the nations, but in the opposite direction. The Gemara says that if the Jewish people violates the oaths, Hashem will permit their flesh like the deer and hinds of the field. This commentator explains, "If the Jewish people violates its oath and forces the end, Hashem will release the nations from their prohibition on subjugating Israel too much. He will permit their flesh to the nations by permitting the oath of the nations."³³⁹

Yossi: So the Kitzur Alshich is really saying the converse of what the rabbi of my shul said. My rabbi said that now that the nations have violated their oath, we are allowed to violate ours. And the Kitzur Alshich is saying that if we violate ours, then they are allowed to violate theirs. So doesn't this support the general contention that the oaths are interdependent?

Rabbi Glauber: The most one could claim is that the oath against conquering Eretz Yisroel is dependent on the nations' oath. But the oath against forcing the end clearly has nothing to do with the nations, as we explained above. Now, the Kitzur Alshich mentions specifically the sin of forcing the end. Why should the gentiles have the right to retaliate against us for that sin, which is not against them but against Hashem? So clearly, the Kitzur Alshich does not mean that the gentiles are actually released from their oath and are permitted to afflict us. He simply means that their actions against us are part of Hashem's plan to punish us for violating the oaths. But they will be duly punished for exercising their free will - just as the Egyptians were punished

---

339. קיצור אלשיך, מר' יוסף דיינא דק"ק לובלין, שיר השירים ב,ז: אומר לכנס"י המכונים בשם בנות ירושלים אני משביע אתכם בצבאות או באילות השדה, אם תעירו ואם תעוררו את האהבה וגו', איתא בגמ' כתובות (ק"א ע"א) אמר רבי אלעזר שתי שבועות השביע הקב"ה את ישראל שלא ידחקו את הקץ ושלא ימרדו באומות ועוד שבועה שלישית השביע את האומות שלא ישתעבדו בישראל יותר מדאי, וא"כ אם יעברו ישראל את שבועתם וידחקו את הקץ, הקב"ה יתיר להאומות שבועתם להשתעבד בישראל אף יותר מדאי ואני מתיר את בשרכם להאומות שאני מתיר להם את שבועתם ובשרכם יהיו הפקר להם כצבאות או כאילות השדה ע"כ אל תעירו ואל תעוררו את אהבת הקץ ער שתחפץ הכנס"י לעשות תשובה גמורה מאהבה.

despite the fact that the slavery in Egypt was a decree of Hashem (Rambam Hilchos Teshuva 6:5).

The Midrash means only that Hashem will bring an early end to exile

Yossi: The rabbi of my shul also mentioned that there is a Midrash that supports his argument.

Rabbi Glauber: He was probably referring to Shir Hashirim Rabbah 2:7:

Rabbi Yossi bar Chanina says: There are two oaths here, one for Israel and one for the nations of the world. He made Israel swear that they would not rebel against the yoke of the kingdoms, and He made the kingdoms swear that they would not harden their yoke upon Israel, for if they would harden their yoke upon Israel, they would cause the end to come not in its proper time.³⁴⁰

But the Midrash does not say that if the nations harden their yoke upon Israel, Israel's oath is annulled. It says only that if they harden the yoke, Hashem will bring an early end to the exile. Hashem will do it, not us.

Similarly, the Shitah Mekubetzes in Kesubos 111a says in the name of the disciples of the **Rashba**:

“I adjure you, daughters of Jerusalem, if you find my Beloved, what will you tell Him? That I am lovesick” (Shir Hashirim 5:8). The Jewish people is speaking to the nations of the world, after the Holy One, blessed is He, made the nations swear not to afflict Israel too much, lest they cause Him to arouse their love before its time,

---

340. שיר השירים רבה ב,ז: רבי יוסי בר חנינא אמר שתי שבועות יש כאן אחת לישראל ואחת לאומות העולם, נשבע לישראל שלא ימרדו עול המלכיות, ונשבע למלכיות שלא יקשו עול על ישראל שאם מקשים עול על ישראל הן גורמין לקץ לבא שלא בעונתו.

because the Holy One, blessed is He, cannot bear to see Israel in great distress and not save them, as the Gemara says (Sanhedrin 97b), “When the time to redeem them arrives, the Holy One, blessed is He, will raise up a king whose decrees are like Haman’s and he will bring them to repent, and then immediately they will be redeemed.”³⁴¹

Here again, it is clear that Hashem will be the one to bring the redemption before its time. In passing, we note that the Shitah Mekubetzes states clearly that redemption, even when it comes due to the distress of Israel, must be preceded by repentance.

The **Pnei Yehoshua**, on Kesubos 111a, paraphrases the Midrash and makes it clear that Hashem, not the Jews on their own, will bring the redemption. He asks how the oath on the nations of the world fits in with the verse “do not arouse or awaken the love before it is desired” which refers to the redemption of the Jewish people. He answers that if the nations afflict the Jews too much, “they will cause the Holy One, blessed is He, to hasten to bring the redemption before its time, as we find in the case of the Egyptian exile.”³⁴²

By the way, the **Pnei Yehoshua** also asks how the oath against revealing the secret to the nations (one of the six oaths derived from the verses in Shir Hashirim) has to do with the redemption.

341. שיטה מקובצת, כתובות קיא ע"א: וז"ל תלמידי הרשב"א ז"ל השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תמצאו את דודי וכו' והוא כנסת ישראל דקאמרי לאומות העולם אחר שהשביע הקב"ה את אומות העולם שלא ישתעבדו וכו' וקרי להו בנות ירושלים על שם שהם עכשו בירושלים וה"ק לא תשתעבדו בהם יותר מדאי כדי שתגרמו לי לעורר לי אהבתם שלא בזמנה שהקב"ה אינו יכול לראות צרה גדולה לישראל שלא יושיעם כדאמרינן בעלמא כשיגיע זמנם ליגאל הקב"ה מעמיד עליהם מלך שגזרותיו כהמן ומחזירן למוטב ומיד הם נגאלין ע"כ.

342. פני יהושע, כתובות קיא ע"א: מיבעי ליה לכדר' לוי דאמר שש שבועות הללו למה כו'. לכאורה כולו שבועות דקחשיב הכא שייך בהו לישנא דאם תעירו ואם תעוררו את האהבה דמה שהשביע הקב"ה את האומות שלא ישתעבדו בישראל יותר מדאי נמי שייך בהא, שאם ישעבדו בהם יותר מדאי יגרמו שהקב"ה ימהר להביא הגאולה קודם זמנו כדאשכחן בגלות מצרים.

A prophetic reference to today's Christian Zionists

He answers based on Rashi's second explanation, that "the secret" refers to the reasons behind the Torah. If the gentiles were to learn the reasons and secrets of the Torah, they would come to recognize the great love between

Hashem and the Jewish people, and they would stop ruling over them and will arouse the redemption before its time. Thus the Torah warned long ago about today's situation, where millions of Christians are strong supporters of Zionism and push the Jewish people out of exile prematurely, all due to the fact that they have read the Torah and recognize that the Jews are Hashem's beloved people.³⁴³

I have read many pro-Zionist books, and they often try to prove that certain Jewish sages and commentators in the pre-Zionist era said that the Jewish people's oath is dependent on the oath of the nations. But invariably, every source text they can find falls into one of three categories: 1) It refers to an action by Hashem, not an annulment of the Jewish oath, such as the Midrash above; 2) It refers to the annulment of the oath prohibiting rebellion against the nations. 3) It refers to the annulment of the oath against excessive prayer. But no one has ever said that the oaths that concern us most - the one against going up as a wall and the one against forcing the end of exile through action - were subject to annulment when the gentiles violate their oath.

---

343. שם: אלא דבהך שלא יגלו הסוד לאומות העולם בזמן חורבן הבית לא ידעתי מאי ענינו לאם תעירו ואם תעוררו את האהבה לפי מה שפירש רש"י דאיירי בסוד העיבור מיהו ללשון שני של רש"י דאיירי בסוד טעמי התורה אפשר דאתי שפיר שאם יגלו לאומות טעמי המצות וסתרי תורה יעירו את האהבה שידעו כל הגוים שאהבה גמורה וחיבה יתירה יש בין ישראל למקום שנתן להם התורה לצרף אותם כדכתיב אמרת ה' צרופה ובהתוודע להם טעמי סתרי תורה יתברר להם שלימות הענין ולא ישתעבדו עוד בישראל ולכך השביעם הקב"ה שלא יעירו עד שתחפץ שיגיע זמן הגאולה וגולה כבוד ה' אל כל בשר ואז יהפוך לכל העמים שפה ברורה לקרא כולם בשם המיוחד כן נ"ל.

**The Zera
Shimshon:
only the
oath against
rebellion is
conditional**

The first source text they quote is Rabbi Shimshon Chaim Nachmani's commentary Zera Shimshon (published in 1778) on Megillas Esther 9:1. Scripture tells us that on the 13th of Adar, the very day that the Jews' enemies had planned to destroy them, the exact opposite happened: the Jews destroyed their enemies. The Zera Shimshon comments that Scripture goes out of its way to say that "the opposite happened" because if not for this, the Jews would not have had the right to lift up their hands against the gentiles. But now, since the gentiles planned to kill the Jews, the Jews were permitted to kill them, because it states in the thirteenth chapter of Kesubos, "What are these three oaths? One that the Holy One, blessed is He, made Israel swear not to rebel against the nations of the world, and one that He made the nations of the world swear not to afflict Israel too much." And the Shulchan Aruch says (Yoreh Deah 236:6), "When two people swear to each other and one violates his oath, the other is also permitted and needs no annulment."³⁴⁴

But note that of all the oaths in Kesubos, he only quotes two: the prohibition to rebel against the nations, and the nations' oath. He does not quote the oath prohibiting mass immigration to

---

344. זרע שמשון, אסתר ט,א: ביום אשר שברו אויבי היהודים לשלוט בהם ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם. הוצרך לומר ונהפוך הוא אשר ישלטו משום דאל"ה לא היה להם לישראל לשלוח יד באומות העולם אבל עתה שהאומות בקשו להרגם לכן הותר אף לישראל דאמרינן בפ"ג דכתובות ג' שבועות הללו למה א' שהשביע הקב"ה את ישראל שלא ימרדו באומות העולם וא' שהשביע את אומות העולם שלא ישתעבדו בישראל יותר מדאי ואיתא בש"ע י"ד סימן רל"ו סעיף ו' שנים שנשבעו לעשות דבר א' ועבר אחד מהם על השבועה השני פטור ואין צריך התרה לפיכך איש ואשה וכו' ואף כאן מקרי שישראל והאומות נשבעו זה לזה והשתא שעברו האומות על שבועתם ובקשו להשמיד את ישראל שאין לך שעבוד יותר מדאי גדול מזה גם השני פטור ואין צריך התרה כלומר שישראל מותרים להרגם ואינם בכלל השבועה שלא ימרדו באומות העולם.

Eretz Yisroel, nor the oath prohibiting us to force the end, because those oaths have nothing to do with the nations and are not subject to any deal with them. Only the oath prohibiting rebellion against the nations might conceivably be part of such a deal. Of course, even there, if one nation violated its oath, that would not permanently annul the oath of rebellion against the nations, nor would it give the Jews the right to rebel against a different nation; but there might be a temporary relaxation of the Jewish oath with regard to the offending nation, as in the case of the Megillah.

Ari: It's interesting - the Zera Shimshon assumed that the oaths would have applied to the Jews in the time of Haman despite the fact that the king gave them permission to fight back, and despite the fact that their lives were in danger. Thus the very same Zera Shimshon that Zionists trumpet as one of their proofs, besides not being any proof at all, actually contradicts two of their most central claims.

Rabbi Glauber: Very true. And you will recall that the Tzeror Hachaim did in fact say that King Achashverosh's permission was what allowed the Jews the right to fight back.

**The
prohibition
on excessive
prayer may be
conditional**

The other purported sources for the interdependence argument are those who say that when the nations violate their oath, the Jews are allowed to pray excessively for the redemption, something that they are ordinarily prohibited from doing under the oath "that they should not force the end". These are **Rabbi Shlomo Kluger** in Maaseh Yedei Yotzer on the Hagadah (on the phrase "and He saw our affliction,

our toil and our pressure”),³⁴⁵ and Rabbi Hillel Lichtenstein of Kolomaya in Avkas Rochel 9:1.³⁴⁶

But these Acharonim do not say that the Jews are permitted to take any action towards the redemption. (In fact, Rabbi

345. הגדה של פסח מעשה ידי יוצר, ואת לחצינו זה הדחק. דהנה אמרו חז"ל בכמה דוכתא ובמדרש שיר השירים בפסוק השבעתי אתכם בנות ירושלים וכו' דהשביע הקב"ה את ישראל שלא ידחקו על הקץ יותר מדאי ופירש"י שלא יבקשו להביא את הקץ שלא בזמנו. והנה במצרים ג"כ היה שבועה זו שהרי איתא בילקוט על פסוק בראתם מלחמה שבני אפרים עברו על השבועה וכו' ודרוש בזה הקרא לא שמעו ברית אלקים וכו' בני אפרים נושקי רומי קשת יעו"ש, א"כ גם שבועה זו השביעם הקב"ה אז במצרים שלא ידחקו אל הקץ אך מ"מ ראו ישראל לזעוק אל הקב"ה וזעקו יותר מדאי ודחקו על קץ לקרבו שלא בזמנו וא"כ היה ראוי שלא ישמע להם הקב"ה ואדברא ראוי לעונש על שעברו על השבועה, אך הנה כמו שהשביע הקב"ה את ישראל שלא ידחקו על הקץ השביע את האומות שלא ידחקו הצרות על ישראל יותר מדאי, ועיין במדרש שה"ש בפסוק השבעתי אתכם יעו"ש ואנן קיי"ל אם נשבעו שנים זה נגד זה אם אחד עובר על התנאי גם חברו פטור לכך אם לא היו עוברים המצריים על שבועתן להרבות עליהם השעבוד לא היו רשאים ישראל לדחוק על הקץ אבל כיון שהם עברו תחלה ודחקו עליהם מאד מכח גודל הדחק באו ישראל לעבור על שבועתן ולדחוק הקץ א"כ פטורין מן הדין.

346. אבקת רוכל עמוד קיא: ועל שאלתך השניה אם כעת נשתנה הזמן ומותר לדחוק את הקץ. כדברך כן הוא, שלעת עתה נשתנה הזמן ולא לבד שמותר להרבות תחנונים עבור הגאולה אלא גם מצוה הוא לעשות כן. משום אחד מהשבועות שהשביע הקב"ה את ישראל הוא, שלא ידחקו את הקץ בהרבות תחנונים, אבל השביע אז גם לאוה"ע שלא ישתעבדו את ישראל בפרך, ובכלל זה וגם יותר מזה הוא, שלא יכריחו אותם וגם לא יסבבו ע"י הסתות ופיתויים ודברים כיוצא באלה שישתעף מהם לבטל שום דבר מקיומה של תורה כי היא חיינו, מעתה לעת כזאת שבכמה ארצות כופין את ישראל וגוזרים גזירות שמסתעף מזה הרבה ביטול תורה והיינו שאין להם רשות לישראל לקבל עליהם רב ומנהיג אם לא שלמד כ"כ חכמות זרות עד שהשיג טיטעל דאקטאר (עיין שירי משכיל דף נט ע"א) שכל העוסקים בחכמות זרות עוברים על אזהרות התורה לא תתורו אחרי לבבכם, ועל ביטול מצות עשה של ללכת בהם, ולא ינקה כל הנוגע בה מכפירות כל עיקרי אמונה, או מקצתם, או מיהת שישתפק באלה, וגם גוזרין על בחורים הלומדים בישיבות, ועל תשכ"ר להרכיב לימודי חכמות זרות עם לימוד התורה שהרי אנו מצווים בן חמש למקרא, בן עשר למשנה, והם גזרו משנת שש עד שנים עשר צריך לבלות כמעט כל היום בדברים של מה בכך, ולנו מאמינים בני מאמינים שרק ד' מוריש ומעשיר ולא לחכמים לחם ולנבונים עושר, דברים אלה לא לעזר ולא להועיל (חוץ מהכתב והמכתב) וע"י כן יסובב כרמי שלא לא נטרתי, והכתוב אומר כל באיה לא ישובון ולא ישיגו אורחות חיים, עיין יו"ד סוף סימן רל"ו שאם שניים נשבעו זה לזה על ענין אחד וחבירו עבר תחילה על השבועה אזי מותר גם הוא לעבור משום שרק נשבע לו לקיים דבר זה אם גם הוא יקיים מה שנשבע, ובזה אפשר לפרש כוונת המשך פסוק יח"ט, איכה סימן ב', יומם ולילה אל תתני פוגת לך לבכות ולהתחנן לפני ד' על הגאולה, והגם שדבר זה הוא נגד השבועה שלא לדחוק את הקץ ברבות תחנונים, מש"ה חוזר ומתיר קושיא זאת, על נפש עולליך, בשביל עולליך העטופים ברעב ברעבון של תורה, שעושים לימוד התורה ויראת שמים טפל וכו'. ושם בהגהה: והגם שאסור לנו למרוד במלכות, ובע"כ צריכים אנו לכופ ראשינו ולעשות אנחנו כאפרכסת לשמוע אל דבריהם, אבל במסתרים תבכה נפשי וכו'.

Shlomo Kluger in the very same commentary on the Hagadah, on the phrase “this matzo that we eat,” affirms that the oaths are in force nowadays. So does Rabbi Hillel Lichtenstein in a footnote to that piece, and also in Maskil El Dal - see page 122.) The difference between being permitted to pray and being permitted to take action is simple: taking action toward the redemption is tantamount to heresy, but violating the oath through excessive prayer is not, since on the contrary, prayer strengthens the Jew’s belief that Hashem controls all events and only He can end the exile. Therefore, as long as the gentiles treat the exiled Jews in accordance with Hashem’s decree and do not exceed their limit, Hashem does not want us to pray for the end of exile, since the exile was His plan and is for our benefit. But when the gentiles exceed their limit, their actions emanate from their own free will and not from Hashem’s decree, and so we may pray to Hashem to save us from them.

**Even when
the nations
fight us we
must not
fight back**

Not only do the Zionists fail to find sources for the interdependence argument; there are also some sources that explicitly contradict it.

Rabbi Avraham, son of the Rambam, writes in the Sefer Hamaspik Leovdei Hashem (Maamar Habitachon) about the trust a Jew must have in Hashem. He says that when the nations of the world are trying to kill Jews, our trust in Hashem must be accompanied by protective actions. In the times of King David, this would mean war; but in exile it means flattery and flight. We see that Rabbi Avraham forbids war even when the nations are trying to kill us.³⁴⁷

---

347. ספר המספיק לעבודת ה', מאמר הבטחון: ועוד עליך לדעת, כי האויבים, המבקשים את נפשו של אדם ודומיהם - אם מאומות העולם הם, משפטם כמשפט החיות הטורפות: אם יש יכולת להשמידם או לקום כנגדם, כגון בנסבות, שבהן נמצאו ישראל בימי דויד, יש לעשות כדבר

When the Israelites passed through Esav's land, Hashem said to Moshe, "Turn yourselves northward (tzafonah)" (Devarim 2:3). The Midrash comments: "If you see him [Esav] trying to start a fight with you, do not stand up against him. Rather, hide (hatzfinu) yourselves from him until his world passes."

Commenting on this Midrash, the **Chofetz Chaim** writes: "The Torah teaches us not to resist the nations even when they fight against us. We must follow in the footsteps of Yaakov Avinu in his encounter with his brother Esav. As the Ramban writes in Vayishlach, all that happened between Yaakov and Esav happens to us constantly with Esav's children. We must adopt the methods of that tzaddik, to make the three preparations that he made: prayer, a gift, and escape through war, that is, to flee and take refuge. As long as we walked on that well-tread path, Hakadosh Baruch Hu saved us from their hands. But since we have strayed from the path and new leaders have arisen who chose new methods, leaving behind our ancestors' weapons and adopting the methods of our enemies, we have fared worse and worse, and great travails have befallen us. May Hashem have mercy on our people and restore our judges as of old." (Chofetz Chaim Al Hatorah, Devarim)³⁴⁸

הזה ולהקדים בטחון להתקוממות - כמו שבאר ה' יתעלה באמרו (דברים כ, ג-ד) אל ירך לבבכם... כי ה' אלהיכם וגו', ואם אין יכולת כזו, כגון במצב ישראל בגלות, אז אין עצה בלתי אם לפנות אל הבטחון והערמה על ידי חנפה או התחמקות.

348. חפץ חיים על התורה, פרשת דברים: רב לכם סב את ההר הזה, פנו וסעו לכם צפונה (דברים ב' ג'), אל תתגרו במ (דברים ב' ה'). ובמדרש, הובא בילקוט, אם ראייתם אותו (את עשו) שמבקש להתגרות בכם לא תעמדו כנגדו, אלא הצפינו עצמכם מלפניו, ולהיכן נברח, ברחו לתורה, ואין צפונה אלא תורה, שנאמר יצפון לישירים תושי' וכו'.

התורה תלמדנו לבלי לעמוד נגד האומות אפי' בשעה שמתגרות בנו, עלינו ללכת בעקבות אבינו יעקב במלחמותו עם עשו אחיו. וכבר מב' ז"ל פרשת וישלח וז"ל: שיש בזה רמז לדורות, כי כל אשר אירע לאבינו עם עשו אחיו, יארע לנו תמיד עם בני עשו, וראוי לנו לאחוז בדרכו של צדיק, שנזמין עצמנו לשלשת הדברים שהזמין הוא עצמו, לתפלה ולדורון ולהצלה בדרך מלחמה לברוח ולהנצל, עכ"ל.

And recall all the sources materials I quoted for you on the subject of Yaakov's meeting with Esav (see pages 71, 150-152). Those sources clearly demonstrate that even when the nations attack, our response must not be violation of the Jewish oath and counterattack, but rather prayer, gifts and escape.

Yossi: I think you have decisively answered my rabbi's argument. Thank you. But there is one other thing he said. When I brought up the Three Oaths, his first reaction was, "That was the Satmar Rebbe's shitah. No other gadol, even among those who were against establishing a state, ever used the oaths as an argument." Is there any truth to that claim?

Rabbi Glauber: Of course not. Everyone agreed with the Rebbe on this point. But the hour is late, and I don't have time to list every gadol and what they said. Come back tomorrow.

והנה כל זמן שהלכנו בדרך הכבושה הזאת הצילנו הקב"ה מידם, ומאז הודחנו מדרכנו וחדשים מקרוב באו והנהיגו מנהגים חדשים, עזבו נשק אבינו ואחזו בכלי קרב של שונאינו, הלכנו הלוך וחסור ומצאונו רעות רבות וצרות. ירחם ד' על עמנו וישיב שופטינו כבראשונה.

Day 4: Rabbis

Who Lived in the Era of Zionism and How They Reacted

Ari: Good evening, rebbi. We are here again. You promised to tell us what the gedolim of our era said in direct reaction to Zionism.

Rabbi Glauber: Yes. Let me first remind you of Rabbi Naftali Adler, chief rabbi of England, whose words I quoted on the first day you came to me (p. 94). He said, “Now that the end is hidden and sealed, and we are forbidden under oath from taking any action, certainly we must not deviate from the words of the prophet in his letter that he sent to the exiles... The books of the prophets do not say that the return to Zion depends on our efforts, and will occur whenever we want it to occur. It is stated explicitly that our redemption will come by the hand of Hashem,

whenever He decides to send us His moshiach... On the verse in Shir Hashirim 2:7, 'I adjure you, daughters of Jerusalem...' Chazal explain that Hashem made the Jewish people swear three oaths not to force the end before its time..."³⁴⁹

These words come from a speech given by Rabbi Adler in English on November 12, 1898. It can be found today in the book *Ohr Layesharim*.

Ari: What is this book and where can we get it?

Rabbi Glauber: It's a rare book today, but there are libraries that have it. *Ohr Layesharim* was the first salvo fired against the Zionist movement, in the year 1900 by a small group of activists in Kovna, Lithuania. They were alarmed by the rapid spread of this new movement that plastered signs on the doors of synagogues all over Europe saying, "Dear brothers and sisters! The long, two-thousand-year exile calls to us and says: If I am not for myself, who will be for me (Pirkei Avos 1:14)? If we don't help ourselves, who will take care of us?"³⁵⁰

The anti-Zionist activists wrote letters to many rabbanim in Europe asking them to express their opinions on Zionism, and they printed the answers they received. Rabbi Adler sent them a written version of his speech.

Here are some of the other responses they got:

349. מקורות 140-142.

350. ספר אור לישרים, עמוד 5, פרק א': ראש דבר: כאשר התחילה התנועה הציונית לפסוע על ראשי עם קדש, ולצודד נפשות, פעם באונס ע"י אמצעים ידועים, ופעם ברצון התמימים המתפתים בערמה הארסית הנמתקת בפיהם ובעטם של הציונים, עד אשר עלתה בידיהם של הציונים לכבוש בכמה קהלות קדושות את בתי הכנסיות ובתי המדרשות, לדרוש בהם בשם הציוניות דרשות של דופי הידועות ומפורסמות, וכן הדביקו על פתחי בתי הכנסת והמדרש את המודעה הנדפסה מאת הועד הציוני, אשר תוכנה הם הדברים האלה בזה הלשון: "ליעבע ברידער אונד שוועסטער! דער לאנגער - 2טויזינד יארהריגער גלות רופט צוא אונד זאגט "אם אין אני לי מי לי" אויב מיר וועלען אונד אליין ניט העלפען, ווערשע וועט פיר אונד זארגען?" דברים כאלה מכחישים בפומבי את תקוננו בגואלנו מעולם ה'.

Rabbi Eliyahu Chaim

Meisel, rav of Lodz (1821-

1912), wrote: "The Zionists do not seek out Zion. They say, our hands will triumph, our lips are under our power. They do not wait for the redemption of Hashem. They have donned the cloak of Zion to fool the weak-hearted and entrap them in their net. They are like the hyena which, when it meets a man, dances, laughs and cries in order to lure him into its lair;

Rabbi Eliyahu Chaim Meisel:

"They do not wait for the redemption of Hashem. They have donned the cloak of Zion to fool the weak-hearted and entrap them in their net."

and once it has caught him, it sucks out his brains (based on Korban Minchah by Rabbi Yaakov Yisrael Chagiz, Chapter 7, and Shaarei Yerushalayim by Rabbi Moshe Reischer, pp 18-19). Therefore every man who has the fear of Hashem in his heart should stay far from them. A Jew must believe that our salvation is not in the hands of man. Salvation belongs only to Hashem. A Jew must walk in the path of the Torah as our rabbis have taught us, to love Hashem and his people and all of mankind, and then Hashem will be our light and from on high He will send us the true redeemer. G-d forbid for a Jew to look for tricks and devise schemes. We have only to hope to Hashem. He is our hope and He will have mercy on us." (Ohr Layesharim, p. 53)³⁵¹

351. אור לישרים, עמוד 53: הציונים אינם דורשים לציון, הם אומרים ידינו תרום ושפתינו אתנו, ולתשועת ה' לא ייחלו, ואדרת ציון לבשו להונות בה רכי לב ולצודם בחרמם, כהברדלס אשר בפגשו איש ירקד לפניו, יצחק גם יבכה עד אשר ימשכהו בחבלי הוללותו אל חורו, ונפל לפניו ואז ימיץ לשד מוחו. וע"כ כל איש אשר יראת ה' בלבבו ירחק מהם, אל ילך בדרך אתם וימנע רגלו מנתיבותיהם. יאמין כי לא ביד אדם תשועתינו, ואך לה' התשועה, ילך בדרך התורה כאשר הורו

Rabbi Sholom Ber Schneersohn, the Lubavitcher Rebbe (1860-1920), wrote: Even if these men were loyal to Hashem and His Torah, and even if there were a chance that they would achieve their goal, we must not listen to them in this matter, to make our redemption with our own power. Is it not forbidden even to force the end with excessive prayer (Rashi Kesubos 111a, and see Midrash Shir Hashirim 2:7)? Then certainly with power and worldly methods, that is, to leave exile by force, we are not permitted. Not in this way will come our salvation and the redemption of our souls. And this is against our true hope, for our whole longing and hope is that that Hashem will bring us the moshiach soon and our redemption will come through Hashem Himself. This is what the Midrash says on the verse, “For with You is the source of life” – that even the redemption that came through Moshe and Aharon was not a complete one, and they were enslaved against afterward. Certainly this was true of the redemption that came through Chananya, Mishael and Azarya, although they acted in accordance with Yirmiyahu and the other prophets living at the time. And in this exile, we must hope only for the redemption and salvation of Hashem Himself, not through a human being, so that our redemption should be complete. (Ohr Layesharim, p. 57)³⁵²

Rabbi Sholom Ber Schneersohn:
“Even if these men were loyal to Hashem and His Torah, and even if there were a chance that they would achieve their goal, we must not listen to them in this matter, to make our redemption with our own power.”

לנו רבותינו לאהבה את ה' ולאהבה את עמו ואת כל האדם, ואז ה' יהא אור לנו וממרום ישלח לנו את הגואל האמיתי. וחלילה לאיש הישראלי לבקש תחבולות ולחשוב מזימות. אנו אין לנו רק ליחל אל ה', הוא תקוטנו והוא ירחמנו.

352. אור לישרים עמוד 57: בדבר שאלתם אודות הציונים והבאנק שלהם, הנני להשיב להם בקצרה: (א) הנה אם גם היו האנשים האלה שלמים עם ה' ותורתו, וגם היה מקום לחשוב

In another place, the Lubavitcher Rebbe wrote: That we should leave exile by strength and redeem ourselves with our own power - no one who believes in Torah and mitzvos could bring himself to believe this, for this is against the strong belief and hope of Israel, who hope for and look forward to salvation with the coming of moshiach. He will redeem us physically and spiritually; and we will reach the highest levels. Jews can find solace only in this hope, which is deeply rooted in their consciousness. Only with this hope do they live the bitter life of exile, strengthening themselves in their fulfillment of mitzvos. This is nothing like the promise of Herzl and his colleagues, who offer them an independent state and worldly benefits. Even if we could fool ourselves into thinking that he has the power to accomplish this, such a promise would not satisfy the Jewish soul, and with this hope they would not be able to hold out under the yoke of exile. They derive strength only from the hope for their redemption and spiritual deliverance that Hashem will give them through moshiach, may it be soon.” (Kuntres Umayan Mibeis Hashem)³⁵³

שישיגו מטרתם, אין לנו לשמוע להם לדבר הזה, לעשות גאולתנו בכח עצמינו, והלא אין רשאים גם לדחוק את הקץ להרבות בתחנונים ע"ז (רש"י כתובות דק"א ע"א ד"ה שלא לדחוק את הקץ ועמ"ש במדרש רבה שיר השירים פ"ב על פסוק השבעתי אתכם) וכ"ש בכחות ותחבולות גשמיים, דהיינו לצאת מהגלות בזרוע אין אנו רשאים, ולא בזה תהיה גאולתנו ופדות נפשנו, ובפרט שהוא נגד תקותנו האמתית כי כל צפיתנו ותקותנו הוא שיביא הקב"ה לנו משיח צדקינו בב"א ותהי' גאולתנו ע"י הקב"ה בעצמו, כמ"ש במדרש רבה על פסוק כי עמך מקור חיים, כי גם הגאולה שהיתה ע"י משה ואהרן לא היתה גאולה שלמה וחזרו כו', וכ"ש הגאולה שע"י חנני' מישאל ועזרי' כו' גם שעשו עפ"י נבואת ירמיהו ועפ"י נביאים האחרונים שהיו עמם. ובהגלות הזה עלינו לצפות רק לגאולתנו וישועתנו של הקב"ה בעצמו, שלא ע"י בשר ודם, ותהי' גאולתנו שלמה.

353. קונטרס ומעיין מבית ה': ובפרט לקבל צורה כזו לצאת מן הגלות בחזקה ולגאול א"ע בכח עצמם, זאת לא יוכל כל המחזיק בתומ"צ לפעול בעצמו בשום אופן, כי זה נגד תוקף אמונתם ותקוותם של ישראל, אשר המה מקוים ומצפים לישועה בביאת משיח צדקינו בב"א, ויגאלו גאולת הגוף וגאולת הנפש ויתעלו בעילוי מעלה העליונה, אשר בתקוה זו דוקא המשוורשת בנפשם ימצאו מרגוע לנפשם, ובזה דוקא המה חיים בחיי הגלות המר ומתחזקים בקיום התומ"צ, ולא כהבטחת הערצל שיבטיחום להיות ממשלה בפ"ע ולחיות חיי גשמיים, אף אם נטעה את עצמנו ונחשוב שיש בידו לפעול זאת, ימצאו תענוג נפשם, ובתקוה זו לבד לא היו יכולים להתקיים תחת עול הגלות, כ"א בהתקוה בגאולתם ופדות נפשם אשר יגאלנו השי"ת על ידי משיח צדקינו בב"א.

Rabbi Yisroel Zev Mintzberg was a prominent rabbi in the Old City during the pre-State years. On May 28, 1948, during the War of Independence, as the battle in and around Jerusalem raged, he and Sephardic Rabbi Ben Zion Chazan boldly went out to the Jordanian army carrying the white flag, as a sign of surrender on behalf of the 1700 religious Jews living in the Old City. The Haganah soldiers saw this act as treachery, and they fired at the rabbis, wounding Rabbi Chazan. (O Jerusalem, p. 497)

On November 8, 1921 Rabbi Mintzberg wrote: "Thank G-d we survived the uprising that took place in the Holy City (in April 1920). May Hashem have mercy on us in the future. As we sat in terror, my mind conjured up the statement of Chazal in Kesubos 111a: 'If you keep the oath, good; but if not I will permit your flesh like the gazelles and deer of the field.' And one of the oaths is that we should not push off the end of exile through our sins, or according to another version of the text, that we should not force the end. It seems that this is the cause of all the troubles from which the Jewish people is suffering now. Our blood and our flesh are ownerless. Still, we may take comfort in the hope

**Not through
might and
strength will
we return to
our land**

that the gentile nations' end is near since they have oppressed the Jewish people too much, in violation of their oath."³⁵⁴

Rabbi Moshe Hager, the Kossover Rebbe (1860-1925), quoted the oath against forcing the end (yidchaku) and

354. שארית ישראל סי' מ"ד, דף קי"ח: ב"ה. יום ז' מרחשון, תרפ"ב, ירושלים. להנז"ל... הודות להשם שנשארונו לפליטה מהפרצות שהי' בעי"ק ת"ו. השם ירחם עלינו הלאה, לע"ע היינו בפחדים, ועלה על רעיוני מאמר חז"ל בכתובות קי"א ע"א אם אתם מקיימין את השבועה מוטב וא"ל אני מתיר את בשרכם כצבאות וכאילות השדה, ואחת מהשבועות הוא שלא ירחקו את הקץ בעונם או שלא ידחקו את הקץ, וכפי הנראה דין גרמא לכל הצרות שסובלים כלל ישראל עתה, ודמינו ובשרינו הפקר, ובכל זה יש לנו להנחם ולקוות שכבר הגיע קצם ע"י שנתמלאה סאתם בשיעבוד שמשתעבדין בישראל יותר מדאי, והם מושבעין ועומדים ע"ז, כמבואר שם...ידידו דושו"ט כל הימים. ישראל זאב מינצבורג

applied it to Zionism. Rashi says it means that we must not pray too much; how much more is it forbidden to try to end exile through political means.

According to the other version of the text, that they should not delay the end (yerachaku), we also have a proof against Zionism. Rashi says it means delaying the end through our sins. If sins delay the end, then only teshuva can hasten the end, not political maneuvering.

The Kossover Rebbe brings further proof against Zionism from the Gemara in Sanhedrin 97a: “Whenever Rabbi Zeira saw the rabbis occupied with the subject of moshiach, he said to them, ‘I beg of you, do not delay him.’ For three things come only when our mind is diverted from them, and one of them is moshiach.” From the words of the Gemara, it does not sound like the rabbis were praying for moshiach; it sounds like they were actively seeking ways to accelerate his coming. And Rabbi Zeira told them that this sort of activity actually delays his coming. As Shlomo Hamelech said, “If Hashem does not build a house, its builders toil in vain” (Tehillim 127:1). Not through might and strength will we return to our land, and not through political skill will our kingdom be restored to us. It will happen only when Hashem bestows upon us His spirit of favor from above, and a voice proclaims to us, “Long enough you have dwelt in the valley of weeping! Return, children, to the land of your ancestors!” (Leket Ani, Purim)³⁵⁵

---

355. לקט עני, פורים: אבל באמת הנבון יתבונן, דעכ"ז דרכם זרה, ואין זו דרך הקודש, שנאמר עליו פנו דרך, דהרי אם כדבריהם, איך נפרנס מאמרם ז"ל (כתובות ק"א) דאמרו דהשביע הקב"ה את ישראל שלא יעלו בחומה, ושלא ידחקו את הקץ (כגירסא הב' שברש"י שם), ופירש"י שלא ירבו בתחנונים יותר מדאי, ע"ש, כל שכן שלא ידחקו ע"י חכמה מדינית לבד, וע"פ גירסא הראשונה שלא ירחקו, בודאי ניחא, דפירש"י שלא ירחקו בעונם, דמבואר מזה דהעון מרחק, והתשובה עליו מקרב, אף כי אין זה צריך ראייה, מכל מקום לפי שיטתם אדבר. וגם הא דאיתא (סנהדרין צז.) רבי זירא כי הוה משכח רבנן דמעסקי ביה, א"ל במטותא בעינא מנייכו לא תרחקוה, דתנא ג' באין בהיסח הדעת, אלו הן, משיח וכו'. ובודאי להתפלל יש חיוב לכל ישראל להתפלל על הגאולה, רק שלא ירבו יותר

Rabbi Mordechai Leib Winkler, rav of Madd, Hungary wrote the following to Rabbi Yonasan Steiff, rav of Budapest, who asked his opinion about an organization to settle Eretz Yisroel, probably a project of Agudah (printed in Levushei Mordechai, v. 3 Yoreh Deah 49):

You are correct in opposing them, for the Zionists will have the power, and who knows what they will decree on a group like this.

And everyone knows what **Rabbi Yonasan Eybeshutz** writes on the Haftarah of Parshas Vaeschanan, that even if the Jewish people gathers together to go to Eretz Yisroel and the nations of the world agree, we must not go, for it is only a temporary permission. Who knows if they will not change their minds and decree another exile worse than the first one? This, he says, is the meaning of Shir Hashirim 8:4: Why do you arouse and why do you awaken the love before it is desired - until the true time for redemption arrives?

And **Rabbi Yaakov Emden**, in the introduction to his Siddur called Sulam Beis Eil, writes at length about the greatness of the mitzvah to settle in Eretz Yisroel, saying that outside the Holy Land we are under the power of an angel who causes us to forget our Torah learning. He recommends that whoever is wealthy enough to support himself for the rest of his life should go and live in Eretz Yisroel, learning Torah and serving Hashem. But, he says, buying up farmland in Eretz Yisroel is a waste of time and a sickness.

מדאי, כדלעיל, ועוד דעסק לא משמע לשון תפלה, אלא הכוונה להתעסק ולהשתדל באופנים אחרים, זה הוי ריחוק, ועל זה אמר שלמה (תהלים קכז, א) אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו. כי לא בחיל ולא בחוסן נשוב אל אדמתנו, ולא בחכמה מדינית תשוב לנו ממלכתנו, עד יערה עלינו רוח רצון ממרום, וקול מבשר ואומר לנו רב לך שבת בעמק הבכא, ושובו בנים אל ארץ אבותיכם.

And the **Chasam Sofer** comments on the Haftarah of Parshas Shoftim: The Jewish people have already deserved many times to be redeemed through an incomplete redemption, or – better yet – there could have been a real redemption as in the time of the Second Temple, but that is not desirable. Even if we ourselves would settle for such a redemption – just to be redeemed – our holy forefathers would not consent now to anything less than a complete redemption, in which we will see Hashem's return to Zion with our own eyes.³⁵⁶

Rabbi Mordechai Leib Winkler: Chazal only permitted telling a gentile to write in order to buy a house in Eretz Yisroel, not a field.

However, we must ask: If Jews are discouraged from returning to Eretz Yisroel en masse, why did Chazal (Gittin 8b and Bava Kama 80b, quoted in Orach Chaim 306:12) give special permission to tell a gentile to write on Shabbos in order to purchase a house in Eretz Yisroel?

356. שו"ת לבושי מרדכי, מהדורא תליתאי, יו"ד סי' מ"ט: להרב הה"ג המפורסם וכו' מו"ה יונתן שטייף נ"י דומ"ץ דקה"י פסעט יצ"ו. אחדש"ה. ע"ד אשר ענותנות הרבני להתייעץ ע"ד חברה בענין ישוב אה"ק, דבריו כנים וטעמו נכון מאוד יען כי ביד הציונים הממשלה, ומי יודע מה יגזרו על הקבוץ כזה, וידוע מ"ש מ' הגאון מהר"י אייבשיץ בספרו אהבת יהונתן פ' ואתחנן בהפטרה עה"פ מה תעירו ומה תעוררו וגו' דאפי' כנסת ישראל יצמדו יחדיו לילך לא"י ואוה"ע מסכימים אל תלך לתמן כי אינו אלא רצון לפי שעה, ומי יודע אם לא יתחרטו ויגזרו גלות אחרת קשה מראשון, עד שתחפץ ר"ל עד שיגיע זמן אמתי וגו' עיי"ש ועיי' בסידור יעב"ץ בהקדמה הנקרא סולם בית א-ל אחרי אשר האריך והרבה בשבח ומצות חיוב לישוב א"י כי בח"ל אין ד"ת מתקיימים בידינו, כי השר המשכח שולט כאן ומציון תצא תורה וגו' ושם מי שיש לו עושר ונכסים ולא נחסר לו מזונות יעלה ויצלח וישב על התורה ועל העבודה, אבל לרדוף לקנות נחלה בארץ הטובה זה הבל וחלי רע, ושוב כתב להצטדק על עצמו עיי"ש. וע' בתורת משה למרן חת"ס פ' שופטים על הפטרה במקרא מה נאוו על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום וגו' קול צופיך נשאו קול יחדיו ירגנו כי עין בעין יראו וגו' אשר ראוי ה' כמה פעמים להיות גאולה שאינו שלימה או יותר מזה גאולה ממש כמו בבית השני אבל קול צופיך וגו' אבותינו אינם חפצים בגאולה כזו בכח רצון אוה"ע רק עין בעין יראו בשוב ה' ציון עיי"ש. מכל הנ"ל נראה שלא ה' רצון רבותינו לעשות התחכמות לדחוק השעה.

Perhaps the answer is that this law applies only to a house, not to a field or a vineyard.³⁵⁷

The rationale may be that Chazal wanted Jews to live in Eretz Yisroel during exile only to study Torah, not to farm the land and make a living. This would guarantee that only a select few would come, and there would be no massive takeover of the country.

The Rogachover Gaon: "Settling the Holy Land is only for individuals, but we must not do it as a group."

The **Rogachover Gaon** (1858-1936), in a letter of reply to Rabbi Yitzchok Sternhell of Tzanz, editor of the monthly Torah journal "Hakochav," wrote:

Regarding what you asked about settling the Holy Land, this is only for individuals, and we must not do it as a group, as it states at the end of tractate Kesubos, that we must not go up as a wall. See Yuma 9b [where it is clear that group immigration, even when peaceful, is considered 'as a wall']. The Rambam also holds that only settling Eretz Yisroel is a mitzvah, not buying land there. For in this matter there is a contradiction between Gittin 8b [where it states that there is a mitzvah to buy fields in Eretz Yisroel] and Bava Kama 80b [where only houses are mentioned], and the Rambam (Hilchos Shabbos 6:11) rules in accordance with Bava Kama.³⁵⁸

357. וצ"ע לכאורה ממ"ש במס' שבת [צ"ל גיטין ח', ובב"ק פ' ע"ב] וכן קי"ל באו"ח סי' ש"ו סי"א דכותבין בשבת ע"י גוי שטר מכירה בקנין בית משום ישוב א"י ואפשר דוקא בית לדור כמ"ש ג"כ רבותיי לפני כמה שנים, אבל לא שדות וכרמים.

358. ספר תקון עולם, תחת המפתח בתחילת הספר: יום ב' ניסן תרצ"ד דווינסק יצ"ו. קבלתי מכ' הארוך בדברי הכ"מ וכו', בשאר מה ששאל בדבר ישוב הארץ, זה רק בפרט, לא לעשות חבורה לזה, וכמו הך דסוף כתובות שלא יעלו בחומה, ועיין ביומא דף י"ט ע"ב, וגם הרמב"ם ס"ל דרק

In Tzofnas Paneach on Parshas Miketz, he wrote that when Yaakov Avinu faced danger from the ruler of Egypt (who was actually his own son Yosef) he employed two of the same strategies he had used when meeting Esav. Just as he had met Esav's challenge with a gift and a prayer, so too here he used a gift of the best fruits of the Holy Land and a prayer: "May G-d Almighty give you mercy before the man..." But he did not use war, because he wished to teach a lesson to his descendants not to fight wars during the exile, as it states in Kesubos 111a.³⁵⁹

(It seems that the Rogachover Gaon understood that Yaakov's exile to Egypt really began from this time. Previously, when meeting Esav, he had not been considered in exile and thus was permitted to fight if necessary.)

The Minchas Elazar (1872-1937) was one of the foremost opponents of Zionism in pre-war Europe. He took the Torah's story about the Jews invading Eretz Yisroel in violation of Hashem's command after the sin of the spies (Bamidbar 14:40-45), and reinterpreted it as a prophecy about the Zionists of his time:

The Zionists went up to Eretz Yisroel with a strong hand to found colonies and fight with the gentiles. They defiantly ascended to the mountaintop, against the command of Hashem Yisborach through our Sages and our forefathers, who warned that this is not the way, and

---

ישוב היא זכות לא בקרקע, וזהו סתירה מהך דגיטין ד' ח' לב"ק דף פ' ומירושלמי מ"ק פ"ב הל"ד דנקט בתים עיי"ש ברמב"ם הך דב"מ דף ק"א עיי"ש בזה וגיטין דף מ"ז וב"מ דף ק"א ומנחות דף ל"א ע"א, ונפק"מ בין כהן לישראל בכל הני דקאמר בקידושין דף ל"א ע"ב ובסוף כתובות וברכות ושבת הוי הני כהנים כמר"י בירושלמי עיין בפ"ג במ"ק הל"א וברכות פ"ג הל"א וגזיר פ"ז הל"א, ועיין בירושלמי סוף פ"א בקידושין הל"ז גבי כהנת אם מותרת לצאת לחוץ לארץ ואכמ"ל, ודי בזה. יוסף ראזין.

359. צפנת פענח, מקץ, מ"ג י"א: קחו מזמרת הארץ, לתפלה, ולדורון. אבל לא למלחמה, למד לנו בגלות, וכמבואר בכתובות דף קי"א ע"א.

said that their end would be bitter, G-d forbid. They went in the path of strength and brazenness, as Rashi explains the word ויפעלו (v. 44).

Yet the ark of the covenant of Hashem - the holy Torah, for we believers have nothing else left over but this Torah - and Moshe - the Torah leaders and tzaddikim (as we find in Shabbos 101b that a great sage can be called Moshe) who cried out against the Zionists and did not ascend with them or join them - did not move from the midst of the camp - the loyal, believing Jews. And the Amalekites and the Canaanites, who lived on that mountain...this is a reference to the evil inclination, which will one day appear in the form of a mountain (Succah 52a). And they smote them and pounded them until Chormah - as unfortunately occurred with the destruction and the killings in Jerusalem, the Holy City, near the Kosel Hamaaravi (in 1929) by these wicked people. May Hashem save us, help us and redeem us soon, in our days, for the sake of His name and His Torah, with love. (Chaim Veshalom, Parshas Shlach)³⁶⁰

---

360. ספר חיים ושלוש על התורה מבעל מנחת אלעזר, פרשת שלח: ויאמר משה למה זה אתם עוברים את פי ה' והיא לא תצלח. אל תעלו כי אין ה' בקרבכם ולא תנגפו לפני אויביכם וגו'. ויעפילו לעלות אל ראש ההר וארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה (במדבר יד, מא-מד). "ל דהוא נבואה על מה שיהיה והיה בזמנינו על ידי הציאניסטען והדומים להם, כל שום וחניכא דאית להו להכתות המפלגות שעלו לארץ ישראל בחוזק יד לעשות קאלאניען וללחום עם העמים. "ויעפילו לעלות אל ראש ההר", כנגד ציווי השם יתברך על ידי חכמינו ואבותינו, שהזהירונו שלא זו הדרך, ומרה תהיה אחריכם ר"ל, והלכו בדרך חוזק ועזות כפירוש רש"י בזה. ועם כל זה "וארון ברית ה'", היא התורה הקדושה שאין לנו שיוור להמאמינים רק התורה הזאת, "ומשה", בכל דור ודור שפיר קאמר, הצדיקים ומנהיגי אמת צווחו ככרוכיא על זה, ולא עלו ולא נתיחדו עמהם, "לא משו מקרב המחנה" ישראל הכשרים ומאמינים. "וירד העמלקי והכנעני היושב בה"ר ההוא", שנקרא היצר הרע, ובעצתו היה דומה לה"ר ההוא, כדאיתא בסוכה (נב, א). והאומות הרשעים הדורים בארץ ישראל ויכום ויכתום עד חרמה, כאשר היה בעונותינו הרבים החרמה וההריגות בירושלים עיר הקודש סמוך לכותל מערבי על ידי הרשעים האלו [בשנת תרפ"ט], ה' יצילנו ויעזרנו ויגאלנו במהרה בימינו למען שמו ותורתו באהבה.

Rabbi Mordechai Rottenberg, at the 1937 Agudah convention we discussed yesterday, based his opposition to the proposal for a Jewish state on the Three Oaths (Yad Mordechai Siman 53; see p. 233).

Rabbi Shaul Brach, rabbi of Kasho, Hungary (1865-1940), wrote: "The worst of all are those who transgress the oath that He made us swear not to go up as a wall to Eretz Yisroel. They think they have the power to fight against the officials of the government, and they are leading the Jewish youth like sheep to the slaughter to fight in Eretz Yisroel against the [British] government and against the Arabs. But it is explicit in the holy Zohar (end of Vo'eira) that the Ishmaelites will prevent Israel from living in Eretz Yisroel. If they come to power in Eretz Yisroel, they will certainly oppress the Jews with taxes and the like, until they cannot live there. And if they give the Jews a sovereign state of their own, woe to us, for they will appoint a secular Jewish leader and oppress the Jews more than the non-Jewish nations do. G-d's anger will increase when they drive cars on Shabbos and desecrate Shabbos in the Holy Land, one of the sins that led to our exile in the first place." (Kuntres Shomer Emunim)³⁶¹

Rabbi Shaul Brach:
"They are leading the Jewish youth like sheep
to the slaughter to fight in Eretz Yisroel."

361. קונטרס שומר אמונים: והגרועים ביותר הם אשר עוברים על השבועה שהשיענו שלא נלך בחומה לא", והם חושבים שבכחם להלחם נגד שרי המדינה, והם מוליכים נערי בני ישראל כצאן לטבח ללחום בא"י כנגד הממשלה ונגד הערבים. והנה מפורש בזוה"ק סוף וארא שבני ישמעאל יעקבו ישראל לבל ידורו בארץ ישראל. ואם הם המושלים באה"ק ודאי ידחקו את ישראל במסים וכדומה עד שאין להם תקומה. וגם אם יתנו לישראל מקום שיהי בידם הממשלה אוי נא לנו, ישימו לראש נכרי שנתנכרו מעשיו והם ידחקו לישראל יותר מאוה"ע, ועוד יתוסף

"We have long ago been made to swear by the holy prophets not to force the end and not to enter the Land of Israel by force of arms. But these wayward sons say that with their strong arms and money they will save Israel. They say openly, "G-d has forgotten us and we will save ourselves." (Givas Shaul, 386)³⁶²

The Bobover Rebbe, **Rabbi Ben Zion Halberstam** (1874–1940), commented on the line from the Hoshanos, "Hoshana Tzion hametzuyenes" – save Zion, the designated one. What is the meaning of this extra word "hametzuyenes" – the designated one? What is this designation or indication that Zion must have? He answers that the author of the Hoshanos saw with holy inspiration that there would come a time when wicked Jews would take the name Zion for themselves, to use for their movement to conquer Eretz Yisroel by force before the proper time. Then, whenever the simple Jewish masses would see the word "Zion" mentioned in the prayerbook, for example, "May you cause a new light to shine on Zion," they would think that it refers to this new movement, G-d forbid. Therefore he wrote in the Hoshanos, "The designated Zion" – the Zion that has the mark and indication that it is the right one. What is that mark and indication? The Hoshanos continues, "Hoshana kodesh hakadashim" – it must be a Zion that is holy of holies, with the holiness of Eretz Yisroel – not, G-d forbid, the movement of these wicked men who call themselves Zionists. They have no connection to holiness. (Kedushas Tzion, Moadim, Hoshana Rabba p. 45)³⁶³

חרון אף ע"י שיהודים יסיעו מרכבות הברזל בש"ק, ויחללו שבתות באה"ק אשר מאז גורשנו משם עבור זה.

362. גבעת שאול, אות שפ"ו: וכבר מושבעים אנו ע"י נביאים הקדושים שלא ידחקו את הקץ ושלא לכנס לארץ ישראל בחזקת היד אבל הבנים סוררים אומרים בזרוע ידם ובכספם יושיעו את ישראל ואומרים בפיהם ה' שכחנו ואנחנו נושיע עצמינו.

363. קדושת ציון, מועדים, הושענא רבה, דף מ"ה: הושענא ציון המצוינת, הושענא קודש הקדשים, יש לומר בהמשך הדברים, דלכאורה יש לדקדק על כפל הלשון ציון המצוינת, הלא בכל מקום אשר נזכר ארץ ישראל בשם ציון נקראת ציון לחוד, ולמה נקראת כאן ציון המצוינת, כאילו היא

The Bobover Rebbe also writes against Zionism in his comment on the verse, “Also the bird found a house, and the wild bird a nest for itself” (Tehillim 84:4). The bird is a metaphor for the Jewish people, as Rashi explains there. When the time of redemption arrives, the Jewish people will go up to Jerusalem and find a house, a Beis Hamikdash already built by Hashem and brought down from Heaven. But the wild bird will make a nest for itself. The wild bird is a metaphor for the wicked Jews who want to be wild and free from the mitzvos. They force the end and wish to build a nest, a sovereign state, on their own, pretending that this is the ultimate redemption. But it is obvious and known that they speak falsely, and that their way is the complete antithesis of the Torah. See the Targum on Shir Hashirim 8:4: “The king Moshiach will say, I adjure you, my people, house of Israel, why do you fight with the people of the land, to leave the exile? Wait a little more until the nations who ascended to war in Jerusalem are destroyed, and after that the Master of the World will recall the love of the righteous ones and it will be His will to redeem you.” And this is based on the Gemara in Kesubos (111a), that Hakadosh Baruch Hu made the

Rabbi Ben Zion Halberstam of Bobov:
Wicked Jews would take the name
Zion for their movement to conquer
Eretz Yisroel by force before the
proper time.

מצוינת באיזה סימן, ויש לומר שכוונו בלשונם על הדור שיהי' בעיקבתא דמשיחא, שראו ברום קדשם כי באחרית הימים יעמדו פושעים אשר יקחו לעצמם שם ציון להשתמש בו על רעיונם לכבוש את ארץ ישראל בכח קודם הזמן, ואחר כך כשיראו המוני עם את שם ציון מוזכר באיזה מקום בתפלה, כגון אור חדש על ציון תאיר ורבים יחשבו שעל ציון זה יסובב הכוונה ח"ו, לזה תקנו הלשון הושענא ציון המצוינת, כל' עיר ציון שהיא מצוינת בסימני', ואיזה סימן יש לה, ע"ז מסיים הושענא קודש הקדשים, כל' שכוונתנו על ציון שהיא מצוינת ומקודשת בקדושת ארץ ישראל, ולא חס ושלום על רעיון הפושעים הללו אשר מכנים עצמם בשם ציון, ואין להם שום שייכות עם הקדושה.

Jewish people swear not to force the end. (Kedushas Tzion on Tanach, p. 92)³⁶⁴

A song about moshiach coming suddenly

The Bobover Rebbe composed a song describing how moshiach will come: "One day, as the storekeeper is writing in his accounting book, and the wine seller is measuring his wine, suddenly we will hear a shout that moshiach has come..." He based the song on Sanhedrin 97a, where it says that moshiach will come when the Jewish people least expect him. This, he said, is the meaning of the verse in Micha 7:15, "I will show you wonders like the days when you came out of Egypt." The Exodus happened suddenly, without preparation by the Jews. They stood at the shores of the sea, with Pharaoh's army closing in on them. Four groups formed, expressing different opinions about what to do. Suddenly their salvation came in an unexpected way: Hashem commanded Moshe to stretch out his hand and split the sea. In the same way, we don't know how our future redemption will come, and how we will leave exile. This is what the Rambam says (Melachim 12:2). We don't have to form groups and look for ways to speed up the redemption by gathering the exiles and emigrating to Eretz Yisroel. Rather, we must rely completely on Hashem Yisborach, who will bring the redemption suddenly, in the middle of an

364. קדושת ציון על תנ"ך, עמוד צ"ב: גם צפור מצאה בית ודרור קן לה (תהלים פד,ד). תיבת מצאה יש ב' במסורה, דין, ואידך ואם לא מצאה ידו די השיב לו (ויקרא כה), הנראה לרמז בזה, כי הגה בימינו אלה קמו להם בני בליעל הפורקים מעליהם עול התורה ועול המצוות ומדיחים את בני ישראל להיות ככל הגוים לבנות להם ממשלה עצמית ומדברים על לבם שזהו תכלית הגאולה, אבל גלוי וידוע ששקר בימינם, וכי היא ההתנגדות וההיפוך מדת יהודית, והם הם אותם הפורשים מצודתם בכל המקומות אשר דרים שם אחב"י להעבירים מעל חוקי התורה, והשחיתו והתעיבו כרם חמד בית ישראל. ועיין בתרגום שיר השירים (ח,ד) ע"פ השבעתי אתכם בנות ירושלים, יאמר מלכא משיחא משביע אנא עליכון עמי בית ישראל מה דין אתון מתגרין בעמי ארעא למפק מן גלותא וכו' אתעכיבו פון זעיר עד דישיצון עממיא די עלו לאגחא קרבא לירושלם ובתר כן ידכר לכון מרי עלמא רחמי צדיקיא ויהא רעוא מן קדמוהי למפרקכון, ע"כ לשונו הנחמד. והוא ע"פ דברי הגמ' בכתובות (דף ק"א) שהשביע הקב"ה לישראל שלא ידחקו את הקץ.

ordinary day. (Rabbi Yehoshua Wolf Zaffern, who heard it from Rabbi Shloimeh Halberstam, the Bobover Rebbe, who heard it from his father the Kedushas Tzion)³⁶⁵

Rabbi Yitzchok Weiss, the Spinker Rebbe (1875-1944), found an allusion to Zionism in the story of the Akeidah. The Torah says, "On the third day, Avraham lifted up his eyes and saw the Place from afar" (Bereishis 22:4). The Place was Mount Moriah, the future site of the Beis Hamikdash. On the word "afar" Chazal (Bereishis Rabbah 56:2) comment that the Place would one day be distanced from its owners, during the exile when Jews would be far from the site of the Beis Hamikdash and Eretz Yisroel. Until when will that exile last? The Midrash finds the answer in the following verse: "And Avraham said to his young men: Sit here with the donkey..." Sit here in exile until the coming of moshiach, who will be riding on a donkey (Zechariah 9:9).

365. כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות [מפסוק זה יש רמז למ"ש חז"ל בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל].

כ"ק אדמו"ר זצ"ל הי"ד [הקדושת ציון] ביאר פעם פסוק הנ"ל, בהקדם מ"ש חז"ל (סנהדרין צ"ז ע"א) שמישיח יבוא בהיסח הדעת, כשישראל יסיוחו דעת מלחשוב אודות הגאולה. זקני הקדוש מצאנו זי"ע אמר עד"ז בשם רבו הרה"ק מראפשיץ זי"ע שמישיח יבא פתאום, בשעה שהחנוני עומד ועושה חשבונותיו, וסוחר היין עומד ומודד את יינו, פתאום ישמעו את הקול שבא משיח. [בשעת דער גיוועלבער וועט שטיין און רעכענען אין זיין חשבונות בייך, און דער מוזג וועט שטיין און גיסען און מעסטען וויין, פלוצלינג וועט מען הערען א קול אז משיח איז געקומען]. ועל יסוד זה חיבר רבינו ז"ל זמר ידוע.

כך היה גם במצרים, בני ישראל עמדו אצל הים ולא ידעו מה לעשות, וארבע כיתות נחלקו מה לעשות - פתאום כהרף עין בא הישועה מאת השי"ת - נטה ירך על הים ובקעהו, בלא הכנה מצדם כלום. כך לעתיד לבא אין אנו יודעים האיך יבוא הישועה, ואיך נצא מהגלות, וכמ"ש הרמב"ם סוף הל' מלכים לא ידע אדם איך שיהיה עד שיהיה.

אין אנו צריכים לעשות כיתות ולבקש עצות למהר הגאולה ע"י קיבוץ גליות, עלי' וכו' [מיר דארפען נישט מאכען קיין כיתות און זיכען עצות צו צואיילען די גאולה דורך קיבוץ גליות און עלי' וכו'], אלא אנו צריכיין לבטוח ולהשען ("אינגאנצן פארלאזען") על השי"ת שהוא יביא ישועה פתאומית באמצע יום א' מהימים.

זה ביאור הכתוב, כימי צאתך מארץ מצרים, כמו אז שיצאנו מארץ מצרים שלא עשינו שום השתדלות כלום, ולא עשינו שום הכנה לזה, ופתאום באה הישועה, אראנו נפלאות, כן בגאולה הזאת שאנו מחכים, יבא משיח צדקנו פתאום, בלי שום השתדלות והכנה מעשיות מצדנו. (הגה"ח ר' יושע וואלף זאפערן ז"ל כותב ויד ימינו של מהר"ש מבאבוב זצ"ל ששמע מפ"ק בשם אביו הקדושת ציון זצ"ל)

The Spinker Rebbe comments: “We must not force the end, arise on our own and seek power; nor may we take the Holy Land, emigrate to it and rule over it until the king moshiach comes, for this is included in the prohibition on forcing the end, as the Ahavas Yonasan says on the Haftorah of Parshas Vaeschanan – see his beautiful words there. This is what Avraham Avinu commanded us. When he saw that the Place would one day be distanced from its owners and the Jewish people would be in exile, he was afraid that they might want to arise on their own; therefore ‘Avraham said to his young men’ – a reference to the Jewish people, as it says, ‘For Israel is a young man and I love him’ (Hoshea 11:1) – ‘sit here’ – in exile, and do not go up except ‘with the donkey’ – with the king moshiach, who will come and gather in the Jewish people from exile.” (Chakal Yitzchok, Vayeira)³⁶⁶

Hashem will fight for you

Rabbi Shlomo Zalman Ehrenreich, the Shimlauer Rav (1863-1944), spoke against Zionism based on the verses: “And Moshe said to the people, ‘Do not fear! Stand by and see Hashem’s saving that He will perform for you today... Hashem will fight for you, and you will be silent’” (Shemos 14:13-14). Why did Moshe have to say “stand by”? Wasn’t it enough to say “do not fear, see Hashem’s saving”? The answer is that among the Jewish people there were many mighty men, and furthermore, anyone who sees that he is about to

366. חקל יצחק פ' וירא: ביום השלישי וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחוק ויאמר אברהם אל נעריו שבו לכם פה עם החמור וגו' (בראשית כבד-ה). ובמדרש רבה אר"י עתיד המקום לירחק מבעליו (ופי' המ"כ ירושלים תהיה מרוחקת מישראל בזמן הגלות), ולעולם (בתמיה), תלמוד לומר זאת מנוחתי עד עד פה אשב כי איתתה, לכשיבוא אותו שכתוב בו עני ורוכב על החמור (זה פי' שבו לכם פה עם החמור, ואז יחזור המקום לבעליו). וכבר כתבתי בפ' בראשית בס"ד שאין לדחוק את הקץ ולא להתקומם ולבקש שררות ולא לקחת את ארה"ק ולעלות לתוכה לימשול בה עד שיבוא מלך המשיח, כי גם זה הוא בכלל דחיקת הקץ כמ"ש באהבת יונתן בהפטורת פ' ואתחנן עיי"ש דברים נחמדים, וזה צוה לנו אאע"ה כאשר ראה שעתיד המקום לירחק מבעליו וישראל יהיו בגולה חשש פן ירצו להתקומם, ע"כ ויאמר אברהם אל נעריו (אלו ישראל, שנאמר כי נער ישראל ואוהבהו) "שבו לכם פה" בגולה, ולא תעלו אלא "עם החמור", עם המלך המשיח שיבוא ויקבץ את ישראל מן הגלות.

meet his death will put up a great fight, summoning superhuman energy. When the Jews saw the sea on one side and the Egyptian army on the other, they thought they were doomed. Let us go and fight the Egyptians, they thought, kill as many as we can of them, and perhaps we will overcome them – for in any case we are about to die. Moshe Rabbeinu knew what they were thinking, so he said, “Stand by, stay in your places and do nothing, for Hashem Yisborach does not need you to help Him save you. On the contrary, that would make it worse. “Hashem will fight for you” only if “you will be silent.”

Rabbi Shlomo Zalman
Ehrenreich: The Zionists are like
the Mapilim and the Bnei Ephraim.

In general, Hashem comes to our aid only when we recognize that we cannot fight for ourselves. This is what Dovid Hamelech said in Tehillim (94:17), “If Hashem had not been my help, my soul would easily have dwelt in death. If I said, ‘My foot has slipped,’ Your kindness, Hashem, supports me.” The meaning of these verses is: If I had not recognized that Hashem helps me, my soul would easily have dwelt in death. But since I say, “My foot has slipped, I am nothing, I cannot save myself with my own power” - Your kindness, Hashem, supports me.

This is why when the rebellious Jews tried to invade Eretz Yisroel against the will of Hashem after the sin of the spies, the Amalekites and the Canaanites came down and smote them and smashed them until Charmah (Bamidbar 14:45). And this is why when some of the tribe of Ephraim left Egypt thirty years before the end of the exile, the Philistines killed them (Sanhedrin 92b). Their sin was that they relied on their own power, without Hashem’s help.

This is what we must know, that we cannot save ourselves with our own power, without the help of Hashem and without the holy Torah. The Zionists, however, want to conquer and control Eretz Yisroel by force, with their own power, without the help of Hashem and without the Torah. It will be bitter for them in the end, for they will never succeed or accomplish anything. They will meet the fate of the rebellious invaders of the Land and the tribe of Ephraim.

The Zealots who fought Rome

Know also, my fellows, that this group existed once before in our history, at the time of the destruction of the Second Temple. Then they were called not “Tziyonim” but “Biryonim”. We could have continued to live peacefully under Roman rule, but the Biryonim, the militants, wanted to fight Rome and become independent. They disregarded all the words of the great sages of their time, and fought till the bitter end – and because of them we are in exile today. (Drashos Lechem Shlomo 76)³⁶⁷

367. דרשת לחם שלמה, דרשה ע"ו: צריכין אנחנו לידע מה שאמר משה רבינו ע"ה לישראל בפרשת בשלח, כאשר ראו ישראל את מצרים רודפין אחריהם וייראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה' ויאמרו אל משה המבלי אין קברים במצרים וגו', ויאמר משה אל העם אל תיראו התיצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום כי אשר ראיתם כו', ה' ילחם לכם ואתם תחרישון, ויש להבין מה שאמר משה להם התיצבו, דלכאורה למותר הוא, כיון שאמר להם אל תיראו ראו את ישועת ה' כו'.

אכן יש לומר דהיו בישראל גבורים, וגם ידוע כי מי שבלאו הכי רואה שהוכן לו המות והוא עומד להאבד, אז הוא מתחזק מאד והוא גבר בגוברין, ואין לך חזק יותר כמרורי נפש, וכיון שראו שהים עומד לפניהם ואין יכולין לפנות ימין ושמאל, אם כן ראו כבר שהם אבודין, על כן אמרו בלבם נתחזק ונלך ללחום נגד המצריים ונכה מהם מה שנוכל ואולי נגביר עליהם, כיון שבלאו הכי אנו אבודים דהרי הם סוער והשונא רודף. ומשה רבנו הבין את זאת, לכן אמר להם התיצבו, עמדו על מקומכם ולא תעשו כלום, כי אין השי"ת צריך שום סיוע מכם שתסייעו לו לישועתכם אדרבה עוד גרוע יותר, ה' ילחם לכם רק באופן אם אתם תחרישון ולא תעשו מאומה.

והעיקר הוא לידע שאין אנו בעצמנו יכולין לעזור לנו, אדרבה אם אנו רוצים לעזור לנו בעצמנו אז אנו נופלין בידם והשי"ת מסתלק מאתנו, רק אם אנו יודעין שאין אנו יכולין להושיע לנו בעצמנו כלום אז השי"ת מושיע לנו, כאשר אמר דוד המלך ע"ה (בתהלים צ"ד) לולי ה' עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי אם אמרתי מטה רגלי חסדך ה' יסעדני, ופרשו המפרשים לולי ה' עזרתה, אם אומר,

The **Chazon Ish** also held that the state violates the Three Oaths. Rabbi Dovid Shmidel, today head of Asra Kadisha, an organization that works for the preservation of Jewish cemeteries around the world, related that someone once asked the Chazon Ish, "How could it be that all the nations of the world stood by silently while the Germans killed millions of Jews?" The Chazon Ish replied, "Is it not an explicit Gemara in Kesubos that if the Jewish people violates the Three Oaths, Hashem will permit their flesh like the gazelles and the deer of the field?"³⁶⁸

The Chazon Ish: The nations of the world stood by silently during the Holocaust because the Jewish people violated the Three Oaths.

אני יכול לעזור לי בעצמי בכחי ובחכמתי בלתי עזר ה', אז כמעט שכנה דומה נפשי, אבל אם אמרתי מטה רגלי, אני כאפס ואין, לא אוכל בעצמי לעזור לי בכחי וגבורתי, אז חסדך ה' יסעדני. וכענין המעפילים שרצו לעלות לארץ ישראל בכח עצמם, וירד העמלקי והכנעני ויכום ויכתום עד החרמה כמבואר בפרשת שלח, וכן סיפרו לנו חכמינו ז"ל (בסנהדרין צ"ב ע"ב) דשבט אפרים יצאו ממצרים שלשים שנה קודם יציאת מצרים שטעו בחשבון, וקמו פלשתים עליהם והרגום. ובתרגום יונתן ריש פרשת בשלח איתא דשני מאות אלף רגלי משבט אפרים יצאו בכל מיני כלי זין, שלא יכלו לסבול הגלות עוד, ובאו עד גת והפלשתים הרגו אותם כולם, בגין דעברו על גזירת מימרא דה' ונפקו ממצרים תלתין שנין קודם קיצא ע"ש, אם כן חטאם היו שסמכו על כח עצמם בלי עזרת השם, כעין המעפלים בימי משה במדבר.

וזהו עיקר השני שאנחנו צריכין לידע שאין אנחנו יכולין להושיע לנו בעצמינו בכחנו בלתי עזרת השם ובלא התורה הקדושה, כאשר רוצים הצואנים הכופרים לכבוש ולרכוש להם ארץ ישראל בכח עצמם בחזקה וכיוצא בזה בלתי עזרת ה' ובלתי התורה, שהם רוצים להיות נאצינאלעט יודענטהום בלא התורה, ומרה תהי' באחרונה להם, כי לא יועילו ולא יצליחו לעולם, ויגיע להם כאשר הגיע למעפילים ולשבט אפרים במצרים ל' שנה קודם יציאת מצרים, וכמו שהזהיר משה רבינו ע"ה התייצבו כנ"ל, וכמו שאמר דוד המלך ע"ה לולי ה' עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי. ודעו רבותי שכת כזו כבר היה בחורבן בית שני, והיו נקראים בריוני, לא היה חסר לנו כלום, ולא היינו גולים מארצנו הקדושה, אך הכופרים הצואנים בריוני לא אבו לשמוע לגדולי ישראל כמו היום.

368. נשאל החזו"א ע"י אחד מבאי ביתו, היאך אפשר שכל האומות שתקו בשעה שהצוררים שפכו דם ישראל כמים ונהרגו אלפי רבבות במלחמת העולם? ע"ז ענה החזו"א הלא גמרא

Rabbi Tzvi Dov Abraham, the late rav of Kedushas Levi in Monsey, related that he was once sitting with the Chazon Ish in his room when a man came in, his mouth full of praise and amazement at the State of Israel. We see with our eyes that it is the beginning of the redemption, he said, and spoke at length. The Chazon Ish said, "Bring me a Gemara Kesubos." They brought a Gemara Kesubos and he showed on page 111a the Three Oaths and their punishment. Then, holding his finger on the place, he said to the man, "Es shteit az men vet azoy ton vet azoy kumen, men hot azoy geton un es iz azoy gekumen, un ir zogt az es iz aschalta degeulah!" (It says that if we do this, this will happen. We did it, and it happened. And you say it's the beginning of the redemption!) (Mishkenos Haro'im, p. 1195)

Ari: It's well-known that the Satmar Rebbe attributed the Holocaust to the sin of Zionism. But I never knew that the Chazon Ish did so as well!

Rabbi Glauber: And there were others who said the same thing. Rabbi Michael Ber Weissmandl was one great man who lived at the time of the establishment of the state, and based on the oaths, urged Jews to relinquish all claims to a state. His famous 1948 article, entitled "Who Delivered Israel to the Plunderers" (printed in Toras Chemed, p. 337), begins as follows:

Chazal, the true lovers of Zion, said in Tractate Kesubos 111a, that the Holy One, blessed is He, made Israel swear not to go up to Eretz Yisroel as a wall, which Rashi explains as together, with a strong hand; and that they should not rebel against the nations. And the Holy One, blessed is He, said to Israel: If you keep the oath, good, but if not I will permit your flesh like the gazelles and deer of the field.

Rabbi Weissmandl proceeds to quote the Be'er Hagolah (see p. 163), and then continues:

And Rabbi Yonasan Eybeshutz writes similarly in his work *Ahavas Yonasan*, and so does our teacher, the Chasam Sofer, in *Toras Moshe*, *Shoftim*. The same position was taken earlier by the Rambam in *Igeres Teiman*.³⁶⁹

“A man does not truly understand a matter of halacha unless he stumbles in it” (*Gittin* 43a). We must now admit that Chazal in their Divine inspiration were correct. And in their wisdom, they foresaw what would result from not following their words. For in the beginning of this generation, there arose a man from the seed of Israel who did not know of the Torah of Israel, and with convincing words he adjured Israel to do the opposite of what the oaths of Hashem Yisborach dictate. And although the gedolim and the tzaddikim of that generation opposed him, our sins caused his false ideal to become dressed in the form of a few misguided talmidei chachomim, who joined with the source of heresy in order to actualize the plans of a man estranged from Torah.

---

369. ספר תורת חמד עמוד שלז, מי נתן ישראל לבוזזים: א. אמרו חכז"ל אוהבי ציון הנאמנים, במס' כתובות דקי"א, שהקב"ה השביע את ישראל, שלא יעלו (לארץ ישראל) בחומה, (ופירש"י ז"ל יחד, ביד חזקה), ושלא ימורדו באומות, ואמר להם הקב"ה לישראל, אם אתם מקיימים את השבועה מוטב, ואם לאו, אני מתיר את בשרכם כצבאות וכאילות השדה, עכ"ל.

וכ' בס' באר הגולה (לקדמון אחד מגולי ספרד, נדפס ביחד עם הספר כפתור ופרח הלכות א"י), פכ"ה, וז"ל: יודעים ישראל שאין הקב"ה חפץ עוד במלחמותיהם, ומעתה אם יערכו מלחמה שלא ברצון הקב"ה, יפלו חרב, כדכתיב, אל תעלו כי אין ה' בקרבכם ולא תגפנו לפני אויביכם, ובחרו להם לפזר עצמם בד' כנפות הארץ, כדי שיראו האומות, שלא יעלה על לבם לערוך עוד מלחמה עמהם.

וכ' עוד שם, וז"ל: ואעפ"י שיהי' להם בתוך זמן הזה, אנשי גבורי חיל, אעפ"כ לא יערכו מלחמה, מפני אהבת ארץ ישראל, עד שתחפץ, עד שיהי' רצון השי"ת בכך, וישלח להם המשיח, כדרך ששלח משה למצרים, וכיון שראו ישראל כך, לא בקשו ולא חשקה נפשם לצאת מן הגלות, עד זמן ההוא שיהי' רצון השי"ת בכך, עכ"ל.

וכדברים האלה כ' רבינו יונתן ז"ל בספרו אהבת יונתן, ורבינו החת"ם סופר זצ"ל, בספר תורת משה, בפ' שופטים, ומקור הדברים מבואר באגרת תימן להרמב"ם זצ"ל.

Chazal teach that when someone comes to do something against the Torah, Heaven opens up a path for him (Shabbos 104a). He opened a path for them with the Balfour Declaration, and in the course of a few years the heresy became powerful both in Eretz Yisroel and the rest of the world to a degree never seen before. Almost all of Israel, unfortunately, became deniers of the principle of moshiach.

**Naziism
was a
punishment
for Zionism,
measure for
measure**

And certainly, for this also the Holy One, blessed is He, became angry at Israel, and punished them according to His attribute, measure for measure. They sinned and said that not Torah but blood makes Israel a nation. They sinned and said that not our holy Torah, but rather seed and birthright, race and descent, language and land, flesh and blood cause a son of Israel to be a Jew. Measure for measure, a hater of Israel arose in Germany who heated up the entire world's latent hatred against the race and the descent of Israel, against his flesh and blood.³⁷⁰

---

370. ב. אין אדם עומד על דבר הלכה אלא א"כ נכשל בה. כבר עלינו להודות, כי חז"ל צדקו ברוח קדשם, ובחכמתם, ראו את הנולד מן היפוך דבריהם.

כי בתחלת הדור הזה, שאנחנו חיים בו, קם איש מזרע ישראל, אשר לא ידע מתורת ישראל והשביע את ישראל בפתוי דברים, היפוך משבועותיו של השי"ת, ואעפ"י שהגדולים והצדיקים אשר בדור עמדו כנגדו, גברו העונות, כי נתלבשה דעתו כוזבת בצורה של איזה תלמידי חכמים מוטעים, שנתחברו עם כל אבות הכפירה, להביא מחשבותיו של איש, שנתנכר דעת התורה אליו, לידי מעשה. והורו לנו חז"ל, כי הבא לעשות דבר נגד התורה, פותחין לו משמים, פתחו להם בשטרו של באלפור, ובמשך איזה שנים, גברה הכפירה, בארץ ישראל ובחו"ל, במדה אשר לא גברה מעולם, וכמעט שנעשו כל ישראל כופרים בעיקרו של משיח בעו"ה.

ג. ובודאי גם בשביל כך כעס הקב"ה על ישראל, וענש אותם כמדתו מדה כנגד מדה. הם חטאו ואמרו, לא הדת רק הדם, עושה את ישראל לאומה. הם חטאו ואמרו, לא תורתנו הקדושה, רק הזרע והתולדה, והמין, והיחס, והלשון והאדמה, והבשר והדם גורמים לבן ישראל להיות יהודי.

ועמד, מדה כנגד מדה, שונא ישראל על ישראל בגרמניא, והרתיח את כל העולם כלו, בשנאה כבושה, כנגד המין והיחס של ישראל, כנגד בשרו ודמו.

Rabbi Weissmandl goes on to describe at length the misconduct of Jewish leaders during the Second World War, and then writes:

**Against
Daas Torah
and good
sense**

And now, Daas Torah and good sense would dictate that we should arouse the mercy of the victorious Allies, and ask of them something that the Torah permits, something that they can fulfill, namely: that each of the fifty-one victorious nations should grant refuge, each in its own land, to some of these unfortunate and poor survivors.

Daas Torah and good sense would tell us that, unfortunately, the Jewish people have lost this war even more than the accursed Germans, for the best and greatest part of the Jewish people has fallen. And just as it would not occur to any German to start a new war now, certainly after the loss of the six million, the best of the Jewish people, it is forbidden to launch a new war, to endanger the weak, tiny and homeless remainder of the Jewish people. Rather we must beseech the nations of the world to permit the remaining Jews to settle in their lands, some here and some there.

But this is not the position these Jewish leaders took. They cried out right away: "Only to Eretz Yisroel must all these refugees go, not to any other place in the world! Israel declares war on Britain! Israel declares war on the Arabs! Israel declares war on the whole world!"

The poor Jews in the refugee camps thought, "What do these leaders care? They don't live in camps. They live on the silver and gold of the charity funds in America, and use our plight to make their business deals. Millions

more Jews can perish, G-d forbid, as long as they don't lose their honor."³⁷¹

On the advice of these people, these bitter survivors of the death camps launched a war against Britain, come what may... And on the advice of these people, these bitter souls insulted and angered the Arabs, who have been at peace with the Jews for many generations. If Britain has never lost a war for generations, and if the Arabs number in the hundreds of millions – what do they care? They are stronger than them; they are stronger than the whole world.

Rabbi Michael Ber Weissmandl:
"We must completely relinquish any claim to a Jewish state."

371. ח. ועתה ה' דעת תורה ודעת נוטה מכרעת, לעורר את רחמנות העמים הנוצחים, לבקש מהם דבר המותר עפ"י התורה, דבר שאפשר להם לקיים, דהיינו, שיתנו כל אחד ואחד מחמשים ואחד מלכיות שנצחו את המלחמה, מקום של מנוחה, מקום של פרנסה, כל אחד ואחד בארצו, לאלו העניים האומללים.

ה' דעת תורה ודעת נוטה מכרעת, כי בעו"ה אבדו ישראל את זאת המלחמה, יותר ממה שאבדו אותו הגרמנים הארורים, כי הלא נפל כל טובו ורובו של ישראל, וכשם שלהבדיל, לא יעלה על לב שום גרמני, להתחיל עתה, אחר אבוד המלחמה, מלחמה חדשה, ק"ו בן בנו של ק"ו, שאחר אבידה של ששה מליונים, הטובים שבישראל, אסור להתחיל במלחמה חדשה, ולסכן את שארית ישראל המעט והדל, הנע והנד, אלא לבקש את אומות העולם בתחנונים, שיניחו להשתקע לשארית ישראל, בארצותיהם, זה בכה וזה בכה.

ט. אמנם לא כן ה' דעה הכוזבת של ראשי ישראל אלה. הם צוחו תיכף ומיד רק לארץ ישראל יעלו אלו האומללים ולא למקום אחר בעולם. מלחמה לישראל בבריטניה, מלחמה לישראל בהערביים, מלחמה לישראל כנגד העולם כולו.

מעשיהם בעצמם גורמים, שבלב אלפי בני ישראל אומללים עולה הרעיון לאמר, מה איכפת להם לאלו הראשים הם אינם יושבים במחנות, הם יושבים על כספם וזהבם של קופות הצדקה באמריקא, ועושים סחורה עם הצרות שלנו. יאבדו עוד מליוני ישראל ח"ו, ואל יאבד הכבוד שלהם.

And if Moshe Rabbeinu commanded the Bnei Ephraim, after many generations of slavery in Egypt, when they thought that the time of redemption had arrived, to wait until he would tell them the time had come, but they did not believe him, and so they perished, as it is written in the Tanach... and if Yirmiyahu Hanavi commanded Israel to surrender to the wicked Nevuchadnetzar, but the sinners of his generation refused to listen, and thus the first exile came about... and if Rabbi Yochanan ben Zakai and his colleagues commanded Israel to surrender to the wicked Romans, but the zealots of his generation refused, and thus the second exile came about... and if the Holy One, blessed is He, Himself commanded Israel under oath to be subservient to the wicked Edom, and not to go up as a wall against Yishmoel, but the sinners of our generation refused to listen to the tzaddikim, and thus this latest churban came about.... What do these leaders care about a single chapter in Jewish history?³⁷²

372. וע"י עצת אלו האנשים למדו מרי נפש שנשארו ממחנות הרצח, לגרות מלחמה בבריטניא. יהי איך שיהי, אמנם לא היתה בריטניא מתנהגת בכל הדורות כלפי ישראל ברשעות יותר מבשאר אומות, אדרבה, - וע"י עצת אלו האנשים בזו והכעיסו מרי נפש אלו את הערביים שהיו בשלום ובשלוה עם ישראל כמה דורות.

ואם מלכות בריטניא מפני גדלה וכחה, לא אבדה עוד שום מלחמה זה כמה דורות. ואם הערביים הם מאות מליונים, מה איכפת להם, גבורים הם עליהם, וגבורים הם כנגד העולם כולו.

ואם משה רבינו צוה לבני אפרים, אחרי כמה דורות של שעבוד מצרים, בשעה שחשבו לפי חשבונם, שכבר הגיע הקץ, להמתין עד שיגיע הקץ לפי דעתו הקדושה, והם לא האמינו בו, ונאבדו ככתוב.

ואם ירמ' הנביא צוה לישראל, להכניע עצמם לפני נבוכדנצר הרשע, והפושעים שבדורו מיאנו כנגדו, והיתה הגלות בראשונה.

ואם ר' יוחנן בן זכאי וחביריו, צוו לישראל להכניע עצמם לפני מלכות רומי המרשעת, והבריונים שבדורו מיאנו, והיתה הגלות בשני'.

ואם הקב"ה בעצמו השביע את ישראל, להכניע עצמם לפני אדום הרשע, ושלא לעלות בחומה כנגד ישמעאל חבירו, והפושעים שבדורו מיאנו נגד הצדיקים שבדור, וה' החורבן הזה הנורא באחרונה.

מה איכפת להם, לאלו הראשים, פרק אחד להם בדברי הימים של ישראל.

They say words that no mouth can bear to utter. Yirmiyahu Hanavi, Rabbi Yochanan ben Zakai and his fellow Tannaim, and the tzaddikim of our generation brought the Jews to the Babylonian exile, to the Edomite exile, and to Auschwitz. But they and their predecessors in Yirmiyahu's and Rabbi Yochanan's generations were the true redeemers of Israel!³⁷³

...And if you ask: is there any way out now? The answer is yes! 1) We must completely relinquish any claim to a Jewish state. 2) We must accept the compromise [trusteeship] proposed by the United States. 3) We must ask Britain to take part in the government of Palestine. 4) Our representatives must meet with the Arabs face to face and reach an agreement, under the auspices of the United States. 5) We must ask the United Nations, and the U.S. and its neighbors especially, to quickly move all the Jews from the camps in Germany and from the rest of Europe to countries overseas and also to Eretz Yisroel.³⁷⁴

Two other gedolim who saw the Holocaust as a result or punishment for the sin of Zionism were **Rabbi Yosef Eliyahu Henkin** and **Rabbi Shmuel Berenbaum**.

Rav Henkin writes, "In these generations, as the secular and anti-religious Jews have increased in number, and many religious

373. מה שאין הפה יכול לומר, הם אומרים אותו, ירמ' הנביא, ור' יוחנן בן זכאי והתנאים שבדורו, והצדיקים אשר בדורנו, ז"ע, הם הביאו את ישראל לגלות בבל, ולגלות אדום, ולאוישוויץ. והם, וחבריהם בגלגולים הקודמים, בדורו של ירמ', ובדורו של ר' יוחנן בן זכאי, היו גואלי ישראל האמיתיים.

374. ואם תשאלו היש כאן עצה אחרי כל הבא, יש כאן ויש כאן.

(א) לותר על מלכות ישראל לגמרי. (ב) לקבל את הפשרה של ארצות הברית. (ג) לבקש ע"י מסוגלים לכך את בריטאניה שתשתתף עצמה, במלכות ארץ ישראל. (ד) לשלוח מסוגלים לכך, לעשות פשרה עם הערביים להדיא, פנים אל פנים, תחת שתדלנות ושדכנות ואפוטרופסות של ארצות הברית. (ה) לבקש את חבר העמים בכלל, ואת ממלכות ארצות הברית ושכנותי בפרט, להסיע במהרה את כל היהודים ממחנות אשכנז ומאירופא, לארצות עבר הים ולארץ ישראל ג"כ.

Jews mingled with these enemies and joined these rebels, our troubles have increased. The seed of destruction was sown, and whereas in times past Jews always followed the guideline of the Gemara (Yevamos 121a), "Bow your head to the waves," and the Jewish people's nature was to humble themselves and bow down to the wicked until their anger passes, they adopted a confrontational approach, a war of the lips – and some even used physical violence. Because of that, the power of the wicked increased and his attacks broadened, reaching the point of genocide and utter destruction, Heaven forbid." (Kisvei Rav Henkin, v. 2 p. 226)³⁷⁵

Rabbi Shmuel Berenbaum's grandson-in-law relates, "He had a strong hatred for the Zionist leaders and for anything that smacked of Zionism. In his opinion, Zionist activities were one of the main reasons for the mass movement away from Judaism in Lithuania and Poland in the period prior to World War II. He related many incidents that he saw with his own eyes in which the Zionists undermined Jewish values in various ways. When he was in Mount Sinai Hospital after suffering a heart attack in 1996, I brought him a book to read that described the state of religion among Jews before World War II. After some time, the family asked me to take the book away from him, because reading about the wickedness of the Zionists and their attacks on the Torah was causing him much pain and it was not healthy for his heart. When I visited him and took the book back, he spoke for a long time on the subject and said, 'It is very possible that the Zionists were the reason for the Holocaust itself.' When I commented

---

375. כתבי הגרי"א העניקין ח"ב עמוד רכו: בדורות אלה שרבו הפוקרים והפורקים ורבים נתערבו עם שונאים ונתחברו עם מורדים, מאז רבו הצרות. וגרעין החורבן נזרע, ותחת אשר שמרו תמיד כלל הגמ' "על כל גל וגל נענעתי לו ראשי" ודרכו של יעקב להכנע ולהשתחוות לרשעים עד יעבור זעם, לקחו להם דרך התגרה, מלחמת שפתים ואחידים תפשו אומנות עשו, מאז צמח מטה הרשע והגדיל פארותיו, עד להשמדה וכליון ח"ו.

to him that the Satmar Rebbe wrote a similar thing in his work Vayoe! Moshe, he said, 'That's where I'm coming from,' and he didn't wish to speak more about it." (Kisrah Shel Torah, p. 89)³⁷⁶

Rabbi Hillel Lichtenstein, the Krasner Rav, testified that his father-in-law, **Rabbi Shlomo Zalman Ehrenreich**, the Shimplauer Rav, when he was in the ghetto awaiting deportation to Auschwitz, paced back and forth and said many times with tears on his face, "Only the wicked Zionists brought us here!"³⁷⁷

A witness who accompanied the Shimplauer Rav on the train to Auschwitz testified that he said at that time, "This punishment came upon us because we did not fight and protest enough against the Zionists."³⁷⁸

The Brisker Rav also lived in the time of the state, and from a comment he made on Shir Hashirim it would seem that he

376. קונטרס כתרה של תורה, עובדות והליכות מחיי מורי חמי זקני הגאון החסיד רבי רפאל שמואל ברנבוים זצוק"ל, מהדורא פרטית, עמוד פט: שנאה גדולה רכש למנהיגי הציונות ולכל דבר שנמצא בו אפ' ריח של ציונות. לדעתו אחת מן הסיבות העיקריות של הריסת הדת ועזיבת היהדות אצל ההמונים בליטא ופולין בהתקופה שלפני המלחמה, היתה בגלל הציונים ומעשייהם המקולקלים, והרבה סיפר במה שראה במו עיניו, איך הציונים פעלו בכל מיני אופנים לזלזול ערכי היהדות. כששהה בבית חולים 'סיני' אחר התקף הלב בשנת תשנ"ו, הבאתי לו ספר לקרוא שדיבר אודות המצב הדת של כלל ישראל לפני מלחמת העולם השנייה, לאחר זמן המשפחה ביקשה ממני ליקח ממנו ספר זה, יען שהקריאה בו מרשעות הציונים והסתתם נגד הדת, גורמת לו עגמת נפש מרובה וזה לא טוב עבור לבו. יש לציין שבעת ביקורי אצלו כשלקחתי הספר בחזרה, האריך לבאר לי שיתכן מאד שגוף סיבת חורבן יהדות אירופה היה בגלל הציונים, כשהערת לי שדברים האלה כבר כתב האדמו"ר מסאטמאר זצ"ל בספרו ויואל משה, ענה לי - 'משם אני בא', ולא רצה לדבר עוד בזה.

377. שו"ת כונת הלב, בהקדמה, אות ה', הובא במשכנות הרועים ח"ב עמוד תרנ"ד: ולפלא שבהיותי בגעטסטא (טרם הובילו אותנו לאוישוויץ) והי' עמנו כ"ק אדמו"ח הגה"צ אב"ד שימילוי זצ"ל הי"ד, והלך הלך ושוב בגעטסטא ודמעות על לחיו ואמר כמ"פ "נאר דיא רשעים דיא ציונים האבען אונז היער געברענגט", ולא הבנתי אז דבריו מה יד יש להציונים בזה ומה דין גרמא שלהם, אבל אח"כ נודע לנו מה שהוא כעת דבר מפורסם שבקל היו יכולים לפדות מיד הרשעים בעד כסף שלא להוביל על מוקדה הרבה מאות אלפים יהודי אונגארין - וראשי הציונים שהמה עכשיו היושבים ראשונה בממשלתם מנעו הדבר, ועיניו של מו"ח ז"ל שפיר חזי.

378. משכנות הרועים ח"ב עמוד תרנ"ד, בשם דרשות לחם שלמה, הקדמה דף לה אות נ"ט: וכן סיפר לי א' ממיודעי, שהוא נסע עם הגה"צ משימילויא, על הבאהן כשהולכים לכבשני אוישוויץ, ואמר הגה"ק הנ"ל: "זה העונש מגיע לנו על אשר לא לחמנו ומחינו כראוי די נגד הציונים".

The Brisker Rav explains the wording of the oaths

considered the oaths applicable to it. His son Rabbi Meir Soloveitchik related that the Brisker Rav once asked: Why is the wording of the last oath different from the first two? In the first two (Shir Hashirim 2:7 and 3:5) it says “If you arouse and if you awaken,” and in the last one (8:4) it says, “Why do you arouse and why do you awaken?” He answered that the verses refer to two different situations during the Jewish people’s exile. Shlomo Hamelech foresaw with his holy inspiration that there would come a time when people of Jewish descent would try to force the end of exile. They would establish a state by human power before the coming of moshiach. Therefore, in the first two oaths, he warned the Jewish people not to do this. But the third oath refers to the period after the establishment of the state, when forcing the end and provoking the nations have become facts of life. This is why the oath reads, “Why do you arouse?” After you have seen that violating the oath did not help you at all, why do you continue in your folly of provoking the nations and spilling Jewish blood like the gazelles and deer of the field? (Uvdos Vehanhagos Leveis Brisk, v. 4 p. 187, and independently verified with Reb Meir zt”l)³⁷⁹

Once someone asked the Brisker Rav, “Where does it say in the Gemara or Shulchan Aruch that the idea of Zionism is illegitimate?” “Gemara? Shulchan Aruch?” he replied. “Bring

379. ספר עובדות והנהגות לבית בריסק, חלק ד' עמ' קפ"ז: אמר הגאון הגדול רבי מאיר הלוי סאלאווייצק שליט"א, בן מרן הגרי"ז זצ"ל כדלהלן: מרן הגרי"ז זצ"ל דייק בשיר השירים בפסוקים המזהירים על ג' השבועות שהשיב הקב"ה את ישראל, דבפסוק אחד [ב,ז] כתוב לשון אם תעירו, ובפסוק אחר [ח,ד] כתוב מה תעירו. והסביר דקאי על שני מצבים בזמן הגלות, דשלמה המלך ע"ה צפה ברוח קדשו שיגיע מצב שאנשים מזרע ישראל ירצו לדחוק את הקץ, וייסדו ממשלה בזרוע בשר קודם ביאת המשיח, ועל כן בתחילה הזהיר שאסור לעשות כן ואמר בלשון אם תעירו. ועל המצב שאחרי הקמת המדינה, שדחיקת הקץ וההתגרות באומות יהפכו כבר למציאות, אמר בלשון מה תעירו, דהיינו לאחר שראיתם שלא הועיל לכם דבר, מדוע אתם ממשיכים בדרככם הרעה להתגרות באומות, ולשפוך דם ישראל כצבאות וכאילות השדה.

me a siddur and I will show you where it is written.” He showed him the words of Shmoneh Esrei, “And may our eyes see when You return to Zion...” (Uvdos Vehanhagos Leveis Brisk, v. 4 p. 195)³⁸⁰

At the time of the establishment of the state, anti-Zionist activists asked the Brisker Rov, “When we speak to Jews about the state, should we stress the fact that the leaders of the state are wicked people whose whole purpose is to uproot Torah and cast Jews in a new mold, empty of any spark of Judaism? Or should we stress the serious prohibition of establishing any Jewish state at all before the coming of moshiach and the Sanhedrin in the hewn chamber?” He replied that they should stress the prohibition of establishing any Jewish state, lest anyone think that if the State were run according to the Torah and Shulchan Aruch it would be permitted to establish it.

Rabbi Yitzchok Zev Soloveitchik, the Brisker Rav: Against a religious Jewish state

Similarly, he once said to Rabbi Amram Blau, “We must stress that the problem with the State is not just the chillul Shabbos and other aveiros that they do. For even if you would be the prime minister, it would be forbidden to establish the State.”

Rabbi Meir Soloveitchik quoted his father, “Even if they appointed the Chofetz Chaim himself as the leader of the state, it would be forbidden.” (Uvdos Vehanhagos Leveis Brisk, v. 4 p. 196)³⁸¹

380. עובדות והנהגות לבית בריסק, חלק ד' עמ' קצ"ה: פעם שאל אחד את מרן הגרי"ז זצ"ל, "היכן כתוב בגמרא או בשולחן ערוך שרעיון הציונות פסול הוא". אמר לו מרן הגרי"ז זצ"ל: "גמרא? שולחן ערוך? תביא סידור ואראה לך היכן זה כתוב", והראה לו בתפילת שמונה עשרה את התיבות ותחזינה עינינו בשובר לציון, והיינו כשהשי"ת יחזור ויתגלה, ולא נחפוץ להיגאל מעצמנו לפני בנין בית המקדש והתגלות כבוד שמים עלינו.

381. עובדות והנהגות לבית בריסק, חלק ד' ע' קצ"ו, וכן בספר הרב מבריסק ע' 467: כשנשאל מרן הגרי"ז זצ"ל על מה יש לתת את הדגש בהסברת השלילה שיש לראות בהקמת המדינה,

The Brisker Rav also said: "The Rambam (Melachim 12:2 and Teshuva 9:2) says that moshiach will redeem the Jewish people from their subjugation to the nations. Anyone who believes that it is possible to be redeemed from subjugation to the nations without moshiach is lacking in full belief in moshiach."³⁸²

There is a Midrash (Esther Rabbah 1:13) that says explicitly that the subjugation to the nations will last until the messianic era: "It is written 'for Hashem's is the reign and He rules over nations' (Tehillim 22:29), yet it is written that Achashveirosh sat 'on the throne of his kingdom' (Esther 1:2). The answer is that formerly, Jews had the reign. When they sinned, the reign was taken from them and given to the nations of the world, as it is written, 'I will sell the Land to the hands of the evil' (Yechezkel 30:12)... Tomorrow, when Israel repents, the Holy One, blessed is He, takes it from the idol worshippers and returns it to Israel. When will this take place? When the saviors go up on Mount Zion."³⁸³

Rabbi Yonasan Steiff (1877-1958) was dayan of Budapest and, in America, rav and rosh yeshiva of the Viener Kehillah.

אם בתיאור העומדים בראש ככופרים בעיקר, שכל מגמתם לעקור את הדת, וליצור דפוס חדש של יהודים המנוערים מכל זיק של יהדות, או שמא יש להדגיש ביותר את האיסור החמור הכרוך בעצם כינונה של המדינה לישראל, בטרם ביאת הגאולה וישיבת סנהדרין בלשכת הגזית. השיב מרן זצ"ל: הדגש צריך להיות על האיסור שבעצם ההקמה של המדינה, שלא יחשוב מאן דהוא כי אילו תנהג המדינה כחוקי התורה והשולחן ערוך, יש היתר להקימה.

כיוצא בזה אמר לרבי עמרם בלויא: "חסרונה של המדינה איננו רק בשבל העובדה שראשיה פורקי עול ועוברי עבירות, לא כי אלא אף אם תשמש אתה כראש ממשלה, הדבר אסור!"

הג"ר מאיר הלוי סאלאוויצקי שליט"א מציין שמרן זצ"ל התבטא שאף אם היו מעמידים את ה"חפץ חיים" בכבודו ובעצמו בראשות המדינה, הדבר היה אסור מצד עצמו.

382. נתיבות רבותינו ח"א ע' קכז: ועל האומרים שאין בהמדינה שיעבוד מלכיות אמר מרן שהוא כפירה, כי מבואר ברמב"ם שאין עד ימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד, והאומר שגם לפני ביאת המשיח כבר נסתלקה שיעבוד מלכיות ה"ז כפירה בביאת המשיח.

383. אסתר רבה א'ג: א"ר איבו כתיב (תהלים כ"ב) כי לה' המלוכה ומושל בגוים ותימר על כסא מלכותו, אלא לשעבר היתה מלוכה בישראל כיון שחטאו ניטלה מלכות מהם וניתנה לאו"ה הה"ד (יחזקאל ל') ומכרתי את הארץ ביד רעים, אמר רבי יצחק ביד אפטרופסין רעים למחר כשישראל עושין תשובה הקדוש ברוך הוא נוטלה מעובדי כוכבים ומחזירה להם בישראל, אימתי ועלו מושיעים בהר ציון.

**Knowledge
of Torah
is our
insurance
against
heresy**

In his introductory lecture to talmidim, he exhorted them to learn Torah, because knowledge of Torah is one's insurance against getting swept up into the heretical movements of the time:

In Hallel we say: House of Israel, trust in Hashem; He is their help and shield (Tehillim 115:9). The word He is added to show that only He can help us, and only to Him do we look for our salvation. This idea is repeated in the following two verses: House of Aharon, trust in Hashem; He is their help and shield. Those who fear Hashem, trust in Hashem; He is their help and shield.

The Oral Tradition teaches that the Omer Sacrifice was always harvested on the night following the first day of Pesach, and offered in the Beis Hamikdash on the second day of Pesach. The Mishnah in Menachos (65a) says that the heretical Baithusian sect disputed this tradition of Chazal, and held that the Omer should be harvested on the first Saturday night and offered on the first Sunday after the first day of Pesach. To combat the influence of this sect, Chazal enacted that the Omer be harvested with great fanfare, before a large crowd of people. The man designated to cut it would say to the crowd, "Has the sun set?" They would say, "Yes!" "Has the sun set?" "Yes!" "Has the sun set?" "Yes!" Then he would ask, "With this sickle!" They would say "Yes!" And so on three times. "With this basket?" "Yes!" "Should I cut?" "Cut!" Each question and answer was repeated three times, in order to reinforce the true interpretation of the Torah handed down to us by Chazal.

And the wise **Rabbi Samson Raphael Hirsch** in his Siddur writes that Chazal took a similar approach to the prohibition to fight wars during exile. They composed the fourth blessing of Birkas Hamazon: “He did good, He does good, He will do good to us; He bestowed upon us, He bestows upon us, He will bestow good upon us forever.” They wished to instill faith in Jewish hearts, so that they should never again trust in false messiahs or attempt to help themselves, but rather trust in G-d’s great name alone, that He would certainly fulfill His promise: “If your exiles will be on the edge of heaven, from there Hashem your G-d will gather you and take you” (Devarim 30:4).

All of the above is found in Shas and Poskim, such that for whoever learns Shas, all these things are obvious, and there is no need even to bother writing them. It is well known that such was the ancient Jewish belief passed down to us by the Tannaim and Amoraim, who in turn received it from the generations before them, all the way back to Moshe Rabbeinu. Therefore, nowadays anyone who wants to escape the influence of all the crooked and empty movements must study the Oral Torah, and then he can be sure of his path, for the Oral Torah is the strong bridge leading to truth and justice. (Rabbi Yonasan Shteif, Introduction to Chadashim Gam Yeshanim on Chullin, p. 33)³⁸⁴

---

384. ספר חדשים גם ישנים למסכת חולין, בהקדמה, דף ל"ג בדפי הספר: וכן נרמז בתהלים בפסוקי הלל, בית ישראל בטחו בד' עזרם ומגנם הוא, ר"ל שרק הוא העוזר ולו לבד אנו מתפללים ומיחלים לישועתו לבדו, וכפל הדבר באמרו בית אהרן בטחו בד' עזרם ומגנם הוא, שתיבת הוא בסוף הפסוק מורה על זה שבכוונה מעורר הקרא אותנו לידע זה שרק הוא ד' מושיענו הוא גואלנו. והחכם ר' שמשון רפאל הירש ז"ל בסידורו כ' שחזר"ל רמזו זה בברכת המזון בברכה רביעית בהטוב והמטיב שתקנו על הרוגי ביתר, אחרי שראו שטעו במשיח, שחשבו שבר כוכבא הוא המשיח ועשו מלחמות גדולות ולבסוף ראו שח"ו לנו ללחום או למרוד כי זה מהשבועות שהשיב הקב"ה לישראל עת שהלכנו לגולה אל תמרדו וכו', כדכתיב השבעתי אתכם, וע"כ תקנו ואמרו בהנוסח

Rejecting our own Father

Rabbi Shimon Yisroel Posen, the Shoproner Rav, wrote:

Even if the leaders of this state were to be believers in the Torah and the words of Chazal on some level, and even if they did not persecute religious Jewry, the entire concept behind this state would be complete heresy, for it is impossible to imagine that the Jewish people should have their own country before the holy Divine Presence returns to the holy site of the Temple. Heaven forbid for the children to despise the honor of their Father in heaven, that they should attach no value to their Father's honor, and they should prefer to accept from the nations this gift of independence. Whoever thinks this way is like someone who says to his father, "What do I have to do with you? I have built my house, and what do I care if you continue to wander in exile?" ...Whoever is proud of the fact that there is an independent state called "the State of Israel" is revealing that deep down, he hates his Father in heaven (Toras Alef, v. 1 letter 13).³⁸⁵

הזה אלו התיבות הטוב והמטיב וכו' 'הוא' הטיב 'הוא' מטיב 'הוא' ייטיב לנו, שכפלו תיבת הוא שלשת פעמים כדרך שהי' רגיל בדברי חז"ל להוציא מלב הצדוקים לכפול כל ענין ג' פעמים, כדמצינו (מנחות ס"ה ע"א) בקצירת העומר שכפלו ג' פעמים מגל זה מגל זה מגל זה, אקצור אקצור וכו', וכ"כ כאן כדי לקבוע האמונה בלב ישראל שנדע מעתה שלא נבטח על משיחי שקר ולא נשתדל לעזור בעצמינו, כי אם נבטח בשמו הגדול לבד, שבדאי יקיים הבטחתו שהבטיחנו אם יהי' נדחך בקצה השמים משם יקבצך וכו', עכת"ד.

וכל זה ימצא בש"ס ופוסקים עד שלמי שלומד ש"ס כל אלו המה דברים פשוטים ואין מהצורך אפילו להעלותם על הכתב, כי זה גלוי וידוע לכל ההולכים בדרכי הש"ס שכן היה האמונה מעולם שנמסר לנו מהתנאים ואמוראים והמה קבלום מדורות שלפניהם עד משה רבינו מסיני. וע"כ בזמן הזה מי שרוצה להנצל מכל כתות המהבלים דבריהם וח"ו אחזו בדרך עקלקלות צריך שילמוד תורה שבע"פ ואז ילך לבטח בדרכו, כי התורה שבע"פ היא הגשר החזק המוביל לדרך האמת והצדק. 385. ספר תורת א' ח"א מכתב י": והנה אף אם הי' רוני מדינה זו קצת מאמינים בתורת משה ובדברי חז"ל, ולא הי' רודפים את עם ד' המחזיקים בתורת אלקינו ית', אפילו הכי הי' כל הרעיון של מדינה זו כפירה גמורה, כי אי אפשר להעלות על הדעת, שיהי' מלכות לישראל אם לא תשוב השכינה הקדושה למקום המקודש, אשר כוננו ידי ית', וחלילה לבנים להיות ממאסים

Ari: That is amazing, rebbi. I never knew all these people applied the Three Oaths to Zionism. But, to be fair, there a lot of gedolei hador that you skipped. What did they hold?

Rabbi Glauber: The truth is that the rabbis of this era fall into five categories: 1) Those who held that Zionism was forbidden under the oaths - I've listed them above. Also in this category are some of those who permitted voting in the Zionist elections, which I will discuss soon. 2) Those who were against a Jewish state for other reasons, but did not explicitly mention the oaths. 3) Those who said positive things about Zionism and a state, but did not address the oaths. 4) Those who addressed the oaths and permitted a state, but only provided it would be founded peacefully. 5) Those who supported even a state founded with warfare, and addressed the question of the oaths.

I will try to give you all the information; you will see that those in the fifth category are by far the minority.

Why many rabbis did not quote the oaths

Briefly, the reason why there were relatively few rabbis who explicitly quoted the Three Oaths and applied it to today's state is because in the years before the state, most people did not foresee that the state would come about through warfare. And in the years after the state, many rabbis did not address the question of the oaths because they felt it was not relevant. The state was already being run by the non-religious, and whatever they would say about the oaths would make no difference. They felt they were lucky just

---

כבוד אביהם שבשמים ית', שלא ישוה להם צער אביהם, ויערב להם שלום בין האומות לקבל מידם מתנה זו של "עצמאות", כמי שאומר לאביו מה לי ולך, אני בניתי לי דירתי ומה יש לי עסק בזה אם אתה הולך בגולה. זה כתבתי נגד ה"דתיים" שאף אם היו המזרחים הטמאים שומרי תורה, במדה זו אשר הם באמת מהרסי תוה"ק, והיו יושבים בראש כל עניני המדינה זו, אפילו הכי כל ענין המדינה כפירה גמורה, ומי שמתכבד ברעיון זה שיש מדינה עם עצמאות אשר נקראת "מדינת ישראל", זה מגלה בזה מצפוני לבו, אשר הוא שונא לאביו שבשמים.

to be able to keep the Torah and maintain yeshivos without the state interfering; to annul the state seemed beyond the realm of possibility.

Let's begin with the second category: rabbis who opposed Zionism and the state but did not mention the oaths.

I will break them down according to the reasons they did give. (However, I will not include those who spoke against the state's irreligious nature, because that is not an argument against the state itself, just against its current policy. The policies of a democratic country are only a reflection of its people's views. The state's majority has always been irreligious, but that could soon change. The reasons of the gedolim I will list now are unchangeable and would apply to any Jewish state.)

**A state goes
against the
hope for the
redemption
and the
coming of
moshiach**

Rabbi Aharon Kotler, Rabbi Elchonon Wasserman, Rabbi Yosef Leib Bloch, Rabbi Yosef Chaim Sonnenfeld, Rabbi Yissachar Dov of Belz, Rabbi Simcha Yissachar Ber Halberstam of Chiashenov and Rabbi Yehuda Greenwald all opposed Zionism and/or a state because it goes against the hope for the redemption and the coming of moshiach. In this they expressed an idea similar to the oaths, albeit without actually quoting the oaths.

As I mentioned yesterday, at the Agudah's Knessiah of 1937, Rabbi Aharon Kotler and Rabbi Elchonon Wasserman opposed the idea of a state because it would be "a kind of denial of the coming of moshiach."³⁸⁶

Rabbi Yosef Leib Bloch (1860-1930), rav and rosh yeshiva of Telz, bases his discussion of Zionism on the statement of Chazal (Sanhedrin 97a), “The son of Dovid will not come until the Jewish people give up on the redemption... When Rabbi Zeira saw the rabbis occupied with moshiach, he said, “Please do not delay his coming.’ For three things come when we take our attention off them - moshiach, a fortuitous find and a scorpion.”

Rabbi Yosef Leib Bloch: If we make our own efforts to bring the redemption, not only will those efforts fail, but they are likely to bring us further away from redemption.

The Telzer Rav asks: Thinking about a fortuitous find may not help, but it certainly doesn't hurt. And giving up on finding one doesn't make it any more likely that you will find one. So if moshiach is compared to a fortuitous find, why should thinking about moshiach delay his coming?

Furthermore, how could we be obligated to give up on the redemption? Chavakuk (2:3) says, “If he tarries, wait for him.” One of the questions we will be asked on the day of judgement is, “Did you wait for the redemption?” And in each of the three daily prayers, as well as in the blessings after the meal, we mention the kingship of David and the rebuilding of Jerusalem. We say in Kedushah on Shabbos, “Reign over us, for we are waiting for You.” Clearly, our waiting is the merit upon which we base our request for Hashem to reign over us. How then could Rabbi Zeira say that we should give up on the redemption?³⁸⁷

387. שיעורי דעת, מאמר דור הפלגה, דף סג-סו: כענין זה אמרתי על מה דמצינו בגמ' (סנהדרין דז) אין בן דוד בא עד שיתייאשו מן הגאולה שנאמר ואפס עצור ועזוב כביכול אין סומך ועוזר לישראל, כי הא דר' זירא כי הוה משכח רבנן דמעסקי ב' אמר להו במטותא בעינא מנייכו לא תרחקוה דתניא שלשה באין בהיסח הדעת אלו הם משיח, מציאה ועקרב.

He answers that Rabbi Zeira means not that we should give up on the redemption, but that we should give up on bringing the redemption through our own efforts. The redemption time has been planned by Hashem since before creation, and we have no way of knowing it. Many Jews throughout history have made the mistake of searching for ways to bring the redemption prematurely - each generation in its own style. In the earlier generations attempts were made to use spiritual methods, such as Kabbalah, and in the later generations attempts were made to use natural means. But all these did not succeed and cannot ever succeed, for the redemption cannot come about through human effort. It can only come when we take our attention off these efforts in the realization that they are futile.

This is the comparison to a fortuitous find: a person has no way of knowing where he will run across such a find. Thinking about it will not hurt, but if he moves in a certain direction to look for it, it is quite likely that he will actually be moving further away from it. In the same way, if we make our own efforts to bring the redemption, not only will these efforts fail, but they are likely to bring us further away from the redemption. By striving for what we think is the redemption, we will be distancing ourselves from the true path of redemption. Whatever redemption we do find will not be the promised redemption; this itself causes the redemption to recede further.

ולכאורה אין הדבר מובן א) שמביא דאין משיח בא אלא כשיתאשו ממנו מהא דתניא דג' דברים באים בהיסח הדעת משיח, מציאה ועקרב, והנה מזה משמע רק דמשיח כמציאה, והלא גם במציאה אין המחשבה מפסידה ואין היאוש מועיל למצוא את המציאה ולמה אמרו שצריכים להתאש ולהביא את עצמו לידי היסח הדעת, ב) איך אפשר לומר שעלינו להתאש מן הגאולה הלא נצטוינו לחכות על הגאולה "ואם יתמהמה חכה לו" (חבקוק ב') ואחת מן השאלות ליום הדין היא "צפית לישועה?" ובכל תפלה ערב ובקר וצהרים ובברכת המזון תקנו לנו חז"ל להזכיר בנין ירושלים ומלכות בית דוד ובזכות זה מבקשים אנו שיגאלנו "ותמלוך עלינו כי מחכים אנחנו לך" ואיך אפשר לומר שעלינו להתאש מן הגאולה וכו'.

We have witnessed this many times in history: those who sought ways to bring the redemption ended up even further from the truth and the true emunah. And we see this today as well: that because they desired to bring the redemption with their own power, the people of our generation have become distanced from Torah and emunah. This has caused many tragedies, and thanks to them we have taken many steps backward, away from the redemption - may Hashem have mercy.

When Rabbi Zeira saw the rabbis occupied with moshiah, it means they were occupied with finding ways to accelerate the redemption. And we can be sure that these great Amoraim were pursuing holy and exalted methods. Yet Rabbi Zeira told them to stop, because their path would lead them in the opposite direction - away from the redemption. (Shiurei Daas, Dor Haflaga, pp. 63-66)³⁸⁸

388. שיעורי דעת שם: וגם זה עלינו לדעת כי אי אפשר לאדם להגיע עד סוף חשבון זה לדעת מתי ואיך תבא הגאולה, כי תכלית ענין הגאולה וביאת המשיח תלוי במחשבתו של הקב"ה שקדמה לבריאה, ולכן אי אפשר לבני אדם לדעת האמצעים איך לקרב ולהביא את הגאולה, ובזה טעו הרבה בזמנים שונים שחפשו עצות להביא את הגאולה בכל דור לפי מה שהוא, אם בדורות הקודמים על ידי סגולות רוחניות, על ידי שמות הקדושים וכדומה, אם בדורות האחרונים על ידי סבות טבעיות וכל זה לא הצליח ואי אפשר שתצליח כי הגאולה אי אפשר להביא על ידי תחבולות בני אדם ואי אפשר לדעת אותן, נעלה ונעלם הוא ענין הגאולה, ולכן תבא בהיסח הדעת, כי לא ידעו בני אדם אל נכון איזה מצב הוא הראוי לגאולה.

וזהו מה דאמרינן עד שיתאשו מן הגאולה, היינו עד שיתאשו מלהביא את הגאולה על ידי אמצעים ותחבולות, כשם שאי אפשר למצא מציאה על ידי עצות ותחבולות ואם יאבה אדם להשתדל ולחפש אחרי מציאה עלול שעל ידי חפשו יתרחק מן המציאה שהיתה אמנם קרובה ומוכנת לפניו כי יחפש במקום שאיננה ועל ידי זה יתרחק ממקום המציאה, כמו כן אם נשתדל ונחפש אחרי אמצעים להביא את הגאולה הנה האמצעים לא יועילו ועוד עלול שנתרחק מן הגאולה, כי הנה בחפשו אחרי הגאולה לפי מובננו אנו במהות הגאולה הרי מתרחקים אנחנו מדרך הגאולה האמיתית ואת אשר אולי נמצא אין זאת הגאולה המיועדת לנו, וזה עצמה סבה לרחוקה. וכמו שראינו כבר פעמים הרבה שעל ידי זה שחפצו בדרכים שונים להביא את הגאולה נתרחקו מדרך האמת והאמונה הנכונה וכמו שאנו רואים גם בדורנו שעל ידי זה שחפצו להביא את הגאולה בכח עצמי נתרחקו בני דורנו מדרך התורה והאמונה וגרמו לכמה פורעניות ולשפלות הדור ועל ידי זה נתרחקו מן הגאולה כמה מעלות ה' ירחם.

וזהו דאמרינן אין בן דוד בא עד שיתאשו מן הגאולה, היינו עד שיתאשו מלבקשה ולחפשה על ידי השתדלות עצמנו, כי זאת לא תצליח, ועל זה מביא מר' זירא דכי הוה משכח לרבנן דמיעסקו

Rabbi Yosef Chaim Sonnenfeld (1848-1932) said: In the Torah, Hashem promised to give us Eretz Canaan. He promised that He Himself will give it to us, not that we would have to take it on our own by force. And the prophet (Yishaya 1:27) says, "Zion will be redeemed through justice, and those who return to it through righteousness." The first half of this verse has the same numerical value as "Talmud Yerushalmi" and the second half has the same numerical value as "Talmud Bavli". This teaches that only by fulfilling the two Talmuds can Zion be redeemed from the hands of the gentiles - not through might and power. (Mara D'ara Yisroel v. 1 p. 145)³⁸⁹

Rabbi Simcha Yissocher Ber Halberstam, the Chiashever Rebbe (d. 1914, son of the Shinnover Rebbe and grandson of the Divrei Chaim) wrote in reaction to the same poster that had aroused the compilers of Ohr Layesharim to action:

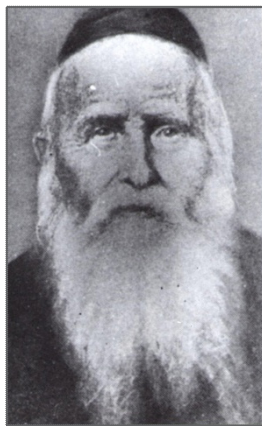
Woe to the ears that hear such things! The heart is torn in ten pieces to hear their words and see their signs that they hang on the walls of the shuls and halls of study, openly denying our hope of redemption with words that stab like swords, saying, "If I am not for myself, who will be for me?" These are words that it is forbidden to hear, and with such words they fill the world.

בה, לא נאמר שמדברים אודותה אלא שמעסקי שהיו עסוקים איך לקרב את הגאולה - אף אם האמצעים נעלים וקדושים הם כמאות לרבנן - אמר להו במטותא בעינא מינייכו אל תרחקוהו כי אין למצא תחבולות לגאולה ובזה עצמם הנכם מתרחקים ממנה, כאשר תכלו בדרך אחרת מנגד לדרך הגאולה האמיתית, אמנם זה ודאי כי דרוש לאחוז באמצעים הכללים להחזיק בתורת ה' ולהתחזק באמונתו לחכות לגאולה ולצפות לישועת ה' לדעת ולהאמין כי רק בה' מבטחנו לו ניחל ואליו תקותינו וזה ה' שקוינו לו גילה ונשמחה בישועתו.

389. מרא דארעא ישראל חלק א' עמוד קמה: ומרגלא בפומיה לומר: לך אתן ארץ כנען כתיב, הקב"ה הבטיחנו שהוא בעצמו יתן ויוריש לנו את הארץ, ולא שאנו בעצמנו נצטרך לקחתה בזרוע. והוא גם מצא רמז לכך בפסוק אחר: "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה" (ישעיה א' כז) - "ציון במשפט תפדה" בגימ' "תלמוד ירושלמי", "ושביה בצדקה" בגימ' "תלמוד בבלי", ללמד שרק בקיום שני התלמודים תפדה ציון מיד הגויים ולא בחיל ובכח.

And then there arose people who are called Mizrachi, a group which is distinct from the Zionists in name only, but truthfully, inwardly, their ideology is identical to that of the Zionists, for the evil of Zionism lies not in the fact that it is sinners who support it, for the truth is the opposite: Zionism is a dangerous disease in and of itself – heresy and denial of our faith – and that is why these sinners support it. (Divrei Simcha, 3)³⁹⁰

Rabbi Yehuda Greenwald:
We cannot build the ruins of
Jerusalem with human hands.

Rabbi Yehuda Greenwald, rabbi of the town of Satmar (1845-1920), wrote:

It should not occur to you that you, by human hands, can build the ruins of Jerusalem, and arouse the end of exile with great love of the Jewish people, to improve their state through this action, as the Zionists hold. Only Hashem is the healer of the broken-hearted and the bandager of their pains, and if Hashem does not build a house, its builders toil in vain. (Zichron Yehuda 1:187)³⁹¹

390. דברי שמחה מהאדמו"ר מציעשנוב זלה"ה מכתב ג: אוי לאזנים שכך שומעות ורואות והלב נקרע לשנים עשר קרעים בשמוע דבריהם ומודעותיהם אשר ידביקו על כותלי ביהכ"נ ובהמד"ר להכחיש בפומבי את תקות גאולתנו בדברים בוטים כמדוקרות חרב בזה"ל אם אין אני לי מי לי וכו' דברים שאסור לשומען ובדברים כאלו ימלאו את חלל דעלמא.

ואח"ז קמו אלה המכונים בשם המזרחים רק בשינוי השם לבד, ובאמת פנימיותם ושיטתם אחוזה יד המה עם הציונים, כי רעת הציונים איננה מפני שאנשים חטאים הם המחזיקים בה, כי האמת הוא בהיפך, הציונות מחלה ממארת היא בעצמותה, כפירה והכחשה לדתנו.

391. שו"ת זכרון יהודה ח"א סימן קפ"ז: וקרא אמר "בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס" וכתב גבי "הרופא לשבורי לב ומחשב לעצבותם" סמיכות ב' הכתובים לומר: לא יעלה על דעתך לומר כי אתם ב"ידי אדם" תבנו חרבות ירושלים, ותעירו את הקץ מרוב אהבת ישראל להטיב מעמדם עי"ז וכדעת הציאניסטען בזה ג"כ רק הית"ב הוא לבדו הרופא לשבורי לב ומחשב לעצבותם, ואם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו.

Rabbi Yissachar Dov Rokeach, the Belzer Rebbe (1854-1926), wrote:

Zionism itself is founded on denial of G-d's providence, reward and punishment and the coming of the redeemer. Nationalism is built only on the ruins of the holy Torah, belief in G-d, His prophets, and the Talmudic Sages. Therefore, even if the movement were led by G-d-fearing, righteous men with the best of intentions, it would be impossible for it not to destroy faith and Torah. (Kuntres 22 Cheshvan, p. 108)³⁹²

But it could be that before the arrival of moshiach, the Satan's efforts will succeed and the wicked will get a state in Eretz Yisroel. Therefore it is an obligation on every Jew who must leave his home to move to America or somewhere else, but not to Eretz Yisroel under the state of these wicked men, because their state would be a great danger to every Jew's body and soul. (Om Ani Chomah v. 6 13 Adar I 5717)³⁹³

The **Chofetz Chaim** (1838-1933) opposed Zionism because it violates the principles of Yaakov Avinu and our code of conduct in exile.

He wrote: "The Torah teaches us not to resist the nations even when they fight against us. We must follow in the footsteps of

---

392. קונטרס כ"ב חשוון דף ק"ח: הציגונות בעצמה מיוסדת על ההכחשה בהשגחת ה' יתברך, בעיקרי שחר ועונש ובביאת הגואל, והלאומיות הדוברת בה אינה אלא התמלאות מחרבנה של הדת הקדושה ובאמונה בה' ובנביאיו ובחכמי התורה שבע"פ הקדושים, - ולפיכך גם אילו יצויר שתתנהג על ידי יראים ותיקים בכוונה טובה - אי אפשר לה שלא תהרוס את האמונה והדת. 393. אום אני חומה, קונטרס ו', ה' תשא, י"ג אדר"ר תשי"ז, דף מ"ה: נאר עס קען חלילה זיין אז קודם ביאת המשיח זאל מעשה שטן מצליח זיין און די רשעים וועלן קריגן א ממשלה אין ארץ ישראל, איז א חוב אויף יעדן יוד וואס ער מוז אוועקפארן פון זיין היים, זאל ער פארן קיין אמעריקע אדער ערגעץ אנדערש, נאר נישט קיין ארץ ישראל, אונטער די ממשלה פון די רשעים, ווייל זייער ממשלה איז א גרויסע סכנה יעדן יוד בגוף ובנפש.

**We have
adopted the
methods of
our enemies**

Yaakov Avinu in his encounter with his brother Esav. As the Ramban writes in Vayishlach, all that happened between Yaakov and Esav happens to us constantly with Esav's children. We must adopt the methods of that tzaddik, to make the three preparations that he made: prayer, a gift, and escape through war, that is, to flee and take refuge. As long as we walked on that well-tread path, Hakadosh Baruch Hu saved us from their hands. But since we have strayed from the path and new leaders have arisen who chose new methods, leaving behind our ancestors' weapons and adopting the methods of our enemies, we have fared worse and worse, and great travails have befallen us. May Hashem have mercy on our people and restore our judges as of old." (Chofetz Chaim Al Hatorah, Devarim)³⁹⁴

And in another place he writes: "If the activists of our time were wise, they would understand that they must not provoke the nations or fight wars against them. Rather they must first study the parsha of Yaakov's meeting with Esav, the Parsha of Golus, and then follow in the footsteps of our wise ancestor. Then they would succeed in improving the lot of the sheep among the seventy wolves." (Chofetz Chaim Al Hatorah, Shmini)³⁹⁵

Rabbi Yaakov Kamenetsky said that it was in reaction to Zionism that the Chofetz Chaim, in the 1890s, began to stress the study of Kodashim. (He wrote Likutei Halachos, started a Kodashim kollel, and taught Eizehu Mekoman to the unlearned

394. לעיל מקור 347.

395. חפץ חיים עה"ת פר' שמיני: והמקור מבואר בתורה, שמטרת משלוח המנחה מיעקב לעשו היתה בשביל "כי אמר אכפרה פניו במנחה ההולכת לפני ואחרי כן אראה פניו" וזוהי פרשת הגלות... והנה לו חכמו ישכילו זאת שתדלני זמננו, לבלי להתגרות באומות ולא ללחום במו, אלא ללמוד מקודם הפרשה הלזו "פרשת הגלות" ואח"כ ללכת בעקבות "הזקן החכם", כי אז היו מצליחים בדרכם להטיב מצב "הכבשה בין שבעים הזאבים", כמו שמכנים חז"ל מצב עמנו הדל בין האומות.

kohanim in Radin.) That was the period of the first Zionist aliyah, and the Chofetz Chaim saw their goal, to establish an independent Jewish colony in Eretz Yisroel, as an implicit denial of the coming of moshiach and the complete redemption to be brought by Hashem. Therefore he taught the Jewish people to make a point of studying the laws of the service in the Beis Hamikdash, in order to reinforce the belief in moshiach. (Bimechitzas Rabbeinu, p. 31)³⁹⁶

In Emes Layaakov on Parshas Haazinu, Reb Yaakov comments on the verse, “For He will see that the enemy’s hand is strong, and no one is saved or supported” (Devarim 32:36). The Gemara in Sanhedrin 97a derives from here that moshiach will not come until the Jewish people gives up on the redemption and thinks that there is no supporter or helper for Israel. Reb Yaakov explains that as long as the Jewish people hope the redemption will come in a natural way, that the nations of the world will have mercy on us and give us some place to build ourselves a homeland or the like, the redemption will certainly not come, for the kindness of the nations of the world is considered a sin, and in truth, we are hated by the entire world. Only if we give up on such delusions and realize that we have no one to rely upon but our Father in heaven, then moshiach will come and bring us the true redemption.³⁹⁷

396. במחיצת רבינו הליכות והלכות מרבי יעקב קאמינעצקי ז”ל דף ל”א: מה שזירז החפץ חיים צ”ל את לימוד סדר קדשים בישיבות, היה לו טעם עמוק בזה, והיינו להלחם נגד תנועת הציונות שנתחדשה והתפשטה בימים ההם, שמכיון שראה שהציונות מכחשת את האמונה בביאת המשיח והגאולה השלימה על ידי הקב”ה, הדרך החפץ חיים לעיין ולהתעמק בלימוד סדר עבודת בית המקדש בכדי לחזק את האמונה במשיח.

397. אמת ליעקב פרשת האזינו: כי ידין ה’ עמו וגו’ ואפס עצור ועזוב (דברים לבלו). הנה בסנהדרין [דף צ”ז ע”א] ילפינן מהכא שאין בן דוד בא עד שיתייאשו מן הגאולה כביכול אין סומך ועוזר לישראל, ועיי”ש. והנה מאמר חז”ל זה טעון ביאור וכי תנאי הוא שחס ושלום ישתכח עיקר א’ מהשלש עשרה עיקרים, והלא הרמב”ם מנה תקות הגאולה בין העיקרים. אבל הכוונה בזה הוא שכל זמן שכלל ישראל מצפה לגאולה שתבוא באופן טבעי, והיינו שירחמו עלינו אומות העולם יתנו לנו איזה מקום לבנות לנו מולדת וכדומה, ודאי לא תבוא הגאולה, כי חסד לאומים חטאת

Now that I mention Reb Yaakov Kamenetsky, it is interesting to note that in 1959 when the Satmar Rebbe's book *Vayoel Moshe* was published, explaining how the Three Oaths apply to the state, Reb Yaakov came to the Rebbe and said, "The Rebbe wrote that it would be worth writing the *sefer* even to change the mind of one Jew. Well, I've come to tell the Rebbe that he was *yotzei* already with me. I changed my mind after reading the *sefer*."

By the way, another *gadol* who expressed unreserved agreement with *Vayoel Moshe* was **Rabbi Yisrael Abuhatzera**, the *Baba Sali*. In *Hasaba Kadisha Baba Sali*, Rabbi David Yehudayoff, the *Baba Sali*'s son-in-law, recounts how his father-in-law asked him to buy a copy of *Vayoel Moshe*. Setting aside all other tasks, the *Baba Sali* locked himself in a room to learn *Vayoel Moshe* cover to cover. When he emerged, he said to his son-in-law, "There is no one greater in this generation in clarity of learning, logic, and giving decisive refutations like Rabbi Yoel, may the memory of the *tzaddik* be a blessing. With clear proofs, he has refuted all those who piled up words upon words, leaving no stone unturned and no question unanswered. Let us make a festive meal to celebrate a *mitzvah*, a *siyum* on *Vayoel Moshe*, just as we celebrate a *siyum* on a Talmudic tractate. This *sefer* is a great and important tractate in this confused generation. Rabbi Yoel is our pillar of fire, and we will walk in his light until the coming of *moshiach*."

The **Brisker Rav** and **Rabbi Boruch Ber Leibowitz** opposed Zionism and the idea of a Jewish state because it puts Jews in danger (see pages 241-242). In addition to the quotes we have already mentioned, it is worth noting that the Brisker Rav wrote in his letter to Rabbi Yechezkel Abramsky on 23 Teves 5708

(January 5, 1948): “And in general, the entire idea of a Jewish state is the idea of a situation of warfare, whose end we do not know.”³⁹⁸ And on another occasion he said, “Until now, the gentiles could make a pogrom against the Jews once in a while. But now the State has brought the Jews to a state of constant war, and this is much worse.” (Uvdos Vehanhagos Leveis Brisk, p. 205)³⁹⁹

The Brisker Rav’s position that the state is forbidden because it puts Jews in danger is quoted reverently by the current well-known posek **Rabbi Moshe Sternbuch** shlita (Teshuvos Vehanhagos, 2:140).⁴⁰⁰

Rabbi Avigdor Miller also took the position that the state endangers Jews: “The State of Israel solves nothing. All ‘problems’ remain the same, and new ones are created: 1) The Arabian lands have been rendered uninhabitable for Jews; 2) constant wars with neighbors must be waged, incurring huge military expenditures and loss of many lives, in addition to constant peril; 3) it has exacerbated Jew-hatred in the nations, due to Arab influence and also to embroilment with the foreign policy of the nations; 4) and the proponents of the State of Israel attempt to kindle a fire under the Jews in all lands in order to make their position untenable so that they emigrate to augment the population of the new State (for example, Ben Gurion’s statement in the N.Y. Times 4/22/63: “Jews are in truth a separate element in the midst of the peoples among whom they live – an element that cannot be completely absorbed by any nation – *and for this reason no nation can calmly*

398. עובדות והנהגות לבית בריסק, ח”ד עמוד רב: ובכלל הלא כל הענין של המדינה היהודית הוא ענין של מצב מלחמה, אשר מי יודע אחריתו באופן היותר טוב ומוצלח.

399. עובדות והנהגות לבית בריסק, ח”ד עמוד רה: סיפר חכם אחד שליט”א מלונדון כדלהלן: פעם הסביר מרן הגרי”ז זצ”ל את החילוק בין המצב שלפני הקמת המדינה לבין המצב כעת, ואמר “עד עכשיו היו יכולים הגויים לעשות מידי פעם פוגרום על היהודים, אולם כעת המדינה הביאה את היהודים למצב של מלחמה במשך כל הזמן, וזה הרבה יותר גרוע.”

400. לעיל מקור 325.

tolerate it in its midst"). (Sing You Righteous, p. 25, paragraphs 46-48.)

It should be noted that the Times was actually reporting on a speech given by Ben-Gurion on Martyrs and Heroes Remembrance Day ("Yom Hashoah Vehagevurah") in which he explicitly quoted from Leon Pinsker, a forerunner of Zionism, in his 1882 booklet "Auto-Emancipation." In the context, Pinsker meant to tell his fellow Jews what he felt caused anti-Semitism: the fact that Jews were different and could not assimilate into any nation. Here is the original quote from Pinsker: "This is the kernel of the problem, as we see it: the Jews comprise a distinctive element among the nations under which they dwell, and as such can neither assimilate nor be readily digested by any nation. Hence the solution lies in finding a means of so readjusting this exclusive element to the family of nations, that the basis of the Jewish question will be permanently removed."

Rabbi Miller with his italics seems to be objecting to the words "for this reason no nation can calmly tolerate it in its midst" which Ben-Gurion inserted on his own. Furthermore, his objection seems to have been that when such words are addressed to a Jewish audience, they constitute advice on how to avoid anti-Semitism, but when addressed to gentiles they seem to justify and encourage anti-Semitism. Ben-Gurion knew that his words would be quoted in newspapers around the world.

Rabbi Chaim Ozer Grodzensky also opposed the creation of a Jewish state due to the danger it would bring. The following is a letter to the Agudas Horabbonim of the United States and Canada, dated the fifth day of Selichos 5697 (1937). The setting is just after the Knessia Gedolah in Marienbad, at which the Moetzes Gedolei Hatorah produced a statement responding to the Peel proposal to partition Palestine (see p. 231). Reb Chaim Ozer had not been able to attend the Knessia due to his health.

The Agudas Horabbonim had also published a declaration, in which they denounced partition and demanded a complete Eretz Yisroel, as promised in the Torah. This declaration had been shown to Reb Chaim Ozer by Reb Eliezer Silver during his visit to Vilna.

You have decided to turn to me regarding the burning question of our world, the question of the partitioning of the Land, which, it seems, already has the approval of the British government. It is truly a very difficult question, and the rabbinical authorities must not ignore it, letting it be decided by others. But they are unsure what to do: should they come out with a sharp denunciation of any partition, demanding a complete Eretz Yisroel? Then what will they gain if the government backs down and leaves the dangerous situation as it is now? But if we agree to the idea of partition, on condition that the borders be widened, it is doubtful if even a quarter or a third of our demands will be heeded. If we are extremists and protest any partition, on the other hand, and the government desires our approval, it will make concessions and we will get wider borders. This question requires daas Torah and knowledge, received by tradition, of how the Jewish people acts in such situations. Thus you have turned to me....

It seems that the Torah viewpoint is that we should make efforts in all general areas for the good of our people and our holy Torah. As far as the good of our people, with partitioning of the Land, providing a small area for a

Rabbi Chaim Ozer Grodzensky:
"They will be surrounded by
enemies."

Jewish state, it is very doubtful if the Yishuv could spread there. All the more so since they will be surrounded by enemies, as many of the elders of the Yishuv have said, that the shadows are more than the light. And as far as our holy Torah, if it will be a government of the non-religious, who knows what the results will be? It is unnecessary to elaborate.

But we can guess that after the decision of the Zionist Congress and the Agency, if the Mandate government wants partition and is persistent about it, it will not take into account the opinion of others, and it will do as it pleases. Then it will be our obligation to make efforts inside and outside, stand watch and make sure that the new state's constitution should ensure religious matters and all Torah-based demands to the last detail. For now, we must keep our attention on the events and time will tell how we are to proceed... (Mikatowitz Ad Hei B'iyar, p. 302)⁴⁰¹

401. מקטוביץ עד ה' באייר, עמוד 302: והנה הודיעוני רומעכת"ר שי' כי החליטו לפנות אלי בדבר השאלה המנסרת בעולמנו, שאלת חלוקת הארץ, אשר כנראה הממשלה הבריטית כבר שמה חותמה על זה, גם באמת שאלה חמורה היא ביותר ואין להרבנים להסתלק ממנה שתהא נעשית ע"י אחרים, אבל מסופקים הם מה לעשות, האם לצאת במחאה נמרצת נגד איזה חלוקה שהיא ולדרוש ארץ ישראל שלמה, אבל מה יעלה בידנו אם תחזור הממשלה מדעתה ותשאיר המצב המסוכן כמו שהוא עתה, ואם נהיה מבעלי ההסכם בעיקר החלוקה ובתנאי של הרחבת הגבולות, ספק הוא אם יתמלאו הדרישות לשליש ולרביע, תחת שאם נהיה מהמוחים הקיצוניים, ואם תאבה הממשלה בהסכמתנו, תעשה ויתורים לפייס בגבולות יותר רחבים וצריך לזה דעת תורה וידיעה מקובלת מסורתית באומה איך להתנגד בשעה כזו, ופנו אלי רומעכ"ר שי' להודיעכם בזה...

השקפת התורה נראה שעלינו להשתדל בכל הענינים הכלליים לטובת עמנו ודת קדשנו והנה בנוגע לטובת האומה ע"י חלוקת הארץ בשטח קטן לממשלה - יהודית - הדבר מוטל בספק גדול אם יוכל הישוב להתפשט שם, ומה גם בהיותם מוקפים אויבים כאשר גלו דעתם הרבה מזקני הישוב שרבו הצללים על האורות. ובנגע לדת קדשנו - אם יהיה שלטון החפשים מי יודע התוצאות מזה, ולמותר לבאר הדבר.

אבל לפי השערה נראה כי אחרי החלטת הקונגרס הציוני ואגענץ, אם הממשלה המאנדאטית רוצה בחלוקת הארץ ותעמוד בדעתה בזה, לא תתחשב עם דעת אחרים ותעשה כרצונה ואז עלינו להתאמץ ולהשתדל בפנים ובחוץ ולעמוד על המשמר לראות שבהקאנסטיטוציע שתנן יבטחו

Reb Chaim Ozer also wrote a letter to Rabbi Moshe Blau on the 9th of Shvat, 5698 (1938), cautioning that Agudath Israel not publish a statement of policy on the matter of religion in the Jewish state, because the establishment of a Jewish state was far from certain, and it might look as if Agudah supported the idea.

I received your letter from Baranovitch today. Because of my ill health I was unable to evaluate the suggestions for the assurance of religious matters in a Jewish state, if the Mandatory government is to decide this. But my opinion is close to what you suggested when you were here. Regarding our participation in the preparation [for a Jewish state], if there really is definite information that the Mandatory government is ready to carry out partition and the Jewish state, it is proper to participate, with a statement of disavowal (Heb. *mesirus modaah*) as we have spoken. But if it is really unlikely – as it seems from the viewpoint of our friend Mr. Rosenheim – we must consider this carefully, that it not look like a statement of our opinion that we agree to the very idea of it [a Jewish state]. (Mikatowitz Ad Hei B'iyar, p. 307)⁴⁰²

The gedolim who permitted voting

Yossi: What about the gedolim of the Agudah who lived after 1948, and approved of Agudah's participation in the government? Did they make any

---

עניני הדת וכל המשאלות העומדים על בסיס התורה בכל הפרטים, ולע"ע עלינו לבלי להסיח הדעת ממהלך הענינים וימים וידיברו איך לסדר הדברים.

402. מקטוביץ עד ה' באייר, עמוד 307: הוד כבוד ידידי הרב ר' משה בלוי נ"י. מכתבו מברנובויטש הגיעני היום...מסיבות היותי חולה לא יכלתי להעריך את ההצעות לבטחון הענינים הדתיים במדינה היהודית אם תחליט ע"ז הממשלה המנדרטורית. אך דעתי קרובה עם מה שסדר מע"כ בהיותו פה, אבל בנוגע לשתוף בעבודת ההכנה אם באמת יש ידיעות מחלטות, שהממשלה המנדטית נכונה להוציא אל הפועל את דבר החלוקה וממשלה יהודית, נכון להשתתף בהכנה ובמסירות-מודעה, כאשר דברנו, אבל אם באמת רחוק הדבר - כאשר כן נראה מהשקפת ידידנו מר רונזנהיים נ"י - ראוי להתישב בזה שלא יתראה כגלוי דעת על הסכמה לעצם הענין.

statements as to whether a state is permitted? Did they mention the Three Oaths?

Rabbi Glauber: You're bringing up a very important point. Many people don't realize that the gedolim who approved of participation in the government did not approve of the state itself at all. Several of them indeed wrote that founding a state may have constituted a violation of the oaths. Let me quote them.

Rabbi Reuven Grozovsky (1886-1958) wrote, "One reason given to oppose Zionism was that if we supported it, we would be helping them to violate the oath that Israel should not go up as a wall (Kesubos 111a). Also, supporting them would be placing the Jewish people in physical danger from our Arab neighbors, and in spiritual danger that the land would vomit out its inhabitants due to their contaminating its holiness. Now, I will not discuss here whether or not there was a violation of the oath, given the conditions. But it is certain that participation in the elections and in the government do not constitute a violation of the oath, and do not cause danger. For if there is, G-d forbid, another war, we would be forced to take part in it, and we would do so willingly, because of the rule that if one comes to kill you, kill him first. And on the contrary, [this is a reason for us to participate in the government because] to the extent that our voice is heard, we will use it to convince them to forego their victories in order to avoid bloodshed and provoking war." (Bayos Hazman, p. 34)⁴⁰³

---

403. בעיות הזמן, עמוד 34: בהסברת ההתנגדות לציונות היה גם נימוק שבזה היו מסייעים לעבור על השבועה שלא יעלו ישראל בחומה (כתובות ק"א), וגם שלא להעמיד את ישראל בסכנה טבעית נוכח שכנינו הערבים, ובסכנה רוחנית שלא תקיא הארץ את יושביה כשיטמאו חלילה את קדושתה. והנה לא אדבר אם היתה בכאן העברה על השבועה, לפי המצב המציאותי שהיה, אבל הא ודאי שהשתתפות בבחירות וגם ההשתתפות בממשלה אין בהן משום העברה ואינן גורמות סכנה, שהרי אם תהיה חלילה מלחמה חדשה בעל כרחנו נהיה מוכרחים לקחת בה חלק ואפילו מדעתנו, ומשום חובה שהבא להרגך השכם להרגו. ואדרבה, עד כמה שתהיה דעתנו נשמעת, נשתמש בזה שיוותרו על נצחונות כדי למנוע דמים ומלהתגרות במלחמה.

Rabbi Shneur Kotler (1918-1982), rosh yeshiva of Beis Medrash Govoha of Lakewood, said, "People call the Satmar Rav's ideas a shitah, but it is not. He proves in Vayoel Moshe that this is what Shas and poskim, Rishonim and Acharonim all held. What he holds is what all gedolei Yisroel once held. On the contrary, our Agudah shitah is a new shitah: that in today's environment, we have to do an aveirah lishmah and salvage whatever we can, choose the lesser of two evils and so on. But the Satmar Rav's shitah is the shitah of Shas and poskim, the age-old Jewish way."⁴⁰⁴

Rabbi Yaakov Yisroel Kanievsky, the Steipler Gaon (1899-1985), wrote in 1961 in response to someone who asked him whether participation in Israeli elections constituted a violation of the oaths: "The main argument of the holy Satmar Rebbe based on the Three Oaths is hard to understand, in my humble opinion. Certainly at the beginning it was against the halacha, but now that there is no other government, it seems that there is no prohibition based on the Three Oaths." (Karyana D'igrasa, Siman 205)⁴⁰⁵

Yossi: He means there is no prohibition to vote, or there is no prohibition to continue to maintain the state once it is founded?

⁴⁰⁴. קונטרס ויואל משה אמת, עמוד 47: עס דערציילט א תלמיד פון הגאון ר' שניאור קאטלער ז"ל, אז ר' שניאור האט אים געזאגט, די וועלט באצייכענט דעם סאטמארער רב'ס דרך אלס א "שיטה", אבער אין אמת'ן איז דאס נישט קיין שיטה, ער האט דאך דאס מברר געווען אין ויואל משה פון ש"ס ופוסקים, ראשונים ואחרונים, און דאס איז אמאל געווען דער דעת פון אלע גדולי ישראל. פארקערט, אונזער וועג, דער וועג פון די אגודה, דאס איז א נייע שיטה. מ'האלט אז לויט די היינטיגע אומשטענדן דארף מען טאן אן עבירה לשמה, און ראטעווען וואס מ'קען, בוכר זיין דעם רע במיעוט וכדו', דאס איז א נייע שיטה. אבער דעם סאטמארער רב'ס שיטה, דאס איז די שיטת הש"ס והפוסקים און דער דרך ישראל סבא.

⁴⁰⁵. קריינא דאגרתא סימן רה: אם יש בבחירות איסור מצד ג' שבועות...עיקר טענת האדמו"ר הרה"ק מסטמאר שליט"א מחמת ג' שבועות אינו מובן לענ"ד בודאי בתחילה היה שלא כדין אבל עכשיו שאין שלטון אחר לכאורה ליכא איסור מצד הג' שבועות. ולענין להיות חבר בפרלמנט הלא גם בפרלמנט של האומות בכל המקומות הסכימו כל גדולי ישראל בדורות שלפנינו שהוא ענין נחוץ ולא רפרף אדם מעולם שיהא בזה איזו צד איסור כמסכים על שיטתם ח"ו, ובודאי לענ"ד צריכין לחזק את אגודת ישראל ככל האפשרי וכו'.

Rabbi Glauber: He is talking about voting. The asker had asked him about voting, and his reply is that although the state violates the oaths, those who participate in its elections do not. The reason is simple. When one votes in an Israeli election, he is not deciding whether the state should exist or not exist. He is just deciding whether one candidate or the other should win the election.

Many people (beginning with Rabbi Herschel Schachter in B'ikvei Hatzon, page 216 and in the Journal of Halacha and Contemporary Society, Fall 1988) have read this letter by the Steipler incorrectly, understanding it to mean that once the state is established, the Three Oaths no longer apply and we are permitted to keep it. This is the source for a lot of confusion today.

Recently, Rabbi Yaakov Shapiro, rav of Beis Medrash of Bayswater, sought to shed light on the Steipler's intent by writing to his son, **Rabbi Chaim Kanievsky** shlita. Rabbi Shapiro asked whether the Steipler meant that the oaths do not forbid the existence of the state once it has been founded, or that the oaths do not forbid voting but they do forbid the existence of the state. Rabbi Kanievsky replied, "Tefos lashon acharon" - the second explanation is correct.

**"No one
asked us
for our
opinion"**

If you think about our situation today, you'll see that the day is not far off when we will indeed have the chance to vote on whether the state should exist or not. We have come along way from the early days of the state's existence, when some gedolim saw the state as a secularist fait accompli.

One essay that typifies some post-1948 gedolim's attitude to the state is the following piece written by **Rabbi Avraham Weinfeld**. Born in 1930 in Kaschau, Slovakia, Rabbi Weinfeld

was 14 years old when the Germans deported his entire town to Auschwitz. There he lost his parents and all his siblings. After the War, in 1947, he settled in America and became a Chassidic rebbe. The following piece, written when he was 27 years old, appears in his *Shailos Utshuvos Lev Avraham*, siman 129.

It is now more than eight years since the Zionist leaders declared a Jewish state in a part of Eretz Yisroel. Since that time, opinions in the Jewish world have been divided. Some say it was good; they see it as the beginning of redemption, that Hashem has visited His people after two thousand years of exile, and this is the beginning of the sprouting of the awaited redemption, may it be revealed soon, in our days, amein. And some say it was bad: that the entire existence of the State is against the Torah, it is the work of the *Sitra Achra*, the work of Satan was successful, and it is the last trial before the coming of the righteous redeemer, so that the Jews should be selected and cleansed and merit redemption. Fortunate is he who withstands this trial, and does not recognize the state; he will be among “those who are left in Zion and Jerusalem, holy is he called,” may it come soon in our days, amein.

But I with my poor mind do not understand why there is any question here at all. The question would have applied if we had merited that the Jewish people was on its proper level, faithful to its G-d, and the true *gedolei yisroel* were the leaders, and the people presented them with this question: Is it permitted to establish a Jewish state before the coming of *moshiach*, or not? Then certainly we would have had to consider whether this was a violation of the Three Oaths with which the Holy One, blessed is He, adjured Israel (*Kesubos* 111a), and also whether it is permitted to throw away Jewish lives by sending them to

war for the sake of the existence of the State, if without the establishment of the State there is no danger to the Jews and thus it does not fall under the category of killing in self-defense. Then the gedolei yisroel would have issued their ruling according to Daas Torah.

But now that, unfortunately, we were not privileged to this level, and the leaders of the State are non-religious; they did and do everything according to their own wishes, we are not consulted by them as to what the Torah view is, and we have no power to change the course of events and their free will - we stand before a fact, that they have established a state on a portion of our holy Land. We have no question before us if it is permitted or forbidden, for this question has already been answered by those who do not ask questions. It remains for us only to determine our position and our relationship to this fact which they have placed before us. This question is already out of the realm of halacha that can be determined from the sources of Torah. In this matter we grope like a blind man in the dark, without clear knowledge if this is a punishment or a kindness. Therefore we must admit without embarrassment that we do not know the meaning of this fact, and we cannot know it without prophecy or divine inspiration.⁴⁰⁶

---

406. שו"ת לב אברהם, סימן קכט: זה יותר משמונה שנים שעמדו מנהיגי הציונים והכריזו על מדינה יהודית בחלקה של א"י, ומזה ועד עתה נתחלקו הדיעות בעולם היהודי. יש דורשים לשבח, ורואים בזה אתחלתא דגאולה, כי פקד ה' את עמו אחר אלפיים שנות גלותנו, וזה ראשית צמיחת הגאולה המקווה שיתגלה בב"א, ויש דורשים לגנאי, שכל קיום המדינה הוא נגד התורה, והוא מעשה הסט"א, ומעשה שטן הצליח, והוא הנסיון האחרון קודם ביאת גואל צדק, שיתבררו ויתלבנו ויזכו לגאולה, ואשרי מי שיעמוד בנסיון הזה שלא להודות ולהכיר במדינה הציונית ויהי' מנהגאשר בציון ובירושלים קדוש יאמר לו בב"א.

והנה אני בעניי לא ידעתי מקום הספק כלל וכלל, כי מקום לשאלה היה שייך, אילו זכינו שכלל ישראל היה עומד במדרגתו, עם רד עם אלקיו ועם קדושי נאמן, וגדולי ישראל האמיתיים היו עומדים בראש העם והיו מצייעין לפניו שאלה זו, אם מותר לייסד מדינה יהודית קודם ביאת המשיח אם לא, אז בודאי היה מקום לדון מצד הג' שבועות שהשביע הקב"ה את ישראל, בכתובות

When this essay was originally published in 1957 in Hamaor, it was printed that Rabbi Reuven Grozovsky and Rabbi Yisroel Wetz said Rabbi Weinfeld had hit the nail on the head.⁴⁰⁷

Ari: So according to this approach, we are not supposed to make any decision on the Three Oaths as they apply to the state, since the Zionists did not ask us.

Rabbi Glauber: Right, and that explains why many rabbis in the post-1948 years did not speak out against the existence of a Jewish state. They didn't see it as relevant. They saw their role as working to limit the Zionist government's incursions against Torah.

This was in the 1950s, when the state was relatively new. The Zionist movement and the state were then synonymous. Torah Jewry did not consider the state its own. It was founded by and for secular Zionists. Those who favored participation in the government saw it only as a tool to temper the anti-religious nature of the Zionists.

Today, most of the original Zionists are no longer alive. Zionism, as a movement, is fading away, almost gone. Instead we have a State of Israel containing religious and non-religious Jews.

ק"א, ועוד אם מותר להפקיר דם ישראל לשלחם למלחמה, למען קיום המדינה, אם בלא הקמת המדינה אין סכנה ליהודים וממילא אין זה בגדר הבא להרגך השכם להרגו, ואז היו גדולי ישראל מוציאים משפטם לפי דעת התורה, אבל עכשיו שבעוה"ר לא זכינו והמנהיגים העומדים בראש המדינה הם חופשיים, ועשו ועושים הכל על דעת עצמם, ואין אנו נשאלין מהם לדעת תורה, ואין בידינו לשנות מהלך הענינים ובחירתם החפשית, ואנו עומדים לפני מציאות שהקימו מדינה על חלק מארצנו הק', וא"כ אין לפנינו שאלה של הלכה אם מותר או אסור, כי שאלה זו כבר פתורה אלה שאין שואלים שאלות, ולא נשאר לנו אלא לברר עמדתנו ויחסנו אל מציאות הזו שהעמידו לפנינו, ודבר זה כבר יצא ממסגרת של הלכה שאפשר לברר ממקורי התורה, ובוה אנו ממששים כעון באפילה בלא ידיעה ברורה אם לשבט או לחסד, ע"כ לענ"ד עלינו להודות ולא ליבוש כי אין אנו יודעים טיבה של מציאות זו, כי ידיעת דבר זה אינו תלוי בידיעת התורה כלל, וכדי לדעת בירור הדבר צריך לנבואה ורוה"ק.

407. שו"ת לב אברהם שם בסוף הסימן: מתגובת מרגן ורבנן זצ"ל: ...קלע אל המטרה, כזה ראה

וקדש... (הגר"ר גראזאוסקי) ...קראתי המאמר בתשומת לב, וכבר אמר החכם אהוב כו' אהוב כו'

רק האמת אהוב יותר, והאמת אתו... (הגר"ר וועלץ)

**Today it
is up to
us if the
state will
continue**

There are still struggles over what kind of state it should be, but as far as the state itself, almost no one sees that as the pet project of a secular movement. The state is merely the democratic system under which all the Jews who have settled in Eretz Yisroel live.

So the question of whether a Jewish state is permitted is just as much our question as it is the secular Jews' question.

In fact, it is really only our question, for in the long run, only what Torah Jews do is seen as a lasting act of Jewry. If a group of secular Jews found a communist government in Russia, or run a financial fraud scheme in America, it is not looked at as a Jewish project. The Zionists are somewhat different, since they at least claim to be acting in the name of the Jewish people, but the world is not fooled. If no religious Jew participates in it, then it is seen as a breakaway sect or an offshoot of the Jewish people, not the Jewish people proper. That is how the world sees it, and that is certainly how Hashem sees it – Hashem holds knowledgeable religious Jews much more responsible for their actions than ignorant Jews who were brought up without Judaism.

Moreover, the demographic makeup of the State of Israel is gradually changing. Religious Jews have a much higher birthrate than the non-religious. There is a movement of baalei teshuva. More and more children from non-religious homes are going to religious schools. The non-religious are leaving the country, or even if they stay, losing their Jewish identity and often intermarrying. Thus, the future of the State of Israel as a Jewish state is in religious hands. It is time for us to ask ourselves what we will do when the state becomes dominated by observant Jews.

Yossi: This is a question I've been meaning to ask you. What is the practical application of everything you've been teaching us?

I mean, the state exists now and it's not about to go away. There are over six million Jews living there - more Jews than in any other country in the world. So even if we had control over the state, what would we do about it now?

Rabbi Glauber: That is a question for the poskei hador to decide. Basically, it boils down to the question of what would have to change about the state for it to comply with halacha. It is forbidden for us to have Jewish sovereignty during exile, but what precisely constitutes Jewish sovereignty? Some would argue that it doesn't make sense to say it just depends on the majority of the population, or on who is president. If the United States had a majority Jewish population and a Jew were elected president, would it become a Jewish state?

Yossi: No, because it has no laws that discriminate in favor of Jews, and the government is not allowed to enforce any religious law.

Rabbi Glauber: Exactly. A democratic country nowadays takes on a life of its own. The country doesn't belong to any particular ethnic group, religion or culture. All U.S. citizens could move to other countries, and people from China or Africa could move into the U.S. and become its citizens, yet it would be the same United States with the same Constitution.

Ari: So what makes the State of Israel a Jewish state? It's also a democracy. Even Arabs have the right to vote, and they have their own parties in the Knesset.

Rabbi Glauber: The Arabs who are there now have the right to vote, but they have laws preventing Arabs from moving into the country - even if they were born there - while encouraging Jewish immigration from all over the world. Moreover, Jews living in the West Bank have citizenship, while Arabs living there don't. It's not that way for nothing; they're trying to make sure the

state stays Jewish. Certain state laws, like the laws of marriage and divorce, openly enforce Jewish law.

Right now, there are some Israeli politicians in favor of passing a law that would officially declare the State of Israel to be “the nation state of the Jewish people.” To be halachically permissible, it would seem that they would have to do the exact opposite: declare that the state has no official connection with the Jewish people and that all people living in its borders, as well as potential immigrants, have equal rights under the law.

On the other hand, some might argue that any democratic country with a majority Jewish population is automatically a Jewish state, even if it has no discriminatory laws, because the Jews are effectively in charge and could theoretically implement such laws at any time. According to this view, in order to render the state kosher they would have to give citizenship to all residents and then let in enough non-Jews to reach a majority of the state’s population.

Yossi: Wow, Rabbi, that sounds pretty simple. I mean, the difference between a state that violates all the oaths and preempts the coming of moshiach, and a state that does not, is really slight. How could that be?

Rabbi Glauber: Think about it. The oaths against conquering Eretz Yisroel and against rebelling or fighting wars are all directed at the Jewish people. There is no prohibition for Jews to be citizens of a country in Eretz Yisroel that isn’t Jewish and does not claim to speak for Jews. Such a country would be allowed to fight wars to defend itself like any other country.

But let’s leave the issue of how to deal with the problem to the poskim of our generation. What we need to understand is that all of our gedolim held that the state in its present form is forbidden by the Torah. I was in the middle of explaining to you that even

those gedolim who supporting voting in the elections agreed to that, such as Rabbi Reuven Grozovsky and the Steipler Gaon.

Yossi: Rebbi, to be fair, there were lots of other gedolim who advocated voting. The rabbi of my shul said that there were over 200 rabbis from all communities in Eretz Yisroel who signed the call to vote in the first Knesset election in 1949. You cannot say that these rabbis really opposed the existence of the state, because the call began with the words, “Let us thank Hashem that we have been privileged, through His great mercy and kindness, to see the first buds of the beginning of redemption, with the establishment of the State of Israel...” He said that Rabbi Menachem Kasher, in his book *Hatekufah Hagedolah*, cites the names of all the rabbis who signed under these words. Among them are Rabbi Zalman Sorotzkin, Rabbi Yechezkel Sarna, the Belzer Rebbe, the Sadigerer Rebbe and the Poneveczer Rav.

Rabbi Glauber: Many years ago, an historian and rabbinical lawyer named Rabbi Tzvi Weinman asked many of those 200 rabbis whether they had actually signed under these words, and they said that they had not. He researched the matter and discovered that three major falsifications had been committed by those who collected the signatures and distributed the document.

1. The document was sent to a large number of rabbis accompanied by a letter informing them that if they did not respond negatively, it would be assumed that they gave their approval to the call to vote. So if someone's signature is there, it may just be that he was not able to not respond in time, for whatever reason. Indeed, one of the rabbis whose signature appears, Rabbi Menachem Kuperstock, had passed away two and a half years earlier!
2. The original document sent to the rabbis for signature read “the first buds of the beginning of the ingathering of the

exiles.” After they had signed, it was changed to “the beginning of the redemption.” As we will see (pages 214–215), there were some rabbis at that time who, although opposing the state, felt relieved that Jewish DPs in Europe finally had a place to go. These might have felt justified signing under the words “ingathering of the exiles” but not “beginning of the redemption.”

3. There were actually three separate calls to vote. The first, on which the words “the first buds of the beginning of the ingathering of the exiles” appear, was sent mainly to rabbis within the Zionist rabbinic system. The second was sent to Chassidic rebbes and the third to Roshei Yeshiva; these last two only spoke of the importance of voting to ensure Torah observance in the state. Later, Rabbi Kasher (on the first page of the introduction to his *Hatekufah Hagedolah*) made the claim that all 200 rabbis had signed on the first document. (Mikatowitz *Ad Hei B'iyar*, pp. 133–134)⁴⁰⁸

408. מקטוביץ עד ה' באייר, עמוד 133: כיון שהכרוז הראשון הכיל את הקטע “זכינו לניצנים הראשונים של אתחלתא דגאולה וכו'”, דבר שהתברר כזיוף כפי שיוכח להלן, פנית לחלק מהחותרים הידועים כגדולי תורה, לברר כיצד הם מפרשים את האמור בנוסח זה. הנשאלים טענו שהם כלל לא חתמו עליו. עסקנים שהיו בתוך הקלחת באותה תקופה הסבירו את הטכניקה שנקטו בה לגבי החתמה זו. הכרוז נשלח לרבנים עם הודעה שמי שלא יתנגד, סימן שהוא מסכים. זוהי כנראה הסיבה שהרב מנחם קופרשטוק ז”ל מופיע כחותם על כרוז א' למרות שהוא נפטר כשנתיים וחצי לפני כן, הוא פשוט לא היה יכול להתנגד...

זוהי אינה “הפרשה” היחידה מסביב לכרוז זה. על סמך הכרוז הזה, ובעיקר הפסקה המתיחסת לאתחלתא דגאולה, בנו מגדלים פורחים באויר בכל הנוגע ליחסם של גדולי התורה והרבנים להקמת המדינה. לדוגמא, הרב מ. מ. כשר בספרו “התקופה הגדולה” טוען: “שיטה שאמצוה עם קום המדינה כ-200 רבני א”י מכל החוגים, ביניהם כמעט כל גדולי התורה וכל ראשי הישיבות בארץ, שמוותיהם נדפסו בעמ' שע”ד... כי עם הקמת מדינת ישראל זכינו לראות את הניצנים הראשונים של אתחלתא דגאולה...”

הקדשתי מאמצים מרובים להגיע למקור של החתימות ואמנם מצאתי את המקור, עליו חתמו רבנים וראשי ישיבות מירושלים, וצלמו מצורף. התברר, שהעוסקים בפרסום הכרוזים חטאו בשניים: א. זייפו את הנוסח: בנוסח המקורי לא נאמר “זכינו לראות את הניצנים הראשונים של אתחלתא דגאולה עם הקמת מדינת ישראל” אלא “את הניצנים הראשונים של קבוץ גלויות”. כמובן אף אחד לא יכל לחלוק ע”כ, שבמציאות באו עד לראשית שנת תש”ט, מועד החתימה, מאות אלפי עולים חדשים מכל רחבי העולם...ב. היו שלוש נוסחאות: נוסחה א', עליה חתמו בעיקר

Yossi: Wow, what a nerve they had to falsify the opinion of gedolim on such a crucial issue of emunah!

One more historical issue: there were members of Agudah who signed the Israeli declaration of independence. If the gedolim of the Agudah, who permitted voting, were not in favor of the creation of a state, why did they send their representatives to sign the declaration?

Rabbi Glauber: Again I refer you to Rabbi Tzvi Weinman's book, an excellent history of this period. He shows that the Agudah representative who signed on the fifth of Iyar, Meir Dovid Levinstein, did so based on the ruling of three rabbis: The Sadigerer Rebbe, the Sadiger-Pshemishl Rebbe, and **Rabbi Meir Karelitz** (who did not consult with his eminent brother, the Chazon Ish). This was not the ruling of Agudah's supreme body, the Moetzes Gedolei Hatorah, nor was it meant to represent the views of any Agudah or pro-voting rabbis other than the above. Several months later, the Agudah leader **Rabbi Yitzchok Meir Levin** signed the declaration, without consulting any of the Agudah's rabbinic leaders. (Mikatowitz Ad Hei B'Iyar, pp. 401-402)⁴⁰⁹

Yossi: Very interesting.

But you said there were five categories of rabbis. So far you've told us about those who apply the oaths to the state (including

הרבנים ששמשו בכהונתם במסגרת הרבנות הראשית. נוסחה ב', שעליה חתמו ראשי הישיבות. היא לא עסקה בהגדרות מהסוג הנ"ל, אלא הסתפקה בקריאה לתמוך בחזית הדתית. נוסחה ג', כרוז האדמו"רים, שהיתה קצרה עוד יותר ובו בקשו לתמוך בחזית. הזיפנים נטלו את החתימות מכרוז ראשי הישיבות ורשמו אותן ע"ג הכרוז של הרבנים. נוסף על כך, בדבריו של הרב כשר בהקדמה לספרו כפי שצטטנו אותה, יש ערבוב של הכרוזים השונים. מיחסים את הקביעה של אתחלתא דגאולה, המופיעה רק בכרוז א', שכאמור הוכחנו את אי נכונותה - גם לאלו שחתמו על שני הכרוזים האחרים, ב' ו-ג'.

⁴⁰⁹. מקטוביץ עד ה' באייר, עמוד 401: "בהתאם להוראה המפורשת של כ"ק האדמו"רים מסדיגורה וסדיגורה פשמישל והגר"מ קרליץ שליט"א חתם מר מ.ד. לונשטיין על מגילת היסוד." (ידיעות המרכז הארצי של אגודת ישראל מס' 3, עמוד 7) ...גם אם נניח שהרבנים ולונשטיין היו בלחץ של זמן ונסיבות, אך הרב לוין חתם בשלב הרבה יותר מאוחר. אז ודאי שאפשר היה להתיעץ עם רבנים נוספים... לא נמסר בשום מקום שהר"מ לוין התייעץ עובר לחתימתו, וחזקה שהיה מודיע אם היה עושה זאת...

the pro-voting rabbis), and those who were against a Jewish state for other reasons. What about the other three categories?

Rabbi Glauber: Okay. The next category is those who said positive things about Zionism and a state, but did not address the question of the oaths. It is very important for me to talk about this, because if I don't, you will go to your friends and tell them about all the gedolim who were against a state, and the educated among them will simply respond with their own list of gedolim who said positive things about the state. Therefore, let me go through the list of names that you will inevitably be hearing, and explain what they said and, more importantly, what they didn't say.

**From an
observer's
standpoint**

Rabbi Eliyahu Eliezer Dessler, writing in the summer of 1948, quoted the Maharal who says that a period of great Divine kindness, or perhaps the beginning of the redemption, will precede teshuva and will inspire Jews to do teshuva, and then commented: "Our current situation in the Holy Land is hard to define now as the beginning of the redemption, but at least it is great kindness, from one extreme to the other: from the extreme of suffering, the destruction of six million of our brethren (may Hashem mend the breach) to the other extreme, the settlement of our people in its state in the Holy Land. We must learn from this and instill faith into our hearts. Woe to whoever comes to the Day of Judgment while still blind to this obvious fact." (Michtav Me'eliyahu v. 3 p. 352)⁴¹⁰

---

410. מכתב מאליהו ח"ג עמוד 352: ובגמ' (סנהדרין צז.) לר' יהושע אפילו אין עושין תשובה נגאלין, אלא הקב"ה מעמיד מלך קשה כהמן עד שיעשו תשובה כו', והקשה מהר"ל: אם כן הרי יעשו תשובה? אלא דחסדים גדולים, אולי אתחלתא דגאולה תהיה קודם התשובה, ובזה ישמעו לקול אליהו ז"ל, וחוזרין בתשובה. מה שאנו בו עכשיו בארץ הקדושה קשה להגדירו כעת כאתחלתא דגאולה, אבל על כל פנים חסדים גדולים מן הקצה אל הקצה הם, מקצה היסודין של חורבן של ששת אלפי אלפים מאחינו (יגדור ה' את הפרצה) אל קצה השני - התישבות עמנו במדינתנו בארץ

Ari: That is a very hands-off, fatalistic comment. If someone who did not know history read these words, he would think that the entire establishment of the state took place by itself, while the Jewish people sat and did nothing.

Rabbi Glauber: Yes, and that is exactly my point. Rabbi Dessler does not discuss whether Jews are permitted to found a state. He writes strictly from an observer's standpoint.

Yossi: This reminds me of the analogy you gave us on the second day we came to you. If someone succeeds in stealing a million dollars, should he thank Hashem? No, he should analyze his own actions and do teshuva.

Rabbi Glauber: Right. But Rav Dessler evidently felt he did not have to address the founders of the state themselves; they were not among his talmidim and were not interested in hearing his view. Rather, he spoke to his talmidim and tried to find a positive way to explain the establishment of the state. This is akin to the Rambam, who tries to find a positive result of the spread of Christianity: that now the ideas of the Torah are well-known all over the world, albeit in a corrupted form. No one would mistake the Rambam's words for approval of Christianity; in the same way, no one should mistake Rav Dessler's words for permission to establish a state.

A similar point of view was expressed by **Rabbi Shraga Feivel Mendlowitz**. The Artscroll biography of him tells us: "When he heard the UN's decision to establish a Jewish state, he stood up and recited the blessing 'Who is good and does good.' Without losing sight of the antireligious nature of the leaders of the yishuv in Eretz Yisrael, he nevertheless saw the creation of a Jewish state as an act of Providence and as a cause for rejoicing. At the

very least, there would now be one country in the world whose gates would be open to the thousands of Holocaust survivors still languishing in Displaced Persons Camps in Germany and Austria.” (Reb Shraga Feivel, p. 331)

Ari: Do you agree that we could see the state as positive in that it provided a place for Jews to run?

The Jews in European DP camps

Rabbi Glauber: Not at all. Allow me to explain. The Zionists were amazingly successful at creating the impression that there was nowhere else for European Jews to go. It is not suprising that Rav Dessler and Reb Shraga Feivel believed this claim - most people at that time believed it. But in fact, President Truman and other leaders were making great efforts to resettle the European Jewish refugees in places other than Palestine. It was the Zionists themselves who prevented this from happening and instead put the refugees on ships to Palestine, where most were intercepted by the British.

In December 1945, American and Britain announced the formation of the Anglo-American Committee on Palestine, a committee empowered to “examine political, economic and social conditions in Palestine as they bear upon the problem of Jewish immigration and settlement therein,” and to examine the position of European Jews to see if they wished to go to Palestine or to other countries outside of Europe.

As the committee began its work, President Truman took a step to make it possible for those 226,000 European Jewish refugees to come to America. During the war, the regular immigration quotas for the Nazi-occupied European countries in which Jews lived had barely been used, due to the fear of enemy agents. In 1942 only 10% of the quotas were used; in 1943 only 7%; in 1944 only

6%; and in 1945 only 7%. Truman asked the State Department to put those unused quotas to use now, allowing 400,000 refugees from Europe into America. However, this required legislation in Congress. The legislation was introduced by Congressman William Stratton in 1947, but did not pass because it failed to get any support from the major Jewish organizations, which were all controlled by the Zionist movement. The Zionists knew that if all the refugees went to America, they would lose their most powerful weapon in bargaining for a state.

Sacrificing people for politics

Philip S. Bernstein was a Reform rabbi who served as an advisor to the American army in Germany after the war. In October 1946, he met with Truman and told him that 90% of the Jewish refugees wanted to go only to Palestine. Later, in a 1950 article, he admitted that this had been a lie in the interest of Zionism: “By pressing for an exodus of Jews from Europe; by insisting that Jewish DPs did not wish to go to any other country outside Israel; by not participating in the negotiations on behalf of the DPs; and by refraining from a campaign of their own - by all this they (the Zionists) certainly did not help to open the gates of America for Jews. In fact, they sacrificed the interests of living people - their brothers and sisters who went through a world of pain - to the politics of their own movement.”

Meanwhile, the Anglo-American Committee had published its conclusions in April 1946, calling for 100,000 Jews to be admitted to Palestine, but recommending that Palestine become neither a Jewish state nor an Arab state. Rather, the Mandate was to continue until the United Nations would execute a trusteeship agreement with Britain as the trustee. Had this plan been accepted, a good part of the refugee problem could have been solved without a Jewish state.

But Zionism opposed the committee's report and insisted on a Jewish state. The two Zionist terror organizations, the Irgun and the Stern Gang, turned on the British, while the mainstream Zionists intensified their illegal immigration, challenging the British to stop the ships and send their passengers back to war-torn Europe. Images of the Jews on those ships were featured prominently in the news and gave Zionism a propaganda victory.

Upon the founding of the state in 1948, most of the young Jewish immigrants, who had never been trained for war, were sent to the battlefields to fight the Arabs; thousands of them died. As the **Brisker Rav** remarked, "They bring Jews to be killed, and call that the ingathering of the exiles!" (Uvdos Vehanhagos L'veis Brisk v. 4, p. 195)

So no, the state did not bring any benefit to the Jewish survivors of the Holocaust. If not for Zionism, they would have all gone to America and rebuilt their lives. This is not to mention the fact that the Zionists subjected most new immigrants to an anti-religious absorption process, of which Rav Dessler and Reb Shraga Feivel may not have been aware at the time.

Yossi: Thank you, Rabbi. That is amazing historical information that should be better known today.

**A prophecy
about the
state**

Rabbi Zalman Sorotzkin, in *Oznaim Latorah* on the Haftarah of Parshas Va'eschanan, speaks about the state as the fulfillment of a prophecy. He quotes Chazal's statement that the Jewish people sinned doubly, were punished doubly and will be comforted doubly. "They sinned doubly" means that Jews are held responsible for more commandments than gentiles. "They were punished doubly" refers to the long and painful Jewish exile. The

double comfort refers to a redemption that comes in two stages: a physical return to Eretz Yisroel, which he identifies with the Zionist return, to be followed by a spiritual redemption.⁴¹¹

However, he does not discuss the central question of whether it was permitted to found a state. He reflects the prevailing view at that time that Torah Jews only had “observer status” in the founding of the state. This allows him to connect it with certain verses in Yishaya without having to approve or disapprove of it.

The state is “a fact”

Rabbi Pinchas Teitz’s approach to the state was similarly characterized by passivism. His daughter writes: “He thought that the founding of the State of Israel eliminated most of the differences between Agudath Israel and Mizrachi, which had centered on the question of whether there should be a Jewish state at all. Once this question had been answered with a fact, the parties should cooperate. R. Teitz met regularly in 1948-49 with a group trying to create a united religious front in Israel, but the two groups elected to remain separate.” (Learn Torah, Love Torah, Live Torah p. 152).

411. אזנים לתורה, הפטרה לשבת נחמו, עמוד פ: כל ימי השתוממות על המראה שאין בנבואת נחמה זו זכר לקיבוץ גלויות ולבנין הריסות הארץ וכמו שנאמר "כי אלקים יושיע ציון ויבנה ערי יהודה וישבו וירשוה" או "בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס"?! הנביא, אמנם, מדבר על "ערי יהודה" (הקיימות כבר), אבל רק לבשר להן; על "דרך" - לפנות אותה; על "מסילות" - ליישר אותן, ומתי נבנו?! והנה באים הקיבוץ גלויות בזעיר אנפין, בשנים האחרונות, בנין הארץ ומדינת ישראל (הנתונה בידים לא-נאמנות לה' ולתורתו) בחלק ידוע של אה"ק, ומבארים לנו, אולי, את הנבואה הנפלאה הזאת: הנביא ראה בחזון את האפשרות (אם "לא זכו") של "ב' נחמות" נפרדות והלא כה אמרו חז"ל (סנהדרין צח): "זכו עם ענני שמיא (שהגאולה תהי' מהירה ושלמה, בנין הגשמי והכלכלי יחד עם הבנין הרוחני "שמיא") לא זכו עני. היינו שהקיבוץ גלויות ובנין הארץ יהיה לאט לאט, בעצלות, ובנפרד מהבנין הרוחני, כי המושלים (שאינם מושלים ביצרים), שלידם תהיה מסורה "הנחמה" הראשונה הזאת, יהיו עניים בדעת וירכבו "על החמור" - ראשית ועיקר דאגתם תהיה החמריות, גוף בלא נשמה ואל-הי ישראל ותורתו לא ישעו. ומהשרים היושבים ראשונה ב"מלכות" יהיה כאלה שירצו להפוך את "המלכות" של הארץ הק' למינות וכפירה. והמרירות בין השרידים, הרודים עם א-ל ונאמנים עם קדושי, תהיה גדולה מאד. ובאה הנבואה הזאת לנחמם ולעודד אותם, שהעולה על רוח פריצי ישראל לאמר, ככל הגוים נהיה בית ישראל, היו לא תהיה ואחרי ה"נחמה בלא נשמה" תבוא נחמה אמיתית רוחנית וכו'.

Yossi: It's so strange how, one after the other, rabbis who lived at the time of the founding of the state and were in a position to react to it chose to react so passively. From what I've learned of history, it seems that all other Jewish movements in history were the focus of lively debates among the Jewish scholars of their time. Chazal debated with the Tzedukim, Rav Saadia Gaon debated with the Karaim, the rabbis of Shabbesai Tzvi's time debated with his followers, and the Misnagedim debated with the Chassidim.

Rabbi Glauber: Very true, and that is my point in bringing you these facts. I want you to understand why the Jews are not fighting Zionism today as they should be. The Zionists and their state have become accepted as "a fact". That may have been true in 1948, but it's certainly not true today, when Orthodoxy has grown tremendously and we are now in a position to defeat Zionism.

Rabbi Teitz also wrote an essay in 1948 in which he wrote, "How did our generation merit these events [of the founding of the state]? The end of the exile has come because of the halakhic rule that if one deserves two punishments, one gets the harsher punishment immediately and does not have to undergo the lesser punishment...the Shoah was the absolute, the maximum and covers the end of exile as well." Again, the tone is speculative: Hashem gave us the state because He decided that the exile was over. Rabbi Teitz makes it seem as if the Jewish people had no say in the matter.

Rabbi Yechiel Yaakov Weinberg was another rabbi famous for his support of the state. But in his writings, we don't find any scholarly treatment of the Three Oaths. The closest he comes to discussing the status of the state in terms of exile and redemption is the following (written in 1958, printed in *Lifrakim* pp. 294-295): "The new state, with all its beauty, certainly fills us with national pride, but it brings us disappointment. The great longing

that filled the hearts of all the generations ever since we were exiled from our land, the longing for the time when 'every knee will bow to You,' has not been fulfilled. We hoped and expected that when we returned to the land of our forefathers, new powers of creation would arise within us, great spiritual leaders, who would take upon themselves the goal of restoring the crown to its former position, so that the verse 'the earth will be filled with knowledge of Hashem' would be fulfilled - but we were disappointed."⁴¹²

Ari: It sounds like he hoped that as soon as a Jewish state was achieved, moshiach would come. He was disappointed that the state had already existed for ten years and it hadn't yet happened.

Rabbi Glauber: Yes, and therefore he concluded that the state was so far only a continuation of exile: "We have been privileged to get a beautiful Hebrew state with a completely Jewish government, with the kindness of the Protector and Redeemer of Israel. But it would be a terrible deception if we were to say that our redemption has already come. The exile still continues. It has come up with us to the land of our forefathers and we have not yet succeeded in freeing ourselves from its ropes. We have been saved through the kindness of Hashem from the pain of bitter and malignant oppression, but we have not yet achieved the redemption of the spirit and the soul. Exile means not only physical oppression, but more importantly spiritual oppression: being enslaved to a foreign power, a stranger to one's own nature, limiting the form, injuring the perfection and violating the holiness of the free man. When we see so many of the Hebrew

---

412. ישראל - הנביא באומות, לצביונה של מדינת היהודים וייעודה, לפרקים, עמוד רצה: נגיד מפורש מה שבלבנו ומה שבלב אבלי ציון וירושלים: המדינה החדשה עם כל מתכונתה המפוארת, ממלאה אותנו, אמנם, גאווה לאומית, אבל היא גורמת לנו אכזבה. הכוסף הגדול, שמילא את לב כל הדורות מיום שגלינו מארצנו, הכוסף של "לך תכרע כל ברך", לא בא על מלואו. קוינו וצפינו כי בשובנו לארץ האבות יקומו בתוכנו כוחות יצירה חדשים, מנהיגים רוחניים גדולים, שיקבלו עליהם את המשימה של החזרת עטרה ליושנה, שיתמלא לעינינו היעוד של "מלאה הארץ דעה את ה'" - והנה נתאכזבנו.

youth in the Holy Land caught up in the idolatry of cheap, cruel materialism, or adopting the atheistic lifestyle, we taste the bitter taste of exile.”⁴¹³

Ari: So is he justifying the state by saying that it doesn't violate the terms of exile, because it is a spiritual exile?

Rabbi Glauber: Probably not, because like all of us, he wishes that spiritual exile would end. And even if he were making such an argument, one cannot justify the state by interpreting exile spiritually, as I said on the first day you came here. There are physical aspects to exile too, and it is those aspects that the Three Oaths forbid us from changing. The bottom line is that Rabbi Weinberg's writings leave us confused and without any answer as to how the state escapes the prohibition of the oaths.

**It was
forbidden,
but now
that it's
here...**

Rabbi Yosef Eliyahu Henkin (Teshuvos Ibra, Chapter 9, p. 209) states that most gedolei yisroel agreed that founding a state was forbidden under the oaths. But now that the state exists, he says it is our duty to ensure its safety. His proof to this is from the story of Yaakov Avinu, brought by Rashi on Bereishis 48:22. Yaakov did not approve of what his sons Shimon and Levi did to the city of Shechem. He said, “You have dirtied me, to make the dwellers of the land, the Canaanites and the Perizzites, into my enemies” (Bereishis 34:30). Yet when those Canaanites

413. ישראל - הנביא באומות, לצביונה של מדינת היהודים וייעודה, לפרקים, עמוד רצו: והנה הגענו לשלב גורלי ומכריע, זכינו בחסדי שומר ישראל וגואלו למדינה עברית מפוארת עם שלטון יהודי גמור, אבל תהיה זאת אשליה נוראה אם נאמר כי כבר באה גאולתנו. הגלות עדיין קיימת ונמשכת. היא עלתה עמנו לארץ האבות ועדיין לא הצלחנו להחלץ מחבליה. נצלנו בחסדי ה' מעוני השעבוד המר והממאיר, אבל לא זכינו לגאולה ופדות הרוח והנפש. גלות - פירושה, לא שעבוד פיסי בלבד, אלא - בעיקר - שעבוד רוחני, שעבוד לכוח זר ומתנכר לטבע עצמו, שממעט את דמותו, פוגם את שלימותו ומחלל את קדושת הווייתו של האדם בן החורין. וכשאנו רואים רבים מהנוער העברי בארץ נתפסים לעבודה זרה של אלילי המטריאליסמוס הגס והאכזרי, או שאחזו בשיטת חיים אתאיסטית-מטריאליסטית - אנו טועמים טעם של גלות מרורה.

and Perizzites attacked, Yaakov girded himself with his sword and went out to battle against them.⁴¹⁴

Now, Rav Henkin's advocating defense of the Jews living under the state does not necessarily mean that he supported the continued existence of the state itself. When there is no actual violence going on, he might very well have agreed that we should seek ways to bring the state to a peaceful end.

His proof from Yaakov Avinu is a weak one, because the Three Oaths did not apply to Yaakov Avinu. We see that he was willing to fight Esav if necessary.

Yossi: But didn't you quote commentators (p. 150-152) to prove from the story of Yaakov and Esav that we should approach the nations with humility, not war?

Rabbi Glauber: Yes, the Ramban, Rabbeinu Bachya and others say that regarding the lesson we are supposed to learn from Yaakov. For us, his preparation for war translates into fleeing from danger. But for Yaakov himself, war meant real war.

In another essay Rav Henkin brings an additional proof: the Sages disapproved of the Zealots' war against Rome. Yet once the war began, Rabbi Shimon ben Gamliel helped organize the army, according to Josephus (Wars 4:3:9).⁴¹⁵

414. תשובות איברא, פרק ט, סימן קו, עמוד רט: ובזמן שהתחילה התנועה להקים ממשלה בישראל באמתלא שהאומות הגבירו הגלות והשעבוד על ישראל, ועברו על השבועה, ע"כ, לדעת מכוני הממשלה, בטל האיסור של השבועות. גדולי הדור ברובם לא הסכימו על זה, אבל מקנאי קנאת עם ישראל, יסדו הממשלה ברשות האומות ועלתה בידם, אבל יעקב סבא אמר על זה "עכרתם אותי להבאישני". והנה אמרו חז"ל, יעקב אבינו לא היה רוצה שיעשו בניו אותו מעשה של שמעון ולוי, אבל אעפ"כ כיון שעשו אמר, מה אני מניח את בני ליפול ביד האומות, עמד וחגר חרבו כנגדן. בזאת חובתנו בזמן ובתקופה שלנו לעזור לממשלה בכל הכח, בין בגוף ובין בממון, ובכל שאר מיני השפעות, כי הוא נוגע לא להממשלה בלבד אלא לכל א"י, אף לאלה שהתנגדו ליסוד הממשלה.

415. תשובות איברא, פרק ט, סימן קט, עמוד רטו: חז"ל הזהירו שלא למרוד באומה שכבר כבושים תחת ידם משום סכנה, אבל לאחר שפרקו עול המלוכה, אף שעברו על האזהרה, צריך לעזרם במסירות נפש, וכן היה קודם חורבן בית שני שחכמי ישראל הזהירו שלא לפרוק עול רומי, וגם מלך

The problem is that Rav Henkin has no proof that Rabbi Shimon ben Gamliel at first opposed the war against Rome. Perhaps he was a lone opinion among the Sages in support of the war. Perhaps he held that although they were dominated by Rome, since the Temple still stood, the Three Oaths did not yet apply. Thus one cannot prove that the other Sages, led by Rabbi Yochanan ben Zakai, who opposed the war, decided that once the war had begun they must help the Zealots.

Furthermore, it could be that Josephus's account is not consistent with Chazal's account in Gittin 56a, where it is clear that the Sages were against the war. Perhaps Josephus thought that all the Sages supported the war. This would not be the first error in the works of Josephus.

Praising Israeli soldiers

There were certain gedolim who praised the self-sacrifice of the Israeli soldiers. For example, Rabbi Chaim Shmulevitz wrote, "Chazal say (Bava Basra 10b) that in the World to Come no one will be able to stand close the lofty level of the Harugei Lud, the two Jews who sacrificed their lives by confessing to a crime they didn't commit in order to save the Jewish people. I say the same is true of those who risk their lives to save us: no one else will be able to stand in their section of the World to Come. We have a boundless obligation to pray for them. Even regarding someone who opens the door of his home to welcome in his friend, Chazal say that he owes him his life. All the more so for someone who risks his life for us, we have a boundless obligation." (Sichos Musar, 5731-33, p. 457)⁴¹⁶

ישראל היה נגד המרד, ובכל זאת כשפרץ המרד ונמשכה המלחמה עזרו חכמי ישראל להמורדים. מבואר ביוסיפון שרבי שמעון בן גמליאל שלח צבא ומצביע להלחם.
416. שיחות מוסר, עמוד תנז: ובסיום השיחה אמרנו שני יסודות ואלה המה, הא' מאמרם ז"ל (ב"ב דהרוגי לוד אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתן. והוא משום שמסרו נפשם בעד ישראל. וכזה אני אומר על אלה שמוסרים נפשם עבור הצלתנו שאין כל העולם יכול לעמוד במחיצתם.

There are others quoted as saying similar things, but I am using the above quote because it was said to the public and printed in a sefer. My point here is that although the tone is positive, we don't have on the record any explanation of the Three Oaths by Reb Chaim Shmulevitz. We can't count his approach to the oaths as an opposing view to all of the rabbanim listed above, since we don't even know what that approach was.

Furthermore, if someone runs into a burning building thinking that there are still people inside to save, when in fact there aren't any, he is still a hero. Similarly, Reb Chaim Shmulevitz may have considered Israeli soldiers heroic because they believe that they are saving lives, despite the fact that – Reb Chaim may have held – the State of Israel is forbidden to found or maintain, and may actually endanger more Jews than it saves.

Rabbi Tzvi Pesach Frank wrote in a letter of approbation on a book called “Mishpat Hatzava Beyisroel” about halacha in the Israeli army, “The content of the book is, as its name implies, in the form of a code of laws applying to the important event that we have been privileged to see, the budding and establishment of the Israeli army by the new government of Israel, which was founded through amazing miracles, through which every eye can see Divine providence watching over us, treating us with favor and giving us sustenance in the land of the Patriarchs. After centuries of our long exile, when the nations have said, ‘Their hope is lost,’ when for close to two thousand years Jewish blood has been spilled like flowing water, and they have been trampled by the wild wolves, like sheep to the slaughter, and the dove found no rest for her foot, just when we have witnessed an evil that makes every eye run with tears and every hair stand on end, for the house of Israel

---

והחיוב שיש עלינו להתפלל עליהם הוא בלי גבול, שהרי רק עבור פותח פתח לחברו אמרו ז"ל (שמות רבה פ"ד ב) נפשו חייב לו, ק"ו למי שמוסר נפשו בעדנו החיוב עלינו בלי גבול הוא.

and the people of Hashem, who have fallen like the sheaf after the reaper, before the eyes of all the nations, who speak lofty words of peace but hold a two-edged sword in their hands – suddenly, out of the deep and heavy darkness that has covered the earth, sparks of light shine out, and dawn has broken in the skies of our holy land. The glory of Hashem has shone upon us, to lift up the pride of Israel before the eyes of the nations, so that all of mankind might recognize and know of our right to build the house of Israel in our land. The east wind has carried the enemy out of our land, and a Jewish government is taking form and growing strong, with the help of the Rock and Redeemer of Israel from each day to the next, until we have come to the establishment of the army of Israel, through which Hashem wrought this great salvation and the many were delivered into the hands of the few.”⁴¹⁷

Again, he doesn't say a word about how it is permitted to establish a state. And “the many into the hands of a few” is a myth commonly repeated to this day, but the facts are that during the War of Independence, all the Arab countries combined contributed about 60,000 soldiers to the war, while the Zionists had 115,000. During the first ceasefire of the war, while the Arabs suffered

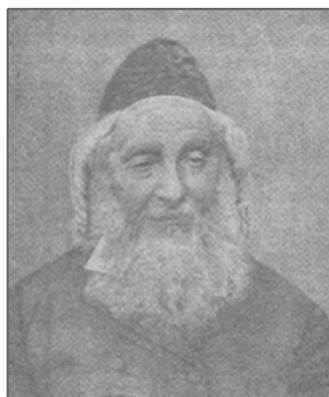
---

417. מכתב הסכמה מר' צבי פסח פראנק: לדידי חזי לי ספר "משפט הצבא בישראל" היוצא כעת לאור ע"י המחבר חד מבני עליה, ה"ה הרב הגאון מוהר"ר דוד המכונה אלטר רגינשברג שליט"א ראש ישיבת תל תלפיות תוכן הספר ומעשהו כשמו כן הוא כתבנית שו"ע סובב הולך על המאורע החשוב שזכינו לראות בהנף נץ הקמת הצבא הישראלי ע"י ממשלת ישראל החדשה שנתכוננה במעשה ניסים נפלאים שכל עין רואה בזה יד ההשגחה העליונה הנטויה עלינו לחוינו ולתת לנו מחיה בארץ האבות שאחרי עבור עידן ועידנים לגלותינו הממושך ונאמו גוים אבדה תקותם, קרוב לאלפיים שנה אשר דם ישראל נשפך כמים המוגרים נתונים למשיסה ביד זאבי טרף כשה לטבח יובל, ולא מצאה היונה מנוח לכף רגלה, בעצם שנות ראינו רעה אשר דמוע תדמע כל עין ותסמר שערת ראש על בית ישראל ועל עם ה' כי נפלו כעמיר אחרי הקוצר ולעיני כל הגוים אשר רוממות השלום בגרונם וחרב פיפיות בידם. והנה פתאום מתוך החושך והערפל הכבד אשר כסה את עין הארץ נתבקעו ניצוצי אור וכמו השחר עלה על שמי ארצנו הקדושה וכבוד ה' עלינו זרח להרמת קרן ישראל לעיני הגוים שיכירו וידעו כל יושבי תבל בזכותנו לבנות את בית ישראל בארצנו ורוח הקדים נשא את הצר הצורר מארצנו וממשלת ישראל מתרקמת ומתחזקת בעזר צור ישראל וגואלו מיום ליום עד שהגענו להקמת הצבא בישראל אשר ע"י עשה ה' תשועה גדולה ונמסרו רבים ביד מעטים.

from a worldwide arms embargo, the Zionists brought in a large number of airplanes they had purchased and a huge supply of guns and ammunition they had secretly been manufacturing during the British Mandate period.

The same is true of **Rabbi Eliezer Waldenberg**, who wrote after the Six Day War: "With the kindness of Hashem upon us and His great mercy, we have recently been privileged to see with our own eyes the return of Hashem to Zion

The Netziv: We must not speak about it, but only wait and believe in our hearts that there will be a redemption, in whatever way Hashem wants, according to our deeds.

and the restoration of the His land to His holy people. We were truly like dreamers "about the redemption and the turnabout," seeing how in a few days "the opposite took place, and it was the Jews who ruled over their enemies." He who hears prayers heard and accepted the outcry of His people, and we went from subjugation to redemption, from darkness to great light. Even all the nations had to admit that "Hashem is supreme and awesome, the great King over the entire world, who defeats peoples under us and nations under our feet, who chooses for us our inheritance, the pride of Jacob that He loves." All the gates of the land were opened before us, almost all the territories are in our hands and all the holy sites our under our sovereignty. Truly if our mouths were full of song like the sea and our tongues full of rejoicing like its numerous waves, we would not be able to thank Hashem enough for all the goodness that He showered upon us." (Tzitz Eliezer v. 10 siman 1)⁴¹⁸

418. שו"ת ציץ אליעזר ח"י סימן א: בחסד ד' עלינו וברחמיו הגדולים זכינו לחזות לאחרונה עין בעין בשוב ד' ציון והחזרת ארץ נחלתו לעם קדשו. ממש כחולמים היינו "על הגאולה ועל התמורה" לראות איך שבמשך ימים ספורים קוים בנו "ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה

Setting aside the many assumptions here that turned out to be wrong (there actually had been no danger of an Arab attack and it was the Israelis who started the war, their swift victory was expected and predicted by military experts all along, and the territories turned out to be a liability and not an asset to the state), it certainly appears that Rabbi Waldenberg approved of the existence of the state, yet he provides us with no explanation here or elsewhere as to how the state could be permitted.

Many of the gedolim who are commonly cited as being positive towards Zionism were actually referring to settlement in the Holy Land in general, the Balfour Declaration or the British Mandate. Therefore they really have no relevance to the issue of founding a state before moshiach.

For example, people point out that the Netziv (Rabbi Naftali Tzvi Yehuda Berlin, 1816-1893) supported the Chovevei Tzion movement. This is true, but at the same time he cautioned that settling the land should never be associated with messianism, the Temple or the redemption in any way. When asked in 1891 whether **Rabbi Hirsch Kalischer's** book should be reprinted, he responded that he did not agree with Rabbi Kalischer's assessment that the signs of redemption had arrived, and then concluded:

All of the above arguments were only necessary to refute the rabbi [Rabbi Kalischer] who thought that the light of redemption had begun to shine in his time. But in our time, when we are in exile and new decrees are constantly made, it is forbidden for us to mention the

---

בשונאיהם", שומע תפלה שמע וקיבל קול שעות עמו ויצאנו משיעבוד לגאולה ומאפילה לאור גדול, גם כל העמים תקעו כף ובעל כרחם הודו בפיהם "כי ה' עליון נורא מלך גדול על כל הארץ ידבר עמים תחתינו ולאומים תחת רגלינו יבחר לנו את נחלתינו את גאון יעקב אשר אהב סלה." כל שערי הארץ נפתחו לפנינו, רוב רובם של השטחים בידנו המה וכל המקומות הקדושים תחת שלטוננו הם, ממש אילו פינו מלא שירה כים ולשוננו רינה כהמון גליו אין אנחנו מספיקים להודות לד' על כל הטוב אשר גמלנו.

idea of redemption in connection with the settlement of the Land. For without a doubt the Sultan and his ministers will hear that Jewish settlement in the Land is the beginning of redemption, and he will, G-d forbid, put a stop to all settlement. Other governments will get worried about it and pass decrees like those of Haman, G-d spare us. Therefore, G-d forbid to point out any signs of redemption in connection with the project of settling the Land. Rather, Hashem has inspired our hearts to build up the ruins of the Land and make it a settled place; more than this we do not know. We must not speak about it, but only wait and believe in our hearts that there will be a redemption, in whatever way Hashem wants, according to our deeds. Therefore I do not approve of the republication of the book *Drishas Tzion*, for it contains a danger to the entire project [of settling the Land]. May Hashem Yisborach show us the straight path, may we be successful in doing His will, to build up the ruins of the Land, and may we merit to see Israel in their dwellings.⁴¹⁹

419. ב"ה יום צום השביעי יהפך לשו"ש תרנ"א

כבוד הרב המופלג ודרשן, לוקח נפשות בדברו, בהטיפו מוסרו כ"ש מ' חיים יוסף יפה נ"י.
 כבר כתבתי בקצרה למעכ"י נ"י שאין נפשי נוחה מהספר "דרישת ציון" שהעלה הגאון וצדיק
 מוהרצ"ה קלישער ז"ל כי נוסד על אור מתעה שראה בארצות המערב שניתן שווי זכויות לאחינו,
 והיה מדמה כי זהו הבטחת "ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך" מעתה עלינו להגיע לסופיה דקרא
 "ושב וקבצך" וגו' - ובמח"כ אינן אלא דברים בטלים.
 א' - שעיקר שבות ישראל אינו בארצות המערב כי אם בירכתי צפון, וירמ' הנביא אמר שמתחילה
 "הנני מביא אותם מארץ צפון" ואח"כ "וקבצתם מירכתי ארץ".
 ב' - שזה האור של שווי הזכויות החשיך עיני אחינו בארצות המערב והסיר צורת היהדות,
 זולת יחידי סגולה.
 ג' - שהרי לפני זה המקרא כתיב "ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו" וגו' וזה לא החל להתקיים
 כלל.

עוד זאת, שיסוד דעת הגאון הנ"ל, שזהו תחילת הגאולה, ובזה מסתיים דבריו לבאר היאך נגיע
 לידי גאולה - ובאמת אין אדם יודע עד מה סדר הגאולה העתידה וכו'.
 אמנם כל הדברים הללו אינן נצרכים אלא לפי שדמה הגאון שהחל אורה של הגאולה בזמנו,

If the Netziv was worried about a mere book arousing the anger of the nations, he would certainly not have approved of an armed takeover of Eretz Yisroel, followed by 69 years of continual war.

The Chofetz Chaim and the Balfour Declaration

It is said that the **Chofetz Chaim** reacted positively to the Balfour Declaration. The relevant quotes are as follows:

In the winter of 5678 (1917-1918) when they told the Chofetz Chaim about the simcha that had spread in Jewish homes because of the Balfour Declaration, the Chofetz Chaim burst out crying and said, “What is the point of this simcha? Hakadosh Baruch Hu promised us, ‘And you shall spread out west and east and north and south’ – here is a sure promisory note, which Hakadosh Baruch Hu will pay up when the time comes. Now some people come and admit to a small part of Hakadosh Baruch Hu’s promisory note, and everyone is happy about this declaration, and they see it as a sort of redemption. They are satisfied with a little... they don’t wait for more... Oy, what has become of us...” and he continued crying. (Chofetz Chaim Al Hatorah, Parshas Bo, p. 99)⁴²⁰

אבל בזה"ז שאנו כבושין בגולה וגזרות מתחדשות, אסור לנו להזכיר רעיון של גאולה בענין ישוב הארץ, דבלי ספק ישמעו התוגר ושריו דישוב הארץ ע"י ישראל אתחלתא דגאולה היא, ויפריע ח"ו עיקר הישוב, ושאר מלכיות יחושו לדבר ויגזרו גזרת המן ר"ל, וחלילה לנו להראות בעסק הישוב סימני גאולה, ורק העיר ה' בלבנו להשיב שממות הארץ ולעשותה לישוב, ויותר מזה לא ידענו מאומה, ואין לנו לדבר בזה אלא לחכות בלב ולהאמין לגאולה באיזה אופן שירצה לפי מעשנו, על כן איני מסכים לשוב ולהדפיס ספר "דרישת ציון" שיש בו סכנה לעיקר העסק, המקום ית' יורנו דרך הישרה וחפץ ה' עלינו יצליח להושיב נשמות הארץ ויזכו לראות ישראל בנויהם.

כנפש העמוס בעבודה, נפתלי צבי יהודה ברלין

420. חפץ חיים על התורה, פרשת בא, עמוד צט, הערה א: זכורני בחורף שנת תרע"ח, כשספרו לח"ח על אודות השמחה שפשטה בבתי ישראל בגלל הצהרת בלפור, פרץ הח"ח בבכי ואמר לשמחה מה זו עושה? הקב"ה הביטיח לנו "ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה". הרי שטר בטוח שהקב"ה יפרע אותו בזמנו. לבסוף באים אנשים ומודים רק על חלק קטן שבשטר זה של הקב"ה,

The Chofetz Chaim's son, Reb Leib, used to relate: "When the British government issued the well-known Balfour Declaration regarding Eretz Yisroel, the Chofetz Chaim saw it as an arousal from above regarding the redemption. At that time he quoted the comment of the Ohr Hachaim Hakadosh on the verse, 'a tribe will arise from Israel' (Bamidbar 24:17). But he said, I am afraid that the irreligious will ruin it, G-d forbid. He would said that many times there have already been times of favor, but those generations ruined it." (p. 101)⁴²¹

In the first quote, he laments that some Jews saw the Balfour Declaration as the beginning of redemption, and he stresses that the redemption will be much bigger. In the second quote, he calls the declaration an "arousal" but fears that the irreligious will ruin it.

In any case, he did not say that if the British were to say at some point, "Now we're going to help you set up a Jewish state" that it would be allowed to found a state. He certainly did not say that if the British were to leave and say, "You Jews and Arabs fight it out yourselves" (which is what actually ended up happening) that it would be permitted.

Two possible redemption scenarios

Yossi: What about the Ohr Hachaim he quoted? What does he say?

Rabbi Glauber: The Torah tells us that Bilam said, "I see it but not now, I look

---

והכל שמחים בהצהרה הזאת ורואים בה כעין גאולה. מסתפקים במועת... ליותר הם לא מחכים... אוי מה היה לנו. והמשיך לבכות.

421. חפץ חיים על התורה, פרשת בא, עמוד קא, המשך מהערה א: ובנו של הח"ח ר' לייב זצ"ל היה מספר, שבשעה שהממשלה האנגלית פרסמה את ה"בלפור דעקלעראציע" הידוע ע"ד א", ראה הח"ח בזה כעין התערותא דלעילא בענין הגאולה, ודבר אז דברי אור החיים ה' על הכתוב וקם שבת מישראל עיין שם. אבל אמר, כי מתירא, שהחפשים לא יקלקלו חו"ש, והיה אומר, כי הרבה פעמים היה כבר זמן רצון, אבל דורות קלקלו.

upon it but it is not close: a star will shoot from Yaakov and a tribe will arise from Yisroel..." The **Ohr Hachaim** interprets this verse as referring to the two possible redemption scenarios discussed in the Gemara, Sanhedrin 98a. The Gemara there quotes the verse, "I am Hashem, in its time I will hasten it" (Yishaya 60:22) and expounds: if the Jewish people deserve it, G-d will hasten the redemption, and if they do not deserve it, it will come in its time. If the Jewish people deserves it, moshiach will come "with the clouds of heaven" (Daniel 7:13); if not, he will come as "a poor man riding a donkey" (Zechariah 9:9).

Here too, says the Ohr Hachaim, Bilam foresaw these two possibilities and said, "I see it but not now" – it will happen not now but soon; this refers to a speedy redemption that the Jews deserve. "I look upon it but it is not close" refers to a redemption at the latest possible date, when the Jews do not deserve it. In the speedy scenario, "a star will shoot from Yaakov" – moshiach will appear from heaven like a star. In the delayed scenario, "a tribe will arise from Yisroel" – in a natural way, like a poor man riding a donkey. The rest of the verse – "and he will smite the corners of Moav and gouge out all the children of Shais" – as well as the other verses, apply to both scenarios.⁴²²

The Chofetz Chaim was voicing the possibility that the Balfour Declaration was the sign of a redemption of the second,

422. אור החיים, במדבר כד, יז: אראנו ולא עתה וגו'. כפל הדברים במלות שונות, גם כפל לומר דרך כוכב וגו' וקם שבט וגו', גם כפל לומר ומחץ וגו' וקרקר וגו', כל הנבואה במלך המשיח נאמרה וכו' וכפל הענין, ושינוי הלשון, יתבאר על פי דבריהם ז"ל שאמרו (סנהדרין צח.) שאם תהיה הגאולה באמצעות זכות ישראל יהיה הדבר מופלא במעלה, ויתגלה הגואל ישראל מן השמים במופת ואות, כאמור בספר הזוהר (ח"א קיט.), מה שאין כן כשתהיה הגאולה מצד הקץ ואין ישראל ראויים לה תהיה באופן אחר, ועליה נאמר (זכריה ט ט) שהגואל יבא עני ורוכב על חמור. והוא מה שאמר כאן, כנגד גאולת אחישנה שהיא באמצעות זכות ישראל, שרמז במאמר אראנו ולא עתה, אמר דרך כוכב, שיזרח הגואל מן השמים, גם רמז לכוכב היוצא באמצע השמים לנס מופלא, כאמור בספר הזוהר (שם). וכנגד גאולת בעתה, שרמז במאמר אשורנו ולא קרוב, אמר וקם שבט מישראל, פירוש שיקום שבט אחד מישראל כדרך הקמים בעולם דרך טבע, על דרך אומרו (דניאל ד יד) ושפל אנשים יקים עלה, שיבא עני ורוכב על חמור, ויקום וימלוך, ויעשה מה שנאמר בסמוך.

**No part of
the geulah
before
moshiach**

natural kind. But neither the Ohr Hachaim nor the Chofetz Chaim ever said that Jews may take actions on their own to make a state *before* moshiach comes. They were merely explaining the scenario mentioned by the Gemara of moshiach coming “as a poor man riding a donkey.” In this scenario, moshiach will arrive in a natural way, but no part of the redemption will happen before he comes. (See p. 399, 400, 412.)

Rabbi Yosef Chaim Sonnenfeld is quoted as voicing a similar reaction to the Balfour Declaration: “Where is the Torah-faithful diaspora? Does it not perceive the hand of G-d? I now understand the meaning of the Musaf prayer of the festivals in which we say, ‘Because of our sins we have been exiled from our land and distanced from our ground.’ We have been exiled by G-d, blessed is He, but we have then proceeded to distance ourselves from our ground. Have we stopped yearning? Let us imagine that it has not rained for two thousand years when suddenly a small cloud appears. Will everyone not tremble excitedly and dare to hope that – maybe...just maybe...? Is the Mandate not at least such a small cloud?” (Guardian of Jerusalem, p. 409)

He does not say that the oaths are no longer in force, or that anything more than immigration is permitted under the oaths. He just speculates that perhaps the Mandate will lead to the redemption.

Even the **Brisker Rav**, who clearly expressed his anti-state position, is quoted as saying that the UN vote of November 1947 was a Divine smile. According to Rabbi Shlomo Wolbe, the Brisker Rav said: “The resolution of the United Nations to establish a State was a smile from Divine Providence, but those

who had power over it ruined it.” (Bein Sheishes Le’asor, p. 145)⁴²³

This comment by the Brisker Rav, against the background of his strong opposition to founding a state, due to the oaths and danger to life, should be enough to show us that when a gadol sees a given event as a sign of Divine favor, it does not mean that Jews have a right to act on it.

It should be noted that there are other versions of the Brisker Rav’s reaction to the UN vote. In *Uvdos Vehanhagos Leveis Brisk* v. 4 p. 195 we read:

After the UN decision regarding the establishment of the state, when even some of the religious community was excited and happy over the Zionist success, several clear-minded Jews of Jerusalem came to consult with the Brisker Rav as to what words to print on the signs in reaction to the current situation. The Brisker Rav immediately opened a *Tehillim* to chapter 2 and said, “Here Dovid Hamelech describes our situation: ‘The leaders of the world stand’ – the United Nations – ‘and princes take counsel together against Hashem and against His moshiach.’ We have to remain strong and believe that the exile was decreed upon us by Hashem Yisborach. We must wait patiently for Him to redeem us and save us through moshiach. We must stand up to the trials. Then we will merit to see Hashem’s laughter at the wicked and their false redemption, as Dovid Hamelech continues: ‘He who sits in heaven laughs; Hashem mocks them.’⁴²⁴

423. בין ששת לעשור, עמוד קמה, המדינה ככלי וכאמצעי: שמעתי שהגאב"ד דבריסק זללה"ה התבטא: "מהסכמת או"מ להקמת המדינה היתה חיוך מאת ההשגחה העליונה, אך השולטים בה קלקלו אותה..."

424. עובדות והנהגות לבית בריסק ח"ד, עמוד קצה: לאחר החלטת האו"ם על הקמת המדינה, אשר גם חלק מהציבור החרדי היה להוט ושמח על הצלחת הציונים, עלו כמה מנקיי הדעת

**The opinion
that peaceful
mass
immigration
does not
violate the
oaths**

Now let's move on to the fourth category: those who did address the oaths in the context of peaceful settlement, but would not have agreed to the state founded in 1948, especially since it was founded through warfare.

Rabbi Meir Simcha of Dvinsk, the Ohr Somayach, allegedly wrote the following:

Many rabbis stood in opposition, and even many rabbis who praised the matter (Zionism) in their hearts, put their hands to their mouths, in fear of the enthusiast zeal, and in fear of the Three Oaths which Hashem made the daughters of Jerusalem swear. Now, however, Divine providence has brought together the League of intelligent Nations in San Remo, and a dictate was established that the Land of Israel shall be for the Jewish people. Since the fear of the Oaths has been removed with the permission of the nations, the mitzvah of settling the Land of Israel arises, a mitzvah equal to all of the other precepts in the Torah, and this mitzvah returns to its place. It is a mitzvah on everyone to help with all of their power to observe this mitzvah. Perhaps we can apply to this the verse (Yirmiyahu 31:21) 'How long will you refuse to return?' If Hashem grants that the matter expand and blossom like a rose, as it grew in the time of Artachshashta, when they were under the Persian

---

שבירושלים להימלך בדעת מרן הגרי"ז זצ"ל, על הנוסח אותו יש לכתוב במודעות על המצב. מרן הגרי"ז זצ"ל תיכף פתח לפניו את ספר התהלים במזמור ב' ואמר להם, כאן מתאר דוד המלך את מצבנו "יִתְיַצְבוּ מַלְכֵי אֶרֶץ - הָאוֹמוֹת הַמְּאוֹחָדוֹת" - ורוזנים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו. צריך להתחזק ולהאמין שהגלות נגזרה עלינו מאת השי"ת ולחכות בסבלנות שהוא יתברך יגאלנו ויושיענו ע"י משיח צדקינו, ולעמוד בנסינות. ואז נזכה לראות את שחוקו של השי"ת מן הרשעים, וגאולת הכזב שלהם, כפי שממשיך שם דוד המלך ע"ה, "יושב בשמים ישחק ה' ילעג למו."

Empire, 'a restless bear,' (Kiddushin 72a) – and all the more so under the rule of civilized Britain – then surely it is a matter that stands at the zenith of the universe.

It is true that then there were prophets, with prophecy from heaven, who supported them. But who knows – maybe just as the destruction of the Second Temple was not predicted by prophecy (for which reason the holiness of the Land did not depart, as the Tosafos Yom Tov says in Eduyos 8:6) – so too the laying of the cornerstone will not be accompanied by prophecy. As it was taken away, so it will be given back. But we must not investigate hidden matters, for it all depends on the appearance of Divine light to ensure that all public matters be done with the utmost purity and modesty, as the Men of the Great Assembly did.⁴²⁵

---

425. התקופה הגדולה, עמוד 206-207: אולם זה במאה הזאת זרחו קוי אור ע"י גדולי המעש, כמו מונטיפיורי וכי"ב בהתעוררות רבה, ומהרבנים ר' צבי הירש מטאהרן ור' אליהו מגריידיץ, לבנות ולשכלל ירושלים ולהסיר שוממותיה, כמעט עד כי התרחב הדבר ע"י נלהבים. ורבנים הרבה עמדו מנגד, ואף אותם שהיה בלבם לקרב את הדבר שמו יד לפה, מפני כי חרדו מהנלהבים שלא יגדישו הסאה, ומהג' שבועות שהשביע לבנות ירושלים (כתובות קיא, א ושיה"ש רבה ב, פסוק השבעתי אתכם בנות ירושלים) וכו'.

אמנם כעת הסבה ההשגחה אשר באספת הממלכות הנאורות בסאן רעמא, ניתן צו אשר ארץ ישראל תהיה לעם ישראל, וכיון שסר פחד השבועות וברשיון המלכים קמה מצוות ישוב ארץ ישראל ששקולה כנגד כל מצוות שבתורה (ספרי פ' ראה) למקומה.

ומצוה על כל איש לסייע בכל יכולתו לקיים מצוה זו. ואולי על זה נאמר: "עד מתי תתחמקין" (ירמיה ל"א). אם ייתן השי"ת ויתרחב הדבר ויגדל ויפרח כשושנה כמו שנגדלו בימי ארתחששתא, אשר היו נתונים תחת פרס, דובא נידא (קידושין ע"ב) ואף כעת תחת ממשלת ארץ האי עם בריטניה המתונה אז בטח הוא עניין העומד ברומם של עולם.

הן אמנם, שאז היו הנביאים בנבואה מן השמים, מחזקים אותם, מי יודע אולי כמו חרבן הבית השני היה שלא עפ"י הנבואה (אשר מהאי טעמא כשגלו לא בטלה קדושת הארץ, כדברי נועם של התוספת יו"ט, בעדיות פ' ח, משנה ו), כן יהיה הנחת אבן פנה שלא עפ"י נביאים וכנשילתו כך נתינתו. אכן במופלא ממך אל תחקור, כי זה תלוי בהופעת אור אלקי לראות אשר כל עניינים הכלליים וקניינים הציבוריים יהיו על טהרת הקודש והצניעות, וכמו שעשו אנשי כנה"ג.

אבל יהיה איך שיהיה, מצוות ישוב ארץ ישראל לא נפטר מזה, כל מי שבכוחו יעשה וזכות מצוה הזאת תגן על עמו ישראל בכל מקומות מושבותיהם להצילן מכל רעה, ועיניהם ועינינו תחזינה

Clearly, he is only permitting mass immigration with permission from the ruling power, not war against the British or against the Arabs, and not the establishment of a sovereign Jewish state.

Furthermore, there is no indication that the Ohr Somayach would extend his view to the UN resolution, even with regard to peaceful immigration. This letter was written after the British had committed themselves to the terms of the Mandate. They were the ruling power, so their permission (for settlement, not a state) was enough to permit the oath against going up as wall, which, according to the Ohr Somayach, forbids only forceful immigration. But today's State of Israel does not rest on British permission, since the British eventually issued the White Paper of 1939 and changed course. It rests on the UN's recommendation. The nations in the UN who voted for partition were not the owners of Palestine, nor did the British commit themselves to enforce the U.N.'s decision in any way. They simply said that they were leaving on May 15, 1948, and whoever won the war would get the land.

Ari: Yes, you explained this to us yesterday.

Rabbi Glauber: It must also be mentioned that the position expressed in the above letter – that settlement in Eretz Yisroel could lead to the redemption – contradicts a letter written by the Ohr Somayach in 1891 in which he endorsed the settlement

The Ohr Somayach: Held that mass immigration under the British would not violate the oaths.

of Eretz Yisroel but cautioned that it must not turn into a false messianic movement:

And while I am speaking about his, I cannot withhold myself from revealing what is in my heart: one who looks carefully at the history of the Jewish people in exile will see that several times there have arisen in our people deranged, imaginative people who thought about future [redemption]. One with his strong hand, one with false miracles, and one with repentance and fasting – each one led the people astray to belief that the redemption was near. And when their words melted away, and all their efforts crushed like a spider's web, many left the congregation of Hashem, left their Torah and their people. They lost faith in the future redemption, and became a stumbling block for the house of Israel. All the warnings of the Rambam in his Book of Shoftim and in the Letter to Yemen not to pay attention to any false ideas, and not to plan actions and ways to reach the awaited redemption, were not enough for the weak-hearted and the downtrodden spirits who, when they smelled from afar something that looked like the sprouting of the redemption promised by Hashem, they followed like a herd of animals and were trampled down, for they forgot the words of Hashem through his prophet, "The master for whom you ask will come suddenly to his palace..." (Malachi 3:1).

How terrible was the scene when the enthusiasts came out saying, this is the way that leads to the future redemption. Among them were the sages and pious men of Germany, who said imaginatively, "There is no more clear end than this." They found statements of Chazal on which to base themselves. At that time, every understanding person looked at this in the same way the wisest men looked at that terrible period in the 5420's (1660's), when [the Sabbateans] wreaked havoc on the spirit of Israel and the heart of its sages for about a hundred years. The error at that time arose from incorrect reading of the words of the

G-dly sages. And so it was in this picturing [of the redemption], a product of *haskalah* – they said, “This is the redemption, this is the substitute.” They called him [Reb Hirsch Kalischer] names like “Ezra the Second” and other such things. A little more, and a terrible danger would have awaited the Torah and the whole Jewish people, for if, G-d forbid, they did not succeed, they would fall a hundred degrees backward from Torah and the principles of belief that we have by tradition. Thanks to Divine Providence, the rabbonim and sages of the generation were given the wisdom to stand back. They were unimpressed by these enthusiastic groups, and tolerated the arrows and missiles that the journalists shot at them, until the thing took on a different form: a center of commerce for the wealthy. What did it become? A commercial enterprise, bearing fruit to its owners, and holy to Hashem as well, provided that you have not come to smooth out a path for the righteous redeemer. Rather, if he tarries, wait for him. He does not ask for any help from any man. The future Temple will descend built and complete, without any labor by a mortal. Do not say, “This is a preparation for the future hope,” for that is a great danger to the Torah and the people.⁴²⁶

426. מכתב האור שמח, נדפס בספר מרא דארעא ישראל ח"ב ע' כד-כו: והנה מידי דברי בזה התאפק לא אוכל מלגלות אשר היה טמון בלבבי, וגלוי למתי סודו, כי המביט בעין פקוה בספר דברי הימים להיות ישראל בגולה, יראה פעמים לא ספורות עמדו בעמנו משתגעים ובעלי דמיון אשר חש עתידות למו, זה בזרוע ימינו וזה במופתים בדויים וכזבים, וזה בתשובה ותענית הוליכו את העם שולל ויאמינו כי הגאולה קרובה לבוא, ובהיות דבריהם כמסיס ניסס, וכל מעשיהם הרסו כקורי עכביש יצאו רבים מקהל עדת ד' מהדת והאומה, וכחשו בתקוה העתידה והיה לפוקה ולמכשול לבית ישראל, עם כל האזהרות שהזהיר רבינו משה בספר שופטים, ואגרת תימן, לבלי להטות לב לרעיון כוזב ולבלי לחשוב אודות פעולות ודרכים להגאולה המקווה, לא הועיל לרכי הלבב ונדכאי רוח אשר בהריחם ממרחק דמיון להתנוצצות רעיון זר אודות התקוה הנועדה מפי ה', הלכו כבהמה בבקעה ויהיו למרמס בשכחם דברי ד' על יד נביאו ופתאום יבוא אל היכלו וכו'. הנה מה נורא היה המחזה בעת יצאו הנלהבים לאמר: זה הדרך המביאה להגאולה העתידה, ומהם חכמי וחסידים אשר בדמיונם אמרו כי אין לך קץ מגולה מזו כו', וסמכו במאמרים אשר מצאו לעזר, אז כל נבון דעת הביט על זה כאשר הביטו גדולי החכמים על התקופה הנוראה בשנת ת"כ אשר כמאה שנה עכרו רוח ישראל ולבב חכמיו, אשר היה אז הדמיון יציר שבושים אשר בספרי החכמים האלודיים כן היה בתמונה הזאת יצר ההשכלה הלאומית לאמר: זאת הגאולה

Rabbi Yissachar Shlomo Teichtal is another source Zionists often refer to. But as I explained yesterday (see p. 246), all he permits is immigration and building the land (not a Jewish state) with permission from the ruling power. He explicitly forbids any war before the coming of moshiach, calling it a violation of the oath against going up as a wall (ch. 3, p. 176).

Rabbi Yitzchok Isaac Herzog:
Palestinians don't count and the
British had no right to renege on
their promise.

The same goes for the other early Zionist rabbis: Rabbi Kalischer, Rabbi Reines and Rabbi Avraham Yitzchak Kook (see pages 242-250).

Finally, we have the category of rabbis who actually did permit the state established in 1948, and explained how they dealt with the oaths.

Rabbi Yitzchak Isaac Herzog, the state's first chief rabbi, wrote: "The Arabs living in Eretz Yisroel already lost their power over the land. And in the First World War, the land was conquered not from them, for their right to rule it derived only from Turkey, and we have nothing to do with them. War against them with the permission of the great and small countries of the world together

---

וזאת התמורה ובשמות קראו לזה עזרא השני כ' ועוד מעט היה סכנה נוראה להדת והאומה בכללה נשקפת כי אם חלילה לא תצליח אז יפלו מאה מעלות אחורנית מהדת והעיקרים המקובלים, תודה להשגחה העליונה כי נתנה בלבב רבני וחכמי הדור לעמוד מרחוק, וברוח כהה הביטו על מפלגות נלהבים, וקבלו חצים ובליסטראות שהשליכו עליהם הסופרים עד כי הדבר התלבש צורה אחרת למרכז מסחרי לעשירים ונכבדי ארץ, ומה הדבר הזה דבר מסחרי אשר פרי יוצאי הלולים לבעליו וגם הוא קדש לד', אם לא באתם ליישר דרך להגואל צדק כי אם יתמהמה חכה לו, ולא יבקש עזר מבן אדם ובנין העתיד ירד בנוי ומשוכלל בלא עמל בן תמותה, ולא תאמרו כי זאת הכנה להתקוה העתידה, כי הסכנה גדולה להדת והאומה, ואף אם יעלה רעיון מוטעה בלבב איש, הלא מדת קונו יהי בו ליבא לפומא לא גליא.

is not considered rebellion at all.” (Techukah Leyisroel Al Pi Halacha, v. 1 p. 127)⁴²⁷

Ari: This shouldn't really count as permission of the state, since he only deals with the oath against rebellion. What about the oaths against going up as a wall, and forcing the end of exile?

Rabbi Glauber: He doesn't speak about the oath against forcing the end. Regarding the oath against going up as a wall, he gives the usual argument that this did not apply since the British, the League of Nations and United Nations agreed to give us the land. To the argument that the British did not actually hand over the land to the Jews in the end, he responds that they had no right to renege on their promise, since their whole ownership over the land had been granted only on that condition.⁴²⁸

Ari: What about fighting the Arabs? Why wasn't that a violation of “going up as a wall”?

Rabbi Glauber: Rabbi Herzog brings up that question in the context of his discussion of why the **Rambam** omitted the oaths. He proposes that the Rambam concludes that the oaths could not be binding, due to his position that moshiach has to fight a war

---

⁴²⁷. תחוקה לישראל על פי הלכה, ח”א, על הקמת המדינה קודם ביאת המשיח, עמוד 127: הערבים היושבים בארץ ישראל, כבר אבדו שלטונם בארץ, ובמלחמת העולם הראשונה נכבשה הארץ לא מידם, שלא היה להם זכות מלכות עליה אלא מטורקיא, ואין לנו עסק עמהם, ומלחמה כנגדם ברשות המעצמות הגדולות והקטנות גם יחד, איננה בשום אופן בכלל מרד.

⁴²⁸. תחוקה לישראל על פי הלכה, על הקמת המדינה קודם ביאת המשיח, עמוד 127: ובלאו הכי אין כאן חשש מצד השבועה, שכיון שאוה”ע נותנים לנו מדינה יהודית אין כאן מרד ולא עליה בחומה, מפני הטעמים הללו: א) ממשלת המנדט כבשה את הארץ לא בשביל עצמה, אלא בשבילנו, ולא רכשה לה זכות מלכות, סובריניטי בלע”ז, והיא נכנסה רק בתוקף השליחות שקיבלה מחבר העמים. ועכשיו שנוסד האיחוד של האומות, וגם היא בתוכן, הרי חזרה הסכמות של חבר העמים לאיחוד של העמים, ואם בריטניה בוגדת בנו, לא ע”כ זכתה במלכות של א”י. ועוד שהרי היא עצמה לא הצהירה שאוסרת עלינו את המלחמה אלא הכריזה על עצמה שהיא נטרלית, ואעפ”י שידענו מה שהיא עושה מאחורי גבנו, וצביעותה גלויה לנו, הרי אנו עסוקים בחקירה זו רק מצד החוק הבינלאומי, ואין לנו עסק בשקריה וצביעותה.

in order to prove his status as a possible moshiach. The Rambam (Hilchos Melachim 11:4) describes the identification process for moshiach as follows:

If a king arises from the house of David, studying Torah and doing mitzvos like his ancestor David, according to the written and oral Torah, and he forces all of Israel to walk in it and strengthen its weak points, and he fights the wars of Hashem, then he is assumed to be moshiach. If he does so and is successful and builds the Temple in its place and gathers the dispersed Jews, then he is definitely moshiach. But if he does not succeed to this degree, or is killed, then it becomes known that he was not the one promised by the Torah, and he is like all the other perfect and righteous kings of the house of David who died.

So we see that the Rambam lists fighting wars as one of the criteria moshiach must meet in order to be an “assumed” (b’chezkas) moshiach. Now, if it is prohibited to fight any wars during exile, how will moshiach be able to reach even the “assumed” status? (Had the Rambam placed fighting wars in the second stage, we could have said that once he has “assumed” status, the oaths do not apply to him. But since the Rambam says that he cannot even be assumed to be moshiach before he fights a war, how will he ever get off the ground?) From this, argues Rabbi Herzog, the Rambam concluded that the oaths are not binding as halacha.

Now, he says, if one were to argue that a war against the Palestinian and other Arab peoples is permitted as long as most other nations in the world sanction it, then why couldn’t moshiach prove himself by leading just such a war, while at the same time keeping within the bounds of the oath? Clearly, the Rambam held that the oaths would prohibit a war against the

Palestinians too, and so he had no choice but to reject them as halacha.⁴²⁹

But there are other ways to answer the question of how the Rambam's moshiach will get off the ground. The Rambam may well be saying that only a messianic claimant who has already completed the first three criteria - being a king from the house of David, studying and practicing Torah, and forcing all Jews to keep the Torah - can be assumed to be moshiach with enough certainty to go on to step four, fighting wars, which in any other circumstance would be a violation of the oath.

Or, it could even be that the Rambam is saying that any messianic claimant is an exception to the oaths, even before he does anything to prove himself as moshiach. He himself will know through prophecy that he is moshiach. And the rest of the Jewish people is allowed to follow him into battle without proof, because of this exception for a messianic claimant.

Yossi: But of course the Zionists, none of whom even claim to be moshiach, have no right to make wars, and the Jews have no right to follow them.

Rabbi Glauber: Right.

Ari: According to that explanation, what was wrong with Bar Kochba's war? He claimed to be moshiach. Didn't you once quote us a Midrash that Bar Kochba's generation violated the oath?

---

429. תחוקה לישראל על פי הלכה, על הקמת המדינה קודם ביאת המשיח, עמוד 125: ועתה נשאר לנו לדון מבחינה אחרת והיא שהרמב"ם ז"ל לא הכניס כלל לתוך ספרו הגדול ענין שלש השבועות שהשביע הקב"ה את ישראל, וע"כ שהוא סובר שזוהי אסמכתא בעלמא. אך קשה הדבר לאומרו, שגם דברי אגדה לפעמים הוא מכניס הנוגעים להלכה, ומכיון שאין חולק על זה בתלמוד למה לא הכניסו. ואמנם מפאת שיטתו כבר לא היה יכול לקבוע דבר זה להלכה, שהרי הוא אומר כשיקום מלך מבית דוד וכו' ויעשה מלחמות וכו' הרי הוא בחזקת משיח, ואיך יתחיל הענין, תאמר שהאומות יסכימו, וא"כ מה מקום למלחמות. אך זה אפשר לתרץ והיינו שהאומות יסכימו, אבל העם הגויי היושב בארץ יתנגד ויצטרכו להלחם בעצמם כנגדם.

Rabbi Glauber: Yes, but you may recall that this was a point of dispute among Chazal, between that Midrash Shir Hashirim Rabbah and the Talmud Bavli on the one hand, against the Talmud Yerushalmi on the other. The Yerushalmi holds that Bar Kochba and his followers did nothing wrong, as is evident from the fact that Rabbi Akiva was among his followers. The Rambam, one halacha earlier (Hilchos Melachim 11:3) rules in accordance with the Yerushalmi. This fits very well with our explanation that a messianic claimant is exempt from the oaths. Or, we could go with our first explanation (that he must complete the first three steps before fighting a war) and we would have to assume that Bar Kochba did indeed force the Jewish people to keep the Torah. The Midrash Shir Hashirim Rabbah and the Bavli held that Bar Kochba's inability to judge by smell proved that he was not in fact moshiach, and from then onward he and his followers were considered to be violating the oath. Even the Bavli may agree that before the smell test was performed, Bar Kochba had the right to fight a war.

But Rabbi Herzog seems to hold that moshiach is granted no special exemptions - whatever is permitted for him is permitted for any Jew.

Rabbi Herzog then proceeds to argue that the question of a war against the Palestinians with permission from the other nations is the subject of a dispute between our Midrash Shir Hashirim and a manuscript version of Midrash Shir Hashirim published by Rabbi Elazar Greenhut in Jerusalem in 1897 from a manuscript in the Cairo *genizah*. Our Midrash Shir Hashirim (2:7) reads:

Rabbi Chelbo said: There are four oaths here: He made Israel swear not to rebel against the kingdoms, not to force the end, not to reveal their secrets to the nations of the world, and not to ascend as a wall from the exile. If so,

why does the king moshiach come? To gather the exiles of Israel.

He explains the Midrash's question as follows: Until now we assumed that we need moshiach to lead us into battle to conquer Eretz Yisroel. But now that we have learned the oaths, and we see that moshiach will be forbidden to ascend as a wall, that is, to fight a war to conquer Eretz Yisroel, it must be that we will regain possession of Eretz Yisroel only when the nations permit us to do so. If so, why do we need moshiach? We could do this without moshiach. On this the Midrash replies, "To gather the exiles of Israel." There will be some Jews who are comfortable in exile and will be reluctant to leave. Moshiach's purpose will be to inspire those Jews to come to Eretz Yisroel. Now, why didn't the Midrash answer that we need moshiach to lead us into battle in the scenario in which the other nations of the world support our conquest of Eretz Yisroel, but the Arabs living there oppose us? It must be, says Rabbi Herzog, that the Midrash holds that this too is a violation of the oath.

The manuscript Midrash found in the genizah, on the other hand, reads, "You must not arouse or awaken the love between Me and you until the government desires to place the sword in your hands, as it says (Yechezkel 25:14), And I will take revenge on Edom through the hands of My people Israel."⁴³⁰

430. תחוקה לישראל על פי הלכה, על הקמת המדינה קודם ביאת המשיח, עמוד 126: ויש רמז לזה במדרש רבה שה"ש, ששם נאמר - ד' שבועות השביע הקב"ה וכו', א"כ משיח למה בא, כדי לקבץ הגלויות. והדברים סתומים וחתומים, אך נ"ל הכוונה, שאם לבנות המקדש א"צ משיח ותיכף כשתהא היכולת ביד ישראל לבנותו הם מחוייבים בכך, ולהלן בס"ד נדבר מהירושלמי מעשר שני, וא"ת לכבוש הארץ מידי האומות הר"ז אסור מצד השבועה, וע"כ שהגאולה א"א שתתחיל בלי הסכמת האומות. אך עדיין יש לשאול, הלא יתכן שהאומות יסכימו אבל העם הגויי היושב בארץ יתנגד ויש צורך במלך ישראל לעשות מלחמה, הנראה שרז"ל שם במדרש סוברים שגם זה אסור מצד השבועה, אעפ"י שאין זה בכלל שלא ימרדו באומות, אבל יש בזה לדעת המדרש שם משום שלא יעלו בחומה, ולא תתכן ההתחלה אלא א"כ הכל הסכימו, או אפשר שיהא בזה גם מצד שלא ימרדו, היינו שהעם הגויי לא יהא רק יושב בארץ אלא ישלוט על הארץ בתוקף מלכות שלו, וע"כ שאלו שם ז"ל א"כ משיח למה בא, כלומר אם הכל הסכימו אין מקום למלחמה, ותירצו שהוא בא

Standard pro-State arguments

Rabbi Shlomo Zalman Braun (She'arim Metzuyananim Bahalacha, Kesubos 111a)⁴³¹ and Rabbi Meir Kahane (Ohr Harayon, Chapter 26)⁴³² use the argument that the oaths are

לקבץ את הגלויות שיהא טוב להם בגולה, ויצטרך המשיח לעוררם לשוב לא"י. ואולם משתקפת גם דיעה אחרת. במדרש שיר השירים שיצא לאור בירושלים ע"י הרב ר"א גרינהוט ז"ל, ושם כך נאמר - דבר אחר אם תעירו ואם תעוררו, שלא תעירו ולא תעוררו את האהבה שביני וביניכם אלא אם תמסור המלכות את החרב לידכם, כלומר שהאומות יתנו לנו רשות להלחם לכיבוש הארץ מיד העם הנכרי היושב בה. והנך רואה בעיניך ששם במדרש הנ"ל לא שאלו רז"ל א"כ משיח למה הוא בא, שיהא לו עבור מה לבוא, לעמוד בראש המלחמה כשתמסור המלכות את החרב לידינו.

431. שערם המצוינים בהלכה, כתובות קיא ע"א: שהשביע הקב"ה את העכו"ם שלא ישתעבדו בהו בישראל יותר מדאי. ע"י במס' סוטה (י). הוחל שבועתו של אבימלך כו', ופרש"י בטלה, לשון (מטות ל-ג) "לא יחל דברו", לפי שהם עברו על השבועה תחילה. ובבית שמואל (אהע"ז ס"י נא סק"י) כתב עמש"כ הרמ"א (י"ד סוס"י רלו) בשם המרדכי דאם שנים נשבעו זה לזה ועבר אחד מהם, אף השני פטור, והביא בשם חמיו הגאון מהר"ל דהמקור לדברי המרדכי הוא הגמ' הנ"ל במס' סוטה. ובמס' חולין (פ:) איתא מדאשבעיה אבימלך לאברהם (וירא כא-כג) "אם תשקור לי ולניני ולנכדי", אמר הקב"ה ליתו כפתורים ליפקו מעוים דהיינו פלשתים, וליתו ישראל ליפקו מכפתורים, ומשום זה כתבה התורה (דברים ב-כג) "והעוים היושבים בחצרים וגו'", ופוק חזי עם ישראל שהרגו מהם שני שלישים בחרב ובאש ובמים אשר כמחו לא נהיתה, והעכו"ם בטלו השבועה ונקוה שיקוים בהם הפ' (האזינו לב-לה) "כי קרוב יום אידם וגו'" וכן (שם מג) "כי דם עבדי יקום", וכפר אדמתו עמו".

432. אור הרעיון, פרק כו: למעשה "שלוש השבועות" אינן אלא שתיים לישראל ואחת לאומות העולם, וחוששני שמעטים מאלה המסתמכים על דברי הגמרא אמנם ראו את הסוגיה ולמדוה. וז"ל הגמרא: "שלוש שבועות הללו למה? אחת שלא יעלו ישראל בחומה [רש"י: יחד ביד חזקה], ואחת שהשביע הקב"ה את ישראל שלא ימרדו באומות העולם. ואחת שהשביע הקב"ה את הגוים שלא ישתעבדו בהו בישראל י"ו ובמדרש נאמר (שיר השירים רבה ב: א[ז]): "ר' יוסי בר חנינא אמר: שתי שבועות יש כאן, אחת לישראל ואחת לאומות העולם. נשבע לישראל שלא ימרדו עול המלכיות [ר' יוסי בר' חנינא רואה את שתי השבועות לישראל שבמס' כתובות - כאחת, למעשה], ונשבע למלכיות שלא יקשו עול על ישראל, שאם מקשים עול על ישראל הן גורמין לקץ לבוא בעונתו".

ובכן, שמע את מוסר חז"ל ואת מה שלימדונו כאן. סיבת השבועה לישראל שלא ימרדו באומות לעולות כחומה היא, שבדיוק כמו שלא היו ישראל ראויים להיכנס לא"י בדור המדבר אחרי מעילת המרגלים והעם, כך אין ישראל בגלות זו ראויים לחזור לא"י כל זמן שלא יחזרו בתשובה ויקום דור עם נפש גבוהה ורמה בבטחון בה'. כל זמן שלא יעשו את זה, אסור להם לחזור לא"י כחומה שלא ברשות הקב"ה, כי הגלות היא העונש שגזר עליהם בגלל פשעיהם. ואם אינם חוזרים בתשובה, יגאל אותם הקב"ה "בעתה", בעת שהוא קבע, ולא בעת שישראל קובעים כאשר הם עדיין פושעים.

אך הקב"ה השביע לא רק את ישראל אלא גם את הגוים, והשבועה לישראל והשבועה לגוים הא בהא תליא, כי הקב"ה לא רצה שהגלות תימשך ח"ו דורות על דורות בעינינו בלתי נסבלים וביגון שאין לצפות מילוד אנוש לסובלם. ועוד ששעבוד של "יותר מדאי" הוא חילול השם נורא ואיום, כי זה מראה שאין הגוים מפחדים מהקב"ה ובכלל אינם רואים בו גורם רציני, ח"ו, לכן קשר

interdependent. We dealt with that argument yesterday.

Rabbi Tzvi Yehuda Kook (quoted in *Torat Eretz Yisrael*, pp. 288-291) uses the argument that the nations gave permission, which we dealt with yesterday. As far as the oath against forcing the end, he gives two responses: We are not forcing the end; the end is forcing us.

Yossi: I remember, we discussed this at the beginning of our second meeting. You explained that just as a thief can't use his success as proof that his behavior is correct, the Zionists can't point to the events leading up to their state and say, "Hashem is doing it!" We have to decide what's right and wrong based on the Torah only - not based on our interpretation of world events.

**The claim
that Rashi
forbids
only prayer,
not action**

He also quotes Rashi's explanation: that forcing the end means excessive prayer. He explains that this means that "we are not supposed to be nudniks and clamor, 'Redeem us! Redeem us! Redeem us!' without end. The meaning here is that we are not to hasten the End of the exile through spiritual means. It is not talking about building the Land of Israel."

But we have already seen that the Midrash does understand "forcing the end" to refer to physical action, such as the rebellions of the Bnei Ephraim and Bar Kochba. The Rambam in his Letter to Yemen understands it to refer to false messiahs.

הקב"ה את השבועה לישראל שלא למרוד בעמים ולחזור בכח לא", בשבועה ובתנאי לגוים שלא יקשו את עולם על ישראל שלא ישתעבדו בהם "יותר מדי", כאשר ההגדרה של "יותר מדי" היא סבל שאין לצפות מישראל לסבול אותו. כל זמן שעול הגוים לא היה "יותר מדי", חלה השבועה על ישראל. אבל כאשר הגוים ברשעותם ובזדונם ובאכזריותם הביאו על ישראל עינויים ושואות שלא היה אפשר לדמיין אותם, עברו בכך על שבועתם, והפרו אותה, ובכך שיחררו את ישראל משבועתם, כי הא בהא תליא.

Rabbi Menachem Kasher (Hatekufah Hagedolah) and **Rabbi Shlomo Aviner** (Kuntres Shelo Yaalu K'Chomah) attempt to give us an exhaustive list of all the answers that Zionists have offered for the oaths. I don't have their books here, but if you can bring me copies I will analyze their arguments.

Yossi: Maybe my rabbi has copies of these books. I'll ask him.

Only for 1000 years   **Rabbi Ovadiah Hedaya** (Shailos Uteshuvos Yaskil Avdi, v. 5, second introduction, paragraph 2, published in 1958)

defends the state with the argument that no one comes to a position of power unless Hashem decrees it.⁴³³ We've already spoken about the argument that if Hashem let something happen, it must be right (p. 98).

433. שו"ת ישכיל עבדי ח"ה הקדמה השניה: הנה יש מפקפקים בהקמת המדינה והגברת העלייה באומנם שזה נגד מאמר הגמרא בכתובות (ק"א א') שאמרו על הפסוק השבעתי אתכם בנות ירושלים (שיר השירים ב') שאמר ר' יוסי בר' חנינא, ג' שבועות הללו למה אחת שלא יעלו ישראל בחומה, ואחת שהשביע הקב"ה את ישראל שלא ימרדו באומות העולם, ואחת שהשביע הקב"ה באוה"ע שלא ישתעבדו בישראל יותר מדאי, ורב יהודה אמר אם תעירו ואם תעוררו כתיב (ופירש"י שתי שבועות בכל אחת) וכו' ושלא ידחקו את הקץ וכו' הרי שזה שהשתדלו כמה מגדולי ישראל עם האומות, לשם הקמת מדינת ישראל, היא בבחינת דחיקת הקץ שפירש"י שם שלא ירבו בתחנונים על כך יותר מדאי, ואין לך ריבוי בתחנונים עם האומות יותר מזה, עד שהסכימו לתת לעם ישראל את א"י לשם הקמת מדינה משלהם, גם שזה הוא בבחינת מרידה באומות שהיו ישראל תחת שלטונם ועתה פרקו עולם מעליהם גם הגברת העלייה לישראל, הרי היא בבחינת שלא יעלו בחומה, שפירש"י יחד ביד חזקה. יוצא שהקמת המדינה הרי היא בניגוד להשבועות הנ"ל. תוכן דברי המערערים והמפקפקים.

א) והנה באמת חם לבי בקרבי, על הצורך לענות על שאלה עדינה זו, הנה מלבד כי כל א' וא' מישראל מאמין בהשגחה, שאין לך שום דבר קטן וגדול המתרחש בעולם, שאינו מאתו יתברך, ע"ד מ"ש חז"ל אין אדם נוקף אצבעו מלמטה, אלא א"כ גוזרים עליו מלמעלה, וכן הדבר בכל דבר טוב או רע, הוא גזור מלמעלה. וא"א להתהוות מבלי שיוסכם עליו מלמעלה, כאז"ל (בברכות נ"ח א' ב"ב צ"א ב') אפילו ריש גרוגותא משמיא מוקמי ליה ע"ש, וכן אמרו במדרש ע"פ זה ספר תולדות אדם שהראהו הקב"ה לאדם הראשון דור דור ושורשיו, דור דור וחכמיו, דור דור ומנהיגיו, ובדאי דגם הקמת מדינת ישראל ומנהיגיה, הכל הראה הקב"ה לאדם הראשון ומשמיא אוקמוה ואין להרהר אחר מדותיו יתברך ויתעלה, כי לכל יש עת וזמן, עת לפרוץ ועת לבנות, עת מלחמה ועת שלום, ואיני יודע מה להם כי יזעקו אחרי כי כך גזר חכמתו יתברך כאמור כי אפילו ריש גרוגותא משמיא מוקמי ליה וכ"ש מדינה שלימה עם שרים ורוזנים.

Then he argues that the state was permitted based on **Rabbi Chaim Vital's** statement in his introduction to *Etz Chaim* that the oath only applied for one thousand years.⁴³⁴

The error here is that Rabbi Chaim Vital was not referring to the Jewish people's oath not to end the exile with their own actions. He was referring to Hashem's oath and Hashem's decree of exile itself. He begins with the words, "It also says in the above mentioned midrash, 'And because of this it says, I adjure you, daughters of Jerusalem...'" This is a quote from the *Tikunei Zohar*, not from the Three Oaths known to us in the *Gemara* and the *Midrash Rabbah*. All of his subsequent words refer only to the oath as explained by the *Tikunei Zohar*, which is an oath on Hashem, not our oaths.⁴³⁵

Rabbi Chaim Vital was not the first to speak of this thousand-year limit to exile; it was written hundreds of years earlier in the *Zohar Bereishis* 117a that the decree of exile was "one day and no more," as Scripture states, "All the day lonely" (*Eichah* 1:13). As

434. שם: ב) עוד זאת, לעצם הדבר של השבועות הנ"ל, אם נתבונן קצת בספרי הראשונים שקדמונו, נמצא כי בזמנינו זה, שהיא בבחינת עקבותא דמשיחא, אין מקום לכל השבועות הללו, והילך דברי הקדוש מהר"ו ז"ל בהקדמתו הנפלאה בס' עץ חיים, אמרו עוד במדרש הנ"ל ובגין דא השבעתי אתכם בנות ירושלים וכו' פ' הדברים כי הנה היתה השבועה גדולה לאלקים שלא יעוררו את הגאולה, עד שאותה האהבה תהיה בחפץ ורצון טוב וכו' וכבר אמרו רז"ל כי זמן השבועה היא עד אלף שנים כמ"ש ז"ל בברייתא דר' ישמעאל בפרקי היכלות וכו' וכן בזוהר פ' וירא (ק"א ז) אמר ר' יוסי כל דא אריכי זמנא יתיר מכמה דאוקמוה חברייא דאיהו יומא חד גלותא דכנסת ישראל ולא יתיר דכתיב נתנני שוממה כל היום דוה וכו' ע"כ, הנה לך מפורש כי ענין השבועות הוא רק באלף שנה הראשון שאחר החורבן, ולא יותר.

435. רבינו חיים ויטאל, הקדמה לספר עץ חיים, עמוד א': ואתנה את פני לחקור ולדעת מה זה ועל מה זה נתארך קיצינו וגלותינו. ומדוע לא בא בן ישי. ומצאתי און לי ואנינה בקרבי ולבי דוי. ממאמר א' הובא בס' התיקונים תיקון ל' דף ע"ז ע"ב וכו' ובגין דא אמר הקב"ה השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ כו' דאיהו רחימא בלא פרס ולא ע"מ לקבל פרס. יראה ואהבה ע"מ לקבל פרס וכו' אמר עוד במדרש הנ"ל ובגין דא השבעתי אתכם בנות ירושלים וכו' פירוש הדברים כי הנה היתה השבועה הגדולה לאלה"ם שלא יעוררו את הגאולה עד שאותה האהבה תהיה בחפץ ורצון טוב כמ"ש עד שתחפץ כבן העובד את אביו ועייל בכל פלטרין דיליה ובכל גניזין דיליה ולא כעבד העובד במשנה ולקוח השפחה ע"מ לקבל פרס וכבר אמרו רז"ל כי זמן השבועה היא עד אלף שנים וכו'.

we know, Hashem's one day is a thousand years (Tehillim 90:4). Rabbi Chaim Vital mentions this Zohar.⁴³⁶

The Zohar Shemos 17a repeats this same prediction of 1000 years, and then adds, "And if it will be more [than 1000 years] that will not be due to a decree of the King, but because they do not want to repent to Him." So we see that within 1000 years of the destruction of the Temple, even repentance would not have brought the redemption.⁴³⁷

We see a similar concept expressed in the Talmud Sanhedrin 97a, only the number is not 1000 years after the destruction of the Temple; it is the year 4000 (according to Tanna Dvei Eliyahu) or 4250 (according to the tradition given by Eliyahu to Rav Yehuda the brother of Rav Sala Chasida). Up until that time, the Talmud concludes, we cannot even hope for moshiach; after that time, we can hope for him.⁴³⁸

The inflexible part of the decree of exile – during which repentance does not work – is enforced by Hashem's oath. The Talmud mentions this oath in Bava Basra 74a, where Hashem says, "Woe is Me that I have sworn, and now that I have sworn who can annul My oath?"

This is not to be confused with the oath in Kesubos, which Hashem placed upon the Jewish people not to force the end of

436. רבינו חיים ויטאל, הקדמה לספר עץ חיים, עמוד ב': וכן בזהר פרשת וירא דף ק"ז ע"א וז"ל אמר ר' יוסי כל דא אריכו זמנא יתיר מכמה דאוקמיה חבריא דאיהו יומא חד גלותא דכנסת ישראל ולא יתיר דכתיב נתנני שוממה כל היום דוה.

437. זוהר שמות דף יז ע"א: דא"ר חייא לית שולטנו לאומין עלייהו דישאל אלא יומא חדא לחוד דהוא יומו של הקודשא בריך הוא והוא אלף שנים הדא הוא דכתיב (איכה א) נתנני שוממה כל היום דוה, יומא חד לחוד ולא יתיר, א"ר יוסי אי יתיר ישתעבדון לא על פום גזרת מלכא הוא אלא על דלא בעיין למיהדר לקבליה.

438. סנהדרין צז ע"א: תנא דבי אליהו: ששת אלפים שנה הוי עלמא, שני אלפים תוהו, שני אלפים תורה, שני אלפים ימות המשיח. ובעונותינו שרבו - יצאו מהם מה שיצאו. אמר ליה אליהו לרב יהודה אחוה דרב סלא חסידא: אין העולם פחות משמונים וחמשה יובלות, וביובל האחרון בן דוד בא וכו' רב אשי אמר: הכי אמר ליה: עד הכא - לא תיסתכי ליה, מכאן ואילך - איסתכי ליה.

exile or go up as a wall. That oath is incumbent upon us, whereas the oath in Bava Basra is incumbent upon Hashem, so to speak.

Rabbi Chaim Vital aggadically explains one of the oaths in Shir Hashirim to be referring to Hashem's own oath. Thus he explains the oath: "I swear to make the exile last *ad shetechpatz* – until the Jewish people repents completely and serves Me purely out of love." Rabbi Chaim Vital then adds that this is only for 1000 years; after that the exile is no longer enforced by Hashem's oath, but can end anytime the Jews repent, even if they repent out of fear of punishment and desire for reward. After all, one who does mitzvos only to get the reward is also a good Jew, and that is considered repentance. But the extra-high level of serving Hashem out of love is so great that it could have brought the redemption even before the 1000-year time frame.

In any case, Rabbi Chaim Vital is not touching at all upon our oaths, which are a Torah law like any other law and are not subject to any time limits.⁴³⁹

Rabbi Shlomo Yosef Zevin (Torah She-be'al Peh 5731) argues that the oaths do not apply to the state for four reasons: 1)

---

439. ויאל משה מאמר שלש שבועות סימן עב, ד"ה והנה בגמרא: ודעת התיקונים הוא שנדרש באחת מהשבועות הללו גם על שבועתו של הקב"ה שגזר על הגלות שלא יועיל שום התעוררות להגאולה עד שיהיה מחפץ הלב לאהבת השי"ת בלא שום פני' של קבלת פרס, וזה ביאר הרח"ו ז"ל במאמרו השבעתי אתכם שהיתה השבועה הגדולה לאלקים שלא יעוררו את הגאולה, רצה לומר שלא יועיל למעלה התעוררותם על הגאולה עד שאותה האהבה תהיה בחפץ ורצון טוב כמ"ש עד שתחפץ וכו'.

והנה זה ודאי שאף העובד השי"ת על מנת לקבל פרס מהקב"ה הוי צדיק גמור אם עכ"פ אינו מכוון לקבל פרס מבני אדם אלא מהקב"ה בלבד שזה היא אמונה גדולה בהקב"ה וכו' ומדוע לא זכו אלו לגאולה, וע"כ ביאר הרח"ו ז"ל שזה קאי על האלף שנים הראשונים שהיתה השבועה שהגלות מוכרח מחמת עון הקדום, ואעפ"כ אלו היה הדור במדרגה זו שכולם יעבדו את השי"ת מאהבה בלבד היו מבטלין הגזירה וכו'.

ועכ"פ זה ברור בלי שום ספק שאינו מדבר מהשבועה שעל ישראל וכמ"ש הרח"ו ז"ל אמר עוד במדרש הנ"ל ובגין דא השבעתי וכו' דקדק לומר שדבריו סובבים רק על האמור במדרש הנ"ל דמיירי משבועתו של הקב"ה, אבל לא מה שמבואר במקומות אחרים בכמה דרשות השבועות שעל ישראל בענין דחיקת הקץ שאין בזה הגבלת זמן, אלא כמו שכתבתי למעלה.

The Avnei Nezer says that oaths were never accepted and they do not have the status of halacha. We have spoken about this Avnei Nezer already (see p. 115). 2) The Maharal understand the oaths as a Divine decree, not a prohibition. We have discussed this (see page 111). 3) The Ohr Somayach says that after the British Mandate, the oaths no longer apply. But, as we explained (p. 352) in 1948 they did apply even according to the Ohr Somayach. 4) The oaths are interdependent, and in the Holocaust the nations violated their oath. We discussed this yesterday (see page 251).

**Only an
invasion from
outside Eretz
Yisroel is
forbidden**

Rabbi Chaim Zimmerman (Torah Leyisroel, B'inyan Shalosh Hashevuos, pp. 13-17) argues that the oath against going up as a wall only applies to a war launched from outside Eretz Yisroel, not to the Zionist war of 1948.⁴⁴⁰

The problem with this, aside from the fact that none of the commentators state or imply this distinction (his only two proofs are from the words of the Midrash “that they should not go up as a wall from the exile” and from the Zohar, which we will discuss another day – see p. 389), is that the oaths must be viewed as a central principle of Jewish faith:

440. תורה לישראל, עמוד 15: לפי הנחות אלו - שאלת המגילת אסתר על הרמב"ן ממסכת כתובות בענין ג' שבועות נופלת מעצמה לפי מה שהנחנו שחז"ל דקדקו בדבריהם בענין העליה והירידה, יוצא מזה שכל האיסור הוא רק לבני חוץ לארץ שאותם השביע שלא יעלו בחומה, ופירשו: "יחד ביד חזקה", שלא יתאחדו יושבי חו"ל למלחמת כיבוש הארץ - כי עליהם הוטלה השבועה, אבל לבני ארץ ישראל מותר לצאת למלחמת כיבוש, כי השבועה היתה שלא יעלו דוקא, וליושבים אדרבה, ישנה מצוה של ישוב הארץ וכן כיבושה מיד זרים.

ברם, איך אפשר שיתקיימו שני הדברים יחד, מצוות כיבוש ומצוות ישיבת א"י לבני חוץ לארץ? דבר זה יתכן על ידי עלית יחידים לא בצורה של כיבוש ומרידה אלא כניסה בסתר או על ידי רשיון המלכות. ובאמת לפי זה מבוארים דברי הרמב"ן הידועים לפי פירושו (המיוחס לו) על שיר השירים (ח,ח) "וברשיון מלכי האומות ובעזרתם ילכו לארץ ישראל דכתיב והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לד' (ישעיה סו, ב)."

אבל על יושבי הארץ מעולם לא היתה השבועה, ובודאי מותר להם לצאת למלחמה בשביל מצוות כיבוש הארץ.

their message is that exile is a condition imposed by Hashem, and that only Hashem will redeem us from exile. Therefore, technical distinctions between a state established from the inside or the outside are completely out of place.

Technical distinctions can only apply to technical law; thus for example, one can circumvent the prohibition on owning bread on Pesach by selling one's bread to a non-Jew prior to Pesach. One may carry a key on Shabbos by attaching it to one's belt and using it as a buckle. But can one worship an idol using a technical loophole? Certainly not. Similarly, one cannot "cheat" and establish a state from within Eretz Yisroel, in defiance of Hashem's decree of exile. If this were allowed, how could we be sure that the right time for redemption had come? Perhaps we just did it ourselves without Hashem's approval.

Rabbi Zimmerman would probably argue that this provision (that conquest must be launched from within), in effect, reserves the right to Hashem to decide when the redemption is to take place. We cannot initiate the takeover unless we get in peacefully first, and therefore we must wait for Hashem to inspire the nation ruling Eretz Yisroel to let us in.

The trouble with this sort of logic is that it reduces Hashem's role in the redemption so much that there is no longer any real proof that Hashem is involved. Let us say that one would take a man suspected of committing a capital crime and say, "We cannot prove that he did it, so let Hashem be the judge. We will flip a coin. If it comes up heads, he is guilty and we will execute him." Does the coin landing on heads prove that the man is guilty just because we said it should? After all, there is a good chance of it landing on heads. Similarly, does the British letting us into Eretz Yisroel prove that Hashem is giving the green light for the redemption, just because Rabbi Zimmerman said it does? Who knows if Hashem agrees to the premise of Rabbi Zimmerman's coin flip?

With a matter as serious as the final redemption of the world, we cannot mess around. We must be absolutely certain that Hashem has decided it's the right time.

**Living
in Eretz
Yisroel
today**

Ari: You've been telling us how the greatest rabbinic leaders of our time explicitly addressed the question of Zionism. But what about the fact that so many gedolim live there and encourage their talmidim to live there? Doesn't that show implicit agreement to the existence of the state?

Rabbi Glauber: Not at all. It just shows that these gedolim have assessed the level of risk involved in living in Eretz Yisroel today and decided that it is halachically tolerable.

Ari: But doesn't that mean they are relying on the Israeli army to keep them safe? If they were truly opposed to the state, that would be highly self-contradictory. They want the state to end, yet they are relying on it and benefiting from it as long as it's here.

Rabbi Glauber: The answer is that the gedolim are not relying specifically on the state in its present form to protect them. They may very well believe that changing the nature of the state so that it complies with halacha (see p. 324) would not necessarily result in a dangerous situation. Jews live safely today in Muslim countries such as Morocco, Bahrain and Iran. And certainly in the post-Zionism state in Eretz Yisroel, which would be almost half Jewish, it is reasonable to think that Jews will have enough political influence to make sure the country remains safe for them.

Yossi: Secular Israelis often accuse the chareidim of being hypocrites, refusing to serve in the army while relying on it for their protection. According to what you're saying, our reply to them is that we are not relying on it at all.

Rabbi Glauber: That's right. It's not that we don't serve in the army but we want the secular to serve instead of us. We don't want

anyone to serve in it because it's forbidden for Jews during exile to have a Jewish army.

By the way, in my opinion it is unfortunate that the yeshiva student exemption from the army was used for all these decades. It gave the wrong impression. In 2012 we reaped the bitter fruits of that mistake when the Israeli supreme court ruled that yeshiva student exemptions were not legally supportable. One of the judges quoted the ruling of the Radvaz that although the Gemara (Bava Basra 8a) says that Torah scholars should not be taxed to pay for the city gates because they do not need that protection, that is only when they themselves don't agree to the need for protection.⁴⁴¹

Imagine how different things would be if it were known that religious Jews did not approve of the existence of the army and did not see themselves as benefiting from it. They would be categorized as conscientious objectors, and there would be no legal justification to force them to violate their religious principles.

Yossi: Thanks, rebbi. This summary of various rabbinic statements about Zionism has been very informative. Your reduction of the list of rabbis who permitted the state to just a few names was very helpful.

---

441. שו"ת הרדב"ז ח"ב סימן תשנ"ב: שאלת ממני אודיעך דעתי על מחלוקת אשר נפל בירושלים בין הבעלי בתים ובין החכמים על ענין פריעת שומרי השכונה. תשובה כבר ידעת דאמרין בבבא בתרא אמר רב יהודה הכל לאגלי גפא ואפילו מיתמי אבל רבנן לא צריכי נטירותא וכו' אבל בנדון דידן הבעלי בתים אומרים אין אנחנו צריכין שומרים כי עניים אנחנו והחכמים צועקים לאמר תעמידו שומרים והם בעצמם מודים דבעו נטירותא היש מן הדין או כן הסברא שיכופו את הבעלי בתים להעמיד שומרים ולא יסייעו עמהם ולכופו אותם, על כיוצא בזה לא אמרה אדם מעולם, ואי אמרה לא צייתין ליה כי לקה מדת הדין וכו' ומכל מקום אם הדבר ברור שגם הבעלי בתים צריכין שמירה ואין טוענים כך אלא כדי שיסייעו החכמים עמהם בזה הדבר ברור שאם החכמים טוענים לא בעיא נטירותא א"נ דשתקו אינם חייבים לסייע אותם אבל אם הם מודים דבעו נטירותא וצועקים לאמר תעמידו שומרים הדבר ברור אצלי דחייבים לסייע עמהם דהודאת בעל דין כמאה עדים.

Ari: Until today, I was under the impression that there were at least an equal number of gedolim who permitted a state. Although I personally felt you were right, I thought that this was a legitimate halachic dispute, regarding which the Gemara says, “These and those are the words of the living G-d.”

Now that you’ve exhaustively covered the full gamut of rabbinic opinions, I see that there really was no gadol at all who halachically permitted the state. There were only nine people who permitted it, and they aren’t considered major gedolim or poskim.

Rabbi Glauber: I’m glad the two of you got the message of today’s lesson. Not everyone would approve of me sharing so much information with you. There are some talmidei chachamim I know who, in their zeal to combat Zionism, try to hide from their students the positive statements made by famous rabbis. But I feel the best method of teaching is to cover everything so that no lingering doubts about “another opinion” remain.

And so you are absolutely on the mark, Ari: this is not an “eilu v’eilu” dispute, as there is no accepted gadol or posek who permitted the state that was founded in 1948.

Summary of Section 4: The Five Categories

Those who held that Zionism was forbidden under the oaths:

1. Rabbi Naftali Adler
2. Rabbi Eliyahu Chaim Meisel
3. Rabbi Sholom Ber Schneersohn
4. Rabbi Yisroel Zev Mintzberg
5. Rabbi Moshe Hager
6. Rabbi Mordechai Leib Winkler
7. The Rogachover Gaon

8. The Minchas Elazar
9. Rabbi Mordechai Rottenberg
10. Rabbi Shaul Brach
11. Rabbi Ben Zion Halberstam
12. Rabbi Yitzchok Weiss
13. Rabbi Shlomo Zalman Ehrenreich
14. The Chazon Ish
15. Rabbi Michoel Ber Weissmandl
16. The Brisker Rav
17. Rabbi Yonasan Steiff
18. Rabbi Yosef Eliyahu Henkin
19. Rabbi Shimon Yisroel Posen
20. Rabbi Reuven Grozovsky
21. Rabbi Schneur Kotler
22. Rabbi Avraham Weinfeld
23. Rabbi Yaakov Kamenetsky
24. The Baba Sali
25. The Steipler Gaon

Those who were against a Jewish state for other reasons, but did not explicitly mention the oaths:

1. The Chofetz Chaim
2. Rabbi Yosef Leib Bloch
3. Rabbi Simcha Yissocher Ber Halberstam
4. Rabbi Yehuda Greenwald
5. Rabbi Yissachar Dov Rokeach
6. Rabbi Yosef Chaim Sonnenfeld
7. Rabbi Elchonon Wasserman
8. Rabbi Boruch Ber Leibowitz
9. Rabbi Aharon Kotler

Those who said positive things about Zionism and a state, but did not address the oaths:

1. Rabbi Zalman Sorotzkin
2. Rabbi Eliyahu Dessler
3. Rabbi Pinchas Teitz
4. Rabbi Yechiel Yaakov Weinberg
5. Rabbi Chaim Shmulevitz
6. Rabbi Tzvi Pesach Frank
7. Rabbi Eliezer Waldenberg

Those who addressed the oaths and said they would not apply to a peaceful immigration:

1. Rabbi Tzvi Hirsch Kalischer
2. Rabbi Yaakov Yitzchak Reines
3. The Avnei Nezer
4. Rabbi Avraham Yitzchok Kook
5. Rabbi Meir Simcha of Dvinsk
6. Rabbi Yissachar Shlomo Teichtal

Those who supported even a state founded with warfare, and addressed the question of the oaths:

1. Rabbi Yitzchok Isaac Herzog
2. Rabbi Ovadya Hedaya
3. Rabbi Shlomo Zalman Braun
4. Rabbi Tzvi Yehuda Kook
5. Rabbi Menachem Kasher
6. Rabbi Shlomo Yosef Zevin
7. Rabbi Chaim Zimmerman
8. Rabbi Meir Kahane
9. Rabbi Shlomo Aviner

Day 5:

Prophecies

The next time Ari and Yossi knock on the rabbi's door, they are carrying a printed sheet of Divrei Torah that Ari found in shul.

Ari: We're here again, rebbe. I want to ask you about this sheet. It is written to attract Jews to Torah and Judaism by presenting quotations from the Torah that have come true in recent times. On the second page, it says that the Malbim, in his commentary to Yechezkel 32:17, predicts that the Jews will return to their land before the coming of moshiach. After this, Edom and Yishmoel will join forces to attack Jerusalem, but they will end up fighting each other. This will be the War of Gog and Magog.

In Yechezkel 38:8, it says explicitly that Gog and his army will invade a "land settled from the sword, gathered from many nations, on the mountains of Israel, which were always in a state

of destruction, and it [the Jewish people] was brought out from the nations, and they dwelled there safely, all of them.”⁴⁴²

Rabbi Glauber: So what is your question?

Ari: My question is that if Yechezkel Hanavi had a prophecy that this would happen, how could it be wrong to do it? How can we reconcile Yechezkel’s prophecy with the Three Oaths?

A prophet’s prediction doesn’t make it right

Rabbi Glauber: On the first day you were here, we already discussed a few of the passages in Jewish literature that predict the State of Israel: the Rambam’s Igeres Teiman, Sanhedrin 98a, the Tikunei Zohar, the Targum Yonasan on Shir Hashirim, and the Emes Lyaakov. So even if this Malbim also predicts it, it is nothing new. You have to realize that just because it is foretold that someone will do something wrong, it does not mean he should do it. He must try his hardest to avoid doing it.

The Brisker Rav made this point with the Gemara in Berachos 10a about Chizkiyahu Hamelech. When someone told him that it was written in the works of Kabbalah that before the coming of moshiach, there would be a government in the hands of the eirev rav (probably a reference to the Tikunei Zohar, Tikun 6, 144a), the Brisker Rav replied, “I don’t believe that.” The man persisted, “The words of the prophets, too, contain a hint that the Land will be partitioned (probably a reference to Yoel 4:2) and governed by a Jewish government before the coming of moshiach.” The Brisker Rav replied, “The Gemara states explicitly that even when something is foretold by prophecy, it is forbidden to violate the

---

⁴⁴². יחזקאל לח: מימים רבים תפקד באחרית השנים תבוא אל ארץ משובבת מחרב מקבצת מעמים רבים על הרי ישראל אשר היו לחרבה תמיד והיא מעמים הוצאה וישבו לבטח כולם. ועלית כשאה תבוא כענן לכסות הארץ תהיה אתה וכל אגפך ועמים רבים אותך.

law of the Torah. Chizkiyahu foresaw that he would have wicked children, and because of this he refrained from having children. Why? If he saw prophetically that he would have wicked children, it would happen no matter what, so why did he try to avoid it? The answer is that since - according to what Chizkiyahu held - it was forbidden to bring bad children into the world, he was obligated to make all efforts to avoid doing it, despite the knowledge that his efforts would fail and the children would be born anyway. So too here, it is forbidden to found a state, for it will cause bloodshed. Even if the prophets say it will happen anyway, it is forbidden for us to help.” (Teshuvos Vehanhagos, 2:140)⁴⁴³

The philosophical problem of how people can have free will when their sins were predicted by prophets was discussed long ago by the Rambam and the Raavad (Hilchos Teshuva 6:5). The **Rambam** focuses on Devarim 31:16: “Behold, you will lie with your forefathers, and this people will arise and stray after the gods of the foreign peoples of the land, and it will leave Me and violate My covenant, which I made with it.” His answer is that Hashem did not decree that any particular person had to do idolatry. He just said there would be some Jews who do it. It is as if He said, “There will be righteous and wicked people in the world.” Does that give anyone permission to choose to be one of the wicked? No, one must choose to be one of the righteous. Similarly, we could say that it was predicted that there would be a state, but that

---

443. תשובות והנהגות ח"ב סימן ק"מ: סיפרו למרן זצ"ל שבספרי קבלה כתוב שלפני ביאת המשיח יהיה ממשלה ושלטון ביד ערב רב, והשיב שאינו מאמין שכן, ואמרו לו שגם בנביאים יש רמז שהארץ תחולק ותהיה תחת שלטון יהודי לפני ביאת המשיח, וענה ואמר שגמרא מפורשת שגם בכה"ג שיש נבואה, אסור לעשות נגד דין תורה, שבברכות (:) איתא דחזקיה ראה ברוח הקודש ונבואה שיהיו לו בנים דלא מעלי, ולכן נמנע לקיים פריה ורביה, ותמוה כיון שראה ברוח הקודש שיהיו לו בנים, למה נמנע והלא בודאי יהיו לו בנים כיון שברוח הקודש ראה שכן, וע"כ כיון שלדעתו ע"פ דין אסור לעשות כן להביא בנים כאלו, אפילו שראה ברוח הקודש שלא יועיל, חייב לשמוע לדין תורה, ולדבריו מדין תורה אסור להקים מדינה, שזהו גרם לשפיכות דמים, ואפילו כתוב בנביא שיהיה כן אסור לנו לעזור, וכן ברמב"ם סוף הלכות מלכים מפורש שהנצרות הכנה למשיח שמאמינים באלקים, ואטו נסייע להפיץ נצרות כדי להקדים משיח.

does not give any particular Jew license to participate in founding or maintaining it.⁴⁴⁴

The Raavad is not happy with this answer. He holds that if Hashem decreed that some people should sin, the sinners could exonerate themselves by saying that they wished to fulfill the decree. If everyone were good, they would argue, how would the decree be fulfilled? Therefore the Raavad gives a different answer: Hashem's knowledge does not force people to do anything. Their free will remains intact. In our case as well, the Raavad would say that the existence of these prophecies about a Jewish state do not mean that we should fulfill them. We try our best to do only what the Torah allows.⁴⁴⁵

It seems that the Brisker Rav followed the Raavad. The Rambam's answer would not apply to Chizkiyahu's prophecy that he would have bad children: Chizkiyahu could not say that someone else would fulfill that prophecy, since it was said about him specifically.

Yossi: The Raavad's answer is so simple. Why didn't the Rambam agree with it? Did he hold that Hashem's knowledge does force people to do things?

---

444. רמב"ם הלכות תשובה פ"ו ה"ה: וקם העם הזה וזנה אחרי אלהי נכר הארץ, הרי גזר על ישראל לעבוד כו"ם ולמה נפרע מהן, לפי שלא גזר על איש פלוני הידוע שיהיה הוא הזונה אלא כל אחד ואחד מאותן הזונים לעבוד כו"ם אילו לא רצה לעבוד לא היה עובד, ולא הודיעו הבורא אלא מנהגו של עולם, הא למה זה דומה לאומר העם הזה יהיה בהן צדיקים ורשעים, לא מפני זה יאמר הרשע כבר נגזר עליו שיהיה רשע מפני שהודיע למשה שיהיו רשעים בישראל, כענין שנאמר כי לא יחדל אביון מקרב הארץ, וכן המצריים כל אחד ואחד מאותן המצריים והמריעים לישראל אילו לא רצה להרע להם הרשות בידו, שלא גזר על איש ידוע אלא הודיעו שסוף זרעו עתיד להשתעבד בארץ לא להם, וכבר אמרנו שאין כח באדם לידע היאך ידע הקב"ה דברים העתידין להיות.

445. השגת הראב"ד הלכות תשובה פ"ו ה"ה: א"א אלה הם אריכות דברים שאינן מתובלים וחי ראשי כמעט אני אומר שהם דברי נערות, יאמר הבורא לזונים למה זנית ואני לא הזכרתך בשם כדי שתאמר שעליך גזרתי יאמרו לו הזונים ועל מי חלה גזרתך על אותן שלא זנו הנה לא נתקיימה גזרתך, אבל וקם העם הזה וזנה כבר אמרנו שאין בענין הזה ידיעת הבורא גזירה וכ"ש בכאן שאף משה אמר כי השחת תשחיתון הן בעודני חי עמכם ואף כי אחרי מותי וכ"ש הבורא שהיה יכול לומר כן בלא גזירה.

Rabbi Glauber: No. Earlier in Hilchos Teshuva 5:5, both the Rambam and the Raavad agree that Hashem's knowledge does not take away from our free will. But the Rambam seems to have held that when Hashem lets us in on His foreknowledge, people cannot be blamed for sinning. For example, let's say Hashem said to a prophet, "So-and-so will commit a certain sin." If the prophet publicized this prophecy, the person could not possibly have free will. If he did, he could choose not to sin and render the prophecy false. The Rambam held that this shows that even when the prophecy is not publicized, it cannot exist in the world when someone has the free will to falsify it. Therefore, the Rambam lays down the rule that every prophecy about a sin must be unspecific as to who will commit it.

The Raavad apparently disagrees and holds that as long as the prophecy is not revealed to the subject, there is no contradiction between the prophet's foreknowledge and the person's free will. The Brisker Rav went a step further and said that even in Chizkiyahu's case, where the prophecy was revealed directly to him, he had an obligation to try his hardest to avoid fulfilling it. The reason is because having children is different from the case of idolatry: idolatry is a sin in the mind, so there is no way for Hashem to force him to do it without taking away his free will. But it was possible that Chizkiyahu might exercise his free will and do his very best to avoid having children, yet Hashem could cause him to have children anyway (e.g. in his sleep, like Lot).

In the case of Zionism, we don't need to delve into the dispute between the Rambam and the Raavad, or to compare it with Chizkiyahu, since whatever prophecies may have been said about Zionism were certainly unspecific about who will fulfill them, and all agree that every Jew has the obligation to avoid being the one to carry them out.

Now in this case, the **Malbim** is not necessarily saying what the writer of that Torah sheet claims he says. Let me read it to you inside.

At the time of the end, after Israel is already dwelling in the Land of Israel, the nations will gather and conquer Jerusalem. And Gog, the prince of Meshech and Tuval, will come from the northern and western lands. They are the uncircumcised, called Edom. Meshech and Tuval are the descendents of Yefes who live in Europe, as Yosifun says. And there it says that Persia and Kush and Put will be with them, as well as the house of Turkey, who are all circumcised and follow the Muslim faith. They will gather with the children of Edom to conquer the land from Israel. But when they get there, confusion will arise among them and they will fight each other, because their religions are different, and then Hashem will judge them with the sword and with blood, as it says there and in Zechariah 14.⁴⁴⁶

Now, where does the Malbim say anything about this taking place before moshiach comes?

Ari: I guess that would depend on when the War of Gog and Magog takes place. If it takes place before moshiach comes, then this prophecy indicates that the Jewish people will return to Eretz Yisroel before moshiach comes.

---

446. מלבי"ם, יחזקאל לביז: הנה בעת קץ, אחר שכבר ישבו ישראל על אדמת ישראל, עתידים האומות להתאסף ולכבוש את ירושלים, ויבא גוג נשיא משך ותובל מארצות הצפון והמערב, שהם הערלים הנקראים אדום, ומשך ותובל הם מבני יפת הגרים באירופא כמ"ש היסיופון ושם אמר כי פרס כוש ופוט אתם וכן בית תוגרמה שהם כולם נמולים מחזיקים בדת ישמעאלים, והם יתאספו עם בני אדום לכבוש הארץ מיד ישראל, אבל בבואם יעשה ביניהם מהומה וילחמו איש באחיו היינו אדום וישמעאל ילחמו זה בזה, מפני שאמונתם מפורדת, ושם ישפוט ה' אתם בחרב ובדם, כמו שנתבאר שם ובזכריה י"ד.

Gog and Magog: before or after moshiach?

Rabbi Glauber: The sources are divided on that question. There are two Talmudic sources that say it will happen after moshiach is already here: Avodah Zarah 3b says that in the future era, gentiles will convert. The Gemara objects: we don't accept converts in the days of moshiach! (So it is clear this is talking about after moshiach's arrival.) The Gemara answers that they will convert on their own; they will put tefillin on their heads and arms and tzitzis on their garments. Once they see the war of Gog and Magog, he (each new convert) will say to them, "Against what have you come?" They (Gog and Magog) will answer, "Against Hashem and His moshiach." Then each of them (the converts) will cut off his mitzvah and leave.⁴⁴⁷

The Gemara in Sanhedrin 94a says that G-d wanted to make Chizkiyahu moshiach and Sanheriv Gog and Magog. So we see that Gog and Magog come after moshiach's arrival, just as Sanheriv came after Chizkiyahu's arrival.⁴⁴⁸

The **Satmar Rebbe** (Vayoe Moshe Maamar 1, Chapter 24) also says that the war of Gog and Magog will take place after moshiach. He quotes the Targum Yonasan on Shir Hashirim 8:4 which says: "The king moshiach will say, I adjure you, my people,

447. עבודה זרה ג ע"ב: תניא, רבי יוסי אומר: לעתיד לבא באין עובדי כוכבים ומתגירין. ומי מקבלינן מינייהו? והתניא: אין מקבלינן גרים לימות המשיח, כיוצא בו לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה אלא שנעשו גרים גרורים, ומניחין תפילין בראשיהן, תפילין בזרועותיהם, ציצית בבגדיהם, מזוזה בפתחיהם כיון שרואין מלחמת גוג ומגוג, אומר להן: על מה באתם? אומרים לו: על ה' ועל משיחו, שנאמר: (תהלים ב) למה רגשו גוים ולאומים יהגו ריק [וגו'], וכל אחד מנתק מצותו והולך, שנאמר: (תהלים ב) ננתקה את מוסרותימו.

448. סנהדרין צד ע"א: אמר רבי תנחום, דרש בר קפרא בציפורי: מפני מה כל מ"ם שבאמצע תיבה פתוח, וזה סתום? ביקש הקדוש ברוך הוא לעשות חזקיהו משיח, וסנחריב גוג ומגוג. אמרה מדת הדין לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם ומה דוד מלך ישראל שאמר כמה שירות ותשבחות לפניך - לא עשיתו משיח, חזקיהו שעשית לו כל הנסים הללו ולא אמר שירה לפניך - תעשהו משיח? לכך נסתתם.

house of Israel: why do you fight with the nations of the world to go out of exile? And why do you rebel against the armies of Gog and Magog?" This seems puzzling: isn't moshiach going to fight Gog and Magog? Why would he be telling the Jews not to fight them? The Rebbe explains, however, that the same wicked nations who, after moshiach, will wage the war of Gog and Magog exist before the coming of moshiach, and will afflict the Jewish people then as well. At that point, during exile, it will be forbidden to fight them.⁴⁴⁹

The **Rambam** says (Hilchos Melachim 12:2): "The simple meaning of the words of the prophets appears to imply that the war of Gog and Magog will take place at the beginning of the Messianic age...." This probably means after moshiach comes (unless we are to say that the "Messianic age" somehow starts before moshiach comes). However, the Rambam concludes that he is uncertain: "All these and similar matters cannot be known by man until they occur, for they are undefined in the words of the prophets. Even the Sages have no established tradition regarding

---

449. ויואל משה מאמר שלש שבועות, סימן כד: ולפי התרגום יונתן הבנתי שינוי הלשון בקראי, שבכל השבועות כתב הלשון אם תעירו ואם תעוררו, ובשבועה האחרונה שבפרשה ח' כתב הלשון מה תעירו ומה תעוררו, וטעמא בעי. אמנם לפי דברי התרגום יונתן שפירש שבועות הראשונות על דורות הראשונים ובשבועה האחרונה כתב יאמר מלכא משיחא משיבוע אנא עליכון עמי בית ישראל מה דין אתון מתגרין בעמי ארעא למיפק מן גלותא, ומה דין אתון מרדין בחילותיה דגוג ומגוג [מה שאמר בחילותי' דגוג ומגוג אף כי מלחמת גוג ומגוג יהיה אחר ביאת המשיח עם מלך המשיח אבל החילות דגוג ומגוג המה מאותן הרשעים המצערין ולוחמים עם ישראל גם קודם ביאת המשיח כי לא יעמדו אחר ביאת המשיח רשעים חדשים בתח"מ לבוא וללחום עם מלך המשיח, אלא הרשעים הארורים הסובלים מהם קודם ביאת המשיח הן המה אשר יהיו אחר ביאת המשיח חיילותיו דגוג ומגוג] אתעכיבו פון זעיר עד שישיצון עממיא וגו' ובתר כן ידבר לכון מרי עלמא רחמי צדיקיא ויהא רעוא מן קדמוהי למיפרקכון, ע"כ. ואמר כאן אתעכיבו פון זעיר מה שלא אמר כן בשבועות הקודמות, כי שם קאי על דורות הראשונים שהיו עוד זמן ארוך להמתין לכן היתה השבועה על זמן ארוך, אבל בעת ביאת המשיח והמלחמות המה התחלת גוג ומגוג אמר אתעכיבו פון זעיר, כי אין השבועה אלא על זמן קצר מעט מזעיר, שאם היו מקיימין השבועה עוד זמן קצר כבר היה ביאת המשיח וע"כ אמר בכאן מה תעירו ומה תעוררו, דלשון מה מורה שהוא מילתא זוטרתא כמו שאמרנו בגמרא בפרשת היראה דכיון דכתב לשון מה פריך אטו יראה מילתא זוטרתא היא.

these matters, beyond what is implied by the verses; hence there is a divergence of opinion among them.”⁴⁵⁰

The Gemara in Sanhedrin 97a details the events of the seven-year period immediately preceding the coming of moshiach. It says that in the seventh year there will be wars, and after the seventh year moshiach will come. **Rashi** explains that the wars will be between the idol worshippers and the Jews. He does not indentify this war as the War of Gog and Magog, but he still says that the Jews will be involved in a war before moshiach comes.⁴⁵¹

Moshiach ben Yosef's wars

The **Maharsha** on Succah 52a also speaks of a war before moshiach:

In the future redemption, may it be soon, at first Moshiach ben Yosef will come to save Israel, as it says, ‘And the house of Yosef will be a flame and the house of Esav will become straw...’ for the descendents of Esav will only fall by the hands of Moshiach ben Yosef. But due to the many idol worshippers who will again come to Jerusalem, he will be killed, and it will not be a complete redemption until Moshiach ben Dovid comes, as is explicitly stated in many verses.⁴⁵²

450. רמב"ם הלכות מלכים יב,ב: יראה מפשוטן של דברי הנביאים, שבתחילת ימות המשיח תהיה מלחמת גוג ומגוג, ושקודם מלחמת גוג ומגוג יעמוד נביא לישר ישראל ולהכין לבם, שנאמר הנה אנכי שולח לכם את אליה וגו', ואינו בא לא לטמא הטהור, ולא לטהר הטמא, ולא לפסול אנשים שהם בחזקת כשרות, ולא להכשיר מי שהוחזקו פסולין, אלא לשום שלום בעולם, שנאמר והשיב לב אבות על בנים, ויש מן החכמים שאומרים שקודם ביאת המשיח יבא אליהו, וכל אלו הדברים וכיוצא בהן לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו, שדברים סתומין הן אצל הנביאים, גם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו, אלא לפי הכרע הפסוקים, ולפיכך יש להם מחלוקת בדברים אלו.

451. סנהדרין צז ע"א: תנו רבנן: שבוע שכן דוד בא בו, שנה ראשונה מתקיים מקרא זה (עמוס ד') והמטרתי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר, שניה חיצו רעב משתלחים, שלישית רעב גדול, ומתים אנשים ונשים וטף חסידים ואנשי מעשה, ותורה משתכחת מלומדיה. ברביעית - שובע ואינו שובע, בחמישית - שובע גדול, ואוכלין ושותין ושמחין, ותורה חוזרת ללומדיה. בששית - קולות, בשביעית - מלחמות. במוצאי שביעית - בן דוד בא. פירש רש"י: מלחמות - בין עובדי כוכבים לישראל. 452. מהרש"א, סוכה נב ע"א: דבגאולה העתידה ב"ב בתחלה יבא משיח בן יוסף להושיע ישראל כמ"ש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש וגו' שאין זרעו של עשו כלה אלא ע"י משיח בן יוסף

So you see that there are divergent opinions as to when the war will take place. The Malbim, who says that the Jewish people will be living in Eretz Yisroel before the War of Gog and Magog, could be going according to the opinion that the war will take place after moshiach comes.

Ari: That explains the Malbim. But what about the posuk in Yechezkel 38:8? If we assume that the Maharsha you just quoted is talking about Gog and Magog, how does the Maharsha understand the posuk that speaks of a Jewish-settled land before the war?

Rabbi Glauber: It could mean a large community of Jews, living under gentile rule. Besides, as I said, a prediction of something doesn't mean it is permitted.

Ari: Also, according to the Maharsha, how is Moshiach ben Yosef allowed to fight wars before the coming of Moshiach ben Dovid?

Rabbi Glauber: Moshiach ben Yosef is like Moshiach ben Dovid - he is sent by Hashem. Hashem will speak to him and inform him of his mission. Thus he will have special permission from Hashem to violate the oaths.

Ari: And what about the rest of the Jews? Are they allowed to follow him?

Rabbi Glauber: Probably not. As we said, the Targum Yonasan on Shir Hashirim 8:4 implies that they are not allowed to follow him. He says that the last of the Three Oaths comes to warn the Jewish people not to fight against Gog and Magog.

Ari: So let me try to sum up what we've learned so far. According to Rashi on Sanhedrin 97a Jews will fight a war against

gentiles before moshiach comes. The Maharsha on Succah says this war will be waged by Moshiach ben Yosef, who will have special Divine permission to do so. The rest of the Jewish people will not be allowed to fight any wars or come en masse to Eretz Yisroel before Moshiach ben Dovid comes. If the War of Gog and Magog will indeed take place before Moshiach ben Dovid, as some sources imply it will, then the verses in Yechezkel say that there will be Jews in Eretz Yisroel before Moshiach ben Dovid. But this may mean a Jewish community living under gentile rule. And even if it means a Jewish sovereignty like today, that does not mean they are allowed to be there. The prophet is just predicting a fact, not permitting it.

Rabbi Glauber: Good. Now, you should realize that aside from this Malbim in Yechezkel which is rather neutral – it doesn't endorse or condemn the idea of Jews living in Eretz Yisroel before moshiach – there is another comment by the Malbim in which he opposes forcing the end by immigrating en masse to Eretz Yisroel.

The prophet Chavakuk (2:4) says, “Behold he is hurried, for his soul is not straight, but the righteous man will live by his faith.” The **Malbim** explains that one whose soul is not straight will hurry and push to calculate end times and force the end. Hashem informed the prophet that many people would fall into sin and go up to Eretz Yisroel by force and strength, to bring the end, as it says (Daniel 11:14), “And the children of the disloyal of your people will lift themselves up to fulfill a prophecy, but they will stumble.” Many false prophets will arise and bring many misfortunes upon the Jewish people. And when they stand up to ascend by force, and they calculate the end, and moshiach does not come at the time they predicted, they will leave the Torah. But the righteous man will live by his faith – the righteous man, whose soul is straight, will not hurry to calculate end-times or

fulfill prophecies, but rather he will live by his faith, believing that there will come a day for Hashem, and he will be silent and wait for Hashem.⁴⁵³

Besides this, there are many sources that do predict the events of our time, and paint the state in a negative light. The ones I listed for you on the first day you came are good examples (pp. 38-42), but there are many more.

Eretz Yisroel belongs to Yishmoel

For example, the Zohar (Shemos 32a, end of Va'eira) contains a prediction about the children of Yishmoel ruling over Eretz Yisroel:

Rabbi Yosi and Rabbi Chiya were walking on the road. Said Rabbi Yosi to Rabbi Chiya: Why are you silent? The road is only repaired through words of Torah. Rabbi Chiya sighed and cried, and then began: "And Sarai was barren; she had no child" (Bereishis 11:30). Woe for this! Woe for the time that Hagar bore Yishmoel! Said Rabbi Yosi to him: Why? She (Sarah) bore a child later, a son, a holy lineage. He said to him: You saw and I saw, and this is what we heard from the mouth of Rabbi Shimon and we cried: Woe for that time, for since Sarah was delayed, it is written, "Sarai said to Avram...come, I beg of you, to my maidservant" (Bereishis 16:2). And that is why Hagar succeeded in taking the place of Sarah her mistress, and she had a son from Avraham. And Avraham

---

453. מלבי"ם, חבקוק ב,ד: הנה עפלה לא ישרה נפשו בו וצדיק באמונתו יחיה (חבקוק ב,ד). הנה עפלה לא ישרה נפשו בו - מי שנפשו אשר בו לא ישרה הנפש ההיא תתעפל ותתחזק לחשב קצין ולדחק את הקץ, הודיע לו כי רבים יכשלו ויעפילו לעלות בכח ובתוקף להביא את הקץ, כמ"ש ופריצי בני עמר יתנשאו להעמיד חזון ונכשלו, שיעמדו כמה נביאים מזוייפים ויגרמו כמה רעות לישראל, ושיעמדו רבים שיעפילו להעמיד חזון ולחשב קצין וכשלא יבא בזמן הנחשב להם יצאו מן הדת, אבל וצדיק באמונתו יחיה - הצדיק אשר ישרה נפשו בו, לא תעפל נפשו לחשב קצין ולהעמיד חזון, רק יחיה באמונתו ויאמין כי יש יום לה' וידום לה' ויתחולל לו.

said (Bereishis 17:18), “Would that Yishmoel would live before You!” Although the Holy One, blessed is He, was announcing to him the birth of Yitzchak, Avraham clung to Yishmoel, until the Holy One, blessed is He, replied to him, “And regarding Yishmoel, I have heard you...” Then he was circumcised and entered into the holy covenant before Yitzchok came out into the world. And come and see, the angel of Yishmoel stood for four hundred years before the Holy One, blessed is He, and asked: Does someone who is circumcised have a share in Your Name? He said to him: Yes. He said to him: But Yishmoel is circumcised – why does he have no share in Your Name like Yitzchok? He said to him: This one was circumcised properly and this one improperly. Furthermore, these cling to Me properly, on the eighth day, but these are far from Me for many days. He said to him: Even so, since he is circumcised, should he not get some reward? Woe to the day Yishmoel was born in the world and was circumcised! What did the Holy One, blessed is He, do? He distanced the children of Yishmoel from clinging to Above, and gave them a portion below in the Holy Land because of their circumcision. The children of Yishmoel are destined to rule over the Holy Land for a long time, when it is empty of all, just as their circumcision is empty, not complete (i.e. without p’riah). And they will prevent the children of Israel from returning to their place, until that merit of Yishmoel is used up.”⁴⁵⁴

454. זוהר, שמות לב ע”א: רבי יוסי ורבי חייא הוו אזלי באורחא. אמר רבי יוסי לרבי חייא. אמאי את שתיק. הא אורחא לא אתתקן אלא במלי דאורייתא. אתנגיד רבי חייא ובכה. פתח ואמר (בראשית יא ל) ותהי שרי עקרה אין לה ולד. ווי על דא. ווי על ההוא זמנא דאולידת הגר לישמעאל. א”ל רבי יוסי. אמאי. והא אולידת לבתר. והוה לה ברא גזעא קדישא. א”ל את חמי ואנא חמינא והכי שמענא מפומי דרבי שמעון מלה ובכינא. (ס”א א”ל מה היא א”ל ווי וכו’). ווי על ההוא זמנא. דבגין דשרה אתעכבת. כתיב (שם טז ב) ותאמר שרי אל אברם וגו’ בא נא אל שפחתי וגו’. ועל דא קיימא שעתא

This prediction has become the focal point of debate between pro-Zionists and anti-Zionists. Anti-Zionists point to this as proof that Jews must not fight wars against the Yishmaelim, the Arabs, to take the Holy Land away from them. It is Hashem's decree that they should control the land until their merit is used up, and it is not for us to say when that time is. Furthermore, the Zohar predicts that the Arabs will prevent the Jews from returning to their land. What could be a better description of the Zionist era, in which Jews have struggled to maintain control of the land through eight wars and two uprisings, and are still struggling? They thought they would found a state and then the Jewish people's troubles would vanish, but their wars with the Yishmaelim never seem to end. Clearly Hashem has sent the Yishmaelim to make sure Jews should not maintain a state in Eretz Yisroel.

Pro-Zionists have argued that the Zohar only says that Yishmaelim have a right to rule Eretz Yisroel when it is empty - not now that it is full. The problem is that if so, the Zohar's statement that they will prevent the Jews from returning is meaningless. How will they prevent us from returning, if we can just return whenever we want, fill up the land and nullify their rights to the land? Rather, the Zohar must mean that the role

---

להגר למירת לשרה גבירתה. והוה לה ברא מאברהם. ואברהם אמר. לו ישמעאל יחיה לפניך. ואף על גב דקודשא בריך הוא הוה מבשר ליה על יצחק. אתדבק אברהם בישמעאל. עד דקודשא בריך הוא אתיב ליה ולישמעאל שמעתין וגו'. לבתר אתגזר ועאל בקיימא קדישא. עד לא יפוק יצחק לעלמא. ותא חזי. ארבע מאה שנין קיימא ההוא ממנא דבני ישמעאל. ובעא קמי קודשא בריך הוא. א"ל מאן דאתגזר אית ליה חולקא בשמך. א"ל אין. א"ל והא ישמעאל דאתגזר (ולא עוד אלא דאתגזר בר תליסר שנין) אמאי לית ליה חולקא בך כמו יצחק. א"ל דא אתגזר כדקא יאות וכתיקוניו ודא לאו הכי. ולא עוד אלא דאלין מתדבקין בי כדקא יאות לתמניא יומין. ואלין רחיקין מני עד כמה ימים. א"ל ועם כל דא כיון דאתגזר לא יהא ליה אגר טב בגיניה. ווי על ההוא זמנא דאתיליד ישמעאל בעלמא ואתגזר. מה עבד קודשא בריך הוא. ארחיק להו לבני ישמעאל מדבקותא דלעילא. ויהב להו חולקא לתתא בארעא קדישא. בגין ההוא גזירו דבהון. וזמנין בני ישמעאל למשלט בארעא קדישא כד איהו ריקניא מכלא זמנא סגי. כמה דגזירו דלהון בריקניא בלא שלימו. ואינון יעכבון להון לבני ישראל לאתבא לדוכתייהו. עד דישתלים ההוא זכותא דבני ישמעאל.

of the Yishmaelim is to keep the land empty until the time of redemption arrives. If Jews attempt to come and take it over, they will fight against them relentlessly until they leave.

Yossi: You mentioned to us a few days ago that Rabbi Chaim Zimmerman brings proof from a Zohar. Is this the one?

Rabbi Glauber: Yes. His claim is that the Zohar means that the Yishmaelim will prevent the Jewish people from trying to conquer Eretz Yisroel from the outside, which is what the oath forbids according to him. But if they get in with permission, then they can and may drive out the Yishmaelim. Thus the Jews' entry into the land with permission will be the sign that Yishmoel's time to rule it has come to an end.⁴⁵⁵

Yossi: Wait a minute. You mean he says that what the oath forbids – conquering from the outside – is something that will be impossible to do in any case? Then why did Hashem need to make an oath?

Rabbi Glauber: Maybe he understood the oath as a decree, like the Maharal: don't attempt to conquer from the outside, because it will never be successful. Rather, try to get in with permission and then conquer it.

The flaw in his explanation is as I said a few days ago: who says that your successful immigration to Turkish or British-controlled Palestine is proof that Hashem wants you to conquer it now?

---

455. תורה לישראל, בענין שלש שבועות, עמוד 15: ואמנם סוד דבר זה, שהשבועה שלא יעלו בחומה, היתה רק על בני חוץ לארץ ולא על בני א"י, נראה שהוא על פי דברי הזוהר (שמות וארא דף לב, א): "וזמינים בני ישמעאל למשלט בארעא קדישא כד איהי ריקניא מכלא, זמנא סגי, כמה דגזירו דלהון בריקניא בלא שלימו, ואינון יעכבון להון לבני ישראל לאתבא לדוכתייהו, עד שאשתלים ההוא זכותא דבני ישמעאל." - זכותם של בני ישמעאל לשלוט בא"י כל זמן שהיא ריקה מבני ישראל, ואם אנו רוצים לעלות מן הגולה להלחם בהם לא נצליח, אבל בזמן שהיא מלאה בבניה אז יוצאים למלחמה ונוצחים, כי חלה עליהם מצות כיבוש וישוב א"י. לא כן לבני הגולה אם יצאו למלחמה - יכשלו, כי זכות הישמעאלים בזמן שהיא ריקה, ואם יעלו מן הגולה הרי עוברים על השבועה.

This is especially true considering that conquering the land from the inside as the Zionists did is the only practical way to do it. Imagine how hard it would have been for the Zionists to amass weapons and train an entire army under the nose of another country, and then use that army to successfully c o n q u e r Palestine. And

even if they had succeeded, the world would never have tolerated it. The world doesn't allow conquest anymore. The only way for the Zionists to get the land was to get permission from a ruling power to immigrate and then, when certain areas had a Jewish majority, to come to the world and argue that it should rightfully be theirs. Only after a good part of the world said yes could they continue with the conquest. If the oaths don't apply to this normal method, only to the method that would never work in any case, then they are completely superfluous.

Rabbi Aryeh Leib of Shpoleh, known as the Shpoler Zaideh (1724-1811) used to sing the following song before the bedtime

The image shows a page from a songbook titled "Kol Bayaar" (נִקְוָה בַּלַּעַר כֹּה שְׂפָאֵלֶעַר זַיִדֵּעַ נ"ע). The score is written in Hebrew with musical notation. It includes tempo markings: "Andante (עברית)" and "Moderato (עברית)". The lyrics are in Hebrew, and the score is for a single melodic line. The page number 23 is in the top left corner.

"Kol Bayaar," from Chabad's Sefer Hanigunim.

Krias Shema or before Tikkun Chatzos. The song is known as “Kol Bayaar,” and each verse is traditionally sung in Lashon Hakodesh, Yiddish and Ukrainian. It is clear that the song is based on the Zohar’s depiction of the Arabs as those blocking the gates of Eretz Yisroel until the time of redemption:

A voice in the woods, a cry and a moan:
A Father is calling His children to come home.
My children, My children, where did you go
That you have forgotten about Me so?
My children, My children, please come home
For I cannot stand to be alone.
Our Father, our Father, how can we reach You?
The guard at Your gate does not let us pass through.⁴⁵⁶

Ari: What other sources predict Zionism as a negative phenomenon?

The Satan’s redemption

Rabbi Glauber: There is a very interesting comment by **Rabbeinu Gershom** on Tamid 32a. He says, “Do not be amazed that the Satan is victorious. He deceives them and gives them a redemption and in the end he leads them down to Gehinom.”⁴⁵⁷

Ari: Are you sure that that was **Rabbeinu Gershom** you just quoted and not the Satmar Rebbe?

Rabbi Glauber: You’re right, it sounds eerie, as if he were writing about our own time.

456. ספר הניגונים, ניגוני חסידי חב"ד (ניחוח), ח"א עמוד 17: קול ביער אנכי שומע אב לבנים אוי קורא, בני בני היכן הלכתם אשר עלי כך שכחתם, בני בני לכו לביתי כי לא אוכל לשבת יחידי בביתי, אבינו אבינו איך נלך כי השומר עומד בשער המלך.

457. רבינו גרשום, תמיד לב ע"א: אמרו ליה סטנא נצח. כלומר אל תתמה על זה שהשטן הוא נוצח שמתעה אותם ונותן להם גאולה ולסוף יורידם לגיהנם.

Ari: But what is he is really talking about?

Rabbi Glauber: The Gemara there says that Alexander the Great asked the Sages, “Why do you resist me?” The Sages replied, “The Satan is victorious.”⁴⁵⁸

Rabbeinu Gershom explains that Alexander’s question was: Since we are in power over you, why don’t you give up your religion and accept ours? The Sages replied: The fact that you are in power does not prove that your gods are true. Rather, it is because the Satan gave you power in order to deceive you, so that he can bring you down to Gehinom.

But Hashem guided his hand to use the word “geulah” - redemption - a word that does not really apply to Alexander the Great and his conquest of the known world. (Some better word choices would have been kingship, rulership or power.) The word “geulah” only applies to today’s situation, where the Satan has confused the Jewish people and given them a false geulah so that he can bring them down to Gehinom.

Ari: And the message of the Gemara in Tamid can be applied to Zionism too. When the Zionists ask us to join them, arguing that their power is proof that Hashem approves of their movement, we reply, “No, it is the Satan who gave you this power in order to test the Jewish people.”

What are some more prophecies about Zionism?

Rabbi Glauber: “If Hashem will not build a house, its builders have toiled on it in vain” (Tehillim 127:1). The Zohar says: Who are these builders? Samael and the snake. (Zohar, Raya Mehemna 265:1)⁴⁵⁹ This could be understood as a reference to the state, built

458. תמיד לב ע"א: אמר להן: מה דין אתריסתון לקבלי? אמרו ליה: סטנא נצח.

459. רעיא מהימנא דף רסה ע"א: אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו מאי שוא עמלו בוניו בו אינון סמא"ל ונחש.

by the toil of the Zionists, without waiting for Hashem to build it. They claim that they were aided supernaturally in their battles, but it was really Samael - the Satan, personified by the snake - who assisted them. Hashem instructed him to do so in order to test the Jewish people.

We have already mentioned the verse in Daniel 11:14, "And in those times, many will stand up against the king of the south, and the children of the disloyal of your people will lift themselves up to fulfill a prophecy, but they will stumble." The **Metzudas Dovid** says, "The children of the disloyal of your people - the wicked Jews will lift themselves up to fulfill a prophecy, but they will stumble - for they will die and perish because of this."⁴⁶⁰

Rabbeinu Nissim, known as the Ran, predicted that the Jewish people would err at the end of our current exile: "The length of the Egyptian exile was foretold as 400 years, and yet the children of Ephraim miscalculated. Similar miscalculations were made during the Babylonian exile, despite the fact that its length was foretold to Yirmiyahu (29:10) as 70 years (Megillah 11b). So what will become of our present exile, whose length is shrouded in the intentionally obscure language at the end of the book of Daniel?" (Drashos Haran, Drush 5)⁴⁶¹

Rabbi Yaakov Emden writes about the purpose of movements similar to Zionism: "Although these [Shabbesai Tzvi and his followers] have already been uprooted shamefully from the

---

460. דניאל יא,יד: ובעתים ההם רבים יעמדו על מלך הנגב, ובני פריצי עמך ינשאו להעמיד חזון ונכשלו. מצודת דוד: רבים יעמדו. מלבד מלך הצפון יעמדו עוד רבים על מלך הנגב ובני פריצי עמך. ר"ל רשעי ישראל ינשאו. ירוממו א"ע להעמיד חזון אבל יוכשלו כי ימותו ויאבדו בעבור זה. 461. דרשות הר"ן, הדרוש החמישי: הנה בגלות מצרים נאמר כי גר יה' זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה, ועכ"ז בני אפרים מנו וטעו ומהרו את הקץ כמו שאמרו ז"ל וכן קרה בגאולה אע"פ שנכתבה קצת בביאור דברי ירמיהו לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם וכו'. ואם בנבואות אלו המפרשות בשנים קצובות מנו וטעו מה יהיה בקץ הנאמר במלות כוון ההעלם עדן עדנין כו'.

world, there still remain evil roots. This becomes manifest in our era when, from time to time, new poisonous movement arise. Hashem allows them to exist in order to test the Jewish people, to see if they truly love Hashem with all their heart and soul, and wish to bear the yoke of exile out of love for their Father in Heaven.” (Migdal Oz, Aliyas Hateva)⁴⁶²

Rabbi Yaakov Teitelbaum:
Fire will one day come down for the
prophets of the Baal.

Rabbi Yaakov Teitelbaum (1897-1968, rav in Kew Gardens) related that his grandfather heard **Rabbi Yisroel of Ryzhin** say over 150 years ago: “Jews, you must know that before the coming of moshiach, a fire will come down from heaven like the fire that came down for Eliyahu Hanavi on Mount Carmel (Melachim 1 18:38). But there will be a big difference: then the fire came down for Eliyahu Hanavi, but in the future before the coming of moshiach, it will come down for the prophets of the Baal. And Jews will have to climb up sheer walls to remain with their faith.”

462. הנבלים המשווגעים כמו המומרים שבתי צבי, ברחיא, קרדוזו, חיון וסיעתם ימ"ש, חרשי משחית חברי ירבעם, אשר הסיתו את ישראל בכישופיהם הרבים והקדיחו תבשילים ברבים, הקדיחו אשכולות מרורות הבשילו חטאו והחטיאו כשלו הכשילו, עליהם ועל כיוצא בהם נתנבא דניאל ומבני פריצי עמך ינשאו להעמיד חזון ונכשלו, מתוך שבקשו לדחוק את השעה, סוף יצאו לתרבות רעה, גיהנם כלה והם אינם כלים על רוב עונותם רבה משטמה, המה היו במורדי אור תרבות אנשים חטאים רבי אשמה, להוסיף חרון אף ד' על ישראל ולהעלות חמה.

ואע"פ שכבר נעקרו מן העולם והיו דיראון לכל בשר היו לשמה, עדיין נשאר שרשים רעים, כאשר בזמנינו איזה פעמים חדשים מקרוב נראה במקום פלוני ופלוני שורש פורה ראש ולענה, אשר הניח ד' לנסות במ את בני ישראל לדעת הישנם אוהבים את ד' בכל לבבם ובכל נפשם, לסבול עול גלות באהבת אביהם שבשמים, ולא לפרוק מעליהם עול תורה ומצות, לבלתי לכת אחרי התהו להכביד עליהם עב טיט, לטבוע ביון מצולה לפקוד עליהם עונותיהם כחטאתיהם שבע כי כל סאון

סואן ברעש ושמלה מגוללה בדמים רקמתים צבעי'. (מגדל עוז, עליית הטבע)

Rabbi Yisroel of Ryzhin continued: The only solution for a Jew to stay safe from heresy at that time will be to stick together with other believing Jews. This is what Yaakov Avinu told his children, "Gather together and I will tell you what will happen to you in the end of days." The word "happen" can also be translated as "cold", just as we find in the words "asher karcha baderech" (Devarim 25:18) which Rashi translates as "he [Amalek] made it cold for you on the way." In the end of days, when Amalek tries with all his might to "cool off" the Jewish people and lead them astray from their faith, the only road to safety is to gather together and discuss the true emunah. (Kol Yaakov p. 82)⁴⁶³

Only 7000 Jews in Eretz Yisroel

The mekubal Rabbi Avraham Azulai (1570-1643), writes in his work Chesed L'avraham, Mayan 3 Nahar 22: "You must know that we have a tradition that on the day when moshiach will arrive in Eretz Yisroel with the ingathered exiles, he will find there seven thousand Jews." He goes on to say that after the coming of moshiach, those seven thousand Jews will reach a higher spiritual level than everyone else. When the ingathered Jews complain

463. קול יעקב, עמוד פב: שמעתי מא"א זצ"ל, ששמע מחותנו בשם רבי אליעזר טאפריבער זצ"ל, שהיה מסתופף במשך עשרים שנה אצל הרבי מרוזין זצ"ל. ושמע מהרוז'נער שאמר, "זאלט'ס וויסען אידען, אז פאר ביאת המשיח וועט זיך אפשפילן דיא זעלבע וואס האט זיך אפגעשפילט לאליהו בהר הכרמל, שירד לו אש מן השמים, ששוב יחזור וירד קודם ביאת המשיח. אלא יהיה חילוק גדול, דאז ירד האש מן השמים לאליהו הנביא, ולעתיד לבוא קודם ביאת המשיח, ירד לנביאי הבעל, און מען וועט דארפן קריכן אויף די גלייכער ווענט, כדי זיך צו האלטן ביי די אמונה." (תדעו יהודים, דלפני ביאת המשיח, יחזור על עצמו הדבר שהיה בהר הכרמל, שירד אש מן השמים לאליהו הנביא, אלא שלעתיד לבוא האש ירד לנביאי הבעל, ויצטרכו לטפס על קירות חלקים כדי להחזיק עצמם באמונה.)

והוסיף הרוז'נער, שהעצה לזה הוא "האספו ואגידה לכם" (בראשית מט,א). פירוש התכנסו ותעשו אגודה אחת "את אשר יקרא אתכם באחרית הימים" ווען עס וועט אייך קאלט ווערין פון אללע צרת בעת חבלי משיח. (על דרך "אשר קרך בדרך" (דברים כה יח), עי' פירש"י שם לשון קור וחום), שעמלק יתאמץ בכל כוחותיו להתעוה את בני ישראל מן האמונה, עכ"ל. כשיהי' קר לכם מכל הצרות בעת חבלי משיח, אין עצה אלא להתאסף יחד. וזהו הדבר היחיד שאני מבקש מכם שתאמרו לאחרים, אולי יהי' בזה חיזוק באמונה ויועיל לעמוד בנסיונות.

about this, moshiach will reply, "Hashem rewards people measure for measure. They risked their lives and subjected themselves to deprivation to come here and lead spiritual lives; therefore Hashem rewards them with a high spiritual level. You put your body and your possessions first and stayed in Chutz Laaretz; therefore your reward will be material wealth."⁴⁶⁴

On many occasions the Satmar Rebbe would show this Chesed L'avraham to people and say, "I tremble when I read this. From all the millions of Jews who are there now, only seven thousand will be left!" (Yishai Buchinger, *Zichronos Fun Heiligen Satmarer Rebbe*, pp. 46-47)

Now, it does not seem like the Chesed L'avraham is saying that there will be some massive expulsion that will leave only seven thousand Jews in Eretz Yisroel. If that would be the case, why would the Jews of Chutz Laaretz be to blame for not living in Eretz Yisroel? They tried to live there and were expelled!

---

464. חסד לאברהם, מעין ג', נהר כב: בסוד הדר בא"י בביאת המשיח. דע כי מסורת קבלה יש בידינו כי באותו יום שיבא מלך המשיח עם קיבוץ גלויות לא"י ימצא שם בא"י שבעת אלפים מבני ישראל ובאותו היום יחיו המתים שבא"י וגם באותו יום יסתלקו החומות מירושלים ויבנה אותם באבנים טובים ומרגליות ויחזרו אז המתים שבארץ ישראל בעת חיותם אל בריה חדשה רוחנית וכן הז' אלפים אשר נמצאים חיים בעת ההיא שמה ג"כ יהיו בריה חדשה כולם גוף רוחניות כמו גוף אדם הראשון קודם שחטא והגוף של חנוך ומשה רבינו ע"ה ואלהיו וישוטטו כולם באויר ויעופפו כנשרים וכ"ז יהיה לעיני אנשי קיבוץ גלויות וכאשר יראו אותן האנשים כאשר אחיהם נעשו בריות חדשות ופורחים באויר ללכת לדור בגן עדן ללמוד תורה מפי הקב"ה אז יקבצו יחד בני קיבוץ גלויות ויקחו דאגה בלבבם ויהיה להם דאבון נפש ויתרעמו אז על מלך המשיח ויאמרו הלא אנחנו עם בני ישראל כמוהם ומאין זכו להיות הם רוחניות בגוף ונפש משא"כ אנחנו ולמה נגרע וישיב להם המשיח הלא כבר נודע ומפורסם מדותיו של הקב"ה שהם מדה כנגד מדה אותן שהיו בח"ל אחר יגיעות רבות השתדלו לבא לא"י כדי לזכות אל נפש טהורה ולא חשו לגופם ולממונם ובאו בים וביבשה ולא חשו להיות נטבעים בים או נגזל ביבשה ולהיותם שבוים ביד אדונים קשים ובעבור עיקר רוחם ונשמתם עשו זאת ע"כ חזרו להיות רוחניים מדה כנגד מדה אבל אתם שהיה בידיכם לבא לא"י כמוהם ואתם נתרשלתם בעבור חמדת הממון וחששתם לאבוד גופיכם ומאודיכם והם עשיתם עיקר ורוחכם ונפשתיכם עשיתם טפל לכן נשאתם אתם ג"כ גשמיים מרוח ולחמדת ממון שחמדתם הנה הש"י יתן אליכם ממון בלי שיעור וכו' וכ"ז יהיה לאותן שהקפידו על ממונם וגופם ונשארו גשמיים שבעים בממון רב אבל אותן שלא חשו לגופם ולממונם כנזכר רק חשו לרוחם ולנפשם בלבד עושה עמהם הש"י כמה טובות לעשותם בריה חדשה כנזכר ולהוליד אותם אל הגן עדן התחתון.

Furthermore, the Chesed L'avraham sounds like he is encouraging people to live in Eretz Yisroel, saying that those who live there during exile will get a special reward. Why then would he write that Hashem will bring a disaster, chas veshalom, upon the vast majority of the Jews living there?

The answer is that he does not mean there will be an expulsion or a disaster. Rather, he means that the Jews who will be rewarded for shunning materialism and living in Eretz Yisroel are only those few who want to live there no matter who is in power. But the vast majority of the millions living there today are only willing to live there because of the existence of the State of Israel and the supposed protection and opportunities it affords. When it reverts back to being a gentile country as it was in past centuries, these people, in the best case scenario, will leave of their own accord. Then, when moshiach comes he will find only seven thousand Jews in Eretz Yisroel, and he will tell the rest: By opting not to live a deprived but spiritual life in Eretz Yisroel under the gentiles, you placed your bodies and wealth higher than your souls.

Yossi: Thank you for all these sources, rebbe. There are other Zionist proofs I want to speak to you about. For example, I have heard them quoting a Ramban on Shir Hashirim and a Radak on Tehillim who say that the exiles will return with the help of the nations.

Rabbi Glauber: What you are bringing up is very appropriate for today's discussion, because what we are talking about today is not proofs to or against Zionism. Since Zionism apparently violates a clear law in the Talmud, the Three Oaths, the only real proof to Zionism would be a proof that the Three Oaths do not apply to it. Today, however, we are discussing prophecies about the future era, some of which seem to match the reality of what Zionists have done. As I said before, a prophecy of something does not automatically mean it's allowed.

**Gentiles
will assist in
gathering
the Jews -
only after
moshiach
comes**

Furthermore, many of their prophecies do not actually say what the Zionists claim. A good example is the commentary on Shir Hashirim attributed to the Ramban (actually it was written by Rabbeinu Ezra, disciple of Rabbeinu Yitzchak, son of the Raavad). On Shir Shirim 8:13 he writes that the ingathering of the exiles will take place in two stages. The first stage will be the Ten Tribes. They will appoint a leader, Moshiach ben Yosef; he will conquer lands and kings, come to Jerusalem and build it. But he will die in battle. Then all the scattered Jews from the tribe of Yehuda will appoint one leader over them – Moshiach ben Dovid, who was with them in exile – and with the permission of the kings of the nations and with their help, they will go to Eretz Yisroel, as it is written, “And they will bring all of your brethren from all the nations as a gift to Hashem” (Yishaya 66:20).”That kingdom will exist forever. And that is the meaning of the verse, “The word of Hashem G-d, Who gathers the dispersed of Israel: I will once again gather unto it, to its gathered ones” (Yishaya 56:8). “Who gathers the dispersed of Israel” – this refers to the Ten Tribes. “I will once again gather unto it” – this refers to Yehuda. The Torah also refers to these two gatherings when it says, “And Hashem your G-d will return your captives and have mercy on you; and He will go back and gather you from all the nations to which Hashem your G-d scattered you” (Devarim 30:3).⁴⁶⁵

465. פירוש על שיר השירים המיוחס להרמב"ן, ח, יג: ואח"כ הוא מסדר שני הגלויות ומזכיר שתי הגאולות וקורא לכל אחד ואחד בשמו הראוי. אמר ונשא נס לגוים ואסף נדחי ישראל, קרא עשרת השבטים נדחים לפי שהם עומדים ביחד אבל נדחים ממקומן, וקרא גלות יהודה נפוצים, ונפוצות יהודה יקבץ. וימשחו להם בית ישראל משיח ויכבוש ארצות ומלכים ויבא לירושלים. ויבנה אותה, כדכתיב בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס. וימות במלחמה, ועליו נאמר ביום ההוא יגדל המספד בירושלים, ואומר והביטו אלי את אשר דקרו, ואחר כך יבואו הנפוצות המפוזרים בין העמים ושמו להם ראש אחד הוא משיח בן דוד שהיה עמהם בגלות, וברשיון מלכי האומות

Apparently, the Zionists just saw the words “with the permission of the kings of the nations and with their help” and ignored everything else. But what Rabbeinu Ezra actually says is that the second stage of the ingathering will take place with the permission of the kings, and even that will happen under the leadership of Moshiach ben Dovid.

The verse he cites as a source for the gentiles bringing the Jews up – Yishaya 66:20 – was understood by the Metzudas Dovid (Rabbi Dovid Altschuler 1687-1769) as referring to the second stage of the ingathering, not the first.

The **Metzudas Dovid** says there: “They will bring all your brethren – this means the Jews who are far away, who did not ascend with their brethren. The gentiles among whom those Jews live, when they hear about the great wonder that Hashem will do to the camp of Gog and Magog, will bring the Jews on horses and chariots as a gift to Hashem on His holy mountain.” In other words, this is talking about a period in which most of the Jewish people has already been gathered to Eretz Yisroel by Hashem. The nations will gather under Gog and Magog against the Jewish people in Jerusalem (Metzudas Dovid on Yishaya 66:18). as mentioned in Yishaya 66:18. Hashem will defeat them in a wondrous manner, as described in Zechariah 14:12. After word of this defeat spreads throughout the world (Yishaya 66:19), the gentiles will bring those few Jews remaining in exile to Eretz Yisroel as a gift to Hashem.⁴⁶⁶

The same is stated by Rashi on Yishaya 27:12: “And it will come to pass on that day that Hashem will beat out [the Jews]

ובעזרתם ילכו לארץ ישראל, כדכתיב והביאו את כל אחיכם וגו' ויהי המלכות ההיא נמשך ואינו פוסק לעולם.

⁴⁶⁶ מצודת דוד, ישעיה ס"ז: והביאו את כל אחיכם. בני ישראל הרחוקים שלא עלו עם אחיהם אותם עכו"ם שישראל הם בתוכם כשישמעו הפלא הגדול שיעשה המקום במחנה גוג ומגוג יביאו את ישראל בסוסים וברכב וכו' למנחה לה'.

from the Euphrates to the Brook of Egypt, and you will be picked up one by one, Children of Israel.” Rashi says that the prophet is comparing the ingathering of the exiles to beating an olive tree and subsequently picking up the fallen olives. The owner does the beating and then he and others pick them up off the ground. Here too, Hashem will begin the ingathering process, as it says in the following verse: “And it will come to pass on that day that a great shofar will be blown and there will come those lost in the land of Assyria, and those cast away in the land of Egypt, and they will bow to Hashem in the holy mountain, in Jerusalem.” Later, anyone who finds one of you in exile will bring him up to Jerusalem as a gift.⁴⁶⁷

Yossi: And what about the Radak on Tehillim?

Rabbi Glauber: The Radak refers to the same verse in Yishaya 66:18. On the verse, “Do not trust in noblemen, in a human who has no salvation” (Tehillim 146:3) the Radak says that even when humans do things, the salvation does not really come from them, but from Hashem. Thus Cyrus gave the command for the Jews to return to build the Second Temple, but it was really Hashem who inspired him to do so. And similarly, in the future redemption, Yishaya says that the gentiles will bring the Jews up from exile, but actually Hashem will inspire them to do so.⁴⁶⁸

From the Radak’s commentary on Yishaya 66:18, we see that the verse in question is talking about the period after moshiach

---

⁴⁶⁷ רש"י, ישעיה כז, יב: והיה ביום ההוא יחבט ה' משבלת הנהר עד נחל מצרים ואתם תלקטו לאחד אחד בני ישראל. ואני אומר ב' לשונות הללו חיובט ולקיטה נופלין זה על זה כחובט זיתיו וחוזר ומלקטין ואחרים מלקטין אותן מן הארץ כך הקב"ה יתחיל האספה כמו שנאמר יתקע בשופר גדול וכו' ואתם תלקטו מן הגליות לאחד אחד, המוצא אחד מכם יביאהו מנחה.

⁴⁶⁸ רד"ק, תהלים קמוג: אל תבטחו בנדיבים, בבן אדם שאין לו תשועה. שאם לא ברצון הא-ל אין ביד האדם להושיע חבירו מצרתו כי לה' לבדו התשועה והוא יסובבנה על ידי בני אדם כמו שסיבב תשועת גלות בבל על ידי כורש וכן לעתיד יסבב גאולת ישראל על ידי מלכי הגוים שיעיר את רוחם לשלחם כמו שכתוב והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לה'. וזה יהיה לפי שבטחו ישראל בגלותם בא-ל יתברך לבדו.

has come and a portion of the Jews have come to Eretz Yisroel already. (Vayael Moshe 1:68)⁴⁶⁹

**Teshuva
preceding
the
redemption**

Yossi: Thanks. I also wanted to ask you about something else, which I guess falls in the category of prophecies: the question of whether the redemption must be preceded by teshuva. One person at my shul told me that anti-Zionists have a wishful picture of the redemption, in which every Jew will first repent and then Hashem will redeem us in a miraculous way. But, he said, this is only one possibility. It could also be that the Jews won't do teshuva, and then the redemption will come as a natural process.

Rabbi Glauber: Yes. This issue has been debated by Zionists and anti-Zionists for years. Actually, the issue itself has nothing to do with the Three Oaths and Zionism's violation of them. Whether the redemption will come with teshuva or without teshuva, naturally or supernaturally, everyone agrees that we are waiting for moshiach to come and carry out the redemption. We cannot do it on our own.

The reason this issue was brought into the Zionism debate was because the Zionists claim that gathering in the exiles even without moshiach can be a first step toward the redemption. But since mass teshuva of all or most of the Jewish people has not yet occurred, the Zionists - beginning already with Rabbi Tzvi Hirsch Kalischer in 1862 - had to make the additional claim that at least the early stages of the redemption can take place without teshuva. For Rabbi Kalischer, who advocated only peaceful

469. ויואל משה, מאמר שלש שבועות סימן סח: גם דברי הרד"ק שבסוף תהלים הם כעין דברי הרמב"ן שכתב כל יסוד דבריו מהכתוב בבישעי' ס"ו והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לה', שהכתוב זה הוא אחר מלחמת גוג ומגוג. והרד"ק עצמו שם בישעי' ס"ו כתב על אותו הקרא שזה יהיה אחר הפלא הגדול שיראו הכל במלחמת גוג ומגוג, וע"כ דקאי על אחר ביאת המשיח.

immigration and settlement, not a state or warfare, this did not pose any problem as far as the oaths. But Zionists in the post-1948 era who use this argument and associate “the early stages of the redemption” with the state usually neglect to explain how this escapes the prohibition of the oaths.

The issue of whether there can be redemption without teshuva was first debated by the Tannaim in Sanhedrin 97b. Rabbi Eliezer holds that the redemption cannot take place without teshuva, and Rabbi Yehoshua holds that it can. Seemingly, the halacha should follow Rabbi Yehoshua. Furthermore, Rabbi Yochanan also agrees with Rabbi Yehoshua, for he says (98a), “The son of David will come either in a generation that is entirely innocent or in a generation that is entirely guilty.”⁴⁷⁰

Yossi: How could being entirely guilty and sinful cause moshiach to come?

Rabbi Glauber: This is a prediction, not a cause-and-effect. Being “entirely guilty” (i.e. a large percentage – see Taz Orach Chaim 582:3) obviously does not cause the redemption to come; Rabbi Yochanan is making a prediction that if the Jews do not merit the redemption on their own and the exile drags out for a long time before the pre-determined time limit arrives, the people will be in a low spiritual state when the redemption comes.

In any case, we see that Rabbi Yochanan also allows for the possibility of redemption without repentance, which is like Rabbi Yehoshua.

---

470. סנהדרין צ"ב: רבי אליעזר אומר: אם ישראל עושין תשובה - נגאלין, ואם לאו - אין נגאלין. אמר ליה רבי יהושע: אם אין עושין תשובה - אין נגאלין? אלא, הקדוש ברוך הוא מעמיד להן מלך שגזרותיו קשות כהמן, וישראל עושין תשובה ומחזירין למוטב, ושם בדף צ"א: ואמר רבי יוחנן: אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי, או כולו חייב. בדור שכולו זכאי - דכתיב (ישעיהו ט') ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ, בדור שכולו חייב - דכתיב (ישעיהו נ"ט) וירא כי אין איש וישתומם כי אין מפגיע, וכתיב (ישעיהו מ"ח) למעני אעשה.

But the **Rambam** (Hilchos Teshuva 7:5) rules in accordance with Rabbi Eliezer: “Israel will only be redeemed through repentance. And the Torah has already promised that Israel will repent at the end of their exile, and then immediately they will be redeemed, as it says (Devarim 30:1-3), ‘And it shall come to pass when all these things come upon you...you will repent to Hashem your G-d...and Hashem will return your captivity...’”⁴⁷¹

On the other hand, in Hilchos Melachim 11:4 he writes that moshiach will compel all the Jews to keep the Torah. It sounds as if moshiach will appear before the Jews have repented, as Rabbi Yehoshua holds. Thus, not only do we have to understand why the Rambam in Hilchos Teshuva ruled like Rabbi Eliezer; we have an internal contradiction in the Rambam himself.⁴⁷²

Furthermore, it is odd that the Rambam’s stated source – a clear verse in the Torah Devarim 30 – is not mentioned at all among the many verses cited by each side of the debate in the Gemara. How, in fact, do Rabbi Yehoshua and Rabbi Yochanan get around the Rambam’s verse? If the Torah foretells that the Jewish people will repent before the redemption, then how can Rabbi Yehoshua and Rabbi Yochanan say that it is possible for the redemption to come without repentance?

The **Satmar Rebbe** answers all these questions by saying that although the word “redemption” is used by both the Gemara and the Rambam, it is used to mean two different things. In the Gemara the word “redemption” means the appearance of moshiach: Rabbi Eliezer holds that moshiach will not appear until the Jewish

471. רמב"ם הלכות תשובה ז,ה: כל הנביאים כולן צוו על התשובה ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה, וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין שנאמר והיה כי יבאו עליך כל הדברים וגו' ושבתי עד ה' אלהיך ושב ה' אלהיך וגו'.

472. רמב"ם הלכות מלכים יא,ד: ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כדוד אביו, כפי תורה שבכתב ושבעל פה, ויכופ כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה, וילחם מלחמות ה', הרי זה בחזקת שהוא משיח.

people repents, and Rabbi Yehoshua holds that he might appear before they repent, and he will compel them to repent. However, all agree that moshiach will not take any action to start the process of gathering the exiles etc. until there is repentance. In the Rambam in Hilchos Teshuva, the word “redemption” means the process of gathering the exiles and building the Temple. This, the Rambam says, will not happen until the Jews repent. So the Rambam in Hilchos Teshuva is going according to all opinions.⁴⁷³

What he writes in Hilchos Melachim, that moshiach will compel all Jews to keep the Torah, could also fit with all opinions. If Rabbi Eliezer turns out to be correct and they have already repented before he comes, he will simply compel them to continue doing what they are already doing. And if Rabbi Yehoshua is correct and he comes without prior repentance, he will initiate the repentance. (Vayoel Moshe 1:41)⁴⁷⁴

Alternatively, we could say that even Rabbi Eliezer, who says that there must be repentance before moshiach even appears, agrees that after moshiach comes there will be a higher level of teshuva. The Pirkei Derabbi Eliezer, end of Chapter 43 (in our text this is in chapter 42), attributes Rabbi Eliezer's opinion to

473. ויואל משה, מאמר שלש שבועות סימן מא: אמנם הפלוגתא שבש"ס ומדרשים תנאי ואמוראי אם יהיו נגאלין אף בלי תשובה קאי על התשובה שקודם ביאת אל' ומשיח שבדאי רצון הבורא ב"ה שיהיה שובו אלי ואח"כ ואשובה אליכם, שזה ודאי עדיף יותר, אך ישראל טוענין השיבנו וכו' ואח"כ ונשובה. ובזה פליגי תנאי ואמוראי אם יש מציאות שיהיה התגלות אליהו ומשיח להעולם בלי תשובה, וכן מבואר ברש"י ז"ל שם על הא דאמר רב אין הדבר תלוי אלא בתשובה וז"ל: אם כל ישראל חוזרין בתשובה יבוא, ואם לאו לא יבוא וכו' אך סובר הרמב"ם ז"ל שאחר ביאת המשיח טרם שיעשה שום תנועה של גאולה או קיבוץ גלויות בודאי מקודם יחזור כל ישראל בתשובה, ובזה אין שום פלוגתא.

474. שם: ולכן נקט בהלכות מלכים שהמלך המשיח יביאם לידי קיום התורה"ק שזהו מילתא פסיקא אליבא דכו"ע, דממה נפשך לאותו המאן דאמר שע"כ יעשו תשובה עוד קודם ביאת המשיח בודאי יקיימו אז התורה הק', אלא אף למ"ד שאפשר שיבוא בלי תשובה עכ"פ זה ודאי שהוא יחזירם בתשובה אחרי שכתב בהלכות תשובה אין ישראל נגאלין אלא בתשובה, וע"כ כוונתו ג"כ על אחר ביאת המשיח כמ"ש בהלכות מלכים לא יהיה גאולה בלא תשובה אלא שודאי המלך המשיח השפעתו מרובה בכח אלוקי להחזיר בתשובה וזה הוא בחינת השיבנו ה'.

Rabbi Yehuda, and then adds: "But Israel will not do great (the word "great" is not in our text) teshuva until Eliyahu comes, as Scripture says, 'Behold I am sending you Eliyahu the prophet... And he will bring back the hearts of the fathers...'”⁴⁷⁵

Rabbi Tzvi Hirsch Kalischer, in his *Derishas Tziyon*, Maamar 1, Section 10, suggests a different way to make the Rambam consistent with the Gemara: Rabbi Eliezer and Rabbi Yehoshua are debating whether the ingathering of the exiles can take place without repentance. However, both agree that moshiach's arrival requires repentance, as the Rambam says.⁴⁷⁶

Similarly, **Rabbi Yissachar Shlomo Teichtal** writes that the teshuva of which the Rambam speaks can only take place in Eretz Yisroel. Thus, it must be that before the teshuva occurs, there will be an ingathering to Eretz Yisroel.⁴⁷⁷

⁴⁷⁵ שם: ובפרקי דר"א סוף פרק מ"ג הביא ג"כ מימרא דר"י כמו שהוא בתנחומא שאם אין ישראל עושין תשובה אינם נגאלין אלא שסיים אח"כ ואין ישראל עושין תשובה גדולה עד שיבוא אליהו שנאמר הנה אנכי שלוח לכם את אלי' והשיב לב וגו' ומסיים שאחר ביאת אלי' עושין תשובה גדולה מכלל שקודם ביאת אלי' עושין תשובה קטנה.

⁴⁷⁶ דרישת ציון מאמר א, אות י: ואם יאמר האומר אין הדבר תולה אלא בתשובה, ע"ז אשיב אמרי לך הלא כבר נחלקו ר"א ורבי יהושע בפ' חלק (דף צ"ז) שרבי יהושע אומר אפילו אין עושין תשובה נגאלין (ובפירוש"י שם ד"ה לא בכסף) ונשאו ונתנו בדבר ממקראות הרבה עד כי שתק ר"א ונשאר הלכה כרבי יהושע שנשבע בחי העולם, וכן הביא בס' נל דברי המדרש (שמות רבה פ' ט"ו), "אמר הקב"ה אם אני מסתכל במעשיהן של ישראל אינן נגאלין לעולם, אלא למי אני מסתכל לאבותיהם הקדושים" עכ"ל. ובילקוט סוף מלאכי, ר' יהודה אומר אם אין ישראל עושין תשובה אין נגאלין, ואין עושין תשובה אלא מתוך צער וטלטול ומתוך שאין להם מחיה, ואין עושין תשובה עד שיבא אליהו שנאמר הנני שולח לכם את אליהו הנביא, מה כתיב אחריו והשיב לב אבות על בנים עכ"ל, הרי דעיקר התשובה בימי אליהו טרם גאולה האחרונה קודם ביאת בן דוד, אבל בהתחלת דגאולה לא תליא בתשובה רק בשובה אל הארץ.

⁴⁷⁷ אם הבנים שמחה, עמוד עט: אך יש לשאול הלא אנו בדורנו זה שמצאונו באמת כל הדברים האלה במדה גדושה מאד, וגם אנו באחרית הימים בסוף אלף הששי, ואעפ"כ עוד אין אנו רואים איזה רוח טהרה שיערה ה' עלינו ממרום וכו' אך התירוץ לזה - מצינו בתוה"ק בפרשת נצבים: והביאך ה' אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירישתה וכו' ומל ה' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך וכו' הרי שתלה הכתוב בביאתינו לארץ תחילה, ולאחוז בירושת אבותינו, ואז ימול ה' את לבבנו ויערה עלינו רוח טהרה ממרום להטות לבבנו אליו. וא"כ, כל זמן שאנו בארץ נכריה, מעוכב הוא האי רוח טהרה שיבא אלינו. על כן, נכון וחוב קדוש לכולנו, להתאמץ לבא לארצנו הקדושה, היינו - ע"י הסיבות שסיבב לנו עלת כל העילות וסיבת כל הסיבות ע"י שלוחיו להביאנו אל ארצנו הקדושה. וזה שאמר והביאך וכו' היינו - ע"י שלוחיו וסיבות שסיבב לנו וכו' ונראה לי דזה נמי כוונת הרמב"ם

Thus Rabbi Kalischer and Rabbi Teichtal on one hand, and the Satmar Rebbe on the other hand, are saying the exact opposite of one another. The Satmar Rebbe holds that without teshuva moshiach might come, but the ingathering of the exiles cannot start. Rabbi Kalischer and Rabbi Teichtal holds that without teshuva the ingathering can start (as it did under Zionism), but moshiach cannot come.

But of course, neither Rabbi Kalischer nor Rabbi Teichtal permitted an armed conquest of Eretz Yisroel before moshiach comes, since that would violate the oaths (see pp. 243, 246). They only say that without teshuva there could be mass immigration, which they hold is in any case not prohibited by the oaths.

Yossi: So why do the Zionists make such a big deal about Rabbi Kalischer and Rabbi Teichtal, if even they wouldn't have supported what they did?

Rabbi Glauber: They want you to forget that their state was founded and continues to be maintained only by the sword, at the cost of thousands of Jewish lives.

Also, they are trying to disprove a central point made by the Satmar Rebbe: that the belief in an ingathering of the exiles without teshuva is heresy. The Satmar Rebbe says that since the verse quoted by the Rambam says that teshuva will precede the redemption, anyone who believes otherwise is a heretic. But Rabbi Teichtal argues that the Rambam could mean that only the final stage of redemption – moshiach – requires teshuva.

בהלכות תשובה הנ"ל, שכתב ד"אין ישראל נגאלין בלא תשובה, וכבר הבטיחה התורה שסופם של ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין" - דהרמב"ם לשיטתו בפרק קמא דסנהדרין, דקודם ביאת המשיח יכוון ה' את ליבות ישראל, ויתן בהם רוח טהרה, ויסמכו זקנים וכו' וזה יהיה בארץ ישראל, וכדברי הרמב"ם בסנהדרין, וכמו שכתב החת"ס בדרשותיו דמשמע מדברי הרמב"ם האלו, דאף קודם ביאת המשיח יתקבצו ישראל בארץ ישראל בלי בית המקדש, וממילא יבא אח"כ משיח כיון דכבר עשו תשובה. אבל לכל זה יזכו דוקא אם יתקבצו תחילה ישראל בארץ ישראל, ואתי שפיר דברי הרמב"ם.

The Zionists also quote certain Rishonim who disagreed with the Rambam and held that the redemption could take place without teshuva. The **Ramban** in Sefer Hageulah (p. 277) says that Rabbi Yehoshua, who holds that the redemption could come without teshuva, defeated Rabbi Eliezer in the debate. He then explains this based on the rule that a good prophecy must always come true whereas a bad prophecy depends on the behavior of the people. It seems that he holds that not only moshiach's appearance, but the fulfillment of the prophecies of the ingathering of the exiles and so on, must come true regardless of whether or not we repent.⁴⁷⁸

The **Radak** as well, on Yishaya 59:16, presents a contradiction between prophecies on the question of redemption without teshuva. From Devarim 30 (the Rambam's source) it emerges that there must be teshuva, but from Yishaya it seems that Hashem will do everything "on His own" without the support of our merits. He then says that this puzzle was the basis of the debate between the Tannaim and Amoraim, Rabbi Yochanan's uncertainty as to whether moshiach will come in a completely good generation or a completely guilty one, and Rabbi Yehoshua ben Levi's two scenarios of redemption: if we are zocheh (have merits) moshiach will come with the clouds of heaven, and if we are not zocheh he will come as a poor man on a donkey. The Radak concludes his

---

478. ספר הגאולה להרמב"ן, שער שני פרק ב: וכן בענין המשיח עצמו נחלקו בו רבותינו ז"ל, מהם מי שאמר אם אין ישראל עושין תשובה אין נגאלין, והוא ר' אליעזר. והיה דעת החכם הזה ממה שאמרתי, כי אין האלקים מטיב למי שאינו ראוי. ואע"פ שהיה מודה בקץ נחתך, כי אין איש מאנשי תורתנו שיחלוק עליו, רק הוא סבור כי הקץ עצמו עם תנאי התשובה נאמר, ולכך יאריך הא-ל-ל מדור דור, גם אחרי הקץ הנאמר, עד בוא הדור הראוי שיעשה תשובה כאשר האריך מדור חזקיהו עד הנה. ויסייע ר' אליעזר בפסוקי התורה אשר הם עתידים עם צד תנאי התשובה והעבודה, כאשר נבאר. ומהם רצוני לומר, מחכמי ישראל מי שהסכים שאע"פ שאין עושין תשובה הם נגאלין. והוא ר' יהושע ונצחו לר' אליעזר מן הכתוב שאמר וירם ימינו ושמאלו אל השמים וישבע בחי העולם כי למועד מועדים וחצי תכלינה כל אלה, בהיות המאמר הזה חלוט עם השבועה הגדולה הבאה עליו. רצה החכם לומר כי הענין מותנה בתשובה ותלוי ביראה ובעבודה, אך יש לו זמן קצוב שלא יארך יותר.

citation of Chazal with the words, "So we see that they were in doubt as to whether the ingathering of the exiles will take place through teshuva or not, and this was due to the contradiction between verses."⁴⁷⁹

We see here that the Radak did not agree with the Satmar Rebbe's contention that even Rabbi Yehoshua never said that the ingathering could take place without teshuva. If the Ramban and the Radak held this way, it cannot be heresy, argue the Zionists (see for instance Rabbi Menachem Kasher, *Hatekufah Hagedolah*, chapter 6, p. 104 note 28).⁴⁸⁰

But they are forgetting one important thing. The notion that redemption without teshuva is heresy is not the basis of the Satmar Rebbe's position; it is merely an answer he proposes to the question of why the Rambam doesn't codify the Three Oaths in *Mishneh Torah*. The Rebbe proposes that the Rambam didn't need to bring it because he already states that teshuva must precede the redemption. Therefore, anyone trying to gather in the

---

479. רד"ק ישעיה נט, טז: וירא כי אין איש - הנה מצאנו בתורה ושבת עד ה' א-להיך ושמעת בקולו, ואמר ושב ה' א-להיך את שבותך ורחמך, וכן אמר ובקשתם משם את ה' א-להיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך, הנה ע"י התשובה יהיה קבוץ גליות, וישעיה אמר וירא כי אין איש ותושע לו זרועו וגו' וכן אמר ואביט ואין עוזר, וכן אמר דרכיו ראייתי וגו' כמו שפירשתי למעלה, ואמר יחזקאל לא למענכם אני עושה בית ישראל וגו' ואמר והוצאתי אתכם מן העמים וגו' ואומר וברותי מכם המורדים והפושעים בי מארץ מגוריהם אוציא אותם ואל אדמת ישראל לא יבאו, וגם בתורה אמר וזכרתי להם ברית ראשונים וגו', נראה כי בחסד הא-ל ובזכות האבות יצאו לא בזכותם, וגם בדברי רז"ל ראינו שהיו נבוכים בזה אם יצאו על ידי תשובה אם לאו, ואמרו אמר ר' יוחנן אין בן דוד בא אלא או בדור שכולו זכאי או בדור שכולו חייב, בדור שכולו חייב דכתיב וירא כי איש וישתומם כי אין מפגיע, והדר ותושע לו זרועו, בדור שכולו זכאי דכתיב ועמך כלם צדיקים לעולם ירשו ארץ. ועוד אמר ר' יהושע בן לוי רמי כתיב וארו עם ענני שמיא כבר אינש אתא הוי, וכתיב עני ורוכב על חמור הא כיצד זכו עם ענני שמיא לא זכו עני ורוכב על חמור, ועוד בדבריהם ר"א אומר אם ישראל עושין תשובה מיד נגאלין שנאמר שובו בנים שובבים, אמר לו ר' יהושע והלא כבר נאמר חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו אלא בתשובה ומעשים טובים. הנה אנו רואים כי מסופקים היו אם יהיה קבוץ גליות על ידי תשובה או לאו, וזה מפני מחלוקת הפסוקים. 480. התקופה הגדולה, עמוד 104 בהערה: וראיתי למי שכותב וז"ל: "מי שחושב ההיפך שיש מציאות לגאולה בלי תשובה, הרי הוא חושב נגד המבואר בקרא והוא כופר בתורה ר"ל". זה אינו כמבואר בדברי חז"ל וכל הראשונים הנ"ל, שבזמן שיגיע הקץ "בעתה" יגאלו בכל אופן.

exiles without repentance is denying this principle, and is thus a heretic.

Yossi: But in the end, the Rebbe still labels anyone a heretic if he thinks there can be an ingathering without teshuva. How could he call the Ramban and the Radak heretics?

Rabbi Glauber: The Rebbe only proposes this according to the Rambam. The Ramban and the Radak obviously disagree.

Allow me to explain. The Zionists have made it seem as if the Satmar Rebbe held that the fundamental reason why Zionism is wrong is that it conflicts with the principle that teshuva must precede geulah. So if we can show that there are indeed valid opinions that geulah – or some part thereof – can come without teshuva, then we have disproven the Satmar Rebbe, and Zionism is okay. But this is a serious error. The fundamental reason why Zionism is wrong is because it violates the Three Oaths. That is unchangeable. Now, there is the academic question of why the Rambam did not mention the Three Oaths in Mishneh Torah. The Rebbe proposed that the Rambam did not need to mention them because he held that to violate them would be an act of heresy. The other Rishonim, who held that all or part of the geulah could happen without teshuva, obviously disagree with the Rambam. They would permit an ingathering and conquest without teshuva, as long as it is led by moshiach, or a peaceful ingathering even without moshiach. If they were writing a code of law, they would have no choice but to include the Oaths, to forbid a conquest of the land before moshiach.

Yossi: What about Rabbi Teichtal? He says that even the Rambam agrees that the ingathering of the exiles could happen without teshuva. But you said that even Rabbi Teichtal agrees that military conquest and a state are prohibited under the oaths, so why doesn't the Rambam bring the oaths?

Rabbi Glauber: He could answer that question in a way similar to the Satmar Rebbe. Even according to Rabbi Teichtal who permits peaceful mass immigration, the Rambam does hold that the final stage of the redemption - conquest of the land, moshiach and the Beis Hamikdash - must take place with teshuva. So we can say that to believe otherwise is heresy and that is why the Rambam didn't need to bring the oaths.

Ari: I have a different question on the Satmar Rebbe. What if the Jewish people do teshuva and then launch a Zionist movement? Someone reading the Rambam alone, with no knowledge of the Gemara in Kesubos, might think that would be fine. Therefore, the Rambam should have brought the oaths in Mishneh Torah to rule out this possibility.

Rabbi Glauber: The Rebbe says that the Rambam was not concerned about that possibility, because he was certain that as soon as the Jewish people do teshuva, moshiach will come.⁴⁸¹

Ari: But in the case of Bar Kochba, the Jews obviously did teshuva, or else Rabbi Akiva wouldn't have considered Bar Kochba to be moshiach. Yet in the end he turned out not be moshiach. So we see that teshuva does not always lead immediately to redemption.

Rabbi Glauber: The Rebbe suggests three answers to that question. Recall that we spoke about Rabbi Chaim Vital's statement that during the first thousand years of exile (or according to the Gemara, the first 172 or 422 years), only teshuva

---

481. ויואל משה, מאמר של שבועות סימן פ': ואין להסתפק עוד בדעת הרמב"ם שדעתו ז"ל בלי ספק שאסור להאמין לשום גואל אף אם יהיה בעיניו גדול כמשה ואהרן ויעמיד השמש כיהושע בן נון, כל זמן שאין רואין בו אותו הסימן המבואר בתוה"ק שמביא כל ישראל לקיום כל התורה כולה, ותו אין מקום שיהי' צורך עוד להרמב"ם ז"ל לכתוב שלא לעשות גאולה מעצמם, דממה נפשך אם לא יעשו כל ישראל תשובה כבר הודיע שהוא נגד ההבטחה המפורשת בקרא והוי כפירה בתוה"ק, ואם יעשו כל ישראל תשובה דעתו ז"ל שבדאי יהי' הגאולה כמ"ש ז"ל אין הדבר תלוי אלא בתשובה וכמ"ש שם הרמב"ם בלשונו הזהב אחר שהזכיר שיעשו תשובה שמיד הן נגאלין.

done out of love would have brought about the redemption, whereas after that point any teshuva is effective. Similarly, the Gemara says (Sanhedrin 98a) that if the Jewish people is worthy, the redemption might come early; otherwise, it will have to come “in its time.”

Accordingly, perhaps the Jews of Bar Kochba’s time accomplished a lower level of teshuva. They kept most of the Torah properly, and their only sin was that they did not mourn for Jerusalem (they lit candles to celebrate the destruction of the Temple – Midrash Eichah 2:4). Rabbi Akiva thought this would be enough, but his mistake was that it was still early in the exile. At that point, they had to be especially deserving of redemption. However, the Rambam was living at the time when any teshuva would bring about redemption, so he was not worried about teshuva leading to a false messiah or a false ingathering.⁴⁸²

Alternatively, perhaps there is no difference between eras. The Rambam means that only a perfect teshuva will bring the redemption. Rabbi Akiva’s error was that he thought even the teshuva of his time, when there was the one sin of not mourning for Jerusalem, was enough.⁴⁸³

Finally, it may be that the Jews of Bar Kochba’s time were on a high level already so it was possible for them to achieve teshuva

482. שם: ולדעת הרמב"ם יוכל להיות שאחר הזמן שכלו כל הקיצין אם היינו זוכין לדור זכאי כמו שהיה בימי בן כוזיבא שהיו אז תלמידי שמאי והלל, גם כל הדור קיימו כל התורה כולה, כבר היה בא משיח, אלא שאז בימי בן כוזיבא שהיה קודם הזמן והי' צריך להיות בבחינת זכו אחישנה היה מעכב אף החטא האחד שלא התאבלו על ירושלים, ובדאי שבשביל אותו החטא בלבד לא היו חייבים עונש נורא כ"כ בהרג רב ר"ל יותר מבימי החורבן, אלא שבשביל אותו החטא לא הגיעו למדריגת זכו אחישנה וממילא הי' בו איסור דחיקת הקץ שע"ז אמרו אותו העונש של אני מתיר את בשרכם ר"ל. אבל אחר שכלו כל הקיצין והגיע הזמן של בעתה לא זכינו עדיין לדור קדוש כ"כ כמו שהיה אז בימי בן כוזיבא.

483. שם: גם אולי במה שכתב הרמב"ם ז"ל עשיית תשובה וכן מ"ש בהל' מלכים שהמלך המשיח יכוף כל ישראל לקיום התורה"ק דקאי על תורה שבכתב ותורה שבעל פה כמו שאמר שם, כוונתו שיסורו מכל מיני חטאים שבעולם אף מכמו אותו החטא שהי' בימי בן כוזיבא שלא התאבלו על ירושלים.

without moshiach. But subsequently, Chazal predicted that before moshiach comes, the Jewish people will sink to a very low level ("the face of the generation will be like the face of a dog"). The Rambam held that no one but moshiach would be able to reverse this situation and bring them to teshuva.⁴⁸⁴

Ari: I heard another Zionist rabbi quote some statement of Chazal that the redemption will come slowly, in stages, like the sunrise. What do we say to that?

**Slow
redemption
- after
moshiach**

Rabbi Glauber: That is the Yerushalmi in Berachos 4b. It says that Rabbi Chiya Rabbah and Rabbi Shimon ben Chalafta were walking together at dawn, and Rabbi Chiya Rabbah said that the redemption of the Jewish people will be similar to the dawn: "So is the redemption of Israel. At first, little by little; and as it continues it gets bigger and bigger."⁴⁸⁵

Nothing in this passage or anywhere else indicates that this slow redemption will happen before moshiach comes. The Sages are teaching that the redemption process initiated by moshiach – not beforehand – will have to be in stages so as not to overwhelm us with the full light of redemption all at once, just as the sun rises slowly so as not to overwhelm the eye with so much light all at once.

---

⁴⁸⁴ שם: גם י"ל לאידך גיסא, דכיון שהרבה ברייתות בגמרא מעידין על המצב של הדור שכן דוד בא שיתרבה העזות ואין תוכחה ויתמעטו התלמידים, פרש"י ז"ל התלמידים שמחזיקין ידי ישראל להחזירן למוטב, ועל היוקר יעות פירש"י ז"ל היוקר ר"ל המכובד שבהן יהי' עותן ורמאי, ועל פני הדור כפני הכלב פירש"י ז"ל דדמיין ממש לכלב, כהנה וכהנה קא חשיב שם בכמה ברייתות הרבה דברים נוראים ממצב הדור ההוא, וזה כדברי ר"י שיבוא בן דוד לדור שכולו חייב, ובמצב כזה לא היה להרמב"ם ז"ל שום ספק שיהיה מציאות להחזיר למוטב כל הדור או רובו זולת המלך המשיח שגדול כוחו יותר ממשנה רבע"ה, והוא מורח ודאין שיודע כל מעשה הרשעים בריחו.

⁴⁸⁵ ירושלמי ברכות ד ע"ב: רבי חייא רבא ורבי שמעון בן חלפתא הוו מהלכין בהדא בקעת ארבל בקריצתה וראו איילת השחר שבקע אורה. אמר רבי חייא רבא לר' שמעון בן חלפתא בי רבי כך היא גאולתן של ישראל בתחילה קימאה קימאה כל מה שהיא הולכת היא רבה והולכת. מאי טעמא כי אשב בחושך ה' אור לי.

We find the same concept in the redemption from Egypt. The process began humbly with Moshe and Ahron standing before Pharaoh. The revelation became greater with the miraculous plagues, then greater still at the Parting of the Sea, and it reached its climax at the Giving of the Torah at Mount Sinai. It had to happen this way because otherwise, the Jewish nation, after so many years of living in the defilement of Egyptian society, could not have tolerated the great, blinding light of the revelation at Sinai. But no part of the redemption began before Moshe arrived.⁴⁸⁶

Yossi: One more thing, rebbe. There is a Zionist institute in Jerusalem that advocates building the Beis Hamikdash nowadays. But I always thought that the Beis Hamikdash will come down complete from heaven. Do they have any text to support them? And if so, what do you say to it?

Rabbi Glauber: The source for the Beis Hamikdash coming down from heaven is Bava Kama 60b: “He that lighted the fire shall surely pay. Said the Holy One, blessed is He: I burned a fire in Zion and I will build it in fire, as it says (Zechariah 2:9), ‘And I will be for it a wall of fire all around, and for honor I will be within it.’” A similar statement appears in the prayer “Nachem”, recited on Tisha B’av afternoon: “For You, Hashem, lit it on fire, and You will one day build it in fire.” Similarly, Rashi and Tosafos on Succah 41a quote a Midrash saying that the future Beis Hamikdash is already built in Heaven.

However, the **Rambam** in Hilchos Melachim 11:1 writes that moshiach will build it: “The king moshiach will arise and restore the dynasty of David to its former state, build the Beis Hamikdash

486. ויואל משה, מאמר שלש שבועות סימן סט: גם מה שנמצא באיזה מקומות בדברי חכז"ל שהגאולה תהי' קמעא קמעא כז"י יהי' אחר ביאת המשיח כי אורו של משיח נורא הוא מאוד, וא"א לסבול אור גדול כזה בפעם אחת, אלא קמעא קמעא. גם במצרים היה אור גדול בליל התקדש חג הפסח, אבל בקריעת ים סוף היה האור יותר גדול ואח"כ במתן תורה הרבה גדול יותר ולא היה במציאות שיהי' הכל בפעם אחת, ועל דרך זה יהי' אחר ביאת המשיח שיתגלה האור בכל פעם יותר.

and gather in the exiles of Israel.” If Chazal - in the Gemara and the Siddur - say that G-d Himself will build the future Beis Hamikdash, how then can the Rambam say that moshiach will build it?

The **Aruch Laner** (Succah 41a) poses this contradiction differently: according to the Midrash quoted by Rashi and Tosafos, the Beis Hamikdash is already built, but the prayer “may the Beis Hamikdash be built,” first found at the end of Tractate Tamid, implies that it is not yet built. His solution is that first the Beis Hamikdash will be built by moshiach, and afterwards a Heavenly Beis Hamikdash will descend into the humanly built shell, just as a spiritual soul enters a physical body. In a similar way, we find that in the Tabernacle and the First Beis Hamikdash a fire came down from Heaven and joined the fire lit on the altar by the kohanim. This solution could be used to explain the contradiction between the Rambam and the Gemara in Bava Kama as well.⁴⁸⁷

It’s also possible that the Rambam’s opinion is based on a different source in Chazal, Vayikra Rabbah 9:6, which disagrees with the Gemara in Bava Kama and holds that moshiach will build the Beis Hamikdash.⁴⁸⁸

487. ערוך לנר, סוכה מא ע”א: רש”י ד”ה אי נמי וכו’ ואי קשיא דבליה אינו נבנה דקי”ל בשבועות (דף טו ע”ב) דאין בנין בית המקדש בלילה דכתיב וביום הקים ולא בחמיסר שהוא יו”ט דקי”ל בשבועות דאין בנין בית המקדש דוחה י”ט ה”מ בנין הבנוי בידי אדם אבל מקדש העתיד שאנו מצפין בנוי ומשוכלל יגלה ויבא משמים שנאמר מקדש ה’ כוננו ידך. אף שגם התוספות והריטב”א הסכימו לזה לענ”ד דוחק הוא לפרש הגמרא כן מדקאמר מהרה יבנה ביהמ”ק ולפי דברי רש”י הל”ל מהרה יגלה בית המקדש וכן הלשון דאיבני דקאמר משמע בנין ממש וכן לקמן (דף נ”ב) דקאמר מאן ננהו ד’ חרשים ומני משיח ב”ד ומשיח בן יוסף בהדייהו ופי’ רש”י משיחים שניהם אומנים לבנין ביהמ”ק ע”ש ואם כבר בנוי ומשוכלל ירד למטה מאי אומנות שייך בזה וכן מה שנאמר במשנה תמיד (ז’ פ’) ומה שאנו מתפללים בכל תפלותינו יה”ר שיבנה ביהמ”ק במהרה בימינו יהיו תפלות שוא כיון שכבר נבנה הוא והיה לנו להתפלל שיגלה ביהמ”ק במהרה ולכן היה נלענ”ד דודאי ביהמ”ק לעתיד לבא יבנה בנין ממש בידי אדם ומה שנאמר מקדש ד’ כוננו ידך שנדרש בתנחומא שירד למטה הוא ביהמ”ק רוחני שיבא לתוך ביהמ”ק הנבנה גשמי כנשמה בתוך הגוף וכמו שירד במשכן ובבית המקדש האש של מעלה תוך האש של הדיוט שנבער בעצים.

488. ויקרא רבה טו, עורי צפון לכשיתעוררו הגליות הנתונות בצפון יבאו ויחנו בדרום שנא’ (ירמיה לא) הנני מביא אותם מארץ צפון לכשיתעורר - גוג הנתון בצפון יבא ויפול בדרום כמה

Beis Hamikdash rebuilt before moshiach?

So it will either be either moshiach or Hashem Himself - not us. There is, however, one source that seems to say that the Beis Hamikdash will be built before moshiach. The Torah says that the fruits from the fourth year in the life of a fruit-bearing tree must be eaten in Jerusalem. But if the owner wishes, he may transfer the holiness of the fruits onto money, bring the money to Jerusalem, buy food and eat it there. The Sages enacted that within a one-day radius of Jerusalem, the fruits themselves and not their monetary equivalent must be brought, so as to beautify the streets of Jerusalem with fruit. When the Beis Hamikdash was destroyed and Jerusalem fell into the hands of the Romans, there was no longer any need to beautify it, so the Sages suspended their decree and allowed the redemption of the fruits with money. However, they stipulated that whenever the Beis Hamikdash would be rebuilt, the decree would automatically come back into force (Mishnah Maaser Sheini 5:2). The Talmud Yerushalmi says, "This means that the Beis Hamikdash will be rebuilt before the kingship of the house of David."⁴⁸⁹

The Ridbaz⁴⁹⁰ and the Tosafos Yom Tov⁴⁹¹ explain that the

דתימא (יחזקאל לט) ושובבתיך וששאתיך והעליתיך מירכתי צפון מלך המשיח שנתון בצפון יבא ויבנה בהמ"ק הנתון בדרום הה"ד (ישעיה מא) העירוני מצפון ויאת ממזרח שמש.

489. מעשר שני פרק ה משנה ב: כרם רבעי עולה לירושלים מהלך יום אחד לכל צד ואיזו היא תחומה אילת מן הדרום ועקרבת מן הצפון ולוד מן המערב והירדן מן המזרח ומשרבו הפירות התקינו שיהא נפדה סמוך לחומה ותנאי היה בדבר אימתי שירצו יחזור הדבר לכמות שהיה. ר' יוסי אומר משחרב בית המקדש היה התנאי הזה ותנאי היה אימתי שיבנה בית המקדש במהרה בימינו שיחזור הדבר לכמות שהיה. ובירושלמי דף כט ע"ב אמר רבי אחא זאת אומרת שבית המקדש עתיד להיבנות קודם למלכות בית דוד.

490. רידב"ז על הירושלמי מעשר שני כט ע"ב: מדייק דע"כ בנין בהמ"ק יהיה קודם למלכי בית דוד דאל"כ למה להו לעשות תקנה לאחר בנין בהמ"ק הא אז יהיו כל גדולי עולם אלא ודאי דבנין בהמ"ק יהיה קודם למלכי בית דוד ועל כן הוצרך לעשות תקנה בזמן אותו הדור על הזמן שיבנה בהמ"ק בב"א.

491. תוספות יום טוב, מעשר שני ה:ב, הוצרך תנאי מפני שהתקנה היתה שלא יהו רשאים להעלות כדי שלא לעטר שוקי ירושלים הנתונה ביד האויבים ואף אם יתבטל זה הטעם שיבנה בית

Yerushalmi's proof was that if the Beis Hamikdash will only be built after moshiach comes, why did Chazal have to stipulate that the decree would automatically come back into force? Won't moshiach and his beis din be there to reenact it? So it must be that the Beis Hamikdash will precede the coming of moshiach.

There is also a Pesikta Rabbasi (37) which states: "When the king moshiach is revealed, he will come and stand on the roof of the Beis Hamikdash and speak to all of Israel and tell them, 'Humble ones, the time of your redemption has arrived.'" Apparently, the Beis Hamikdash will be rebuilt before moshiach is revealed.⁴⁹²

Now, these sources do not have to mean that the Jewish people will build the Beis Hamikdash on their own before the coming of moshiach. They fit quite well with the Gemara in Bava Kama 60b, which says that Hashem Himself will rebuild the Beis Hamikdash in fire. This would solve an apparent problem with the Rashi and Tosafos in Succah. They say that the Beis Hamikdash may be built suddenly by Hashem on the first day of Pesach, and the Omer offering will be delayed until the second half of the following day. If the Beis Hamikdash can only be built after the coming of moshiach, and moshiach will not come on Yom Tov (Eiruvim 43a), how could the Beis Hamikdash be built unexpectedly on the first day of Pesach? As long as we know moshiach did not arrive before Yom Tov, we can be sure that it won't be built then! But according to the Yerushalmi and the Pesikta, the Beis Hamikdash will be built by Hashem before moshiach.

המקדש במהרה בימינו, ולא יהו אותו בית דין שבאותו דור רשאי לבטל כי אולי לא יהיו גדולים מזה הבית דין, כי בנין בית המקדש קודם למלכות בית דוד כדאיתא בירושלמי אמתניתין, וכל שכן קודם לתחיית המתים.

492. פסיקתא רבתי פרק לו סימן ד: שנו רבותינו בשעה שמלך המשיח נגלה בא ועומד על הגג של בית המקדש, והוא משמיע להם לישראל ואומר להם עניים הגיע זמן גאולתכם ואם אין אתם מאמינים ראו באורי שזרח עליכם, שנאמר קומי אורי כי בא אורך וכבוד ה' עליך זרח.

But **Rabbi Tzvi Hirsch Kalischer** and the Zionists after him point to the **Tosafos Yom Tov** on the Mishnah (Maaser Sheini 5:2), who quotes the Yerushalmi and explains, “Until the coming of the kingdom of the house of David, our enemies will have a little rulership over us, just like there was at the beginning of the Second Beis Hamikdash.”⁴⁹³ If he understood the Yerushalmi to mean a Beis Hamikdash built by Hashem, why did he have to say the enemies will have a little rulership? Why couldn’t he understand simply that the exile will continue in full force, the enemies will have complete rulership over us, yet the Beis Hamikdash will be built by Hashem? So we see that he understood the Yerushalmi to mean Jews building the Beis Hamikdash on their own. Therefore he was bothered: how can Jews during exile build the Beis Hamikdash? Certainly the nations ruling Jerusalem would not permit it. To this he responds that the enemies will have only a little rulership over us at that time. It sounds as if the Jews will have some degree of sovereignty. How could that, combined with the building of the Beis Hamikdash, not constitute a violation of the oath against forcing the end of exile?

The **Satmar Rebbe** explains this Tosafos Yom Tov based on the Midrash in Parshas Toldos (Bereishis Rabbah 64:10): “In the days of Rabbi Yehoshua ben Chananya, the evil kingdom (Rome) decreed that the Beis Hamikdash be built...” It goes on to say that the Jews would have built the Beis Hamikdash, but the Cuthites spoke badly of the Jews to the emperor and the emperor retracted his decree. Again we have the question: doesn’t building the Beis Hamikdash constitute forcing the end of exile? Why were the Jews ready to take this opportunity? The answer lies in

---

⁴⁹³. תוספות יום טוב, מעשר שני ה,ב: שבית המקדש עתיד להבנות קודם מלכות בית דוד, ונמצא שעד מלכות בית דוד יהיה לאויבים קצת ממשלה עלינו וכמו שהיה בתחלת בית שני. ובשלוט האויבים בנו ויהיו בירושלים, עדיין לא נתבטל הטעם לגמרי, לפיכך הוצרכו לתנאי שהבית דין שבאותו דור יחזרו הדבר לכמות שהיה על פי זה התנאי.

the word “decreed.” The Romans were forcing the Jews to build the Beis Hamikdash. Since it would have been done completely under Roman orders, there was nothing inconsistent with exile here, and it would not have violated the oath. Here as well, the Yerushalmi means that Chazal feared that the Beis Hamikdash would be built under government orders before the coming of moshiach, and there would be no beis din at the time great enough to reenact the law to bring up the fourth-year fruits to Jerusalem (Vayael Moshe, Chapter 61).⁴⁹⁴

Ari: I don’t understand how this explains the Tosafos Yom Tov. If he is talking about the government forcing the Jews to build the Beis Hamikdash, why did he say that they will have only a little rulership over us? Why not complete rulership?

Rabbi Glauber: To answer that, you have to know the context of the Tosafos Yom Tov’s statement. He cites a dispute between the **Rambam** and the **Raavad** in Hilchos Mamrim 2:2. The Rambam says that if one beis din passes a decree, even if the reason for the decree is no longer present, a lesser beis din cannot annul the decree. This is based on our Mishnah in Maaser Sheini, where the earlier beis din made a condition in case the later beis din would not be on their level. The Raavad holds that when the reason is no longer present, any beis din, even a lesser one, can annul the decree. Evidently, the Raavad understood that the condition was necessary in case a later beis

---

494. ויואל משה, מאמר שלש שבועות סימן סא: ועכ”פ זה ודאי שמ”ש בירושלמי שבנין ביהמ”ק קודם למלכות בי”ד יש לו ב’ פירושים, או שהפירוש הוא שיבנה אחר ביאת המשיח טרם שיתפשט מלכות בי”ד או לפי דרך התוי”ט צ”ל שיהיה כמו בימי ריב”ח שגזרה המלכות לבנות ביהמ”ק בעודם בגולה תחת מלכות הרשעה שלא היה עדיין שום רמז ורמיזה של גאולה וביאת המשיח כי מעת רבי יהושע בן חנניא עד עכשיו בעוה”ר יצאו מה שיצאו ועדיין בן דוד לא בא, ועכ”כ היה דעת אותו המאן דאמר בירושלמי לחוש ע”ז דכיון שבנין ביהמ”ק קודם למלכות בית דוד לכן יוכל להיות עוד שיתרמי כמו בימי רבי יהושע בן חנניא יגזרו מלכות הרשעה לבנות ביהמ”ק ואין בזה שום רמז של גאולה.

din wishes to annul the decree even while the reason for the decree still applies.⁴⁹⁵

He then poses a question: the Torah allows the fruits to be redeemed in any location. Chazal originally decreed that they not be redeemed within a one-day radius. When the Beis Hamikdash was destroyed, they annulled their decree, but inserted a condition that it would automatically come back into effect when the Beis Hamikdash is built, lest there not be a greater beis din in existence at that time. Why will we need a greater beis din to reenact this decree when the Beis Hamikdash is built? A greater beis din is only necessary when *annulling* an earlier decree. But here the old decree was already annulled, and a new beis din can make any new decree it wants. On this, the Tosafos Yom Tov answers that at the time of the Destruction, Chazal did not just say that one *may* redeem the fruits. They said that one must redeem them. The reason was that Jerusalem was now in enemy hands and Chazal did not want Jews to bring up fruit and beautify its markets. This itself was a decree and would need annulment.⁴⁹⁶

495. תוספות יום טוב, מעשר שני ה, ב: וסובר אני שמ"ש הרמב"ם בפרק ב' מהלכות ממרים אפילו בטל הטעם שבגללו גזרו הראשונים או התקינו אין האחרונים יכולים לבטל עד שיהיו גדולים מהם ע"כ, שממשנה זו למד כן מדהוצרכו לתנאי שמה מינה שצריך שיהיו המבטלים גדולים מהמתקנים אפילו אם נתבטל הטעם, והראב"ד שהשיג עליו ואומר שכל שנתבטל טעם התקנה א"צ שיהיה ב"ד המבטל גדול מן המתקנים, נראה שמפרש למשנתנו דתנאי היה שיחזור וכו' כל אימת שירצו אפילו כשעדיין לא נתבטל הטעם.

496. שם: וא"ת בין להרמב"ם וסייעתו בין להראב"ד, מה היה צריך כלל לתנאי שהרי התקנה שיהא נפדה וכו' אינה תקנה אלא דין תורה הוא שאין לנטע רבעי אלא דין מעשר שני, ומעשר שני פודהו סמוך לחומה כדלעיל בפ"ג משנה ז ח, וא"כ זאת התקנה שיהא נפדה אינה אלא עקירת התקנה הקודמת שיעלו לירושלים ולא יפדו, ועקרוה והעמידו הדבר על דין תורה, ומעתה ודאי הרשות נתונה לכל ב"ד שבכל דור ודור לתקן כטוב וכישר בעיניהם לעלות לירושלים אם יום או יומים פחות ויתר כמו שהראשונים תקנו במהלך יום. ונראה לי דמתנאי דייקא דתני התקינו ומאי התקינו הא לא הוה אלא בטול ועקירת התקנה הראשונה, אלא ודאי דהתקינו תקנה שיהיה נפדה ולא יעלו כלל לפי שרבו הפירות ואין קונה וכו' ולר' יוסי נמי הוצרך תנאי מפני שהתקנה היתה שלא יהו רשאים להעלות כדי שלא לעטר שוקי ירושלים הנתונה בידי האויבים ואף אם יתבטל זה הטעם שיבנה בית המקדש במהרה בימינו, ולא יהו אותו בית דין שבאותו דור רשאים לבטל כי אולי לא יהיו גדולים מזה הבית דין, כי בנין ביהמ"ק קודם למלכות בית דוד כדאיתא בירושלמי אמתניתין, וכל שכן קודם לתחיית המתים.

Seemingly, this Mishnah in Maaser Sheini is a proof to the Rambam. When the Beis Hamikdash is rebuilt, the reason for the decree not to bring fruits to Jerusalem will no longer be relevant, yet the Mishnah says that a new beis din will be not be able to annul it unless it is greater. How will the Raavad explain the Mishnah? The Tosafos Yom Tov answers this by saying that although the Beis Hamikdash will be built, the enemies will still be in power over us, Jerusalem will not be completely Jewish, and thus the reason for the decree will not be completely null. He does not mean that the Jews will have any sovereignty at all. His focus is the nature of Jerusalem: how Jewish it will be. If the government forces us to build the Beis Hamikdash, then there will obviously have to be a Jewish community in Jerusalem. However, the government will still have “some” presence there.⁴⁹⁷

The Satmar Rebbe argues (Chapter 60) that this Yerushalmi, as well as the story of the Beis Hamikdash almost being built in Rabbi Yehoshua's time, were only meant to apply during the early Talmudic times, when a tradition still existed as to how to build the Third Temple based on the description given by Yechezkel. Later, that tradition was lost, and that is why the Rambam writes (Beis Habechirah 1:4) that the description in Yechezkel is not clear. Similarly, the Tosafos Yom Tov himself writes in the fifth chapter of Yuma that Chazal do not explain Yechezkel's Temple, and we cannot resolve all the doubts about how to build the Beis Hamikdash until moshiach comes with Eliyahu Hanavi. This is why the Rambam in Melachim 11:1

---

497. שם: ומזה ודאי קשיא להראב"ד דהואיל והתנאי עצמו לא היה אלא לכשיבנה בית המקדש, ממילא בטל הטעם וא"כ מה צורך לתנאי. וגם בזה יש לי להליץ בעדו מזה הירושלמי שבית המקדש עתיד להבנות קודם מלכות בית דוד, ונמצא שעד מלכות בית דוד יהיה לאויבים קצת ממשלה עלינו וכמו שהיה בתחלת בית שני. ובשלוט האויבים בנו ויהיו בירושלים, עדיין לא נתבטל הטעם לגמרי, לפיכך הוצרכו לתנאי שהבית דין שבאותו דור יחזרו הדבר לכמות שהיה על פי זה התנאי.

writes unequivocally that building the Beis Hamikdash is one of moshiach's jobs.⁴⁹⁸

Historical precedent for rebuilding the Temple

By the way, there were three other times in history when the Jewish people got the opportunity to rebuild the Beis Hamikdash. On the first occasion they were stopped by a miracle, on the second occasion it seems they did not have time to do it, and on the third occasion they refused to do it.

From 361-363 CE, Constantine's nephew, Flavius Claudius Julianus, the last pagan emperor of Rome, ruled for 19 months, and attempted to reinstate paganism and emperor worship. Although he had grown up under the teachings of Eusebius, Bishop of Cesarea, he turned away from those teachings and pushed for religious tolerance. His hatred of Christianity drove him to return Jerusalem to the Jews, to restore Jewish law, and to advocate the rebuilding of the Jewish Temple. He freed them from taxes and gave his support for the reestablishment of animal

498. ויואל משה, מאמר שלש שבועות סימן ס: ונראה בזה דהנה לשון התו"ט בפ"ה דיומא דבני יחזקאל דלעתיד לא פירש עפ"י חז"ל ומשמע מזה שחז"ל לא פירשו לנו את הכתובים ביחזקאל ויוכל להיות שהמה ידעו ולמדו והבינו את כל צורת הבית שבכתובים דיחזקאל אלא כיון שהכריעו אח"כ שאין בנין ביהמ"ק טרם ביאת אל"י ומשיח, וכמש"כ בשו"ת בנין ציון כן גם לענין הקרבת הקרבנות בזמן הזה, והביא ראיות שע"ז נאמר ולא אריח בריח ניחוחכם, לכן לא ביארו אח"כ מסדרי המשנה והש"ס פירוש דברי הכתובים שביחזקאל בזה. ובאמת כל מצוה ומצוה שבתורה שבקראי לא הוי ידעינן מאומה באיזה אופן לעשותה אלו לא היו מבארים חז"ל פירוש ודיני המצוה. ואפשר שבשביל כך הניחו מלבארו שלא יהיו בי"ד טועין לבנותו קודם ביאת המשיח, וכיון שאין יודעין האין לבנותו אינו במציאות שיבנה עד אז. ובזה מיושב שאפשר שבימי ר' יהושע בן חנניא עדיין היו לומדין ויודעין הפירוש שבגבולות יחזקאל ולא היה אז עדיין הכרעת ההלכה שאין לבנות בית המקדש טרם ביאת המשיח, כי באמת היא פלוגתא התנאים, כאשר יתבאר עוד, ומ"ש הרמב"ם שא"ל לבנות והחליט התו"ט לדבר ידוע שכשיבנה ביהמ"ק כבר בא אליהו וכן הוא החלטת התוס' במס' פסחים כ"ז היא אחר חתימת התלמוד שאנו רואין שלא ביארו פירוש הלכה זו, לכן הדבר ידוע שא"ל לבנותו. ולפי"ז מיושב הסתירה מפ"ה דמעשר שני ששם מביא התו"ט דברי הירושלמי שפירש דברי ר' יוסי שסובר בנין ביהמ"ק קודם למלכות בי"ד ואז בימי ר' יוסי שידעו להבין צורת הבנין היה מקום לחוש גם שיבנה בדור שאין בהם גדולים מהם, אבל בפ"ה דיומא דמיי"ר מפסק הלכה שאחר התלמוד לא כתב כן ואין בזה סתירה.

sacrifices, but he was told that the Jews no longer practiced the ritual because they had no Temple. Julian appointed Alypius of Antioch to oversee its building, while the governors of Syria and Palestine were instructed to assist. Workmen cleared the debris, and work was begun in 363. But construction was halted after Julian died in battle against the Persians. After the return to power by the Christian Roman Emperors, the idea was forgotten.

The story of this attempted rebuilding of the Temple is found in the Ecclesiastical History written in Greek by Salamanius Hermias Sozomenus in about 443-450. Sozomen was a native Palestinian and claimed to have his knowledge from eye-witnesses. He writes:

“It is said that on the day when they were about to lay the first foundation, a great earthquake occurred, and by the violent agitation of the earth, stones were thrown up from the depths, by which those of the Jews who were engaged in the work were wounded, as likewise those who were merely looking on. The houses and public porticos near the site of the Temple, in which they had diverted themselves, were suddenly thrown down; many were caught thereby, some perished immediately, others were found half dead and mutilated of hands or legs, others were injured in other parts of the body.

“When G-d caused the earthquake to cease, the workmen who survived again returned to their task, partly because such was the edict of the emperor, and partly because they were themselves interested in the undertaking... But all parties relate that they had scarcely returned to the undertaking, when fire burst suddenly from the foundations of the Temple, and consumed several of the workmen.

“This fact is fearlessly stated, and believed by all; the only discrepancy in the narrative is that some maintain that flame burst from the interior of the Temple, as the workmen were striving to force an entrance, while others say that the fire proceeded directly from the earth. In whichever way the phenomenon might have occurred, it is equally wonderful.”

This story is mentioned by the Malbim at the end of Daniel, although he says it happened in the year 449 CE instead of 363 CE.⁴⁹⁹

Evidently, the Jews still possessed the tradition for how to build the Third Temple at that time. Perhaps this was a transgression of the Oaths, and that is why Hashem made an earthquake and a fire to stop the work. Alternatively, there was no transgression by the Jews since they were acting on the emperor's orders; still Hashem stopped it because it was not the right time.

The second opportunity came in 614 CE, when the Persians broke through the Byzantine defenses of Jerusalem, and with the help of the Jews, defeated Heraclius, the Byzantine emperor. Chosroes II, the Persian king, appointed a Jew named Nehemiah as the governor of the city, and gave them permission to rebuild the Temple. Although it is believed that the sacrifices were resumed, no construction was initiated. About fifteen years later, Heraclius returned to take over the city.

---

499. מלבי"ם דניאל יב, פסוק יא-יב: וכשתחשוב מאז אלף מאתים ותשעים כלו בשנת ד' אלפים ש"נ, שמאז התחיל אפשריות הגאולה שיגאלו בכל עת שיזכו, שעז"א אשרי המחכה, ר"ל שמאז יש לנו לחכות על הגאולה, ונודע כי בעת ההיא נתן רשות מהקיסר לבנות בית המקדש בירושלים וגם נבנה מאת היהודים ע"פ פקודת הקיסר יוליוס בהוצאה רבה, ובשנת ד' אלפים שמ"ט היה רעש גדול בכל העולם ונפל המקדש הגדול אשר בנו, וביום שאחריו בא אש גדול מן השמים ונתכו כל הברזלים שבבנין ונשרפו יהודים רבים, ובשנה שאחריה שהוא שנת ש"נ היה עיפוש גדול בכל העולם וכל מי שהיה מתעטש נפל ומת, כמבואר בספרי הדורות, מבואר שאז היה אפשרות לפקודה רק שגרמו העונות, ומעת ההיא אשרי המחכה שמאז עד הקץ האחרון יש לנו לחכות, כי אם יזכו יושעו גם באמצע הזמן.

The offering of sacrifices does not itself constitute “forcing the end.” The Talmud (Zevachim 62a) says that we may offer sacrifices in the absence of the Temple. In this story, the Temple was not in fact built - perhaps for the very reason that building it would have constituted a violation of the Oaths.

The third opportunity came in the year 637 CE, after the Muslim conquest of Jerusalem. The Maharam Chagiz (Rabbi Moshe Chagiz, 1671-1750) in his work *Eileh Masei*, page 18, tells a story that he heard from the Muslims elders: that when Selim (the Ottoman sultan who conquered most of the Middle East; reigned from 1512-1520) conquered Jerusalem, he built his palace next to the spot where the Temple had stood.⁵⁰⁰

Actually, Selim did not spend any time in Jerusalem, as he quickly continued to conquer other lands. And from the rest of this story, it is clear that this king cannot have been Selim, since in his time the Dome of the Rock had already existed for over 800 years. Rather, the description better fits Caliph Omar Al-Khitab, the first Muslim conqueror of Jerusalem in the year 637. Those who told the tale to the Maharam Chagiz in the late 1600s evidently confused him with Selim because Selim was the first Ottoman ruler to conquer Jerusalem.

The Maharam Chagiz continues to relate that the king saw a great heap of rubbish near his palace, and noticed that every day Romans (i.e. Byzantine Christians, from whom he had conquered the city) would come and add to the heap. He questioned them, and they said that the Jewish Temple had once stood in this spot

---

500. אלה מסעי, עמוד יח: וזה עוד סימן מובהק שרש מהבנין ישן כי הוא מפואר מאוד בנין מלכים ממש שכפי הנשמע בין הישמעאלים ששם היה חצר מלכות הקיסר שלים נ"ע כשכבש העיר, ומחמתו בא לידי גילוי בית המקדש שהיה שם וכך היא השמועה ששמעתי מפי המלומדים שבהן והבקיאים בדברי הימים של מלכות עותמאן שהם הטורקן שהיה תוכן גדול ביניהם דשלש מאות שנים קודם שכבש הקיסר שלים נ"ע את העיר כתב בספרו וכו' והם המספרים דכשכבש המקום ובחר לו לבית מושב אותה לשכה שאמרנו שהיא היום בית ועד משפטים;

and since the Romans had not been able to destroy it totally, they (the Byzantine Church) decreed that garbage be thrown there in order to obliterate all memory of the Temple. The king brought in ten thousand workers to clear away the garbage, and as an incentive, he scattered money on the dump every day. After thirty days of work, they uncovered the Western Wall and the foundations that are visible today. The king then called to the Jews and said, "Behold, G-d has brought about the restoration of your Temple. Its foundations are visible – go and build it, and I will pay all your expenses." The Jews were brokenhearted and they all began to cry. The king asked, "Why are you crying? You should be happy, for G-d has sent me to rebuild your Temple, which was destroyed by the Romans. And if you are worried about the cost, I have already said that I will pay all your expenses." One old Jew answered as he cried, "Long live the king! We, your servants, must bless G-d Who has given you counsel, and we must thank you for your kindheartedness in offering to pay for the restoration of our Temple. But according to our faith, we are not permitted to build the Temple; we believe that the future Temple will be built by G-d in Heaven, when He so desires."⁵⁰¹

501. שם, עמוד יט: יום אחד ראה דרך חלון אשה גויה זקנה יותר מתשעים שנה שהיתה מביאה שק או קופה של זבל ומשלכת שם במקום סמוך ונראה ללשכה שלו ועל זה חרה אפו וכו' והיא השיבה שהיתה מהרומיים, עוד שאל אותה באיזה מקום היא דרה השיבה לו רחוק מכאן שני ימים לפיכך היא עיפפה ויגיעה שהיתה מחוייבת כפי הנימוס שהטילו ראשי ההמון הרומיים להביא שק או קופה של זבל וכו' ולהשליך במקום ההוא לפי שהיה שם בית אלקי ישראל וכאשר לא היו יכולין להחריבו עד היסוד גזרו בחרם שלהם ושלא יהיה להם תשועת נפשם אם לא יקיימו סדר זה כדי שישתקע שמו ולא יזכר שם ישראל עוד עליו ובכן אל יחר בעיני אדוני המלך אם באתי בשק של זבל נגד חצר מלכות שלך כי לא להמרות עיני מלכותך עשיתי חלילה רק מצד חיוב האמונה שלה, המלך נ"ע שמע בנחת את כל דבריה וכו' ופתח אוצרות כספו וזהב ולקח כמה כיסים מלאים מטבעות, ועוד נטל סל ומגריפה ותלה לו מאחוריו והוציא כרוז כל מי שאוהב למלך ורוצה לעשות לו נחת רוח, ממנו יראה וכן יעשה, והלך על האשפה ופיזר שם כיס מעות כדי שיהיו העניים קופצים עליה ומחיבת הממון יקחו מהזבל שבאשפה, והוא עומד על גביהן ומזרז אותם על ידי פיזור ממון, ולשרים שלו כדי לחייבם בסל ומגריפה שבידו היה עומד ומתעסק עם דלת העם לפנות אותה האשפה כמוהם וכו' ועמדו כפי דבריהם בשלשים יום יותר מעשרת אלפים איש שהיו מפנים באותה האשפה עד שגלה את כותל המערבי והיסודות הנראין היום לעין כל וכו'.

The king responded, "If that is the case, let me build it myself, since Shlomo Hamelech prayed that even a non-Jew's prayers should be answered here." He asked the Jews for some details about the measurements of the Temple, and on the site of the Kodesh Hakodoshim he built a dome, in which people say there is a rock hanging in the air, which is what we call the Foundation Stone.⁵⁰²

This last part of the story, in which the king proceeds to build the Dome of the Rock, gives away the true historical context of the story. Although the Dome was not actually built by the Caliph Omar, it was he who first conquered the city for Islam, and the Dome is often called by his name. The Dome was built fifty years later by Abd al-Malik. Older histories do indeed relate that it was Omar who cleared the rock and the rest of the Temple Mount area from the rubble left from the Roman idolatrous temple that had stood there.

אחר כך קרא לקצת יהודים דלים שהיו שם ודבר על לבם באמור הנה מאת ה' היתה זאת ושמה גרם להחזיר עטרת הבית ליושנה כמו שהיה כאשר בנה המלך שלמה דשמי בקרבו, ואתם יש לכם דין קדימה הרי היסודות לפניכם בנו אותה על הוצאות שלי ואל תשיגחו בהוצאה. היהודיים נשבר לבם בקרבם וגעו כלם בבכיה, ולא ענו דבר, אמר להם המלך למה אתם בוכים במקום שהיה לכם להיות שמחים כי למחיה שלחני אלקים לכונן את בית מקדשו אשר החריבו אותו הרומיים שהם ערלי לב וערלי בשר ולא ידעו בערך קדושת מקום זה וסגולתו, אם על ממון אתם דואגים כבר אמרתי לכם כי על ההוצאות שלי תהא בונים אותו, ענה זקן אחד שבהם בבכיה רבה יחי אדונינו המלך ויארץ ימים על מלכותו אנו עבדיך מחוייבים לברך את ה' אשר ייעצך, ולחזיק לך טובה על חסדך זה האחרון מן הראשון שאתה מתנדב הוצאת הבית, אמנם כפי אמונתנו אין בידינו לבנות הבית לפי שאנו מאמינים ומקווים שהבית הזה יהיה לנו בנוי מאת ה' מן השמים כשיהיה ברצונו יתברך ולא זולתו.

502. שם, עמוד כא: אמר המלך אם כן אני ידעתי כי שלמה המלך התפלל (מלכים א, ח') גם אל הנכרי הבא מארץ רחוקה למען שמו והתפלל אל הבית הזה שתהיה תפלתו נשמעת ובכן אני אבנה אותו ואקחהו לבית תפלה שלי, ופטרם לשלום ונתן להם חירות דירה וכל מלאכה שיהיו יכולים להתעסק בה ככל אחד מבני עמו וחזר וביקש מהם שיתנו לו תבנית המקומות שהיו במקדש וכפי הנראה תבנית האורך ורוחב ממה שהיה בבית ראשון ובית שני לא נתנו לו, אמנם מה שנתנו לו היה על גבי כותל המערבי ולפנים, ולשליש ולרביע עשו לו עזרת אנשים ועזרת נשים ועזרת כהנים וכעין כיפה שקורין בית קדשי הקדשים ומדרש שלמה, הם אומרים דשם במקום שהוא נקרא בית קדשי הקדשים דיש שם אבן תלויה ועומדת באויר ושהוא הנקראת אצלינו אבן השתיה, ולכן נוהגין באותו חדר קדושה יתירה שאין נכנס שם אדם רק להדליק ולתקן הנרות של שמן שדולקים שם יום ולילה.

The Jews in this story took the Gemara about Hashem building the Temple (Bava Kama 60b) literally, but even according to the Rambam who says that the physical building will be built by human hands, no one is permitted to build it before the coming of moshiach. Again, this is because the Rambam says (Hilchos Beis Habechirah 1:4) that we do not have an exact tradition as to how to build the Third Temple based on the description in Yechezkel. There once was such a tradition, but clearly by the time of Omar the Jews had lost it.

Ari: So rebbe, let me make sure I have clear the things we learned today. First of all, sources brought by the Zionists that predict the ingathering, the building of Eretz Yisroel or the Beis Hamikdash do not necessarily mean it is permitted to do these things. Secondly, many of the sources that predict this paint it in a negative light. Thirdly, many of the sources refer to the period after moshiach's coming, not before as the Zionists claim. Lastly, their claim that the Beis Hamikdash may be built before moshiach is true, but refers to building under a gentile government's decree, not under an independent Jewish government, and does not apply today when we don't have a tradition as to how to build it.

Rabbi Glauber: Very good, Ari. What about you, Yossi?

Yossi: Wow, rebbe. It looks like the Zionists have done a good job on the Jewish people. They've captured the hearts of the ignorant with their nationalist pride, and they've won over the minds of the Torah scholars with proofs from every Torah source imaginable. Zionism is a much greater threat to Judaism than Christianity, which never made much progress among Jews, or Karaism, which was an ostracized sect from the beginning, or Sabbateanism, which did not last more than a year as a mass movement.

You've shown us all the flaws in the Zionist proofs, but it will take a lot of work to spread this information and undo what they have done.

Day 6: *The Debate*

Yossi and Ari go home satisfied, and they make plans to approach the rabbi of Yossi's shul, Rabbi Hersher, to show him the errors in his arguments. Unbeknownst to them, however, Rabbi Hersher is spending a good part of the night feverishly studying the books of Rabbi Shlomo Aviner and Rabbi Menachem Kasher looking for more pro-Zionist arguments. He has decided that he has had enough of this old Rabbi Glauber indoctrinating good boys like Yossi and Ari, and it is time for him to debate with Rabbi Glauber face to face as the boys listen.

The next evening, when Yossi and Ari knock on Rabbi Glauber's door, they are accompanied by Rabbi Hersher.

Rabbi Glauber: Sholom aleichem, Rabbi Hersher. What brings you here tonight?

Rabbi Hersher: Well, with all due respect, I would like to know why you have been teaching these boys that a Jewish state is wrong,

all based on a piece of Gemara that is not accepted as halacha. The Ramban in Sefer Hamitzvos writes explicitly, “We were commanded to take possession of the land that G-d promised to our forefathers, to Avraham, to Yitzchak and to Yaakov, and that we should not leave it in the hands of any other people, or leave it desolate... We must not leave the land in their [the Canaanites] hands or in the hands of any other people in any generation.”⁵⁰³

Now, how could the Ramban say that we must conquer Eretz Yisroel in every generation, if there are these three oaths prohibiting such a conquest? Obviously the Ramban must hold that these oaths are merely Agadta, not halachically binding.

Rabbi Glauber: Do you really think the Ramban means we must conquer Eretz Yisroel in every generation, including during exile? Take a look further in the Ramban and you’ll see that it’s not so. He brings a proof from Chazal’s statement that Dovid Hamelech was wrong to conquer Syria before completing the conquest of Eretz Yisroel, and then concludes, “So we see that we were

commanded to conquer it in all generations.”

Then he says, “And I say that the mitzvah of which Chazal speak highly, living in Eretz Yisroel...is all part of this positive commandment, for we were commanded to take possession of the land in order to live in it. If so, it is a positive commandment for all generations, in which each one of us is obligated, even during exile.”⁵⁰⁴

---

503. ספר המצות, מצות ששכח אותן הרב ממצות עשה כפי דעת הרמב"ן, מצוה ד': שנצטוינו לרשת הארץ אשר נתן הא-ל יתעלה לאבותינו לאברהם ליצחק ולעקב ולא נעזבה ביד זולתנו מן האומות או לשממה וכו' אבל הארץ לא נניח אותה בידם ולא ביד זולתם מן האומות בדור מן הדורות. 504. שם: ואמרו א"ת מפני מה כבש דוד ארם נהרים וארם צובא ואין מצות נוהגות שם אמרו דוד עשה שלא כתורה התורה אמרה משתכבשו א"י תהיו רשאים לכבוש חוץ לארץ והוא

We see clearly that the Ramban needed a second proof, from the fact that Chazal speak highly of living in Eretz Yisroel, that the mitzvah applies during exile. His first proof from Dovid Hamelech did not cover exile.

Rabbi Hersher: So why does he say “we were commanded to conquer it in all generations”?

Rabbi Glauber: He is anticipating someone defending the Rambam, who does not count this mitzvah, by saying that the mitzvah was a one-time-only command to Yehoshua to conquer the land. One-time-only mitzvos aren't counted in the 613, as per the Rambam's third rule of counting mitzvos. The fact that the mitzvah applied to Dovid Hamelech proves that it was not a one-time-only mitzvah. To use the halachic terms, it is *ledoros* (for the generations) and not *leshaah* (one-time-only). And that is exactly what the Ramban means when he says we were commanded to conquer it in all generations - that it is a permanent mitzvah. But there is certainly a time when the mitzvah of conquest is suspended: during exile. In this respect it is just like all the mitzvos relating to the Beis Hamikdash and the korbanos, which are considered permanent mitzvos, counted among the 613, yet are suspended during exile.

Rabbi Hersher: Okay, I hear. But in the end, the Ramban does prove that it's a mitzvah during exile too.

Rabbi Glauber: He proves that the mitzvah of living there applies during exile, not the mitzvah of conquering. You have to read the Ramban carefully. Up until this point, the Ramban

---

לא עשה כן, הרי נצטוינו בכיבוש בכל הדורות. ואומר אני כי המצוה שחכמים מפליגים בה והוא דירת ארץ ישראל עד שאמרו כתובות (דף קי ע"ב) כל היוצא ממנה ודר בחוצה לארץ יהא בעיניך כעובד ע"ז שנאמר כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים וזולת זה הפלגות גדולות שאמרו בה הכל הוא ממצות עשה ההוא שנצטוינו לרשת הארץ לשבת בה, א"כ היא מצות עשה לדורות מתחייב כל אחד ממנו ואפילו בזמן גלות כידוע בתלמוד במקומות הרבה.

calls the mitzvah *lareshes*, “to take possession” of the land. Now he makes an additional point: that the mitzvah of living in Eretz Yisroel of which Chazal speak is also part of this same mitzvah, “for we were commanded to take possession of the land in order to live in it.” In other words, the real mitzvah is to live in the land, and conquering is only a *hechscher mitzvah* – a preparatory stage in order to reach the mitzvah. Writing tefillin is preparation for putting them on, but the mitzvah is only to put them on. If one has pre-written tefillin, he is under no obligation to write them. Building a succah is preparation for sitting in it, but the mitzvah is only to sit in it. If one has a pre-built succah he does not have to build another one. Similarly, from the fact that Chazal speak highly of living in Eretz Yisroel even during exile, the Ramban concludes that the real mitzvah is living there, not conquering it. Conquering in the time of Yehoshua and Dovid was only a preparation that made it possible to live there, but if one can live there without conquering it, he also fulfills the mitzvah. Therefore, even during exile when conquest is forbidden under the oaths, it is possible to live there and fulfill the mitzvah.

Rabbi Hersher: You know, I must admit that what you’re saying fits very well with the words of the Ramban. And on the contrary, the Ramban actually sounds like he makes the unstated assumption that there is an oath that forbids conquest during exile. Otherwise, why does he have to bring another proof that the mitzvah applies during exile? What should be the difference between Dovid Hamelech’s time and our time, if not the oath?

Rabbi Glauber: Right. And the Ramban expresses no surprise that Chazal in their time speak only of the mitzvah of living in Eretz Yisroel, not conquering it. He merely says that despite the suspension of the *hechscher mitzvah* of conquering, it is still possible to do the mitzvah itself: living there.

Also note his words: "It is a positive commandment for all generations, in which each one of us is obligated, even during exile." Why does he say "each one of us"? Because he knows that if the mitzvah were on the Jewish people as a whole, it would be impossible to fulfill it during exile without conquest. There is no way that any power ruling the land would allow the entire Jewish people to return to the land en masse - they would see it as a threat to their rule. They would only allow one Jew here and one Jew there to come. Therefore, the Ramban says, it is a mitzvah that whatever individual Jews can come and live there, should do so.

Furthermore, pay close attention to the Ramban's words: "And I say that the mitzvah of which Chazal speak highly, living in Eretz Yisroel, to the point that they said in Kesubos: Anyone who goes out of it and lives in Chutz Laaretz should be in your eyes as if he worships idols..." If you look in Kesubos 110b, the Gemara doesn't say "anyone who goes out of it." It says, "Anyone who lives in Chutz Laaretz..."⁵⁰⁵ Why did the Ramban misquote the Gemara?

The answer is that there are really two different statements of Chazal: one in the Gemara, and one in the Toras Kohanim on Parshas Behar (Vayikra 25:38). The Torah says, "To give you the Land of Canaan, to be your G-d." Chazal comment, "Every Jew who lives in Eretz Yisroel accepts upon himself the kingdom of Heaven. And whoever goes out to Chutz Laaretz is as if he

---

505. כתובות קי ע"ב: ת"ר: לעולם ידור אדם בא"י אפ"י בעיר שרובה עובדי כוכבים, ואל ידור בחו"ל ואפילו בעיר שרובה ישראל, שכל הדר בארץ ישראל - דומה כמי שיש לו אלוה, וכל הדר בחוצה לארץ - דומה כמי שאין לו אלוה, שנא': (ויקרא כ"ה) לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים. וכל שאינו דר בארץ אין לו אלוה? אלא לומר לך: כל הדר בחו"ל - כאילו עובד עבודת כוכבים וכן בדוד הוא אומר: (שמואל א' כ"ו) כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים, וכי מי אמר לו לדוד לך עבוד אלהים אחרים? אלא לומר לך: כל הדר בחו"ל - כאילו עובד עבודת כוכבים.

worships idols.”⁵⁰⁶ Rashi quotes this in his commentary on Vayikra 25:38. According to this statement, only one who is born in Eretz Yisroel and leaves it is considered as if he worshipped idols, but one who is born in Chutz Laaretz is under no obligation to move to Eretz Yisroel.

It is this statement that the Ramban meant to quote (the word “Kesubos” was not written by the Ramban himself; it is merely a reference added by the printer – see the Frankel Rambam where it is removed and the correct source in Toras Kohanim is inserted). Based on this, it seems clear that the Ramban did not even mean that an individual who is able to move to Eretz Yisroel should do so. He meant that it is an optional mitzvah that one fulfills if he lives there, but is not obligated to go.

Rabbi Hersher: But how do you explain the Gemara in Kesubos, which says, “Anyone who lives in Chutz Laaretz...” It sounds like even those born in Chutz Laaretz are not allowed to stay there.

Rabbi Glauber: The Gemara can be understood in the context of the Tosefta Avodah Zarah 5:2, which says, “Rabbi Shimon ben Elazar says: Jews in Chutz Laaretz worship idols in purity. How so? If an idol worshipper makes a feast for his son, and goes and invites all the Jews in his city, even if they eat their own food and drink their own drinks and their own waiter waits on them, they are idol worshippers.”⁵⁰⁷

---

506. תורת כהנים פרשת בהר פרשתא ה, אות ד: לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים. מיכן אמר כל בר ישראל היושב בא”י מקבל עליו עול מלכות שמים. וכל היוצא לחוצה לארץ כאילו עובד ע”א. וכן בדוד הוא אומר ארורים הם לפני ה’ כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה’ לאמור לך עבוד אלהים אחרים. וכי עלת על דעתינו שדוד המלך עובד ע”א אלא שהיה דורש ואומר כל היושב בארץ ישראל מקבל עליו מלכות שמים. וכל היוצא חוצה לארץ כאלו עובד עבודה זרה.

507. תוספתא ע”ז ה.ב: ר’ שמעון בן אלעזר אומר ישראל שבחוצה לארץ עובדי עבודת כוכבים בטרהר הן כיצד עובד כוכבים שעשה משתה לבנו והלך וזימן את כל היהודים שבעירו אע”פ שהן אוכלין משלהן ושותין משלהן ושמש שלהן עומד על גביהן, עובדי עבודת כוכבים הן שנאמר וקרא לך ואכלת מזבחו.

Here too, the Gemara in Kesubos is talking about Jews who socialize with the gentiles, which has bad consequences even for those who are born in Chutz Laaretz.

Rabbi Hersher: Your explanation of the Ramban makes sense. But is this how the poskim really understood the Ramban?

Rabbi Glauber: Certainly. Rabbi Moshe Feinstein, the foremost posek of our time, writes as follows: “Regarding your question if there is a mitzvah nowadays to live in Eretz Yisroel, as the Ramban says, or if there is no mitzvah nowadays, as Rabbeinu Chaim says, quoted in Tosafos on Kesubos 110b: Most poskim hold it is a mitzvah. But it is obvious that this is not an obligatory mitzvah in our time, for if so, it would result in a prohibition to live in Chutz Laaretz because doing so would be violating a positive commandment, like wearing a four-cornered garment without tzitzis, which is forbidden because it transgresses the positive commandment of tzitzis. But we only find a prohibition regarding one who lives in Eretz Yisroel, who is forbidden to leave with the intention of dwelling permanently in Chutz Laaretz - see Rambam Hilchos Melachim 5:9. And this prohibition is certainly not a negative commandment. Had it applied to the Jews of Chutz Laaretz, the Rambam would have written, ‘It is forbidden to live in Chutz Laaretz unless there is a strong famine in Eretz Yisroel.’ So we see that it is a Rabbinic prohibition, only for those who dwell in Eretz Yisroel. But as far as the Biblical positive commandment, it is not obligatory, only that if one lives there he fulfills the mitzvah. And in my Chiddushim I have written at great length about the words of Rabbeinu Chaim in Tosafos in Kesubos. Now, since it is not an obligatory mitzvah, you must definitely take into consideration the concern of Rabbeinu Chaim in Tosafos as to whether you will be able to keep the special mitzvos of Eretz Yisroel.” (Igros

Moshe, Even Hoezer
1:102)⁵⁰⁸

In short, Reb Moshe says that even the Ramban only holds that there is an optional mitzvah nowadays to live in Eretz Yisroel. What makes it optional, if originally it was obligatory? Clearly the oaths. It can't be obligatory, because then all Jews would have to go and they would transgress the oaths.

Rabbi Moshe Feinstein: There is no obligation to live in Eretz Yisroel today even according to the Ramban.

And this is how the Ramban has been understood for hundreds of years. Rabbi Shlomo ben Shimon Duran, the **Rashbash** (1400-1467) wrote: "There is no doubt that living in Eretz Yisroel is a great mitzvah at all times, both during and after the time of the Temple, and my ancestor the Ramban (he was a sixth generation descendent of the Ramban) counted it as one of the mitzvos, as it says, 'You shall take possession of it and live in it,' and so is the opinion of my father the Rashbatz in his work Zohar Harakia. And even according to the Rambam who did not count it as a mitzvah, it is at least a Rabbinic mitzvah, besides the many other

508. אגרות משה אבן העזר ח"א סימן קב: ובדבר שאלתך אם יש מצוה עכשיו לדור בא"י כהרמב"ן או כהר"י חיים בתוס' כתובות דף ק"י דאינה מצוה בזה"ז. הנה רוב הפוסקים סברי דהוא מצוה. אבל פשוט שאין זה בזה"ז מצוה חיובית שעל הגוף דא"כ היה ממילא נמצא שאסור לדור בחו"ל משום שעובר על עשה כמו מי שילבש בגד של ד' כנפות בלא ציצית שיש איסור ללבוש כדי שלא יעבור על עשה דציצית, ולא הוזכר איסור אלא על הדר בא"י שאסור לצאת ע"מ לשכון בחו"ל ברמב"ם פ"ה ממלכים ה"ט, וג"כ הוא ודאי אינו איסור לאו ואם היה איסור גם לאנשי חו"ל הי"ל לרמב"ם לומר סתם אסור לשכון בחו"ל אא"כ חזק בא"י הרעב משמע דרק ליושבי א"י יש איסור שאסרו חכמים אבל מצד העשה אינה חיובית אלא כשדר שם מקיים מצוה. ובחדושי הארנתי הרבה בדברי ר"ח שבתוס' כתובות. וכיון שאינה מצוה חיובית יש ודאי להתחשב בהחשש של הר"ח בתוס' אם יוכל לזהר במצות התלויות בארץ.

benefits of living there. However, during exile this is not a general mitzvah for all Jews, but on the contrary it is forbidden, as the Gemara says in the last chapter of Kesubos, that this is one of the oaths that the Holy One, blessed is He, made the Jews swear: that they not hurry the end and not go up as a wall. Go and see what happened to the children of Ephraim when they hurried the end! However, it is a mitzvah for any individual to go up and live there, but if there are considerations that prevent him he is not obligated.” (Shailos Uteshuvos Rashbash, siman 2)⁵⁰⁹

Similarly, **Rabbi Shmuel Salant** quotes the law that a wife may force her husband to move to Eretz Yisroel (Kesubos 110b), and then asks why – even according to the Ramban, he says, there is no obligation on every Jew to move to Eretz Yisroel, since this is one of the Three Oaths. He therefore explains that she can only force him to move if she is willing to move even without him. In that case, if he refuses to come along, he is not fulfilling his marital obligations to her, and he must divorce her. But if she wants to move only with him, then he has no obligation to move. In other words, the reason why he must divorce her if she is willing to move to Eretz Yisroel is not because his refusal to move to Eretz Yisroel is considered neglecting his obligation as a Jew. It is only because once she moves, he would be neglecting his obligations as a husband. (Printed in Tzefunos, year 3 issue 3, p. 46)⁵¹⁰

509. לעיל מקור 229

510. שיעור מהגר"ש סאלאנט בד"ץ כפיה לעלות לא": וקשה טובא, והלא ישיבת א"י אינה מצוה חיובית, אפי' לדעת הרמב"ן וסייעתו הסוברים שזה נחשב למ"ע "וירשתם אותה וישבתם בה", מ"מ מודים דאינה מצוה חיובית כמו שארי מצות, ומבואר בגמ' שם ג' שבועות כו' אחת שלא יעלו בחומה, וא"כ ודאי אינה מצוה חיובית על כל איש ואיש, וא"כ במה כחה דאשה לכוף לבעלה לקיים מצוה זאת של ישיבת הארץ, יותר משארי מצות חיובית. הלא בכבוד אב ואם שזה מצוה חיובית, אמרו איש סיפוק בידו לעשות אשה אין סיפוק בידה לעשות כו', ואינה יכולה לכוף לבעלה שיניח אותה לקיים מצות כיבוד אב ואם... אולם באמת נוכל לומר דהיכי דהאשה בעצמה אין יכולת בידה לעלות לארץ לבדה, (או שאין רצונה לעלות לבדה), ורק רצונה וחפצה שבעלה יעלה עמה לארץ, אז אינה יכולה לכוף אותו לעלות ולקיים מצות ישיבת הארץ. אכן אם האשה אומרת שהיא רצונה לעלות גם לבדה (כשלא ירצה בעלה לעלות עמה), דיש סיפוק בידה לעלות בעצמה, כגון מקומות הקרובים לא"י

Rabbi Yehoshua of Kutna also understood that the Ramban would not obligate conquest nowadays. He says that since the full mitzvah is conquering and we don't do that today, we aren't really doing the mitzvah when we live in Eretz Yisroel. What we are doing is preparation for the mitzvah, just like baking matza is a preparation for the mitzvah of eating matzah. (Yeshuos Malko, Yoreh Deah 66).⁵¹¹

Interestingly, Rabbi Yehoshua of Kutna's view of the preparation and the mitzvah is the inverse of what I said earlier. I said that conquering is the preparation and living there is the real mitzvah; he says that living there is only a preparation for conquering.

According to my way of learning the Ramban, we can answer the *Megillas Esther's* question on him. The *Megillas Esther* brings Rav Yehuda's opinion in Kesubos 110b that even individual Jews are forbidden to return to Eretz Yisroel during exile, based on the verse, "They will be brought to Bavel and remain there" (*Yirmiyah* 27:22). If there is a mitzvah to live in Eretz Yisroel even during exile, he asks, then how could another prophet come and contradict the words of Moshe Rabbeinu?⁵¹²

או גם במקומות הרחוקים ויש לה נכסים שאין רשות לבעלה בהם, ומזה תספיק צרכי הוצאות נסיעתה לארץ לבדה, או בשאר גוונים, שיכולת בידה לעלות לבדה ואז הרשות בידה לעלות. וכופין גם לבעלה לעלות או שיוציא ויתן כתובה וכו' ואחרי שבעלה אינו רוצה לעלות הרי מונע ממנה כל עניני אישות, ולהכי יוציא ויתן כתובה. (גליון הלבנון מספר י"ב, נדפס בירושלים שנת תרכ"ד, עמוד 85, ועתה נדפס מחדש בגליון צפונות שנה ג' קובץ ג' עמוד מז).

511. ישועות מלכו, יורה דעה ס"ו: אמנם גם לפי דעת הרמב"ן שחשב זאת למצות עשה מ"מ בעיקר המצוה אינו אלא הירושה והישיבה כאדם העושה בתוך שלו לכבוש א"י שתהא תחת ירושתינו לא על ביאה ריקנית של עתה וכבר המשילו האחרונים למצות עשה של אכילת מצה כי עיקר המצוה היא האכילה, ולקחת החיטים לשם מצוה והלישה והאפי' אינם גמר מצוה, מ"מ בודאי מצוה גדולה היא, ועל זה נאמר גומל לאיש חסד כמפעלו, גם על הפעולה של מצוה מקבל שחר, ונאמר אשרי תמימי דרך גם על הדרך של עושי מצוה יש בו שלימות ואין ספק שהיא מצוה גדולה כי הקיבוץ הוא אתחלתא דגאולה.

512. מגילת אסתר, ספר המצות מצות עשה ד' לדעת הרמב"ן: ועוד ראה שאין בו מצוה ממה שאמרו ג"כ התם כל העולה מבבל לא"י עובר בעשה שנאמר בבלה יובאו ושמה יהיו, ואם

According to the way I am learning, however, the original mitzvah was to live in Eretz Yisroel, with conquest as a preparatory step. The Three Oaths forbade this preparatory step, and automatically the mitzvah was reduced to optional status - because if it had obligatory status, it would automatically lead to conquest. This is not considered as if Shlomo Hamelech overruled a mitzvah of Moshe Rabbeinu, because the Three Oaths are not coming to forbid the mitzvah itself, only the preparatory step. Now that the mitzvah is only optional, Yirmiyahu Hanavi could come and forbid even individuals from going (according to Rav Yehuda) because they were not obligated in any case.

Finally, let me tell you that you cannot learn that the Ramban in Sefer Hamitzvos didn't treat the oaths as a real halachic prohibition, because then you would be faced with a contradiction in the Ramban's own writings. In Sefer Hageulah, end of Shaar 1 (p. 274 in the Chavel edition), he writes that the reason most Jews did not go up at the beginning of the Second Beis Hamikdash is that Jews were uncertain whether King Cyrus had meant to give permission for all the tribes of Israel to return, or only for Yehuda. And even if he had meant to give permission to all of Israel, they did not wish to force the end, for they knew that Yirmiyahu's prophecy of a 70-year-long exile had only referred to those Jews living in Babylonia proper, not in all the 127 Persian states.⁵¹³

Rabbi Hersher: You have a point there. But this reminds me of a different problem I want to raise with you. The Ramban, as you say, says the Jews of Persia did not come up in Ezra's time due to the oaths. But in Yuma 9b, the Gemara relates that Reish Lakish was swimming in the Jordan River, and Rabbah bar bar

---

היה מצוה בדירת א"י בכל הזמנים איך יבא נביא אחר משה לסתור דבריו והא אין נביא רשאי לחדש דבר מעתה וכ"ש לסתור.

Is there an opinion in the Talmud that disagrees with the oaths?

Chana came and offered him a hand. Reis Lakish said to him, “By G-d, I hate you! For it says, ‘If she is a wall, we will build on her a fortress of silver; and if she is a door we will fashion upon her a plank of cedar’ (Shir Hashirim 8:9). If you had made yourselves like a wall and come up, all of you, in the time of Ezra, then you would have been compared to silver, which does not rot. Now that you have come up like doors, you have been compared to cedar, which does rot.” Rashi says that “not rotting” means having the full level of Divine Presence in the Beis Hamikdash. Now that they came up like a double door, where one can be opened while the other stays closed, the Divine Presence returned only partially to the second Beis Hamikdash.⁵¹⁴

So we see that Reish Lakish disagreed with the Three Oaths. He held that there would have been nothing wrong with all the Jews returning from Bavel. So how do you know that we pasken like Rabbi Zeira, who holds the Three Oaths? Maybe we pasken like Reish Lakish.⁵¹⁵

Rabbi Glauber: The Gemara in Yuma doesn’t show that Reish Lakish disagreed with the entire concept of the Three Oaths, only that he held that they didn’t apply to the Jews in the time of Ezra.

514. יומא ט ע"ב: ריש לקיש הוי סחי בירדנא, אתא רבה בר בר חנה יהב ליה ידא. אמר ליה: אלהא סניגא לכו, דכתיב (שיר השירים ח) אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף ואם דלת היא נצור עליה לוח ארז, אם עשיתם עצמכם כחומה ועליתם כולכם בימי עזרא - נמשלתם ככסף, שאין רקב שולט בו, עכשיו שעליתם כדלתות נמשלתם כארז שהרקב שולט בו. פרש"י נמשלתם ככסף - שאינו נרקב, כך לא הייתם חסרים שכינה. כדלתות - שער שיש בו שני דלתות, פותח אחד וחבירו סוגר, כך עליתם לחצאין. שהרקב שולט בו - מקצתו תולעת אוכלתו מתוכו ומקצתו קיים, כך קצת חזון שכינה היה שם, וכלו לא היה.

515. הרב שלמה אבינר, שלא יעלו בחומה, אות ט': ענין החומה שנוי המחלוקת בגמרא. יש גדולים ששדו נרגא בכל ענין השבועות, מפני שיש סוגיא שחולקין עליו במסכת יומא (ט ב) שם מסופר שריש לקיש היה שוחה בירדן וכו'.

Reish Lakish held that since that return to the Holy Land was initiated by prophets (Chaggai, Zechariah and Malachi), it was not a violation of the oaths.

Rabbi Hersher: But in Kesubos 110b, the Pnei Yehoshua brings the Gemara in Yuma and concludes, “It is not a unanimous opinion and there are conflicting Agados.”⁵¹⁶

Rabbi Glauber: That is because the Pnei Yehoshua learns that the Three Oaths took effect at the beginning of the Babylonia exile, after the destruction of the First Beis Hamikdash. That is when the verse “they will be brought to Bavel and remain there” was said. The permission granted by Koresh was not a real redemption, he says, and that is why the majority of Jews did not respond to it. They were waiting for the true redemption with moshiach. This is similar to the Ramban in Sefer Hageulah. Accordingly, he says, Reish Lakish must disagree with this Gemara in Kesubos. But Reish Lakish still agrees to the Three Oaths and would probably

516. פני יהושע כתובות קי ע"ב: ור' זירא ההיא בכלי שרת הוא דכתיב ורב יהודה כתיב קרא אחרנא השבעתי אתכם כו'. ולכאורה יש לתמוה דהא רב יהודה גופיה לא מייתי קרא דהשבעתי אתכם אלא קרא דבבלה יובאו, ועוד אי מקרא דהשבעתי אתכם מאי שנא בבל משאר ד' מלכויות שגלו ישראל לשם ובכולה סוגיית משמע דדוקא מבבל לא"י איכא איסורא משא"כ משאר מקומות שגלו ישראל ליכא למ"ד שאסורין לעלות לא"י. תו קשיא לי מה שהקשו בתוספות דאף למאי דס"ד מעיקרא למילף מקרא דבבלה יובאו הא בגלות ראשון כתיב ומה שתירצו בתוספות די"ל דבגלות שני נמי קפיד קרא קשיא יותר א"כ מאי ענין בבל לגלות שני דלא אשכחן שגלו שנית לבבל אלא לשאר ארצות וכו'.

והנלע"ד ליישב וכו' דרוב ישראל נשארו בבבל שלא עלו כי אם מתי מעט ארבעה ריבוא וכדאיתא נמי להדיא בפ"ק דמגילה שאמר הקב"ה קובל אני על כורש אני אמרתי יקבץ גלותי והוא אמר מי בכם מכל עמו כו' ופירש שם רשב"א ז"ל הובא בס' עין יעקב שהוא דרך משל דבאמת כוונת הקב"ה היה שיגאלו כולם ע"י מלך המשיח כשיהיה הזמן והן גאולה דכורש לא היה גאולה כלל כי אם אותן שעלו ברשיון ועדיין היו כפופים ג"כ ומתוך כך יש לי ללמד זכות על אותן שלא עלו עם עזרא שעדיין לא הגיע הזמן והא דאמר ר"ל בפ"ק דיומא אלקא סנינא לכו שלא עליהם כולכם בימי עזרא לאו מימרא פסיקא היא ואגדות חלוקות הן ואין להאריך.

נחזור לעניננו דלפ"ז עיקר קרא דהשבעתי אתכם אגלות בבל קאי שהם רוב הגולה שהוגלו ע"פ הדיבור דוקא לבבל ופקידא דכורש לא הוי גאולה כלל אלא פקידה בעלמא לפי שעה והיינו דכתיב אם תעירו אם האהבה עד שתחפץ משמע בשעה שיהיה עת וחפץ לכל מאת המקום וכו' וא"כ לפ"ז ודאי דקרא דהשבעתי אתכם איירי נמי בזמן הזה.

say that they went into effect after the destruction of the Second Beis Hamikdash.

Rabbi Hersher: You are claiming that everyone agrees to the oaths. But it seems from the Midrash Rabbah on Shir Hashirim 8:9 that the oaths were a longstanding dispute between the Sages of Bavel and the Sages of Eretz Yisroel. Rabbi Zeira, speaker of the oaths in Kesubos, after coming to Eretz Yisroel, retracted his opinion. He once went to the market to buy vegetables, and a merchant, recognizing from his style of speech that he was from Bavel, scorned him, saying that his forefathers had caused the destruction of the Beis Hamikdash. Rabbi Zeira wondered what he meant, until he went to the beis medrash and heard Rabbi Shila expounding the verse “if she is a wall”: if the Jewish people had all come up in the days of Ezra, the Second Beis Hamikdash would never have been destroyed. He then exclaimed, “This ignorant man taught me well!”⁵¹⁷

He retracted his opinion about the oaths, and, foreseeing that the oaths might one day be used by the opponents of Zionism, he fasted for a hundred days (Bava Metzia 85a).⁵¹⁸

Rabbi Glauber: There are two flaws in that argument. Firstly, Rabbi Zeira was not the first Amora to teach the oaths. Rather, it

517. שיר השירים רבה על קאפיטל ח, פסוק ט: רבי זעירא נפיק ליה לשוקא למיזבן מקומא, א"ל לדין דהוא תקיל תקיל יאות, ואמר ליה לית את אזיל לן מן הכא, בבלייא די חרבון אבהתיה בית המקדש, בההיא ענתה אמר ר' זעירא לית אבהתי כאבהתהון דהדין, על לבית וועדא ושמע קליה דרבי שילא יתיב דריש אם חומה היא אילו עלו ישראל חומה מן הגולה לא חרב בית המקדש פעם שנייה, אמר יפה לימדני עם הארץ.

518. הרב שלמה אבינר, שלא יעלו בחומה, אות י': בעל השבועות, רבי זירא, חזר בו: כך מסופר במדרש... מכאן שרבי זירא חזר בו ממה שאמר "שלא יעלו בחומה". כך כתב הרב שרגא פייבל פרנק (תולדות זאב, קונטרס ארץ ישראל, סעיף כז), וכן כתב הרב מרדכי עטייה (ספר סוד השבועה עמ' 14, ספר לך לך עמ' 48), והוסיף שזו הסבה שרבי זירא כשעלה לארץ ישראל ישב מאה תעניות שישתכח ממנו תלמודה של בבל (בבא מציעא פה ע"א) מה שלא מצאנו באף אחד מן האמוראים שעלו לארץ ישראל, אלא אפשר לומר בדרך רמז, יען שרבי זירא בכתובות אמר ענין ג שבועות, וידע ברוח בקודש שיבוא דור אחרון ויתלו כל ההתרשלות לעליה במאמר זה, לכן התענה מאה תעניות כדי שישכח מאמר זה.

was Rabbi Yosi bar Chanina, an early Amora from Eretz Yisroel! So this was no dispute between Eretz Yisroel and Bavel.

Secondly, the idea that the Babylonia Jews should have all come up, which Rabbi Shila taught in the Midrash and Rabbi Zeira accepted, does not mean that there are no oaths. As I said a minute ago, Reish Lakish in Yuma 9b also voiced this criticism, yet this does not mean he disagreed with the existence of the oaths, only that he held they did not apply at the time of Ezra.

Rabbi Hersher: I see what you mean. Now let me tell you something else. Did you know that the Vilna Gaon held that the oaths only forbid building the Beis Hamikdash? In his commentary on the Tikunei Zohar 26 he says, “If you arouse or awaken the love before it is desired... this means that they are commanded not to force the end... this means that they are made to swear not to come out on their own to build the Beis Hamikdash, the Upper Rose, until he comes.”⁵¹⁹

Rabbi Glauber: That’s talking about the oath “not to force the end.” But as far as the oath not to go up as a wall, the Vilna Gaon agrees with everyone else that it means mass immigration and conquest.

Rabbi Hersher: But there’s more. In his commentary on Shir Hashirim “al derech hapshat” (according to the simple meaning of the words) he explains that the first oath is on the nations that they should not hasten the end of exile by oppressing the Jews. The second oath is on the “mastinim” (heavenly accusers) that they

---

519. ביאור הגר"א לתיקוני זוהר תיקון כו, דף עט ע"א: אלא שמוזהרין שלא ידחקו את הקץ, וזהו שאמר בימינא, שעתה השיב אחר ימינו, כמו שאמרו כיון שגלו אין לך ביטול כו', וכמו שאמרו בכמה מקומות, במה יתערוך למשיח, באורייתא, אלא שמושבעין שלא יצאו מאליהם לבנות בית המקדש שושנה דלעיל עד שיבא.

should not raise any more arguments [against the Jewish people to prevent the redemption]. The third oath is on the daughters of Jerusalem, the twelve angels that surround the heavenly Jerusalem. None of these oaths prohibit the Jewish people from doing anything.

Rabbi Glauber: You must understand that there's a difference between *psbat* and *halacha*. For example, **Rashi** on Shir Hashirim 2:7 explains the first oath as the Jewish people speaking to the nations: "I adjure you not to oppose or challenge the love between me and Hashem, to try to change it and to convince me to follow you, as long as He desires me." Rashi anticipates someone wondering why he didn't follow Chazal and interpret the oath as they did. His reply is, "There are many Aggadic Midrashim but they do not fit with the order of the things, for I see that Shlomo prophesied and spoke about the Exodus from Egypt, the Giving of the Torah, the Mishkan, the Jewish people entering the Holy Land, the Temple, the Babylonian exile, the coming back to build the Second Temple, and its destruction." In other words, Shir Hashirim goes in chronological order. At this point we are only up to the point where the Jewish people travels in the Sinai desert - as Rashi says on the previous verse, 2:6. Therefore, an oath imposed on the Jewish people in exile would not fit in here.

However, when we derive *halacha* from a verse, it does not have to fit into the context of the verse. The Three Oaths as Chazal interpret them remain the *halacha*, but Rashi is still entitled to write a commentary explaining the *psbat* of how they fit into the context. The same is true of the Vilna Gaon.

Rabbi Hersher: The Vilna Gaon's own writings are not our only source for his views on Zionism. There is a *sefer* called *Kol Hator*, written by the Gaon's student Rabbi Hillel of Shklov,

which advocates mass aliyah and physical building of Eretz Yisroel to pave the way for redemption.

Rabbi Glauber: The Kol Hator we have today is not the authentic work of Rabbi Hillel of Shklov, if there ever was such a work. Shlomo Zalman Rivlin (1886-1962), a descendent of Rabbi Hillel, published parts of it in the late 1940's. He himself admitted that this was an abridged version. The alleged original manuscript disappeared during the Zionist war of independence, and has never been found. Only two copies of the abridged version remained, and they were the basis for subsequent printings by Kasher and the Kol Hator institute. In 1994 a new edition appeared with some new sections based on a notebook found in the house of Shlomo Zalman Rivlin. The notebook was written in the handwriting of Dr. Elazar Hurvitz, who is today a professor at YU. Apparently Rivlin dictated it to Hurvitz. It is possible that Hurvitz himself aided in composing the document.

On the second title page of the 1994 edition of the work, it says, "Kol Hator, on the footsteps of moshiach: an abridged version of the seven chapters of redemption by the great kabbalist Rabbi Hillel Shklover, a close student of the Gra z"¹. The original work is written completely in the manner of Kabbalistic works, and most of it is a sealed book, containing secret and sealed hints. In this book we have brought an abridgement of an abridgement – only the things that any Torah scholar, and certainly students of Kabbalah, can understand."⁵²⁰

So the publishers state openly that this is not the original work, only a greatly abridged version. If someone simplifies and

---

520. ספר קול התור, נדפס מחדש בשנת תשנ"ד, שער השני: קול התור בעקבות משיחא תמצית מתוך ז' פרקי גאולה של הגאון המקובל ר' הלל שקלובר שארו ותלמידו של הגר"א ז"ל. גוף החיבור מיוסד כולו בתורת הקבלה ובחלקו הגדול הוא בספר חתום ברמיזין סתומים וחתומים. בספר זה הבאנו תמצית מתוך תמצית הדברים שאפשר לכל בר אורין ומכל שכן לכל יודעי חן להבינם.

abridges enough, the resulting work may bear no resemblance to the original – and with the alleged original no longer in existence, there is no way to check.

Rabbi Kasher writes in his introduction to Kol Hator (p. 537), “There is no knowledge of where the original manuscript is, nor do we have the copy, which Rabbi Dr. Elazar Hurvitz told me he wrote and prepared for printing, all seven chapters.”⁵²¹

Kol Hator contains many Modern Hebrew words. This in itself does not disprove its authenticity, since the publisher admitted that it was an “abridgement of an abridgement,” giving him license to paraphrase.

However, some passages are clearly meant to sound like the original, yet contain Modern Hebrew. For example: “In the year 5536, when I was young, 18 years old, the news came that many of the priests who were enemies of Israel in the area of Ukraine were speaking much in their monasteries terrible things about the Jews, which lowered the morality and the material status of Jews, based on false slander, stories that never happened. And one of the priests in the city of Kiev (Kiov) who was an apostate Jew...”⁵²²

Here the name of the city Kiev is spelled קיעוו as Yiddish speakers would spell it, but in parentheses it is spelled קיוב for the benefit of Modern Hebrew readers. The writer is clearly portraying this as an original passage written in the early 1800s, where his only gloss is the spelling of the name Kiev in parentheses. Yet the sentence contains the word מנזריהם, a derivative of the word נזר which the Zionists used for monasteries. (In their disdain

521. התקופה הגדולה, ח"ב, עמוד 537: כן אין שום ידיעה איפוא נמצא הכתב יד המקורי וכן ההעתקה שהרב ד"ר אלעזר הורביץ אמר לי שהוא כתבה והכין לדפוס כל שבעה הפרקים.

522. קול התור, עמוד 121: בשנת תקל"ו ואני הייתי אז צעיר לימים בן יח שנים, אז באו ידיעות שרבים מכומרי צוררי ישראל במחוז אוקראינה מטיפים הרבה במנזריהם דברים אימים על היהודים, המשפילים את המוסריות, והגשמיות של היהודים על סמך דיבות שקר דברים שלא היו ולא נבראו ואחד הכומרים בעיר קיעוו (קיוב) שהוא מומר להכעיס...

for Judaism, the creators of Modern Hebrew often took holy concepts from Judaism and generalized them to other religions or to the world in general. Thus a “nazir” is a monk and a “minzar” is a monastery.) This is a dead giveaway that the sentence was not written by Rabbi Hillel of Shklov as implied.

Furthermore, much of the history of Reb Hillel of Shklov’s leading role in the aliyah of the Gaon’s disciples in 1809 is only known to us from Shlomo Zalman Rivlin’s book *Chazon Tzion*, which he published at about the same time as *Kol Hator* (possibly with the purpose of boosting the authority of *Kol Hator*). However, letters by Reb Hillel were later discovered proving that he came to Eretz Yisroel much later, and not for religious or ideological reasons.

In a letter to his son-in-law, Rabbi Shmarya Luria, dated 1835, he writes, “It is clear that Hashem, the cause of all events, caused me to come here against my will, as is known to all. Only through ropes of love I was pulled here in my old age... Certainly I accept it all with love, for certainly He did it for a great purpose, either to atone for my many sins, or to correct some spiritual corrections here, which with Hashem’s help I have already corrected. No doubt they ate non-kosher meat here... and if I came only for this, it was worth it.”⁵²³

This a far cry from the ideology of *Kol Hator*, which says: “Who is greater in these recent generations than our teacher the Gra, the holy one of Israel, who with fiery words urged his students to hasten the revealed redemption and bring the end

---

523. מכתב הר' הלל ריבלין לחתנו ר' שמריה לוריא, כה טבת תקצ"ה, נדפס בכתב עת "ציון" גליון ה' מעמוד קמ"ד ואילך: נראה בעליל שמה' המסבב כל הסיבות נעשה זאת להביאני הלום שלא לרצוני כידוע לכל, רק בעבותות אהבה נמשכתי לפה לעת זקנותנו... בודאי אני מקבל הכל באהבה רבה כי ודאי לטובה גדולה כוונתו, או למרק עוונותי המרובים, או לתקן פה איזה תקונים שבעזרת ד' נתקנו על ידי פה בעזרת ד', בלי ספק ספיקא בעוונותינו הרבים אכלו פה נבלות וטריפות... ואילולא לא באתי אלא לדבר זה די.

nearer by settling Eretz Yisroel. Almost every day he spoke to us with trembling and emotion, saying that the survivors of the Jewish people would live in Zion and Jerusalem, and that we should not delay.”⁵²⁴

Furthermore, the Kol Hator makes it sound as though its author, Rabbi Hillel Rivlin, was a close student of the Gra. It prefaces many statements with words like, “Our teacher spoke with us,” “Our teacher said to us,” “He explained to us,” or “Our teacher always used to say.” There is even a lengthy story about how the Gra, after turning back from his journey to Eretz Yisroel, had a vision about his role in bringing about the beginning of redemption through the ingathering of the exiles. He then chose one of his students, Reb Hillel, to carry on that mission.⁵²⁵

But Reb Hillel is not among the ten students of the Gra listed in the introduction to the Gra’s commentary on Shulchan Aruch, written by his sons, nor is he listed in the Aliyos Eliyahu on page 94. The Radal also tells a story that clearly implies that Reb Hillel was not a student of the Gra: “Reb Hillel of Shklov, who traveled to the Holy City and passed away there, related to me that he was once in Vilna and he came and stood before our teacher of

524. ספר קול התור, נדפס שנת תשנ”ד, עמוד 130: מי גדול לנו בכל הדורות האחרונים כרבינו הגר”א קדוש ישראל אשר בדברים חוצבים להבות אש האיץ בתלמידיו להחיש את הקץ המגולה לקרב קץ הגאולה על ידי ישוב ארץ ישראל, כמעט בכל יום דבר אלינו רבינו ברית ובהתרגשות כי בציון ובירושלים תהיה פליטה, ולא לאחר את המועד.

525. קול התור, נדפס שנת תשנ”ד, עמוד 95: אספרה אל חוק מעט מזעיר עד כמה שיש לנו רשות לספר, והוא ענין החזון הנשגב מחזה שדי מופלא שחזה רבנו הגר”א זמן קצר אחרי שחזר מדרך נסיעתו לארץ הקדושה בשנת תקמ”ב. רבנו היה אז שרוי בדאגה עמוקה ובמבוכה נפשית שקשה לתאר, מצד אחד ראה ברוח קדשו את השליחות הגדולה שהוטלה עליו מן השמים לעורר ולהתחיל בקיבוץ גלויות בפועל וכו’ הוא היה שרוי במבוכה כזאת שלא ראינוה אצלו מימיו, הרבה להתפלל בצום ובכי לקבל עצה ברורה מן השמים, עשה מה שעשה בתיקונים סודיים וכו’, אכן הוא נענה במחזה גדול וקדוש וכו’ ועל ידי זה ניתן הכח לרבנו להכשיר את האתחלת בקיבוץ גלויות וכו’ אחרי שרבנו חזר מדרך נסיעתו לארץ ישראל בשביל שלא נתנה לו רשות מן השמים כנודע, מסר יפי כח זה לאחד מתלמידיו בן צור מחצבתו ששמו עולה כמספר חמר פעמים ואו בדרגא דזעיר לע”ע.

blessed memory in his room... and suddenly he asked him how he was doing and how his father, his student Rabbi Binyamin was doing.”⁵²⁶ Apparently, the father Rabbi Binyamin was the student of the Gra, not the son Rabbi Hillel.

Finally, a comparison between Kol Hator and the Vilna Gaon’s own writings shows that it could not be based on his teachings. The Gaon writes in his commentary on Tikunei Zohar 25a: “The redemption will come through the study of the Zohar.” And again on page 81b: “The redemption is being delayed because people are not studying this wisdom.” And on the Zohar 114b he writes: “Leaving exile depends on the study of the Kabbalah.”⁵²⁷

The Kol Hator says: “The study of the teaching of Kabbalah and the revelation of the secrets of the Torah in the period just prior to moshiach is one of the main things that brings the redemption near, as our teacher wrote in many places at length, and this is one of the main roles of Moshiach Ben Yosef, who will accomplish the ingathering of the exiles, as our teacher foretold. And the main place for this study is in Eretz Yisroel in general, and in Jerusalem in particular.”⁵²⁸

If the Vilna Gaon meant that study of Kabbalah in Eretz Yisroel in particular brings about the redemption, why didn’t he say so himself in any of the places where he writes about it?

---

526. עליות אליהו הערה נ"ה: סיפר לי הרב מ' הילל משקלאב שנסע לעיר הקודש ונפטר שם, שפעם אחת היה בוויילנא ובא ועמד לפני רבנו ז"ל בחדרו... ובפתאום שאלו בשלומו ובשלום אביו תלמידו הרב מוה"ר בנימין".

527. ביאור הגר"א לתיקוני זהר כה ע"א: הגאולה תהיה על ידי לימוד הזוהר. ובדף פא ע"ב: שהגאולה מתאחרת לפי שאין לומדים חכמה זו. ועל הזהר קיד ע"ב: יציאת הגלות תליא בלימוד הקבלה.

528. קול התור, עמוד 143: למוד תורת הקבלה וגלוי רזי התורה בעקבתא דמשיחא שזה הוא אחד הדברים העיקריים לקרוב הגאולה, כבאור רבנו בכמה מקומות באריכות, והוא מתפקידו העיקריים של משיח בן יוסף שעל ידו קבוץ גלויות ביעודו דרבנו. ועקר למוד זה הוא בארץ ישראל בכלל ובירושלים בפרט.

In his commentary on *Tikunei Zohar* 27b, the Gaon writes: “At first Hashem will arouse the redemption with His left hand, ‘His left hand is under my head,’ and that will be a remembrance as in the days of the Second Temple, in the days of Cyrus, but they will not go out with that. And then He will arouse His right hand.”⁵²⁹

But the *Kol Hator* writes, “Our teacher always said a great general rule: that all the work of the beginning, through arousal from below, everything will be like in the days of the Second Temple, like in the days of Ezra and Nechemiah, with the permission of Cyrus.”⁵³⁰ It sounds like the arousal that is similar to the time of Cyrus will indeed bring the Jews out of exile – not as the Gaon writes “they will not go out with that.”

The Gaon in his commentary on the *Agados* in *Bava Basra* 73b writes: “In what merit do we hope for this? For every arousal has to take place below. They say (see *Sotah* 49a): Rabban Shimon ben Gamliel said: From the day that the Temple was destroyed, there is no day whose curse is not worse than the day before it, and on what does the world exist? On the *Kedusha D’sidra* and *Amein Yehei Shmeih Raba*.”⁵³¹

But *Kol Hator* (p. 21) says, “All the work of gathering in the exiles, building Jerusalem and expanding the settlement of *Eretz Yisroel* for the return of the Divine Presence, all the main parts of the work as well as all its details and details of details, are

529. ביאור הגר"א לתיקוני זהר חדש כז ע"ב: בתחלה יתער בשמאלא, שמאלו תחת לראשי, והוא יהיה פקידה כמו שהיה בבית שני בימי כורש ולא יצאו בו ואחר כך יתער ימינא.

530. קול התור, עמוד 137: כלל גדול היה אומר תמיד רבנו, שכל עבודת האתחלתא באתערותא דלתתא הכל כמו בימי בית שני, כמו בימי עזרא ונחמיה ברשיון כורש.

531. ביאור אגדות דרבה בר בר חנא, ב"ב עג ע"ב: ובאיזה זכות אנחנו מצפין כל זאת, מפני שכל התעוררות צריכה להיות מלמטה, ואמרו אמר רבן שמעון בן גמליאל, מיום שחרב בית המקדש אין לך יום ויום שאין קללתו מרובה מחברו, ועל מה עלמא קיים, אקדושא דסדרא ואמן יהא שמייה רבא.

all connected with the destiny and role of the Moshiach of the Beginning, the first moshiach, Moshiach ben Yosef, which is the miraculous power that helps every action that is done with arousal from below in a natural manner.”⁵³²

Rabbi Hersher: Wow, whoever wrote Kol Hator was very sneaky. This sounds like a classic case of forging an ancient document to support a messianic movement. And that last paragraph you quoted sounds suspiciously like a contemporary religious Zionist description of every action towards building the state as miraculous. He wants us to see the state as Moshiach ben Yosef. It reminds me of Rav Kook’s eulogy on Herzl in which he referred to “the footprint of Moshiach ben Yosef.”

But let’s leave behind Zionism as a messianic movement. How do you know Zionism isn’t permitted as part of exile? Most of my teachers held that the state doesn’t violate the oaths because it was established with the permission of the U.N. Yossi told me about your arguments against that (see pp. 203-209), and I’ll admit that they made some sense. After all, making a state, even with permission, is forcing the end of exile. And the oath “that they should not go up as a wall” does prohibit taking over the land with military force, and that is what we did – permission or no permission.

But then I saw in Chiddushei Basra on Kesubos by Rabbi Chaim Dov Altusky that he writes regarding the oath against forcing the end, “It seems possible to say that all the oaths have to do with the general prohibition on making any effort to throw off the yoke of exile from their necks. They must wait

---

532. קול התור, עמוד 21: כל עבודת קבוץ גלויות, בנין ירושלים והרחבת ישוב ארץ ישראל להחזרת השכינה, כל עיקרי העבודה וכל פרטי פרטיה נאחזים ביעודו ובתפקידו של משיחא דאתחלתא משיח הראשון משיח בן יוסף, שהוא הכח הנסי המסייע לכל פעולה הנעשית באתערותא דלתתא על דרך הטבע.

from the coming of moshiach, for only then will Hashem end their subjugation to the nations. Therefore, if they do not do it with a strong hand but rather with the permission of the nations, they have not transgressed any oath that prohibits rebellion, since by humbling themselves before the nations and asking for their approval, they are keeping and strengthening the rule of the nations. And even now that they are in Eretz Yisroel they need the approval of the nations for every step they take, and if they ever go beyond what is accepted, they immediately retreat in fear at the rebuke of the gentile, as occurred during the Sinai Campaign in 1956.”

And regarding the argument that we had to fight the Arabs and therefore it was still considered going up as a wall, he writes, “But it seems that if we say that the real intent of the prohibition is that they should not throw the yoke of exile and the rule of the nations off their necks, the fact that they still need the approval of a majority of the nations, even though they rebel against one of them, is enough to consider them to be still living in exile, for the rule of others is upon them. And especially according to the words of Rashi’s first edition, quoted by the Shita Mekubetzes, who says that the prohibition is to do it ‘on their own’ (me’eilehem), if they do it only with the approval of most of the nations, this is not called doing it on their own, and it is not prohibited.”⁵³³

---

533. חידושי בתרא, כתובות קיא ע"א: ויש לעיין, דלכאורה י"ל דכל השבועות בין לענין לעלות בחומה (לפירוש המהרש"א ז"ל והאבני נזר) ושלא למרוד ושלא להרבות בתחנונים הם לענין שלא לעשות שום השתדלות להשליך עול הגלות מעל צואריהם, דצריכים להמתין לביאת משיח דרך אז יעביד ה' שעבוד מלכויות. ולכן כשאר עושים ביד חזקה אלא ברשות הגוים, לא עברו על שום שבועה האוסרת מרידה, כיון דמקיימים ומחזקים שליטת הגוים בזה שנכנעים להם לבקש הסכמתם. ואף כשנמצאים הם עתה בארץ ישראל מוכרחים הם להסכמת האומות על כל שעל ושעל, ואם יוצאים פעם מדרך המקובל, מיד חוזרים בבהלה ע"י גערת הגוי, כמו שהיה במבצע סיני בשנת תשט"ז.

וגם יש לעיין בדחילו בהערת הספר ויואל משה שם זז"ל וגם זה ברור שמה שהבין באבני נזר מלשון ביד חזקה שפירש בדרך מלחמה וכדומה הכוונה על האומה היושבת שם, שאם צריכים ללחום עמה ודאי דהוי ביד חזקה, ומה ששאר האומות מסכימים לא מעלה ולא מוריד

He has a strong point, doesn't he?

Guessing at the reason for the oaths

Rabbi Glauber: During the course of history, the Jewish people moves among three political levels: 1) In exile, wandering among the nations, at the mercy of their hosts. 2) In their land as an independent kingdom, but not more powerful than any other country.

3) The most powerful kingdom in the world. The third position was reached briefly in the time of Shlomo Hamelech (Megillah 11b), and will be reached again when moshiach comes (Rambam Melachim 12:4). The second position was the position of the Jewish kingdom in the Hasmonean period and in much of the First Temple period. The first position, exile, has been our position since the destruction of the Second Temple.

The State of Israel too is on the second level. It is independent, but it is not the most powerful country in the world, and, like all countries, it is expected to take the will of the United Nations and the superpowers into consideration.

Rabbi Altusky is suggesting that since we expect to reach the third level in the Messianic era, to use our own powers to bring our position up to the second level is not called "forcing the end." He has a point – certainly the second political level is not "the end." But here we are treading on the thin ice of *taama dekra*: trying to rule halacha based on one particular understanding of the motive behind the halacha. How can we be sure that with the words, "Do not force the end," Hashem meant, do not reach Level Three? Perhaps He meant, do not leave exile before the time.

כז' ע"כ. ולכאורה אם נימא דעיקר ההקפדה היתה שלא ישליכו עול הגלות ושליטת הגוים מעל צוארם, זה שצריכים עדיין להסכמת רוב הגוים אף שמורדים בא' מהן, עדיין מיקרי דשרוים הם בגלות דשליטת אחרים עליהם. ובפרט לפי לשון רש"י ז"ל במהדורא קמא הובא בשיטה דהאיסור הוא לעשות "מאליהם", א"כ כשעושים רק בהסכמת רוב האומות אין זה נכלל בעשייה "מאליהם", ולא נאסר.

Certainly Level Two is not synonymous with exile. Is France in exile? Is England in exile? These countries are also expected to consult with America and the U.N. before making a military move. These countries were also “rebuked” in 1956.

Rabbi Hersher: But the State of Israel seeks the world’s approval more often than most other countries. Because they are constantly restrained and rebuked by the world, they are really still in exile, still on Level One.

Rabbi Glauber: Any independent country in the same position as the State of Israel would do the same. The Israeli leaders knew in the 50’s that they were caught at the front of the cold war between the two nuclear superpowers. The Soviets were supporting Egypt, so they could not afford to lose the support of the other superpower, America. That is also why the Israelis waited for the green light from America to attack at the beginning of the 1967 war. And since the 60’s, the State has had another reason to seek American approval – they have been heavily dependent on America for money and arms. Thus it is only natural that they should at least make a show of consulting America at every step. But is this an exilic act? No, this is what any independent state would do if placed in their position.

Rabbi Hersher: You must admit that there are certain levels of semi-independent behavior that are tolerated even during exile. In Babylonia, the Jewish people had their own exilarch. In medieval Spain and later in Poland, the kingdom granted Jewish courts the right to enforce their own laws. Rabbi Elchonon Wasserman mentions this in his piece *Zechor Yemos Olam* (Kovetz Maamarim, p. 84). He brings that in the works of the Rivash (responsa 265, 309) and the Tashbatz (see also the Ran, responsum 41) we find that there existed in their times ‘judges of sins’ i.e. that there were people chosen in every city to get rid of

sinners. In Poland and Lithuania, there was the Council of the Four Lands, which convened during market fairs to enact general edicts for the whole country, and their words were heeded like the words of a king. Later, under the Russian empire, there was still the Kahal, who had the power of imprisonment ("kuna"), until 1840 when the maskilim convinced Czar Nicholai I to bring it to an end.⁵³⁴

Rabbi Glauber: You're right that behavior must cross a certain line to be considered "forcing the end." But we have no way of knowing where that line is. It would be very presumptuous to assume that establishing an independent state on a level with, if not more powerful than, most other countries of the world today is not crossing that line. In such situations, our only safe route is to continue in the way of our ancestors through the centuries of exile, doing nothing that we did not see them doing. Today's State of Israel certainly represents a level of independence unprecedented in Jewish exile. Thus, to permit it by calling it "exile" is a step we cannot take. The same goes for Rabbi Altusky's second paragraph, where he argues that because the state had to get the approval of two thirds of the UN, it is still exile, and does not violate the oath against going up as a wall.

---

534. זכור ימות עולם מהגאון ר' אלחנן וואסערמאן, אות ד': כי בכל עת הגלות היה תמיד שלטון פנימי בישראל, ולהחזיק את הדת אשר היה כח בידן לענוש את העוברים על דת כגון ראשי גלויות בבבל והנשיאים בא"י בימי חכמי התלמוד, וגם אחר חתימת התלמוד, בימי רבנן סבוראי והגאונים ואחרי חורבן הישיבות בבבל, כאשר גלתה התורה לספרד אשכנז וצרפת, מבואר בספרי הראשונים כי היה כח בידי גדולי הדורות לענוש את העבריינים, ובספרי חכמי ספרד האחרונים כמו ריב"ש ותשב"ץ מבואר כי הי בימיהם "ברורי עבירות", היינו שהיו אנשים אשר נבררו בכל עיר לבער עושי רשעה ואין ספק שגם הממשלה ידעה מזה ולא מחתה בידם. ונמצא בשו"ת הרא"ש שצוה לחתוך חוטמה של אשה זונה ומבואר בכמה ספרי שו"ת מהראשונים אשר המלך שלח עליהם לפסוק כד"ת בין איש לרעהו, אשר הגישו משפטם אל המלך, ואח"כ כאשר גלתה התורה למדינת פולין וליטא היה ועד ארבע ארצות, אשר התאספו בימי הירידים, לתקן תקנות כוללות לכל המדינה ודבריהם היו נשמעין כדבר מלך שלטון, ואח"כ בימי ממשלת רוסיה עדיין היה "קהל", אשר היה כח בידם לאסור בבית האסורים "קונע" וזה נהג עד שנת ת"ר, אשר בשנה ההיא ניתן חוק ע"י ניקליי הראשון לבטל שלטון הקהל ע"י מלשינות של המסכילים כידוע.

A contradiction in Ahavas Yehonasan?

Rabbi Hersher: The anti-Zionists always quote the Ahavas Yehonasan on the Haftarah of Vaeschanan, who holds that gathering in the exiles is forbidden even with permission from the nations. I'm sure you've told it to the boys here (p. 222). But did you know that on the very next Haftarah, Eikev, Rabbi Yonasan Eybeshutz writes that perhaps the messianic era will be brought about when a government makes decrees against the Jewish people, and they voluntarily go to live in Eretz Yisroel. It will be a difficult time for them, and Hashem will hear their cry, have mercy on them and send them moshiach.⁵³⁵

Rabbi Glauber: I have already explained to the boys that there are many sages in our history who predicted the modern settlement of Eretz Yisroel, and some even predicted a state, but that doesn't affect halacha in the least. If it's forbidden to do it, it doesn't matter if it was predicted. We must not help those predictions come true.

In this case, the second Ahavas Yehonasan doesn't say that they will have a state or that the entire Jewish people will live there, just that some of them (those living under the oppressive government) will go to live there.

Rabbi Hersher: But on Parshas Shoftim, the Ahavas Yehonasan mentions the oaths again, and says, "The Holy One, blessed is He, made Israel swear not to go up as a wall, which means that Israel should not gather together to fight by force... 'All the sons she bore' did not go up as a wall to fight

---

535. אהבת יהונתן, הפטרה פרשת עקב: או יאמר דלעתיד כשיגיע עת דודים יגזור מלכות גזירות על ישראל ויתגדבו לבם לילך ולדור בארץ ישראל ובעת ההיא נהייה עת צרה ליעקב וישמע ה' את צעקתם וירחם עליהם וישלח לפנייהם משיחו הולך תמים וישיב את שבות ציון כבתחלה.

against the enemy.” So we see that he only forbids military conquest.⁵³⁶

Rabbi Glauber: True. Of course, the Zionists have transgressed that in any case. But how do we reconcile this with the Ahavas Yehonasan’s position in Vaeschanan, that even with permission from all the nations the oath stands? The answer is that in Shoftim he is talking about the oath imposed by Hashem, and in Vaeschanan he is talking about an oath taken voluntarily by the Jewish people.⁵³⁷

He makes this distinction clearly in Yaaros Devash (v. 1, end of drush 10): “The Holy One, blessed is He, wished to have mercy on His people, but the Jewish people does not want it until it is assured that it will not go back into exile again, for if they go back into exile it will be worse than before.”⁵³⁸

This oath taken voluntarily - not to return to Eretz Yisroel even peacefully - creates a real prohibition, of course, just like any other vow or oath.

Maharsha: Oath applies only to building walls?

Rabbi Hersher: The Maharsha on Kesubos says that “going up as a wall”

536. אהבת יהונתן, הפטרה פרשת שופטים: התעוררי התעוררי קומי ירושלים אשר שתית מיד ה' וכו'. פירוש עפ"י מ"ד במדרש השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ השביע הקב"ה לכנסת ישראל שלא יעלו כחומה פירוש שלא יתוספו ישראל להלחם בחזקה וכו'. אין מנהל לה מכל בנים ילדה, הכוונה בנים אשר ילדה לא עלו כחומה להלחם נגד אויב.

537. הרב יעקב זיסברג, בית יעקב, נפש עדה, עמוד 807: הרב אברהם וייס ("שיטת האהבת יהונתן בהשבעה שלא יעלו כחומה", המחנה החרדי, גליון 345 (א' אלול תשמ"ז) עמ' 11) טוען שיש לשים לב לשינוי בלשונו בשני המקומות. בהפטרות שופטים הזכיר בפירוש את השבועה שלא יעלו כחומה: "השביע הקב"ה לכנסת ישראל שלא יעלו כחומה וכו'", ואילו בהפטרת ואתחנן כתב: "דכנסת ישראל צוחה באלה ובשבועה וכו'", "ולכן ביקשה כנסת ישראל - עד שתחפץ".

538. יערות דבש ח"א דרשה שדרש בק"ק מיץ, ב' באב שנת תקה"ל, דרוש י' בסופה, עמוד עד: אבל ידוע מ"ש במדרש הנעלם "אם תעוררו את האהבה עד שתחפץ, עד שיחפץ לא כתיב אלא עד שתחפץ", והיינו כי הקב"ה ביקש לרחם על בניו, אבל כנסת ישראל אינה רוצה עד שיהיה כ"כ מובטח שלא יהיו חוזרים ונגלים, כי אם יהיו חוזרים להגלות א"כ יהיה קשה מקודם, לכן כתיב עד שתחפץ.

means going up to build the walls of Jerusalem. The walls of Jerusalem today were built five hundred years ago by Suleiman. So the Zionists haven't done anything wrong.

Rabbi Glauber: In ancient times, a city wall was a mechanism of defense. Thus the Maharsha means that for Jews to go up and live in Jerusalem under the protection of the ruling power is fine, but if the Jews start to build the walls without permission, it is a signal that they seek independence and self-defense. Read the whole Maharsha and you will see what I mean:

Certainly every Jew is permitted to go up to Eretz Yisroel, but they must not go up with a strong hand and to build for themselves the walls of Jerusalem. When Nechemiah said, "Let us build the walls of the city and no longer be a shame" (Nechemiah 2:17), it was with the king's permission, as it is written (2:8). But Toviah, who asked Nechemiah regarding the building of the wall, "Are you rebelling against the king?" did not realize that it was being done with the king's permission.⁵³⁹

So we see that it is not the building of the wall that violates the oath; it is the rebellion against the ruling power symbolized by building the wall.

In our times, city walls are beautiful historic structures and they mean little in terms of defense. The Zionists did much more to declare their independence and fight for it. They certainly transgressed this oath according to the Maharsha.

The Maharsha is actually a proof against Zionism, because he says that the only time it is permitted to build a wall or other

---

539. מהרש"א כתובות קיא ע"א: שלא יעלו ישראל בחומה כו'. ר"ל ודאי דרשות לכל אחד מישראל לעלות לא"י אלא שלא יעלו ביחד ביד חזקה ולבנות להם חומות ירושלים ונחמיה שאמר ונבנה חומת העיר ולא נהיה וגו' ברשות המלך היה כמ"ש שם ואף דברי המלך אשר אמר לי וגו' וטוביה שאל לנחמיה על בנין החומה העל המלך אתם מורדים לא היו יודעים שברשות המלך היה.

means of self-defense is if Jews live under a ruling power or empire, such as the Persian empire in Nechemiah's time, and the king gives permission. Then their self-defense does not show independence; it is nothing more than a police force against local bands of marauders.

Rabbi Hersher: Fine, I hear what you're saying. But in the end, you must admit that the Three Oaths are only Agadta, and we don't base halacha on Agadta.⁵⁴⁰

Rabbi Glauber: We certainly do, and in this case the Gemara says explicitly that we do. The passage about the Three Oaths begins with the story of how Rabbi Zeira kept his plan to move to Eretz Yisroel a secret from his teacher, Rav Yehuda, since according to Rav Yehuda, one of the Three Oaths forbids even individuals from going to Eretz Yisroel. The Gemara asks how Rabbi Zeira explained each oath, and gives an answer. Clearly, Rabbi Zeira could not just dismiss the oaths as "Agadta" and do as he pleased.

Agadta that contains halacha is halacha

Rabbi Hersher: But the Rashba says that we don't derive halacha from Aggada. Tosafos in Megillah 15a asks a halachic question on the story of Esther and Mordechai, and proposes an answer. The Rashba rejects this answer and concludes that one cannot ask such questions on an Aggada.⁵⁴¹

540. הרב שלמה אבינר, שלא יעלו בחומה, אות יב: החומה היא עניין אגדה ולא הלכה. כתב רבנו הרב צבי יהודה: "הלא גלוי וברור הוא שהרמב"ן ידע את דברי קדשם של חז"ל בכתובות קיא, אלא שכאן בבירור הלכה שלו בספר המצוות, לא הופיע בתור מקובל אלא כבעל הלכה הנגלית, וכאן לא הכניס בחשבון את דברי קודש האגדה האלה של חז"ל. (לנתיבות ישראל ב עמ' ריז)

541. רשב"א מגילה טו ע"א: מה שכתוב בהגדה ואני כאשר אבדתי אבדתי כשם שאבדתי מבית אבא כך אבדתי ממך, הקשו בתוס' יגרשנה ויחזירנה אחר כך שאינה אסורה לו מחמת זנות וכדמוכח בפ' שני דסוטה וכו' ותיירצו שהיה ירא לגרשה לפי שכל מעשה הגט בעדים וירא שמה יתפרסם ויודע הדבר למלך, ואינו נכון בעיני ויכתב לה בכתב ידו שהוא כשר דאורייתא וטוב היה לו לעשות כן דהא אסתר היכי עבדה הכי דהשתא ברצונה נבעלת ותהרג ואל תעבור ואלו היה

Rabbi Glauber: There are many types of Agadta in the Gemara. Some Aggados are about halacha, while others are about midos, mussar and stories of tzaddikim. The Rashba only means that we cannot deduce halacha from an Aggada story, but when the Aggada addresses halacha directly (i.e. explains the rewards and punishments backing up halacha), of course it can be used as a source for halacha.

Within the category of Agadta that is about halacha, sometimes the halacha being illuminated is halacha that is already mentioned elsewhere in the Gemara (Type 1), while other times the Agadta is the sole source of the halacha (Type 2). For example, in Sotah 4b it says that anyone who is careless about the ritual washing of the hands is uprooted from the world. That is Type 1. We know from the Gemara elsewhere that one must wash one's hands. The Aggadah is just coming to tell us a punishment for an established law. Such Aggados are not generally quoted especially by the poskim; it is enough that they codify the halacha as it is brought in its primary location. In Berachos 5b it says that if two people are praying in a shul and one finishes first and leaves, his prayer is torn up, and it quotes a verse from Tanach. That is Type 2: the prohibition on leaving one person alone in shul is not mentioned anywhere else in the Gemara; this Aggadah is the only source. The halacha in this Aggadah is therefore brought down by the Tur in Orach Chaim 90.

To prove more conclusively that novel halachos mentioned in Agadta are codified, take Masechta Berachos, which contains a great deal of Agadta. I've counted 33 Aggados that revolve around halacha and derive rewards or punishments from verses. Of those 33, 21 contain a unique law, and 12 contain a law that is already

stated elsewhere – and all 33 of these halachos are codified by the Rambam, the Shulchan Aruch, Mogen Avraham or Mishnah Berurah, except for one which involves a medicinal practice not used today. The point is that halachic aggados – aggados from which a unique law emerges – do have to be codified, and when they are missing from the codes, there has to be a reason, just like we search for reasons every time the Rambam omits a law mentioned in the Gemara.⁵⁴²

542. [א] איזהו בן העולם הבא? - זה הסומך גאולה לתפלה של ערבית (ברכות ד:) - כבר מבואר [ב] כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק - הקדוש ברוך הוא מביא עליו יסורין מכוערין ועוכרין אותו שנאמר וכו' (ברכות ה:) - כבר מבואר [ג] כל הנותן מטתו בין צפון לדרום הויין ליה בנים זכרים, שנאמר וכו' (ברכות ה:) - זהו מקומו, והובא בשו"ע או"ח סימן ג' ס"ו [ד] שנים שנכנסו להתפלל, וקדם אחד מהם להתפלל ולא המתין את חברו ויצא - טורפין לו תפלתו בפניו, שנאמר וכו' (ברכות ה:) - זהו מקומו, והובא בטור או"ח סימן צ' [ה] כל הקובע מקום לתפלתו - א-להי אברהם בעזרו. וכשמת - אומרים לו: אי עניו, אי חסיד, מתלמידיו של אברהם אבינו (ברכות ו:) - זהו מקומו, והובא בשו"ע או"ח סימן צ' ס"ט [ו] כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו - עובר בחמשה קולות שנאמר וכו' (ברכות ו:) - זהו מקומו, והובא במג"א קנ"ו [ז] כל שיועד בחברו שהוא רגיל ליתן לו שלום - יקדים לו שלום, שנאמר (ברכות ו:) - זהו מקומו, והובא ברמב"ם הל' דעות ה, [ח] כל מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס שם להתפלל - נקרא שכן רע, שנאמר וכו' (ברכות ח:) - זהו מקומו והובא ברמב"ם הל' תפלה ח,א, [ט] כל הסומך גאולה לתפלה - אינו נזוק כל היום כולו. (ברכות ט:) - כבר מבואר [י] כל האוכל ושותה ואחר כך מתפלל - עליו הכתוב אומר וכו' (ברכות י:) - זהו מקומו, והובא בשו"ע או"ח סימן פט ס"ג [יא] כל הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל כאילו עשאו במה שנאמר וכו' (ברכות יד:) - זהו מקומו, והובא בשו"ע או"ח סימן פט ס"ב [יב] כל המתפלל ואחר כך יוצא לדרך - הקדוש ברוך הוא עושה לו חפציו, שנאמר וכו' (ברכות יד:) - זהו מקומו, והובא בשו"ע או"ח סימן פט ס"ג [יג] כל הקורא קריאת שמע ומדקדק באותיותיה - מצניג לו גיהנם, שנאמר וכו' (ברכות טו:) - כבר מבואר [יד] כל המספר אחר מטתו של תלמידי חכמים נופל בגיהנם, שנאמר וכו' (ברכות יט:) - זהו מקומו והובא בשו"ע יו"ד רמ"ג ס"ז [טו] היה מהלך במבואות המטונפות לא יקרא קריאת שמע ולא עוד אלא שאם היה קורא ובא - פוסק. לא פסק מאי? וכו' עליו הכתוב אומר וכו' (ברכות כד:) - זהו מקומו והובא בשו"ע או"ח סימן פה [טז] כל המתפלל תפלה של מוספין לאחר שבע שעות לרבי יהודה, עליו הכתוב אומר וכו' (ברכות כה:) - כבר מבואר [יז] כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו גזול להקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל, שנאמר וכו' (ברכות לה:) - כבר מבואר [יח] דאמר מר: המהלך בקומה זקופה אפילו ארבע אמות, כאילו דוחק רגלי שכינה, דכתיב וכו' (ברכות מג:) - זהו מקומו, והובא בשו"ע או"ח סימן ב' ס"ו [יט] אל תטול חלוקך בשחרית מיד השמש ותלבש (ברכות נא:) - זהו מקומו, והובא במשנה ברורה סימן ד' סק"ב [כ] ולא תטול ידיך ממי שלא נטל ידיך (ברכות נא:) - זהו מקומו, והובא בשו"ע או"ח סימן ד' ס"א [כא] ואל תחזיר כוס אספרגוס אלא למי שנתנו לך (ברכות נא:) - לא הובא בפוסקים אולי לפי שאין לנו אספרגוס היום [כב] כל המברך על כוס מלא - נותנין לו נחלה בלי מצרים, שנאמר וכו' (ברכות נא:) - זהו מקומו, והובא בשו"ע או"ח סימן קפ"ב [כג] שלשה דברים מקצרים ימיו ושנותיו של אדם: מי שנותנין לו ספר תורה לקרות ואינו קורא (ברכות נה:) - זהו מקומו, והובא במשנה ברורה סימן קל"ט ס"א [כד]

Here too, the Three Oaths are certainly aggadah but they contain unique halachos. The poskim (though not the Rambam and Shulchan Aruch) do quote them as halacha.

This point is made by none other than **Rabbi Yitzchok Isaac Herzog**, the first chief rabbi of the State. I quote:

The Rambam did not include in his great work the subject of the Three Oaths that the Holy One, blessed is He, made Israel swear. It seems he holds they are merely an *asmachta* (probably he means Agadta). But this is hard to say, for he sometimes includes words of aggadah when they are relevant to halacha. And since there is no one in the Talmud who disagrees [with the Three Oaths], why didn't he bring it?⁵⁴³

The common notion that “we do not derive halacha from aggadah” probably originated from a misreading of the Yerushalmi

כוס של ברכה לברך ואינו מברך, (ברכות נה.) - זהו מקומו, והוא בשו"ע או"ח סימן ר"א ס"ג [כה] והמנהיג עצמו ברבנות. (ברכות נה.) - כבר מבואר, עיין רמב"ם הל' ת"ת ג', א"נ הל' דעות בג, [כו] המרצה מעות לאשה מידו לידה כדי להסתכל בה - אפילו יש בידו תורה ומעשים טובים כמשה רבינו - לא ינקה מדינה של גיהנם, שנאמר וכו' (ברכות סא.) - כבר מבואר (ברכות כד.) כל המסתכל באצבע קטנה וכו' [כז] למה נסמכה פרשת סוטה לפרשת תרומות ומעשרות - לומר לך: כל שיש לו תרומות ומעשרות ואינו נותן לכהן - סוף נצרך לכהן על ידי אשתו, שנאמר (ברכות סג.) - כבר מבואר [כח] כל המשתף שם שמים בצערו - כופלין לו פרנסתו, שנאמר (ברכות סג.) - כבר מבואר מברך על הרעה (ברכות נד.) [כט] כל המרפה עצמו מדברי תורה - אין בו כח לעמוד ביום צרה, שנאמר (ברכות סג.) - כבר מבואר ועיין רמב"ם ת"ת ג' גיב [ל] מאי דכתיב (ברכות ירמיהו נ') חרב על הבדים ואלו - חרב על שונאיהם של תלמידי חכמים שיושבים בד בבד ועוסקים בתורה (ברכות סג.) - כבר מבואר הרבה למדתי מרבותי ויותר מחברי, והוא ברמב"ם ת"ת ה' ג' [לא] מנין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה - שנאמר (ברכות סג.) - זהו מקומו, והוא ברמב"ם ת"ת ג' גיב [לב] הנפטר מחברו אל יאמר לו לך בשלום, אלא לך לשלום. שהרי יתרו וכו' - זהו מקומו, והוא במשנה ברורה ק"י סק"ז [לג] היוצא מבית הכנסת ונכנס לבית המדרש ועוסק בתורה - זוכה ומקבל פני שכינה, שנאמר וכו' (ברכות סד.) - זהו מקומו, והוא בשו"ע או"ח סימן קנ"ה ס"א.

543. תחוקה לישראל על פי הלכה, על הקמת המדינה קודם ביאת המשיח, עמוד 125: ועתה נשאר לנו לדון מבחינה אחרת והיא שהרמב"ם ז"ל לא הכניס כלל לתוך ספרו הגדול ענין שלש השבועות שהשיב הקב"ה את ישראל, וע"כ שהוא סובר שזוהי אסמכתא בעלמא. אך קשה הדבר לאומרו, שגם דברי אגדה לפעמים הוא מכניס הנוגעים להלכה, ומכיון שאין חולק על זה בתלמוד למה לא הכניסו וכו' ועיין המשך דבריו לעיל מקור 429.

Peah 13a: “Rabbi Zeira said in the name of Shmuel: We do not derive halacha from the Halachos, the Hagados or the Tosefos, but only from the Talmud.”⁵⁴⁴

Someone probably read this and thought that we don't learn from Aggadic material in the Talmud. But from the fact that the Yerushalmi contrasts “Hagados” to “Talmud” it's clear that “Hagados” only refers to material found outside the Talmud, such as the Midrashim. As the Pnei Moshe explains, the Amoraim in the Talmud are the ones who came to a clear conclusion on the practical law, based on comparing and contrasting various teachings, and based on their logic. Midrashim, on the other hand, don't have their stamp of approval and finality.⁵⁴⁵

Historical precedent for using the oaths as halacha

Besides, I can prove to you that the oaths are halacha, because they have been treated as such throughout Jewish history whenever opportunities arose to leave exile early. When part of the tribe of Ephraim left Egypt thirty years before the Exodus, they met a bitter end.

The Midrash (Shemos Rabbah 20:11) states that 300,000 of them were killed by the Philistines. It also says that the reason why Hashem did not want to take the Jews out of Egypt through the land of the Philistines (Shemos 13:17) was so that they would not see the bones of their brothers from the tribe of Ephraim, which were still strewn on the ground. The Midrash Rabbah on Shir Hashirim 2:7 says that they transgressed the Oath.

When a group of Jews undertook an unauthorized invasion of Eretz Yisroel after the sin of the spies, Moshe Rabbeinu

544. ירושלמי פאה דף יג ע"א: ר"ז בשם שמואל אין למידין לא מן ההלכות ולא מן ההגדות ולא מן התוספות אלא מן התלמוד.

545. פני משה על הירושלמי פאה יג ע"א: אלא מן התלמוד לפי שהאמוראים שבתלמוד הן הן שביירו הלכה למעשה מתוך פלפולם ומתוך סברא שלהם.

warned them (Bamidbar 14:41), “Why do you transgress the command of Hashem? It will not succeed.” The Ibn Ezra makes this into a general rule: “It will not succeed - ascending to the top of the mountain will not succeed. Or, in transgressing the command of Hashem there cannot be any success.” The end was that “the Amalekites and the Canaanites who dwelt in that hill country came out, and smote them and smashed them to utter destruction.” The Targum Yonasan on Shir Hashirim 2:7 says that they transgressed the Oath.

Fifty or sixty years after the destruction of the Temple, Bar Kochba led a revolt against Rome and established a Jewish kingdom. This is one of the cases listed by the Midrash on Shir Hashirim when the oaths were transgressed. And Rabbi Akiva, who initially supported Bar Kochba, did so only because he thought he was moshiach. Clearly, one who is not moshiach is forbidden to revolt and establish a sovereign state.

In 1826, journalist **Mordecai Noah** proposed to found an all-Jewish state or colony on Grand Island near Buffalo, New York, and sent letters to the rabbis of Europe asking them to be leaders in the new state. Here is the answer he got from **Abraham de Cologna** (1754-1832), Chief Rabbi of Paris:

“The venerable Messrs. **Herschell** and **Mendola**, Chief Rabbis at London, and myself, thank him, but positively refuse the appointments he has been pleased to confer upon us. We declare that according to our dogmas, G-d alone knows the epoch of the Israelitish restoration, that he alone will make it known to the whole universe by signs entirely unequivocal, and that every attempt on our part to reassemble with any politico-national design is forbidden, as an act of high treason against the Divine Majesty.”

Rabbi Hersher: True, but one could just as easily point to instances in history when Jews did declare independence and no

one breathed a word about your oaths. For example, the Maccabees revolted against Antiochus and established an independent Jewish kingdom.

Rabbi Glauber: There are two possible answers:

1. During the Second Temple era, the oaths did not apply. The Jews were permitted to return after 70 years of Babylonia exile and establish a semi-independent kingdom, as prophesied by Yirmiyahu. The degree to which this kingdom was independent fluctuated over the 420 years of the Second Temple. In theory, however, they were permitted to have full independence, and so what the Maccabees did was not a transgression of the oaths.
2. The **Chofetz Chaim** says that there is one kind of war that is permitted even during exile: a war against a decree of shmad, a decree made by a government that forces Jews to give up their Torah observance. The classic case of a war against a decree of shmad was the Maccabee revolt, he says. This war took place during the Temple era; nevertheless the Chofetz Chaim said that such a war would be permitted even today, against an empire that outlaws the Torah, such as Communist Russia. (Recorded by Rabbi Elchonon Wasserman in his article "Omer Ani Maasai Lamelech" section 9.)⁵⁴⁶

Rabbi Hersher: In the late 400's in Babylonia under the Sassanid Empire, a radical sect of the Zoroastrians enacted harsh anti-Jewish laws. Jews were forced to close yeshivos and stop

Mordecai Noah, 1785-1851

studying Torah, and there was a law against saying Shema (since the Zoroastrians believed in two rival gods, not one). Rabbis were killed. In response, the exilarch, Mar Zutra, gathered a small army of Jews and established a small but independent kingdom for a period of seven years, until the king of Persia defeated his army and killed him (A History of the Jews, by Solomon Grayzel, p. 221).

Rabbi Glauber: This may indeed have been a violation of the oaths. Mar Zutra the exilarch may not have been a Torah scholar and therefore may not have followed halacha. Alternatively, it may have been permitted under the **Chofetz Chaim's** exception for religious persecution. Just as the Chofetz Chaim said it would have been permitted to rebel against Communist Russia, it was permitted to rebel against this Sassanid king who forbade Torah study and recital of Shema.

Rabbi Hersher: In the eighth century, the king of the Khazar nation and much of its aristocracy converted to Judaism. Judaism remained the official religion of the nation until it was conquered by the Kievan Rus in the tenth century. The Khazar nation certainly fought wars and, at times, exacted revenge for violence against Jews in other countries. Doesn't this violate your so-called prohibition on Jews running a state during exile? In all the rabbinic literature surrounding the Khazar story (for example, the correspondence between the Khazar king and Chasdai ibn Shaprut, and the Kuzari by Rabbi Yehuda Halevi) **there is no hint that the Khazars violated the oaths.**

Rabbi Glauber: True, but the Kuzari does contain a condemnation of the Zionist position of rising up from exile whenever the opportunity presents itself (see p. 35). Obviously, Rabbi Yehuda Halevi upheld the validity of the oaths, yet held that the Khazars did not violate them.

Most probably, the reason is that the Khazars existed as a sovereign state before their conversion to Judaism. Therefore, even after the conversion, their state was not considered as Jews in exile rising up and establishing a state, but rather as a non-Jewish state adopting Judaism. Their statehood was not a facet of their Jewishness; rather their Jewishness was an incidental aspect of their statehood.

Furthermore, one could argue that the Three Oaths only prohibit us from having a Jewish state - a state created by and for the Jewish people, with laws discriminating in favor of Jews. But the Khazar kingdom was not a Jewish kingdom. The king may have converted to Judaism and many of his people may have converted along with him, but he did not force Judaism upon anyone. For that matter, we don't even know if the majority of the people converted. Imagine that an American president and a few prominent American leaders were to convert to Judaism, or that America exacted revenge for attacks on Jews. Those things would not make it a Jewish state. But the State of Israel has a Jewish majority and its laws - the Law of Return, for example, discriminate in favor of Jews.

Rabbi Hersher: Don Yosef Hanasi was a Jewish politician in the court of Suleiman the Magnificent. In 1561 he was appointed governor of Tiberias, and he rebuilt the cities of Tiberias and Safed. He obtained permission from the sultan to bring Italian Jews and settle them in the Holy Land, but when the Ottomans and the Republic of Venice went to war, the plan was abandoned. Rabbi Yissachar Shlomo Teichtal cites this story as a precedent for Zionism.⁵⁴⁷

Rabbi Glauber: Serving in a non-Jewish government that rules Eretz Yisroel is not prohibited under the oaths, nor

is small-scale immigration with permission from the ruling power.

Rabbi Hersher: Okay. But if the oaths really are halacha, how do you explain why the Rambam and the Shulchan Aruch left them out?⁵⁴⁸

The Rambam's criteria for moshiach imply the oaths

Rabbi Glauber: The Shulchan Aruch only includes halachos that apply to our everyday life during exile. That is why he omits the laws of Leket, Shich'cha and Peah (portions of the produce of a field left for the poor - Yoreh Deah 332).

The Rambam, although writing an all-inclusive code of Jewish law, did not need to include the oaths because he describes the process of identifying moshiach (Hilchos Melachim 11:4), and the oaths are implicit in that process. He writes:

If a king arises from the house of David, studying Torah and doing mitzvos like his ancestor David, according to the written and oral Torah, and he forces all of Israel to walk in it and strengthen its weak points, and he fights the wars of Hashem, then he is assumed to be moshiach. If he does so and is successful and builds the Temple in its place and gathers the dispersed Jews, then he is definitely moshiach.⁵⁴⁹

---

⁵⁴⁸ הרב שלמה אבינר, שלא יעלו בחומה, אות יב, 5: והרב כשר הוכיח מזה שלא נזכר העניין ברמב"ם ובשולחן ערוך משמע שאינו הלכה למעשה: "הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור והשו"ע לא הביאו עניין זה של השבועות להלכה. וכן אפילו הראשונים על כתובות - הרמב"ן והריטב"א והמאירי סוף כתובות לא דיברו כלל מההלכה של אלו השבועות, נראה שהמה סוברים שזה ענין של אגדה גרידא.

⁵⁴⁹ רמב"ם הל' מלכים יא, ד: ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כדוד אביו, כפי תורה שבכתב ושבעל פה, ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה, וילחם מלחמות ה', הרי זה בחזקת שהוא משיח, אם עשה והצליח ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל הרי זה משיח בודאי.

It is no coincidence that the things moshiach must do are the very things prohibited by the oaths. Fighting wars is prohibited by the oath “that they should not rebel against the nations.” Gathering the dispersed Jews is prohibited by the oath “that they should not go up as a wall.” Building the Temple is prohibited by the oath “that they should not force the end.”

Rabbi Hersher: So how is moshiach allowed to violate the oaths?

Rabbi Glauber: Because that is his job. The whole idea of the oaths is that we must not do moshiach’s job for him.

Rabbi Hersher: But how will moshiach know he is moshiach before he does these things? Even if he thinks he is, he is taking a big risk, because if he isn’t the real one these things are terrible sins.

Rabbi Glauber: Don’t worry about how moshiach will know that he’s moshiach – Hashem will certainly let him know before he begins the entire process. The Rambam’s criteria are what we, the rest of the Jewish people, will use to identify him as moshiach.

Rabbi Hersher: So we, who are not convinced yet that he is moshiach, will watch him fight wars and condemn him as a violator of the oaths?

Rabbi Glauber: No. We will understand that as a potential moshiach he is allowed to do this; at the same time, we will not join in his wars until we have more proof.

Alternatively, the Rambam’s list is to be fulfilled in order. The previous item on the list is that moshiach must force all of the Jewish people to follow the Torah. Only after he does so is he assumed to be moshiach with enough certainty that he is exempt from the oaths and can fight wars. According to this, we would be allowed to join in his wars.

In any case, only someone claiming to be moshiach may do these things; for anyone else they are forbidden. And if the person or group attempting these actions does not care about the prohibition and does them anyway, the Jewish people is forbidden to follow.

Rabbi Hersher: Where does the Rambam ever say that for anyone else these things are forbidden? He is just telling us what moshiach must do so that we know he is the real moshiach and not an impostor.

Rabbi Glauber: These three jobs are, by their very nature, things that can only be done once. Once the wars are fought, the Jews are gathered in and the Temple is built by someone other than moshiach, there is no room for moshiach to come and do those things over again. How then would he prove himself to be moshiach? Therefore, it's clear from the Rambam that just as someone may not claim to be moshiach without doing those things, someone not claiming to be moshiach may not do those things.

There is another possible answer as to why the Rambam left out the oaths. He may have held like the Maharal on Kesubos⁵⁵⁰ (p. 111), who says that the oaths are not really prohibitions; they are Divine decrees. Hashem warned us that gathering the exiles and fighting wars before moshiach comes would not succeed. The only one who will succeed at these things is the real moshiach. Since this is a fact of nature and not a law, the Rambam saw no need to incorporate it into his code of law. He simply wrote that whoever succeeds at these things is moshiach.

Thirdly, there is an interesting Rambam that sheds light on this question of why he left out the oaths. Before he begins listing

the 613 mitzvos, the Rambam writes a long introduction in which he explains fourteen rules by which he decided what counts as a mitzvah. At the very end of that introduction, he says that he will specify which mitzvos only applied in Temple times. But with certain mitzvos, it is obvious and unnecessary to specify:

It is known as well that prophecy and kingship have departed from us until we repent of our sins, which we continue to commit, and then He will atone for us and have mercy on us, as He promised us... and it is known that war and conquest of cities can only take place with a king and with the counsel of the Great Sanhedrin and the Kohein Gadol, as it says, "And before Elazar the Kohein he will stand." Since this is so well-known, I do not need to write regarding any positive or negative mitzvah that depends on sacrifices, Temple service, the death penalty, the Sanhedrin, a prophet, a king, an obligatory war or an optional war, that it only applies when the Temple is standing, because that is obvious.⁵⁵¹

So perhaps the Rambam held that since he states that "war and conquest of cities can only take place with a king and with the counsel of the Great Sanhedrin and the Kohein Gadol," he did not need to mention the Three Oaths, which forbid the waging of wars - wars against the nations or for the conquest of

---

551. רמב"ם ספר המצות סוף שורש י"ד (הגירסה ע"פ מהדורת שבתי פרנקל): ועוד כשאזכור המצות שאינן נוהגות אלא בארץ ישראל או בפני הבית יהיו עשה או לא תעשה אומר וזה אינו חובה אלא בארץ ישראל או בפני הבית. וידוע גם כן כי הקרבנות כלם אינן קרבין אלא במקדש ושהעבודה אינה מותרת חוץ מן העזרה וכן דיני נפשות אין דנין בהם אלא בזמן שבית המקדש קיים וכו' וידוע גם כן שהנבואה והמלוכה כבר נסתלקו ממנו עד שנסור מן העונות שאנחנו מחזיקים בהם ויכפר לנו וירחמנו כמו שייעדנו ויחזירם לנו כמו שאמר וכו' וידוע שהמלחמות וכבוש הארצות לא יהיה אלא במלך ובעצת סנהדרי גדולה וכהן גדול כמו שאמר ולפני אלעזר הכהן יעמוד. ולפרסום הענינים האלו כולם אצל רוב האנשים כל מצות עשה או לא תעשה שתהיה תלויה בקרבנות או בעבודות או במיתות בית דין או בסנהדרין או בנביא ומלך או מלחמת מצוה או מלחמת רשות לא אצטרך שאומר בה וזאת אין אנו חייבין בה אלא בפני הבית כי זה מבואר ממה שזכרנו.

Eretz Yisroel - since today there is no king, no Sanhedrin and no Kohein Gadol with the Urim Vetumim, and so it is obvious that there can be no wars.

There is one more possible explanation as to why the Rambam omitted the oaths. The **Satmar Rebbe** proposes that the Rambam didn't need to include the oaths because he already states that teshuva must precede the redemption. Therefore, anyone trying to gather in the exiles without repentance is denying this principle, and is thus a heretic. I discussed this with Ari and Yossi last time we spoke (see page 408).

**How many
is called “as
a wall”?**

Rabbi Hersher: Okay. Now I want to turn to something else. Gathering in the Jewish people would be a violation of the oaths. But you agree that individuals are allowed to go and live in Eretz Yisroel during exile, right? So just look at the State of Israel as a lot of individuals who immigrated. The oath against “going up as a wall” was never violated because they came up slowly, not all or even half the Jewish people at once.

In fact, I can prove that fewer than 42,000 people coming at a time is not considered “as a wall.” The Gemara in Yuma 9b says that if the Jews had made themselves like a wall in the time of Ezra, the Shechinah would have dwelt fully in the Beis Hamikdash. Since 42,000 Jews came with Ezra, it must be that up to at least 42,000 is not considered “as a wall.”

When, in this history of the State, have more than 42,000 immigrated at once?⁵⁵²

---

552. הרב שלמה אבינר, שלא יעלו בחומה, אות ד': רש"י פירש שלא יעלו בחומה - יחד ביד חזקה, לכן אם לא עולים כולם יחד אלא בשלבים, אין חומה. רבי אברהם יעלין: דבחומה הוא רק כל ישראל ביחד, ולא כשעולין בכל פעם איזה מאות ואפילו איזה אלפים, שהרי בגאולת בבל שעלו כמה רבבות יחד, ואמרינן ביומא דף ט שלא עלו כחומה.

Rabbi Glauber: It doesn't make sense that all of world Jewry should have to come literally at once in order to violate the oath. It is very hard for Jews who are living all over the world to come at once, like they did under Yehoshua. Coming over a period of time as part of one organized movement is enough to be considered coming together. (However, it's true that a non-Zionist Jew coming for reasons unrelated to the state would not be transgressing the oath.)

Furthermore, if you agree with those who say that the oath prohibits only military conquest, then you are not interpreting Rashi's words "beyad chazakah" to refer to mass immigration. Any military conquest would be forbidden, even if done by a small number of Jews, and the Zionists certainly carried out a military conquest.

Rabbi Hersher: Rashi says "together, with a strong hand." Maybe to be forbidden, it has to be both: an armed conquest, done by a large number of Jews together.

Rabbi Glauber: Good, but you agree that what's being measured here is not the number immigrating at any given time, but the number fighting the war. If so, the Zionists by the end of 1948 had over 115,000 people in their army.

Rabbi Hersher: Okay. Originally I was asking according to those such as the Satmar Rebbe who learn Rashi to mean any mass immigration. When was there ever mass immigration to the State of Israel? And your reply was that coming over a period of time is also considered mass immigration, if done as part of one organized movement. If so, in the Second Temple period the Jews also came in large numbers over a long period of time. So why does the Gemara say that they did not make themselves like a wall in the days of Ezra?

Rabbi Glauber: First of all, there may not have been any more immigration after those 42,000. All the Jews of the Second Temple era may have been descendents of that group. This is what the *Pnei Yehoshua* argues.⁵⁵³

And even if the immigration did continue over a long period, there is a difference between “as a wall” when used in connection with the Three Oaths, and when used in connection with a time of redemption. When a time of redemption comes, such as the conclusion of the 70 years of exile foretold to Yirmiyahu the Prophet, Hashem wants all Jews to respond and return to Eretz Yisroel right away. It is not enough that they eventually returned over the course of a century or two. But during exile, Hashem wants the bulk of the Jewish people to live outside of Eretz Yisroel. So even if they come to Eretz Yisroel piecemeal, like the Zionists, if the end result is that a large portion of the Jewish people is there, it is a violation of the oath.

**Only
from
Bavel?**

Rabbi Hersher: But the *Haflaah* on *Kesubos* says that the oath only prohibits going from Bavel to Eretz Yisroel, as it says, “They will be brought to Bavel and remain there” (Yirmiyah 27:22).⁵⁵⁴

Rabbi Glauber: The *Haflaah* says this only according to Rav Yehuda, who forbids even individuals from ascending to Eretz Yisroel. As you know, in *Kesubos* 110b there are two opinions. Rav Yehuda says it is forbidden for any individual Jew to go up from Bavel to Eretz Yisroel. Rabbi Zeira

553. פני יהושע כתובות קי ע"ב: מאי ענין בבל לגלות שני דלא אשכחן שגלו שנית לבבל אלא לשאר ארצות וכו' והנלע"ד ליישב וכו' דרוב ישראל נשארו בבבל שלא עלו כי אם מתי מעט ארבעה ריבוא.

554. הרב שלמה אבינר, שלא יעלו בחומה, אות ה': החומה רק מסביב בבל היא. בעל ההפלאה כתב שהכתוב הקפיד שיהיו בבבל דווקא דכתיב "בבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי", ולא בשאר ארצות מפני שכבוד השכינה והתורה שם ולא בשאר ארצות, וכן מה שכתוב השבעתי אתכם, היינו שלא להניח הקדושה ששורה בבבל.

says it is permitted, and the oaths only prohibit mass immigration. Rav Yehuda also agrees to the oaths, but he uses one of the oaths for the prohibition on the individual. The Haflaah asks how Rav Yehuda can go against the Mishnah (110b) according to which a husband can compel his wife, or a wife can compel her husband to move to Eretz Yisroel. He answers that Rav Yehuda only forbids a person to go from Bavel to Eretz Yisroel, but to go from the rest of the world to Eretz Yisroel is a mitzvah. In any case, as far as the other oaths Rav Yehuda also agrees that they forbid mass immigration to Eretz Yisroel from any place in the world.⁵⁵⁵

Rabbi Hersher: After the sin of the spies, Moshe Rabbeinu warned those who regretted their original lack of faith that they should not attempt to go into Eretz Yisrael by force: *vehilo sitzlach, it will not be successful*. Rabbi Tzadok Hakohein of Lublin (Tzidkas Hatzadik 46) comments, “Now it will not succeed, but there will be another time when it will succeed. That will be in the time of the footsteps of moshiach.”⁵⁵⁶ The mapilim,

555. הפלאה, כתובות קיא. ורב יהודה כתיב קרא אחרינא וכו' לכאורה משמע מדמייתי קרא קמא בבבל יבואו ושמה יהי' הדטעם הוא משום מעלת בבל שהוא מקום תורה ומקום השראת שכינה כדאיתא בסוף מגילה בבי כנישתא דשף ויתיב וכו'. והא דנקט כל העולה מבבל לא"י לרבותא נקט. וכ"ש שלא לצאת לשאר הארצות וכדאמר רב יהודא אמר שמואל לקמן דאסור לצאת מבבל לשאר ארצות ואע"ג דאמר לקמן דאסור לצאת מא"י לבבל היינו אותו הנולד שם דאין לו להניח קדושת הארץ אבל הנולד בבבל אין להניח קדושת התורה וקדושת השכינה ששורה שם ובזה א"ש דודאי לא פליג רב יהודה אסתמא דמתני' דקתני הכל מעלין לא"י ומפרש דהיינו משאר ארצות חוץ מבבל וכדפירש"י בריש גיטין המביא גט ממדינת הים דהיינו לבר מבבל. אע"ג דנקט ממדינת הים סתמא.

556. צדקת הצדיק אות מו: לרשע אמר א-להים מה לך לספר חוקי. ועל דבר זה ידוע כו' כי העובר ע"ד סופרים נקרא רשע כמ"ש (יבמות כ.) אבל ע"ז א' הקדמונים מאמר חז"ל (פסחים פו ע"ב) כל מה שיאמר בעה"ב עשה חוץ מצא. ולא לחנם כתבה תורה ענין המעפילים בפ' שלח אשר כבר האמינו בדברי משה ולמה לא שמעו לו בזה שאמר להם אל תעלו וכו' אלא שהם חשבו שזה בכלל חוץ מצא. ועי' בזה (ח"ג קס א) המליץ כל ענין מרגלים על התורה וה' העונש שלא ישיגו ועל זה העפילו לעלות אף נגד רצון הש"י כמש"ל (סנהדרין קה.) חוצפתא מלכותא בלי תגא [ולמדהו מבלעם שאח"כ הסכים הש"י]. כי בלעם נסתכל עד עקבתא דמשיחא ולכן ידע סוד זה] פ' כידוע מלכות הוא כנס"י וכתר הוא שורש רצון הש"י ור"ל ממשלה מעצמו בלי רצון הרוצים. והתקרבות כנס"י מעצמם. והם לא הצליחו בזה מפני שאכלוה פגה כמש"ל (סוטה מט ע"ב) בעקבותא דמשיחא חוצפא יסגא שאז הוא העת לזה [ולעתיד נקבה תוסבב גבר ואכ"מ] ולכן אמר להם משה והיא

the Jews who attempted to enter Eretz Yisroel by force after the spies, violated the Three Oaths (Targum Yonasan on Shir Hashirim 2:7). Reb Tzadok is saying that the sin of the mapilim will become permitted in our time.⁵⁵⁷

What Reb Tzadok really said

Rabbi Glauber: Reb Tzadok doesn't say it will be permitted, only that it will be successful. There is a big difference. He writes that the Jews who attempted to invade the land knew that their act was against the will of Hashem, but justified it based on the statement of Chazal, "All that the host tells you to do, you must do, except for leaving" (Pesachim 86b). They understood this to mean that for the sake of coming close to Hashem, one may sometimes violate the command of Hashem. We need not listen when He tells us to leave Him. Despite these good intentions, they were punished severely for their sin. But Moshe said to them, "And it will not succeed" - this time it will not succeed - hinting that there would come a time when such a sin would have success. "In the Footsteps of the Moshiach, chutzpah will increase" (Sotah 49b). That is the time when such a brazen idea - to conquer the land in violation of Hashem's command - will meet with some success.

Furthermore, if you read Reb Tzadok carefully you will see that he is not even talking about the physical conquest of Eretz Yisroel. He interprets the entire story of the spies and the invaders in accordance with the Zohar (3:161) which takes it as a metaphor for Torah. The Jewish people's punishment after the sin of the spies was that they should not get Torah, in accordance with the rule (Tehillim 50:16), "To the wicked, G-d says, Why do you speak of my laws?" In the time before the coming of moshiach,

---

לא תצלח נראה שעצה הוא אלא שלא תצלח ודייק והיא שבכ"מ דרז"ל היא ולא אחרת שיש זמן אחר שמצליח והוא זמנינו זה שהוא עקבי משיחא.

the wicked will brazenly try to learn Torah against Hashem's will. Eventually, the Torah will make them better people and Hashem will be happy with them.

Rabbi Hersher: You may be right that Rabbi Tzadok doesn't say it will be permitted, but his teacher, Rabbi Mordechai Yosef Leiner of Izbica, says it almost openly: "They traveled from Har Shafer and encamped in Charadah (fear). This means that for any course of action where a person is uncertain as to which way the will of Hashem points, the best advice is that he should refrain from taking the action. This is the meaning of "they encamped in fear" – for due to a person's fear, it is best for him to encamp and take a passive approach, for example, now that the Jewish people have sworn not to force the end. But the Torah continues, "They traveled from Charadah (fear) and encamped at Makhelos (gathering): When Hashem desires to gather us in, He will place strength in their hearts so that they should not be afraid, may that time come soon." (Mei Hashiloach, Parshas Masei)⁵⁵⁸

Rabbi Glauber: The Mei Hashiloach indeed presents a radical view. The idea that Hashem will remove the Jewish people's natural fear of sin and place boldness in their hearts is part of a general pattern in the thought expressed in Mei Hashiloach: it denies free will and takes the free will element out of sin. For example, it says that Zimri's sin was preordained and therefore Pinchas was wrong for killing him. In one place the Mei Hashiloach says explicitly that when Chazal state that man has free will, they mean only from the viewpoint of the human mind, but in truth "all is in the hands of Heaven, including the fear of

---

558 מי השלוח, פרשת מסעי: ויסעו מהר שפר ויחנו בחרדה, היינו בכל דבר שאדם מסופק הא"י רצון ה' נוטה אז העצה היעוצה לו שיגדיר את עצמו מהמעשה, וזה ויחנו בחרדה, כי ע"י חרדה שיהיה לאדם טוב לו לחנות ולהיות שב ואל תעשה כמו עתה שנשבעו שלא ידחקו את הקץ, ויסעו מחרדה ויחנו במקלות היינו בעת שהש"י יחפוץ לקבץ אותנו אז יתן תקופות בלבם שלא יחרדו, הלואי שתהיה בקרוב בימינו.

Heaven.”⁵⁵⁹ The book was severely criticized by the rabbis of the time, and was even burned as heretical by some.⁵⁶⁰

Actually, we need not blame Rabbi Mordechai Yosef for the strange ideas in Mei Hashiloach, for they were not written by him; they were gathered after his passing from the vague memories of his listeners.⁵⁶¹

Building Jerusalem before moshiach

Rabbi Hersher: The Gemara in Berachos 49a says that one may end off the third blessing of Birkas Hamazon with the words “who builds Jerusalem” even if he began the blessing “Have mercy on Israel...” and did not mention the building of the Jerusalem at all.

This is because it says, “Hashem builds Jerusalem; He gathers the scattered of Israel” (Tehillim 147:2). Rashi explains that the building of Jerusalem is also the salvation of Israel, because it leads to the ingathering. Hashem will build Jerusalem and

559 מי השלוח, פרשת וירא: ותכחש שרה לאמר לא צחקתי, עומק הענין בזה כי מה דאיתא בגמ' הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים הוא רק לפי גבול תפיסת שכל האדם אבל באמת הכל בידי שמים ואף יראת שמים ורק בעוה"ז הסתיר הש"י דרכו, ומדות יצחק אבינו היה להכיר שאף יראת שמים הוא ביד הש"י אך העולם לא היה ראוי ליקרת כזה, לכך הוצרכה שרה לאמור ואדוני זקן שנראה שמכחשת שאין הכל בידי שמים, ועי"ז הראה לה הקב"ה מידה במידה כי אף יראת שמים הוא בידו וזאת הוא הולדת יצחק, ובלתי ההסתר הזה שנסתר מאתה לא היה יצחק אבינו יוכל להולד בעוה"ז כי יקרת מדות יצחק אבינו היה לברר ולהראות כי אף יראת שמים הוא בידי שמים, ואף כל החטאים של ישראל הם בהשגחת הש"י כי ע"י זה יתגדל ויתקדש שמיא רבא, והבן כי עמוק עמוק הוא.

560 ספר הבעש"ט, מאת י"ל מימון, חסידות הבעל שם טוב בתפיסת איזבצא-רדזין, מאת שלמה זלמן שרגאי, עמוד קס: ומכיון שבמי השלוח נמצאים הרבה דברים שתומכים וקשים לאנשים אשר לא הורגלו בדברים כאלה, עורר פירסומו תרעומת מכמה צדדים ונמצאו כאלה שאף דנוהו בשריפה.

561 מי השלוח, הקדמת המאסף והמביא לבית הדפוס: הן זאת גלוי לכל אנשי ברינתו, אשר התחסו בצל כנפי אדוני אבי זקיני זללה"ה זיע"א, כי דברי הספר הנכבד הזה, לא נכתבו בחיי כבוד אדוני אדמו"ר זללה"ה. ושם בספר הבעש"ט הנ"ל: ועל זה עומד האחרות חיים (נכדו של המי השלוח) ומסביר: יען אנכי בעת לקטי דבריו מפי שומעיהם בעוד ראשי נמלא טל ילדות קוצותי רסיסי בחרות-שחרית ורשמתי הדברים כפי אשר שמעתי...ורבות אשר שמעתי ממי שלא השלים למודו וזכר רק שרשי הדברים, ולכן לא נכתבו בשלימות, והרבה דברים אינם מובנים לאנשים שלא הורגלו בדבריו הקדושים.

then He will gather us in. Don't we see from here that Jerusalem will be built and then, only afterwards, the exiles will be gathered in?⁵⁶²

Rabbi Glauber: We see that Hashem will build Jerusalem, not the Zionists. You cannot just do things and claim that Hashem did them. We have a system of halacha, and it is not necessary to read G-d's mind in order to follow it. "What business do you have with the secrets of the Merciful One?" say our Sages. Following the Torah is not dependent on one's interpretation of world events. If the oaths prohibit us from taking over Jerusalem through warfare and building it up, we may not take it over and then just claim that Hashem was helping us do it. Therefore, we must conclude that Hashem building Jerusalem means nothing less than Hashem sending moshiach or Eliyahu in a way that is unambiguous to all (i.e. proven messianic status).

Building Jerusalem before the ingathering

Rabbi Hersher: So you are saying that this building of Jerusalem will be accomplished by moshiach. But there are a number of sources that say that the building of Jerusalem will take place before moshiach comes. The Gemara in Megillah 17b explains the order of the blessings of Shmoneh Esrei as reflecting the chronology of the messianic period. First, the exiles will be gathered in. Then the Sanhedrin will be restored. Then Jerusalem will be built, and finally moshiach will come. The Gemara proves this: "Once Jerusalem is built, Dovid comes, as it says 'Afterward the children of Israel shall return and seek Hashem their G-d, and Dovid their king' (Hoshea 3:5)." Rashi explains, "After they

562. ברכות מט ע"א: ורב נחמן אמר: אפילו פתח ברחם על ישראל חותם בבונה ירושלים, משום שנאמר: (תהלים קמ"ז) בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס, אימתי בונה ירושלים ה' - בזמן שנדחי ישראל יכנס. ופירש רש"י: ורב נחמן כו' - בונה ירושלים תשועת ישראל היא, דכתיב (תהלים קמ"ז) בונה ירושלים ה' ואז נדחי ישראל יכנס.

will return to the Temple, they will seek G-d and Dovid their king.”⁵⁶³

Clearly, first the Jews will return to Jerusalem and the Temple will be rebuilt, and then the king from the house of Dovid, moshiach, will arise.

Rabbi Glauber: No, moshiach will come before the exiles are gathered in and he will do the gathering. The blessing “Es Tzemach Dovid Avdecha” does not refer to moshiach’s appearance, but to his being accepted as king in Jerusalem. That will happen only after Jerusalem is built. The proof to this is that at the end of the blessing of Jerusalem we say, “And the throne of Dovid Your servant may You speedily establish in its midst.” It is only the throne of moshiach we are requesting at this point, but moshiach has come already.

The fifth Lubavitcher Rebbe, **Rabbi Sholom Ber Schneersohn** (Igros Kodesh v. 1, letter 130), deduced this from the words of the Gemara in Megillah that you just quoted: “And once Jerusalem is build, Dovid will come.” Moshiach is always called by Chazal “the son of Dovid,” not “Dovid.” So the Gemara does not mean moshiach will come only after the building of Jerusalem; it means that he will take control as king, as the prophet says, “And my servant Dovid will be king over them” (Yechezkel 37:24).⁵⁶⁴

---

563. מגילה יז ע"ב: ומה ראו לומר קיבוץ גלויות לאחר ברכת השנים - דכתיב (יחזקאל ל"ו) ואתם הרי ישראל ענפכם נתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא. וכיון שנתקבצו גלויות - נעשה דין ברשעים, שנאמר: (ישעיהו א') ואשיבה ידי עליך ואצרף כבר סיגך, וכתיב (ישעיהו א') ואשיבה שפטיך כבראשנה. וכיון שנעשה דין מן הרשעים - כל המינים, וכולל זדים עמהם, שנאמר: (ישעיהו א') ושבר פשעים וחטאים יחדו. וכיון שכל המינים - מתרוממת קרן צדיקים, דכתיב (תהלים ע"ה) וכל קרני רשעים אגדע תרוממנה קרנות צדיק, וכולל גירי הצדק עם הצדיקים, שנאמר (ויקרא י"ט) מפני שיבה תקום והדרת פני זקן, וסמך ליה וכי יגור אתכם גר. והיכן מתרוממת קרנם - בירושלים, שנאמר (תהלים קכ"ב) שאלו שלום ירושלים ישליו אהביך. וכיון שנבנית ירושלים - בא דוד, שנאמר: (הושע ג') אחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם. פירש רש"י אחר ישובו בני ישראל - אחר ישובו לבית המקדש, ובקשו הקדוש ברוך הוא ואת דוד מלכם.

564. אגרות קודש ח"א מכתב ק"ל: ובזה יומתק מה דאיתא בירושלמי מעשר שני פ"ה אמתני' דתנאי היה כשיבנה ביהמ"ק, זאת אומרת שביהמ"ק עתיד להבנות קודם למלכות בית דוד.

On the blessing “who gathers in the exiled of His people Israel” the Avudraham writes: “This is referring to the time when the redeemer will come, may he be revealed soon in our days, to take us out of the custody of the nations.” So you see that there will be no ingathering without moshiach.⁵⁶⁵

In another place in the prayerbook (Musaf of Yom Tov), Chazal place the following words in every Jew’s mouth, “Reveal the glory of Your kingdom upon us soon, and appear and be uplifted above us before the eyes of all the living, and draw our scattered near from amidst the nations, and bring in our dispersed from the ends of the earth, and bring us to Zion Your city with song, and to Jerusalem Your Temple with everlasting joy, and there we will offer before You our obligatory offerings...” So it is clear that the exiles will not be gathered in until after Hashem reveals His glory to the entire world.⁵⁶⁶

And as I mentioned to my talmidim here, the Midrash (Shir Hashirim Rabbah 2:20) tells us the reason for the oath against going up as a wall: “If so, why does the king moshiach have to come to gather the exiles of Israel?”

The Maharzu explains that it is moshiach’s job to bring all of Israel up together from the exile, and if, G-d forbid, they do this

ובגמ' מגילה דף י"ז ע"ב איתא ג"כ דכיון שניבנית ירושלים בא דוד כו' ועמ"ש הב"ח או"ח סימן קי"ח בענין ברכת ירושלים שמבואר באריכות איך שצ"ל הכל מוכן קודם, ואחר שיבנה ביהמ"ק וירושלים ויכונן כסא דוד אז בא דוד ויושב על כסאו שהכין לו ד' יתברך.

ולא יסתר דבר זה להרמב"ם שכתב דמשיח יבנה את ביהמ"ק, דודאי ביאת משיח קודם לבנין ירושלים ובנין ביהמ"ק, והבנין יהיה ע"י משיח וע"י תהי' קיבוץ גלויות, ואז יהי' אח"כ מלכותו והיא מלכות דוד. וזהו דקדוק ל' הגמרא וכיון שנבנית ירושלים בא דוד, ולא קאמר בא בן דוד, דמשיח נקרא בכמה מקומות בשם בן דוד במד"ר ובגמ', ואמר כאן בא דוד, הכוונה על מלכותו, וכמ"ש ועבדי דוד מלך עליהם (יחזקאל ל"ז כ"ד).

565. אבודרהם, סדר שחרית של חול ופירושה: תקע בשופר גדול וכו' וזה מדבר על עת ביאת הגואל שישגלה במהרה בימינו להוציאנו ממאסר האומות.

566. סידור, מוסף ליו"ט: גלה כבוד מלכותך עלינו במהרה, והופע והנשא עלינו לעיני כל חי, וקרב פזוירנו מבין הגוים ונפוצותינו כנס מירכתי ארץ, והביאנו לציון עירך ברנה, ולירושלים בית מקדשך בשמחת עולם.

on their own, they will lose the redemption of the moshiach. The Yefei Kol understands it the same way: “If we come up as a wall from exile, why will the king moshiach have to come to gather the exiles of Israel? And since we know from many verses in Tanach that moshiach will gather our exiles, we cannot gather ourselves together.”⁵⁶⁷

And of course, the Rambam states (Melachim 11:4) that gathering in the exiled Jews is one of the things moshiach will do.⁵⁶⁸

The Ramban says (commenting on Bamidbar 24:17), “Because moshiach will gather in the exiled of Israel from the ends of the earth, the Torah compares him to a star rising in the sky from the end of the earth.”⁵⁶⁹

The fifth Lubavitcher Rebbe quotes this Ramban and says, “And so it is written in many seforim, Rishonim and Acharonim. And this is the simple emunah in the hearts of our brothers, based on the Torah and the prophecy of the prophets, and for this we are waiting every single day.”⁵⁷⁰

So there is no commentator who understood the blessing about the ingathering of the exiles to refer to a period before the coming of moshiach. Indeed, this is part and parcel of our principle of emunah in moshiach. Moshiach won't just be a holy tzaddik and a prophet. He will do what the prophets describe:

567. לעיל מקור 153-154

568. רמב"ם הלכות מלכים יא,א: המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה, ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל.

569. רמב"ן במדבר כד,יז: דרך כוכב מיעקב. בעבור כי המשיח יקבץ נדחי ישראל מקצה הארץ, ימשילנו לכוכב הדורך ברקיע מקצה השמים.

570. אגרות קודש ח"א, מכתב ק"ל: ובס' צדה לדרך מ"ה פ"ג כ' וז"ל, ואמר בעבור משיח ודרך כוכב מיעקב בעבור שהמשיח יקבץ נדחי ישראל מקצה הארץ עד קצה הארץ כו', עכ"ל, והוא מהרמב"ן על התנ"ך. וכן מבואר בכמה ספרים ראשונים ואחרונים. והוא אמונה פשוטה בלב אחינו עפ"י התורה ונבואת הנביאים, וע"ז אנו מצפים ומייחלים בכל יום ויום.

restore the Jewish kingdom in Eretz Yisroel and gather in the Jewish exiles. No believing Jew ever had any doubts about this until the religious Zionist movement came along.

Zionism originated in the minds of secular Jews, people who actively worked to get Jews to abandon Judaism, and there's a good reason for that. The fifth Lubavitcher Rebbe explains in his work *Kuntres Umayan* that the Zionists knew well that believing Jews would never accept the idea of redeeming ourselves from exile, because it goes against their strong belief in the coming of moshiach. It was the hope in moshiach coming and redeeming us both spiritually and physically that kept the Jewish soul alive throughout all these years of exile, not Herzl's promises of an independent state, even if we could fool ourselves into thinking that he could attain one. Therefore, in order to recruit Jews to Zionism, the Zionists had to first convince them to abandon Judaism.⁵⁷¹

Rabbi Hersher: But Rashi on Tehillim 70:1 says, "In Midrash Tehillim I saw a parable to a king who became angry at his flock, broke the pen and sent out the flock and the shepherd. After a time, he returned the flock and rebuilt the pen, but did not mention the shepherd. The shepherd said, 'Behold, the flock is returned and the pen rebuilt, but I am not remembered.'

571. קונטרס ומעין מבית ה', מבוא עמוד 45, ונדפס גם כן באגרות קודש קכ"ב: אמנם בכדי לפעול באחינו את הרעיון הזה להיות עם וממשלה בפני עצמו, מובן שהדרך לזה הוא לעורר בקרב העם את הרעיון הלאומי, שעל ידי זה יתעורר להיות עם עומד בפני עצמו. אך זאת לבד אינו מספיק כ"א מוכרחים ג"כ להסיר את העם מדרך התורה והמצוה, ה"י, ולכה"פ להחליש כמה שאפשר ולהגביר את הלאומיות על התורה, כי מהידוע הוא אשר המחזיקים בתורה ומצות אינם עלולים להשתנות ולקבל צורה אחרת. ובפרט לקבל צורה כזו לצאת מן הגלות בחזקה ולגאול את עצמם בכח עצמם, זאת לא יוכל כל מחזיק בתורה ומצות לפעול בעצמו בשום אופן כי זה נגד תוקף אמונתם ותקוותם של ישראל, אשר המה מקוים ומצפים לישועה בביאת משיח צדקינו בב"א ויגאלנו גאולת הגוף וגאולת הנפש ויתעלו בעילוי מעלה העליונה זו דוקא המשורשת בנפשם ימצאו מרגוע לנפשם, ובזה דוקא המה חיים בחיי הגלות המר ומתחזקים בקיום התורה ומצות, ולא בהבטחת הרצעל שיבטיחום להיות ממשלה בפני עצמם ולחיות חיים גשמיים, אף אם נטעה את עצמנו ונחשוב שיש בידו לפעול זאת.

Similarly, above it says “For G-d will save Zion...and they that love His name will dwell therein” (Tehillim 69:36-37). The pen is rebuilt, the flock is collected and the shepherd (this is David) is not mentioned. Therefore, it says, “Of David, to make memorial” (Tehillim 70:1). So we see that first Eretz Yisroel will be rebuilt and the Jewish people gathered into it, then moshiach will come.⁵⁷²

Rabbi Glauber: Do you really believe that an isolated Midrash Tehillim is saying something that flies in the face of what Chazal tell us in every other place - that moshiach is the one who will gather in the Jewish exiles?

Rabbi Hersher: So what else could it be saying?

Rabbi Glauber: Dovid with his holy inspiration saw a beautiful vision of the redemption: “For G-d will save Zion, and He will build the cities of Yehuda, and they will dwell in them and take possession of them. And the seed of His servants will inherit it, and those who love His name will dwell therein.” But Dovid noticed that he was not mentioned. This caused him great distress. He was afraid Hashem had never forgiven him for his sin and had rejected him and his descendent, moshiach. Therefore he prayed and offered Hashem the argument about the flock, the pen and the shepherd. Hashem accepted His argument and assured him that his descendent, moshiach, would in fact lead the ingathering of the exiles.

Rabbi Hersher: So it does not mean that events will actually happen in the order depicted in the parable? It is just Dovid’s argument to Hashem?

---

572. רש"י, תהלים ע"א: ובמדרש תהלים ראיתי משל למלך שכעס על צאנו וסתר את הדיר והוציא את הצאן ואת הרועה, אחר זמן החזיר את הצאן ובנה את הדיר ולא הזכיר את הרועה, אמר הרועה הרי הצאן מוחזר והדיר בנוי ואני איני נזכר. כך למעלה מן הענין נאמר כי אלקים יושיע ציון וגו' ואוהבי שמו ישכנו בה הרי הדיר בנוי והצאן כנוס והרועה (זה דוד) לא נזכר לכך נאמר לדוד להזכיר א-להים להצילני.

Rabbi Glauber: Exactly. Often we take our vision of the redemption and project it into the past, as if everyone always knew what we know today. Actually, during Dovid's lifetime it was far from clear that he would be chosen by Hashem to be the dynasty to last until moshiach. Many great people doubted him, like Shimi ben Geira. Dovid himself had doubts as to whether he would survive Avshalom's rebellion (Shmuel II 15:25). We see that many times in Dovid Hamelech's life, he had doubts about himself. For example, the Gemara in Shabbos 30a relates that Dovid asked Hashem for a sign of proof that He forgave him for his sin. Hashem gave the sign in Shlomo Hamelech's time, when the doors of the Beis Hamikdash opened only after Shlomo mentioned Dovid's name. Then all Dovid's enemies' faces turned black. Until then, it seems, it was not clear.

Rabbi Hersher: Okay. Now I have another question. The Gemara in Megillah 17b explains why the blessing over fruitfulness of the Land (Birkas Hashanim) comes before the blessing for the ingathering of the exiles. The prophet Yechezkel says, "And you, mountains of Israel, shall shoot forth your branches and lift up your fruits to My people Israel, for they are soon to come" (Yechezkel 36:8).⁵⁷³ In other words, the physical rebirth of the Land is the prelude to the return of the exiles. Isn't this a clear prophecy about the State of Israel, which made the desert bloom and then gathered in the exiles?⁵⁷⁴

Rabbi Glauber: The Gemara says that the land will bear fruit before the ingathering of the exiles. So on the contrary: it seems

573. מגילה יז ע"ב: ומה ראו לומר קיבוץ גלויות לאחר ברכת השנים - דכתיב (יחזקאל ל"ו) ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשא לועמי ישראל כי קרבו לבוא.

574. הרב שלמה אבינר, שלא יעלו בחומה, אות ב' 3: הופעת הקץ המגולה היא פקידה. בגמרא סנהדרין "אמר ר' אבא אין לך קץ מגולה מזה שנאמר ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשא לועמי ישראל כי קרבו לבוא." אם כן קיבוץ גלויות ונתינת הארץ את פירותיה בעין יפה על ידי ישובה החקלאי, הוא סימן מובהק של הגאולה.

The bearing of fruit mentioned in the Gemara is not going to be precipitated by Jewish efforts

from the Gemara that this bearing of fruit is not going to be precipitated by Jewish efforts, for if it were, the ingathering of those Jews would have to precede the bearing of fruit.

Now, the land has been producing fruit for its non-Jewish inhabitants for centuries, so how exactly will fruit be a sign of the imminent redemption? The

answer must be as the Maharsha says: that there will be something unusual about this fruit – the land will go back to giving fruits “in its normal manner” as it did in ancient times. Alternatively, the Gemara means that there will be new fruits growing every day, as in the time of moshiach (Shabbos 30b).⁵⁷⁵

When the Maharsha says “in its normal manner,” he is referring to the Gemara (Kesubos 112a) that describes how Eretz Yisroel used to grow extraordinarily large fruits.⁵⁷⁶

**Ramban:
Eretz Yisroel
will not
accept our
enemies
during exile**

Rabbi Hersher: You say the land has been producing fruit for its non-Jewish inhabitants for centuries? But the Torah says, “I will lay the land desolate, and your

575. מהרש"א סנהדרין צח ע"א: אין לך קץ מגולה מזה וכו' שנאמר ואתם הרי גו' לפי שכל זמן שאין ישראל על אדמתם אין הארץ נותנת פירותיה כדרכה אבל כשתחזור ליתן פירותיה זהו קץ מגולה שקרב לבא זמן גאולה שיחזרו ישראל על אדמתן ועוד יש לפרש כמ"ש פרק במה מדליקין דלעתיד אילנות מוציאים פירות בכל יום שנאמר ונשא ענף ועשה פרי וגו' מה ענף בכל יום אף פרי בכל יום וכו' וכן יש לדרוש בהאי קרא ענפכם תתנו ופריכם תשאו וגו' מה ענף בכל יום אף פרי בכל יום תשאו לעמי ישראל וזה יהיה בזמן שקרוב לבא זמן הגאולה וזהו דבר ניסי ודאי קץ מגולה הוא.

576. כתובות קיב ע"א: רבי יהושע בן לוי איקלע לגבלא, חזנהו להנהו קטופי דהוו קיימי כי עיגלי, אמר: עגלים בין הגפנים? אמרו ליה: קטופי נינהו, אמר: ארץ, ארץ, הכניסי פירותיך, למי את מוציאה פירותיך, לערביים הללו שעמדו עלינו בחטאתינו? לשנה איקלע ר' חייא להתם, חזנהו דהוו קיימי כעזי, אמר: עזים בין הגפנים? אמרו ליה: זיל, לא תעביד לן כי חברך.

enemies who live in it will find it desolate” (Vayikra 26:32). The Sifra says: “This is a kindly measure, so that Israel should not say, ‘Since we have gone into exile from our land, now the enemies are coming and finding satisfaction on it.’⁵⁷⁷

The Ramban (on Vayikra 26:16) comments: “This is a good prophecy, foretelling that during every exile, our land will not accept our enemies. And this as well is a great proof and promise to us, since you will not find in all of the inhabited world a land that is so good and accommodating, and that was once settled, that is now as destroyed as it [the Holy Land] is. For since we left it, it has not accepted any nation or language; all of them are trying to settle it but cannot.”⁵⁷⁸

Rabbi Glauber: The historical fact is that the land did produce fruit throughout the centuries of exile. We see that the **Kesef Mishneh** (Hilchos Terumos 1:11) tells the story of a practical dispute among the rabbis of his time over the issue of taking maaser from produce grown on gentile-owned land in Eretz Yisroel.⁵⁷⁹

Similarly, the **Bach** on Orach Chaim 208 says that the difference between Eretz Yisroel during exile and Eretz Yisroel at the time of the redemption is not that during exile Eretz Yisroel

577. ספרא בחוקותי פרשה ו': והשימותי אני את הארץ. זו מידה טובה שלא יהו ישראל אומרים הואיל וגלינו מארצנו עכשיו האויבים באים ומוצאים עליה נחת רוח שנאמר ושממו עליה

אויביכם היושבים בה אף האויבים הבאים אחרי כן לא ימצאו עליה נחת רוח.

578. רמב"ן, ויקרא כו, טז: ואלה דברים יבטיחו בגאולה העתידה הבטחה שלמה יותר מכל חזיונות דניאל. וכן מה שאמר בכאן (בפסוק לב) ושממו עליה אויביכם, היא בשורה טובה מבשרת בכל הגליות שאין ארצנו מקבלת את אויבינו, וגם זו ראיה גדולה והבטחה לנו, כי לא תמצא בכל הישוב ארץ אשר היא טובה ורחבה ואשר היתה נושבת מעולם והיא חרבה כמוה, כי מאז יצאנו ממנה לא קבלה אומה ולשון, וכולם משתדלים להושיבה ואין לאל ידם.

579. כסף משנה הלכות תרומות א,א: והמנהג הפשוט בכל א"י כדברי רבינו ומימינו לא שמענו פוצה פה לחלוק על זה. ועתה קם חכם אחד ונראה לו שהוא מתחסד בעשיתו הפך המנהג הפשוט ומעשר פירות שגדלו בקרקע עכו"ם ונגמרה מלאכתן ביד עכו"ם וגם מירחן עכו"ם. והולך ומפתה אחרים שיקבלו עליהם לעשות כדבריו. ונראה פשוט בעיני שראוי למנעם מזה משום לא תגודדו וכו' ועוד שדבר זה הוא דבר שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בו.

does not produce fruits and at the time of the redemption it will produce fruits. It produces fruits at all times, but during exile the land is defiled, its fruits are defiled and so those who eat it become defiled, resulting in the departure of the Divine Presence from them. When the redemption arrives, G-d's holiness will once again fill the land, its fruits will be holy and those who eat them will be nourished from holiness. Thus the Smak's objection to saying in the blessing after cake "and let us eat of its fruit and be sated from its goodness" is unfounded, because when we say this blessing we truly are praying for the spiritual aspect of Eretz Yisroel.⁵⁸⁰

The fact that the land produces fruits during exile is further attested to by the Midrash Eicha, Pesicha 34: "Rabbi Zeira said: How audacious is Eretz Yisroel! For it still produces fruit [during exile]. And why does it produce fruit? Rabbi Chanina and Rabbi Yehoshua ben Levi discussed this. One said: Because they fertilize it. The other said: Because they turn over its soil." Hashem does not wish to alter the natural order of the world, and the natural order of the world is that when one plants and puts in the proper effort, the seeds sprout and grow.⁵⁸¹

As to the Ramban, he never says that the land will not produce fruit when gentile nations plant it. What he says is that they will not be able to settle it, meaning that no nation will live long there

580. טור או"ח ר"ח: וכתב עוד וי"א ונאכל מפריה ונשבע מטובה ואין לאומרו שאין לחמוד הארץ בשביל פריה וטובה אלא לקיים מצות התלויות בה ע"כ. ועל זה כתב הב"ח: תימה הלא קדושת ארץ הנשפע בה מקדושת הארץ העליונה היא נשפעת גם בפירותיה שיונקים מקדושת השכינה השוכנת בקרב הארץ וכו' וכבר נסתלקה השכינה מקרב הארץ וכו' ועתה באכלנו פירות היונקים מטומאת הארץ נסתלקה השכינה כי כשהטומאה נכנסת עם אכילת פירות בתוך בני ישראל יוצאת כנגדה הקדושה מקרב ישראל ועל כן ניחא שאנו מכניסין בברכה זו ונאכל מפריה ונשבע מטובה כי באכילת פירותיה אנו נזונים מקדושת השכינה וטהרתה ונשבע מטובה.

581. מדרש איכה פתיחתא סימן לד': א"ר זירא בא וראה כמה היא חצופה ארץ ישראל שעדיין עושה פירות, ולמה עושה פירות, ר' חנינא ור' יהושע בן לוי, חד אמר על שם שמזבלין אותה, וחרינא אמר על שם שהם מהפכים בעפרה.

before they are conquered, killed and expelled. A quick look at the historical record shows us what the Ramban means. The Holy Land was conquered by the Romans, the Persians, the Byzantines, and then the Muslims. For over a thousand years following the Muslim conquest, the land underwent a series of devastating invasions, involving massacres of the existing population. Seljuk Turks and Fatimids were followed by Crusaders, who were followed in turn by Tartars, Mamluks, Turks and continual Bedouin raiders.

In this history of a land plagued by incessant wars and conquests, Zionist history is no exception. In a mere 70 years, the Zionists have fought eight wars and confronted two prolonged uprisings. Just as the troubles encountered by the gentile nations who tried to settle the land were a fulfillment of the Torah's promise that "your enemies will find it desolate," so too the troubles encountered by the Zionists are a fulfillment of the next verse (Vayikra 26:33), "I will draw out a sword after you," which, as the **Ohr Hachaim Hakadosh** says, refers to the punishment for violating the oaths.

Rabbi Hersher: I don't know if I agree, but I will have to think about those sources. But even if you prove conclusively that neither the ingathering of the exiles nor any part of the redemption can take place without moshiach, I can argue as follows: The State of Israel cannot have any connection with redemption. It is simply another stage of exile. So why is it forbidden? The Three Oaths only forbid efforts to bring the redemption before the proper time. But this is not redemption - it cannot be, since moshiach is not yet here.

**Can the State be
part of exile?**

Rabbi Glauber: According to your logic, the Three Oaths are meaningless, because there is no way for us to transgress them. Whatever we do

before moshiach comes is automatically defined as part of exile, and thus not a violation of the oaths. And if we claim to have identified moshiach, we are permitted to follow him and there are no oaths.

Let me give you an analogy: A family had a beautiful table, covered with the finest dishes and food. A prophet came and said, "You have sinned, and Hashem is taking away the table. You are forbidden to have a table until Hashem gives it back, and He will not give it back until you repent." The table was then taken away. The family promptly went out and bought a new table and dishes, saying, "Hashem said He wouldn't let us have a table until we repent. We didn't repent, so this cannot be a table. It is just a piece of wood on four legs. So we are not violating the command of the prophet."

Another analogy: The Gemara says in Avodah Zarah 55a that sometimes worshipping idols seems to be effective. People go to the idol lame, and come back walking. When there is a drought, they worship the idol and rain comes. The Gemara gives two explanations for this: 1) The sickness or the drought just happened to go away at the same moment that the person worshipped the idol. 2) Hashem gives idol worshippers a chance to stumble, in accordance with the principle that he who tries to defile himself is given opportunity to do so.⁵⁸²

---

582. עבודה זרה נה ע"א: א"ל זוגין לר"ע: לבי ולבך ידע דעבודת כוכבים לית בה מששא, והא קחזינן גברי דאזלי כי מתברי ואתו כי מצמדי, מ"ט? אמר לו: אמשול לך משל, למה"ד? לאדם נאמן שהיה בעיר, וכל בני עירו היו מפקדין אצלו שלא בעדים, ובא אדם אחד והפקיד לו בעדים, פעם אחד שכח והפקיד אצלו שלא בעדים, אמרה לו אשתו: בוא ונכפרנו, אמר לה: וכי מפני ששוטה זה עשה שלא כהוגן אנו נאבד את אמונתינו? אף כך יסורין, בשעה שמשגרין אותן על האדם, משביעין אותן: שלא תלכו אלא ביום פלוני, ולא תצאו אלא ביום פלוני ובשעה פלונית, ועל ידי פלוני ועל ידי סם פלוני, כיון שהגיע זמן לצאת הלך זה לבית עבודת כוכבים, אמרו יסורין: דין הוא שלא נצא, וחוזרין ואומרים: וכי מפני ששוטה זה עושה שלא כהוגן אנו נאבד שבועתנו? והיינו דא"ר יוחנן, מאי דכתיב: (דברים כח) וחלים רעים ונאמנים? רעים - בשליחותן, ונאמנים - בשבועתן. א"ל רבא בר רב יצחק לרב יהודה: האיכא בית עבודת כוכבים באתרין, דכי מצטרין עלמא למטרא, מתחזי להו בחלמא ואמר להו: שחטו לי גברא ואייתי מטרא, שחטו לה גברא ואתי מטרא? א"ל:

Once a Jew saw his non-Jewish neighbor go to his temple of idolatry when sick, and come back healed. The Jew then went through the following logical steps: The Rambam says in his Thirteen Principles of Faith that it is only worth praying to Hashem, and it is not worth praying to anything else. This non-Jew got healed, so it must be that what he prayed to was Hashem, not an idol. So I will go and worship it too.

His Jewish friends were shocked to see him going to the temple of idolatry, and they said to him, "How could a good Jew like you have suddenly become an idol worshipper?" He replied, "Chas veshalom. I am praying only to Hashem. You are all heretics. How could you not believe that the idol is Hashem? The Rambam rules explicitly that it is. He says that idols do not answer prayers, only Hashem does. If this idol answers prayers, it must be Hashem!" They tried to explain to him that sometimes Hashem lets people to go astray in the path they want to take, as the Gemara says in Avodah Zarah, but he replied, "You cannot rule halacha from an Aggadta Gemara. Anyone can find a Chazal to support anything. But I have an explicit ruling of the Rambam on my side."

The moral of both these stories is the same: you cannot do one thing and call it another. A table is a table and an idol is an idol. Similarly, Jews have always believed that only moshiach will gather the exiles, bring Eretz Yisroel under Jewish control and set up a government there. You cannot do all these things before moshiach and then call it exile based on the argument that by definition, any situation before moshiach's coming is exile.

השתא אי הוי שכיבנא לא אמרי לכו הא מלתא, דאמר רב, מאי דכתיב: (דברים ד) אשר חלק ה' אליהם אותם לכל העמים? מלמד שהחליקן בדברים כדי לטורדן מן העולם. והיינו דאמר ריש לקיש, מאי דכתיב: (משלי א) אם ללצים הוא יליץ ולענונים יתן חן? בא לטמא פותחין לו, בא לטהר מסייעין אותו.

**Is giving up
sovereignty a
violation of
lo sechanem?**

Rabbi Hersher: Okay, I will have to think about this. But let me ask you: what do you want to do about the state now? Give it into non-Jewish hands? The Torah says “*lo sechanem*” – it is forbidden to sell land in Eretz Yisroel to a non-Jew.

Rabbi Glauber: The prohibition of “*lo sechanem*” only refers to sale of personal property, not transfer of political sovereignty. Jews can own land under a non-Jewish state just as well as they can under a Jewish state. Throughout the world, Jews own houses and land, and Eretz Yisroel under a non-Jewish government would be no exception. No one is asking anyone to sell any of their land.

Rabbi Hersher: But the Rambam (Hilchos Avodah Zarah 10:4) writes, “Why are we forbidden to sell them land? Because the Torah states that one may not give them a resting place in the land. If they do not have land then their residence will be temporary.”⁵⁸³ If this is the reason for the prohibition to sell personal property, then it should certainly be forbidden to give away sovereignty, which would allow them to have more of a “resting place in the land.”

Rabbi Glauber: Let us take a moment to see how this Rambam has been understood by the poskim. The proponents of the temporary sale of land to a non-Jew in order to exempt it from Shmittah restrictions (*heter mechirah*) argue that it is unusual for the Rambam in the Mishneh Torah to offer the reason for a mitzvah. The Rambam presents the reason for this prohibition, they argue, because the prohibition applies only when the reason applies. Thus, since the sale for Shmittah is only temporary in

---

583. רמב"ם הלכות עבודה זרה יד: ומפני מה אין מוכרין להן שנאמר ולא תחנם לא תתן להם חנייה בקרקע שאם לא יהיה להם קרקע ישיבתן ישיבת עראי היא.

nature and the non-Jew is not given the opportunity to reside permanently in Eretz Yisroel, the prohibition does not apply. But the **Chazon Ish** (Shviis 24:4) flatly rejects these arguments and writes, “The Torah was not given with these distinctions; any time one sells to a gentile he transgresses this prohibition, even if it seems to us that he is not taking up residence in it.”⁵⁸⁴

Thus according to the Chazon Ish, the reason given by the Rambam plays no role in determining halacha. One is forbidden to sell land even if it does not lead to non-Jews settling permanently, and by the same token one is permitted to give away political sovereignty even if it does lead to non-Jews settling permanently. And even according to the proponents of heter mechirah, who understand the Rambam as *taama dikra* (a reason that modifies a law), we know that *taama dikra* can only work to limit the application of a prohibition; it cannot create a new prohibition. For example, Rabbi Shimon holds that when the Torah forbids taking the garment of a widow as collateral, it means only a poor widow (Bava Metzia 115a). But he does not use his reasoning to extend the prohibition to a poor divorcee. Here too, limiting the prohibition to permanent sales and thus permitting the sale of land for Shmittah is one thing, but claiming that the prohibition applies to something that is not a sale at all is quite another thing.

Defending the land

Rabbi Hersher: Okay, let’s forget about “lo sechanem.” If you give the state into non-Jewish hands you are violating the halacha in Orach Chaim 329:6: “If non-Jews besiege Jewish cities, and they come to steal money, we do not violate the Shabbos to fight them. But if they come to kill, or if they don’t

⁵⁸⁴. חזון איש שביעית כד, ד: ואע”ג דלענין לא תתן להם חן כל שעושה לריוח ישראל מותר וכו’ אבל חגייה בקרקע המציאות של עובד ע”ז על אדמת ישראל בקנין שנאוי לפני המקום וכל שקנה הקרקע והוא שלו הרי עובד ע”ז חונה על קרקע הארץ, וגם לא נתנה תורה לשיעורין ובכל נכרי שמכר לו עבר בלאו אף שלפי ראות עינינו אינו מתאחז בה.

say what they are after, we go out to fight them with weapons and violate the Shabbos. And if it is a city near the border, even if they come only to steal straw and stubble, we violate the Shabbos to fight them.” Rashi (Eiruvim 45a) says the reason is that if they conquer the border city, it will be easier for them to conquer the whole land. The Rema adds: “This applies even when the gentile army has not come yet, but is planning to come.”⁵⁸⁵

Here the Arabs are demanding land, and it is in the border areas. In the Shulchan Aruch we see that we are allowed to fight them to defend the land, and certainly we should not give them the land. Giving them the land makes it easier for them to kill Jews.

Rabbi Glauber: Rabbi Elazar Shach dealt with your argument in a 1979 letter, printed in Rav Shach Speaks, p. 12:

There is a well-publicized campaign afoot to oppose signing a peace treaty with our neighbors under any condition. To me this is incomprehensible. Every reasonable person understands that [so to speak] a life of austerity is a price that should be paid to achieve peace. If by our efforts we can spare the life of even one single individual, wouldn't it be worthwhile? After all, every Jewish life is a complete world!

The instigators of this campaign frequently invoke halacha to justify their position, but in my opinion their arguments are without foundation. For example, they cite

---

585. שולחן ערוך או"ח שכ"ט ס"ו: כותים שצרו על עיירות ישראל אם באו על עסקי ממון אין מחללין עליהם את השבת באו על עסקי נפשות ואפילו סתם יוצאים עליהם בכלי זין ומחללין עליהם את השבת ובעיר הסמוכה לספר אפי' לא באו אלא על עסקי תבן וקש מחללין עליהם את השבת. והוא מעירובין מה. ושם פירש רש"י עיר שמבדלת בין גבול ישראל לגבול האומות יוצאין עליהם שמא ילכדוה ומשם תהא נוחה הארץ ליכבש לפניהם. וכתב הרמ"א ואפילו לא באו עדיין אלא רוצים לבא.

the paragraph in Shulchan Aruch which states that when a Jewish city is under attack, even if the enemy have only come to steal straw, one may violate the Sabbath to defend oneself against them. How much more so, they reason, when they set their eyes on Eretz Yisrael itself?

Yet the situation this halacha deals with is very different from the one in which we find ourselves today. The Shulchan Aruch is dealing with case in which the enemy has come to conquer or steal, whereas in our case, although we know that Eretz Yisrael is ours by inheritance, the enemy believes that he is merely trying to recover what was taken from him by force. If we will just return the “stolen land,” then he agrees to sign a treaty. (If we were to challenge him on the basis of our inheritance, we would be putting ourselves in a very precarious position indeed, because if the enemy is aware of G-d’s gift to our forefathers, then he is surely also aware that it was given to us on the condition that we keep the commandments – see Devarim ch. 28.)⁵⁸⁶

In other words, Rav Shach is arguing that when the enemy is coming to steal straw and eventually conquer the land, they will eventually kill Jews even if the Jews surrender and comply with their demands, but when the enemy is coming to take back what they believe to be rightfully theirs, they will not kill.

---

586. מכתבים ומאמרים ח"א מכתב ו: והנה בענין התעמולה והפרסומות נגד כריתת השלום באיזה אופן שהוא, שכל בעל שכל ישר מבין, כי טוב פת חריבה ושלוה בה, שבכל אופן הצלה פורתא היא למנוע שפיכת דמים אפילו בנפש אחת פחות, כי נפש אחת מישראל היא עולם מלא, ובאים בתעמולתם בפטפוטי דברים שאין להם שורש וענף בהלכה, ותולין עצמן בדין המבואר בשו"ע או"ח סימן שכ"ט, שאם עכו"ם צרין אפילו על תבן וקש מחללין את השבת, ואין דבר זה שייך לעניננו כלל, וודאי שארץ ישראל ירושה לנו מאבותינו, אבל לפי המצב של היום שהם תובעים את מה שכבשנו מהם, ואם נחזיר להם מסכימים לכרות שלום, בודאי שיש בזה משום הצלה, וכי כשנמשיך במצב של מלחמה זה יותר טוב. (ואם באנו בתביעה שהקב"ה נתן לנו את הארץ וירושה היא לנו מאבותינו, אם הצד שכנגד יודע את זה, יודע הוא גם את מה שכתוב שתנאי התנה הקב"ה, אם שמוע תשמעון, ולא תקיא הארץ אתכם.)

Rabbi Hersher: But we see today that they do kill even after their demands are met. Whatever land we gave them, they use as a base to launch more terrorist attacks or rockets.

Rabbi Glauber: That's because their demands have not been met. Millions of their people are still in refugee camps, waiting to return to land that was stolen from them in 1948. If you give back a small piece of land and they keep fighting, it doesn't disprove Rav Shach's argument.

Rabbi Hersher: But doesn't the very existence of this halacha in Shulchan Aruch prove that it's allowed to have a Jewish state? What are "Jewish cities" and what is a "city near the border"? You know the Shulchan Aruch only brings halachos that apply nowadays, during exile.

Rabbi Glauber: The Shulchan Aruch is merely copying a law that first appears in the Gemara, Eiruvim 45a. After stating the law, the Talmud comments that Nehardea, a city in the Jewish section of Babylonia, is considered a city near the border.

Babylonia in Talmudic times was not a Jewish sovereign state. It was ruled by the Sassanid Persian Empire. Clearly, the Gemara holds that even when there is an attack on a predominantly Jewish area of a non-Jewish country, and the army of that country is not available to defend it, Jews are obligated to take up arms and defend their country against the marauders. Thus the law certainly applies during exile and that is why the Shulchan Aruch brings it.

Rabbi Hersher: Rabbi Glauber, I must admit that it is very frustrating to debate with you. You have come up with answers for everything, but deep in my heart I still know that Zionism is right. It is a fact that Hashem has brought the Jews back to Eretz Yisroel in our time, and it is obvious that this is not a sin, but His hand leading us toward the final redemption. It is people like

you who are holding it back, and furthermore, by making these things public you are endangering the Jews of Eretz Yisroel. You know deep down that if Jews were ever in danger in this country, you could always make aliyah and you would be welcomed by the State of Israel, despite your views.

Rabbi Glauber: I understand that your emotions may not allow you to be swayed by the facts, but there are many Jews today who have an open mind. Perhaps someday soon, they will abandon the false redemption of Zionism and return to waiting patiently for the real redemption, as we say in Ani Maamin, “Although he may tarry, still I will await him every day.”

Index

Tanach, Chazal, Rambam and Shulchan Aruch

Bereishis 1:2 <i>the earth was emptiness and nothingness</i>	4
Bereishis 1:5 <i>one day</i>	4
Bereishis 13:16 <i>like the dust of the earth</i>	8
Bereishis 15:11 <i>Avraham chased away the birds</i>	5, 157
Bereishis 15:13 <i>know that your seed will be a stranger</i>	5
Bereishis 22:4 <i>saw the place from afar</i>	281
Bereishis 22:13 <i>ram in the bushes</i>	6
Bereishis 28:14 <i>like the dust of the earth</i>	48
Bereishis 32:9 <i>if Esav comes to one camp</i>	24
Bereishis 32:19 <i>from your servant Yaakov</i>	167
Bereishis 32:29 <i>for you have ruled over angels</i>	95
Bereishis 33:12 <i>I will go by your side</i>	152
Bereishis 33:14 <i>let my master go ahead</i>	69
Bereishis 34:30 <i>you have made me enemies</i>	337
Bereishis 42:1 <i>why do you show yourselves</i>	88
Bereishis 43:13 <i>give you mercy before the man</i>	275
Bereishis 49:1 <i>what will happen to you</i>	395
Bereishis 50:24 <i>G-d will surely visit you</i>	192
Shemos 1:1 <i>switch from Yisroel to Yaakov</i>	95
Shemos 1:10 <i>lest they join our enemies</i>	61, 183
Shemos 2:25 <i>G-d saw and G-d knew</i>	181
Shemos 3:11 <i>who am I to go to Pharaoh</i>	182
Shemos 3:14 <i>I will be as I will be</i>	42
Shemos 3:16 <i>I have surely remembered you</i>	165
Shemos 6:1 <i>with a strong hand</i>	212
Shemos 11:3 <i>favor in eyes of the Egyptians</i>	61
Shemos 11:8 <i>all your servants will bow to me</i>	64
Shemos 12:6 <i>it will be for you to guard</i>	30
Shemos 12:9 <i>do not eat of it raw</i>	30
Shemos 12:31 <i>get up and go out</i>	182
Shemos 13:17 <i>not through land of Philistines</i>	124, 463
Shemos 13:18 <i>Jews armed yet did not fight back</i>	80
Shemos 14:14 <i>Hashem will fight for you</i>	183, 282

Shemos 15:14 <i>trembling seized Philistia</i>	125
Shemos 19:12 <i>do not ascend the mountain</i>	148
Shemos 20:1 <i>I am Hashem your G-d</i>	28
Shemos 20:7 <i>prohibition on false oaths</i>	120
Shemos 23:32 <i>not to make a covenant with gentiles</i>	81
Shemos 34:7 <i>He will not acquit</i>	121
Vayikra 25:38 <i>to give you Eretz Canaan</i>	433
Vayikra 26:32 <i>I will lay the land desolate</i>	487
Vayikra 26:33 <i>I will draw a sword after you</i>	489
Vayikra 26:33 <i>I will scatter you</i>	9, 218
Vayikra 26:44 <i>I did not reject them</i>	7, 45, 50, 51
Vayikra 26:44 <i>protection guaranteed only in exile</i>	21
Bamidbar 14:21 <i>let the glory of Hashem fill the entire earth</i>	11
Bamidbar 14:41 <i>it will not succeed</i>	464
Bamidbar 14:42 <i>do not go up for Hashem is not with you</i>	164
Bamidbar 14:44 <i>they forcefully ascended the mountain</i>	236, 276
Bamidbar 14:45 <i>the Amalekites smashed them</i>	283
Bamidbar 24:17 <i>a tribe will arise from Israel</i>	346
Devarim 2:3 <i>turn yourselves northward</i>	262
Devarim 2:4 <i>do not start a fight with them</i>	67
Devarim 4:27 <i>Hashem will scatter you</i>	9, 24
Devarim 7:2 <i>selling land to gentiles</i>	490
Devarim 7:16 <i>you will eat all the nations</i>	149
Devarim 8:8 <i>a land of wheat and barley</i>	250
Devarim 11:17 <i>perish quickly from upon the good land</i>	10
Devarim 12:15 <i>like the gazelle and the deer</i>	118
Devarim 13:3 <i>false prophet performs miracles</i>	135
Devarim 23:8 <i>do not despise an Egyptian</i>	75
Devarim 28:36 <i>to a nation you and your fathers did not know</i>	10
Devarim 28:63 <i>moved off the land</i>	10
Devarim 29:14 <i>whoever is not with us today</i>	114
Devarim 29:27 <i>Hashem uprooted them from their land</i>	10
Devarim 30:1 <i>take it to heart among the nations</i>	23
Devarim 30:2 <i>teshuva before redemption</i>	403
Devarim 30:3 <i>He will go back and gather</i>	28, 398
Devarim 30:4 <i>if your exiles be on the edge of heaven</i>	299
Devarim 30:19 <i>I call to witness heaven and earth</i>	104
Devarim 31:16 <i>they will stray after idols</i>	377
Devarim 31:18 <i>He hides His face from us</i>	44
Devarim 32:26 <i>I will cause their mention to cease</i>	14

Devarim 32:36 <i>no one saved or supported</i>	310
Devarim 33:3 <i>even when You show love to nations</i>	42
Shoftim 21:5 <i>people of Yavesh Gilad</i>	121
Shmuel I 14:44 <i>Yonasan violated Shaul's oath</i>	121
Shmuel I 26:19 <i>for they expelled me today</i>	150
Shmuel II 21:1 <i>famine due to Givonim</i>	121
Melachim I 2:46 <i>Shimi ben Geira's oath</i>	121
Melachim I 18:38 <i>fire came down from heaven</i>	394
Melachim I 18:46 <i>Eliyahu ran in front of Achav</i>	64
Yishaya 1:27 <i>Zion redeemed through justice</i>	306
Yishaya 2:4 <i>beat swords into plowshares</i>	185
Yishaya 9:12 <i>did not return to the one who smote them</i>	67
Yishaya 11:9 <i>they will do no evil</i>	185
Yishaya 11:9 <i>earth full of knowledge of Hashem</i>	185
Yishaya 11:10 <i>nations will seek out moshiach</i>	185
Yishaya 18:5 <i>He will cut the branches</i>	39
Yishaya 25:9 <i>this is our G-d for whom we waited</i>	29
Yishaya 26:2 <i>nation who waits for faith</i>	20
Yishaya 27:12 <i>you will be picked one by one</i>	399
Yishaya 27:2 <i>sing to the beloved vineyard</i>	143
Yishaya 35:4 <i>people whose hearts are in a hurry</i>	142
Yishaya 40:2 <i>speak to the heart of Jerusalem</i>	215
Yishaya 40:9 <i>the feet of the announcer</i>	222
Yishaya 45:1 <i>so says Hashem to Cyrus</i>	248
Yishaya 49:9 <i>saying to the imprisoned, come out</i>	186
Yishaya 49:14 <i>Zion said Hashem has deserted me</i>	41
Yishaya 49:21 <i>who bore me these</i>	165
Yishaya 49:23 <i>kings will be your babysitters</i>	185
Yishaya 51:23 <i>bend down and let us pass over you</i>	8
Yishaya 53:8 <i>removed from power</i>	15
Yishaya 54:17 <i>every tool that is formed against you</i>	50
Yishaya 56:8 <i>I will once again gather</i>	398
Yishaya 57:15 <i>Hashem dwells with the low of spirit</i>	45
Yishaya 57:21 <i>no peace for the wicked</i>	78
Yishaya 60:8 <i>who are these who fly like clouds</i>	165
Yishaya 60:22 <i>in its time I will hasten it</i>	94, 347
Yishaya 63:2 <i>why is your garment red</i>	125
Yishaya 63:5 <i>I will look and there will be no supporter</i>	195
Yishaya 63:10 <i>He became their enemy</i>	164
Yishaya 66:7 <i>before she went into labor</i>	144

Yishaya 66:8 <i>Zion has had birthpangs</i>	165
Yishaya 66:20 <i>they will bring your brethren</i>	185, 399
Yirmiyahu 27:17 <i>serve king of Babylonia and live</i>	67
Yirmiyahu 27:22 <i>they will be brought to Bavel</i>	474
Yirmiyahu 29:5 <i>build houses in exile</i>	92, 153
Yirmiyahu 29:10 <i>seventy year promise</i>	150, 221
Yirmiyahu 29:7 <i>seek the welfare of the city</i>	57, 66, 81, 183
Yirmiyahu 31:21 <i>how long will you refuse</i>	350
Yirmiyahu 38:17 <i>surrender and city will not be burnt</i>	71
Yechezkel 11:16 <i>I will be to them a small temple</i>	43
Yechezkel 20:6 <i>I lifted up My hand</i>	126
Yechezkel 20:23 <i>to scatter them among the nations</i>	10
Yechezkel 22:15 <i>I will scatter you</i>	11
Yechezkel 25:14 <i>take revenge on Edom</i>	360
Yechezkel 36:8 <i>and you mountains of Israel</i>	483
Yechezkel 37:1 <i>dry bones were the Bnei Ephraim</i>	190
Yechezkel 37:24 <i>my servant Dovid will be king</i>	479
Yechezkel 38:8 <i>ingathering before moshiach</i>	376, 384
Yechezkel 39:23 <i>nations will know why we are in exile</i>	49
Hoshea 2:22 <i>betroth you with faithfulness</i>	20
Hoshea 2:25 <i>I will plant her for Myself in the land</i>	17
Hoshea 3:5 <i>seek Hashem and Dovid</i>	478
Hoshea 9:13 <i>war of Bnei Ephraim</i>	125
Yoel 4:2 <i>prophecy about partition</i>	376
Yoel 4:13 <i>harvest is ripe</i>	143
Amos 5:2 <i>the virgin of Israel has fallen</i>	193
Amos 9:11 <i>I will raise up the fallen succah</i>	168
Ovadiah 1:21 <i>saviors will ascent Mount Zion</i>	70
Michah 5:2 <i>until the woman gives birth</i>	144
Michah 7:15 <i>like the days of the Exodus</i>	280
Michah 7:15 <i>wonders like the days of Exodus</i>	191
Chavakuk 2:3 <i>if he tarries wait for him</i>	166, 303
Chavakuk 2:4 <i>he is hurried</i>	385
Tzefaniah 3:8 <i>wait for Me said Hashem</i>	27, 157
Tzefaniah 3:9 <i>all will call in the name of Hashem</i>	185
Zechariah 2:9 <i>I will be a wall of fire all around</i>	413
Zechariah 4:6 <i>not by might and not by power</i>	175, 251
Zechariah 9:9 <i>poor man on a donkey</i>	281, 347
Zechariah 9:12 <i>you who are bound by hope</i>	29
Malachi 1:4 <i>they will build and I will destroy</i>	52

Malachi 3:1 <i>he will come suddenly</i>	353
Tehillim 1:1 <i>in a seat of scoffers</i>	183
Tehillim 2:2 <i>against Hashem and His moshiach</i>	349
Tehillim 5:4 <i>in the morning You will hear my voice</i>	36
<i>Tehillim 16:46: He gave them mercy in eyes of captors</i>	53
Tehillim 20:8 <i>some with chariots, some with horses</i>	91
Tehillim 25:1 <i>I will raise up my soul</i>	106
Tehillim 37:9 <i>those who hope to Hashem</i>	29
Tehillim 40:2 <i>I waited exceedingly for Hashem</i>	29
Tehillim 44:23 <i>on Your account we were killed</i>	105
Tehillim 50:16 <i>G-d says to the wicked</i>	476
Tehillim 60:13 <i>You do not go forth with our army</i>	164
Tehillim 69:4 <i>my eyes grow dim hoping</i>	34
Tehillim 70:1 <i>to Dovid to make memorial</i>	483
Tehillim 72:10 <i>kings will bring a gift</i>	185
Tehillim 78:9 <i>the Bnei Ephraim</i>	123
Tehillim 84:4 <i>the bird found a house</i>	279
Tehillim 87:5 <i>and of Zion it will be said every man born</i>	28
Tehillim 90:4 <i>Hashem's day 1000 years</i>	365
Tehillim 91:15 <i>I will answer him</i>	196
Tehillim 94:17 <i>if I said my foot slipped</i>	283
Tehillim 106:27 <i>and to scatter them in the lands</i>	11
Tehillim 113:9 <i>joyful mother of children</i>	144
Tehillim 119:126 <i>they annulled Your Torah</i>	188
Tehillim 124:1 <i>if Hashem had not been with us</i>	49
Tehillim 127:1 <i>if Hashem does not build a house 89,</i>	271, 392
Tehillim 139:21 <i>I will hate those who hate You</i>	76
Tehillim 146:3 <i>do not trust in noblemen</i>	400
Mishlei 5:22 <i>his sins entrap him</i>	117
Mishlei 21:1 <i>heart of king in hands of Hashem</i>	232
Mishlei 24:21 <i>fear Hashem and the king</i>	57, 88, 180, 183
Mishlei 25:15 <i>soft tongue breaks a bone</i>	88
Shir Hashirim 1:8 <i>go in the footsteps of the flock</i>	43
Shir Hashirim 2:6 <i>His left hand is under my head</i>	169
Shir Hashirim 2:8 <i>the voice of my beloved</i>	12, 170
Shir Hashirim 2:11 <i>for behold the winter has passed</i>	40
Shir Hashirim 5:8 <i>tell Him that I am lovesick</i>	255
Shir Hashirim 8:5 <i>who is this who ascends</i>	228
Shir Hashirim 8:9 <i>if she is a wall</i>	211
Shir Hashirim 8:14 <i>on the mountains of spice</i>	143

Eichah 1:7 <i>when her people fell into the hands of enemy</i>	72
Eichah 1:8 <i>Jerusalem sinned a sin</i>	72
Eichah 1:13 <i>all the day lonely,</i>	364
Eichah 3:21 <i>this I will answer to my heart</i>	34
Eichah 3:25 <i>Hashem is good to those who hope</i>	29
Eichah 3:30 <i>gives his beater the jaw</i>	73, 74, 96
Koheles 3:15 <i>G-d looks after the pursued</i>	90
Koheles 8:2 <i>I keep the word of the king</i>	57
Koheles 8:8 <i>man cannot rule over the wind</i>	103
Esther 1:13 <i>subjugation till moshiach comes</i>	297
Esther 3:8 <i>the laws of the king they do not keep</i>	61
Esther 8:8 <i>decree cannot be revoked</i>	175
Esther 9:1 <i>Jews permitted to fight enemies</i>	258
Daniel 2:34 <i>not by human hands</i>	168
Daniel 7:13 <i>moshiach with the clouds</i>	347
Daniel 11:14 <i>wicked will rise up to actualize vision</i>	38, 393
Daniel 11:35 <i>some of the wise will stumble</i>	56
Daniel 12:12 <i>happy is whoever waits</i>	169
Ezra 1:3 <i>Cyrus grants permission to return</i>	221
Ezra 2:64 <i>number of Jews who returned</i>	221
Ezra 8:1 <i>number who returned with Ezra</i>	221
Nechemiah 2:17 <i>let us build the walls</i>	458
Divrei Hayamim I 7:21 <i>war of Bnei Ephraim</i>	125
Divrei Hayamim I 29:23 <i>Shlomo sat on throne of Hashem</i>	58
Divrei Hayamim II 36:13 <i>he rebelled against Nevuchadnetzar</i>	154
 Berachos 7a <i>when I wanted you did not want</i>	 233
Berachos 9b <i>I will be with them during subjugation</i>	42
Berachos 10a <i>Chizkiyahu would have bad children</i>	377
Berachos 10a <i>what business with secrets</i>	232
Berachos 16b <i>prayer for peace among the nations</i>	78
Berachos 49a <i>building Jerusalem before ingathering</i>	478
Berachos 58a <i>blessing recited on a king</i>	58
Berachos 58a <i>kingdom on earth like kingdom in heaven</i>	59
Maaser Sheini 5:2 <i>Beis Hamikdash before moshiach</i>	415
Shabbos 12b <i>Divine presence with a sick person</i>	45
Shabbos 30b <i>new fruits every day</i>	486
Shabbos 31a <i>did you wait for the redemption</i>	28
Shabbos 47b <i>with what may we insulate</i>	197
Shabbos 49a <i>wings of a dove</i>	197

Shabbos 63a <i>no difference this world and moshiach</i>	40, 160, 201, 252
Shabbos 89b <i>under 20 not judged in heaven</i>	117
Shabbos 104a <i>if you choose evil Hashem helps</i>	288
Shabbos 108a <i>killed by the king or an officer</i>	119
Eiruvim 13b <i>declaring a dead lizard clean</i>	200
Eiruvim 43a <i>moshiach won't come Yom Tov</i>	416
Eiruvim 45a <i>defending a border city</i>	494
Pesachim 86b <i>do all that the host tells you</i>	476
Pesachim 87b <i>exile is for converts</i>	17
Pesachim 87b <i>scattered for our survival</i>	21
Rosh Hashanah 11a <i>in Nissan we will be redeemed</i>	190
Rosh Hashanah 19a <i>Sages protest Roman decree</i>	88
Yuma 9b <i>does Reish Lakish disagree with oaths</i>	440
Yuma 9b <i>in Ezra's time they did not go up as a wall</i>	202, 211, 473
Yuma 69b <i>that itself is His fearfulness</i>	44
Succah 52a <i>evil inclination like a mountain</i>	276
Succah 53a <i>Levi lowered himself on thumbs</i>	194
Taanis 10b <i>don't show off to Esav and Yishmael</i>	88
Taanis 29a <i>keys thrown to the sky</i>	226
Megillah 5b <i>cancelling Tisha B'av</i>	194
Megillah 10b <i>singing while Egyptians drown</i>	76
Megillah 11b <i>end of exile miscalculated</i>	393
Megillah 13b <i>Haman's claims against the Jews</i>	61
Megillah 15a <i>asking questions on Agadta</i>	459
Megillah 17b <i>desert blooming as prelude to return</i>	485
Megillah 17b <i>Jerusalem built before moshiach</i>	479
Megillah 29a <i>Hashem is in exile with us</i>	45
Chagigah 5b <i>His hand is still stretched out over us</i>	44
Yevamos 62b <i>Rabbi Akiva's students died of askara</i>	130
Yevamos 121a <i>bow your head to the waves</i>	293
Kesubos 15b <i>wedding in chosson's house</i>	193
Kesubos 63a <i>Rabbi Akiva's students before churban</i>	132
Kesubos 75a <i>those who look forward to seeing Zion</i>	28
Kesubos 110b <i>compelling one's spouse to move</i>	437, 475
Kesubos 110b <i>outside Eretz Yisroel like no G-d</i>	153, 433
Kesubos 111a <i>four cubits in Eretz Yisroel</i>	153
Kesubos 112a <i>large fruits of Eretz Yisroel</i>	486
Sotah 47a <i>push away with left hand</i>	169
Sotah 49b <i>chutzpah will increase</i>	476
Gittin 8b <i>violate Shabbos to buy land</i>	273, 274

Gittin 43a <i>until he stumbles in it</i>	287
Gittin 56a <i>Sages opposed war with Rome</i>	339
Gittin 56a <i>zealots did not listen to the rabbis</i>	69
Gittin 56b <i>serpent around keg of honey</i>	71
Gittin 57a <i>slaughter in the war of Beitar</i>	139
Bava Kama 60b <i>Beis Hamikdash from heaven</i>	413, 427
Bava Kama 80b <i>violate Shabbos to buy house</i>	273, 274
Bava Metzia 115a <i>taama dikra limits prohibition</i>	493
Bava Metzia 85a <i>Rabbi Zeira fasted 100 days</i>	442
Bava Metzia 85b <i>Rabbi Chiya and sons had power</i>	196
Bava Metzia 85b <i>Rebbi tried to force redemption</i>	195
Bava Basra 4a <i>Bava Ben Buta refused to insult Herod</i>	75
Bava Basra 8a <i>Torah scholars need no protection</i>	370
Bava Basra 10b <i>self-sacrifice to save others</i>	339
Bava Basra 73b <i>thought fish was an island</i>	41
Bava Basra 74a <i>who can annul My oath</i>	365
Sanhedrin 26a <i>Hashem follows the majority</i>	241
Sanhedrin 92b <i>Bnei Ephraim</i>	283
Sanhedrin 93b <i>Bar Kochba killed by Chazal</i>	128, 138
Sanhedrin 94a <i>Chizkiyahu as moshiach</i>	381
Sanhedrin 97a <i>moshiach when we least expect</i>	191, 271, 280, 303, 310
Sanhedrin 97a <i>times for moshiach's coming</i>	365
Sanhedrin 97a <i>wars in the seventh year</i>	383
Sanhedrin 97b <i>a king whose decrees are like Haman's</i>	256
Sanhedrin 97b <i>redemption without teshuva</i>	402
Sanhedrin 98a <i>entirely innocent or entirely guilty</i>	402
Sanhedrin 98a <i>if they are worthy, early</i>	411
Sanhedrin 98a <i>two redemption scenarios</i>	347
Sanhedrin 98a <i>until the low government is gone</i>	39
Makos 24a <i>Anochi is one of the 613 mitzvos</i>	28
Shevuos 39a <i>severity of an oath</i>	121
Avodah Zarab 3b <i>Gog Umagog after moshiach</i>	381
Avodah Zarah 8b <i>Romans began to rule over Jews</i>	69
Avodah Zarah 10b <i>scattered for our survival</i>	21
Avodah Zarah 10b <i>scattered like the four winds</i>	18
Avodah Zarah 13a <i>leaving Eretz Yisroel to get married</i>	178
Avodah Zarah 16a <i>selling weapons to gentiles</i>	81
Avodah Zarah 18b <i>prohibition on theaters and circuses</i>	183
Avodah Zarah 55a <i>idol worship effective</i>	488
Avos 1:14 <i>if I am not for myself</i>	266

Avos 3:2 <i>praying for the government</i>	59, 76
Zevachim 62a <i>korbanos without Beis Hamikdash</i>	423
Menachos 98a <i>picture of Shushan in the Temple</i>	64
Tamid 32a <i>the Satan is victorious</i>	391
Midos 1:3 <i>picture of Shushan in the Temple</i>	63
Niddah 30b <i>oath imposed on soul</i>	116
Yerushalmi Berachos 4b <i>redemption like the dawn</i>	232, 412
Yerushalmi Peah 13a <i>halacha from Agadta</i>	463
Yerushalmi Terumos 47a <i>pig shepherd became king</i>	75
Yerushalmi Taanis 3a <i>redemption through repentance</i>	27
Yerushalmi Taanis 10b <i>Hashem joined His name to Israel</i>	44
Yerushalmi Taanis 24a <i>Rabbi Akiva and Bar Kochba</i>	128
Yerushalmi Taanis 24b <i>Bar Kochba killed by snake</i>	138
Bereishis Rabbah 2:4 <i>the four exiles</i>	4
Bereishis Rabbah 41:9 <i>like the dust of the earth</i>	9
Bereishis Rabbah 44:18 <i>know that I scatter them</i>	11
Bereishis Rabbah 44:21 <i>Avraham chose exile</i>	183
Bereishis Rabbah 56:2 <i>place distanced from owners</i>	281
Bereishis Rabbah 56:9 <i>ram in the bushes</i>	6
Bereishis Rabbah 64:10 <i>Romans permitted building Temple</i>	249, 417
Bereishis Rabbah 65:20 <i>voice is the voice of Yaakov</i>	155
Bereishis Rabbah 75:6 <i>to our master King Antoninus</i>	64
Bereishis Rabbah 76:3 <i>if Esav comes to one camp</i>	23
Bereishis Rabbah 78:14 <i>aren't you afraid of my governors</i>	68
Shemos Rabbah 20:11 <i>the war of the Bnei Ephraim</i>	124, 463
Shemos Rabbah 28:6 <i>all prophets from Sinai</i>	115
Vayikra Rabbah 1:1 <i>Torah scholar who has no wisdom</i>	119
Vayikra Rabbah 9:6 <i>moshiach will build Temple</i>	414
Vayikra Rabbah 19:5 <i>people whose hearts in a hurry</i>	143
Devarim Rabbah 1:19 <i>command them not to fight Esav</i>	67
Devarim Rabbah 1:20 <i>Esav's rule lasts until moshiach</i>	70
Devarim Rabbah 9:3 <i>human power cannot end exile</i>	103
Shir Hashirim Rabbah 1:4 <i>couple who had no children</i>	31
Shir Hashirim Rabbah 2:7 <i>detailed treatment</i>	104-141
Shir Hashirim Rabbah 2:7 <i>persecution causes exile to end early</i>	100, 255
Shir Hashirim Rabbah 2:7 <i>if so why does moshiach come</i>	102, 236, 481
Shir Hashirim Rabbah 2:8 <i>exile under all 70 nations</i>	12
Shir Hashirim Rabbah 8:9 <i>did Rabbi Zeira retract oaths</i>	442

Shir Hashirim Rabbah 8:9 <i>if Israel had come up as wall</i>	211
Shir Hashirim Rabbah 8:14 <i>like premature birth</i>	144
Eichah Rabbah Pesicha 34 , <i>land still produced fruit</i>	488
Eichah Rabbah 2:2 <i>Beitar lasted 52 years after churban</i>	134
Eichah Rabbah 2:4 <i>Beitar lit candles on destruction</i>	411
Eichah Rabbah 3:21 <i>king wrote wife a contract</i>	33
Esther Rabbah 10:11 <i>great is the Shepherd who saves it</i>	50
Mechilta Beshalach 6 <i>exiles gathered due to faith</i>	30
Toras Kohanim chutz laaretz <i>like idolatry</i>	433
Toras Kohanim Vayikra 26:32 <i>desolation is a kindness</i>	485
Midrash Tehillim 9 <i>Hashem foils Romans' plan to destroy us</i>	52
Pesikta DeRav Kahana <i>waiting redeems us from fourth exile</i>	29
Pesikta Rabbasi 37 <i>moshiach on roof of Beis Hamikdash</i>	416
Tanchuma Devarim 2:3 <i>I will not avenge your blood</i>	100
Tanchuma Devarim 2:3 <i>mass immigration</i>	214
Tanna Devei Eliyahu 10 <i>owner knows where to keep tools</i>	22
Yalkut Shimoni Nach 736 <i>in reward for waiting</i>	169
Yalkut Shimoni Nach 959 <i>king's heart may do evil</i>	233
Yalkut Shimoni Nach 567 <i>whoever waits for My kingdom</i>	27
Yalkut Shimoni Nach 736 <i>no merit but waiting</i>	29
Yalkut Shimoni Nach 475 <i>3 days before moshiach</i>	185
Targum Yonasan Shir Hashirim 8:4 <i>why do you fight</i>	40, 279
Zohar v. 1 117a <i>exile one day</i>	364
Zohar v. 1 242a <i>daughters of Jerusalem are souls</i>	116
Zohar v. 2 32a <i>Yishmoel ruling Eretz Yisroel</i>	386
Zohar v. 3 6a <i>we will wait till Hashem comes to us</i>	193
Zohar v. 3 112a <i>need Hashem's providence to survive exile</i>	49
Zohar v. 3 160a <i>story of invaders metaphor for Torah</i>	476
Zohar Raya Mehemna 265:1 <i>Samael and snake build</i>	391
Tikunei Zohar 6:144a <i>government of eirev rav</i>	40, 376
Tikunei Zohar 30:77b <i>oath not to end exile early</i>	364
Rambam Sefer Hamitzvos Shorashim	471
Rambam Avodah Zarah 10:4 <i>reason not to sell land</i>	492
Rambam Teshuva 5:5 <i>free will and Divine knowledge</i>	379
Rambam Teshuva 6:5 <i>free will and prophecy</i>	377
Rambam Teshuva 7:5 <i>redeemed only with teshuva</i>	403

Rambam Teshuva 9:2 <i>moshiach will be a prophet</i>	160
Rambam Teshuva 9:2 <i>moshiach will redeem</i>	297
Rambam Shabbos 6:11 <i>violate Shabbos to buy house</i>	274
Rambam Beis Habechirah 1:4 <i>Yechezkel's Temple</i>	420, 427
Rambam Mamrim 2:2 <i>annulling earlier rabbinic law</i>	418
Rambam Melachim 5:9 <i>leaving Eretz Yisroel to get married</i>	178
Rambam Melachim 5:9 <i>prohibition to leave Eretz Yisroel</i>	435
Rambam Melachim 11:1 <i>moshiach will build Temple</i>	413
Rambam Melachim 11:3 <i>Rabbi Akiva and Bar Kochba</i>	138, 359
Rambam Melachim 11:3 <i>moshiach needs no miracles</i>	128
Rambam Melachim 11:4 <i>criteria for moshiach</i>	129, 160, 357, 403, 468, 482
Rambam Melachim 12:2 <i>between this world and moshiach</i>	160, 297
Rambam Melachim 12:2 <i>we don't know how it will happen</i>	280
Rambam Melachim 12:2 <i>when is Gog Umagog</i>	382
Rambam Melachim 12:3 <i>moshiach will reveal lineage</i>	160
Orach Chaim 306:12 <i>violating Shabbos to buy land</i>	273
Orach Chaim 329:6 <i>defending the land</i>	473
Yoreh Deah 157:3 <i>Jew may not say he is gentile</i>	109
Yoreh Deah 228:35 <i>oath on unborn child</i>	112
Yoreh Deah 236:6 <i>two swore to each other</i>	258
Yoreh Deah 332 <i>omission of leket</i>	468
Siddur <i>order of blessings in Shmoneh Esrei</i>	478
Siddur <i>Nachem</i>	413
Siddur <i>prayer for the president</i>	76
Siddur <i>Zemiros, Hashem will not forsake His people</i>	53
Siddur <i>piyutim, three oaths</i>	145
Siddur <i>Musaf for Yom Tov, the hand stretched out</i>	227
Siddur <i>Musaf for Yom Tov, draw in our scattered</i>	481
Siddur <i>Hoshanos, the designated Zion</i>	278

Rabbinic Authorities, Commentaries and Historical Figures

Abarbanel, <i>Avraham foresaw leaving exile early</i>	157
Abarbanel, <i>how allowed to be politician</i>	85
Akeidah, <i>exile shows Divine providence</i>	49
Arizal, <i>exile to sort out the holy sparks</i>	19
Aruch Hashulchan, <i>three oaths</i>	189

Aruch Laner, who will build Beis Hamikdash.....	414
Avnei Nezer, disagrees with Megillas Esther.....	159
Avnei Nezer, immigration with permission	201
Avnei Nezer, oath imposed on root souls.....	115
Avudraham, no ingathering without moshiach	479
Baalei Tosafos, do not ascend the mountain.....	148
Bach, defiled fruit produced during exile.....	487
Bartinura, Avos 3:2, pray for non-Jewish government.....	59
Be'er Hagolah, Hashem no longer desires wars.....	163
Ben Ish Chai, haftarah of the dry bones.....	190
Ben-Gurion, David, no nation can tolerate Jews.....	312
Bernadotte, Folke, internationalize Jerusalem.....	208
Bnei Yisaschar, wedding in kallah's town	193
Brisker Rav, against a religious Jewish state	296
Brisker Rav, immigrants sent to fight.....	333
Brisker Rav, last oath different from first two	40, 294
Brisker Rav, prophecy doesn't mean permitted	376
Brisker Rav, state of constant war.....	312
Brisker Rav, state will lead to bloodshed.....	240
Brisker Rav, UN vote was a Divine smile	348
Chasam Sofer, fear king because Hashem appointed him	57
Chasam Sofer, killed by wild animals is worst.....	118
Chasam Sofer, nothing less than complete redemption.....	273
Chasam Sofer, prayer for downfall of king's enemies	78
Chasam Sofer, respect even oppressive governments.....	79
Chasam Sofer, wicked son is impatient	30
Chazon Ish, even temporary sale of land forbidden	473
Chazon Ish, Holocaust punishment for Zionism	285
Chazon Ish, lulav from conquered land	207
Chida, three oaths for three parts of Jewish people.....	173
Chofetz Chaim, even defensive war forbidden.....	262, 308
Chofetz Chaim, reaction to Balfour Declaration	345
Chofetz Chaim, the general who could not wait.....	36
Chofetz Chaim, Torah contains good advice	86
Chofetz Chaim, war against shmad permitted in exile.....	136, 465
Chofetz Chaim, why stressed kodashim	309
Chovos Halevavos, survival of Jewish people a miracle.....	48
Chozeh of Lublin, cancelling Tisha B'av.....	194
Churchill, Winston, explained meaning of Balfour	230
Divrei Chaim, survival of the lamb among the wolves.....	46

Don Yosef Hanasi, built settlements.....	248, 467
Frankel, Zacharias, Rabbi Akiva urged revolt.....	131
Graetz, Heinrich, Rabbi Akiva urged revolt.....	131
Haflaah, forbidden to go from Bavel to Eretz Yisroel	475
Haflaah, Yirmiyahu Hanavi pleaded for surrender	73
Ibn Ezra, why an oath is so severe.....	120
Josephus, Elazar ben Dinai the robber.....	127
Josephus, pleaded with the Jews to surrender.....	73
Kaftor Vaferach, must not conquer Eretz Yisroel.....	151
Kesef Mishneh, maaser from gentile land	487
Kol Hator, authentic or not.....	444
Ksav Sofer, Jews in Purim story not disloyal	61
Ksav Sofer, pray for non-Jewish government	60
Kuzari, bearing our exile for G-d's sake	35
Kuzari, not complaining about the exile.....	95
Machatzis Hashekel, prayer for the king contradictory.....	77
Magen Avraham, enemies means rebels	77
Maharal, Be'er Hagolah 7, pray for non-Jewish government.....	60
Maharal, Chiddushei Agados, oaths are decrees.....	111, 470
Maharal, Netzach Yisroel 10, Hashem shows His love and protection	51
Maharal, Netzach Yisroel 10, Hashem with us more in exile	45
Maharal, Netzach Yisroel 24, three oaths.....	104, 228
Maharal, Netzach Yisroel 56, scattered in whole world.....	12
Maharal, Ohr Chadash, why Mordechai saved a wicked king	74
Maharam Chagiz, Muslim king offered to build Temple.....	424
Maharam Schick, Jewish politician may take oath.....	81
Maharashdam, disobeying law of the land.....	154
Maharatz Chajes, Jews always loyal to government.....	66
Maharsha, Succah 52a, war of moshiach ben yosef.....	383
Maharsha, Megillah 17b, fruits are indication of redemption.....	484
Maharsha, Kesubos 111a, building the walls	458
Maharsha, Gittin 56a, fighting Rome will not succeed	70
Maharsha, Avodah Zarah 10a, world exists because of Jews in exile	18
Malbim, Devarim 4:26, scattered for our survival	24
Malbim, Yechezkel 32:17, Israel in land before Gog.....	380
Malbim, Chavakuk 2:4, not to force the end.....	385
Malbim, Tehillim 106:24, exile decreed after the spies.....	11
Malbim, Mishlei 24:21, do not join revolutionaries.....	57
Malbim, Daniel 12:11, calculation of the end time.....	423
Mar Zutra, rebelled against Persians	466

Matnos Kehunah, hurrying the end not successful	144
Megillas Esther, how could a prophet cancel a mitzvah	438
Megillas Esther, mitzvah doesn't apply due to oath	158
Metzudas Dovid, Yishaya 66:20, gentiles aid in second ingathering	399
Metzudas Dovid, Tehillim 106:24, exile decreed after the spies	10, 11
Metzudas Dovid, Daniel 11:4, prediction about Zionism	393
Midrash Shir Hashirim, Cairo Geniza	360
Minchas Elazar, explains Megillas Esther	159
Minchas Elazar, immigration under the British	231
Minchas Elazar, parallel between mapilim and today	275
Noah, Mordecai, proposal for Jewish state	464
Netziv, our survival proves Divine providence	48
Netziv, support for Chovevei Tzion	343
Noam Elimelech, exile of Yishmoel	6
Noda Biyehuda, oaths forbid revolutions	79
Ohr Hachaim, Vayikra 26:33, purpose of oaths	218
Ohr Hachaim, Bamidbar 24:17, two redemption scenarios	347
Ohr Hachaim, Vayikra 26:33, punishment for oaths	487
Ohr Hachaim, Vayikra 26:39, if Jews had not sinned, no exile	19
Ohr Hachaim, Vayikra 26:40, is living in Eretz Yisroel exile	17
Ohr Hachaim, Shir Hashirim 2:7, connection to previous verse	169
Ohr Hachaim, Eichah 1:7, exile because Jews fought back	72
Ohr Layesharim, story behind	266
Pinsker, Leon, reason for anti-Semitism	313
Pirkei Derabbi Eliezer 42, teshuva when Eliyahu comes	405
Pnei Yehoshua, conflicting Agados about oaths	441
Pnei Yehoshua, gentiles learning secrets of Torah	256
Pnei Yehoshua, if the nations violate their oath	256
Pnei Yeshoshua, no new immigration during Second Temple	474
Raavad, moshiach must judge on smell	128
Rabbeinu Bachya, Bereishis 32:4, war not an option for us	152
Rabbeinu Bachya, Bereishis 33:12, Esav takes this world first	152
Rabbeinu Bachya, Shemos 1:10, nations plan to destroy us	52
Rabbeinu Bachya, Shemos 5:22, why redemption is delayed	28
Rabbeinu Bachya, Shemos 20:7, punishment for oaths	120
Rabbeinu Chaim Cohen, no mitzvah nowadays	435
Rabbeinu Ezra, with help of nations	398
Rabbeinu Gershon, Satan is victorious	391
Rabbeinu Nissim, we will err on length of exile	393
Rabbi Abraham de Cologna, Jews forbidden to reassemble	464

Rabbi Adin Steinsaltz, <i>Rabbi Akiva's students died in war</i>	132
Rabbi Aharon Kotler, <i>opposed a Jewish state</i>	237
Rabbi Aharon Levine, <i>accepted Peel proposal</i>	238
Rabbi Aryeh Leib of Shpoleh, <i>Arabs as guards</i>	391
Rabbi Aryeh Leib Zunz, <i>oath prohibits rebelling against king</i>	59
Rabbi Avigdor Miller, <i>state creates danger</i>	312
Rabbi Avraham Azulai, <i>seven thousand Jews</i>	395
Rabbi Avraham ben Harambam, <i>defensive war forbidden</i>	261
Rabbi Avraham Galanti, <i>Jews of Portugal</i>	137
Rabbi Avraham Kalmanovitz, <i>discussion with Brisker Rav</i>	240
Rabbi Avraham Lichtenstein, <i>not to buy up Eretz Yisroel</i>	225
Rabbi Avraham Loewenstam, <i>why Bar Kochba did not violate oath</i>	133
Rabbi Avraham Loewenstam, <i>Jews always kept oaths</i>	174
Rabbi Avraham Weinfeld, <i>nobody asked our opinion</i>	320
Rabbi Avraham Yitzchok Kook, <i>against warfare</i>	250
Rabbi Avraham Zacuto, <i>Rabbi Akiva changed mind on Bar Kochba</i>	139
Rabbi Ben Zion Chazan, <i>surrender of Old City</i>	270
Rabbi Ben Zion Halberstam of Bobov, <i>true Zion not Zionism</i>	278
Rabbi Boruch Ber Leibowitz, <i>state means danger</i>	242
Rabbi Chaim ben Betzalel, <i>exile is like an illness</i>	166
Rabbi Chaim David Chazan, <i>against wars</i>	244
Rabbi Chaim Dov Altusky, <i>State is still exile</i>	452
Rabbi Chaim Kanievsky, <i>approved of Uriel Zimmer</i>	27
Rabbi Chaim Kanievsky, <i>state violates oaths</i>	319
Rabbi Chaim Ozer Grodzensky, <i>reaction to Peel proposal</i>	314
Rabbi Chaim Shmulevitz, <i>praised Israeli soldiers</i>	339
Rabbi Chaim Vital, <i>only for 1000 years</i>	364, 410
Rabbi Chaim Zimmerman, <i>war from outside land</i>	367
Rabbi Dov Ber Treivish, <i>oaths included in Tochacha</i>	114
Rabbi Dovid Moshe Avraham Ashkenazi, <i>only I will avenge</i>	172
Rabbi Elazar Azikri, <i>respecting the nations in exile</i>	167
Rabbi Elazar Hakalir, <i>Kinos, three oaths</i>	146
Rabbi Elazar Hakalir, <i>Kinos, vision of exile</i>	5
Rabbi Elazar Shach, <i>returning stolen land</i>	494
Rabbi Elchonon Wasserman, <i>be persecuted not persecutor</i>	90
Rabbi Elchonon Wasserman, <i>oaths forbid revolutionaries</i>	88
Rabbi Elchonon Wasserman, <i>opposed a Jewish state</i>	237
Rabbi Elchonon Wasserman, <i>Polish Jews had own courts</i>	454
Rabbi Elchonon Wasserman, <i>tactics of exile</i>	86
Rabbi Eliezer Ashkenazi, <i>this is what stood by our forefathers</i>	50

Rabbi Eliezer Horowitz of Dzikov, <i>humiliation replaces suffering</i>	74
Rabbi Eliezer Silver, <i>question of Jewish state</i>	240
Rabbi Eliezer Waldenberg, <i>description of Six-Day War</i>	342
Rabbi Eliyahu Chaim Meisel, <i>Zionists do not seek Zion</i>	267
Rabbi Eliyahu Dessler, <i>kindness of settlement in Holy Land</i>	329
Rabbi Elya Meir Bloch, <i>state with permission</i>	239
Rabbi Ephraim Shlomo Zalman of Lipna, <i>gathering to one place is dangerous</i> 25	
Rabbi Herschel Schachter, <i>misreading of Steipler</i>	319
Rabbi Hillel Lichtenstein of Kolomaya, <i>buying out Eretz Yisroel</i>	248
Rabbi Hillel Lichtenstein of Kolomaya, <i>modern Jews might rebel</i>	183
Rabbi Hillel Lichtenstein of Kolomaya, <i>nations violated their oath</i>	260
Rabbi Hillel of Shklov, <i>Kol Hator</i>	444
Rabbi Isaac of Komarna, <i>conquest requires prophet</i>	161
Rabbi Joseph B. Soloveitchik, <i>Bar Kochba's revolt</i>	130
Rabbi Meir Kahane, <i>interdependence argument</i>	361
Rabbi Meir Karelitz, <i>signing declaration of independence</i>	328
Rabbi Meir Simcha of Dvinsk, <i>danger of false messianism</i>	353
Rabbi Meir Simcha of Dvinsk, <i>fourth blessing of Birkas Hamazon</i>	53
Rabbi Meir Simcha of Dvinsk, <i>reaction to Mandate</i>	350
Rabbi Meir Simcha of Dvinsk, <i>Yosef's oath to brothers</i>	192
Rabbi Menachem Azariah of Fano, <i>exile to purify all places</i>	19
Rabbi Menachem Kasher, <i>falsification of kol korei</i>	326
Rabbi Menachem Kasher, <i>Kol Hator</i>	446
Rabbi Menachem Kasher, <i>redemption without teshuva</i>	408
Rabbi Meshulam ben Kalonymus, <i>not to hurry redemption</i>	146
Rabbi Michoel Ber Weissmandl, <i>Holocaust punishment for Zionism</i>	288
Rabbi Michoel Ber Weissmandl, <i>relinquish claim to state</i>	292
Rabbi Mordechai Leib Winkler, <i>opposed settlement</i>	272
Rabbi Mordechai Rottenberg, <i>rejected Peel proposal</i>	233
Rabbi Mordechai Yosef of Izbica, <i>comparison to insulating with heat</i>	197
Rabbi Mordechai Yosef of Izbica, <i>Hashem will place strength in hearts</i>	197
Rabbi Moshe Chaim Luzzatto, <i>not to force the end</i>	170
Rabbi Moshe Feinstein, <i>Eretz Yisroel not obligatory</i>	435
Rabbi Moshe Hager, <i>forcing the end means action</i>	270
Rabbi Moshe Hager, <i>pushing the end is delaying the end</i>	16
Rabbi Moshe Sternbuch, <i>state puts Jews in danger</i>	312
Rabbi Naftali Adler, <i>comparison to Jews of Babylonian exile</i>	91
Rabbi Naftali Adler, <i>three oaths</i>	94, 265
Rabbi Ovadiah Hedaya, <i>only for 1000 years</i>	364
Rabbi Pinchas Teitz, <i>state is a fact</i>	334

Rabbi Reuven Grozovsky, does state violate oaths.....	317
Rabbi Samson Raphael Hirsch, letter to Rav Kalischer	84
Rabbi Samson Raphael Hirsch, nationhood not dependent on land	82
Rabbi Samson Raphael Hirsch, repetition to combat heresy.....	299
Rabbi Samson Raphael Hirsch, the lesson of Bar Kochba.....	140
Rabbi Shalom Ber Schneersohn, Jewish politicians submissive.....	85
Rabbi Shaul Brach, warned against Jewish state.....	277
Rabbi Shimon Sofer, how allowed to be politician.....	85
Rabbi Shimon Yisroel Posen, returning without our Father	300
Rabbi Shimshon Chaim Nachmani, interdependence.....	258
Rabbi Shlomo ben Yehuda, three oaths	145
Rabbi Shlomo Ephraim Luntschitz, war not an option	155
Rabbi Shlomo Kluger, Egypt violated oath first	259
Rabbi Shlomo Zalman Braun, interdependence argument.....	361
Rabbi Shlomo Zalman Ehrenreich, not to fight on our own	282
Rabbi Shlomo Zalman Ehrenreich, Zionism caused Holocaust.....	294
Rabbi Shmuel Aripol, do not arouse a king or official	216
Rabbi Shmuel ben Yitzchak Yaffe, legal immigration	209
Rabbi Shmuel ben Yitzchak Yaffe, mistake of Bnei Ephraim.....	123
Rabbi Shmuel ben Yitzchak Yaffe, moshiach will gather us.....	102
Rabbi Shmuel ben Yitzchok Yaffe, not causing gentile jealousy.....	68
Rabbi Shmuel Berenbaum, Zionism caused Holocaust.....	293
Rabbi Shmuel Borenstein, accepting yoke of exile	95
Rabbi Shmuel Salant, wife forcing to Eretz Yisroel	437
Rabbi Shmuel Vidash, surrender and enemy will be satisfied	73
Rabbi Shneur Kotler, comment on Vayoel Moshe.....	318
Rabbi Sholom Ber Schneersohn, even if these men loyal to Hashem.....	268
Rabbi Sholom Ber Schneersohn, moshiach before Jerusalem.....	480
Rabbi Shraga Feivel Mendlowitz, reaction to partition plan vote	330
Rabbi Simcha Bunim of Pshischa, not answering back	96
Rabbi Simcha Yissocher Ber Halberstam, reaction to Zionist poster	306
Rabbi Tovia ben Eliezer, command not to fight Esav	67
Rabbi Tzadok Hakohein, invasion will succeed	475
Rabbi Tzvi Elimelech of Dinov, wedding in kallah's town	193
Rabbi Tzvi Hirsch Kalischer, against wars and conquest.....	242
Rabbi Tzvi Hirsch Kalischer, Beis Hamikdash before moshiach.....	417
Rabbi Tzvi Hirsch Kalischer, ingathering without teshuva	400, 405
Rabbi Tzvi Hirsch Kalischer, letter from Rav Hirsch to.....	84
Rabbi Tzvi Hirsch Kalischer, Netziv's reaction to.....	343
Rabbi Tzvi Hirsch Lehren, even if we had 1.2 million soldiers.....	179

Rabbi Tzvi Hirsch of Ziditchoiv, lowering oneself on thumbs.....	194
Rabbi Tzvi Pesach Frank, praise of Israeli army	340
Rabbi Tzvi Yehuda Kook, contrast to his father.....	251
Rabbi Tzvi Yehuda Kook, the end is forcing us.....	362
Rabbi Yaakov Emden, Jews of Beitar violated oath	140
Rabbi Yaakov Emden, messianic movements a test	394
Rabbi Yaakov Emden, mitzvah to live in Eretz Yisroel.....	272
Rabbi Yaakov Emden, survival proves Divine providence	47
Rabbi Yaakov Emden, using Kabbalah to bring redemption	55
Rabbi Yaakov Emden, violating oath leads to anti-Semitism.....	55
Rabbi Yaakov Emden, we will not seek to get our land	171
Rabbi Yaakov Kamenetsky, moshiach when least expected	310
Rabbi Yaakov Kamenetsky, why Chofetz Chaim stressed kodashim	309
Rabbi Yaakov of Lissa, fish that looked like island	41
Rabbi Yaakov Sasportas, moshiach will not ask the Sultan	168
Rabbi Yaakov Sasportas, violating oath leads to anti-Semitism	55
Rabbi Yaakov Teitelbaum, story of Ryzhiner.....	394
Rabbi Yaakov Yosef Hakohein, Exodus took place early	224
Rabbi Yechiel ben Yekusiel, nations treat us kindly	53
Rabbi Yechiel Michel Halevi Epstein, three oaths	189
Rabbi Yechiel Yaakov Weinberg, state is exile	336
Rabbi Yehoshua Dovid Hartman, martyrdom for oaths	110
Rabbi Yehoshua ibn Shu'ib, following Yaakov Avinu's example.....	65
Rabbi Yehoshua of Kutna, no conquest nowadays.....	438
Rabbi Yehuda Assad, forbidden to speak against the king	75
Rabbi Yehuda ben Maharam Chalava, war is forbidden.....	151
Rabbi Yehuda Greenwald, not by human hands.....	307
Rabbi Yehuda Halevi, bearing our exile for G-d's sake.....	35
Rabbi Yehuda Halevi, Khazars did not violate oath	466
Rabbi Yehuda Leib Maimon, Rabbi Akiva's disciples died in war.....	129
Rabbi Yehuda Leib Zirelson, accepting Peel proposal.....	232
Rabbi Yerucham Yehuda Leib Perlman, legal immigration	229
Rabbi Yerucham Yehuda Leib Perlman, settling land not obligation.....	187
Rabbi Yishaya ben Eliyahu di Trani, no ingathering exiles.....	150
Rabbi Yisrael Abuhatzera, learned Vayael Moshe	311
Rabbi Yisroel of Ryzhin, prediction about Zionism	394
Rabbi Yisroel of Shklov, settling land only for individuals.....	177
Rabbi Yisroel Zev Mintzberg, 1921 riots punishment for oaths.....	270
Rabbi Yissachar Dov Rokeach of Belz, if Zionism succeeds.....	308
Rabbi Yissachar Shlomo Teichtal, against wars.....	246

Rabbi Yissachar Shlomo Teichtal, <i>teshuva in Eretz Yisroel</i>	405
Rabbi Yitzchok Isaac Herzog, <i>1948 war not rebellion</i>	356
Rabbi Yitzchok Isaac Herzog, <i>learning halacha from Agadta</i>	462
Rabbi Yitzchok Isaac Halevi, <i>Rabbi Akiva did not urge revolt</i>	131
Rabbi Yitzchok Meir Levin, <i>signed declaration of independence</i>	328
Rabbi Yitzchok Weiss of Spinka, <i>far from the Temple</i>	281
Rabbi Yitzchok Yaakov Reines, <i>against wars and conquest</i>	244
Rabbi Yonasan Eybeschutz, <i>even if all nations agree</i>	222
Rabbi Yonasan Eybeschutz, <i>scattered for our survival</i>	23
Rabbi Yonasan Eybeschutz, <i>only conquest forbidden</i>	456
Rabbi Yonasan Eybeschutz, <i>aliyah before moshiach</i>	456
Rabbi Yonasan Steiff, <i>heresy and false messianism</i>	299
Rabbi Yosef Chaim of Baghdad, <i>dry bones</i>	190
Rabbi Yosef Chaim Sonnenfeld, <i>by fulfilling two Talmuds</i>	306
Rabbi Yosef Chaim Sonnenfeld, <i>exile is our hospital</i>	166
Rabbi Yosef Chaim Sonnenfeld, <i>reaction to Balfour</i>	348
Rabbi Yosef Dayana, <i>permitting nations' oath</i>	253
Rabbi Yosef Eliyahu Henkin, <i>defend the state</i>	337
Rabbi Yosef Eliyahu Henkin, <i>Zionism caused Holocaust</i>	292
Rabbi Yosef Leib Bloch, <i>moshiach when we least expect</i>	303
Rabbi Yosef Shaul Natanson, <i>Jews in Egypt did not rebel</i>	180
Rabbi Yosef Tzvi Dushinsky, <i>international Jerusalem</i>	208
Rabbi Yosef Yabetz, <i>hope during exile</i>	34
Rabbi Yosef Yabetz, <i>removed from power</i>	15
Rabbi Yosef Yitzchok Schneersohn, <i>exile under all 70 nations</i>	13
Rabbi Zalman Sorotzkin, <i>accepted Peel proposal</i>	238
Rabbi Zalman Sorotzkin, <i>redemption in two stages</i>	333
Rabbi Zev Wolf Einhorn, <i>doing moshiach's job on our own</i>	102
Rabbi Zev Wolf Einhorn, <i>rebellion in Amram's time</i>	126
Radak, <i>Yishaya 59:16, redemption without teshuva</i>	407
Radak, <i>Yishaya 66:18, after moshiach gentiles will help</i>	400
Radak, <i>Tehillim 146:3, gentiles will bring Jews from exile</i>	400
Radvaz, <i>heresy is like idolatry</i>	109
Radvaz, <i>no contradiction on Bar Kochba</i>	138
Radvaz, <i>sending Torah scholars to army</i>	370
Rambam, <i>Hashem's providence on animals</i>	117
Rambam, <i>Igeres Teiman, oaths</i>	38, 147
Rambam, <i>Igeres Teiman, and Zion said</i>	41
Rambam, <i>why omits oaths</i>	356, 468
Rambam, <i>letter to sages of Marseilles</i>	246

Rambam, <i>why did not count Eretz Yisroel</i>	154, 158, 161, 431
Ramban, Bereishis 32:3, <i>escape not war</i>	150, 263, 310
Ramban, Bereishis 32:9, <i>the remaining camp will escape</i>	23
Ramban, Bamidbar 24:17, <i>moshiach will gather exiles</i>	482
Ramban, Devarim 28:42, <i>exile spares us punishment</i>	7, 25, 54
Ramban, Devarim 32:26, <i>we are not counted as a people</i>	14
Ramban, Shir Hashirim, <i>with help of nations</i>	398
Ramban, Sefer Hageulah, <i>ingathering without teshuva</i>	407
Ramban, Sefer Hageulah, <i>legal immigration</i>	149, 220, 438
Ramban, Sefer Hamitzvos, <i>conquering Eretz Yisroel</i>	245, 430
Ramban, Emunah Uvitachon, <i>prayers for redemption ineffective</i>	196
Rappaport, Shlomo Yehuda, <i>Rabbi Akiva students shmad</i>	132
Rashba, <i>asking questions on Agadah</i>	459
Rashba, <i>Hashem will return with us from exile</i>	45
Rashbash, <i>mass immigration forbidden</i>	153, 435
Rashbash, <i>reasons not to go to Eretz Yisroel</i>	178
Rashi, Shemos 15:6, <i>Hashem's left becomes right</i>	169
Rashi, Shemos 15:14, <i>war of Bnei Ephraim</i>	125
Rashi, Vayikra 25:38, <i>chutz laaretz like idolatry</i>	434
Rashi, Devarim 12:17, <i>"cannot" means not allowed</i>	227
Rashi, Devarim 16:22, <i>why matzeivah became forbidden</i>	161
Rashi, Devarim 29:14, <i>souls of all Jews at Sinai</i>	114
Rashi, Devarim 33:3, <i>Jews protected during exile</i>	42
Rashi, Yishaya 26:2, <i>nation that hoped in exile</i>	20
Rashi, Yishaya 27:12, <i>nations will bring remaining Jews</i>	400
Rashi, Yishaya 40:9, <i>announcer masculine or feminine</i>	222
Rashi, Hoshea 2:22, <i>faithfulness in exile</i>	20
Rashi, Tehillim 70:1, <i>sheep returned before shepherd</i>	482
Rashi, Shir Hashirim 1:8, <i>safety by following forefathers</i>	43
Rashi, Shir Hashirim 2:7, <i>following simple meaning</i>	444
Rashi, Succah 41a, <i>future Beis Hamikdash in heaven</i>	413
Rashi, Kesubos 111a, <i>they should not go up by multitudes</i>	214
Rashi, Kesubos 111a, <i>with a strong hand</i>	200
Rashi, Avos 3:2, <i>pray for non-Jewish government</i>	59
Rashi, Hoshanos, <i>four oaths</i>	147
Rav Sherira Gaon, <i>Rabbi Akiva's students died of destruction</i>	132
Zimmer, Uriel, <i>Zionism sees exile as natural process</i>	26
Ridbaz, <i>Beis Hamikdash before moshiach</i>	415
Rivash, <i>oaths are the decree of exile</i>	153
Rogachover Gaon, <i>aliyah only for individuals</i>	274

Rokeach, oath by the name Tzvaos	149
Rosenheim, Yaakov, state and three oaths	239
Satmar Rebbe, immigration under the British	231
Satmar Rebbe, Vayael Moshe 1:12, Ramban on legal immigration	222
Satmar Rebbe, Vayael Moshe 1:17, Ohr Hachaim	219
Satmar Rebbe, Vayael Moshe 1:24, Gog after moshiach	381
Satmar Rebbe, Vayael Moshe 1:33, meaning of Maharal	229
Satmar Rebbe, Vayael Moshe 1:34, oaths accepted at Sinai	115
Satmar Rebbe, Vayael Moshe 1:41, no gathering without teshuva	404
Satmar Rebbe, Vayael Moshe 1:48, moshiach not dependent on miracles	135
Satmar Rebbe, Vayael Moshe 1:60, tradition to build Beis Hamikdash lost	420
Satmar Rebbe, Vayael Moshe 1:61, Beis Hamikdash on government orders ..	418
Satmar Rebbe, Vayael Moshe 1:68, ingathering after moshiach	401
Satmar Rebbe, Vayael Moshe 1:69, Exodus in stages	413
Satmar Rebbe, Vayael Moshe 1:75, interdependence	253
Satmar Rebbe, Vayael Moshe 1:76, violating oaths heresy	109
Satmar Rebbe, Vayael Moshe 1:80, Rambam didn't bring oaths	410
Satmar Rebbe, Vayael Moshe 1:86, UN resolution	204
Satmar Rebbe, Vayael Moshe 1:139, sages chose Bar Kochba defeat	139
Satmar Rebbe, Vayael Moshe 2:2, disagrees with Megillas Esther	159
Sefer Hachinuch, Hashem's providence on animals	117
Sforno, if not for the zealots	71
Shach, why Yitzchok loved Esav	142
Shelah Hakadosh, war today means activism	156
Shitah Mekubetzes, if nations violate their oath	255
Rivlin, Shlomo Zalman, published Kol Hator	445
Shmuel Hanaggid, how allowed to be politician	85
Smak, where is the mitzvah to hope for redemption	28
Steipler Gaon, voting not violation of oaths	318
Targum Yonasan, do not fight Gog and Magog	381
Tosafos Yom Tov, Beis Hamikdash before moshiach	415
Tosafos Yom Tov, why holiness of land remained	351
Tosafos, Succah 41a, future Beis Hamikdash in heaven	413
Tosafos, do not ascend the mountain	148
Vilna Gaon, accept rule of the nation	67
Vilna Gaon, oaths on building Beis Hamikdash	443
Weizmann, Chaim, Palestine will be Jewish	230
Yalkut Meam Loez, legal immigration	219
Yismach Moshe, faithful waiting hastens redemption	36